COLLECTIO

SELECTA

SS. ECCLESIÆ PATRUM.

XXXIV.

PATRES QUARTI ECCLESIÆ SÆCULI.

S. EPHRÆM.

I.

PROSTAT INSUPER VENALE

LUGDUNI,

APUD RUSAND, BIBLIOPOLAM;

MONTIS PESSULANI,

APUD VIRENQUE, BIBLIOPOLAM;

PARISIIS,

APUD { GAUME FRATRES, BIBLIOPOLAS;
ANT. POILLEUX, BIBLIOPOLAM;

ROMÆ,

APUD MERLE, BIBLIOPOLAM;

PERPINIANI,

APUD ALZINE, BIBLIOPOLAM.

TRECIS, E TYPIS CARDON,
VIA VULGO DICTA MOYENNE, N° 2.

COLLECTIO

SELECTA

SS. ECCLESIÆ PATRUM,

COMPLECTENS

EXQUISITISSIMA OPERA

TUM DOGMATICA ET MORALIA, TUM APOLOGETICA ET ORATORIA;

ACCURANTIBUS

D. A. B. CAILLAU,

PRESBYTERO,

NONNULLISQUE CLERI GALLICANI PRESBYTERIS,

UNA CUM

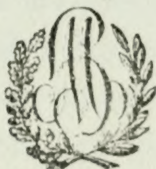
D. M. N. S. GUILLON,

IN FACULTATE THEOLOGIÆ PARISIENSI ELOQUENTIÆ SACRÆ PROFESSORE, AUCTORE LIBRI CUI TITULUS GALLICE :

BIBLIOTHÈQUE CHOISIE DES PÈRES DE L'ÉGLISE.

OPUS REGI DICATUM.

TOMUS TRIGESIMUS QUARTUS.

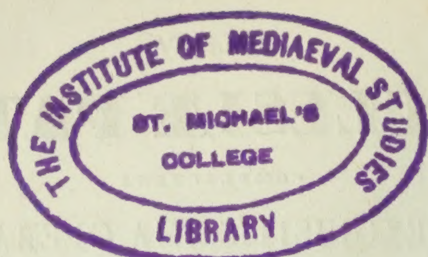
PARISIIS,

APUD MÉQUIGNON-HAVARD, EDITOREM,

VIA VULGO DICTA DES SAINTS-PÈRES.

M. DCCC. XXXII.

THE INSTITUTE OF MEDIAEVAL STUDIES
ST. MICHAEL'S
COLLEGE
LIBRARY

MONITUM.

In hac nostra, de qua agitur, Collectione te monitum volumus, carissime Lector, non tractari de pecuniis, sed de veterum gloria Patrum, non de provectibus commercii, sed de fidei profectibus. Licet autem illa spiritualibus intendat commodis, temporalium nihilominus patet eventuum casibus; unde nulli prorsus, sive collectioni tantum subscripserit, sive incœptis laboribus aliquam navaverit operam, sive emittendis tantorum Doctorum libris primas impenderit curas, projicienda est fiducia ob insurgentes hinc et inde, non hominum culpa, sed Dei providentia difficultates. Quod autem ad nos editores spectat, eo magis incœpto operi insudare statuimus, quo diutius interrupta remansit, non sine vehementi subscribentium desiderio, *selecta Patrum*

Collectio. Faxit Deus ut aliquantulum suspensa perfectior prodat et promptior!

Quod ut assequamur, hæc sequentia statuenda simul et exequenda duximus:

I. Quidem, attentius revisere, sicut et in præfixa sancto Ephræm notitia diximus, sanctorum Patrum lectionem, ordinatis quæ confusa, correctis quæ deficientia, suppressis quæ repetita occurrerint. Sanctæ Scripturæ textus in multis fallentes, aut sæpius omissos, adjuvante D. Glaire, in sacra Facultate hebraïcæ linguæ professore, aut rescribere, aut ad veram citationem reducere curavimus. Unde novam prodire sancti hujus Doctoris editionem non immerito asseri potest, ut legenti ejusdem notitiam, necnon et diversa consideranti volumina facillime patebit. Idem quoad plures alios, et maxime quoad sanctum Gregorium Nazianzenum et sanctum Hieronymum faciendum esse videbitur.

II. Indicem primorum viginti quinque voluminum, quæ continent Patres primorum Ecclesiæ sæculorum usque ad S. Jacobum Nisibenum, jam texere incœpimus, accurrante potissimum sacerdote in hoc laboris genere versatissimo, qui Gallia quidem oriundus, sed Romæ nunc factus incola, hac in urbe fidei magistra totos illi perficiendo conatus adhibere non desinit. Jam decem volumina ad finem perducta sunt, et alia quatuordecim non multo post et ipsa ad finem perducentur. Modum autem hujus perfectissimi indicis hic subjiciendum duximus, ut quanti sit momenti omnes melius appre-

hendant. Sic igitur in varias classes dividendum esse indicem operæ pretium duximus :

1° SS. Patrum, quorum opera in selecta Collectione admissa sunt, index alphabeticus.—2° Concordantia et index operum SS. Patrum quæ ad eamdem materiam attinent. —3° Index alphabeticus rerum præcipuarum, quæ in Collectione selecta SS. Patrum continentur. —4° Librorum et locorum Scripturæ sacræ quæ apud SS. Patres in propriis locis explicantur. —5° Locorum Scripturæ sanctæ, quæ apud SS. Patres in alienis locis explicantur, aut citantur.—6° Locorum e SS. Patribus depromptorum, quæ explicantur aut citantur ab aliis Patribus. —7° Auctorum profanorum, qui citantur à SS. Patribus. — 8° Homiliarum SS. Patrum quæ ad Epistolas et Evangelia tam Dominicarum, quam festorum præcipuorum accommodari possunt.

Hinc editoribus visum est dare in lucem simul cum voluminibus textus indicis volumina, ita ut post singula viginti quinque volumina prodat semper indicis volumen, nisi majori subscribentium numero aliter faciendum esse videatur.

III. Duo nova volumina proxime emittenda speramus, quorum prius sancti Ephræm continuationem complectetur, posterius autem, non confuso tamen tomorum numero, sancti Basilii principium repræsentabit, sive ut gratum aliquid subscribentibus faciamus, cum duos simul magni nominis Patres illis submittamus, sive ut incœpti operis quasi pignus quoddam accipiant, cum incœpta alicujus Doctoris

emissio subsequenda brevi alia volumina evidenter promittat.

IV. Quantum ad variorum Patrum, aut variorum librorum electionem, omnibus placere subscribentibus pro virili conati sumus, et conari semper magis ac magis statuimus. Sed dum alii timere dictitant, ne plura omittantur, alii e contra editoribus objurgant quod plura excudere procurent, ita ut quod his gratum est, illis ingratum emergat, serius expensa materia, et majori subscribentium numero adhærentes, numerosiora nobis et prolixiora exprobrantibus in memoriam revocare audemus, nostram Collectionem *selectam* quidem esse, sed non *mancam*, et ideo repræsentanda esse in illa omnia Patrum opera, quæ alicujus momenti videntur, sive integra, cum potiora, sive per analysim cum minoris pretii fructum præ se ferunt. Non desunt etiam, qui observandum putent omittenda esse opera Patrum, qui idem argumentum aggressi sunt, selecto libro illo qui præcipuus judicatur, ita ut excuso, verbi gratia, meliori commentario in psalmos, alia in psalmos commentaria omittantur. Sed cum iidem Scripturæ versus a diversis non eodem modo evolvantur, placet aliquando unum cum alio conferre, et quid Augustinus sentiat, quid explicet Athanasius, quid Ambrosius cogitet attentius perpendere. Adde etiam quod si detur electio, res difficilior emergit. Cui inter maximos Patrum primus locus assignabitur? Mihi gratior Augustinus, tibi jucundior Ambrosius, alii magis arridet Athanasius; aut po-

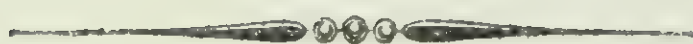
tius docto cuilibet arridet magis omnium collectio, ut hinc et inde quod dulcius est aut doctius, quasi apis provida decerpere satagat. Quod etiam verius evadet quoad sanctum Athanasium, cum nulla editio psalmorum sit completa ob Analecta a Montfaucon posterius excusa, quæ in suum locum restituere curavimus.

V. Hinc clarius patet nec negligentia nec cupiditate sanctum illud opus tractari, sed editores, concessa laborantibus omni licentia, nullum opponere impedimentum, sive electioni, sive dispositioni, sive ordinationi excudendorum ecclesiasticæ antiquitatis librorum; imo et omnia suppeditare commoda, ut opus ad perfectum, quantum humaniter fieri potest, feliciter perducatur. Hoc illis publice præbendum a nobis testimonium; hæc proinde illorum nostraque simul voluntas a subscribentibus adjuvanda, quibus datum est sola, quæ adhuc emergere possent, tollere obstacula, cum ab omni quidem christiano, sed Gallico quam maxime clero susceptæ editionis pendeat successus, eadem adhibita ad recipiendos, ac ad emittendos illos Ecclesiæ thesauros diligentia.

Liceat, dum hic dictis finem imponimus, recensere tam gloriosa simul et tam grata testimonia, quæ non a privatis modo, sed a publicis, et quidem religiosis viris accepimus; liceat multos annumerare doctissimos Sacerdotes quorum alii catholicæ doctrinæ studio in Seminariis indesinenter incumbunt, alii primas in Ecclesia dignitates moderan-

tur; liceat debito cum honore referre non paucorum, sive in Gallia, sive extra Galliam Episcoporum huic operi arridentium laudes; liceat denique plurium Cardinalium, imo et summorum Pontificum favorem in medium adducere, quorum ipsi ad pedes, in illa principe et magistra civitate, provoluti jucundissimum laboris retulimus præmium, renuntiati voce pontificia Romanæ cathedræ non ingrati.

A. B. CAILLAU,
Presbytero.

SANCTI EPHRÆM,

DIACONI SYRI,

OPERUM

CLASSIS I.

COMMENTARIA SIVE SERMONES IN SCRIPTURAM (1).

(1) *N. B.* Observandum est sacram Scripturam sæpius citari apud S. Ephræm, non juxta Vulgatam editionem, sed juxta septuaginta interpretes.

SANCTI EPHRÆM,

DIACONI SYRI,

COMMENTARIA IN GENESIM.

— IN EXODUM.

— IN LEVITICUM.

— IN NUMEROS.

— IN DEUTERONOMIUM.

— IN JUDICES.

— IN SAMUELIS SEU REGUM I ET II LIBROS.

SANCTUS EPHRÆM,

(ANNO 278.)

SYRUS.

Sanctus Ephræm, Edessenus cognomine, quia Edessæ vitam egit monasticam, et origine Syrus, lucem vidit Nisibi, in celeberrima Mesopotamiæ urbe, pauperibus quidem parentibus, qui labore victum quæritabant, sed divite martyribus familia, ita ut pater ipse et mater sub Diocletiano ejusque successoribus Christi fidem confiterentur.

Deo ab infantia devotus, baptismum non nisi annos octodecim natus suscepit. Levissimas quas junior admiserat culpas, continuis purgare lacrymis satagebat, quanquam, teste Sozomeno parvos tantum iracundiæ motus in tota juventute deflendos reperiret. (Lib. III c. VI.) Hæc autem graviora duo sibi exprobrat in confessionum libris peccata, prius quidem quod vicini hominis juvencam ludendo in montem expulerit a bestiis devorandam; posterius, vero quod semel utrum Dei providentia cunctis hominum actibus intenderet, paululum dubitaverit.

Cujus quidem altius inculcandæ veritatis occasionem præbere visus est Deus, præparato tristi quidem, sed salutari eventu, quem ipse in libro de sui reprehensione narrat, cujusque talis est summa. Quodam die a parentibus in suburbium extra civitatem missus, juvencam ferentem uterum ita lapidibus insectatus est, quoadusque in terram caderet et moreretur; immo et obvium pauperem cujus erat juvenca contumeliis oneravit. Mox autem falso furti crimine accusatus in carcerem dejicitur, ubi duos viros vinctos reperit, quorum alter falso pariter insimulabatur homicidii, alter autem adulterii. Quibus interrogatis, intellexit illos quidem intentati criminis expertes, sed aliorum gravissimorum delictorum reos a providentia exagitari. Prior enim dejecto cuidam in flumen, frustraque auxilium imploranti manum porrigere renuerat; posterior vero a duobus fratribus sororis spoliationem meditantibus ad hoc inductus fuerat, ut coram judice illam, quod verum non erat, scortatam esse affirmaret, unde bonorum exhæres fieret paternorum. Post illos autem tres alii adducuntur viri, quos pariter objecti criminis reperit innocentes; primus autem ille ipse erat, qui miserum, de quo supra, in fluvium projecerat; duos vero alios illos esse fratres deprehendit, qui sororem innoxiam bonis jure debitis adhibita spoliaverant calumnia. « Ipse autem præter ex-
» pectationem salvatus, e vestigio ac sine ulla mora
» in montem ascendit ad magnum venerandumque
» senem, ad cujus pedes procidens, enarratisque

» ei cunctis quæ acciderant, assumptus est in mo-
» nachum. »

Suscepto autem baptismate, ita judiciorum Dei percellebatur terrore, ut *dies antiquos cogitaret semper, et semper annos æternos in mente haberet.* (Psalm. VII, VI.) Hinc continua lacrymarum fluenta; hinc prolixæ orationes; hinc repetitæ vigiliæ; hinc jejunia longa, omnisque generis macerationes. Quibus ut liberius vacaret, suscepto habitu monastico, morem agere cœpit eremiticum, ita labori addictus, ut manibus vitam toleraret; ita humilitatis cupidus, ut omnium contemptum ambire videretur, ita paupertatis amans, ut nihil ubique terrarum possideret; ita præsertim patientiæ studiosus, ut *mansuetudo* vel *pacificus Dei* vocaretur.

Multos in eremo traduxit annos, mundo, ut ita dicam, corporique alienus, sæpe a pravis vexatus monachis, sed exemplis SS. Juliani, Jacobique Nisibensis monitis recreatus. Quo circa annum 338 defuncto, Edessam petiit reliquias forte S. Thomæ Apostoli veneraturus, anachoretasque invisurus, qui vicinis in montibus soli Deo placere studebant. Hic in diaconum assumptus, prædicandi verbi divini munus tanto successu adorsus est, ut fleret ipse, et aliorum fletus eliceret; quo disserente, plures ad fervorem tepidi, plures ad virtutem peccatores, plures ad veritatem ethnici, plures ad Ecclesiam hæretici redierunt. Vix inveniri poterat, qui ardentibus verbis resistere præ-

valeret; vel si quis resisteret interius, exterius saltem confundebatur.

Diem præsentiens extremum, frequentiori corporis Christi perceptione spem erigere, amoremque magis ac magis inflammare conabatur, ut patet ex ardentibus quæ paulo ante mortem conscripsit verbis. Testamentum etiam digessit, quo funebres pompas, exquisitioremque tumuli fastum deprecatur. Morbo tandem correptus, mortique proximior, discipulis, promissa Dei misericordia, benedixit, exceptis Arado et Polonate, eloquentissimis viris, quos superbia in apostasiam impellendos prænuntiavit. Matronam, nomine Lamprotaten, pedibus volutatam precantemque ut sibi corpus saltem curare liceret, tamdiu repudiavit, quoadusque omnibus mundi vanitatibus nuntium remittere, pœnitentiamque amplecti promitteret. Tunc servato aliquandiu silentio, Deoque vocanti quasi intentus, animam placidus exhalavit anno Christi 378, provecta jam senectute. « Arbitror » vero, ut S. Gregorii Nysseni verbis utar, cum » in cœlum ipse ascenderet, singulas quas in hac » vita excoluerat virtutes præcessisse, ac res istas » reconditas et speciosissimas, quæ mortalibus » cerni nequeunt oculis, demonstrasse; omniumque » excellentissimam caritatem sic ad eum accedentem dixisse : Intuere, dilecta anima, pulchritudinem quam tibi comparavi ; simulque delicias » ostendisse; moxque accurrentem humilitatem ita » eam compellasse : Aspice, anima Deo cara, cujus » modi ego tibi locum quietis exornavi. Tum cæ-

» teras omnes sigillatim recensuisse demonstras-
» seque præmia, quæ jam inde, cum ab ipsa ad-
» huc in corpore excolerentur atque exercerentur,
» in futurum comparabant. O decantanda et imi-
» tatu dignissima emigratio! O mors lacrymis non
» indigens! O separatio optatam societatem con-
» cilians! O transitus, cujus transeuntem minime
» pœnitet! O funus omnis doloris atque molestiæ
» expers! Dum enim ipsius mores suspicimus,
» consolationem inde percipimus. Aliorum quippe
» hominum mors illis qui relinquuntur, lacry-
» mandi præbet causam : Sanctorum autem læ-
» titiam nobis celebritatemque conciliat. » (Orat.
in S. Ephr.)

Statim post mortem festis exornatus est, ejusdemque S. Gregorii Nysseni panegyrico sermone decoratus, quo tali oratione invocatur : « Hæc
» tibi, patrum optime mundique doctor claris-
» sime, laudum præconia audax lingua, ut vilia
» munuscula offert..... Tu autem divino jam as-
» sistens altari vitæque principi ac sanctissimæ una
» cum Angelis sacrificans Trinitati, omnium nos-
» trum memineris, veniamque nobis peccatorum
» impetra, ut sempiterna cœlestis regni beatitu-
» dine perfrui possimus. »

Hinc celebris ejus veneratio tum apud Græcos, qui ejus memoriam 28 januarii die recolunt, tum apud Latinos, qui 18 februarii diutius honoratum, hodie 9 julii, qua verius Bedæ martyrologium ejus natalia recenset, Sanctorum cultu prosequuntur.

Naturalem in hoc eloquentiam labore studioque

perfectam invenies; nec Græcarum quidem disciplinarum, nec sacræ ignarus Scripturæ, abstrusiora fidei catholicæ mysteria simplicibus explanare verbis, et elegantibus simul decorare peritus callet. Vivus sermo et efficax torrentis instar proruit; totam in loquendo prorumpere crederes animam; plus cogitare videtur, quam dicendo potest exprimere; orientalibus exultat figuris, et tamen omnium captui accommodatur; grandiora concipientem nemo est qui non apprehendat; corde velut effusus, cunctis cordibus illabitur; illo tremente, tremant omnes; illo flente, omnes fleant necesse est. Felix ille concionator, qui, S. Ephræm lector assiduus, præsertimque fidelis imitator, tale dicendi genus assequi laborando orandoque prævalebit.

De quo ita B. Hieronymus : «Ephræm, Edessenæ » Ecclesiæ diaconus, multa Syro sermone composuit opuscula, et ad tantam venit claritudinem, » ut post lectionem Scripturarum publice in quibusdam Ecclesiis ejus scripta recitentur. Legi » ejus de Spiritu sancto græcum volumen, quod » quidam de Syriaca lingua verterat, et acumen » sublimis ingenii etiam in translatione cognovi. » (De Script. Eccl. c. CXV.

Sozomenus autem : « Omnium laudem, inquit, » supergressus est, et catholicam Ecclesiam plurimum exornasse videtur Ephraïm Syrus : qui » Nisibi natus, aut in aliquo ejus territorii loco, » in monastica philosophia ab ineunte ætate sese » exercuit : et cum nec ab ullo doctus fuisset, nec

» spem antea fecisset talem se aliquando futurum,
» repente in Syrorum lingua ad tantam eruditio-
» nem pervenit, ut philosophiæ quidem difficil-
» lima quæque theoremata facile perciperet : fa-
» cultate vero ac splendore orationis, et senten-
» tiarum crebitate simul atque sapientia Græcorum
» scriptores longo intervallo superaret. Etenim is-
» torum quidem scripta, si quis in Syriacam aut
» aliam linguam converterit, et condimenta, ut
» ita dicam, Græci leporis abstulerit, statim de-
» prehenduntur et pristinam gratiam amittunt. In
» libris autem Ephraïm idem non accidit : nam
» et ipso adhuc superstite libri ejus in Græcum
» sermonem translati sunt, et usque ad hoc tem-
» pus transferuntur : nec tamen a domestica ac
» nativa præstantia multum recedunt; sed cum
» græce legitur non minus admirationi est, quam
» cum Syriace. Denique Basilius qui postea Cæsa-
» reæ Cappadocum metropolis episcopus fuit, vi-
» rum hunc admiratus est, et eruditionis causa
» magnopere suspexit. Quam ob rem non immerito
» Ephraïm mihi videtur hoc laudis testimonium,
» quod ore Basilii prolatum est, ab omnibus simul,
» qui doctrinæ causa inter Græcos eo tempore cla-
» ruerunt, communi consensu retulisse, quippe cum
» Basilius omnium sui temporis eloquentissimus
» fuisse ab universis comprobetur. » (Hist. Eccl. lib. III, c. XVI.)

Huic assentit Theodoretus, dicens : « Admira-
» bilis Ephræm, Syrorum utens lingua, spiritalis
» gratiæ radios diffundebat. Nam cum græcas lit-

» teras non attigisset, multifidos tamen Græcorum » errores confutavit, omnesque hæreticorum fraudes infirmas esse ostendit. Et quoniam Harmonius, Bardesanis filius, cantica quædam olim » composuerat, et modorum suavitati impietatem » admiscens, audientium animos demulcebat, et » ad exitium pertrahebat, ipse modorum compositionem ab illo mutuatus, pietatem canticis permiscuit, et suavissimum simul ac utilissimum » medicamentum audientibus exhibuit. Atque hæc » cantica festos martyrum dies lætiores ac splendidiores etiamnum efficiunt. »

Hæc denique de eodem Photius : « In admonitoriis sancti viri sermonibus jure quis admiretur, quam alte penetret persuadendi vis, » quantumque ab his fluat jucunditatis, quam » denique affectuum copia referti sint. Oratio tamen ejus ac figuræ nihil mirum si ad consuetum homiliarum usum et inelaboratum dicendi » genus vergant. Non enim in auctorem sensuum, » sed in horum interpretem ea conferenda culpa... » Quamobrem non tam dictionis humilitas admiranda, quam illud suspiciendum, quomodo per » tantam verborum vilitatem tanta salus atque » utilitas in legentes velut effundatur. » (Bibl. Cod. CXCVI.)

Scripsit de dogmate, morali et monastica vita innumeros pene et mirabiles tractatus, qui in probatissimis editionibus confuse et sine ordine congesti, sic ad legitimam rerum divisionem possunt revocari, et infra non sine magno labore sic probe

digesta excudentur : 1° *Commentaria* in Pentateuchum, in Josue, in Judices, in Regum Libros, in Isaïam, Jeremiam, et omnes fere Prophetas; 2° *Sermones exegeticos* in Scripturam, in quibus plura veteris et novi Testamenti fragmenta homiliæ formam secutus evolvit; 3° *Sermones de seipso*, ubi sui reprehensor vitæ prioris culpas arguit, et extremas testatur voluntates; 4° *Sermones de Fide*, quibus Paganos, Judæos, et Hæreticos exagitat ; 5° *Sermones de Mysteriis*, ubi Christi acta a Nativitate usque ad mortem panegyrico more exaltat; 6° *Sermones de Sanctis*, quibus seu veteres pristinæ Legis Patriarchas, seu recentiores Legis novæ Sanctos, præcipueque B. Dei genitricem Mariam laudibus extollit; 7° *Sermones de Morte*, salutarem cordibus terrorem afflantes, omnibusque Ecclesiæ ordinibus accommodatos ; 8° *Sermones de Judicio*, quos sine metu nemini legere licitum est; 9° *Sermones de Pœnitentia*, peccatoribus convertendis conversisque perutiles; 10° *Sermones de Virtutibus* et *Vitiis*, ubi de utrisque simul quasi in genere agitur; 11° *Sermones de Vitiis*, quæ sigillatim aggreditur; 12° *Sermones de Virtutibus*, quas in specie noscendas præbet et in praxim redigendas; 13° *Sermones de Beatitudinibus*, quas in hac vita incœptas in Paradiso coronandas ostendit; 14° *Sermones de Monachis*, quibus ad pietatem institutis perfectionis viam ostendere et explanare plurimum allaborat; 15° *Epistolas*, quæ non nisi duæ supersunt, non numero, sed sententiarum gravitate ponderandas; 16° *Preces*, quas plurimas, sed non omnes

S. Ephræm tribuendas censemus, pietatis unctione perfusas, ideoque retinendas. In vulgatis editionibus hæc omnia passim effusa vix reperies; modo sermonibus de pœnitentia sermones de Sanctis addictos miraberis; modo exhortatio ad Monachos inter Christi mysteria stupenti obviam erit; hæc discernendi et ordinandi labor, et quidem non exiguus: adde quod sæpius desint Scripturæ sacræ citationes, quod capita falsa indicatione deludant, quod tituli paginarum sæpius varient et mentiantur, etc.... Hæc corrigendi labor novus, et quidem difficilior. Labor ille lectoribus arrideat; hæc laborantis merces.

Græce versio antiqua scriptorum Ephræm, Oxonii edita est, an 1709, in-folio. *Latine* prodierunt plurimæ variorum versiones particulares vel pleniores, inter quas eminent, 1° versio venerabilis patris Ambrosii, Camaldulensis, tum alibi, tum præsertim an. 1490, in sacra eremo sanctæ Mariæ de Ruah excusa, in-8°; 2° versio Petri Francisci Zini, Canonici Veronensis, an 1574, Venetiis edita, in-8°; 3° versioGerardi Vossii, Tingrensis, 1603, 1619, 1675 Coloniæ, et 1619 Antuerpiæ prælo subjecta, in-folio. Nulla integra deprehenditur; quæ autem in Vossiana, quæ complexior evadit, editione desiderantur ex versione Abrahami, Ecchellensis, vulgavit Joan. Bapt. Marus, Romæ, 1645, in-4°.

Syriace demum, græce et latine, habentur S. Ephræm opera omnia in sex tomos distributa, ex typographia Vaticana a 1737 ad 1746, in-folio, scilicet quoad tomum primum græcum et latinum et tres tomos sequentes græcos, curante Josepho Assemano, hoc ordine, tom. I, an 1742, — II, 1743. — III, 1746. Quoad autem Syriacos simul et Latinos studio Petri, Benedicti Maronitæ, societatis Jesu, tom. I, an 1737, — II, 1740, — III, autem studio Stephani Assemani archiepiscopi Apamensis, an. 1743, unde utriusque Assemani et Petri Benedicti sudoribus totum opus consummatum est. Probatissima illa editio mendis non caret, ut supra annotatum est, quæ corrigere conati sumus.

Plures ejus *sermones* Gallicæ fidei accommodavit Petrus Cuveret sub titulo : *La fleur de la prédication*. Parisiis, an. 1520. An. 1579, — 1583, — 1590. — 1602, Parisiis similiter plura gallice vertit Francisc. Fevardentius, in-8°. Vide insuper D. Guillon Bibliothecam gallicam, tom. VIII, p. 113—341.

SANCTI PATRIS NOSTRI

EPHRÆM SYRI,

EXPLANATIO IN GENESIM.

I. QUANQUAM Genesis explanatione supersedere decreveram[1], ne, quæ in sermonibus et quæstionibus tractaveram, nullo fortasse operæ pretio repeterem: petentibus tamen amicis cessi, mutataque sententia sic tandem statui, ut quæ in illis scriptionibus disperse diffuseque disputata fuerant, nova ratione atque distributione simul collecta atque contracta sub uno aspectu ponerentur.

II. Mosis suo in hoc opere is scopus et finis fuit. Quod etsi Universi molitor Deus prisci temporis hominibus perspicuam claramque sui notionem impresserat, ut nemo Mundum a Deo factum diffiteretur; hanc tamen de Mundi origine rerumque effectione opinionem omnium, ut dixi, mortalium animis insitam evulsit, novamque inseruit posterior ætas, quæ Babylonicæ Turris molitionem proxime consecuta est, et usque ad Mosis tempora duravit. Enim vero etsi apud Semi nepotes non defuere, qui veterem de Deo disciplinam retinerent, aliisque persuadere niterentur; occasione tamen Ægyptiacæ servitutis, humani generis communis error, Abrahæ quoque posteritatem in-

[1] Vid. D. Guillon, tom. VIII, pag. 126-130.

vasit, adeo ut, repudiata veri Dei religione, ipso naturæ instinctu repugnante, rebus non multo pridem factis æternitatem divinitatemque affingerent. Huic ergo superstitioni, per id tempus maxime grassanti, Deus Mosen objecit; jussitque mentes hominum, variis opinionibus confusas, veræ religionis præceptis imbuere; vitiumque per successiones traditum excindere, ne in omnes ætates ac tempora proserperet.

III. Propterea Moses a Deo in Ægyptum missus fuit, ut redeunte veræ sapientiæ die, ubi eruperat, error hebesceret. Utque ejus dictis scriptisque indubitabilem certamque fidem adstrueret, per ipsum magna miracula et signa patravit; ejusque mentem suo afflavit spiritu, et corpus insolita luce collustravit; ut conspicuus oris splendor occultum spiritum, in ipso loquentem, proderet.

IV. Ergo post miranda facinora apud Ægyptios gesta, et pacta in eremo fœdera, Moses de rerum origine et creatione scribere orsus est; docuitque, Divinitatis nomen et cultum conditis rebus, nisi per summam insaniam et impietatem, affingi non posse. Deum porro unum esse, cui adstarent millia et myriades. Insuper mysteria Filii Dei explicuit, in rerum constitutione et ordinatione adumbrata; sed et illorum imagines exhibuit, tum quas Justi priores suis moribus descripserant, tum quas ipsemet suis gestis, editisque per virgam signis expresserat. Præterea veræ pietatis præcepta, hominum vitio propemodum exoleta, restituit. Postremum populi sui genealogiam adjecit.

V. Primum itaque de Mundi constitutione agit sex circumscripta diebus, quibus summus rerum Author omnia molitus est per Mediatorem, cum quo communem habet naturam atque potestatem. Quod autem subdit, « Hic est » liber generationis Cœli et Terræ, » indicat, præter-

missa in priori narratione ex præsenti capite esse supplenda. Pergit porro, et de Adæ ejusque conjugis creatione, eorumque in Paradiso commoratione scribit. Narrat deinde serpentis ingressum et dolos, et protoplastorum circa interdictam ipsis arborem audax facinus; eisdemque ob illud crimen Paradiso expulsis, indictam indidem exilii pœnam.

VI. Mox progreditur ad sacrificia Caïni et Abelis; hujusque cædem describit, et maledictiones adversus Caïnum pronuntiatas. Quæ historiæ pars ad septimam Caïnitarum generationem perducitur, usque ad Lamechi Caïni nepotis cum uxoribus colloquium.

VII. Subdit deinde generis humani gesta per decem ætates ab Adam usque ad Noë : ubi utriusque stirpis depravatos, ipso Noë vivente, mores describit, et per eam occasionem Arcæ fabricam, ejusque ope servata rerum semina. Subditque Noë ex Arca exitum et sacrificium, et apparentem in nubibus arcum, in signum fœderis pacis assumptum. Sequuntur, quæ de vinea Noë narrantur; deque ejusdem ebrietate, et sopore atque denudatione, de Chanaani execratione, et benedictionibus fratrum.

VIII. Inde fit transitus ad duos et septuaginta Nepotes Noë, Turrisque molitionem, et inductam ea de causa linguarum confusionem; et quæ secuta est, hominum in varias terras dispersionem : quibus annectitur series decem generationum a Sem usque ad Abraham.

IX. Postmodum Abrahæ de Ur civitate migrationem refert, ejusque in Haran, atque deinceps in Chanaanitide moram. Sequuntur quæ de Saræ ad Pharaonis ædes raptu interseruntur, et post plagas Pharaoni ejusque familiaribus inflictas, illius restitutione.

X. Agit deinde de Lothi ab Abrahamo secessione, ejusque cum Sodomitis captivitate et Abrahami opera libe-

ratione : et quomodo Abraham a Melchisedecho benedictionem acceperit, postquam ex præteriti belli manubiis ipsi decimas obtulisset.

XI. Transit inde ad laudandam Abrahæ de futura sobole fidem, referens ejusdem quæstionem : Quî nempe fieri posset, ut ipsius posteri oppidis per id tempus frequentissimis potirentur ? describitque ejusdem sacrificium, et fœdus pacis eodem die a Deo acceptum.

XII. Persequitur cætera, quæ Abrahamo acciderunt, quomodo Saræ voluntati acquievit in negotio Hagar; quæ mater effecta heram contemnere et insultare cœperat; et quomodo post fugam ab Angelo reducta fuit, suæque Dominæ se subdere jussa est. Posthæc memorat pactum Circumcisionis a Deo sancitum, et quomodo Abraham Ismaëlem, suosque domesticos circumcidit.

XIII. Succedit adventus, et apparitio Angelorum, qui Abrahamo, ad ostium tabernaculi assidenti, sub specie peregrinorum se offerunt, et Saræ Isaacum promittunt; quæ tamen promissum in corde suo risit. His continuo subjungitur Angelorum Sodomam versus profectio; et pro Sodomitis Abrahæ intercessio; et illorum in Lothi domum ingressus, et nefaria Sodomitarum conspiratio ; Lothi ejusque filiarum discessus, et pœna de Sodomitis sumpta ob illorum impudentiam. Subditur Lothi ebrietas a filiabus procurata : et ipsarum cum patre incestus. His attexitur Saræ in domum Regis Abimelech deductio : et ejusdem evasio, Deo protegente, regemque ab ejus consuetudine prohibente. Sequuntur quæ de nativitate Isaac referuntur; ejusque circumcisione atque ablactatione, et ancillæ ejusque nati expulsione, quod filio liberæ protervis irrisionibus infestus esset.

XIV. Sequitur fœdus Abrahæ cum Abimelecho. Posthæc narrantur Abrahæ tentatio, et Isaaci ad sacrificium

adductio, ejusdemque, Deo jubente, dimissio, et substitutio arietis arbori hærentis in victimam sacrificii. Sequitur Saræ funus et sepultura in spelunca duplici filiorum Heth.

XV. Hinc transitus fit ad Abrahami cum Eliezer colloquium, ejusdemque adjurationem, et profectionem in Mesopotamiam et ad puteum orationem : atque inde Rebeccæ in domum Abrahæ, Isaaci futuræ uxoris, deductionem. Succedunt quæ de Rebeccæ sterilitate traduntur, ejusdemque Isaaco orante prægnatione ; et divino ad eam responso, de duobus populis ex ipsa nascituris ; et minoris supra majorem exaltatione, et imperio.

XVI. Sequitur jurium primigeniorum ad Jacobum translatio, ex contractu cum Esaü fratre natu majore · et attexitur Palæstini Regis cum Isaaco, pacti olim fœderis cum ipsius parente Abrahamo, instauratio. Subditur, qua arte Jacob matris adjutus consiliis benedictiones Esaü surripuerit. Posthæc memorantur Jacobi ad Labani domum profecto ; et Scalæ species, eidem dormienti oblata. Postmodum Jacobi nuptiæ ; et quomodo, cum unam sibi uxorem desponsasset, tres alias ducere coactus fuerit. Subjiciuntur deinde reversio Jacob in paternam domum ; et Labani eam ob causam indignatio, et quomodo divina ope Jacob ab eodem protectus est ; et fœdus pacis in monte Galaad utrinque jurejurando sancitum. Continuo subditur plurium Angelorum venienti Jacobo occursus, et legatio, muneraque Jacob ad captandam Esaü benevolentiam et gratiam missa. Simulque describitur ejusdem lucta cum Angelo, et quomodo ad attactum Angeli ejus coxa loco dimota fuit. Sequitur lætus Esaü adventus, et amicum colloquium. Subditur Jacob in Sichem civitate mora, et quomodo ejus filii sororis raptu et injuria commoti, direptum oppidum vastarint ; patre factum ægerrime fe-

rente. Succedit Rachelis apud Ephratam obitus; et Jacobi ad patrem reditus ; et Isaaci mors et funus.

XVII. Attexitur catalogus nepotum Esaü et Regum Idumæorum , antequam Israëlitæ Regem haberent. Succedunt somnia Joseph ; et Thamaris conjugia, ejusque maritorum acerba mors: et quomodo Judas ab illa deceptus, eamdem flammis primum adjudicavit; postmodum mutata sententia, absolvit; et seipso justiorem prædicavit.

XVIII. Resumitur historia Joseph: quomodo ad fratres missus, ab iis in cisternam conjectus, deinde Arabibus mercatoribus venditus fuit, atque ea via in Ægyptum intravit : ubi dominam fugiens, carcerem invenit : atque ibidem servorum Pharaonis primum, mox ipsius Regis somnia exposuit; quamobrem summum apud Regem locum consecutus est; publicæ rei administrationi præfectus, frumenta per septennium fertilitatis ad horrea comportari, recondique jussit; atque per eam industriam amplissimas opes, succedentibus annis sævissimæ famis, collegit. Subtexitur fratrum ad Joseph adventus, et quomodo primum personam simulavit, eosque torsit : postmodum se prodidit, eosque complexus est. Inde Jacob de Josephi incolumitate certior factus, cum septuaginta viris in Ægyptum migrat, cui Joseph occurrit, et ab eodem ad Pharaonem introducitur, cui etiam benedixit, eodemque contextu subdit, quomodo Joseph in felicissima Ægypti regione fratres collocavit : quave arte omnes Ægyptiorum agros, exceptis Sacerdotum prædiis, coëmit.

XIX. Postmodum narrat extremam Jacob ægritudinem, et benedictiones filiis Joseph ab eodem impertitas, et quomodo minorem Ephraïm Manassi natu majori prætulit. Succedunt benedictiones filiorum Jacob, et quomodo iis completis idem extendens in lectulo pedes ad po-

pulum suum collectus est. Inde Jacob exequias et solemne funus persequitur, et qua pompa Joseph patrem extulerit, et in sepulcro Abrahæ et Isaaci tumulaverit. Clauditur liber obitu Joseph, qui e vivis decesserus, fratres admonet, ut ipsius ossa, redituri ad terram hæreditatis suæ, secum auferant.

XX. Hæc nimirum primo libro, qui Genesis dicitur, Moses complexus est, hoc usus exordio.

CAPUT I.

I. « In principio creavit Deus substantiam cœli et substantiam terræ[1] : » hoc est cœli, et terræ naturas vere existentes. Nemo ergo in opificio sex dierum allegoricas interpretationes quærendas esse, contendat ; sed neque fas est, ea quæ discretis dierum spatiis condita dicuntur, uno temporis momento facta fuisse, affirmare : neque rursus existimare, ea esse nomina sine rebus, aut non ipsas res, quas illa proprie significant, designare, sed alias. Immo vero, sicut cœlum et terram in principio creata fuisse legentes, intelligimus eadem fuisse verum cœlum et veram terram, nec aliud quidpiam hisce vocabulis significari : ita reliquas etiam rerum ordinationes et opera quæ secuta sunt, adeo vanas appellationes non esse credamus oportet, ut rerum naturas nominum proprietati planissime consentire fateamur.

II. In principio creavit Deus cœlum et terram. Hic sistito, quia cum cœlo terraque nihil aliud conditum fuit. Ipsæ quoque naturæ hac die productæ, nec dum prodierant; si enim cœlo terræque contemporaneæ fuissent, utique id minime Moses reticuisset. Sed nunc antequam conderentur, illas nominavit, ne nomina rebus antiquiora faceret. Hinc porro planum fit, Cœlum et terram ex nihilo educta fuisse; quia necdum erant aquæ, aut spiritus, ignis, aut lux, aut nox : cœlo quippe terraque recentiora sunt : Creaturæ ergo sunt; quia illis posteriora sunt : neque sempiterna sunt; quia ante illa non fuerunt.

[1] Gen. v, 1.

III. Indicata cœli terræque creatione, Moses transit ad ea, quæ inter firmamentum terræque orbem velut in medio posita sunt : quæ vero supra firmamentum summa obtinent, silentio præterit. Nec enim ubi illa descripsit, ad cognoscendas spirituales substantias, quonam scilicet die constitutæ fuerint, ullum aditum nobis aut patefecit, aut innuit. Subdit itaque, terram fuisse *tohu*, et *bohu*, hoc est desertam, et vacuam, docens, vacuum et inane rerum substantiis antiquius esse; non quod vacuum rem esse credamus; sed ut inde nobis constet, solam terram extitisse; præterea nihil.

IV. His præmissis de creatione cœli et terræ, et vacuo; (temporaneas quippe naturas tempori succedere, necesse est :) progreditur Moses ad ipsas rerum substantias. « Et » tenebræ, » inquit, « erant super faciem abyssi. » Et quidem aquas eodem tempore conditas fuisse ista convincunt : qua autem ratione, quove ordine id factum fuerit, Scriptura reticuit : cui proinde affirmanti, aquas procreatas fuisse, fidem habere interim sit satis; placeatque tantisper expectare Mosen, qui doceat modum, quo illæ, Deo jubente, esse cœperunt. Nec porro defuere, qui tenebras, aquarum abyssum operientes, corporum cœlestium umbram fuisse tradiderint : et sane, si firmamentum primo die constitutum fuisset, istud nec putide, nec inepte dictum videretur. Cæterum si summi illi orbes firmamento similes essent, crassæ utique tenebræ spatia intermedia occuparent : nec enim lux, quæ postmodum producta fuit, cœlestibus orbibus communicata scribitur, ut offusam noctem inde dispelleret. At si interposita illa spatia proprio lumine non carent, sicut Ezechiel, Paulus et Stephanus innuere videntur; quomodo cœlestes orbes, qui ingenita luce tenebras dissipant, noctem aquis offunderent?

V. Et quoniam statutum est, omnes conditas res sex dierum opificio comprehendi, etsi nulla de earum constitutione fiat mentio, sequitur nubes etiam primo die aliqua ratione esse cœpisse : quemadmodum etsi de ignis creatione nihil proditum sit, eum nihilominus una cum aëre conditum fuisse credimus, quanquam hoc Scriptura non memoret : ita aquis nubes sociatas fuisse dicendum est, etsi hoc Scriptura reticuit, cum pariter, ut modo aiebam, de igne tacuerit. Ergo cum omnem naturam ab opificio sex dierum suam originem cœpisse fateamur, prætereaque videamus perpetuo ab aquis nubes generari, easdem una cum illis constitutas fuisse colligimus. Porro ex aquis nubes sublimari, testantur Elias, qui nubeculam e mari ascendentem spectavit, et Salomon[1], cum ait « Sapientia illius scissæ sunt abyssi, et nubes stillarunt rorem[2]. » Sed neque sola natura nubium suadet, ut illas primo die creatas fuisse dicamus; immo et earum effectus : existimamus enim primam mundi noctem ex nubium coïtione accidisse. Enimvero sicut noctem illam, quæ per triduum Ægyptum tenuit, ex conglobatis nubibus creatam fuisse verisimile est : ita vero proximum est, primo illo mundi die, crassis spissisque nubibus obducto cœlo, natam fuisse noctem. Nam si nubes illæ raræ et perspicuæ fuissent, prima illa dies luminoso corpore haudquaquam indiguisset, cum lucem eodem die conditam splendor corporum cœlestium supplere potuerit.

VI. Post noctem diemque primum, secunda ineunte nocte firmamentum conditum est, cujus umbra secutas noctes constituit. Ergo sub initium primæ noctis cœlum et terra, atque abyssus aquarum constitutæ sunt; quibus mox superinductæ nubes illam ascititiam noctem attulere. Postquam autem nubium umbra duodecim horas im-

[1] 2 Reg. VIII, 44. — [2] Prov. III, 20.

plevit, primæ nocti successit lux, quæ pridem offusas aquis ab incumbentibus nubibus tenebras dissipavit.

VII. Dixerat : « tenebræ erant super faciem » abyssi. Nunc subdit : « et spiritus Domini incubabat aquis[1]. » Etsi Interpretes nonnulli his verbis Spiritum Sanctum indicare crediderint, atque hinc colligant, eidem communem esse cum reliquis divinis personis naturam et virtutem rerum creatricem ; nihilominus pii homines non ex iis, quæ consentanea non sunt, Spiritui Sancto divinitatem asserunt, sed ex iis duntaxat, quæ de illo dicta fuisse, ipsis plane constiterit. Legimus enim spiritum Dei malum invasisse Saülem[2]. Sed nec ad Spiritum Sanctum pertinere constat, quod de ejus incubatione hoc loco subjicitur. Quid enim ab ea incubatione primo die ex aquis factum est? Si autem eo die, quo aquis incubabat, nihil ex aquis factum est, die vero quinta, qua ex aquis pisces et volucres prodiere, spiritus aquis incubasse non dicitur; quis creatricem virtutem illi attribuat ? qui quamvis aquis incubasse dicatur, nihil tamen ex illis produxisse dicitur eo die, quo incubabat. Ergo quemadmodum ex nubium effectu, qui umbra fuit, earumdem creationem primo diei affigendam esse colligimus; ita ex effectu aëris, qui spiritus, seu ventus est, Mosen ejusdem creationem insinuare voluisse existimamus. Nam sicut nubem umbra, ita aërem spiritus seu ventus consequitur. Sunt nempe bene multa, quæ per se ignota, suis se effectis produnt, atque per eadem significantur. Cæterum quia aëri innatum est in spiritum seu ventum fluere, idcirco his dicitur incubuisse aquis, hoc est, flasse. Spiritus ergo ille flabat super aquas, suamque a divino Opifice originem prædicabat. Post paulo, eodem

[1] Gen. 2. — [2] 1 Reg. VIII, 10.

nempe die, spirare desiit; quod pariter nubibus accidit, continuo atque die eodem evanescentibus.

VIII. Hactenus de rebus sub initium noctis primæ constitutis, cœlo nempe, terra, tenebris, aquis, et aëre Moses egit. Nunc ad corpus luminosum primo die procreatum progreditur. Exactis itaque duodecim horis nocturnis, lux apparuit media inter nubes, et aquas : umbramque, et atram caliginem ex nubium coitione aquis offusam, continuo dispulit. Nisan primus mensium tunc agebatur, quo lucis et umbræ spatia æquantur : quare lucem per duodecim horas perseverasse necesse est; ut tantumdem spatii, quantum tenebræ, lux occupasse dicatur. Nam etsi lux, et nubes momento temporis productæ sunt; attamen spatia lucis, et umbræ, primæ diei, singula per duodecim horas mundum tenuerunt.

IX. Lux ergo, quæ superficiem terræ tenere cœpit, vel splendentis nebulæ speciem referebat; vel solem orientem, aut columnam populi in eremo ducem, imitabatur : qualis fuerit, planum est, noctem Universo incumbentem, ab ea dissipari nequivisse; nisi vel seipsa, vel emissis radiis, orientis solis adinstar, omnia late loca complevisset. Erat quippe vagum lumen, longe lateque diffusum, nulli proinde certo loco affixum, noctem undique dispellens, motuque carens, præter eum, quem ferebat subitus ortus, et occasus, quibus noctis distinguebatur initium, et finis. Hunc in modum, diei noctisque spatia dirimente luce, dies fluxere tres : quibus evolutis, ne lux in nihilum, unde prodierat, rediret, a Deo laudata fuit. « Vidit, » inquit Scriptura, « Deus lucem, quod esset bona [1] : » et rursus : « Ecce, *ait*, erat valde bona [2] : » quibus verbis una cum luce, reliqua etiam Dei opera, ipsa luce antiquiora, commendantur. Nam etsi ab initio

[1] Gen. 4. — [2] Ibid. 31.

quum nuda e nihilo educta fuissent, Deus nihil dixisse legitur : attamen postquam ex illis cætera coagmentata et comparata sunt, etiam ipsa laudavit. Omnia enim quæ vel creata vel genita fuere, intra illud sex dierum spatium, illis verbis, quæ sub finem sextæ diei Scriptura refert, comprehenduntur. « Vidit, *inquit*, Deus cuncta » quæ fecerat, et ecce erant valde bona [1]. »

X. Hæc igitur primæva lux sua præsentia triduum confecit : quo intervallo conceptionem et productionem rerum tertio die ex terra procreatarum mirifice juvit, quas scilicet sol postero die in firmamento collocandus ad perfectionem maturitatemque erat perducturus. Interpretes nonnulli existimant, ea, quam dixi, vaga luce, atque igne prima mundi die constitutis, postmodum solem fuisse conflatum, atque perfectum : sed et eamdem lucem in lunam et astra itidem coaluisse. Porro quemadmodum sol, diurnis horis præfectus, non modo terram illuminat, sed ejus etiam genimina perficit; ita præses nocturni temporis luna, præterquam quod noctis æstum sua luce temperat, terram mirum in modum ad gignendum provocat : quod Moses innuisse visus est in suis benedictionibus : « De fructu, *inquit*, quem profert luna [2]. »

XI. Cæterum etsi multa sint in creatione lucis annotanda, in primis observant Interpretes tempus : et prima die creatam fuisse docent, ut supra indicatum est, propter terræ genimina. Interim quum die tertio cuncta, quæ e terra oriuntur, in lucem prodiisse audis, omnia in Trinitate facta fuisse intellige. Lux postmodum in plura corpora distributa fuit, adeo ut a luna, quemadmodum pridem a luce, originem deinceps ducerent omnes fructuum proventus; et a sole incrementum, et perfectionem acciperent.

[1] Gen. 31. — [2] Deut. xxxiii, 14.

XII. Terra itaque aquarum, et lucis subsidio omnia produxit. Nam etsi Deus ad procreanda terræ genimina illorum ope minime indigeret, ita tamen ipsi placuit, ut ostenderet, rerum in terra conditarum nullam esse homini inutilem, sed omnes ad ejusdem utilitatem, usumque accommodatissime fuisse constitutas.

XIII. Porro quæ terram primo die alluebant, aquæ salsæ non fuerunt. Nam etsi aquarum abyssus ejus superficiem obtineret, necdum tamen in maria defluxerat; ex eo enim affluxu aquæ pridem dulces salsedinem contraxerunt. Quum enim ad terram irrigandam per totum ejus ambitum latissime oberrarent, dulces utique erant. Quum autem tertia die in maria coaluissent, sale eas condiri necesse fuit, ne stagnantes simul corrumperentur : præterea ne mare, confluentibus undique a terra aquis, auctum exundaret, ipsamque vicissim submergeret. Amnes quippe in mare devolvi necesse erat, ut eidem velut nutrimentum subministrarent, quo deficiente mare paulatim calore solis siccaretur. Ne porro inde, ut modo aiebam, præter modum incresceret, terramque obrueret, provisum est, ut ejusdem salsedine fluvialium aquarum copia absumeretur, atque evanesceret.

XIV. Quid? quod, etsi daremus maria in prima illa rerum constitutione sub abysso aquarum quodammodo delituisse ; non recte inde colliges, superas aquas eadem salsedine affectas fuisse. Nam in cataclysmo maria utique mansere ; sed affluentibus aliunde aquis quodammodo occulebantur, nec tamen externas, quibus operiebantur, aquas nativa salsedine inficere potuerunt. Si enim hoc effecissent, quomodo olivæ et stirpes, quæque e terra oriuntur, certum exitium evasissent? Quove liquore Noë ejusque familia, omnesque animantium species cum ipsis in Arca agentes, sitim restinguere potuissent? Qua-

mobrem annonam quidem sibi, et familiæ, atque animantibus suffecturam importare in Arcam jussus est; quia omnem terram circumobsidente diluvio, aliunde comparari non poterat: at non item aquas: quippe quæ Arcam ipsam circumalluerent, potumque volentibus abunde subministrarent. Patet ergo aquas tertio die in pelagus excurrentes, dulces fuisse, etsi illud salsum fuisse dicatur; quemadmodum diluvii aquæ, etsi maria obruerent, salsæ non fuerunt.

XV. Cæterum sicut aquarum ad propria loca transitus illam Dei jussionem non antecessit : « Congregentur, » inquit, « aquæ, et appareat arida; » ita nulla fuere maria ante illa verba : « Congregationesque aquarum appellavit maria. » Ergo nomen simul, et locum atque salsedinem, qua extra sedes suas eatenus caruerant, accepere. Sed et ipsum fundum, quo erant recipiendæ, cavandum fuit, hoc est, humum ipsam subsidere necessum fuit, sinumque laxare, in quem intra proprias, aquas externas etiam reciperet, quæ hactenus summam terram obtinuerant; fortasse se invicem exorbentes aquæ, loco commensæ sunt : sive maris fundum scissum vastos profundosque hiatus imperuit, qua patefacta via, statim aquæ naturali pondere concitatæ, ad imma procurrerunt. Enimvero etsi divino imperio aquæ in eum locum confluere cogebantur; nihilominus in ipsa constitutione mundi data porta fuit, per quam propria conceptacula subirent. Quare sicut aquæ nec in prima, neque in secunda coitione, locum adeo septum clausumque invenere, unde per occultos aut manifestos meatus effluere non possent : ita postmodum factum est, ut in pluvias et fontes dispertitæ atque dispersæ, per poros ac tramites a prima mundi

constitutione sibi patefactos, in sua quæque maria refluerent.

XVI. Jam quod reliquum erat, aquarum pars summa, quæ altera mundi die ab ima interpositu firmamenti discreta divisaque fuerat, ad propria conceptacula sublimata fuit. Illæ tamen salsæ non sunt adinstar earum, quæ tertio die in maria coaluerunt; sed earum naturam retinuerunt, a quibus secunda die fuerunt divisæ. Non, inquam, salsæ sunt, quia nec corruptibiles sunt : neque enim in terra positæ sunt, ut putrefiant; neque aër iste in illo summo agit, ut pisces aliave hujusmodi progignant; neque externarum aquarum supplemento egent, cum extra omnem solaris æstus injuriam positæ sint; utpote quæ in usum divinæ beneficentiæ atque vindictæ ibidem recondi asservarique credantur.

XVII. Rursum eas, quæ summum Firmamentum tenent, aquas oberrare vagarique, verisimile non est; nec enim credibile est, ea quæ ordinata et rata sunt, ab ordine et ratione unquam discedere; vel quæ extant per non extantia moveri. Sed nec dubium est, quin ea quæ in aliqua re præextante creantur, ab ipsa sua conditione habeant quæcumque sibi naturali jure debentur, puta motum, ascensum, et descensum, intra ipsam rem, in qua primum condita, et perpetuo constituta sunt. Postremum cum cœlestes aquæ nullo ambiantur corpore, sequitur eas nec extra propria conceptacula effluere aut errare posse, cum nullus fluxui errorique prostet, aut pateat locus.

XVIII. Hoc ergo tenendum est, cœlum, terram, ignem, aërem, et aquam ex nihilo educta fuisse; hoc enim Scriptura docet. Lucem vero, et quæ lucem secuta sunt, ex rebus præextantibus concreata fuisse. Cum autem Moses, quæ ex nihilo conflata sunt, indicat, utitur

verbo « creavit, creavit, *inquit*, Deus cœlum et ter- » ram. » Porro etsi ignem, et aquam, atque aerem creata fuisse Moses non dicit; at neque dicit, ex præextantibus rebus comparata fuisse : maneat ergo, illa ex nihilo, perinde ac cœlum et terram, Deo jubente, prodisse. Cum autem Deus ex rebus, quas pridem e nihilo eduxerat, cæteras universi partes componere moliretur; Scriptura subdit : « Dixit Deus : fiat lux etc[1]. » Cum autem legis, Deum creasse cete grandia, repete quæ Scriptura præmiserat : « Producant, » inquit, « aquæ » reptile[2]. » Ex nihilo igitur educta sunt illa, quæ supra recensui, cœlum nempe, terra, ignis, aër, et aqua; reliqua ex his præextantibus sunt coagmentata.

XIX. Nam ignem etiam primo die creatum fuisse probabile est, etsi id Scriptura reticuit : alteri quippe rei inest. Qui autem nec a se, nec sibi est, cum illa utique re, cui inest, creatus est : nec enim antecedere potuit, qui sibi non est, rem, quæ causa fuit, ut esset. Ignem porro terræ inesse, natura testatur : at una cum terra fuisse conditum, Scriptura non definit : ait enim : « In principio creavit Deus cœlum et terram. » Manet nunc etiam ignis a terra discretus; etsi huic datum sit, ut nubium, aquarum, atque ventorum subsidio ignem perpetuo conciperet, atque generaret.

XX. Tenebræ etiam nec sempiternæ sunt, nec aliquando cœperunt; sed umbra sunt, sicut Scriptura insinuat. Nec enim ante cœlum, nec post nubes, sed una cum nubibus, et ex nubibus natæ sunt; atque alteri substantiæ hærent, quia propriam non habent; eaque deficiente, continuo deficiunt. Quod autem, altero desinente, pariter desinit, non extantibus æquiparatur : aliud quippe causa est, ut sit quod est. Tenebras ergo,

[1] Gen. 3. — [2] Ibid. 20.

quæ nubes et Firmamentum sequuntur, primamque illam lucem, et solem fugiunt, quomodo sempiternas et a seipsis esse dicamus? nimirum alterum, cum panditur, illas parit, alterum, cum oritur, perimit. Si enim hoc producit, efficitque ut sint, et illud facit, ut non sint; quomodo sempiternæ sint? Animadvertite, ut nubes et Firmamentum sub ipsam mundi constitutionem tenebras pepererunt, utque lux eodem die exorta continuo illas dissolvit. Si autem tenebras altera creatura condidit, et altera extinxit (altera quippe tenebras eadem hora perpetuo representat, et altera, quo momento accidit illas evanescere, easdem discutit) affirmare cogimur, alteram tenebris initium, alteram finem dare. Si autem creaturæ tenebras creant, et destruunt, sequitur ipsas esse creaturarum creaturam : quia pandente se umbra Firmamenti, tenebræ simul oppanduntur; sole autem exoriente, occidunt et evanescunt. Hoc tamen, quod perpetuo creaturis subditum cernimus, dogmata quædam inimicum creaturarum constituunt : et quod nec propriam habet substantiam, sempiternum, et ex semetipso suspensum faciunt.

XXI. Hactenus de opificio primæ diei Moses egit : nunc opera insequentis diei persequitur in hæc verba. « Et dixit Deus : fiat Firmamentum in medio aquarum, » et dividat aquas, quæ sub Firmamento sunt, ab aquis, » quæ super Firmamentum sunt[1]. » Firmamentum aquis interjectum, ex aquis firmatum est, protensumque supra terræ superficiem, in eam amplitudinem et modum, quibus Abyssus aquarum pridem pandebatur. Divisis eum in modum aquis, pars altera summa petens, Firmamentum texit, altera pars loca terræ et igni constituta retinens, laxato sinu illud complexa est. Quamobrem

[1] Gen. 6, 7.

Firmamentum superis inferisque aquis interceptum, speciem infantis intra materni uteri septum positi repræsentat. Quidam Interpretes Firmamentum, utpote in meditullio situm, Universi unbilicum esse statuunt.

XXII. At enim si Firmamentum in medio Universi constitutum fuit, lex utique, et tenebræ, et spiritus, quæ tunc supra firmamentum erant, in eodem loco substiterunt. Sive autem de nocte Firmamentum conditum fuerit, tenebræ utique, et spiritus ibidem suberant : sive de die, et præter spiritum et aquas, lucem etiam ibidem fuisse dicendum est. Sed si hoc verum sit, ista ergo hic posita, alia et diversa sunt : et cedo quandonam condita fuerint? Quod si ibi nequaquam substitere, quomodo naturæ, quæ cum Firmamentum conderetur, eidem superstabant, mutatis sedibus subesse cœperunt?

XXIII. Firmamentum autem, secunda jam incumbente nocte, conditum fuit, quo assurgente, nubes, quæ in modum tentorii conformatæ, noctes hactenus constituerant, protinus evanuere : et quoniam Firmamentum inter lucem, ac tenebras positum fuerat, tenebræ ejus summa tenuerunt; umbra quippe nubium, discussis nubibus, simul evanuit. Sed nec lux eo in loco mansit, quia horarum spatium sibi definitum emensa, aquis Firmamento subjectis se mersit. Neque spiritus ibi consistere potuit, quia ibi non erat. Legimus enim prima nocte ventum spirasse; non item secunda. Sique prima nocte flante jam vento, Firmamentum conditum fuisset, quæstioni locus foret. Si autem in creatione Firmamenti ventum spirasse non proditur, quis spiritum illic extitisse, tacente Scriptura, asseveret?

XXIV. Cum itaque ventus prima mundi die spirasset; ita demum velut suo jam munere defunctus, conticuit : apparuitque continuo Firmamentum. Quare ventus nec

supra substitit, nec infra descendit. Enimvero frustra quæritur extra actionem locus rei, cujus esse est agere, adeo ut actione cessante, ipsam cessare ac interire necesse sit. Talis est ventus, cui proinde die suæ creationis tria accidisse observo, quod scilicet e nihilo eductus est: quodve in rebus, et intra ipsas res spiravit; postremum, quod refluens suo se silentio abdidit. Tria hæc spiritus peregerat; cum ineunte nocte diei secundæ creatum est Firmamentum. Nihil igitur cum Firmamento in summo locatum est, nihil illi superstat. Siquidem aquas ab aquis, non item lucem a spiritu, vel tenebris, interposito Firmamento, secerni dividique jussit Deus.

XXV. Lux ergo prima Mundi nocte non fuit; secunda vero, ac tertia diffusis sub Firmamento aquis immergebatur, ut dictum est, indeque statutis horis rursus erumpebat. Quarta enim nocte, qua aquæ in unum locum confluxere, existimant Interpretes, lucem perfecte demum constitutam ordinatamque fuisse. Tum vero ex luce simul et igne solem, et lunam, et astra fuisse conflata. Sedes pariter luminaribus fuisse distributas, et lunam quidem in occasu locatam fuisse, si ortu solem, reliqua sidera per totum Firmamentum disseminata, atque elegantissima ratione disposita fuisse.

XXVI. Etsi porro Deus lucem primo die conditam laudasset; Firmamentum tamen postera die constitutum sine laude dimisit; et recte: quia necdum perfectum fuerat, nec ordinem ornatumque sibi convenientem acceperat. Restitit tantisper conditor, et expectavit, dum fierent luminaria, et solis, ac lunæ, atque siderum luce tenebræ Firmamento offusæ dissiparentur; atque hisce optime constitutis, tum demum Deus Firmamentum eisdem, quibus reliqua opera sua laudaverat, verbis valde bonum esse pronuntiavit.

XXVII. Postquam Firmamentum, secundam nempe divini opificii partem, Moses descripsit; transit ad narrandam aquarum ordinationem, earumque in unum locum coïtionem, indeque secutam die tertia plantarum, ac stirpium productionem. « Et dixit Deus congregentur » aquæ, quæ sub cœlo sunt, in locum unum, et appareat » arida[1]. » Hinc planum fit, a terra aquas sustineri : nec enim infra terræ globum positæ sunt, ut seipsas sustentare dicamus. Divino itaque imperio concitæ illico in unum locum confluxere aquæ. Terræque superficies eadem nocte, atque momento eodem, quo præparatos gurgites petebant aquæ, siccata est.

XXVIII. His ita de nocte compositis, Deus, aperiente se die, jussit terram herbas et gramina omnis generis, pomiferarum item arborum varias species proferre. Et gramina quidem et herbæ, etsi reputanti exactum ab ortu tempus, momentum vix excederent; at earumdem subitum incrementum, et absolutionem intuenti, plurimum mensium id opus esse videbatur. Arbores similiter, etsi nec unum a sua procreatione diem numerabant, contemplantibus tamen ipsarum perfectionem, et fructuum ex earum ramis pendentium copiam, et præstantiam, multorum annorum ætatem præseferebant. Interim terra fœnum animantibus, duos post dies in lucem prodituris parabat; et poma ferebant arbores Adæ, et ejus Conjugi quarto abhinc die e Paradiso ejiciendis, futuram annonam.

XXIX. Ab aquarum constitutione, atque progerminatione plantarum ad Astrorum fabricationem Moses assurgit, subditque : « Et dixit Deus fiant luminaria in Fir» mamento Cœli, et dividant diem, ac noctem[2]; » ita scilicet, ut alterum luminare horas diei, noctis alterum

[1] Gen. 9. — [2] Ibid. 14.

dispenset. « Et sint in signa, » utique horarum, « et » in tempora, » hoc est tempestatum anni, puta hyemis et æstatis, « et in dies [1]; » ut scilicet dies definiant; quod ortu suo et occasu sol perficit, « et in an» nos. » Anni quippe ex diebus solis, lunæque mensibus componuntur.

XXX. Subditur : « Fecit Deus duo luminaria magna : » luminare majus, ut præesset diei : et luminare minus, » ut præesset nocti : et stellas [2]. » Quamvis initium operum, quæ facta sunt ante quartum diem, a vespera desumendum sit; opus tamen quarti diei a mane inchoatum fuisse, ratio ipsa convincit. Quum enim tertius dies completus esse intelligatur post illa verba : « Factum est » vespere, et factum est mane dies tertius; » Deus duo illa luminaria horis vespertinis non condidit : alioquin umbræ, lucisque ordo turbatus fuisset, tempusque matutinum vespertino antistetisset.

XXXI. Quia vero primi diei ordinem reliqui secuturi erant, quarti diei nox eadem, qua præcedentes, periodo lucem antegressa est. Jam si vespera mane ejusdem diei antevertit, ergo non vespere, sed mane condita fuere luminaria. Affirmare autem alterum vespere, alterum mane creatum fuisse, id profecto facile concedendum non est, attenta vi, et proprietate illorum verborum : « Fiant » luminaria, fecitque Deus duo luminaria magna [3]. » Jam si magna fuerunt tunc, quando condita sunt, et et mane condita sunt, sequitur Solem in Oriente, Lunam vero Soli oppositam in Occasu fulsisse; tametsi sol quidem humilior, et Horizonti contiguus conspectus est : in eo quippe loco, in quo oriri solet, constitutus fuit. Luna vero excelsior, et plane conspicua; quia in ea ab Horizonte distantia locata fuit, quam a sole digressa, tenere

[1] Gen. 14. — [2] Ibid. 16. — [3] Ibid.

solet, die ab ejusdem congressu quintadecima. Quum igitur sol terræ primum illuxit, ambo luminaria se se mutuo respectabant. Luna deinde recedens, interpositu interjectuque maris occultata, et velut submersa videri desiit. Quamobrem tum ex loco, in quo luna posita fuit, tum ex ejusdem specie et forma, sequitur illam creatam fuisse in eo statu, qualem habere solet die a coïtu solis quintadecima.

XXXII. Cæterum perinde ut arbores, plantæ, terrestres et volucres bestiæ, atque ipse homo adulti simul, et novelli dici poterant; adulti quidem, illorum speciem, staturam, et robur contemplanti; novelli vero, eorumdem ætatem supputanti : ita luna senescens, et crescens eadem die dici potuit : crescens quidem, quia eodem nata momento; senescens vero, quia plenum sinuata in orbem apparuit, qualis quinto decimo die prænitet. Nam si talis luna fulsisset, qualis micat post unum, aut alterum diem; lucem utique in terras mittere non poterat; hoc enim fieri nequit, quando luna cum sole congreditur; immo nec spectari potuisset. Si autem luna tantum solummodo lucis incrementum accepisset, quantum quatriduo ipsi accedere solet; videri quidem, non tamen lucere super terram potuisset; unde neutrum verum esset : et quod quarto die Deus duo luminaria magna fabricatus fuisset; et quod ambo super terram luxissent. Sicut autem luna, qualis quintodecimo die prænitet, orbe pleno creata est; ita et sol quatriduum numerabat, quasi primo mundi die conditus fuisset; quia scilicet dierum numerus, et ordo, non ab alio, quam a sole petendus fuit.

XXXIII. Undecim porro dies, quibus luna solem præcurrit, suppleti sunt primo ipsius anno; iidemque sunt, quos hodieque lunari periodo adjicere solent, quicumque

ex annuo lunæ cursu tempora supputare consueverunt. Ille namque annus Adæ traditus imperfectus utique non fuit; quum omnis defectus sub ipsam lunæ constitutionem suppletus fuerit. Ab illo autem anno Adæ posteri undecim dies lunari periodo deinceps adjicere didicerunt. Non enim Chaldæi temporum ordinem rationemve invenerunt, quum ipso Adamo antiquior sit.

XXXIV. A siderum descriptione ad aquarum elementum Moses descendit; pisciumque atque volucrum inde quinto die productorum creationem narrat : « Dixitque » Deus producant aquæ reptile animæ viventis, et volu- » cres volantes super terram. Creavitque Deus cete gran- » dia, et omnem animam viventem, quam produxerunt » aquæ in genere suo [1]. » Quoniam secundo mundi die, refluentibus suos in gurgites marinis aquis, contractisque in proprios alveos fluviis, fontes quoque suis emicuere locis, et stagna lacusque apparuerunt; continuo, Deo jubente, distributæ per universum terræ globum aquæ, pisces et minora reptilia procrearunt. Nam cetos et Dracones maria protulerunt. Ex eodem simul elemento prodiere aves, turmatimque in vicinum aërem involarunt. Inter cæteras Draconum species Leviathan, et Behemoth Prophetæ meminerunt; et primum quidem in mari vivere aiunt, alterum Behemoth animal terrestre esse innuit Job [2]; et David Behemoth in montibus mille pastum quærere et stabulari ait [3]. Fortasse ambo ex aquis primum editi sunt, et Leviathan in mari perstitit, Behemoth in terram invasit.

XXXV. Ab opificio quinti diei, quo aves, serpentes, et ceti editi sunt, Moses ad sextum diem procedit; et creationem cæterorum reptilium, bestiarum et pecorum describit : « Dixitque Deus producat terra animam vi-

[1] Gen. 20, 21. — [2] Job. XL, 10. — [3] Psal. XLIX, 10.

» ventem in genere suo [1]. » Pecora scilicet, et reptilia, atque bestias. Et quamvis totum terræ elementum reptilia continuo fuderit : at bestiæ et pecora juxta Paradisum constituta fuere, jussaque Adæ adventum expectare. Terra itaque divino excita præcepto protulit extemplo serpentes, bestias agrestes, et feras et pecora, quotquot exigebat commodum et usus illius, qui eodemmet die Domini sui mandatum transgressus est. Adam hic fuit, cujus formationem hoc ipso die Moses postremo loco narrare aggreditur.

XXXVI. « Dixit Deus. » Cui? quemve alloquebatur quæ Deus hic et alibi, quando Universum moliebatur? Patet Filio Patrem locutum fuisse, quum Evangelista scribat : « Omnia per ipsum facta sunt et sine ipso nihil factum » est [2] : » et quum Paulus de illo definiat, et dicat : « In » ipso condita sunt universa in cœlis, et in terra, visi- » bilia, et invisibilia [3]. »

XXXVII. Et ait Deus. « Faciamus hominem ad ima- » ginem nostram [4] : » ea scilicet potestate præditum usque modo, ut nihil impediat, quo minus, si ipsi placeat, nobis parere possit, sui arbitrii jurisque. Qua autem in re Dei imago simus, Moses indicat subdens : « Ut præ- » sit piscibus maris et volucribus ac bestiis atque uni- » versæ terræ [5] : » potestate ergo et imperio, quod in terram resque terreno orbe comprehensas, homo accepit, imago Dei est, qui superis inferisque dominatur.

XXXVIII. Quod subdit : « Masculum et fœminam fe- » cit eos [6] : » ostendit in viro mulierem comprehensam, in costa scilicet eidem mox detrahenda. Etsi in Adamo Eva secundum mentem et animum non fuerit, sed se-

[1] Gen. 20, 21. — [2] Joh. 1, 3. — [3] Coloss. 1, 16. — [4] Gen. 26. — [5] Ibid. — [6] Ibid. 27.

cundum corpus et carnem, nihilominus non corpore duntaxat in viro fuit, quia etiam anima et spiritu in ipso fuit; Nec enim Deus quidpiam costæ, quam ad formandam Evam decerpsit; præter ornatum et structuram adjicit. Quod si ex ipsa, et in ipsa costa suppletum est quidquid ad Evæ formationem utile erat; non immerito dictum est : « Masculum et fœminam creavit eos[1]. »

XXXIX. « Benedixitque eis Deus et dixit : crescite et » multiplicamini ; et replete terram, et subjicite eam ; » et dominamini piscibus maris et volatilibus, et omni » bestiæ, quæ movetur super terram[2]. » In hoc ergo terreno orbe protoplastæ benedictionem accepere. Hunc nempe locum ipsis, antequam peccarent, habitandum destinaverat Deus; quia antequam peccarent, peccaturos præsciebat.

XL. « Crescite et multiplicamini, et replete ter» ram[3], » non Paradisum, ait, sed terram, et dominamini piscibus maris, et volatilibus, et omni bestiæ. Quomodo autem imperium in pisces exercerent, si remotissimis a mari locis protoplastæ addicendi fuissent? aut quomodo sibi subjicere juberentur aves, per aërem vagantes, si futurum non fuisset, ut illorum posteri per omnes se mundi partes circumfunderent? et quomodo omnes bestias terræ iidem sub jugum mitterent, si universam terram non fuissent occupaturi?

XLI. Sed enimvero quanquam Adam conditus, et benedictus fuerit, ut terræ et bestiis in ea positis dominaretur ; nihilominus illi Deus in Paradiso domicilium fixit : sic suam ostendens præscientiam, quum homini benediceret; bonitatem, quum illi beatissimam sedem destinaret. In Paradisum namque Adamum transtulit, et in amœnissimo loco collocavit; ne illum deliciarum

[1] Gen. 27. — [2] Ibid. 28. — [3] Ibid.

hortum non in gratiam hominis condidisse diceretur; et rursus ne ejus peccatum minime præscivisse crederetur, in hoc terreno orbe ei benedixit. Benedictionibus autem transgressionem antevertit; ne culpa hominis Dei benedictiones in cassum reciderent, atque universum in nihilum redigeret hominis stultitia, propter quem omnia pridem e nihilo Deo jubente prodierant. In Paradiso itaque hominem Deus non benedixit; quia tum locus, tum res ibidem positæ susceperant benedictionem : benedixit autem Adæ in hoc terreno orbe, ut benedictio, quam gratia anteferebat, maledictionem, a justitia post paulo ferendam dilueret. Et quanquam Dei benedictio promissio fuerit, quæ ante Adæ e Paradiso exitum impleta non fuit; gratia tamen res fuit : eodem namque die in paradisum hominem transtulit, gloria et honore coronavit, et super ejus loci arbores constituit.

XLII. Hactenus de serpentibus, quadrupedibus et quibusvis animantibus, præcipueque de homine, eorumque benedictionibus, sexto die transactis Moyses egit. Nunc pergit porro, Deique die septimo cessationem, et requiem describit. « Perfecti sunt, inquit, cœli et terra » et omnis virtus eorum, et quievit Deus die septimo » ab omnibus operibus, quæ patrarat. » Jam quæres, quonam a labore quievit Deus? Nam si creaturas primi diei nutu condidit præter lucem, quæ verbo producta fuisse perhibetur; et quæcumque postmodum molitus est, verbo itidem creavit : num inde putes Deum labore delassatum, requiem optasse? quum nec hominem defatigatum dixeris, quod unum verbum per solidum diem protulerit. Sique Moyses quum mare virga verboque divideret, et Josue filius Nun imperio sidera cohiberet, fatigati non fuerunt; quis Deum laborasse dicat, quum maria et astra jubendo crearet?

XLIII. Non ergo Deus diei septimo benedixit, et sanctificavit illum, quasi requiem sibi quæreret; non enim lassitudini fatigationique obnoxius est. Neque eam duntaxat ob causam Sabbatum secrevit, ut simile otium Israëlitis, eorumque famulis servisque daret. Quando enim a servitute exempti fuerunt, dies distinguere necdum sciebant; ut sibi suoque servitio aliquam a labore vacationem indulgerent. Distinxit itaque Deus septimum diem, ut hero etiam invito, servus quiesceret: idemque ad otium fuit institutus, datusque Israëlitis, ut discerent in Sabbato deficiente, defecturis hominibus indulto, Sacramentum veri Sabbati, quod mundo sine fine mansuro concedendum præsignabatur. Præterea quoniam hebdomas dierum instituenda erat, diem septimum Deus benedictione exornavit, quem operibus minime decoraverat, ut hujusmodi prælatione suis comparibus Sabbatum coæquaret; et septenarius dierum numerus, utpote mundo necessarius, compleretur.

CAPUT II.

I. A Sabbati otio, et sanctificatione Moyses iterum ad primam rerum originem et creationem stylum reducit; ut iis quæ narraverat summatim perstrictis, ad cætera quæ fusius exponenda supererant, progrediatur. Cœptam ergo de Mundi origine narrationem retexens: « Istæ, *inquit*, sunt generationes cœli et terræ, quando » creata sunt, in die, qua fecit Deus cœlum et terram: » et omne virgultum agri nondum erat, nec herba ger-

» minaverat : non enim pluerat super terram : nec erat » homo qui coleret terram : sed fons ascendebat de terra » ra et irrigabat universam superficiem terræ[1]. » Animadvertis ne quicumque ista audis; quomodo, etsi Scriptura creationis dies Sabbatumque peculiari benedictione consecratum hactenus descripserit; nihilominus divini opificii historiam ab ipso exordio repetat : « Hæ sunt, » *inquit*, generationes cœli et terræ[2] : » idest, hæc est chronotaxis creationis cœli et terræ, « in die quo fecit » Deus cœlum et terram. Nullas adhuc terra stirpes aut » herbas protulerat, etc[3]. » Quanquam ista primo die reipsa condita non fuerint; tertio enim die in lucem prodiere : attamen nec temere aut præter scopum opificio primi diei attexta fuere.

II. Subdit mox causam, cur nec arbores nec gramina terra hucusque produxisset; quia nec Deus hactenus imbribus agros madefecerat; sed fons ex ipsa terra prosiliens, ejus superficiem rigabat. Quandoquidem quæcumque ex terra oriuntur, ex aquarum terræque commixtione olim, hodieque procreantur; Moyses indicare voluit, nec plantas nec reliqua terræ genimina cum ipsa terra primum constituta fuisse; quia necdum cœlum depluerat. Quum vero postmodum ex abysso magna magnus fons saliens terræ summa adaquare cœpisset; tum vero contractis in propria conceptacula aquis, terra genimina sua tertio die fudit. Illas porro aquas, quibus primo die tenebræ incubuerant, easdem esse reor, quæ ex ista scaturigine prosilientes, universam terram mox operuere. Et hunc esse fontem, qui sub Noë tempora apertus, omnium montium cacumina texit : nec enim ex aliquo infra terram loco prosiliisse Scriptura dicit, sed ex ipsamet terra. Aquas proinde hujus-

[1] Ge . 4, 6. — [2] Ibid. 4, — [3] Ibid. 5.

modi terra antiquiores non fuisse, ipsa terra, quæ illas velut in suo utero portabat, testatur. Fons ergo ascendebat de terra, ipsamque irrigabat : unde fœcunditatem adepta, stirpes, frutices et herbas continuo profudit. Nec id factum putes quasi Deus illa sine aquarum subsidio ex terra procreare nequiret : sed quia terræ feracitatem aquis alligare, ipsi placuit; et hunc quidem ordinem a principio ita instituit, ut per annos recurrentes traductus, ad finem usque temporum constans, ratusque perseveret.

III. In hoc itaque capite suppletis quæ primo die attexenda fuerant, Moses ad formationem Adæ calamum promovet, subdens : « Homo non erat, qui operaretur » terram [1]. » Et quidem nullus extitit ante sextum diem, quo Adam creatus fuit. « Formavit itaque Dominus sexto » die hominem de limo terræ, et inspiravit in faciem » ejus spiraculum vitæ; et factus est homo in animam » viventem [2]. » Et quamvis bestiæ, pecora et volucres animam simul et corpus in ipsa sua creatione similiter accepissent; hominem tamen Deus supra illorum conditionem multo altius extulit. Imprimis ipse hominis corpus suis manibus finxit, suoque spiritu animavit, ut hic Scriptura loquitur. Rursus homini potestatem, imperiumque dedit in res omnes, quas intra, vel extra Paradisum condiderat : dignitatem insuper adjecit, et majestatem, rationem et intelligentiam, atque Numinis divini sensum.

IV. Hæc de hominis magnifica formatione præfatus Moses, Paradisi descriptionem et Adæ in eumdem translationem persequens : « Plantaverat, *inquit*, Dominus » Paradisum Eden a principio, in quo posuit hominem, » quem formaverat [2]. » Eden est ipse Paradisi locus. « *A principio* : quia Deus tertio die Paradisum plantaverat;

[1] Gen. 5. — [2] Ibid. 7. — [3] Ibid. 8.

quod Scriptura indicat illis verbis : « et produxit Deus » de humo omne lignum aspectu desiderabile et pulchrum » ad vescendum[1]. » Utque innueret de Paradiso illa narrari, subdit : « et lignum vitæ in medio Paradisi, et li- » gnum scientiæ boni et mali[2]. »

V. Hæc de Paradiso prætexens, fluvium inde scaturientem indicat, quem extra primæ scaturiginis locum in quatuor findi flumina scribit : « Fluvius, inquit, egre- » diebatur de Eden ad irrigandum Paradisum[3]. » Hic rursus beatissimam illam deliciarum sedem, in qua Paradisus situs erat, *Eden* appellat. Fluvius autem nisi Paradisum rigaret, non utique Paradisum transvectus, aquas in quatuor alveos dividere diceretur. Fortasse flumen illud deliciarum ortum rigare dictum est ex abusione vocabuli : nam si Paradisi arbores spirituales erant, adaquatione utique non egebant. Sin autem dicas illas quum spirituales essent, fontem pariter spiritualem et benedictum bibisse : de hoc nolim equidem contendere : aio tamen aquas in quatuor, ut dixi, alveos dispensatas, non eum servasse saporem, quem ex ipso fonte hauserant : si enim in hac humo, quæ maledictionis sententiæ supposita fuit, aquas variare videmus ; consequens est Paradisi aquas inter se pro locorum diversitate tantum variasse, quantum gustus terræ benedictæ Eden distabat a sapore hujus loci, qui, propter Adæ transgressionem, subest execrationi justissimi Dei.

VI. Quatuor porro fluvii sunt, Phison, qui et Danubius : Geon qui et Nilus : Tigris, et Euphrates, intra quos habitamus. Et quamvis loca, unde erumpunt, nota sint, alius tamen fons est, unde primum scaturiunt. Paradisus enim procul in editissimo loco positus est. Inde ergo delapsi, circa ipsum Paradisum cuniculis recepti, se con-

[1] Gen. 9. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 10.

dunt, continuoque cursu, velut e sublimi scatebra mare subeuntes, perque ejus fundum transvecti, distinctis fontibus tandem prosiliunt; Phison primus ad occasum; alter Geon ad austrum; et Boream versus Euphrates ac Tigris.

VII. Prosequitur Moses, et Adæ in Paradisum migrationem, atque præceptum ipsi impositum narrat; « Et » adduxit, *inquit*, Dominus Deus Adam et dimisit in Pa- » radiso Eden, ut operaretur, et custodiret illum[1]. » At quomodo agrum Paradisi excoleret homo omni agriculturæ instrumento destitutus? aut quomodo tot terræ jugera exerceret, quum tanto labori vires neutiquam pares afferret? Sed nec Paradisus ejus opera indigebat; quum nec inutili gramine, nec vepribus infestaretur. Rursus quomodo Paradisum custodiret, quum illum nec munimentis nec præsidiis sepire posset? Sed et a quo custodiret, quum nec fures essent nec latrones, quos cavere aut repellere oporteret? Profecto custodia post mandati transgressionem apposita testatur necessarium non fuisse custodem, dum ipsum mandatum custodiretur. Nec ergo alia, quam divini præcepti custodia Adæ imperata fuit : nec aliud opus injunctum, quam ut impositam sibi legem observaret. Si quis autem insistat, Adamum cum hoc onere, gemino illo præcepto fuisse gravatum; non abnuo, nec contradico.

VIII. Hactenus ingressum Adæ in Paradisum ejusque causas Moses retexuit : subdit nunc præceptum eidem impositum. « Et præcepit, *inquit*, Deus Adæ dicens : ex » omnibus lignis Paradisi comedes : ex ligno autem scien- » tiæ boni, et mali ne comedas; quacumque enim die ex » eo comederis, morte morieris[2]. » Hoc sane præceptum grave non fuit; quandoquidem Deus protoplastis totum

[1] Gen. 15. — [2] Ibid. 16, 17.

Paradisum concesserat, et unam duntaxat arborem interdixerat. Si enim una sufficiente victum arbore, reliquis abstinere jussi fuissent; profecto quæ esurientibus cibum præbebat, eadem peccantibus elevandi criminis rationes suppeditasset. Quum autem pro una arbore, qua data, satis datum fuisset, Deus plurimas obtulerit, prævaricationem non necessitas fecit, sed contemptus. Unam igitur arborem vetuit Deus, pœnæque capitalis sepsit formidine; ut si forte ad parendum mandato mandantis amor minus impelleret, frænaret excubans circa arborem metus, contineretque, ne limitem a lege positum temere transilirent.

IX. Hinc porro progeditur Moses ad nomenclationem bestiarum ab Adamo institutam. « Formavit, *inquit*, » Deus de terra cuncta animantia agri, et volatilia cœli; » adduxitque ea ad Adam, ut videret, quid vocaret » ea[1]. » Animantes autem, et volucres divini utique Opificis manus non finxit; sed terra bestias, et aqua volucres protulerunt : nec aliud Scriptura significat; quum illud verbum *formavit* hoc loco usurpat; constat enim omnes serpentes, quadrupeda, et aves ex aqua terrave decerpta et generata fuisse.

X. Quæ mox subdit : « Et adduxit ea ad Adam[2]. » indicant tum protoplastæ sapientiam, tum pacem, quæ ante mandati prævaricationem hominem cum reliquis animantibus mutuo amore sociabat. Convenere itaque ad Adam velut ad pastorem gregem suum complexari paratum, atque singulæ in turmas et species proprias ordinatissime distributæ plane sine metu, coram illo transibant, quum nec ipsum nec se invicem timerent : præcedebant turmæ bestiarum noxiarum, impavidæ sequebantur innoxiæ. Hoc ergo die Adam supremam potes-

[1] Gen. 19, — [2] Ibid.

tatem principatumque universi auspicatus est, Deo, quod promiserat et impertita benedictione sanciverat, opere sine mora complente : adeo ut eodem die, quo hominem condiderat, simul ad imperium mundi provexerit : etsi ille in officio non manserit, sed mutata mente celerrime a suo Conditore defecerit. Neque vero, quod pollicitus fuerat, imperium solummodo dedit, sed et nomenclationem, quam non spoponderat, adjecit. Quodsi Deus homini majora promissis præstitit, quomodo promissa negasset, nisi ille proprio scelere Dei mentem avertisset?

XI. Jam, supra hominem quidem non est, non multa nomina excogitare, vel eadem memoria tenere; at profecto communem humanæ mentis capacitatem superat, uno tempore plurima diversissimorum nominum millia invenire, singulisque rebus accommodare; ut ultima cum primis minime confundas. Quod ergo Adam nomina pluribus speciebus serpentum, reptilium, quadrupedum, ferarum, et avium imposuerit, non hoc admodum difficile fuit; sed quod singulas proprio nomine citra omnem errorem distinxerit; hoc Dei est; sique hominis, illud ex Dei munere fuit. Nunc age : quum Deus Adæ mundi imperium, et potestatem in omnes animantes ipsa nomenclatione communicavisset, eumdemque coronasset gloria, et horto deliciarum donasset; quid amplius eum decebat homini præstare, ut de præcepti observantia sollicitum haberet?

XII. Jam vero de Adæ sopore, et conjugis ex ejus costa formatione acturus Moses, « Adæ, *inquit*, non inveniebatur adjutor similis ejus[1]. » Evam designat, quia etsi plures adjutores in bestiis et pecoribus haberet, attamen impendio magis consentaneum erat, habere cognatum, suoque e genere sodalem. Eva quippe præter rei familiaris

[1] Gen. 20.

administrationem, operam valde utilem viro præstitura erat, tum in cura gregum omnique re pecuaria, tum in opificiis, et fabricis, aliisque hujusmodi operibus, quantum fœmineæ vires ferre valuissent. Nam etsi bestiæ Adamo parebant ad nutum; at profecto in ea, quam dixi, cura, vix ullo auxilio esse potuissent: propterea que illi Deus adjutricem dedit mulierem, quæ rerum ejus satageret, et laboranti in pluribus adesset.

XIII. « Immisitque Deus soporem in Adam: cumque » obdormisset, tulit unam de costis ejus, et pro ea car» nem obduxit, et præparavit Dominus costam, quam » tulerat de Adam, in mulierem, et adduxit eam ad » Adam[1]. » Ergo qui hactenus insomnis pervigilaverat, et claræ lucis usura mirifice delectatus nunquam se ad quietem composuerat, repente procubuit humi nudus, et obdormiit. Verisimile est, Adamo somnianti per visum fuisse objectum, quod tunc in ipso gerebatur. Cum autem costa momento exerta fuisset, parique celeritate ejus locus carne fuisset suppletus, nudatam eum in modum costam ad pulcherrimam mulieris formam speciemque suis numeris absolutissimam refinxit Deus, Adæque continuo præsentavit. Adam ergo unus fuit, idemque duo: unus sane, quia unus Adam: idem duo, quia ab ipsa sua conditione fuit ita comparatus, ut vir in fœminam geminaretur.

XIV. Hæc Adami dormientis acta: sequuntur ejusdem evigilantis dicta. « Dixitque Adam: Hoc nunc os ex ossibus meis et caro de carne mea. Hæc vocabitur virago, » quia de viro sumpta est. Hoc nunc[2], » idest, hæc, quæ post cæteras animantes ultima nunc paruit, iis utique comparanda non est: ex humo quippe illæ decerptæ sunt; hæc vero non ita, sed « os est ex ossibus meis, et

[1] Gen. 21, 22. — [2] Ibid. 23.

» caro de carne mea. » Porro vel prophetico spiritu afflatus hæc locutus est; vel per objectum in somnis visum intellexit, sicut superius indicatum fuit. Et quoniam eodem die cunctis animantibus propria nomina Adam fecerat; costam pariter ædificatam in fœminam non proprio nomine Hevam, sed mulierem communi appellatione nominavit. Verba, quæ tunc Adam subjecit, « Relinquet » homo patrem suum et matrem suam, et adhærebit » uxori suæ[1] : » designant conjugum societatem, et indissolubilem conjunctionem, qualis in primo illo conjugio fuit.

XV. Pergit : « erant ambo nudi, et non erubescebant[2] : » Pudore utique non suffundebantur, non quod hanc affectionem non caperent, et pueri essent : nam si tales fuissent, sicut externi quidam dixerunt, Scriptura non diceret, illos nudos fuisse, et nihilominus non erubuisse : neque rursus illum modum loquendi usurparet, « Adam » et uxor ejus, » nisi pubertatis annos attigissent : sed et nomina, quæ Adam animantibus imposuit, satis superque nobis ejus prudentiam sapientiamque persuadent. Præterea illa verba, « ut operaretur et custodiret illum, » Adæ corpus robustum validumque fuisse, atque laboris apprime patiens ostendunt; et præceptum utrique conjugi indictum, ambos puberes et adultos fuisse convincit : postremum, mandati prævaricatio superbiam utriusque et contumaciam accusat. Causam itaque cur erubescerent, sustulerat stola gloriæ, quam induerant; qua quum post inobedientiam exuti fuissent, merito erubuerunt, puduitque esse nudos, ut ambo ad carpenda vicinæ arboris folia festinarent; quibus tamen non corpora, sed propriæ ignominiæ membra contegerent.

[1] Gen. 24. — [2] Ibid. 25.

CAPUT III.

I. Hæc Moses de nuditate protoplastarum prodidit, quæ vitiosum pudorem usque adeo exclusit, donec gloriosam stolam, cœleste munus ipsis gestare libuit. Subditque statim callidum serpentis consilium, scribens : « Sed et serpens erat callidior cunctis animantibus agri, » quæ fecerat Dominus[1]. » Etsi serpens mutas animantes calliditate superasse dicitur, non inde arguitur, illum callidiorem fuisse homine cunctorum animalium summo Rectore. Neque enim quia naturali sagacitate modum bestiarum excederet, inde sequitur illum hominis perspicacitatem intelligentiamque ullo pacto adæquasse. Mutis ergo duntaxat animantibus serpens callidior fuit, et pecudibus ratione carentibus. Serpentem enim, qui hominis sapientiam sensumque non habuit, planum est nec ejus prudentiam habuisse. Præterea cum Adam mente, et ratione, singulari etiam formationis suæ ordine atque domicilii amplitudine et excellentia serpente longe nobilior esset; certum et indubitabile fit, etiam consilio et prudentia infinito propemodum excessu fuisse illo præstantiorem. Cunctas ergo animantes sapientia antegressus est Adam, qui Dominus, et Rector animantibus datus fuerat, et omnes similiter solertia et sagacitate antecelluit : qui etiam nomina singulis daturus tanta in majestate fulsit, ut sicut Israëlitæ in Mosis faciem oculos intendere sine velo non poterant, ita nec bestiæ Adæ vultum intueri oculis ad inusitatæ lucis fulgorem subito con-

[1] Gen. III, 1.

niventibus[1] : » quare quum nomen accepturæ ad eumdem accedere cogerentur, submissa fronte, illo coram assidente, transibant. Constat ergo serpentem, cum hoc loco animantibus callidior prædicatur, cum Adam et Heva animantium Dominis minime comparari, cum quibus si conferendus esset, stolidum mutumque animal verissime diceretur.

II. Subdit Scriptura serpentis fraudulentum cum Heva congressum. « Dixit autem serpens ad mulierem : » Etiam ne dixit Deus, ne comederetis ex omni ligno » Paradisi[2]? » Serpentis sermo aut ejusdem proprius fuit, Adæ cæteroqui notus : aut Diabolus per serpentem locutus fuit : aut ipse serpens proprio instinctu loquelam optavit, et obtinuit : aut Diabolus petiit, ut ad horam loquendi facultas serpenti communicaretur. Ut res se habuerit, profecto sermo tentatoris tentatos nunquam in culpam et ruinam impulisset, nisi ipsorum intemperantia tentatori operam suam contulisset. Quid, quod etsi tentator nunquam venisset, ipsa arbor sua specie bellum illorum gulæ periculosissimum conflasset. Et serpentis quidem illi suggestionem causati sunt; etsi serpentis tentatione longe gravius ipsis propria offecit incontinentia. « Et vidit mulier quod bonum esset lignum, et pul- » chrum oculis aspectuque delectabile, et tulit de fruc- » tibus illius, et comedit. » Si ergo arboris pulchritudine ejusque pomorum gustu mulier victa fuit, non ergo consilium ab extrinseco auribus immissum illam perdidit, sed emissa ab intrinseco intemperantia prostravit. Et quoniam tentatione probandi fuerunt, præceptum intimari, et ad horam adesse tentatorem, consentaneum fuit.

III. Enimvero cum Deus quæcumque extra vel intra

[1] 2 Cor. III, 7. — [2] Gen. III, 2.

Paradisum molitus fuerat, protoplastis pro mera liberalitate donasset; adeo ut nec ab eis minimum quidpiam propterea repetere voluerit, sive propter naturam quam dederat; sive propter gloriam et dignitatem, qua amplissime ornaverat; planum fit, unam solummodo excepisse arborem, nec iniquum, nec grave esse potuisse iis, quorum, ut dixi, obsequio, et commodis Deus admirabili beneficentia addixerat, quæcumque Paradisus, aut extra illum immensa terrarum aërisque spatia, et diversa maris freta copiosissime suppeditabant.

IV. Cæterum Deus hominem condens non morti subjecit, nec exemit; ut per obedientiam vel inobedientiam ex alterutra arbore, quod sibi ipse statuisset, decerperet. Et arborem quidem vitæ Deus Adæ ejusque familiæ comparavit; occultavit tamen, ne propria pulchritudine ipsis novum bellum crearet, pugnamque geminaret. Rursus quia minus consentaneum erat, ut aspectabilis parentisque mercedis amore de observantia mandati, mandate nec parente nec aspectabili, admonerentur. Nam etsi Deus liberalissime ex mera gratia protoplastis universa largitus fuit, immortalitatis tamen dotem ligno vitæ affixam, statuit promerentibus dare ex justitia. Quamobrem præceptum edixit, non magnum tamen, nec amplissimo quod proposuerat præmio, æquale. Sed cum unam, ut dixi, duntaxat arborem vetuisset, ut imperium pati assuescerent, totum Paradisum concessit, ne illos ad defectionem annonæ penuria sollicitasse videretur.

V. Et quoniam, ut mox aiebam, Protoplastorum fides aliquo experimento exploranda fuit; non idcirco ex Diaboli voto ad istud examen missus est aliquis ex Vigilum numero, aut alius ex ordine Seraphim, aut Cherubim; sed nec ipsi Diabolo permissum fuit; ut di-

vina aut humana sub specie, sicut Domino postmodum in monte comparuit, Adamum in Paradiso aggrederetur. Neque animalia grandiora et nobiliora, puta Leviathan et Behemoth, ad hoc negotium adhiberi placuit; aut alias animantes, pecudesque mundas; ne forte species dignitasve tentantis tentatis violandi præcepti qualemcumque occasionem afferret. Sed ita Deo disponente, reliquis amotis, successit serpens, animal callidum quidem, despectissimum tamen, idemque fœdissimum. Istuc ergo animal protoplastas adoritur, nec vera miracula faciens, nec ficta specie præstigiatorum more oculorum aciem perstringens. Prorepitque serpens solus, humi projectus, oculis ad fulgorem mulieris, quam tentaturus erat, conniventibus; neque virum, prohibente metu, adire est ausus, sed fœminam Hevam aggreditur : quin etiam importuna festinatione tempus tentationis antevertit; mulieri persuadere, ut vetitum pomum ante decerperet, aggressus, quam unam vel alteram arborem ex tot millibus sibi liberalissime oblatis, gustu explorare potuisset.

VI. Neque vero hanc abstinentiam sibi Heva indixerat, quod jejunium amaret, sed appetitio cibi necdum illam sollicitabat, quandoquidem ea ipsa hora vitam hauserat. Causa porro, cur serpenti tentationem properare permissum est, ea sola fuit, quia præpostera illa festinatio ejus conatibus adversabatur. Heva namque per id tempus primam agebat a sua formatione horam : quamobrem nec cibum appetebat, nec blanda arboris species ejus sensus hactenus sollicitaverat. Cum ergo mulier nec esurienti ventri succurrere, nec adversus vetitæ arboris blandimenta pugnare, eo loci cogeretur; licuit serpente esse tentatorem, ut si horaria illa et fere momentanea pugna a muliere superatus fuisset, pœnas

tum ipse, tum qui illum obsederat, darent easdem, quas postmodum dederunt; mulier contra, ejusque maritus, arboris vitæ fructibus pasti, vitam sibi compararent immortalem, quam, attenta præcedente Dei promissione, ex justo et æquo deinceps obtinerent; adeo ut quæcumque primum, donante gratia, consecuti fuerant, in posterum justitia sanciente retinerent.

VII. Approperavit ergo intempestiva festinatione suum tentator opus; et quidem nemine obsistente, idcirco ut tentati tentatorem esse cognoscerent, qui inter præceptum, præceptique violationem nullam moram esse ponendam contenderet; atque proinde intelligerent, ab ejus fraude sibi esse cavendum. Tentator itaque eos adortus, promittit magnam rem, qui parvum sibi nomen facere nequiverat. Sic enim per serpentem qui serpentem obsidebat, mulierem interpellavit: «etiamne præcepit » Deus, ne comederetis ex omnibus lignis Paradisi? » Considerandum hic est, quod sicut grave fuisset præceptum, si, ut aiebat serpens, a cunctis Paradisi arboribus abstinentia protoplastis imperata fuisset: ita quia plane contrarium actum fuerat, præceptum reipsa indictum, vix præceptum dicendum fuit, quia levissimum fuit, et ad horam, donec tentator ab ipsis discessisset, impositum fuerat.

VIII. Respondens autem mulier serpenti dixit. « De » fructibus arborum Paradisi comedimus: et de fructibus » arboris, quæ est in medio Paradisi, dixit; non comeditis ex ea, neque contingetis illam, ne moriamini[1]. » Quo audito, in toto scilicet Paradisi nemore unam arborem solummodo exceptam fuisse, Diabolus ratus, protoplastas promissis frustra sollicitari, sibique proinde ex præsenti negotio vix quidquam præter dedecus et igno-

[1] Gen. III, 2, 3.

miniam proventurum, alteram præcepti partem arripuit, in qua Adæ ejusque conjugi vetabatur, præter esum interdicti fructus, etiam ad ejus arborem accessus : planeque intelligens, Deum arboris aspectum idcirco illis cavisse, ne ejus pulchritudine caperentur; in hoc totus incubuit, ut Hevam ad visendam arborem impelleret. Quare : « nequaquam, *aiebat*, moriemini; scit enim » Deus, quod, in quocumque die comederitis ex ea, » aperientur oculi vestri, et eritis sicut Deus, scientes » bonum, et malum[1]. » Et si quidem Heva serpentis dicta accuratius expendisset, intellexisset utique, tentatorem divino oraculo, sibique contraria affirmare; suisque Diabolum urgere verbis potuisset hunc in modum. Spondes oculos meos apertum iri, at clausi non sunt. Addis, esu vetiti fructus boni et mali notitiam me assecuturam : at habeo. Hæc tamen, quibus serpentem confutare debuerat, oblita, tentatori obsecuta est; oculisque a serpente ad arborem conversis, toto animo illuc incubuit, quo nec accedere fas erat.

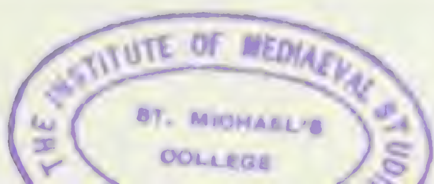
IX. Hic tacuit serpens : senserat quippe animum mulieris interdicti fructus præsentia victum captumque. Enimvero suggesta auribus promissa, ad gustandum vetitam escam minus jam titillabant, quam oculis subjecta arboris species. Rursum Heva serpentem aliis argumentis repellere potuisset, hac vel simili ratiocinatione arguens. Equidem cæcam me esse crederem, si quæcumque aspectabilia sunt, non cernerem : sed etsi boni malique discrimina ignorarem, ista quæ promittis, bona sint nec ne, quomodo internoscerem? et Deum fieri, bonum esse, et oculos expeditos ac perspicaces habere, pulchrum : contra vero malum, desinere, et mori, quo indice quove sensu intelligerem? Jam si nec sensum nec intelligentiam

1 Gen. III, 4.

haberem, utique non fuit, cur tu mihi huc prosilires. Testaris ergo quo prorepsisti, subesse, quæ negas bona; sensuque cernendi discernendique bonum et malum, me utique non carere, quæ tua modo consilia exploro. Cum ergo teneam, quæ tu polliceris, me adepturam; dic age, ubi excidit illa tua calliditas, qui tuam nequitiam nec sustinere, nec tegere potueris? Hæc et hujusmodi dissimulavit mulier, ne vinceret : defixitque oculos in arborem, ut citius vinceretur.

X. Heva igitur ambulans post concupiscentiam oculorum suorum, et ambiens, quam serpens obtulerat, divinitatem, vetitos fructus decerpsit, et clam marito manducavit : postmodum illi etiam attulit, simulque ambo comederunt. Quoniam Heva serpentem vera dicere credidit, comedit prima, sperans se divinitate vestitam ad eum redituram, a quo fœmina nuda et simplex discesserat. Rursum ambiens capitis sui caput fieri, et imperium exercere potius, quam pati, viroque a divina natura majorem evadere, quo ab humana conditione minor erat. Ad postquam cibo vetito pasta, sensit, nullam quidem se sui imminutionem inde passam fuisse, sed nec ullum accepisse incrementum, neque oculorum aciem vegetiorem acutioremque esse factam : neque enim divinum numen hauserat, quod sperabat; neque oculos futuros ad Paradisum duces nacta fuerat; poma ex interdicta arbore decerpta marito obtulit; precibusque sollicitare cœpit, persuasitque, ut comederet, quanquam Scriptura precum nusquam meminerit.

XI. Cæterum Heva, violato præcepto, neque mortua est, quod Deus interminatus fuerat, neque divinitatem adepta est, quod serpens promiserat. Nam si Heva quidpiam passa fuisset, aut cœlesti amictu nudata; Adam utique ejus infortunio exterritus, ab esu vetiti fructus abs-

tinuisset. Et quidem ut reus damnandus non fuisset, quia non comedisset, at nec ut victor laudandus, si nec tentatus fuisset : pœna quippe uxoris a violatione præcepti virum cohibuisset, non amor metusve præcipientis Dei. Quia ergo Adæ fides Hevæ blandimentis ad horæ spatium exploranda erat, sicut ipsa serpentis pollicitationibus tentata fuerat : ideo mulier, violato præcepto, non illico stola gloriæ exuta fuit. Cum autem virum suis blanditiis ad comedendum induxisset, subdit Scriptura, amborum oculos apertos fuisse, seque nudos esse agnovisse. Aperti sunt ergo oculi eorum; non ut Deo similes essent, sicut serpens promiserat; sed ut probrosam nuditatem suam cernerent, quod inimicus moliebatur.

XII. Protoplastorum itaque oculi erant aperti, ut omnia cernerent; clausi tamen erant, ut lignum vitæ eos lateret, nec puderet propriæ nuditatis. Interim Diaboli invidiam vehementer incitabat, quod et rebus omnibus terra marique conditis potestate et intelligentia prælati fuissent; ipsisque solis immortalitas usu ligni vitæ comparanda promissa fuisset. Ex his itaque, et amplioribus donis, quæ illos adepturos conjectabat, cum inimicus invidia disrumperetur, artem eos perdendi excogitavit. Sic horaria pugna ipsis bona abstulit, quorum jactura diuturno etiam atrocis belli labore redimenda fuisset. Et si quidem protoplastæ serpentem vicissent, pasti deinceps ligno vitæ, et gustatis arboris scientiæ fructibus, ex altera scientiam non errantem adepti fuissent, et ex altera vitam immortalem hausissent, divinamque perinde dignitatem cum humana conditione junxissent.

XIII. At si protoplastæ per eum modum scientiam minime fallacem, et perennem vitam in proprio corpore consecuti fuissent; videns, ut serpens illis destinata dudum beneficia promittendo, abstulerit, et suadendo, ut per

præcepti violationem ad ea aspirarent, hoc ipso effecerit, ne per ejusdem observantiam illa assequerentur. Divinitatem ergo pollicendo, ipsos a divinitate exclusit : obstititque, ne arboris vitæ usu, oculos infuso lumine vegetiores reciperent, quorum obtusitatem ligno scientiæ curaturum se spoponderat.

XIV. Nihilominus si protoplastæ a violato præcepto statim respuissent; etsi, quæ ante mandati prævaricationem possidebant, neutiquam retinuissent, evasissent tamen maledictiones, quibus terra, ipsique postmodum subjecti fuere. Propter eaque Deus suum descensum distulit : satagebat enim, ut ambo rei se invicem redarguerent, atque mox ad judicem adducendi, ad petendam veniam se mutuo adhortarentur. At contra serpentis oppugnatio dilata non fuit; ne, auctis ex arboris aspectu viribus, fieret periculosior. Distulit contra judex accessum, ut fontibus locum ad pœnam precibus declinandam daret. At nec tentationis approperatio illis profuit, et si ad eorum salutem componeretur; neque judicis cunctatio, etsi ad eorum correctionem prætenderetur.

XV. « Et audierunt vocem Domini deambulantis in » Paradiso sub declinationem diei : et absconderunt se a » facie Domini in medio arborum Paradisi[1]. » Quare nec sola patientia Deus reis succurrere conatus est; quin etiam in Paradiso deambulans, edito pedibus strepitu illis prodesse cogitavit. Mutos ergo passus vocales fecit, ut ea voce excitati, se præpararent ad propitiandum sibi judicem, qui idcirco vocem illam mittebat. Cum autem neque judicis cunctatione, neque præsenti voce commoti sontes, pœnam deprecaturi, se sisterent; post pedum strepitum Deus oris clamorem adjunxit, reumque accersens : « Adam, *inquit,* ubi es[2] ? » Nihilominus Adam

[1] Gen, III, 8. — [2] Ibid. 9.

cum criminis confessione, et humili obsecratione sententiam judicis antevertere debuisset : « Vocem tuam, respondit, audivi in Paradiso, et timui, quia vidi, me esse » nudum, et abscondi me[1]. » Pedum strepitus judicis Dei adventum antevertens, prænuntiansque impendentem Adæ, posterisque damnationis sententiam, Joannem expressit præcursurum filio Dei; cum ad purgandas ventilabro areas suas venturus esset, paleas utique flammis daturus, et mundum triticum in horrea sua conditurus.

XVI. « Vocem tuam audivi et abscondi me[2]. » Sed heus tu, Dei vocem necdum audistine? Vel quando te de luto finxit, fictumque in Paradisum transtulit : vel quando dormienti costam detraxit, indeque ædificatam uxorem tradidit? Quid ni inquam, toties Deum te alloquentem audires? At quoniam nova tuis allabitur auribus Dei vox, etsi sero, vel nunc discito, pedum strepitum usurpare Deum, ad eliciendam tui criminis confessionem. Ergo age, fatere, nec rogatus, serpentis adventum, tuamque et Hevæ transgressionem. Oris fortasse confessio expiabit crimen, quod manus carpendo fructum admisit. Piguit tamen, quod ipsi fecerant, confiteri; quæ autem in ipsis facta fuerant, scienti omnia narrabant.

XVII. « Adam ubi es[3]? » Num in sinu Divinitatis, quam tibi serpens pollicebatur? Immo intra mortis fauces, quam tibi, si pomum invasisses, fueram comminatus. At quid, Adame, tibi venit in mentem, istuc cogitare? Scilicet vel si pro serpente vilissima bestia Angelus aut etiam alius Deus te interpellasset; tune illius mandatum, qui ista omnia tibi præstiterat, parvi penderes? Idque auderes, fretus promissis ignoti capitis, a quo necdum ullum beneficium acceperas? Atque adeo inertem ineptumque haberes, qui te de nihilo finxerat, et quasi

[1] Gen. III, 10. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 9.

alterum Deum Universo præfecerat? Benignum autem et beneficum judicares, qui tibi præter bona verba, nihil dederat? Quid, quod si alius Deus te miraculis sollicitasset, ut sibi pollicenti crederes, nihilominus ei credendum non fuit : quanto magis fides neganda serpenti, nullo sua dicta signo probanti, instantique ut ex nuda ipsius assertione, vel Deo tuo contradicente, fidem adhiberes? Mendacem existimares, qui tam eximiis te ornaverat beneficiis, et Universi creaverat Regem? Veracem contra prædicares proditorem, qui, ut tuum tibi principatum eriperet, nihil non moliebatur?

XVIII. Inter hæc castiganda est hominum quorumdam malignitas, et protervia : nam si Deus serpentem cohibuisset, ne Adamum tentaret, illi ipsi, qui hodie conqueruntur, quod non cohibuerit, adhuc obmurmurarent, dicerentque, Deum ex invidia serpentem ab Adamo coercuisse, ne conflictu horario probatus, vitam immortalem promereretur. Jam pari audacia, qui modo confidenter prædicant, Adamum nunquam lapsurum fuisse, nisi serpentis impulsione labefactatus fuisset; alias asseverare non dubitassent, Adamum, vel si a serpente tentatus fuisset, nulla tamen arte, aut vi perfringendum fuisse. Similiter qui modo arbitrantur, se nec temere, nec inepte loqui, docentes nec Adamum, nec Hevam quidpiam a ratione alienum fuisse admissuros, nisi id serpens suasisset; fidentius utique affirmassent, ante casum illos, vel impellente serpente, nunquam casuros fuisse : quis enim istuc eventurum fuisse credidisset, nisi jam evenisse constaret, ut Adam serpenti aures accommodaret, et Heva reptanti bestiæ daret manus?

XIX. « Vocem tuam audivi, et timui, et abscondi » me[1]. » Cur ita? Quia quod dicendum erat, reticuit, et

[1] Gen. III, 10.

quod reticendum fuit, dixit. Quæ ipse fecerat, fateri debuerat; quod oppido quantum illi profuisset! quæ in ipso facta fuerant, narrat; quod utique vanum, et inutile fuit. Idcirco Deus illum redarguens : « quis, *inquit*, indicavit » tibi, quod nudus esses; nisi quod de ligno, de quo præ» ceperam tibi, ne comederes, comedisti[1] ? » ideo nuditatem tuam vidisti, ea scilicet cernendi potentia, quam tibi contulit arbor : illa nimirum arbor, a qua serpens oculos tibi divinis similes pollicebatur. Interea Adam proprium crimen dissimulans, uxorem sui similem accusabat : « Mulier, *ait*, quam dedisti mihi sociam, ipsa dedit » mihi de ligno, et comedi[2]. » Non ego ad arborem accessi, neque vetitis fructibus admovi manus. Et in hunc sensum exponendus est Apostolus scribens, Adamum non deliquisse, sed Hevam prævaricatam fuisse mandatum. Jam quid tu ais, o Adam? Scilicet quum Deus tibi uxorem daret, adjutricem utique esse voluit, non perturbatricem, imperata facientem, non imperantem[3].

XX. Quum autem Adamum culpam fateri puderet, Deus ad Hevam conversus; « quare, *inquit*, hoc fecisti[4] ? » At illa, quum proprium crimen accusare, pœnamque lacrymis deprecari debuisset, ne scilicet sibi, et marito veniam exoraret, non dixit : serpens promissis, aut blanditiis me huc impulit; sed libere, confidenterque respondit : « Serpens decepit me, et comedi[5]. » Postquam vero, facta quæstione, patuit, reos malefactum nec excusare posse, nec velle pœnitentia corrigere; tum vero Deus serpentem aggreditur, non quærendo factum, sed irrogando supplicium. Nam ubi pœnitentiæ locus, spesque fuit, quæstionem adhibuit; in eum autem, qui a pœnitentia plane alienus erat, continuo sententiam dixit. Ut autem discas serpentem pœnitentiam non capere, attende, ut Deo di-

[1] Gen. III, 11. — [2] Ibid. 12. — [3] Tim. II, 14. — [4] Gen. III, 13. — [5] Ibid.

centi, « Quia fecisti etc[1]. » serpens non quidem negavit factum, quia Deo mentiri non est ausus, sed neque confessus est; quia nimirum est opus alienum ab eo pœnitentia.

XXI. « Maledictus eris præ omnibus animantibus[2], » quia quos omnibus animantibus præfeceram, decepisti : et quia cunctis animantibus callidior es, maledictus eris præ cunctis animantibus. « Super ventrem tuum gradie- » ris, » quia fœminarum sexum partus doloribus obnoxium effecisti. « Terramque comedes cunctis diebus, » quia Adamum, ejusque posteros proventuro ex arbore vitæ mortis remedio privasti. « Et inimicitias ponam in- » ter te, et mulierem, et inter semen ejus, et semen » tuum[3], » quia ficta caritate circumventam una cum sobole morti subjecisti. Futuram autem designans inter eos inimicitiam, subdit : « Ipsum » idest semen mulieris, » conteret caput tuum, » cujus servitutem evadere cogitasti. « Tuque » non illius aurem, sed « calcaneum » petes.

XXII. Cæterum etsi recto justitiæ ordine serpenti primum pœna irroganda fuit; attamen nec deerat causa, cur ab isto vilissimo capite judicium inchoaretur : ut nimirum, dum ira judicis, in serpentem incumbit, Adam ejusque socia ad pœnitentiam profugerent; eoque patefieret via divinæ misericordiæ, ad liberandos resipiscentes a maledicto justitiæ. Quum vero Deus in serpentem inveheretur, nec inde proficerent Adam et conjux, sententiam in eos quoque dicturus, Hevam primam adoritur, quia per eam peccatum ad Adam traductum fuerat. Sic autem in eam animadvertit. « Multiplicans multipli- » cabo ærumnas, et conceptus tuos, et in doloribus paries » filios[4]. » Nam etsi ex benedictione, quam una cum cæ-

[1] Gen. III, 14. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 15. — [4] Ibid. 16.

teris animantibus Heva acceperat, fœcunditatem hausisset; attamen non tanta sobole, ut postmodum factum est, exuberasset; quia nec mortalem genuisset. Præterea exempta fuisset doloribus, quum proles nasceretur; ignominia, quum educaretur, et cresceret : et luctu, quum demum moreretur : « Ad virum tuum erit conversio » tua[1]; » non ut imperium exerceas, sed ut patiaris, et servias; quia sperasti vetiti pomi esu te dominationem in virum adepturam.

XXIII. Jam vero postquam Deus Hevam severe mulctasset, nec interim Adam ulla pœnitentiæ signa proderet; ipsum quoque dare pœnas jussit. « Et quia, *inquit*, au» disti vocem uxoris tuæ, » ejusque blandimentis delinitus, « comedisti ex ligno, ex quo præceperam tibi, ne » comederes; maledicta erit terra propter te[2]. » Nam licet terra, Adamo peccante, nullam inde noxiam contraxerit, nihilominus ex culpa non sua maledicto subjecta fuit : ut Adam, qui pati poterat ex impatibilis elementi execratione proprii criminis pœnam contraheret. Ex quo enim terra maledictioni succubuit, maledictus etiam fuit idem, qui maledictus non est. Reipsa nec Adamum a maledictione terræ immunem evasisse, patuit ex sententia, quam statim audivit. « In doloribus, » subdit Deus, « comedes ex ea cunctis diebus vitæ tuæ[3], » idest post mandati violationem, quod si fuisset servatum, terra hominibus citra laborem alimenta subministratura fuisset : « Spinas, et tribulos germinabit tibi[4]; » idest, post peccatum, quod nisi admissum fuisset, terra mala isthæc genimina haudquaquam fuisset prolatura. «Comedes her» bam agri, » quia ob futile uxoris invitamentum suavissima Paradisi poma contemnenda putasti : « Et in su» dore vultus tui vesceris pane[5] : » quia minime placuit,

[1] Gen. III, 16. — [2] Ibid. 17. — [3] Ibid. — [4] Ibid. 18. — [5] Ibid. 19.

deliciis horti sine labore frui. Hic porro rerum tuarum status esto, « Donec revertaris in terram, de qua sump- » tus es[1]; » quia sprevisti mandatum, quod immortalem tibi vitam comparasset usu ligni vitæ, quo vesci tibi perpetuo licuisset ; et quia de limo fictus, terrenæ originis oblitus es, in terram tuam reverteris, quo te tuo ex luto noscas.

XXIV. Diabolus, quem intra hoc dierum spatium conditum fuisse certum est, perinde atque organum, quod invaserat; quemque ante sextum mundi diem a propria dignitate excidisse non constat (quemadmodum neque protoplastis ante lapsum quidquam de statu suo imminutum est) hoc ipso die Satanas, idest Apostata, jam erat; jamque defecerat, occulta, et hominibus ignota defectione : quare occulto etiam judicio condemnatus est. Neque enim Deus, latam in eum sententiam, notam esse voluit iis, qui ejus dolos, et fraudes aliunde præsentiscere debuerunt : « Serpens, » inquit mulier, is fuit, qui « me decepit, » non Satanas[2].

XXV. Diabolus itaque invisibili judicio damnatus, causa cecidit, proprioque casu suorum satellitum agmina obruit. Magni quippe criminis parva visa est pœna, quæ unum, vel alterum nocentem premeret : sed quemadmodum Hevæ noxa omnes ejus filias generatim involvit : et incommoda ærumnæque vitæ, ejusque finis mors, ita primum illum generis humani parentem invasere, ut in posteros ejusdem pœna maneret : et sicut serpentis multa universam speciem afflixit : ita ille qui serpentem obsederat, sibi cum suis satellitibus communi sententia flammis tartareis addictus fuit. Hoc arcanum in veteri lege minus notum Dominus per novum Testamentum patefecit; quum mundum a Spiritu Sancto arguendum de ju-

[1] Gen. III, 19. — [2] Ibid. 13.

dicio prædicens, subdidit : « Quia Princeps hujus mundi » jam judicatus est[1], » idest condemnatus.

XXVI. Hactenus de pœna tum tentanti, tum tentatis irrogata Moses egit. Subjicit Deum tunicas pelliceas Adamo, et uxori confecisse, eosdemque induisse. Hæ porro tunicæ si ex pellibus animalium consutæ fuerunt, sique vera creatione de nihilo factæ; nam a Deo factas fuisse Moses diserte affirmat; mundi utique opificium secutæ sunt eademvia, qua tribuli, et rumices. Cæterum haud inverisimile videtur, protoplastas folia sua attrectantes, se tunicis pelliceis jam indutos animadvertisse. Fortasse, ipsis etiam præsentibus, animalia cæsa fuerunt, ut eorum carnibus sustentarent vitam, et pellibus pudori consulerent; et, quod in primis propositum fuerat, in illorum morte suorum corporum fatum intuerentur. Subdit : « Ecce Adam factus est quasi unus ex nobis, ad sciendum bonum, et malum[2]. » His verbis, etsi Deum Trinitatis mysterium insinuare voluisse, dubitandum non est; primus tamen loquentis scopus fuit, protoplastas ejusmodi sarcasmo perstringere cum acerba exprobratione futilis promissi : « Eritis, sicut Dii scientes bonum, et » malum[3]. »

XXVII. Enimvero quanquam Adam et uxor bonum, et malum ab esu vetiti fructus intellexerint; fatendum tamen, eos ante lapsum, bona quidem proprio experimento, mala vero ex auditu novisse : peccatum autem postmodum omnia susquedeque permiscuisse ; adeo ut bona quidem ex fama, mala vero ab experto deinceps didicerint : ex quo enim eximius ille decor, quo ornati fuerant, extinctus est, dolores et ærumnæ illos continuo invaserunt, de quibus antehac divino beneficio exempti fuerant.

[1] Joh. xvi, 11. — [2] Gen. iii, 22. — [3] Ibid. 5.

XXVIII. « Nunc ne forte mittat manum suam, et sumat etiam de ligno vitæ, et comedat, et vivat in æternum etc[1]. » quasi dicat : Si Adam arborem severe sibi interdictam violare veritus non est, quin istam ipsi hactenus concessam continuo invadat ? Sed quoniam statutum fuerat, vitam illos imposterum exigere ærumnosam et miseram, laboribus et doloribus gravem, atque molestissimam ; ne arboris vitæ fructibus pasti perpetuo miseri forent ; cavit Deus, ne arborem illam accederent, maledicto dudum affecti, quam eisdem a maledicto liberis, gloriæque stola amictis concedere proposuerat. Cavit, inquam, ne gratia supplicium perpetuaret, et graviora pati cogerentur ab arbore vitæ, quam ab arbore scientiæ perpessi fuerant. Illa quippe ærumnas invexerat, intra certum temporis spatium desituras ; ista vero temporarias miserias sempiternas fecisset. Illa mortem intulerat, quæ ipsos eximeret. Ista sepelisset viventes, vitamque sepultis ad perpetuum dolorem conservasset. Quamobrem Deus ab arbore vitæ protoplastas arcendos censuit. Sed nec consentaneum erat, ut in terra maledictionis beata vita ageretur, et in sæculo labente daretur vita manens.

XXIX. Cæterum si arboris vitæ fructus protoplastæ comedissent, alterutrum contingere necesse erat ; ut vel mortis sententia irrita fieret, vel arbor vitæ vanum et futile nomen haberetur. Ne ergo mortis sententia solveretur, neve vitalis arboris virtus in dubium vocaretur, Adam arcendus inde fuit. Neve præterea, ut supra dictum est, ab arbore vitæ detrimentum caperet, quale ab arbore scientiæ pertulerat, ad excolendam terram, ex qua assumptus fuerat, relegatus fuit : ut agrorum cultura revalesceret, qui ex Paradisi otio morbum contraxerat.

[1] Gen. III, 22.

Ob eas, quas dixi, causas protoplastis e Paradiso ejectis, subdit Moses, Deum collocasse ad orientem Paradisi Eden, Cherubim, et aciem gladii versatilis ad custodiendam viam arboris vitæ. Paradisi custodia non omnino inanimis fuit : propria namque virtute sese huc et illuc versabat ad impediendum aditum arboris vitæ, si quis forte aliquid contra moliretur, aut ad fructus ejus prorepere tentaret. Cherubim hic erat, qui mortalibus, immortalem vitam sibi decerpere conantibus, nudata versatilis gladii cuspide mortem intentabat.

CAPUT IV.

I. Hinc Moses ad Caïni et Abelis ortum, eorumque sacrificia progreditur, subdens. « Cognovit Adam He-» vam, et peperit Cain, dicens : possedi virum[1]. » Non hoc Adamo, a quo cognita fuerat, sed Deo dixit, qui fœtum in utero ejus formaverat. « Rursumque peperit » Abel. Et fuit Abel pastor ovium, et Cain agricola. » Factumque est post dies[2] : » annos pueritiæ designat, sive tempus, quo alter rei pecuariæ, alter agriculturæ operam dare jam cœperant. « Factumque est, *inquit*, » ut Cain de fructibus terræ offerret munera Domino. » Abel quoque obtulit de primogenitis gregis sui, et de » pinguibus eorum[3]. » Et Abel quidem obtulit cum delectu, Cain non item : ille pecoris sui primogenita, eaque pinguiora Domino immolavit; iste si spicas solummodo, aut si præter illas fructus eodem tempore nascentes obtulit, planum est ipsum a fratre hostiarum

[1] Gen. IV, 1. — [2] Ibid. 2. — [3] Ibid. 3.

qualitate, et delectu fuisse superatum. Attamen, nisi sacrificium sacrificantis negligentia corrupisset, vota utriusque Deus suscepisset. Sed quoniam, cum ambo simul offerrent, et alter lætus gregis agnos, alter agrorum proventus immolarent; Cain Deum vilem habuisse deprehensus est ab ipso suarum oblationum initio: idcirco Deus, illius munera sib minime grata fuisse significavit, simulque docuit, quomodo in posterum sacra conficere illum oporteret. Tauros utique habebat, et vitulos, nec deerant quadrupeda, nec volatilia, quibus Deo commode litaret: sed ista eo die, quo primitias proventuum agrorum suorum Deo libare mens fuit, sacrificare non placuit. Quid inde? Etiam ne tanti fuisset nitidiores spicas, aut pulchriora poma in rem divinam conferre? Sed nec manipulos uberiores, aut præstantiores fructus admodum curabat Cain. Nil ergo sacrificanti defuit, præterquam numinis amor, et reverentia: meritoque despectum est, quod non sine despectu offerebatur; ne forte Cain putaret, vel Deum contemptum sui non animadvertisse, vel oblationes quærere, et non magis offerentes. Abjecit ergo Deus Caïni sacrificium propter ea, quæ faciebat; oppidoque magis propter cætera, quæ facere parabat. Nam et adversus parentes contumax erat, et in fratrem asper, et erga Deum minime pius.

II. Susceptum est itaque Abelis sacrificium propter offerentis in deligenda hostia sollicitudinem: despecta sunt Caini munera ob impium rei divinæ neglectum: quod Cain ægerrime tulit: non quod ipsius sacrificium a Deo contemptum fuisset; poterat enim opimiore victima illum placare, quem ob muneris vilitatem sibi infensum esse sciebat: necque concidit vultus ejus, quod ipse despectus fuisset: facile namque erat Deum exorare, pacemque ab eodem impetrare. Cæterum Cain, sive ma-

joribus hostiis Deum placasset, sive non, voluntatem suam aperuit. Item sive Deus ejus petitioni acquievisset, sive non, ille quid sibi petendum esset clare perspexit. Sed cum pro vilibus hostiis a Deo rejectis pretiosas non attulerit, neque negligentiam, qua Deum offenderat, excusaverit, non obscure ostendit, se non ob aliam causam fuisse commotum, quam quod fratris sacrificium susceptum fuisset : vehementer enim exacerbatus est, quod delapsus cœlo ignis hostiam ab hostia discrevisset : conciditque vultus ejus, quod evidenti judicio a Deo repulsus despectusque, fabulam se parentibus atque sororibus factum fuisse putaret : viderant enim ejus munera ambientibus flammis minime arsisse.

III. « Dixitque Deus ad illum. Quare iratus es, et » contractus est vultus tuus[1]? » Plenus es iracundia : at peccati tui dolore plenus esse deberes. Concidit mœrore vultus tuus : at magis decebat oculos tuos lacrymis diffluere. « Verumtamen si bene egeris, tulisti[2]. » Viden causam, cur Cain fuerit repulsus, non fuisse oblati muneris tenuitatem, sed offerentis improbitatem, mentemque a pietate aversam. « Verumtamen si bene egeris, » tulisti. » Idest : si bene in posterum egeris, crede te mihi munera obtulisse, etsi nihil obtuleris; et cum fratris sacrificio tuum pariter susceptum fuisse, etsi susceptum non fuerit. Sin autem male agere perrexeris, « in vestibulo peccatum cubat : Et Abel quidem se ad te » convertet[3], » tibi ab planitiem vocanti obsequendo, et obtemperando : « Peccatum autem in tua erit potestate[4], » idest peccato adhærescere. Sed etsi Deus Caini sacrificium alias rejectum pro accepto habendum decrevisset ea conditione, ut in posterum pie se gereret; nihilominus ille non solum hoc minime præstitit, sed novo

[1] Gen. IV, 6. — [2] Ibid. 7. — [3] Ibid, — [4] Ibid.

scelere victimam ex parricidio ei immolare cogitavit, cui hostiam ex contemptu obtulerat.

IV. « Dixitque Cain ad Abel : eamus in planitiem[1]. » Cum planitiem designat, indicat, ambos fratres per eos dies devexa Paradisi incoluisse ; atque inde in subjectos campos descendisse : vel Abelem eo tempore pecora ad vicinos colles egisse ; indeque a Caino provocatum fuisse ad planitiem sibi accommodam propter spicarum, limique copiam : Abelem enim inter adultam segetem interemptum fuisse, ubi cadaver aggesta humo condere pronum fuit, Scriptura innuere videtur illis verbis : « Et » cum essent in agro, consurrexit Cain adversus fratrem » suum Abel, et interfecit eum[2]. »

V. Cain, fratre interfecto, ut parentes falleret, commentus est, Abelem utpote hominem Deo carum ab eodem in Paradisum fuisse translatum ; hujusque rei certam fidem facere oblati pridem sacrificii acceptationem. Divinæ legis, aiebat, observantia ad Paradisum provehit pios, perinde atque ejusdem violatio vos dudum inde deturbavit. Ratus itaque, eam fabulam parentibus se plane persuasisse, nec occisi fratris alium adesse vindicem, repente Dei præsentis numen sensit, et voces ; ubi est, ait, Abel frater tuus? Apparuit autem Deus blandienti magis, quam irato similis, ut si reum malefacti pœnituisset, parricidium impia manu peractum, pia oris confessione deleretur ; sin autem restitisset, acerbissimam pœnam suo scelere dignam daret. Sed Cain adeo factum non doluit, ut inde ferocior effectus, scienti omnia, et ipsum, ut sibi amicum faceret, de fratre interpellanti, stomachanti similis responderit : « Nescio : » num custos fratris mei sum[3]? » Cui Deus : « quid, *ait* : » fecisti? » Etsi enim ubi sit Abel, ignorare te dicis,

[1] Genes. IV, 8. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 9.

quandoquidem custos illius non es; fatere tamen Deo quid fecisti, qui te interrogat, ne de te alium interroget: quique nisi sciret, quid feceris, tua ex te facta non utique sciscitaretur.

VI. Cum ergo Cain nec id quod fecerat, vellet dicere, interpellavit reum Dei sapientia, planeque prodidit. « Sanguis, *inquit*, fratris tui clamat ad me de terra[1]. » Quid ais Cain? Num justus Judex sanguinem ad se clamantem inultum relinquet? Nonne distulit pœnam, ut tibi locum pœnitentiæ faceret? Nonne notitiam facti dissimulavit, et quasi sceleris tui ignarus sollicitavit, ut ipse crimen sponte fatereris? Quia ergo bene agere, sicut ille suadebat, nec bonum, nec utile tibi est visum; eoque temere progressus es, quo ne accederes, caverat: « Ideo maledictus esto ab universa terra[2]; » quoniam contristasti Adam et Evam parentes universæ terræ. Iterum esto maledictus ab universa terra; quoniam occlusas inferni fores primus aperuisti universæ terræ. Cum terram colueris, suos tibi in posterum proventus negabit; quia communes redditus tibi uni arrogare cogitasti. Pavens, tremens, et exul errabis per eam; quia ambulasti super ea in superbia et elatione cordis.

VII. Et quia Dei dictum factum sine mora consecutum est, Cain qui ante judicium contumacia superbiaque plenus, jactabat, se fratris custodem non esse; postquam Deum iratum sensit, et ex ejus maledictione se subito pavore ac tremore perculsum, concidit, pœna premente, iracundiæ æstu, animique ferocia. Tum vero, « Major, » inquit, « est stultitia mea, quam ut dimittas[3], » Nihilominus hæc in argumentum pœnitentiæ accepta non sunt, quia nec talia Deo primum interroganti responderat; et nunc quasi pœna cogente dixit, quia pavore, ac

[1] Gen. IV, 10. — [2] Ibid. 11. — [3] Ibid. 13.

tremore concussus dixit. Quare nec Dei longanimitatem oravit; ne scilicet precibus justitiam flecteret : sed vel ex festinatione, vel ex arte respondit : « Ecce ejecisti me a » facie terræ[1] : » quoniam a facie terræ maledixisti : quin ergo simul conspectum tuum fugiam? Vultum quippe tuum sustinere quis audeam? Postquam tibi proterve, impudenterque respondi, me mei fratris custodem non esse. Jam vero cum factus sim vagus et profugus in terra, fiet, ut quicumque invenerit me, interficiat me. Oh Cain, mortem ut optes, utve metuas, cogita, te rebus humanis sublato, constare non posse, quæ Deus post damnationis tuæ judicium rata ac certa esse decrevit. Cæterum si tibi dulce est vivere, tot licet te obsideant premantque dolores, quando jucundiorem futuram fuisse putas Abeli vitam, hisce, quæ pateris, exemptam malis!

VIII. Quamvis nonnulli interpretes existiment, Cainum his verbis a se deprecari voluisse pœnam, et mortem, alii tamen censuerunt, eum potius vitam sibi quantocyus abrumpi poposcisse; et idcirco a Deo confestim audivisse, nequaquam ita fiet. Non enim tecum transigendum est eadem lege, qua contra futuros post te parricidas agi volo : nam isti quidem simul ac deprehensi fuerint, admissam cædem capite luent; Caïn vero in septuplum punietur : et quoniam mortem expetiit, ne sibi ob præsentem calamitatem homines insultarent, idcirco septem generationes venient, et videbunt ignominiam ejus, atque ita demum morietur.

IX. Quod autem inde colligunt nonnulli, Caino pereunte septem ex ejus stirpe generationes simul cum ipso periisse, sustineri non potest. Ut enim demus, postremam Caini sobolem communi Cataclysmo fuisse deletam, istud

[1] Gen. IV, 14.

profecto septimæ duntaxat generationi accidisse oportuit. Si ergo hæc sola, Caino pereunte, periit, quomodo constare potest, septenas generationes eodem tempore cum illo periisse? Quid? quod nec demonstrare possunt, septimam Caini generationem diluvium attigisse: nam Scriptura Cainitarum genealogiam retexens. Cain, inquit, genuit Henoch : porro Henoch genuit Arad, et Arad genuit Maviael, et Maviael genuit Mathusael, et Mathusael genuit Lamech, et Lamech genuit Jubal : ipse fuit pater habitantium in tentoriis, et possidentium possessiones. Qui autem et tentoria fixerant, et peculia quærebant, non utique cælibatum in suis mapalibus colebant; præsertim quum Scriptura diserte affirmet, omnem carnem corrupisse viam suam. Si ergo a Caino usque ad istos habitantes in tentoriis, et possidentes peculia, novem ætates jam fluxerant, nec etiamtum Cataclysmus advenerat, quomodo assentiemur affirmantibus, septem generationes cum Caino simul interiisse? Quum plane constet novem generationes diluvii tempora antecessisse. Recte igitur dictum est ad septem generationes productam fuisse Caini ignominiam, etsi a primo perpetratæ cædis die ea pœna liberari postularat. Cainum autem ad septimam usque generationem in vivis fuisse, conficitur tum ex decreto divino, tum ex longa prisci illius temporis hominum ætate. Nam si Adam Caini pater nonam generationem a Lamecho inchoatam attigit, ut qui anno ejusdem quinquagesimo sexto rebus humanis excesserit; magnum certe non fuit, ad septimam generationem Cainum adhuc superstitem fuisse.

X. Cain itaque etsi eam ignominiam deprecatus fuerat, ab ea tamen absolutus non est, immo, quod minime cogitabat, infami supplicio signum adjectum est : subdit enim Scriptura : « Posuit Deus signum Cain, ne interfi-

» ceret eum omnis qui invenisset eum [1]. » Caini porro persecutores, Sethi nepotes erant, quos ad vindicandam Abelis patrui sui cædem, sanguinis affinitas extimulabat. Quæ causa fuit, ut etiam connubia cum ejus stirpe deinceps vitaverint : cui et altera postmodum addita est ex Caini probroso tremore, et publica infamia : ab ejus nihilominus cæde abstinuere, signum a Deo positum reveriti.

XI. Postquam ea, quam diximus, pœna affectus est Cain, certoque signo notatus fuit, cujus causam, quoniam scire intererat, paucis indicavimus : quale autem istuc fuerit, quærere nec vacat, nec nosse refert : subdit Scriptura : « Egressus est Cain a facie Domini, et habi- » tavit in terra Nod ad orientalem plagam Eden [2]. » Secessit ergo Cain a paterna domo, atque adeo a fratrum consuetudine et convictu, certior factus statutum illis jam esse, deinceps nulla cum ipsius sobole inire conjugia. Terra autem Nod, quam hic Scriptura memorat, hoc est regio tremoris et commotionis, sub Caino habitatore cœpit simul succussari, ac tremere. Sed et eadem, rursum alteram ex ea Dei maledictione plagam accepit, agris a divina execratione sterilescentibus : « Quum co- » lueris eam, » ait Deus, « non dabit amplius tibi fruc- » tus suos [3]. »

XII. « Cum autem Cain cognovisset uxorem suam, et » illa concepisset, et peperisset Henoc, ædificavit civi- » tatem, vocavitque eam nomine filii sui Henoc [4]. » Quod a Caino factum verisimile est, et civitati ex ipsius probroso tremore nomen adhæreret, et civitas Nod, hoc est, tremoris et succussionis diceretur. Ex Henoc natus est Arad, qui genuit Maviael, et iste Mathusael, ex quo Lamech, qui duas uxores duxit, quarum prima Adda

[1] Gen. IV, 16. — [2] Ibid. 16. — [3] Ibid. 12. — [4] Ibid. 17.

peperit Jabel, qui fuit pater habitantium in tentoriis, et possidentium peculia : cujus frater Jubal fuit pater canentium fidibus, et cithara. Altera Sella mater fuit Tubalcain, qui fuit faber in cuncta opera æris, et ferri : ejusque soror Noema dicta fuit.

XIII. « Dixitque Lamech uxoribus suis : audite voces » meas; quoniam occidi virum in vulneribus meis, et » puerum in fractionibus meis. Idcirco Cain quidem » septuplam retributionem accipiet, Lamech vero in » septuagies septies [1]. » Quidam interpretes, ut hoc Lamechi cum uxoribus colloquium exponerent, præsumpsere, ambas hasce mulieres Sethi nepotes fuisse : Cumque maritum identidem hortarentur, ut honestius vitam institueret, hoc ab illo responsum tulisse. Quid istuc? Num forte meis in moribus huc usque deprehendistis facinus aliquod turpe, mihique meo cum parente Caino commune? Hujusmodi, fateor ipse, crimen fuit, quod virum pluribus confossum vulneribus necavit, quod utique Cainum fecisse scitis, perinde ut illud, quod Abelis fratris maxillas alapis contudit, ut pueris fieri solet, mox etiam eumdem interfecit. Neque hoc inficior a me commissum nefas : puero siquidem os pugnis fregi, vitamque simul eripui. Nunc vero quoniam Caini mores sum imitatus, et ille facinorum suorum septuplam retributionem accepit; ego sane pœnam adeo non deprecor, ut ipse mihi statuam septuplo septuagies graviorem.

XIV. Alii vero, quia censent, productam Caini pœnam ad septimam stirpis suæ generationem, aiunt, Lamech impium fuisse : idque arguunt ex illis Scripturæ verbis « Omnis caro corruperat viam suam [2]. » Uxores itaque Lamech, inquiunt, quum viderent gentis suæ propagationem interrumpi, eo quod exclusa marium pro-

[1] Genes. IV. 23, 24. — [2] Ibid VI, 12.

creatione fœminæ nascerentur; quod pariter ex illis Scripturæ verbis conjiciunt. « Quumque multiplicati » fuissent filii hominum super terram, et filias procreas- » sent [1] : » Quum, inquam, uxores Lamech viderent sobolem suam infringi, nec ultra procedere; vehementer sibi metuere cœperunt, ratæ pœnam Caino, ejusque septenis generationibus decretam jam imminere. Ut ergo Lamech fœminas eo metu afflictas erigeret, his verbis fallere cogitavit. Ut fatear, me virum inflicto vulnere necasse, quin et puero os fregisse, mortemque appropperasse : quid inde metuendum mali est? Nam si Deus Caini postremum supplicium usque adeo prorogavit, donec una cum pessimo parente nepotum septenæ ætates interirent; probabili utique consecutione credendum est, ad septuagesimam septimam progeniem pœnam meam dilatum iri; quippe qui geminato scelere duos homines sustulerim; adeoque septenas illam supra septuaginta meorum posterorum successiones haudquam præventuram. Interea dum isthæc exigitur tam longa dies; nostrum nos fatum abripiet : atque adeo supplicium in septem ætates differendum, hausto calice communis mortalitatis, effugiemus.

XV. Alii aliter hunc locum exponunt, et aiunt Lamech hominem fuisse vafrum, et callidum; qui, quum videret propriam stirpem declinare, et ad interitum vergere; Sethique sobolem nullam cum Cainitis affinitatem societatemque admittere; atque hujus inimicitiæ causam esse Caini adhuc superstitis crimen, et infame supplicium; timere cœperit, ne gliscente inter utramque stirpem discordia, imminuto agricolarum numero, terra silvesceret, et Cainitarum populus, adempta conjugiorum communione, omnino deficeret : publicæ salutis studium præ-

[1] Gen. vi, 1.

texens, Cainum de medio sustulerit. Cujus cæde quum populi sui honori nec dum satis provisum existimaret, quemdam Caini filium necaverit, suspicatus, ne ob conspicuam cum Caino similitudinem, infamiæ notam universæ stirpi inustam, filius perpetuaret. Hoc peracto scelere, perinde ac si illis sublatis maceries corruisset, quæ mutuam amborum populorum societatem et conjunctionem dirimebat, Lamech cum uxoribus secreto deliberantem, de stabilienda inter ambas stirpes pace hæc verba fecisse. Hem, inquit, virum, et puerum sustuli: agite nunc, et vestris virginibus munditias, mundumque muliebrem quærite, atque adeo elegantissime ornatas, filiis Seth prostituite. Spero namque illos comperta duorum, quos dixi, cæde, et virginum specie illectos, sepositis illico odiis, pacem optaturos: atque adeo interruptam sex ætatibus connubiorum communionem redintegraturos.

XVI. Cum ergo matres filiarum forma ornatuque Sethi filios provocarent; ipsisque pro sua parte Jabel ex altilium carnibus convivia instrueret; atque simili arte Jubal organorum musicorum concentu illorum aures titillaret; fraudi succubuere filii Seth; captique ejusmodi illecebris, parentis sui optimum sapientissimumque monitum oblivioni dedere: continuo ex editis locis, in quibus a Cainitis segregati considerant, in subjectos campos descenderunt. His artibus Lamech familias commiscuit, confidens, Deum utrique genti propitium fore in gratiam Sethianæ stirpis, si quidem cum Cainitis confusa fuisset. Sic pœnam, aiebat, parricidii effugiemus propter cognatos, ejus noxæ minime reos.

XVII. A rebus Cainitarum, et eorum genealogia, atque Lamechi cum uxoribus colloquio transit Moses ad Sethianæ stirpis historiam, ejusdemque origines ab Adam

repetit. « Vixit, » inquit, « Adam centum et triginta » annos, et genuit Seth ad imaginem et similitudinem » suam [1]. » Seth imaginem Adæ patris perfectissime repræsentans, divini Filii cum Patre similitudinem, et in eodem insessionem expressit, perinde atque Seth in parente suo Adamo fuisse intelligitur. Cum autem Seth genuisset Enos, Scriptura subdit, « Tum cœpit vocare in » nomine Domini. » Cum enim Seth a Cainitis secessisset, ipse et filii ejus nomine Domini cognominati sunt, idest, populus justus Domini.

CAPUT V.

Interea Adam genuit Seth, et iste Enos, et Enos Cainan, et Cainan Malalael, et Malalael Jared, et Jared Enoch. « Qui placuit Deo, et non fuit [2]. » Aiunt a Deo in Paradisum, Adamo præsente et spectante, translatum fuisse; ne suspicatus, eum simili, qua olim Abel, morte sublatum, dolore contabesceret. Rursum ut de filio justo, qui ipsi obtigerat, sibi gratularetur, simulque disceret, omnes posteros suos Enocho similes, vel ante obitum, vel post resurrectionem, ad eum locum esse venturos: « Genuitque Enoch Mathusalam, et Mathusala genuit » Lamech, et Lamech genuit Noë [3]. » Et prophetavit Lamech de filio suo dicens: « Iste consolabitur nos » in sacrificio, quo Deum placaturus est, « Ab operibus nos» tris, et labore manuum nostrarum, et a terra, cui » maledixit Dominus [4]. » Quoniam propter peccata ha-

[1] Gen. v, 3. — [2] Ibid. 3 et seqq. — [3] Ibid. 21 et seqq. — [4] Ibid. 29.

bitantium in ea, ædificia, quæ extruximus, et plantaria, in quibus laboraverunt manus nostræ, aquis iracundiæ perdet Deus.

CAPUT VI.

I. Ab Adam usque ad Noë decem generationes interfluxerunt, quibus recensitis Moses de Noë hæc scribit. « Noë cum quingentorum esset annorum, genuit Sem, » Cham, et Japhet [1]. » Tam longo scilicet temporum decursu Noë cælebs, suæ ætatis hominibus pudicitiæ et continentiæ exemplum mansit. Per quinque ergo sæcula virginitatem custodivit in medio eorum, de quibus dictum est : « Omnis caro corruperat viam suam [2]. » Sic laudata Noë modestia, Moses cæterornm ejusdem sæculi hominum profusam libidinem notat. « Et factum est, » inquit, « cum multiplicarentur filii hominum, et filias » procreassent [3]. » Filios hominum Cainitas dicit; et filias procreasse ait, insinuans, Cainiticæ stirpis propagationem interceptam fuisse ex ea, quam superius exposuimus, causa.

II. « Et videntes filii Dei filias hominum, quod essent » pulchræ, acceperunt sibi uxores ex omnibus, quas ele» gerant [4]. » Filios Dei etiam filios Seth appellavit, qui utpote filii justi Seth, populus Dei dicti sunt. Filiæ autem hominum pulchræ, quæ populi Dei oculos rapuerunt, Caini soboles erant, quæ per cultum ornatumque sui sexus Sethianæ juventuti laqueum fecerunt. Quod autem subdit : « Et acceperunt sibi uxores ex omnibus, quas

[1] Gen. v, 31. — [2] Ibid. vi, 12. — [3] Ibid. vi, 1. — [4] Ibid. 2.

» elegerant [1] : » significat filios Seth erga filias Cain cum quadam arrogantia fastuque se gessisse : ita ut nec temere, nec sine delectu, quas sors obtulisset, uxores ducerent; sed quas ex certa ratione, aut propria libidine elegerant. Tenues itaque, et egentes supra locupletes, et opulentas sese insolenter efferebant; florenti ætate virgines a senibus capularibus, atque adeo formosissimæ a turpissimis cum fastu despicabantur. Cainitæ contra nec opes, nec formam quærebant, in eam curam unice intenti ut silvescentia arva et colonos in posterum haberent. Hanc utriusque stirpis confusionem invexere primi juvenes salaces, effrenisque libidinis, tum pauperes, et infimæ sortis homines. Illi nempe formæ venustate ducebantur; isti opibus inhiabant : hisque ad Cainitas nulla non die transfugientibus, universa Sethi prosapia commota demum sedes, et mores mutavit. Nam cum filii Seth, novarum videlicet nuptarum amoribus impliciti, primas uxores non magni facere cœpissent, adeo ut earum curam abjecisse viderentur : abjecere illæ pudorem; et pudicitiam, quam hactenus propter conjuges, et cum conjugibus inviolatam servarant, confestim prostituerunt. Hanc libidinum pestem, quæ sexum utrumque per eam occasionem invasit, Scriptura notavit illis verbis : « Omnis caro corruperat viam suam [2]. »

III. « Dixitque Dominus : non permanebit Spiritus » meus in homine in æternum, quia caro est; eruntque » dies illius centum et viginti anni [3]. » Quasi dicat : non hæc ad novem sæcula vitam producet ætas, quod præteritorum temporum hominibus concessum fuit; « quia » caro est, » idest in carnis lasciviam, luxuriamque diffluxit. Sed « Erunt dies illius centum, et viginti anni, » quo temporis intervallo, si quidem homines resipuerint,

[1] Genes. VI, 2. — [2] Ibid. 12. — [3] Ibid. 3.

pœnam ipsis impendentem avertent; sin contra obstinati in suo scelere obduraverint, suis sibi operibus illam accersent. Ad agendam ergo pœnitentiam centum et viginti annorum spatium gratia indulsit illis, quos justitia ea indulgentia noverat esse indignissimos.

IV. Mox prolem ex ejusmodi conjugiis natam Moses describit subdens : « Fuerunt gigantes in diebus illis[1] ; » et continuo causam subjicit. « Quia Judices ingressi ad » filias hominum, ex illis genuerunt gigantes a sæculo, » viros famosos[2]. » Porro viri isti non Sethianæ stirpi validæ et robustæ, sed Cainitarum populo nati accensebantur, hominibus humilis staturæ, corporisque constitutionis infirmæ. Istuc vero Cainitis verisimile est accidisse ex eo, quod eorumdem natale solum Dei maledictione affectum nativam feracitatem amiserat : quare nec copiosa nec succulenta alimenta præbebat. Videmus enim semina, poma, olera, et reliqua hujusmodi qualitatem, et quantitatem alimenti ex aliquo accidente variare. Ea quippe ætate Cainitæ maledicti, et parentum maledictorum soboles, terram maledictionum incolebant : ex qua cum præter fructus non multi succi nullos alios proventus colligerent, factum est, ut ex tenuitate vitioque alimentorum, corporum etiam constitutiones, et habitus magnopere detererentur.

V. Non is posterorum Seth status erat, sed multo felicior. Nam cum filii benedictionis essent, et arva posita juxta Paradisi clausum colerent, alimentis optimi succi affluebant; ex quorum usu corporum optimus habitus, valetudo, et firmitas sequebantur. Cum ergo ejus roboris, et valetudinis viri, Sethi progenies, ingressi fuissent ad filias Caïn, hominis videlicet ex perpetua corporis concussione afflictæ valetudinis, viros nihilominus fortissi-

[1] Genes. VI, 4. — [2] Ibid.

mos, et proceræ staturæ, et hoc nomine famosos Cainitis progenuerunt. Quod additur, « A sæculo, » significat, prolem ex prædicto concubitu susceptam viribus atque staturæ proceritate gigantes priscæ ætatis, puta Sethum, et Enos æquasse.

VI. Hæc Moses de Gigantibus narrat natis apud Cainitas, quorum fœminæ etsi forma præstarent, nec viribus tamen, nec statura Sethianis mulieribus pares erant : mox subdit « Vidit Dominus quod multiplicata esset ho» minum malitia in terra, et omnis cogitatio cordis eo» rum intenta esset ad malum omni die[1]. » Annis itaque ad agendam pœnitentiam indultis, ad multiplicanda peccata abutebantur. Multiplicata est ergo malitia hominum in terra, idest crevit et propagata est morum corruptela, et depravatio, invasitque ambas stirpes. « Et » cogitatio cordis eorum intenta ad malum omni » die[2]. » Quia ad flagitia, quibus se in dies singulos polluebant, accedebat perpetua peccandi voluntas, nec ipsa lucis, et umbræ vicissitudine interrupta; cum homines nequissimi nec de die, nec de nocte animum, aut cogitationem pravam deponerent.

VII. Cum itaque homines in ejusmodi flagitia perpetuo agerentur, dixit Dominus : « Delebo ab homine usque ad » pecudes et reptilia et volucres, quia pœnituit me fe» cisse eos[3]. » Pœnituisse dicitur, non quia minime præsciisset, homines ad ea scelera deventuros; sed immensam eorum nequitiam futuris ætatibus prodere voluit, ut intelligerent posteri, eo provectam hominum hujus temporis intemperantiam, ut Deum, qui pœnitentiam non capit, ad pœnitentiam compulisse viderentur. Præterea Spiritus sanctus æquissimam Dei justitiam tueri voluit, indicando causam, cur perditissimos homines aquis

[1] Gen. VI, 5, — [2] Ibid. — [3] Ibid. 7.

suffocasset. Pœnitentiæ igitur incapax natura sese abjecisse visa est, ut diceret, « Pœnituit me; » ut homines audacissimi ea doloris significatione commoverentur, et pœnitentiæ semina susciperent, quorum animus adversus pœnitentiam sese pertinacissime obfirmaverat. Profecto si in divino opificio aliqua labes fuisset, Deus novum mundum condidisset : neque opus, quod fecisse pœnitebat, servandi causa, fieri arcam jussisset. Sed attende, quomodo Deus in eo, quod dixit, se dolere, ostendit se minime doluisse. Si enim homines peccatores creasse se doluit, quomodo pœnitere se dixit pecudum, reptilium et volucrum, quæ utique non peccaverant? Quod si pro illis non doluit, qua ratione dixit se doluisse, cum non doluerit? Pœnitentia ergo, quæ propter sontes ad insontes excesserat, ipsa Dei sermonem defendit, et explicat, hæc dicta fuisse non ex defectu præscientiæ, sed ex amoris excessu, quo peccatores complectebatur : dolebat namque Dei clementia, suis sibi flagitiis et sceleribus exitium accersivisse eos, quos fecerat : nec tamen servandos judicavit, ne præsentium impunitas futuris occasio fieret ruinæ.

VIII. Cum ergo nec præsentibus vitæ ærumnis admoniti, nec Dei voce protestantis pœnitentiam excitati, ipsi potius pœnitentiam quærerent; tum Deus Noë : « Hem, » ait, fiinis universæ carnis venit coram me : fac ergo » tibi Arcam de ligno proceræ arboris : trecentorum cu» bitorum erit longitudo Arcæ, et latitudo ejus quinqua» ginta cubitorum, et altitudo triginta cubitorum : in » cubito summitatem ejus consummabis; et tres mansio» nes in ea facies et bitumine linies eam extrinsecus[1]. » Ad hunc operosum molestumque laborem Deus adduxit justum, ne super peccatores diluvium adduceret. Unde

[1] Genes. VI, 13 et seqq.

enim Noë ingentes arbores cæderet? unde ferrum, bitumen et cannabem colligeret? rursus unde fabros accerseret, qui ex arte illa componerent, vel istorum subsidio operarios pararet? postremum quis jubentem attenderet ea ætate, qua omnis caro corruperat viam suam? Jam si ipse cum suis familiaribus et vernaculis tantæ molis opus suscepisset, quis hominis ausum conspicatus, non continuo insaniam risisset? Hæc tamen Noë adeo non pertimuit, ut primo statim anno ejus sæculi, quod ad pœnitentiam peccatoribus oblatum fuerat, operi manus admoverit, quod tamen non nisi postremo ejusdem sæculi anno ad tectum fastigiumque perduxit.

IX. Cum porro Noë vitæ innocentia sui temporis hominibus virtutis et probitatis documenta daret; et pro sua justitia centum per annos impendentis Diluvii metu ad bonam frugem eosdem revocare niteretur; illi nihilominus ejus consiliis, operave minime profecerunt; quin et cum aliquando prædicantem audirent, omnes animantes perfugium in Arca apud ipsum quæsituras, hominem insanire putarunt. Nec enim fieri posse aiebant, ut aves et feræ, immensis terrarum spatiis ab invicem disjunctæ, in unum locum velut ex condicto convenirent. Rursum dixit ad eum Dominus : « Ingredere tu et omnis » domus tua in Arcam. Te enim vidi justum coram me » in generatione hac. Ex omnibus animantibus mundis » tolles septena paria; de animantibus vero immundis » duo paria [1]. » Mundas animantes appellavit, quas mansuetas et cicures dicimus; immundas vero dixit, quæ homini noxiæ et infestæ sunt. Sub ipsum quippe earum exordium Deus animantium mansuetarum numerum ampliarat.

[1] Gen. VII, 1, 2.

CAPUT VII.

I. Frangent facta mentes, quas non fregere dicta. Ait Deus : « Adhuc et post septem dies adducam pluviam su- » per terram quadraginta diebus et quadraginta noctibus, » et delebo omnia quæ feci[1].» Hoc ergo ipso die videre erat, elephantes ab Oriente procurrere, ab Austro simias, et pavones, alias rursus ab Occasu venire bestias, atque alias a Septentrione : leones deseruere silvas, et spelæa immanes feræ; cervi et onagri ex saltibus prosilierunt, et quæ montes amant, animalia facto agmine ad Noë confluxere. Confluxere simul homines rei novitate exciti; nec tamen de agenda pœnitentia deliberabant; sed jucundum otium et voluptatem ab insueto spectaculo aucupabantur. Videbant leones Arcam subire, sequi sine metu boves, et utrosque idem tectum quærere. Lupos cum agnis incedere : accipitres aviculis immixtos, columbas aquilis, atque in unam coëuntes turmam ad Arcam convolare.

II. Hæc ad impiorum correctionem agebantur. Quamobrem cum nec tot bestiarum admirabilis concursus, nec earumdem inter se consensus illis profuisset : « Dixit Deus » ad Noë : adhuc et post septem dies delebo omnem car- » nem quam feci[2]. » Interea Deus illis ipsis, quibus sæculum, dum Arca strueretur, indulserat, nec ideo pœnitentiam egerant, quibusve ignotarum ferarum spectaculum exhibuerat, et admirando pacis fœdere junctas cum cicuribus animantibus immanes bestias, nec inde timere didicerant; hoc etiam patientiæ suæ documentum adje-

[1] Genes. vii, 4. — [2] Ibid.

cit, ut post ingressum Noë, coïtionemque omnium animantium in Arcam, ejusdem januam apertam manere juberet. Qua in re illud maxime admirandum accidit, ut nec leones suos saltus requirerent, nec genus ullum bestiarum et volucrum mores suos repeteret. Sed nec minus obstupescenda fuit hominum pertinacia; quibus, etsi omnia spectarent, quæ extra intrave Arcam gerebantur, a suis tamen moribus ut discederent, persuasum non est.

III. Cæterum Deus improborum hominum pœnam ad centum et viginti annos patienter distulit, primum, ut interim de pœnitentia deliberarent : rursum, ut justi qui cum illis usque adeo versati fuissent, eorum nequitiæ testes, et accusatores fierent : postremum, ut illi ipsi viri boni vitam concesso eo spatio continuarent, donec definito sibi annorum cursu expleto, ex humanis decederent, suoque decessu occasionem interciperent impiis obtrectandi divinæ providentiæ, perinde ac si pios et insontes sontium et impiorum pœna involvisset. Et quoniam sceleratæ gentis crimen diuturna centum annorum examinatione satis probatum videbatur, Deus quod reliquum erat, viginti annorum spatium detraxit : septem enim dies, quos post animantium ingressum hominibus indulserat, viginti annos, quos subtrahebat, signorum magnitudine et numero superabant. Enim vero si per septem dies cientibus ad pœnitentiam miraculis impii et scelerati homines contumacissime restitere, liquet, nec eos ad cor fuisse redituros, etiamsi ad reliquos viginti annos, nullo tamen signo saniora consilia suadente, ipsis vivere licuisset. Peccatum ergo diminuit, qui tempus contraxit : et multis criminibus puros servavit, qui reos ante viginti annos ad supplicium duci jussit.

IV. Cumque transissent septem dies, « anno sexcente-

» simo vitæ Noë, mense secundo septimodecimo die, » rupti sunt fontes abyssi magnæ, et cataractæ cœli » apertæ sunt. Et inclusit Dominus Noë a foris[1] : » ne scilicet invalescente diluvio impia gens portas Arcæ oppugnare tentaret. « Et factum est Diluvium, consumptaque » est omnis caro : remansit autem in Arca Noë, et qui » cum eo erant[2]. » Fontes autem Abyssi et Cataractæ cœli ad quadraginta dies ac totidem noctes apertæ manserunt, et Arca centum quinquaginta dies inter undas fluctuavit. « Post centum quinquaginta dies cœperunt aquæ minui. » Requievitque Arca super montes Cardoos. Mense vero » decimo apparuerunt cacumina montium. Anno sex- » centesimo primo, mense primo, prima die imminutæ » sunt aquæ super terram. Mense secundo, » ipse est Jar, » septimo et vigesimo die mensis arefacta est terra[3]. » Noë itaque et qui cum eo erant, trecentos et sexagintaquinque dies in Arca manserunt. Supputatione autem facta a septima die secundi mensis Jar usque ad vigesimum septimum diem ejusdem mensis sequentis anni, habemus dies lunares trecentos et sexaginta quinque. Animadverte ab ipsa Noë ætate diebus trecentis sexaginta quinque definitum fuisse annum; ne forte dicas, Chaldæos aut Ægyptios temporum rationem computationemque aut invenisse, aut coordinasse.

[1] Genes. VII, 11 et seqq. — [2] Ibid. 21. — [3] Ibid, VIII, 5 et seqq.

CAPUT VIII.

I. « Dixitque Deus ad Noë : egredere tu et uxor tua » et filii tui et uxores filiorum tuorum[1]. » Quos enim ab invicem separatos introduxerat, sine voce monens integre casteque in Arca esse vivendum, nunc simul congregatos eduxit, præcipiens ut liberis operam darent, et orbem incolis vacuatum nova sobole implerent. Sed et ipsas feras continentiam servasse Moses insinuat eodem circuitu verborum usus : « Animantia, *inquit*, ex omni carne » educ tecum, et sobolescant et crescant et multiplicen-» tur in terra[2]. »

II. Noë cum suis ex Arca egressus, altare statim excitavit, et ex omnibus animantibus mundis holocautum obtulit : omnes quippe volucres et quadrupedia munda ipsi obsequebantur. Eodem ergo die, quo ipso præeunte illa ex Arca secuta sunt, ex omni munda carne acceptabilem hostiam Deo mactavit, quæ Diluvio finem simul imposuit. « Odoratusque est Dominus et cætera[3]. » Non utique nidore crematarum carnium delectatus, aut lignorum odoratorum suffitu, sed offerentis pietate ac religione : intuebatur enim puram Noë mentem et devotum animum, quo ex omnibus et pro omnibus hostiam sancte immolabat, et ait, illud utique, quod eum velle audire noverat : Dudum, ait, ob tuam justitiam mundi reliquiæ a communi naufragio servatæ sunt, nec aquis mersa perierunt omnia : sed et in posterum propter holocautum quod ex omni carne pro omni carne modo obtulisti,

[1] Genes. VIII, 16. — [2] Ibid. 17. — [3] Ibid. 21.

« non adducam ultra Diluvium super terram[1]. » Sic Deo placuit, se suis verbis obstringere, et homines metu Diluvii absolvere ; etsi intelligeret cogitationem cordis nostri perpetuo ad malum intentam fore.

III. Et quoniam sementis, et messis anno Diluvii interruptæ fuerant, et perturbatus ordo rerum ac tempestatum, Deus placatus terræ restituit, quidquid iratus abstulerat. « Omnibus, inquit, diebus terræ sementis et messis, » frigus et æstus, æstas et hiems, dies et nox non requiescent[2]. » Imbres enim quadraginta dierum noctem induxerant, et hiems ad integrum annum fuerat producta, donec in propria conceptacula defluentibus aquis, terraque naturali siccitati restituta, ver novum apparuit.

CAPUT IX.

I. « Benedixitque Deus Noë et filiis ejus[3], » et fœcunditatem impertiit, præcepitque, ut crescerent et multiplicarentur : majestatem præterea eisdem imposuit, animantibus tum marinis tum terrestribus verendam : præcepta simul indixit : « Carnem, *ait,* cum anima non » comedetis, » idest carnem, quæ mactata non fuerit, neque sanguine vacuefacta, quæ nempe anima ejus est. Tria namque Deus cum Noë ejusque liberis pepigit : primum, præcipiendo ne sanguinem comederent : secundum, pollicendo diem Resurrectionis, spondens se hominis sanguinem a bestiis quandoque requisiturum. Tertium, taxando parricidis pœnam capitis : « Sanguinem, » inquit, « vestrum requiram a cunctis bestiis, et de ma-

[1] Genes. viii, 21. — [2] Ibid. 22. — [3] Ibid. ix, 1.

» nu hominis.» Idque nunc facit et in posterum facturus est. Nunc quidem, quia parricidis ultimum supplicium decrevit; quem etiam ob causam præcepit, ut cornupeta taurus lapidibus obrueretur, supremo autem mundi die sub horam communis Resurrectionis, a bestiis vorata hominum corpora repetet. Quod autem subdit : « De » manu viri et fratris ejus requiram animam hominis[1]; » ipsemet executus est; cum a Caino pœnas cæsi Abelis exegit : idemque significant, quæ sequuntur : « quicumque » effuderit sanguinem hominis, per hominem sanguis » ejus effundetur : Ad imaginem Dei etc[2]. » indicat etiam imperium vitæ, et necis homini quasi Deo participatum.

II. Post hæc Deus sanxit fœdus sempiternum cum Noë, et cum reliquis ex Arca cum ipso emissis, quo eos a diluvii metu liberavit. « Ecce, *inquit*, dabo arcum » meum in nubibus, et erit pactum sempiternum inter » Deum, et omnem carnem super terram etc[3]. »

III. Hinc Moses ad reliqua Noë gesta progrediens, narrat quomodo vineam plantaverit, et vini potu mentis alienationem passus fuerit. Inde sopor, et in sopore fœda corporis nudatio : quam cum animadvertisset Cham, fratribus in foro publicavit. Hæc porro mentis alienatio non ex nimio potu manavit, sed ex longa plurium annorum abstinentia. Noë siquidem, diluvio jam imminente, subiturus Arcam, mirum est, si in illa summa rerum perturbatione, totiusque generis humani naufragio vinum cogitavit : sed nec pereuntibus, ut illud in Arcam conveherent, mandare potuit. Unde consequitur, nec anno post diluvium altero Noë vinum bibisse, quo tempore nec vineam plantaverat; septimo quippe die supra vigesimum secundi mensis, nec uvas quidem acer-

[1] Gen. IX, 5. — [2] Ibid. 6. — [3] Ibid. 13 et 14.

bas reperire fuit, nec aptum serendis vitibus tempus: hinc porro conjectare licet, anno ab alluvione tertio vineam satam fuisse ex acinis uvæ passæ, quæ pridem in arcam condita fuerat, atque proinde ante tertium, vel quartum a satione annum uvas minime protulisse : facta autem supputatione, sexennium interfluisse reperies, quo intervallo ostensum est, justum vino prorsus abstinuisse.

IV. Eam sane abstinentiam, quam temulentiæ causam fuisse dixi, brevem non fuisse arguitur vel ex loco, ubi dicitur Chamus rem fratribus nunciasse, scilicet in foro : nam ubi forum, si nulla urbs fuit? Dices, illam pridem a filiis Noë conditam fuisse : at incredibile est parvam hominum manum tantæ molis ædificium intra breve temporis spatium ad consummationem fastigiumque perduxisse. Quamobrem et urbis ædificatio, et ædium atque viarum, forique dimensio et constitutio, sancti Senis abstinentiam utique diuturnam fuisse testantur : inde vino paulatim desuefactus, ut primum ejus usum resumpsit, in mentis hebetudinem confestim dilapsus est.

V. Sed fratres, quibus communis parentis modestia, gravitas, et castimonia perspecta erat, noverantque Angelos, (quod postmodum Jacob patriarchæ concessum est) eidem dormienti, vigilantique adesse, nudatum ejusdem corpus contegere, putarunt sui officii esse; oculis vero suis permittere, nefas.

VI. « Evigilans Noë cum didicisset, quæ sibi fecerat » filius suus minor etc[1]. » Ergo dormiebat, et vigilabat : nec enim suam nuditatem ignorare potuisset, nisi dormisset; neque scire petulantiam filii, nisi vigilasset. « Maledixit ergo ei dicens : maledictus Chanaam : ser-

[1] Genes. IX, 24.

» vus servorum sit fratribus suis[1]. » At qui fieri potuit reus Chanaan, etiamsi in lumbis Cham extitisse diceretur, cum illum patris nuditatem spectare non puduit? Aiunt nonnulli: Cham in propria persona maledicendum non fuisse; quia olim fuerat benedictus cum cæteris, qui arcam intrarunt, et cum nova benedictione inde emissi fuerant : etsi filii maledictionem in patrem quoque redundasse affirment.

VII. Alii negant, hunc minorem filium fuisse Cham, idque ex Scriptura deduci putant : « Cum didicisset, » inquit, « Noë omnia, quæ fecerat ei filius ejus minor[1]. » Cham enim nec minor inter fratres, nec ultimus, sed medius semper numeratur : hunc proinde minorem filium, aiunt, fuisse reipsa Chanaan, qui puerili levitate nuditati senis insultaverit; quam postmodum Cham, in forum prosiliens, fratribus non sine risu publicaverit. Quamobrem etsi Chanaan neutiquam maledicendus fuisse videretur, ætate excusante factum; attamen nec immerito maledictioni subjectus fuit, nec alia de causa, quam ex præscientia, per quam sancto seni innotuit, nunquam perducturum fuisse suam puerum ætatem ad facinus per se execrabile, nisi eumdem provectior ætas maledictione dignissimum factura foret.

VIII. Nec sine causa Cham benedictione, perinde atque maledictione caruit : si tamen maledictus fuisset, vel eo duntaxat nomine, quod puero senem ridenti arrisisset; non utique immeritus pœnam illam tulisset; evasit tamen, ne a primo gentis auctore Cham Chananæi omnes participarent pœnam, cum quo non participaverant culpam. Idcirco Chanaan solus maledicitur, quia

[1] Genes. IX, 25. — [2] Ibid. 24.

avum suum Noë risit: Cham benedictione privatur, quia ridenti arrisit.

IX. Postquam ergo Cham filii maledictione ipse quoque mulctatus est, Noë ad Sem, et Japhet conversus, amplissimas utrique benedictiones impertiit : « Multiplicet, » *ait*, Deus Japhet, et habitet in tabernaculis Sem. Sit » Chanaan servus eorum[1]. » Et Japhet quidem sobolis numero, et potentia auctus fuit ad Septentrionem et Occasum, quæ ambæ mundi plagæ in paternæ hæreditatis divisione illi obtigerunt. Sed et in tabernaculo Abrahæ nepotis Sem habitavit Deus : et Cham factus est amborum servus ; Josue enim duce Semi nepotes Chananæorum terras vastarunt, et ejusdem gentis non modo vulgus, et abjectæ sortis homines, verum etiam optimates et proceres infimis servitiis manciparunt.

CAPUT X.

I. His genealogiam Noë Scriptura subnectit, et in familia Japhet numerat generationes quindecim, et totidem cum ipso stipite capita. In familia Cham triginta generationes, et capita totidem cum ipso Cham, excepta gente Philisthæorum, et Cappadocum, qui postea ex prædictis familiis propagati fuerunt. In familia Sem cum ipso pariter stipite novem et viginti : summatim conficiunt capita septuaginta duo. Singulæ istæ familiæ proprium sibi populum et linguam fecerunt, et proprias unaquæque sedes post generalem secessionem occupavit. « Et fuit Nemrod robustus venator coram Do-

[1] Gen. IX, 26.

» mino[1]. » Quia nimirum Deo obsecutus, prædicta[s] familias vi et armis compulit, ut ad constitutas sibi sedes singulæ commigrarent. « Idcirco dicitur, sicut Nemrod » robustus bellator coram Domino[2]. » Idest, inde natum est, ut vero quispiam principi benedicturus eam formulam usurpet : esto sicut Nemrod robustus venator, et bellis Domini clarus. Regnavit autem Nemrod in Arach, quæ Edessa, et in Achar, quæ Nisibis, et in Chalana, quæ Ctesiphon, et in Rahabot, quæ et Hadiad, et in Calaja, quæ Hethra, et in Rasa, alio nomine Ris-Haina, quæ ea ætate urbs amplissima fuit.

CAPUT XI.

I. Erat autem universa terra unius sermonis : et dixe-» runt : ædificemus urbem, et turrim, cujus summitas » cœlum pertingat : et faciamus nobis nomen, ne forte » dispergamur super faciem terræ[3]. » Urbem condunt : at quorsum hæc muris, turribusque munitur, cum nullum ab hoste instaret bellum? Item quorsum turrim altissimam moliuntur, cujus fastigium cœlo inferendum esse jactant, cum certissimum a Deo promissum tenerent, quo ab aquarum alluvione securi reddebantur? Et subdunt : « Ne forte dispergamur super faciem terræ[4]. » Dicant a quonam dispergendi fuissent, cum præter ipsos, nullos terra haberet accolas? Quæ autem annectuntur : « Faciamus nobis nomen[5], » ostendunt ipsorum superbiam, et sceleratam conspirationem, urbem et turrim ædificasse. Utriusque tamen structuram statim discussit

[1] Gen. x, 8. — [2] Ibib. 9. — [3] Gen. xi, 1 et seqq. — [4] Ibid. 4. — [5] Ibid.

mox secuta artificum, et fabrorum discordia, atque inde nata in varias terras secessio.

II. « Descenditque Dominus ad videndam urbem[1], » idest, vidit Deus fabricam, quam insani homines moliebantur. Et dixit : « Sic facere cogitaverunt, unde nihil mi-» nuetur ab eis ex iis, quæ cogitàverunt[2] : » idest, quam præsenserunt, timueruntque, dispersionis pœnam non effugient. Et quoniam non dispergemur, aiebant, contrarium planis votis malum ferent. « Venite descendamus, » et confundamus linguas eorum[3]. » Qui hoc loco loquitur, non unum alloquitur : inconsonum enim foret dice-» re, venite descendamus, etc. » et si verba ad unum duntaxat fierent : Filium ergo, et Spiritum sanctum Pater alloquitur, ut discas, neque primo, neque novissimo tempore linguarum notitiam sine Filio, et Spiritu sancto hominibus fuisse communicatam.

III. « Confundamus ibi linguas eorum, ut non audiat » vir linguam proximi sui[4]. » Propria lingua infusa, singulis antiquam omnibus communem e memoria discussisse videtur : nisi enim linguam, quam hactenus usurparant, obliti fuissent, nec opus quod susceperant, intermisisissent : sola quippe oblivio primævi sermonis (qui apud unam duntaxat familiam remansit), consilium ædificandæ urbis dissolvit : linguarum namque novitas omnem inter eos communicationem, et necessitudinem diremit, sublata mutui congressus, et colloquii consuetudine. Ea linguarum scissura animos pariter in studia contraria discidit; et paulo post bellum etiam civile, et intestinum accendit inter eos, qui externi belli metu munitissimam arcem moliebantur. Dum ergo alius alium impellit, facessitque; omnes varia exilia, et diversas terras quærere coacti sunt : quod ferme malum a prin-

[1] Gen. XI, 5. — [2] Ibib. 6. — [3] Ibid. 7. — [4] Ibid.

cipio vel maxime expaverant, et præcavere studuerant. Præcipuus tamen mutandæ sedis illis auctor et impulsor Nemrod extitit; qui etiam Babelem tandem invasit, atque in ea primus regnavit : neque enim communem hominum patriam solus obtinuisset, nisi cæteros inde deturbasset.

IV. Hinc rursus ad Noë sobolem Moses redit, et Abrahæ genealogiam ab ipsa ultima origine deducit hoc ordine. « Noë, *inquit*, genuit Sem, et fratres ejus : » Sem genuit Arphaxad : Arphaxad genuit Sale : Sale » genuit Heber : Heber genuit Phaleg : Phaleg genuit » Reu : Reu genuit Sarug : Sarug genuit Nachor : Nachor » genuit Thare : Thare genuit Abram, et Nachor, et » Aran : Aran genuit Lot et Melcham, et Jescam, quæ » Sara [1], » cui hoc nomen egregia forma fecit. Ambæ sorores suis fratribus patruelibus postea nupserunt. Interea Thare natalis soli pertæsus, ex Ur Chaldæorum migrare constituit. Sustulit ergo Abram filium suum, et Lot nepotem suum, et Sarai nurum suam, et venit, et habitavit in Haran.

CAPUT XII.

I. « Et apparuit Deus Abram, et dixit ad eum. Egre- » dere de domo patris tui, et vade in terram, quam » monstrabo tibi, et faciam te in gentem magnam [2]. » Parentes ergo suos et affines reliquit, quotquot abeuntem sequi noluerunt : abduxit autem Lot, qui promissionem Abrahæ factam audierat, et pie probaverat; quamvis

[1] Gen. xi, 10 et seqq. — [2] Ibid. xii, 1 et 2.

Deus eumdem hæreditatis Abramo promissæ consortem esse nolebat : quemadmodum ab hæreditariis ipsius Lot terris Abrahæ nepotes postea exclusit. Sic Abraham Sarai et Lot secum deducens, Chanaanitidem intravit.

II. « Facta est autem fames in terra; descenditque » Abram in Ægyptum, et dixit Sarai : quum viderint » te Ægyptii, et dixerint : uxor ipsius est; dic quod » soror mea sis : et vivet anima mea ob gratiam tui [1]. » Tametsi sanctum Abram hac occasione velut hominem humano more atque sensu locutum fuisse existimandum sit; Saram tamen in ædes Regis abductam fuisse secreto Dei consilio credimus, primum quia quum sterilitatis probum in maritum conjiceret, præsenti casu docenda fuit, vanam fuisse præsumptam de conjuge suspicionem; neque illum, sed ipsammet sterilem esse. Alterum, ut magno experimento probaretur ejusdem erga maritum amor; dum in ditione et potestate Regis posita, delatum ab ipso tori regnique consortium constantissime recusat. Postremum ut in matre futuri filiorum casus, velut in propria effigie describerentur, indeque monerentur posteri, ut quemadmodum mater Ægyptiacum regnum recusaverat, ita Ægyptiorum idola, et cepas, et alia sibi contemnenda intelligerent : præterea discerent, ipsorum libertatem ab Ægypti Rege multis plagis extorquendam fore : nam et mater ex domo Pharaonis nunquam dimittenda fuisset, nisi multiplici castigatione correctus impurus Rex, abeundi licentiam fecisset. Et merito pœna ad Pharaonis familiares ampliata est, quandoquidem fœminæ formam Regi laudaverant, eaque commendatione ad illam abducendam stimulos injecerant. Et ipse Rex justissime castigatus fuit, ut quæ fœminam in matrimonium consentire, coegisset, non utique

[1] Gen. XII, 10, 12.

consensuram, nisi certum marito, sibique, nuptias si abnueret, exitium imminere præsensisset.

CAPUT XIII.

I. « Et facta est rixa inter pastores Abram, et pastores Lot[1]. » Rixosos servos Lot Sodomitis simili vitio infectis divina justitia sociasse videtur, ut eadem pœna utrosque simul involveret : quam tamen justus Lot evasit, divina ope ex medio impiorum abstractus. Cæterum etsi terra Chananæorum Abrahæ promissa fuisset, attamen nepoti suo Lot optionem permisit, ut quam mallet ex ea portionem, sibi haberet. Optavit ille campos Jordani fluvio adjacentes, universam scilicet Sodomorum terram, quam Jordanes ea tempestate alluebat.

II. Jamque abierat Lot, quum rursus apparuit Dominus Abram, dixitque ad eum : « Surge perambula » terram in longitudinem, et latitudinem, quia illam » tibi daturus sum[2]. » Hic designatur Crucis figura : tametsi terra, quæ in mysterio Crucis promissa fuerat Patribus, propter ipsam Crucem ad externos hæredes translata, illorum filios extorres egentesque reliquerit.

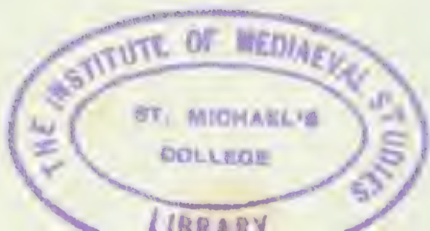
[1] Genes. XIII, 7. — [2] Ibid. 17.

CAPUT XIV.

I. Hic incidit bellum, quod Cadarlahomor Elamitarum Rex cum tribus aliis Regibus intulit Regi Sodomorum, ejusque fœderatis Regibus quatuor : victor, Sodomorum urbem diripuit, et incolas captivos abduxit : quæ calamitas Lot etiam oppressit. Re comperta Abram vernaculos suos trecentos decem et octo armatos eduxit, conjunctisque copiis cum Hanir, et duobus aliis ejus loci dynastis, antiqua necessitudine sibi obstrictis, Elamitas hostes insequitur, commissoque prælio fugat; captivos, et prædam, quam extulerant, recipit : Lot nepotem suum cum suis rebus liberat, et salvum Sodomam remittit. Cæterum quum ad dividendas manubias ventum est, Abram, quod videret res Sodomitarum a spoliis hostium secerni non posse, sed omnia fuisse permixta, atque confusa, omnia pariter recusavit.

II. « Et Melchisedech Rex Salem protulit panem, et » vinum, et ipse sacerdos fuit Dei altissimi, et benedixit » ei dicens : Benedictus Dominus, qui tradidit hostes » tuos in manus tuas; et ei dedit decimas ex omnibus [1]. » Iste Melchisedech Sem fuit, qui regia dignitate fulsit ; magnamque auctoritatem adeptus est, postquam quatuordecim Tribuum pater evasit. Pontificatum quoque gessit, a Noë parente suo per legitimam successionem acceptum. Is porro non solum Abrahæ æqualis fuit, sicut Scriptura narrat, sed ad tempora etiam Jacob, et Esaü Abrahæ nepotum pervenit : eum-

[1] Gen. XIV, 18, 20

demque Rebecca consuluit, et ab eo audiit geminos populos in utero ipsius gestari, et majorem minori fore subdendum. Nec enim credibile est, Rebeccam marito relicto, quem a cæde mirabiliter ereptum fuisse noverat, aut socero inconsulto, quem frequentissimis visionibus doctum a Deo sciebat, ad alium quempiam, aut ad istum Melchisedech festinasse, nisi ab ipso Abrahamo, atque Abrahami filio summam ejus amplitudinem, et dignitatem didicisset.

III. Sed nec Abraham Melchisedecho decimas obtulisset, nisi immenso excessu superiorem esse intellexisset. Præterea nec suspicari quidem fas est, Rebeccam alicui Chananæo, aut Sodomitæ animi sui arcana aperire voluisse; sive Abrahamum cuipiam istorum decimas offerendas esse, credidisse. Et quia Melchisedecum usque ad tempora Jacob, et Esaü vitam protulisse probabile est, verisimiliter dictum est, ipsum esse Sem. Habitabat Noë pater ejus ad orientalem plagam; ipse vero inter duas tribus, suam nempe, et Chami familiam, consederat : inde velut maceries in medio posita, mutuam utrisque inter se consuetudinem congressumque prohibebat : verebatur nempe pater, ne filii occasione commeatuum et commerciorum, in idololatriam prolaberentur.

CAPUT XV.

I. « His itaque transactis apparuit Deus Abrahæ in » visione, dixitque ad eum. Merces tua erit magna ni- » mis[1]. » Utique propter eximiæ virtutis actus, tum vel maxime propter vindicatam non ita pridem captivis libertatem. Et dixit Abram : « Quid dabis mihi, quo- » niam absque liberis ego vadam? Et ecce vernaculus » meus hæres meus erit. Eduxitque eum Deus foras, et » ait illi : Suspice cœlum, et numera stellas ejus, si » potes. Et dixit ei : Sic erit semen tuum. Credidit » Abram Deo, et reputatum est hoc illi ad justitiam[2] : » Et vero maximam : credidit enim Deo affirmanti rem factu difficillimam, et hominum vulgo incredibilem. Porro laudata Abrami fide Scriptura subdit : « Rursum- » que dixit ad eum : Ego Dominus, qui eduxit te de Ur » Chaldæorum, ut darem tibi terram istam, et posside- » res eam. At ille ait : Unde scire potero, quod posses- » surus sim eam[3] ? » Non defuere, qui dicerent Deum offensum fuisse ea responsione, velut hominis, qui di- vino auxilio minus confideret, et idcirco cum aliqua acerbitate Abramo respondisse : « Sciens scito, quod pe- » regrinum futurum sit semen tuum in terra non sua. » Sed talia opinantes cogitent Abramum eodem tempore credidisse, posteritatem suam hominum multitudine arenæ maris parem fore : si autem hoc maximum cre- didit, ut ex uno homine, et fœmina sterili devexaque soboles nasceretur, arenam maris numero æquatura, si

[1] Gen. xv, 1. — [2] Ibid. 2, 6. — [3] Ibid. 7, 8.

hoc, inquam, Abram credidit; mirum est, si hæsitaverit in re minima, qui de re maxima non dubitavit. Non dubitavit profecto, qui jussus est mactare vaccam triennem, et capram trimam, et arietem annorum trium, et turturem, et columbam : quod præceptum, noctu illi significatum, die sequente implevit : et a mane usque ad vesperam involantes in exposita cadavera alites abigere perrexit, donec sub vesperam immissus e cœlo ignis, acceptabile sacrificium consumpsit. Tum demum Deus illi apparuit, et quæ supra lecta sunt, locutus est. Jam si Deus Abrahæ incredulitate offensus illa dicebat, profecto nec ipsius sacrificium gratum sibi fuisse, illapsu ignis significasset; nec suum cum illo pactum hoc ipso die nova amoris significatione confirmasset; nec promisisset ejusdem nepotibus decem nationum imperium; ipsique post exactam cum summa atque diuturna prosperitate vitam, haud dissimilem exitum. Omnia ista præcipui amoris argumenta Deus Abrahæ eodem die exhibuit, eam duntaxat ob causam, quia credidit, ejusque fides reputata est ei ad justitiam. Quorsum ergo isti aiunt, hominem, qui fidei merito amplissima præmia est consecutus, ob fidei defectum pœnam posteris suis durissimam accersivisse? Et quidem eodem die, quo fides ejus laudata fuit.

II. Abraham ergo credidit opus supra omnem vim, ordinemque naturæ patrandum, quale profecto esse sciebat, ut emortua vulva Saræ tanta sobole exuberaret, quæ per se sola terrarum orbi implendo sufficeret. Deinde cum Deum sibi Chananæorum terras pollicentem audiret, dicentem interpellavit; non quod de promissi fide, constantiaque ambigeret, sed quia rationem, qua istuc conficiendum esset, a Deo doceri volebat. Videbat universam Chananitidem a suis Regibus rectam et guber-

natam, opibus et armis instructam, et incolis refertam: audiebat illud negotium, nec secum, nec sua ætate transigendum fore; sed terram in præsentia promissam, longo post tempore posteris suis fore tradendam. Ergo discere cupiebat, quid tandem futurum esset, quando ipsius nepotes promissam hæreditatem adirent. Credibile est Abramum accepto Dei promisso cogitare cœpisse, utrum Deus eo rem perducturus esset, ut Chananæi se intestinis bellis mutuo conficerent: vel contra externis armis profligati, terram incolis vacuam relinquerent; vel ipsius Abrahæ posteri opibus et armis divites facti, terram invaderent, et cæsis indigenis eam sibi deinceps haberent: vel terra ipsa impiam et sceleratam gentem non patiens, habitatores suos subito hiatu absorberet: aut ipsi vel fame adacti, vel nova spe, metuve exciti, aut alia quavis incidente causa in alienas terras commigrarent. Stat igitur, Abramum non de promissi constantia dubitasse; sed ignarum, qua via istuc ad effectum perducendum foret, Deo pollicenti ea verba rejecisse.

III. Interea Deus, quid sanctus Patriarcha rogaret, intelligens, illi non modo ea, quæ, scire avebat, exposuit, verum etiam arcana ipsi penitus ignota patefacit. Et in hostia quidem, a qua obscœnas volucres abigebat, legere docuit futura suorum nepotum peccata, et meritas pœnas, quas tamen justorum inter eos degentium precibus avertendas ostendit: typoque ignis e cœlo labentis illi manifestavit, salutem tunc e cœlo mittendam fore, cum in ipsius posteritate justi defecissent. Vacca porro trima, et aries, et capra triennes præsagiisse videntur, vel Israëlitas post tres generationes libertatem recepturos, vel triplicem hominum ordinem in eodem populo futurum, Regum scilicet, Sacerdotum, et Prophetarum:

membra vero dissecta cæsarum bestiarum, Israëlitarum gentem in Tribus scindendam præmonstrasse; et aves, quæ secundæ non erant, earumdem Tribuum concordiam summopere procurandam, docuisse.

IV. Tum vero Deus, post ostensas eventuum futurorum imagines, Abramo illa subjecit : quæ dudum scire avebas, nunc discito : « Peregrinum futurum est semen » tuum in terra non sua[1]. » Nec enim posteri tui bello capti in terram non suam abducentur; sed commodatis ultro jumentis, et curribus vecti illuc migraturi sunt : ibique miseri miserrimam servitutem servient : scilicet nec unquam animum inducent, ut exitum, et libertatem reposcant, nisi postquam cœperint iniquam sævamque dominationem sustinere, et servitutem durissimam pati. « Populum autem, qui eos in servitutem redacturus » est, ego judicabo, et post hæc egredientur cum magna » substantia. Tu vero colligeris ad patres tuos in senec- » tute bona. Generatione autem quarta revertentur » huc[2]. » Illud autem, « nondum completæ sunt iniqui- » tates Amorrhæorum[3], » significat, necdum peccata Chananæorum ad eum excessise modum, ut in præsentia bello internecino consumpti commeritas pœnas darent.

V. Subdit Scriptura, interea obdormisse Abramum subito sopore obrutum, quem similem credo stupori, qui Abimelecum alias invasit. Eo itaque somno oppressus est Abram, cum Deus dormienti adfuit, interpositoque pacto spopondit, decem gentes ejus posteritati se olim subditurum, et omnem terrarum tractum, qui a flumine Ægypti usque ad Euphratem porrigitur, ejusdem nepotibus hæreditario jure obtinendum cessurum.

[1] Gen. xv, 13. — [2] Ibid. 14, 16. — [3] Ibid. 16.

CAPUT XVI.

I. Eodem anno Sara propriam sterilitatem ingenue fassa, viro ancillam obtulit : « Ecce, *inquit*, Deus impe» divit me, ne pariam : ingredere ad ancillam meam, » si forte consolationem accipiam ab ea[1]. » Rem primum improbavit Sanctus Patriarcha, uxorem hortatus, ut istuc qualecumque malum æquo animo ferret, sustineretque paulisper et expectaret : Abram mulieris importunitati cessit, duxitque, eadem tradente, Hagarem Ægyptiam, quam, verisimile est, Saræ donatam cum aliis ancillis a Pharaone, eadem Saram tunc sibi in uxorem destinante.

II. Hagar porro mater effecta, heram fastidire et despectui habere cœpit, sperans sobolem suam terræ promissæ dominam fore. Et quamvis Sara jure suo illam sibi repetere posset, vel ejus arrogantiam fastumque fuste compescere; cogitans tamen illam in præsentiarum Abrami conjugem esse quæ dudum ancilla fuerat, abstinuit. Ne ergo dum mariti concubinam minus honorifice tractat, illum parvi pendere videretur, continuit manum, verbis nihilominus Abramum aliquando perstringens, quæcumque, ait, nunc contra jus, fasque patior, tibi culpam imputo. Et ego quidem te nec cum Rege, nuptiarum optione data, commutavi; tu vero hodie mihi ancillam antetulisti. Equidem sperabam fore, ut Hagar cum se gravidam sentiret, mihi sibique gratularetur, plane evenisse, quod precabamur; sublevandi quippe doloris mei causa tibi

[1] Gen. XVI, 2.

illam tradideram; et illa pro beneficio injuriam retulit : et quod ægerrime fero, me cum suis sodalibus superbe traducit, ut jam omnes vernæ, velut familiæ probum me habeant.

III. Hagar quæ Abrami favore sese hactenus sustentaverat, ut vidit se ab eodem derelictam, et heræ, quam pridem offenderat, deditam, rata se certissime, quod intulerat, laturam, fugit. Sed fugienti Angelus occurrit, et sic affatus est, « Revertere ad dominam tuam, et sub» dere illi : multiplicabitur semen tuum, et non nume» rabitur præ multitudine; eo quod audierit Deus af» flictionem tuam [1]; » eo quod tradideris animam tuam, ut redires, et servires dominæ tuæ. « Paries enim filium, » vocabisque nomen ejus Ismaël. Hic erit onager [2]; » quia in eremo habitabit, et quasi onager cum cæteris hominibus non inibit pacem. « Manus ejus contra om» nes [3], » ut ab omnibus aliquid rapiat, « et manus om» nium contra eum; » et quia omnes populos concutiet, idcirco ab omnibus populis injuriam, quam intulit, referet. « E regione omnium fratrum suorum, » idest, filiorum Saræ, et Ceturæ, « figet tabernacula [4]. » Diversæ quippe jam fuerant filiis Sem paternæ hæreditatis regiones.

IV. Ex eo Angeli oraculo facile intellexit Hagar, Abramum plurimos filios laturum, nec tamen ex ipsa : videbat enim illum a communi toro abstinere : noverat etiam Abramum eatenus ab ipsa liberos quæsivisse, donec eam gravidam factam sensit, quo comperto, ab ejus consuetudine se deinceps continuisse; nam ut Saræ solummodo morem gereret, ancillam duxerat : sperabat enim ejus dolorem tantisper ex Hagar fœcunditate interea remissurum, dum ex fructu proprii ventris plenum

[1] Gen. XVI, 9. — [2] Ibid. 11. — [3] Ibid. 12. — [4] Ibid.

gaudium a Deo præstolatur. Dixitque Hagar : « Tu es » Deus visionis[1], » qui pro tua benignitate appares eis, » qui adorant te. Quod autem adjecit, dicens : « Visio» nem vidi quia vidisti me[2], » in eo sensu accipiendum est, ut dicamus Angelum apparuisse primum Hagari, nec tamen locutum fuisse, ne fœminam præsenti specie perculsam novo metu concuteret. Cum vero ex ea animi trepidatione illa parumper se collegisset, verba quæ lecta sunt audivisse; postremum « vidisse visionem in vi» sione, » idest Deum in Angelo : idcirco « appellavit » puteum illum, puteum viventis, qui vidit me[3]. » Hagar itaque domum Abrahæ postliminio reversa, heram adiit, et culpæ dimissionem exoravit, quam facile impetravit; postquam utrique visionem narrasset, dictaque Angeli retulisset, quibus significabatur filium ex ipsa nasciturum, separatas a fratrum ditione sedes occupaturum, eidem tamen confines. Sic Hagar nuntio, quem Saræ attulit, mœrorem, quo eam asperserat, detersit. « Peperitque Hagar; et Abram vocavit filium suum Is» mael[4], » sicut a matre doctus fuerat.

CAPUT XVII.

I. Jamque Abraham annum nonum et nonagesimum inierat, cum ei apparuit Dominus, dicens : « Esto procul » ab omni noxa in fœdere, quod tecum icturus sum, et » multiplicabo te, daboque in populos[5], » idest Tribus : quod etiam refertur ad filios Esaü, et Ceturæ, qui in populos excreverunt : et « Reges ex te egredientur : » Reges

1 Gen. XVI, 13. — 2 Ibid. — 3 Ibid. 14. — 4 Ibid. 15. — 5 Ibid. XVII, 1.

innuit Juda, et Ephraim stirpe satos, necnon Idumæorum principes. « Et hoc est pactum meum, ut circumcidat omnis masculus carnem præputii sui [1]. »

II. Dixitque Deus Abrahæ : « Dabo tibi filium ex » Sara, et benedicam ei, et erit in populos. Et cecidit » in faciem suam, et risit, dixitque in corde suo : Centenario nascetur filius? Aut Sara nonagenaria pariet? » Et dixit : utinam Ismaël vivat coram te [2]. » Non fuit dubitantis ille risus. Quæ autem subjecit, ipsius amorem in Ismaëlem significant. Quumque Deus Abrahamum ad annos quinque supra viginti spe futuræ prolis suspensum habuisset, ipse vicissim Deo fidem suam in omnibus revelationibus de eo negotio factis mirifice approbavit. Adeo ut tot fidei triumphos extulisse videatur, quot occasione sterilitatis Saræ subiit certamina. Interea quoniam sterilis naturæ vitium senectute auctum, summeque exageratum Abraham videbat, quum audisset Deum nihilominus suum de prole utrique nascitura promissum confirmantem, dicitur risisse in corde suo, quia lætus mirabatur Deum posse datam utrique fidem exsolvere. Talia cogitanti, mirantique Deus occurrit : et non est, ait, cur in hoc negotio hæreas; quin certo certius habeto tibi filium Saram parituram. Nec istuc putes a me dictum, quasi velim tuam explorare fidem, utrum didiceris mihi assentiri pollicenti, quæ differam, et in tempus præsens omittam. « Super Ismaële quoque exaudivi te : » ecce benedicam ei, et multiplicabo eum [3]. » Cæterum si Abraham in hoc facto de oraculo dubitasset, Deus profecto fidem suam jurejurando neutiquam obligasset : neque pro Ismaële eumdem orantem exaudisset : neque filium ei recurrente anno nasciturum prænuntiasset ; sed illum contra reprehendisset, et culpa notasset. Quod

[1] Gen. XVII, 10 et seqq. — [2] Ibid. 16, 18. — [3] Ibib. 20.

autem subdidit, duodecim principes ex Ismaële nascituros, totidem gentes designat. Similiter Jacob duodecim Tribuum pater fuit. Hac ipsa die Abraham se, et filium suum Ismaël, et omnes vernaculos suos circumcidit.

CAPUT XVIII.

I. Et quoniam promissæ prolis largitor Deus condixerat Abrahamo annum proxime sequentem ad reddendum, quod promiserat; credibile est, inde hæsisse seni dubium, utrum determinatus dies, quo clausus Saræ uterus benedicendus et aperiendus foret, nova aliqua apparitione plene distincteque sibi declarandus esset. Hæc ille fortasse animo volutabat, quum Dominus assidenti foribus Tabernaculi, æstuante jam sole, se spectabilem obtulit : dumque Abraham dato spectaculo totus inhiat, conspectuque sibi jucundissimo oculos explere cupit avidissime, Dominus extemplo videri desiit. Interea dum Abraham visa miratur, dumque secum ipse causam requirit, cur Deus ne uno quidem ipsum verbo dignatus, suis se oculis subduxisset, in conspectum venere viri tres, quibus, ea deposita cura, e tabernaculi ostio concitus occurrit : qua quidem festinatione ille usus est ex amore, quo in omnes promiscue hospites et peregrinos ferebatur.

II. Quum ergo Abraham ea sollicitudine, qua hospitibus occurrerat, suam in peregrinos caritatem Deo plene approbasset; Dominus, qui paulo ante illi ad ostium ta-

bernaculi apparuerat, rursus in uno ex tribus prædictis viris suam præsentiam prodidit. Quamobrem Abraham procidit in genua, præsentemque Deum adorans, oravit Angelum, in quo Divina Majestas se prodebat, ut domum suo ingressu sacrare dignaretur : « Si inveni, *inquit*, » gratiam in oculis tuis, ne quæso transeas a servo » tuo[1]. » Nec Angelus difficilem se præbuit : respondit enim : « Sic facies, sicut dixisti[2]. » Festinavit ergo Abraham ad Saram, præcepitque, ut tria sata similæ subigeret : ipse vero ad armentum cucurrit, et tulit inde vitulum pinguem. Tantam porro panum, et carnium copiam ideo obtulit, non ut Angelorum famem expleret; sed ut ex superantibus reliquiis universæ familiæ benedictiones dispensaret.

III. Laverunt, consederunt sub arbore : Abraham, quæ paraverat, attulit; nec tamen ipsis assidere est ausus; sed illis sedentibus astitit famulantis in morem. In fine prandii hospitibus de Sara percontantibus, illa ex interiori thalamo tantisper progressa, post ostium tabernaculi constitit. Tanta illi cura pudoris, et modestiæ etiam in senectute fuit. Cæterum ex Abrahæ sollicitudine, indictoque præsentibus domesticis silentio intellexere omnes, non esse homines eos, qui homini Dei pedes lavandos porrexerant. Mox Dominus ad Saram verba faciens, Abrahamum alloquitur : « Hoc, *inquit*, tempo- » re ad te revertar, et erit Saræ filius[3]. » Hæc vero etsi a marito præsente in spe futuræ prolis confirmaretur, risit in corde suo, dicens : « Postquam vetula facta sum, ju- » venis fiam ? Sed et Dominus meus consenuit[4]. »

IV. Et sane si forte Sara signum propterea petiisset, illi utique dandum fuit, tum quia noverat naturæ defectu se sterilem esse, et vires ætatis vitio labefac-

[1] Gen. xviii, 3. — [2] Ibid. 5. — [3] Ibid. 10. — [4] Ibid. 12.

tatas concidisse : tum quia nullum hactenus simile factum aut viderat, aut audierat, quo in fidem spemque tanti miraculi erigeretur. Verumtamen, vel illa non petente, ex ipsa, et in ipsa datum est ei signum. Continuo occurrit Angelus ridenti : « Quare, *ait*, risisti Sara, di- » cens, ego ne vetula pariam[1]? » At illa cum præsens signum affirmare, atque approbare debuisset, impudente mendacio texit; sed et si se risisse illa negavit, quia timuit; Angelus tamen, ut eam admoneret, mendacem excusationem frustra sibi obtendi : « Non ita est, *respon-* » *dit*, sed risisti in corde tuo[2]. » Ita cor tuum oris tui refellit nugas.

V. Hæc Angeli ad affirmandam Saræ futuræ prolis spem prolocuti, Sodomam cogitare cœperunt : Saræ tamen eam expeditionem latere voluerunt, ne lætitiam ex nuntio futuræ prolis conceptam diluerent, nuntiato pariter fratris præsenti discrimine, ob proximam ruinam Sodomitis eorumque sociis impendentem. Saræ itaque rem occultarunt, ne non quiesceret a fletu; aperuerunt Abrahamo, ut ne quiesceret ab oratione; indeque nobis innotesceret, Sodomæ nec unum repertum fuisse Justum, cujus gratia ea servanda foret.

VI. « Clamor Sodomæ, et Gomorrhæ multiplicatus » est, et peccata eorum aggravata sunt nimis[3]. » Clamor ille quinam fuerit, satis exponitur per peccata ista, quæ infra dicuntur fuisse gravissima. « Descendi ut vi- » deam, an clamorem, qui ascendit ad me, fecerint, et » compleverint. Etsi non, ut sciam[4]. » Peccata Sodomitarum Deum utique non latebant; dixerat enim eadem esse atrocissima : sed voluit insigni facto Judices monere, suspendendam esse omnem assensionem, ne præcipitet, si forte præcesserit : nec nisi post plenam, per-

[1] Gen. XVIII, 13. — [2] Ibid. 15. — [3] Ibid. 20. — [4] Ibid. 21.

fectamque causarum notitiam sententias esse ferendas. Si enim ille, cui omnia patent, homines judicaturus, eorum crimina necdum sibi satis comperta esse præseferebat; oppido quantum ipsos decet homines, ut simili officio functuri propriam inscitiam fateantur; ne videantur judicii ordinem velle pervertere, causæque disceptationi sententiam præponere.

VII. Interea duo Angeli loco digressi, viam Sodomam versus ingrediuntur. Quo cum pervenissent, in ipso urbis introitu Loth invenere in limine assidentem. Sic enim solebat, ut advenientibus peregrinis in ipso vestibulo occurreret. Quare novis hospitibus de more obviam progressus, cuncta caritatis officia, quæ omnibus promiscue peregrinis præstare consueverat, effuso sinu exhibuit, cum luculentioribus etiam amoris, et observantiæ argumentis, quod divino lumine illustratus, intellexit, in altero Angelo illum latere, quem Abraham dudum in tertio agnoverat. Quamobrem humi provolutus, pronusque, præsens numen adoravit. Nec porro distat a vero, Angelos Sodomitis sub pulchra, et eleganti specie spectandos se obtulisse. Dixerat enim Deus : « Descendi, ut videam[1] : idest descendi, ut tentem illos. Quod si ea Angelorum apparitione Sodomitæ ad exaggerandum execrabile vitium abusi non fuissent, credibile est, eos, etsi scelerum hactenus admissorum veniam consecuti non fuissent, ruinam tamen, quæ ipsos paulo post oppressit, fuisse evasuros.

[1] Gen. XVIII, 21.

CAPUT XIX.

I. Instabat itaque Loth, sollicitabatque hospites, ut quantocyus domum se reciperent, veritus, ne occurrentes Sodomitæ in eis scandalum paterentur. At illi contra nectebant moras; videri enim ab oppidanis studebant. Et apud Abraham quidem cunctandum non fuit, quia non venerant mores ejus probaturi, sed probatos remuneraturi : nec vero apud Loth in præsenti festinandum, ad quem missi fuerant, ut Sodomitarum animos explorarent. Quare cum instaret Loth, ut ocyus in suas ædes diverterent, responderunt : « minime, sed in platea » pernoctabimus[1]. » Nihilominus cum Loth hospites suos vehementius adhuc urgeret, tandem induxit, ut e publico foro domum suam succederent.

II. Cœnatum est : jamque ad quietem se componebant, cum audiunt, Sodomitas facto agmine obsedisse ædes : et sollicitare Loth, ut hospites, quos sub noctem receperat, prodat. « Dixeruntque, » subdit Scriptura, « ubi sunt viri, qui introiverunt ad te nocte : educ illos, » ut cognoscamus eos[2]. » Hic observa Dei dispensationem. Non enim permisit, ut domum Loth accederent interdiu, quando Sodomitæ Angelorum pulchritudinem spectare, eademque decipi facile potuissent; sed jussit expectare noctem; quando incumbentibus jam tenebris occultata hospitum forma oppidanis laqueum vix facere poterat; ut sublato hoc incitamento tentatio fieret levior. At illi præsente Dei providentia nihil profecerunt;

[1] Gen. xix, 2. — [2] Ibid. 5.

sibique damnum atra in nocte intulerunt, quod claro die passuri fuissent. Cum ergo Sodomitæ sanctum Loth orantem, obsecrantemque audire non sustinerent; neque acquiescerent deprecanti injuriam hospitum, filiarum oblata pudicitia : quin insolentius insisterent, minitantes se in illum acerbius, quam in hospites, sævituros; jamque foribus infesto agmine incumberent : « Miserunt manum, » subdit Scriptura, « viri, et in- » troduxerunt ad se Loth, clauseruntque ostium : et » eos, qui foris erant, percusserunt cæcitate[1]. » Nec tamen sceleratorum hominum petulantiam compescere potuerunt, quin ostium domus quæritare pergerent. Tum vero Angeli ad Loth conversi : « Generos tuos, » *aiunt*, et filios, et filias tuas, et quæcumque habes, » educ de loco isto, quia vastaturi sumus locum is- » tum[2]. » Generos sub filiorum vocabulo designat, quia ipsius filias ducturi erant. Interea Loth ab Angelis digressus generos convenit; nec tamen ejus exitum reditumve adverterunt Sodomitæ eodem loco congregati. Sed cum illi discessum minime probarent, arbitrati senem insanire; Angeli « apprehenderunt manum ejus, et » manum uxoris, ac duarum filiarum ejus, et eduxerunt » eum[3]. » Quodque mirandum accidit, cum eos conspicuo agmine palam deducerent, a Sodomitis tamen circumstantibus, aut occurrentibus nec visi, nec agniti fuerunt.

III. Et quoniam quidem fœminarum sexus Sodomæ tentatus non fuerat, quæ postmodum inde fugerunt, præcepto probandæ fuerunt, quod et factum est. In ea fuga, cum Loth in vicina urbe Segor perfugium quæreret, atque proinde salvam esse optaret, respondit Angelus : « In hoc quoque verbo suscepi faciem tuam, ut non

[1] Gen. XIX, 10, 11. — [2] Ibid. 12, 13. — [3] Ibid. 16.

» subvertam urbem Segor [1]. » Futurum est enim, ut tibi propter filiarum ignominiam tradatur. Jamque Loth urbem Segor intraverat, « cum Dominus pluit super Sodo-» mam sulphur, et ignem a Domino de cœlo [2], » idest Angelus, in quo Dominus suam prodebat præsentiam, pluit a Domino, qui in cœlis est, sulphur, et ignem super Sodomam. Per eam occasionem uxor Loth prævaricata præceptum, quod ad ipsius probationem ad breve tempus indictum fuerat, « versa est in statuam salis [3]. » Stetit, suaque statione tentationem geminavit conjugi, et natis suis. At illi, nec eo casu victi sunt, ut a præcepto Angeli desciscerent.

IV. In ea porro rerum perturbatione puellæ stationem in deserta urbe Segor sibi minime tutam arbitratæ, patrem, ut ad proximum montem duceret, orarunt. Hic cum minime dubitarent, quin orbis præterito incendio totus deflagrasset, eum prope in modum, quo ætate Noë aquis submersus fuerat; dixit soror natu major ad minorem : « Ecce pater noster senex est, neque vir supe-» rest in terra, ut ad nos ingrediatur : inebriemus ergo » patrem nostrum vino, ut servare possimus ab eo se-» men [4]. » Sic tertius a nobis inchoabitur mundus, perinde atque secundus a Noë, et primus a primis generis nostri parentibus Adamo et Heva. Nec apud oppidum Segor vinum deerat : hoc enim affatim suppeditabant ejus suburbana, justo Loth, et ejus posteris postmodum concessa : sed incolis virilis sexus interea extinctis, spes omnis propagandæ sobolis simul excidisse videbatur. Eodem quippe die, quo Angelus Lotho condixerat, se civitatem Segor haudquaquam subversurum, ejusdem oppidi solum repente subsidens, patefacto vastissimo hiatu, habitatores suos, fundos intactos reliquit : ut

[1] Gen. xix, 21. — [2] Ibid. 24. — [3] Ibid. 26. — [4] Ibid. 31.

nimirum judicem Deum, quem incolæ suis flagitiis exasperaverant, eorumdem interitu placaret; et servatis prædiis compensaret justo Loth damnum Sodomæ eo incendio acceptum, mœroremque ex præterita jactura conceptum utcumque dilueret.

V. Interea puellæ causari spectra, quorum proinde infestationem, ut fugerent, noctem, aiebant, insomnem sibi esse ducendam. Perpetuo quippe matrem in statuam salis pridem conversam ob oculos versari, hic occurrere Sodomitas populante incendio circumventos, illic fœminarum sequaces flammas fugitantium clamorem, et puerorum miserabilem ploratum pulsare aures. Quin ergo vigilas, pater? Quin filias alloquio sublevas? Quin omnes mœrorem mero depellimus, et horrendæ noctis horas compotando fallimus? Ut ergo, senem vino, somnoque gravatum profunde stertere, virgines animadverterunt, senior adrepsit clam, et colono dormienti suffuratur semen : nec ille furem, furtumve advertit, aut sensit. Ergo fraudem, quam ipsamet excogitaverat, lepide processisse cernens, juniorem facile persuasit, ut ipsa perinde nupta ad horam fieret, cælebs perpetuum mansura. Fecit quod rogabatur : caute tamen, adeo ut pater nec ipsius congressum intellexerit, neque digressum.

VI. Post dies quum ambæ se gravidas sentirent, natu minor majorem incusare cœpit, et factum dolere. Atqui, aiebat, multo satius erat, sterilitatem pati, quam probrosæ mortis ignominiam sustinere : fuitque oppido magis optandum, filias sine prole cum patre vivere, quam sine illis patrem. Jam vero quamnam facto excusationem obtendemus? Aut qua via, patrem reas persequentem, et ad supplicium deposcentem effugiemus? Siccine, dicet, quæ pudicitiam Sodomis vindicaverant, in monte pro-

diderunt ? Quid amodo statuendum, quidve consilii capiendum superest? Nec enim vento gravidas nos esse mentiri possumus, quum prope partus immineat. Hæc sorores inter se ancipiti cura versabant; quum re comperta, pater utramque sic interpellat : vos utique prægnantes dudum animadverti; dum furtim ventres observo tumidos ; stuprum suspicor : agitedum prodite auctorem, tempus, et modum. Cui filia natu major : juvenes, inquit, quos generos tibi designaveras, matrem exoraverant, ut domum nostram furtim ventitare, nosque identidem alloqui, te absente, ipsa præsens, et audiens permitteret. Annuit illa : nam etsi natura nobis illos sponsos faciebat, fratres tamen effecerat casus, quum nullos, pater, præter illos haberes filios. Post dies accidit, ut subito nuntio incitata mater, domo excederet : arripuere occasionem juvenes : et qui eatenus nos sororum loco habuerant, hac, quam vides, injuria invitas, reluctantesque affecerunt. Quod quum rescivisset mater, impuros adolescentes cum probro, et ignominia expulit, eisdemque domum nostram perpetuo interdixit. Nos contra illatum stuprum dolentes solabatur. At utique mœchi non sunt, aiebat, immo futuri propediem conjuges : terra proinde a propriis colonis semen accepit, etsi pudicitia vestra vi oppugnata, expugnata fuerit. Fabulam admisit pater, filiasque absolvit, conscius memorque salacitatis Sodomitarum. Si enim, aiebat, alter in alterum scelerata libidine insaniebant, neque ipsos Angelos reveriti sunt, nil miror, ut juvenes sponsatas sibi puellas violaverint.

VII. « Peperitque major filium, et vocavit nomen ejus » Moab[1], » qui parentis Loth merito in populum postmodum excrevit. « Minor quoque peperit filium, et vo- » cavit nomen ejus Ammon[2], » hoc est filius populi mei,

[1] Gen. XIX, 36, 37. — [2] Idid. 38.

seu patris mei : numerus itaque filiorum criminum numero respondit. Et quoniam duobus Angelis a patre posthabitæ fuerant, recte duo illis peccata remittuntur. Nec tamen deinceps aut patri, aut alteri viro sui corporis copiam fecere : non inquam patri, quia pater : nec alteri, quia vir pubertatis suæ necdum obierat : nec si obiisset, aliis; cogitabant enim honesto etiam conjugio sibi esse abstinendum, quæ antea se illegitimis nuptiis polluissent. Sic exercitas festinato et præcipiti judicio libidines subsequens continentia purgavit.

CAPUT XX.

I. Post hæc Abraham ad Palæstinos profectus est. Quum vero incolarum nequitiam veritus, Saram esse sororem suam dictitaret, dicenti fidem habuit Abimelech Rex Geraræ, et illam nuptiarum obtentu in regiam deduci jussit. Sed quia Sara in Pharaone tentata fuerat; tum præcipue quia Isaac in ventre gestabat, et Abraham precibus instabat, concessum est, ut e Palæstini Regis thalamo inviolata rediret. Abimelech siquidem fœminam opprimere dum parat, subito sopore oppressus, non secus, ac Adam in Paradiso, audiit Deum dicentem : « En morieris propter mulierem, quam tulisti : habet enim virum [1]. » Cui Abimelech : « Num, » respondit, « gentem justam interficies? In simplicitate cordis mei, et munditie manuum mearum feci hoc [2]. » Tum Deus : « Ideo cohibui te, ne eam tangeres; quominus peccares in me [3]. »

II. Postridie summo mane Rex Abrahamum ad se ac-

[1] Gen. xx, 3. — [2] Ibid. 4, 5. — [3] Ibid. 6.

citum præposteræ simulationis arguit, cujus causa parum abfuerat, quin in gravissimum scelus imprudens ipse prolaberetur. Cui Abraham : metus, ait, hunc dolum suasit. Sororem dixi, ne ejus causa perirem. Nec tamen dictum distat a vero : vere enim soror mea est, filia patris mei, et non filia matris meæ. Filiam dixit patris sui, quæ erat germani fratris filia : negavit autem esse sororem ex matre ; quia Aran filius Tharæ non duxerat Abrahæ sororem, sed aliam, quæ posthabita prole, apud suos consanguineos, Tharæ migrante, remansit, nec filios secuta est abeuntes, Loth, et geminas filias Saram, et Melcham. Tum vero Rex ad Saram conversus : « Ecce, » ait, « mille » argenteos dedi fratri tuo; » teque muneribus donatam eidem restituo ; « quia aperuisti oculos omnium meorum, » et coram omnibus me arguisti[1]. » Quasi dicat. Domesticos, et familiares meos pudore suffudisti, quando me ipsis audientibus objurgasti. Credibile est, Saram, quum Deum sibi propitium intelligeret, et soporem Regi repente immissum vidisset, haud veritam fuisse, Regem ipsum alta voce, palamque arguere his vel ejuscemodi verbis : Iniquus es, Rex, qui uxorem tuam injuria provocas, alienam beneficio, speque nuptiarum : neutrum enim justum est. Cæterum, nisi dicamus, Saræ juvenile robur, et formam post Isaac conceptionem rediisse, incredibile est, Regem Abimelech, vetulam nonagenariam deperisse. Extemplo orante Abraham sanavit Deus Abimelech, et uxorem, ancillasque ejus, et pepererunt. Ab ea quippe hora, qua Abimelech Saram sibi abducere statuerat, usque ad ejusdem restitutionem, prægnantes mulieres, quotquot in Regia Abimelech morabantur, festinato partus dolore excruciari cœperant, nec tamen fœtum edere, levarique potuerant.

[1] Gen. xx, 16.

CAPUT XXI.

I. Impletum est Saræ tempus pariendi, et peperit Isaac, et lactescente mirabiliter effœto corpore mater aluit; stato postmodum die circumcidit. Quumque adultus a lacte amovendus esset, Abraham, eodem die solemne epulum instituit, cujus occasione Ismaël cum Isaac ludens deprehensus, Saram vehementer offendit: animadvertit enim pueri mores ad matris ingenium formatos; eademque arrogantia Ismaëlem supra Isaac sese efferre, qua mater heram despicari solebat. Secum proinde deliberans: si in vivis agente me, aiebat, hunc in modum Ismaël filium meum accipit; utique verendum est, ne, me summum obeunte diem, hæreditatem cum filio meo dividat; et forte duas etiam partes, quasi primogenitorum jure sibi addictas, occupet. Hæc mente revolvens, filii jura tueri statuit quæ propria neglexerat, concessa pridem marito citra omnem animi ægritudinem ancilla Hagar. Ne ergo ancillæ filius filii liberæ hæreditatem per fas nefasve sibi præriperet, Sara Abrahamum accepta occasione compellans: « Ejice, » ait, « ancillam istam, et filium ejus[1]: » nec enim justum et æquum est, ut concubinæ filius filio promissionis in paterna hæreditate societur. Neque tibi fas est, Deo contraria statuere, ut quem ille ab hæreditate repulit, tu hæredem instituas. Hæc oratio quum Abrahamum non parum turbasset; ut qui nec fratres ab invicem dividere vellet, nec Ismaëlem exhæredare; pro Sara tamen intercessit Deus, et Abrahamum ea de re de-

[1] Gen. xxi, 10.

liberantem interpellans : « Omnia, inquit, quæ dixe-
» rit tibi Sara, audi vocem ejus, quia in Isaac vocabitur
» tibi semen, sed et filium ancillæ faciam in gentem mag-
» nam, quia semen tuum est. Surrexit itaque Abraham
» diluculo, et tulit panem, et aquam, et puerum, de-
» ditque Hagar : quæ quum abiisset, errabat in solitu-
» dine. Vocavitque Angelus Hagar de cœlo, dicens : ex-
» audivit Deus vocem pueri : porro manus tuas obfirma
» in eo, quia in gentem magnam faciam eum. Aperuit-
» que oculos ejus, quæ videns puteum aquæ, implevit
» utrem, deditque puero bibere[1]. »

II. Interea Abimelech, ejusque militiæ Dux Phicol Abrahami potentiam suspectam habere cœperant : videbant quippe, Deum peculiari providentia res ejus curare : nam et olim pugnanti contra Reges victoriam concesserat, et nuper Chananæorum terras desponderat, inde metus suspicantibus, ne Abraham, Chananitide in potestatem redacta, res etiam Palæstinorum turbaret. Quocirca minime cunctandum rati, confestim ad amicitiam secum jungendam eumdem invitarunt.

CAPUT XXII.

I. « Tentavit etiam Deus Abraham, et dixit ad eum :
» tolle filium tuum, et vade in terram Amorrhæorum,
» atque ibi offeres eum in holocaustum super unum mon-
» tium, quem monstravero tibi. » Hujus tamen præcepti executio in tertium diem sapienter prolata fuit, ne inconsulta ratione ex fortuito mentis stupore suscepta vi-

[1] Gen. xxi, 12, 19. — [2] Gen. xxii, 1, 2.

leretur. Summo itaque mane Abraham ligna composuit, iliumque secum deducens viam ingressus est; jussi simul luo juvenes sequi. Saræ autem profectionis causas minime aperuit; nec enim istud a Deo mandatum fuerat: tametsi credibile sit, matrem, filii immolationem sibi cum patre communem fieri optasse; sicut utrique commune uerat de illius nativitate oraculum. Quid quod et Abraham merito suspicari poterat, ne domestici, re comperta, in ipsum insurgerent, ejusque consilium disturbarent, ut certe quæstubus tabernaculum implerent. Nec forte minor ab indigenis in vicinia commorantibus metus erat, e puerum ad necem rapi indigne ferentes, factam vim vi epellerent, et insontem ab interitu vindicarent; aut si id minime succederet, ejus immolationem in dies protraerent. Et sane si Abraham geminos adolescentes, quos iæ socios habuit, consilii tamen conscios esse noluit, uanto magis illum cavisse oportuit, ne ejus rei notitia n vulgus efflueret? Jamque montis clivum subierant, uum Isaac patrem interrogat, ubi esset victima sacrificii; cui Abraham futura præsagiens: « Dominus, » respondit, « sibi providebit[1]: » idemque innuerat paulo nte servis, quos ad radicem montis relinquebat.

II. « Cumque alligasset Isaac, posuit eum in altari super struem lignorum; et arripuit gladium, ut immolaret eum[2]: » et utique fecisset, nisi Angelus Domini prohibuisset. Ne autem suspicaretur Abraham, sarificium ob aliquod vitium Deo non placere, subjecit tatim Angelus: hic enimvero manifestum fecisti tuam in Deum pietatem: testatur puer, quo tibi nulla carior es est, quo erga rerum omnium Dominum animo sis. Duo autem Abrahamum in hoc sacrificio commendant: primum quod filium mactaverit, etsi hoc minime perfe-

[1] Gen. xxii, 8. — [2] Ibid. 9.

cerit : alterum, quod crediderit puerum mortuum re victurum, Deo extinctum ad vitam mirabiliter re vocante : non enim de divini illius oraculi veritate dubi tavit : « Quia in Isaac vocabitur tibi semen [1]. »

III. « Viditque Abraham arietem arbori hærentem » quem assumens, obtulit holocaustum pro filio suo [2]. Arietem quidem illic antea non fuisse, Isaaci interroga tio ostendit : sed nec arborem extitisse, ligna testantu Isaaci importata humeris. Mons ergo arborem protulit fudit illa arietem, ut aries arbori hærens, et pro Isaac postmodum mactatus, diem præsignaret illius, qui lign suspensus est quasi agnus, et pro toto mundo mortem gu tavit. « Dixitque ad eum secundo : per memetipsu » juravi, dicit Dominus, quia multiplicabo semen tuum » et benedicentur in semine tuo » (qui est Christus » omnes gentes terræ [3]. »

CAPUT XXIII.

Post hæc Sara e vita migravit in urbe Hebron, annu agens vigesimum septimum supra centesimum, eju que cadaver humatum fuit in spelunca empta a fili Het.

[1] Gen. xxi, 12. — [2] Ib. xxii, 13. — [3] Ib. 17, 18.

CAPUT XXIV.

Jamque inierat annus ab obitu Saræ tertius, quando « dixit Abraham ad servum suum seniorem : pone ma- » num tuam super femur meum , et adjurabo te, ut non » accipias uxorem filio meo de filiabus Chanaan [1]. » Per pactum Circumcisionis adjuratur servus, quia Deus llam nostri corporis partem pacti fœderis signo notave- rat, ut eo abundantiorem cæteris membris honorem ha- beret, quo illam homines sub ipsa pene mundi utrius- que crepundia ante postque diluvium infandis flagi- iis turpius dehonestaverant : tanto , inquam , ho- nore partem illam circumdedit, ut homines per ipsam acramentum peterent, atque dicerent. Eo, quem Herus volebat, more cum servus jurasset, se, quæ jubeba- ur, integerrima fide executurum , « abiit ex omni- » bus bonis ejus portans secum. Profectusque per- » rexit in Mesopotamiam ad urbem Nachor [2]. « Ut o ventum est; cum fessus ad fontem extra oppidum onsedisset; Deum precabatur, ut quod reliquum erat, pse uxorem hero destinatam certo signo monstraret : quod cum impetrasset; institit tamen quæritans, utrum puella ejus esset familiæ, ex qua herus uxorem filio leligi jusserat. Cum autem intellexisset, virginem fi- iam esse Bathuelis filii Nachor , actis Deo summis gratiis , in parentum ejus ædes invitatus successit. Cæterum Bathuel et Laban cum didicissent, servo nar- ante, ipsius cum Abrahamo pacta conventa, simul-

1 Gen. XXIV, 2. — 2 Ibid. 10.

que intuerentur, votis ab illo secus fontem concep-tis Deum annuisse, nullam jam deliberationi superess locum censuerunt; quare ad servum conversi : « A » Domino, » inquiunt, « egressus est sermo tuus, et sermo Domini tui. « En Rebecca coram te est » tolle eam, et proficiscere [1]. » Hic, quod unum restabat, virginis animum explorant. At illa, tum quod intellexerant, servi fidem Abrahamo obligatam tum quod ipsamet præsens testabatur, ejusdem prece Deum ratas effecisse, exhibito protinus, quod ille op taverat, signo, contradicere non est ausa : adeo per suasum habebat, suum discessum Dei consilio fuiss definitum. Hunc in modum Rebecca paterna dom abstracta in Chananitidem migravit, nupsitque Isaac anno a matris decessu tertio : et quidem eo successu ut gaudium ex illo conjugio susceptum mariti dolo-rem, quem ex matris obitu per triennium sustinuerat continuo dispulerit.

CAPUT XXV.

I. Et quoniam celibatus, et virginitatis propositun nulla peculiari lege sancitum fuerat; et Abraham prædixerat Deus, Reges et populos ex ejus stirpe nas-cituros, monitumque adjecerat : scio, inquit, quo Abraham præcepturus sit filiis suis et filiorum suorum, u custodiant præcepta mea : tum ne concupiscentia an-teactæ vitæ innocentiam minima quantumvis labe in ficeret; Abraham post Saræ obitum duxit concubi-

[1] Gen. XXIV, 50, 51.

nam; eo scilicet consilio, ut proles ex eo conjugio suscepta, et paulatim, ut fit, sobolescens, per orbem longe lateque se funderet, unaque veri Dei religionem, et cultum propagaret. Quamobrem liberos, quos ex Cetura tulit, muneribus donatos orientem versus concedere jussit, easque regiones sibi subigere. Per hunc vitæ cursum rebus humanis functus Abraham, vivere desiit ætatis suæ anno septuagesimo quinto supra centesimum, et in commune cum Sara uxore sepulchrum illatus est.

II. « Benedixit autem Deus Isaac, deprecatusque » est Dominum pro uxore sua, eo quod esset steri» lis, qui exaudivit eum [1]: » post annos nimirum viginti, « et dedit conceptum Rebeccæ; sed collide» bantur in utero ejus parvuli: perrexitque, ut consu» leret Dominum, qui respondens ait: duæ gentes » sunt in utero tuo [2] » Hebræa, et Idumæa. Quemnam autem Prophetarum consuluerit, diximus supra, ubi de Melchisedecho egimus. Continuo ingruentibus partus doloribus, approperare reditum coacta fuit; peperitque Esau et Jacob.

III. Adoleverant ambo, cum Jacob animadvertens fratrem primogenitum propria jura parvipendere, divinis fretus promissis, eadem sibi vindicare statuit. Dixerat enim Deus: « Major serviet minori [3]. » Coxerat die quadam Jacob lentes: simul accidit, ut Esau domum a venatione reversus, fatigatusque prope assideret: inde conspicatus pulmentum, dixit fratri: « Da mihi rufum » hoc de rufis [4], » idest lentem de lentibus tuis. « Cui » dixit Jacob: da mihi primogenita tua, tibique omnia » accipito [5]. » Dedit quod rogabatur Esau, firmataque jurejurando venditione, oblatum a fratre obsonium co-

[1] Gen. xxv, 21. — [2] Ib. 21, 22, 23. — [3] Ib. 23. — [4] Ib. 30. — [5] Ib. 31.

medit, et abiit. Ut vero constaret, Esau non adactum fame, jura primigenia vendidisse; Scriptura adjecit, eadem non magni ab eo habita fuisse. Non igitur, fame impellente, illa prodegit; sed quia eadem parvi pendens, credidit se nihil accipere, nihil dare.

CAPUT XXVI.

« Orta autem fame super terram abiit Isaac ad Abi» melech Regem Palæstinorum in Gerara. Sevit autem » in terra illa, et messuit in ipso anno centuplum : bene» dixitque ei Dominus, et locupletatus est homo, et ibat » proficiens, atque succrescens vehementer [1]. » Ea res terruit Abimelech, qui ex præsenti novi advenæ felicitate futuram Regni sui ruinam conjectabat. Venit itaque cum Phicol duce militum ad Isaac, « dixitque ad eum : » Vidimus tecum esse Dominum; sicut fuit cum Abra» ham patre tuo [2] : » testantur istuc, præter alia argumenta bene multa, aucti in centuplum agrorum tuorum proventus : « et idcirco diximus : Sit fœdus inter nos, et » te, ut non facias nobis quidquam mali [3], » cum opibus, et sobole auctus fueris : « sicut nec nos fecimus, » quod te læderet, » cum abjectus in egestate vitam duceres. « Juraverunt ergo sibi mutuo, et abierunt in » pace [4]. »

[1] Gen. xxvi, 1, 12, 13. — [2] Ibid. 28. — [3] Ibid. — [4] Ibid. 29.

CAPUT XXVII.

I. « SENUIT autem Isaac, et caligaverunt oculi ejus, » dixitque ad Esau : venare mihi venationem ; et para » mihi pulmentum , ut comedam , et benedicat tibi » anima mea, antequam moriar [1]. » Esau venatum abierat; cum Rebecca, ne is primogenitus institueretur contra Dei sententiam ; dixerat enim Deus : « Major ser- » viet minori ; » suggessit filio Jacob, ut primogenituræ jura, fratri a patre promissa, sibi ipse vindicaret. Cumque ille præsens periculum objiceret; ne patre factum indignante, ipse maledictionem pro benedictione reportaret; pulsare nihilominus illa juvenem institit; ut quam metuebat maledictionem in ipsius caput rejiceret, modo imperata faceret. Fecit Jacob; et coctum pulmentum, ut a matre doctus fuerat, intulit patri, et dixit : « Pater mi. » At ille respondit : Quis es tu? Dixitque Jacob : Ego sum » Esau; feci, sicut præcepisti mihi [2]. » Hæsit ad hæc Isaac dubius : vox enim Jacobum prodebat. Quare veritus, ne una cum benedictione primigenia jura ab altero in alterum fratrem imprudens transferret; « accede, ait, « ad me, ut tangam te [3]. » Ita dubiis manus tangentis indiciis sincero vocis testimonio præscribentibus, Jacob benedictionem obtinuit, eaque accepta statim excessit. Venit post hæc Esau, coctosque cibos intulit; patrem ut comederet, rogavit. Expavit ad hæc Isaac, memor tamen, alium Esau nomine benedictionum thesaurum exhausisse, respondit : quis igitur ille fuit, qui dudum cap-

[1] Gen. XXVII, 1, 4. — [2] Ibid. 19. — [3] Ibid. 21.

tam venationem attulit mihi, « benedixique ei, et erit » benedictus [1] ? » Suas nihilominus benedictiones Isaac revocare noluit : primum, quia intellexit, eo errore impletam fuisse Domini voluntatem, Rebeccæ oraculum consulenti significatam : iterum, quia ipsemet præter cætera, cum benediceret Jacob, illud adjecerat : qui maledixerit tibi, sit ille maledictus. Timuit itaque ne, si malediceret Jacob, cui ante benedixerat ea maledictio non illum afficeret, sed in proprium caput recideret. « Quibus Esau auditis ululavit ululato magno [2] : » non quod spirituales benedictiones amisisset; sed quia terræ benedictæ ubertate et feracitate se fuisse privatum intellexit : neque quia justificari amplius non posset; sed quia amissum in fratres dominium se recuperaturum desperaret [1]. Nec demum, quia vitam immortalem non esset consecuturus, sed quia spe Chananitidis obtinendæ excidisset.

II. Odit ergo Esau Jacob, eo quod ipsi benedictionem surripuisset, eumque interficere cogitabat. Quo comperto Rebecca, ne fratres inter se dimicantes mutuo se conficerent, ipsaque uno die duobus filiis orbaretur, suasit Jacob, ut ad Laban quantocyus profugeret. Consilium probavit Isaac, qui præsente matre, Jacobo benedicens præcepit, ut Haran profectus, inde sibi uxorem quæreret.

[1] Gen. xxvii, 33. — [2] Ibid. 34. — [1] Hebr. xii, 17.

CAPUT XXVIII.

I. His cum mandatis Jacob Haran contendit : jamque aliquod viæ spatium emensus fuerat, cum obtendentibus jam tenebris sub dio pernoctare coactus est. Substitit ergo in loco, in quo illum nox oppresserat, ubi culcitram et pulvinarium humus et lapis præbuerunt, cui mater in tabernaculo molli lectulo cubitum perstruebat. Ibidem dormienti scala repræsentatur usque in cœlum sublimis, visique per eam descendere, et ascendere Angeli, et Dominus stare super illam. Scalarum species ideo oblata est, ut Angelorum ascensus et descensus explicaretur. Angelorum autem per scalas discursus, et occursus, dormienti monstrabat, quæ providentia rebus ejus excubaret, quantave sollicitudine Angeli, quibus de illo mandatum fuerat, ejus salutem, non modo cum ipse sibi vigilaret, sed etiam eo nihil cogitante atque sternente, curarent, et quidem summo studio et contentione, adeo ut in ea cura unice versari, et velut perpetuo ascensu descensuque distineri viderentur. Sic Deus suam erga Jacob providentiam occultam latentemque manifesta scalarum visione patefecit. Is autem, qui cum dormiret Dei præsentiam non senserat, experrectus visum recogitans, contuensque curam, quæ in ea præsertim solitudine rerum suarum gerebatur, admirabundus : quasi in domo Dei dormiebam, aiebat, et quasi ante fores cœli cubabam. Nihilominus Deus, ut Jacobo clarius ostenderet, ad ipsius unice custodiam Angelos discurrere, atque proinde in ipsius solummodo gratiam, quas viderat, ire et redire vias, rem disertis verbis

declaravit, subdens : « Ecce tecum sum, quocumque » perrexeris, et reducam te in terram hanc, nec di- » mittam te, nisi complevero universa, quæ dixi [1]. »

II. Dixitque Jacob : « Vere Dominus adest in loco » isto, » custos meus, « et ego nesciebam [2]. » Oleum autem, quod lapidi Jacob superfudisse legitur, seu secum ipse attulerit, seu ex vicinia comparaverit, sacramentum venturi Christi, idest, Uncti manifeste adumbravit. Appellavitque nomen loci Bethel, idest, domus Dei, sicut paulo ante nominarat. « Votum autem vovit, » super lapide, dicens : « Si fuerit Dominus mecum, et dederit » mihi panem, et vestimentum, lapis iste erit mihi Do- » mus Dei : cunctorumque, quæ dederis mihi, decimas » offeram tibi [3]. » Hoc scilicet sacramento Ecclesia præsignabatur in lapide, ipsique promittebantur gentium ad eam conversarum oblationes.

CAPUT XXIX.

I. Postridie Jacob cœptum repetens iter, cum iterum fatigatus ad puteum consedisset, occurrit Rachel pecora agens, paupere cultu, pede nudo, vultuque titionem referens; adeo nativum colorem ferventissimi solis æstus adusserat, atque fuscaverat. Intellexit Jacob, ab eo sibi præparatam ad puteum Rachelem pauperem, qui pulchram Rebeccam Isaaco ad fontem obtulerat. Mox ipsa præsente, quo specimen quoddam ætatis et roboris daret, prægrandem lapidem, putei nimirum operculum, quod plures viri robustissimi vix efficere valuissent, amo-

[1] Gen. XXVIII, 15. — [2] Ibid. 16. — [3] Ibid. 20.

vit solus, vires subministrante nepote, quem in lumbis gerebat. Cumque puellam hoc signo adjunxisset Deo, sibi etiam osculo despondit.

II. Hanc ut haberet, ad septennium Labano operam suam locavit, quo expleto pater Liam pro Rachele fraudulenter genero substituit : et quanquam hoc ille quæsiverit, ut Liæ consuleret : quæ ob formæ defectum toto eo spatio sponsum invenire nequiverat; præcipua tamen causa, cur ea arte sibi utendum putaret, fuit proprius quæstus, reique familiaris augendæ studium. Expertus enim præterito septennio, quo Jacob pro Rachele servierat, admodum utilem sibi ejus operam, sperabat utique, magno rei suæ emolumento futurum, si altero septennio pro Lia servire, cogeretur. Quare etsi genero injuriam sibi factam objectanti patrium morem primo loco obtendit : « Non est, » aiebat, « in loco nostro consuetudinis, » ut minorem ante majorem tradamus ad nuptias[1] : » postmodum tamen veram causam aperuit : « Imple, » inquit, « convivium hujus, et dabo tibi etiam Rachel » pro opere, quo serviturus es mihi aliis septem annis[2]. » Quæ Labani dicta cum incolæ loci, testes ab illo rogati, affirmarent, Jacob tandem cessit, factumque ratum habuit. Accedebat præterea metus, ne repudiata Lia in paterna domo maneret; et proles apud Idololatras educata, patrio errore imbueretur. Ne ergo uxorem offenderet, prolemque perderet, Liam retinuit : sed et Rachelem duxit, ne datam illi nuptiarum fidem mutaret : sponsa enim viri, ipsius uxor est. Sed enimvero si Laban post traditam genero Rachelem cum eodem egisset, ut pro Lia septem adhuc annos serviret, existimo eum nec ad septem dierum laborem illius gratia inducendum fuisse : Liam

[1] Gen. XXIX, 26. — [2] Ibid, 27.

enim Jacob non quærebat, non quod displiceret puellæ forma, sed quia duarum uxorum maritum esse non placebat.

CAPUT XXX.

I. « Peperit autem Lia Ruben, et Simeon, et Levi, et » Judam, cessavitque parere. Rachel autem sterilis » erat[1]. » Sed quia intellexerat a marito, Abrahamo orante pro Sara, et Isaaco pro Rebecca, utramque præter naturæ modum fœcunditatem impetrasse, propriam sterilitatem marito velut rem ipsius minus curanti attribuens, cum lacrymis nec sine indignatione aliquando illum aggressa est : « Da mihi, *aiebat,* libe» ros, alioquin moriar[2]. » Cui subiratus Jacob, eo quod dixisset : Da mihi liberos, quando minus inepte dixisset : ora ut dentur mihi liberi, respondit : Patres et majores suos istuc qualecumque malum pia religione tulisse, nec a Deo medelam impetrasse, nisi post magna vota et preces ad plurimos annos productas; Abraham quidem post centesimum annum, Isaac vero post vigesimum.

II. Quamobrem Rachel cogitans, eo in negotio patientiam sibi esse apprime necessariam atque constantiam; nec enim tempus fixum certumque designabatur, marito respondit. « Ingredere ad ancillam meam, » ut pariat super genua mea et consolationem ex illa » accipiam[3]. » Restitit ille. At cum mulier instaret, perpetuoque virum pulsaret, Abrahæ exemplum etiam objiceret, qui Saræ uxoris amore precibusque induc-

1 Gen. XIX, 31 et seqq. — 2 Ibid. XXX, 1. — 3 Ibid. 3.

tus ancillam Hagar duxerat; et inde quereretur, se ab eo minus amari, qui ancillæ suæ nuptias respueret; Jacob uxoris importunitatem molestissimam non ferens, Balam externam fœminam duxit, qui Labani filiam ducturus venerat; utque ancillarum filii cum filiis liberarum ex aqua portione hæreditatem paternam participarent, ancillas cum liberis sociavit.

III. Cum autem Bala Dan, et Neptali peperisset; Lia, quæ parere desierat, maritum flagitare cœpit, ut suam pariter ancillam sibi matrimonio copularet: Repulsa a Jacob quod plurium filiorum jam mater effecta esset, nullatenus acquievit. Nec enim sibi ferendum esse aiebat, ancillam suam Rachelis ancillæ subesse: nec sibi Rachelis servam comparem fieri nisi perinde ancilla sua sorori conjuga fieret. Jacob, ne Liam contristaret, utve discordiarum semina extingueret, pacemque domesticam firmaret, Zelpham duxit, ex qua Gad et Aser suscepit.

IV. Accidit interea, ut Ruben mandragoras ex agro matri Liæ deferret. Mandragora fruticis genus est, poma malis similia ferens, odorata, et esculenta. Hoc munere illa sibi Jacob ad noctem conduxit, lætitiam fide condiens. « Et exaudivit, » subdit Scriptura, « Deus » preces ejus, concepitque et peperit Issachar, et ait: » Dedit Deus mercedem mihi, quia dedi ancillam meam » viro meo[1]. » Si porro Deus Jacobi cum Zelpha conjugium non probasset, nullum utique præmium Liæ pro Zelpha reddidisset. Concepit itaque Lia, et peperit eo anno Issachar, deinceps Zabulon, ac Dinam. « Recordatus quoque est Deus Rachel, et peperit Joseph: dixitque. Didici, quia Deus, et non » vir meus incrementum dabit mihi[2]. »

[1] Gen. xxx, 17, 18. — [2] Ibid. 22, 24.

V. Post hæc Jacob a Labano petere instititit, ut sibi liberos, et uxores, pro quibus operam suam illi præstiterat, redderet, et abeundi potestatem faceret. Laban non quod generum amaret, immo quia suis ipse commodis, rebus aliorum neglectis, impense studeret, respondit : « Experimento didici, quod Deus benedixerit mihi propter te[1]. » Ergo quamcumque pro servitio tuo mercedem ipse taxaveris, libenter reddam. Labano assensus est Jacob, quia necdum a Deo illi abeundi venia concessa fuerat. Sed enimvero Deus, qui Jacobo affirmaverat, « ego descendam tecum, et » reducam te[2], » prospiciens, mercedem a Labano minime solutum iri, ejusdem pecoribus Jacob locupletavit, excogitato consilio, quo Laban jure offendi minime posset. Dum enim ipse varios aditus ad suum compendium tentat, fiebat, ut ipsomet disponente, res genero bene cederet, Deo mox multiplicante oves varias, et maculosas, si quidem ille pretium hujusmodi pecoris Jacobo statuisset. Quo etiam admonebatur huic Deum impense favere, atque adeo velle, ut ab ejusdem injustissima vexatione desisteret.

CAPUT XXXI.

I. Sed postquam filii Laban patris imbuti nequitia, contra Jacob insurrexere, affirmantes, illum, a quo ipsos magnis divitiis auctos fuisse plane constabat, ex paterna substantia luculentum sibi patrimonium comparasse; et ipse Laban, qui pridem ingenue fassus fuerat, se ab ex-

[1] Gen. xxx, 27. — [2] Ibid. xlvi, 4.

perto nosse, Deum rebus suis in gratiam Jacob benedixisse; erga eumdem cum animo vultum quoque mutavit, totusque desiit esse, qui fuerat. Tum vero Deus Jacobo apparuit, et reditum quantocyus maturare jussit. « Re-» vertere, *inquit*, ad terram patrum tuorum[1]. » Quamobrem accitis ad se uxoribus Lia, et Rachele, factas sibi a Labano injurias ipsis exposuit, recessum suasit. Vester, aiebat, pater, cui cum omni contentione, summaque fide hactenus inservii, meam mercedem mutavit decies: Quod tamen mihi minime obfuit, ipsius consilia dissipante Deo, quodque mihi moliebatur, malum in caput ejus revolvente: nam quando mihi pro mea mercede pecora varia, et maculosa se daturum paciscebatur, sperans pecoris hujusmodi proventum exiguum fore, tum vero mihi idem copiosissimus obveniebat: sique, mutato consilio, pecora alba, aut nigra mihi anteponebat, ratus, fœturam plerumque non eum colorem laturam, tunc contrarium accidebat; plurimique pacti coloris agni nascebantur. Tum Rachel, et Lia: « Non est, *aiunt*, pars nobis » in domo patris nostri[2]. » Omnia quippe bona sua inter mares divisit; nos autem fœminas vendidit, pretium ipse consumpsit in usus suos, tuas interim vires attrivit assiduo quatuordecim annorum labore, quanto nimirum nostras tibi nuptias pactus fuerat. Quæcumque igitur tibi a Deo præcepta sunt, exequere; paratissimas nos habeto; sequemur, quando te Dominus in patriam redire jusserit.

II. Discessere, rapuitque Jacob cor Laban, Rachel Deos. Jamque Galaaditidis juga tenebant, cum Laban magnis itineribus eadem via eos insecutus, in conspectum venit. « Apparuit autem Dominus Laban in somnis di-» cens: cave ne quid asperum loquaris adversus Jacob,

[1] Gen. xxxi, 3. — [2] Ibid. 14, 15.

» sive magnum, sive modicum[1]. » Animi tamen ille sui acerbitatem omnino dissimulare non potuit : Sed, « valet » manus mea, ait, reddere vobis malum[2] : » sed Deus patrum vestrorum mihi, ne hoc auderem, heri vespere cavit. Tu vero filias meas furatus, atque furum in morem repente dilapsus, cur Deos quoque meos abstulisti? Hic porro patuit, Rachelem haud immerito a Jacob adamatam fuisse, et cæteris uxoribus antelatam; siquidem et illa Deum, quem ipse colebat, patriis Diis antehabuit, eique unice adhæsit : illos porro dum furatur, violat, testaturque vanas esse imagines, et inutile paternæ domus impedimentum. Sed et cum a patre eo loci quærerentur, illos in sellam sibi composuit, inseditque, eo etiam die, quo menstruo profluvio laborabat.

III. At non eadem mens Labano fuit, cui etsi Deus verus hesterno vespere se spectabilem præbuisset, postero nihilominus mane falsos Deos, quos hactenus coluerat, repoposcit : quære antea palam fassus fuerat negavit, beneficia sibi in gratiam Jacob a Deo collata, auctamque ejusdem intuitu rem familiarem : jactavitque, sua esse pecora, et omnia, quæcumque in proprio censu Jacob in præsenti numerabat. « Nihilominus, ait, Veni, et ineamus fœdus, ut sit in testimonium inter te, et me[3]. » Novo fœdere concordia firmanda erat post natum dissidium, et plurimam altercationem. Et Jacob quidem in Labanum invectus acerbissime, demum adjecit : « afflictionem meam, et laborem manuum mearum respexit » Deus[4], » qui hesterno vespere apparuit tibi. Laban contra, pecora, aiebat, mea sunt, et quodcumque vides, meum est. Lis tandem dirempta est, decretumque, ut præteriti temporis acta omnia cassa, missaque fierent. Tum vero Jacob sublatum, quem fors obtulit, lapidem in

1 Gen, XXXI, 24. — 2 Ibid, 29. — 3 Ibid. 44. — 4 Ibid, 42.

medio statuit; illico socii, suo quisque aggesto lapide, ingentem tumulum excitarunt. Ut agger ille a pluribus excitatus plures item testes repræsentaret, qui una voce arguerent eos, qui pactum, præsente tanta testium multitudine, firmatum violasset. Quare Jacob subjecit: « Ecce » testis erit tumulus iste[1]. » Quasi diceret : accipe totidem testes, quot hunc lapidum acervum collegere : isti nimirum reum redarguent, qui pactis conventis non steterit, aut quovis insultu eadem violaverit. Ut autem planius constaret, aggerem illum ad sanciendam pactorum fidem constructum fuisse, utque fidem illam sibi in posterum sancte servandam esse ambo intelligerent, jurarunt pariter ambo, Jacob quidem timorem patris sui Isaac; Laban autem : « Deus, inquit, Abraham, et Deus » Nachor judicent inter nos[2]. »

CAPUT XXXII ET XXXIII.

I. JACOB a Labano relictus, ab Angelis exceptus est : quo signo Deus Jacob docebat suam circa ipsum providentiam, ac si diceret : si Laban mihi ad vesperam monenti nequaquam auscultasset, ab Angelis, quos ad tuam custodiam excubare vides, ipse cum universo suo comitatu postero mane trucidatus fuisset. Jacob itaque sicut cum Mesopotamiam peteret, Angelos sibi præsentes aspexit; ita inde recedens, eosdem sibi adesse, manifesta visione doctus est, ut disceret, quam oppido verum esset, quod Deus illi olim prædixerat : « Ego descendam tecum, » et reducam te[3]. » Præterea Jacob Esau fratris occursu

[1] Gen. XXXI, 48. — [2] Ibid, 53. — [3] Ibid, XLVI, 4.

consternarentur, Angelorum castra ipsi ostensa sunt, ut intelligeret, plures stare pro ipso, quam pro Esau contra ipsum. Suos nihilominus ad illum nuncios misit, qui moram suam excusarent. At cum postmodum nuntiatum est, fratrem cum quadragentis viris prope esse venturum, expavit Jacob; et quanquam ad Deum continuo profugisset, orans, ut memor pacti, quod petenti Mesopotamiam dixerat, sibi in præsenti discrimine adesset; nihilominus munera ad Esau præmisit, quasi injuriam deprecaturus, quod jura primigenia olim fratri abstulisset.

II. Sub ejus diei noctem apparuit Jacobo Angelus, et luctabatur cum eo. Vicit autem Angelum, et ab Angelo victus est, ut infirmitatem suam hinc disceret, illinc vires et robur; fortis enim simul et infirmus in hoc facto visus est : infirmus quidem, quia ad Angeli attactum illius coxa sua sede disjecta est : fortis, quia Angelus missionem ab illo petiit. Utque Jacob sciret, quantum temporis ambos ea lucta tenuisset, subdidit Angelus : « Jam ascendit au-» rora. » Poposcit Jacob benedictionem, ut ostenderet pugnam non ex odio, sed ex amore natam : dedit Angelus, ut declararet se minime eo offensum, quod secum certare Jacob ausus fuisset, ex argilla et luto fictus homo.

III. Præstitit ergo Deus omnia quæ Jacobo pollicitus fuerat. Nam et illum ad opulentiam non mediocrem provexit, et domo abeuntem comitatus est, et redeunti adfuit, viam munivit, viaticum subministravit, et a Laban furore et ab Esau insidiis eumdem eripuit. Quod tamen Dei beneficium minus expendisse visus est Jacob, quando decimas, quas extorris et profugus Deo desponderat, et modo solvere voti religione cogebatur, subito metu perturbatus collegit, et Esau obviam venienti transmisit. Quamobrem eo, quem dixi, conflictu, immutatum sensi

femur suum, qui suum verbum mutavit. Adeo ut victor ille Angeli, qui totus ignis est, modo claudus debilitatusque, citra dolorem tamen, coram Esau vix consisteret.

CAPUT XXXIV.

Hac via Jacob Chananitidem ingressus est, habitavitque juxta oppidum Sichem. Inibi accidit, ut Dinam ipsius filiam deperiret Sichem filius Hemor, factaque manu raptam virginem opprimeret. Cumque inde puellæ conjugium optaret ac peteret, rogati fratres, dissimulato sororis probro, callide responderunt, eas ibi nuptias placere, si modo Sichimitæ Circumcisionis ritum susciperent: quod cum illi fecissent, fratres eo die, quo acerbissimus vulneris dolor esse solet, patre ignaro, nec opinante, et inscio, oppidum invadunt, cæsisque maribus, fœminas abducunt, cætera diripiunt.

CAPUT XXXV.

« Post hæc locutus est Deus ad Jacob : surge et ascende Bethel, facque altare Deo, qui apparuit tibi, quando fugiebas Esau fratrem tuum. Jacob vero dixit ad filios suos, abjicite Deos alienos[1], » quos tulistis de Sichem,

[1] Gen. xxxv, 1, 4.

« Dederunt ei sculptilia, et inaures aureas, quæ erant in » auribus simulacrorum suorum, eaque subter Terebin- » thum infoderunt, » ne posteris suis fierent in scandalum. « Venit etiam Jacob ad Isaac patrem suum in He- » bron[1]. » Et post tres et viginti annos « mortuus est » Isaac centum octoginta annorum, et sepelierunt eum » Jacob, et Esau filii sui[2]. »

CAPUT XXXVI ET XXXVII.

I. Inter hæc Joseph cum filiis concubinarum, pecorum curam suscepit, quorum perversos mores cum ferre non posset, detulit patri : nec mirum si illorum odium contraxit, quorum crimina propalavit. In ejusmodi curam dum incumbit, vidit somnia duo, alterum manipulorum, alterum solis et lunæ atque undecim stellarum : visusque sibi est videre ad pedes suos illa accedere adorantium in morem : quæ duo insomnia fratrum invidiam vehementius concitarunt. Non defuere tamen, qui illa riderent : scilicet Rachel, aiebant, quæ jamdudum rebus humanis decessit, recuperata vitæ usura, filium adorabit. Sed cum dictum sit, virum et uxorem unum corpus esse; quandoquidem Jacob, qui per solem designabatur, Josephi sceptrum adoravit, Rachel, quam luna significabat, eumdem adorasse recte dicitur, in suo scilicet conjuge; etsi per se ipsam hoc minime præstare potuerit.

II. Eo adhuc vigente odio fratrum adversus Joseph, a patre missus est ad greges, ut de illorum salute nuntium referret : remisere fratres tunicam cruore infectam, quæ

[1] Gen. xxxv, 27. — [2] Ibid. 28, 29.

Josephi casum patri nuntiaret. Jam ut facti atrocitatem indignitatemque occultarent, fratrem, quem cisterna clausum tenebant in deserto, extinctum lugebant domi; quem seminudum Arabibus vendere cogitabant, Chananæis discerptum a feris simulata tristitia vultus, mentiebantur; quem ferreis catenis vinctum pedes manusque, negociatoribus tandem dediderant, in alienas terras procul abducendum, in domestico otio lugubri lamentatione prosequebantur. Sic Joseph fratrum astu circumventus, a paterna domo raptus est, et in Ægyptum deportatus, ibique iterum venditus, paucos intra dies dominum bis mutavit.

CAPUT XXXVIII.

I. Sub idem tempus Judas tres suscepit filios, Her, Onan et Selam: Her Thamarem uxorem sibi adjunxit. « Fuitque Her nequam in conspectu Domini[1], » idest, a cultu Dei et pura religione remotus: quam ob causam acerba morte a Deo sublatus est. Viduam duxit Onan, quia amabat: quod tamen priorem ejus maritum odisset, semen eidem suscitare nolebat, detestabili etiam ad id usus artificio: et quoniam hunc similis perinde pœna sustulerat, inde patri injecta suspicio est, ne forte ob crimen uxoris conjuges ambo periissent. Idcirco Thamar in paternam domum secedere jussa est, et futuras cum Sela, tunc temporis impubere, nuptias speraret. Sed quum, eo adulto, conjugioque jam maturo, Judas nurum revocare domum detrectaret, Thamar factum

[1] Gen. XXXVIII, 7.

ægerrime tulit. Non ego quidem, aiebat, nuptarum oblectamenta consector, sed vero benedictionem cupio Israëlitis insitam. Jam quid agam, ut hæc duo ipsis persuadeam? et continentiam quidem me amare in promptu est ostendere, recusato cum Sela conjugio; non ita fidem. Quin igitur nuptias cum illius parente pertentem? quando istæ quidem thesaurum mihi, ut spero, dabunt, præsentis inopiæ damnum reparaturum; subsequens vero cælibatus me in ejusmodi connubio voluptatem neutiquam aucupatam fuisse, monstrabit. Ista cogitantem subiit metus, ne si socer fraudem deprehendisset, ipsa meditati criminis pœnam daret : præsertim cum non ignoraret, illum occasionem quoquo versu captare, vindicandæ mortis duorum filiorum, quos ab ipsa interfectos suspicabatur. Interim venit in mentem antiqui illius Eliezeris consilium; arripuit illico, Deumque rogare instituit, ut exitum sibi ab iis tricis expediret, exhibito quod petebat, signo : Summe Deus, ait, equidem credo me in hoc negotio nullo carnalis desiderii crimine sapientiæ tuæ judicio damnari. Te siquidem testem appello me in Hebræorum populo nihil appetere, præter sacramentum ipsis creditum. Dum istuc persequor, viam inivi, quam tum vero majestati tuæ placere intelligam, si, quod supplex oro, in proximo congressu socero meo alia videar, tantum ne peream; sique rursum in ore ejus inveniatur verbum fornicationis. Hoc nempe signo doceri rogo, tuo consilio definitum esse, ut per filiam incircumcisorum, concessus populo circumciso thesaurus posteritati transmittatur. Sic igitur precor socero meo, ut simul videat me, simul mei corporis sibi copiam fieri petat.

II. Sic precata, locum rei gerendæ opportunum petiit; quo cum Judas venisset, meretricem ibidem sede-

re ratus, præter morem ad eam divertit, (Thamaris scilicet oratio hominem eo deflexit.) Fœmina subito soceri occursu exterrita, obduxit ori velum; reduxit tamen, simul ut audiit dicentem verba signi, quod ipsa paulo ante poposcerat, agnovitque Deum velle quod agitabat. Quid enim? etiam pretium a domino thesauri audacter expetiit. Dedit ille baculum, anulum, et velum. Sustulit mulier, domumque a congressu reversa, in arca reposuit, tres olim habitura testes Tertii (Mediatoris) qui per eam a progenie in progeniem traducebatur.

III. Tribus post mensibus nuntiatur Judæ, Thamarem ex stupro uterum gestare. Is porro quum habita inquisitione, nulla ratione factum excusari posse crederet, nurum flammis adjudicavit. Hæc in urbe Hebron agebantur : re comperta, convenere cives, euntem ad rogum prosecuturi. Interim Thamar certos facti indices protulit, cognatos rogavit, ut socero repræsentarent, suoque nomine hæc verba referrent : « De viro, cujus hæc sunt, » concepi[1]. » Judas arrhas, quas dederat, contemplatus, mulieris fidem demiratus est : porrexit nempe simul manum, ut pretium, quod pro incesto solverat, reciperet, simul animum ad solutionis tempus provocavit; victusque conscientia facti, ait : « Justior illa me est[2] : » quasi diceret : Nurus mea eo justior me est, quo nequiores fuere ambo filii mei, atque egomet, qui post promissas viduæ tertias cum altero filio Sela nuptias, ob suspicionem temere et injuriose susceptam, datam fefelli fidem. Sic nimirum Judas, qui nurum debitas nuptias petentem injuste repulerat, postmodum meretricantem absolvit. Post hæc etiam revocavit : scilicet, quam post initas cum duobus filiis nuptias viduam ejecerat, postquam geminam prolem ab eadem tulit, domum recepit; thalamo

[1] Gen. xxxviii, 25. — [2] Ibid. 26.

tamen exclusit, quæ ex duplici conjugio nurus erat : neque porro alteram illi superinduxit, quia duos ex illa liberos susceperat.

CAPUT XXXIX.

I. « JOSEPH ductus est in Ægyptum a Madianitis. Emit» que eum Putiphar Eunuchus princeps satellitum Pha» raonis[1]. » Emptus emptorem continuo ditavit, aucta mirum in modum re ejus familiari; ejusmodi scilicet gratiam Josephi pater hospiti suo Labano olim retulerat. Hic hera adolescentis amore insanire cœpit. Postquam igitur illecebras et lenocinia minus procedere sensit, nec ullo artificio expugnari posse juvenem, ut in stuprum consentiret; data occasione in thalamum fraudulenter induxit, ut cogeret. Elusit tamen adolescens astum celeri fuga, relicto pallio in manu prensantis fœminæ. Tum vero illa simul præsente exasperata contemptu, simul verita, ne, si hoc factum brevi efflueret, servorum ipsa ludibrium et fabula fieret; continuo vociferari cœpit. Accurrere domestici, testes futuri, non eorum, quæ impudica mulier facere volebat, sed quæ dicere cogitabat.

II. Cæterum Joseph, etsi per eam occasionem fugere, et in paternam domum se recipere forte potuisset; fugam tamen non probavit, qua imminentem calamitatem facile avertisset; sed jactationem illam patienter ferre statuit, inspecturus, quem tandem exitum habitura forent somnia, quæ viderat. Herus domum reversus, uxoris adversus Joseph querimonias audiit : aderant testes, domestici

[1] Gen. XXXIX, 1.

omnes, quin et Josephi vestis, in interiore thalamo reperta, eumdem delati criminis reum clamare videbatur. Sic innocens Joseph ficta causa oppressus, confestim ad carcerem rapitur sine pallio, qui sine tunica in cisternam alias detrusus fuerat in deserto.

CAPUT XL.

At enimvero qui quum in Putipharis domo serviret, servorum delicium fuerat, in publicam custodiam deportatus, magnum sociis calamitatis levamentum attulit. Ibidem duobus Pharaonis servis somnia exposuit, prædicens, alterum quidem e carcere ad crucem brevi ducendum; alterum contra palatio officioque suo restituendum, et Pharaoni calicem pro more porrecturum. Pincernarum princeps hic erat, quem proinde rogare institit, ut interpretis sui olim memor, ejusdem negotium, ea qua valebat apud regem gratia, transigeret. Quas quidem preces potissimam causam fuisse reor, ut apud Pincernam beneficii et benefactoris memoria interciderit ad biennium.

CAPUT XLI.

I. « Et factum est post duos annos, et Pharao vidit somnium[1]. » Duo fuere Pharaonis somnia, primum spica-

[1] Gen. XLI, 1.

rum, alterum vaccarum : et in singulis duplex species : et eorum quidem interpretamentum non fuisset difficile, si in gratiam Josephi Ægyptiis sapientibus Dei nutu occultum non fuisset. Cæteris itaque in hac aqua hærentibus, pincerna Pharaoni post biennium suggessit, ut Josephum e carcere educeret. Per hunc modum vinculis exemptus Joseph, conditionem habitumque mutavit. Capillum, quem mœror summiserat, totondit lætitia, et sordidum amictum, quem luctus induxerat, gaudium decussit.

II. Confestim ad Pharaonem deducitur. Hic Regem sua somnia narrantem audiit, eorumdem præsagitionem edocuit, metuque futuræ famis trepidum opportuno consilio juvit. « Provideat » ait « Pharao virum sapientem » et præficiat universæ terræ Ægypti, ut frumenta fertilitatis tempore proventura pro annis sterilitatis mox » secuturis recondat, ne consumatur Ægyptus fame[1]. » Illud autem « provideat Pharao virum, » de se dicebat, nomen tamen modeste reticuit. Nec tamen alium, cui officium committeretur, designavit, ut qui bene noverat, alterum frustra quæsitum iri, cui vires ad avertendam tantam calamitatem sufficerent pares.

III. Magnam Joseph ex hoc facto sapientiæ existimationem apud Regem adeptus est, tum propter insomniorum interpretationem, tum propter consilii opportunitatem. Idcirco nec Pharao dubitavit, ut Interpretem universæ ditioni suæ præficeret; et anulum insuper, quo regias gazas obsignari mos erat, eidem crederet. Anulus igitur, quem nulli Ægyptio gestare hactenus permissum fuerat, toto inspectante populo, Rex Josepho cessit, ejusque digito inseruit : summamque potestatem simul cum his insignibus illi concessam declaravit. « Ego Pha-

[1] Gen. XLI, 33, 36.

» rao, *inquit*, præcepi : absque tuo imperio non movebit quisquam manum, aut pedem in tota terra Ægypti[1]. » Nec dubium, quin Rex, qui generali lege universos Josepho parere volebat, militiæ etiam duces, et regni proceres ejusdem imperio subjectos esse voluerit.

IV. Aderat Josephi herus, rerum, quæ gerebantur, testis, stupuitque, servum repente provectum ad dignitatem regali quidem solii majestate minorem, auctoritate tamen et potestate parem. Illico tantæ rei nuntius domum ad uxorem revolat, ea scilicet festinatione, qua uxor ad ipsum alias procurrerat innoxium juvenem delatura ingressusque domum, et recta conjugem petens : Joseph, ait, ille tuus quondam servus, noster nunc factus est dominus : ille, inquam, quem pridem nos pallio exuimus, a Pharaone purpura decoratus est : quique nostris ædibus ejectus hactenus in carcere jacuit, regio jam curru vehitur : et quem catena strinxit ferrea, aureus ornat torques. Quid jam ? Ego ne Josepho appaream, ad quem nec oculos quidem attollere ausim ? Sine causa times, respondit illa, quem non læseris. Infamiæ nota, quam Joseph domo nostra rejectus, sustinuit, jure ne, an injuria inusta sibi fuerit, ipsemet novit optime, sed et qualis ea fuerit, hanc a me sola profectam. Perge modo : dissimulatoque metu Josephi currum assequere ; ovantemque deducito cum cæteris satrapis ; ne absens de ejus fortuna tristari videaris. Interim disce, Joseph non eum esse, quem reris, scelestum et improbum servum. Vera narro, etsi dictis contraria meis. Josephum ipsa amabam ; accusavi tamen, cum amarem : cumque suo fulgore me cæcasset, oculis capta meis, in ejus pallium invasi. Justus ille est : non ergo tibi, quam non fecisti, injuriam referet, sed mihi. Quin immo nec mihi quidem, si modo recogitet, eam quam

[1] Gen. XLI, 44.

narrabas felicitatem, nunquam sibi obventuram fuisse, si in carcerem conjectus non fuisset, ficta causa oppressus : inde enim Pharaoni innotuit, et vocatus in aulam, ejus somnia est interpretatus. Nos igitur ut Josepho nil profuerimus, aditum certe ad hanc gloriæ et fortunæ altitudinem patefecimus; quandoquidem acceptæ injuriæ occasione adeptus est summam potestatem, et secundum a Rege locum.

V. Putiphar uxoris probavit consilium : et licet longe aliud animo agitaret, gratulantis vultu ad Josephi currum se adjunxit : nec idcirco ullam a Joseph molestiam usquam tulit. Cum enim Joseph rerum suarum cursus et exitus perpetuo circumspiceret, facile intellexerat a Deo dispositum fuisse, ut ab hero in carcerem detruderetur, quo ex humili loco mox eductum in throno Pharaonis collocaret : quemadmodum olim permiserat fratribus in deserto, ut fratrem in cisternam mitterent, indeque catenatum abigerent in Ægyptum.

VI. Jamque inierant fertilitatis anni, et futuræ famis præscius Joseph frumenta pro ratione annui proventus singularum urbium ad publica horrea undique comportari curaverat; cum evoluto fertilitatis septennio, subiit prævisa famis tempestas. Apparuit per eam occasionem Josephi in orphanos et viduas misericordia, quæ sane omnes Ægypti pauperes sollicitudine curaque quotidiani victus exemit. Et si quidem ea fames in solam Ægyptum incubuisset, timenda utique non fuisset, prostante annona, quam Joseph large et copiose comparaverat. Verum quia similis calamitas finitimas terras pariter invaserat, cogebatque ab Ægypto alimenta petere; idcirco frumenta ipsis etiam indigenis cariore pretio direndanda fuerunt. Generalem autem ubique famem fuisse, indicant illa verba : « Omnis quoque terra veniebat in

» Ægyptum, ut emerent a Joseph : invaluerat enim fa-
« mes per universam terram [1]. »

CAPUT XLII.

I. Cum igitur eadem annonæ difficultas Jacobi etiam familiam premeret, convocatos ad se filios hortabatur, ut posito metu frumenta sibi ex Ægypto prospicerent. « Audivi, *inquit*, quod triticum venundetur in » terra Ægypti : descendite et emite nobis, ut vivamus et non moriamur [2]. » Et hæc quidem patris adhortatio indicat filiorum in præsenti discrimine trepidationem. Illud vero : « audivi, quod triticum venun» detur in Ægypto [3], » innuit nullam alibi extra Ægyptum tritici copiam fuisse : et quod sequitur : « Emite » nobis, ut vivamus et non moriamur [4], » Jacobi familiam, et reliquos Chananæos magna annonæ penuria laborasse ostendit, adeo ut de salute propemodum cuncti desperarent.

II. Ea causa filios Jacob impulit, ut profectionem in Ægyptum maturarent. Quo cum venissent, et ad Josephi conspectum fuissent admissi, prostrato humi corpore, fratrem venerabundi adorarunt. Agnovit ille suos, eosque tandem advenisse gavisus est : vehementer enim diuque sollicitum ejus animum tenuerat eorumdem periculum; cum nullus dubitaret, quin Israëlitæ, perinde ut cæteri Chananæi, velut in sartagine positi, fame torrerentur. Hoc interim personam dissimulans, atroci oratione fratres aggreditur. « Exploratores, *inquit*, vos es-

[1] Gen. XLI, 57. — [2] Ibid. XLII, 2. — [3] Ibid. 2. — [4] Ibid.

» tis[1], » Cui fratres : Atqui nec Ægyptiorum linguam callemus : proinde nec possumus eorum consilia ex insidiis clepere, aut eadem coram confabulando, ut fit, per ambages et verborum tormenta exprimere; nec nostram sortem patriamve fictis fabulis ementiri : præsertim quando vel ipsæ, quas adveximus merces, testantur, Chananitidis accolas nos esse, et inde venisse. Quid, nec credibile est, tot capita, nam fratres sumus duodecim, in hanc conspirasse nequitiam, nec vero ulli nostrum displicuisse notam, et nomen exploratoris. Jam nec huc clanculum adrepsimus; aut latibula statim invasimus; recta scilicet ad aulam venimus; admissi, vultu sereno animi securitatem indicante, coram te constitimus. Quid igitur nos tibi exploratores finxit homines lingua, moribus, cultuque corporis ad concipiendam hujusmodi fraudem ineptissimos? Quanquam generis nostri nobilitas ubique notos et claros fecit, facit et numerus, etsi hic non omnes adsumus : alterum namque fratrem domi apud communem parentem reliquimus, alter decessit.

III. Joseph nihilominus in eodem gradu constantiæ perstitit, maluitque suorum somniorum exitum opperiri. Nec enim hucusque impleta fuerant. Undecim namque stellas prosterni ad suos pedes alias somniarat, videbatque ex præsenti numero, eventum præsagio minime respondere. Proinde adhuc dissimulandum existimavit, ne forte si fratribus intempestive se proderet, ipse suorum somniorum exitum pervertere velle, videretur. Quare iterum fratres severe interpellat : At vos, ait, esse fratres, ita demum persuadebitis, si fratrem natu minimum mihi adduxeritis. Continuo omnes in carcerem duci jubet, et sub custodia detineri ad triduum, ut nimirum vel primoribus labiis gustarent dolorem illius, qui ejus-

[1] Gen. XLII, 9.

modi incommodum plures per annos toleraverat, et quidem ipsorummet culpa.

IV. Interea Joseph dum visa somnia secum ipse expendit, animadvertit, somniasse se bis solummodo a fratribus adoratum, semel sub specie manipulorum, et iterum sub imagine stellarum; indeque conjectabat, post secundam adorationem instare tempus, quo fratribus se ipsum manifestare oporteret. Hæc secum animo volutans, interim, dimissis reliquis, Simeonem in vinculis retineri jussit; tum quia ab eo rescire volebat, qua tandem ratione fratres Jacobo in causa Joseph satisfecissent, tum quia prospiciebat plurimum parenti negotii facturos Simeonis filios, et uxorem; ut quantocyus Benjaminum fratrem ad se mitteret. Fortasse etiam Simeon asperius quam cæteri, in Joseph invectus fuerat, cum a fratribus vinciretur, et postmodum Ismaëlitis venderetur.

V. Nec tamen inde suspicari fas est, Joseph acceptam injuriam referre voluisse, quem certum est, post sui manifestationem singulos fratres cum magna amoris significatione deosculatum fuisse. Sed credendum est, Joseph, præcipuo sceleris auctore in ea, quæ alteri procuraverat, vincula, conjecto, fratres admonere voluisse; justam utique nunc pœnam ipsis pro inexcusabili crimine reponi. Quod et ipsi agnovere, et fassi sunt : « Merito » hæc patimur, *aiebant :* videntes enim angustias fratris » nostri, dum deprecaretur nos, et non miserti sumus » ipsius[1]. »

VI. Audiit Joseph Ruben ista submurmurantem cum fratribus, ipsisque acerbe retexentem, quæ ipsemet egerat pro Joseph, ne is in cisternam mitteretur; nec oppido lacrymas tenere potuit, non quod doleret præ-

[1] Gen. XLII, 21.

teriti temporis ærumnas, sed quia cogitabat, ex quali statu, quam miserabili, quam dolendo, ad qualem felicitatem Dei beneficio provectus fuisset.

VII. Fratres, promisso vadimonio, nec tamen sine viatico dimissi, rediere domum, patrique præteriti itineris exitum exposuerunt, et adversos casus : quomodo ab Ægyptiis male accepti fuerant, et infami exploratorum nota inusti, extremum supplicium vix effugerant : concessum quidem reditum fuisse, sed non nisi post facta pro Benjamino comparendi sistendique se apud præsidem sponsione. Hæc quidam narrabant : reliqui onera excutere aggressi, stupent singulis repositam in summo sacco pecuniam, Ægyptiis frumentariis dudum numeratam. Indoluit pater filiorum infortunio, magisque Simeonis periculo, quem in vinculis relictum fratres nuntiabant. Flagitantibus tamen filiis et quotidie urgentibus, ut Benjaminum dimitteret, constanter negavit se facturum, veritus, ne, qui fratrem sustulerat casus, hunc etiam opprimeret.

CAPUT XLIII.

I. Sed enimvero cum absumpto omni commeatu, fame universi premerentur, iterum patrem sollicitare cœperunt, ut Benjaminum abire permitteret. Miserere, aiebant, Simeonis, quem filii et uxor perinde atque extinctum miserabiliter lugent. Næ tua tanti non est, filii natu minimi conspectu ad paucos dies privari, quin pluris æstimandum sit filios parente, conjugem marito perpetuo orbari. Precibus tandem fatigatus senex, immo

fame compulsus, Benjaminum ægre quidem, dimisit tamen, et fratres sequi jussit. Et quamvis abeuntibus cum paterno affectu bona precaretur, se tamen in eas angustias ab ipsis redactum conquestus est. Rachelem, aiebat, jamdiu mors sustulit; sublata matre, nunc filiis culpa vestra carere cogor. Attamen justum patris dolorem lenire conatus est Judas, Benjamini dimissionem sua fide jubens: « Nisi reduxero, *inquit*, Benjamin, et reddi-» dero eum tibi, ero peccati reus in te omni tem-» pore[1]. »

II. In Ægyptum profecturi, dona ferenda præfecto compararunt, stacten, terebinthum, et alias regionis rariores merces. Mox viam ingressi, Ægyptum post dies tenuerunt, et ex constituto vadimonio apud Josephum comparuere. Tum ille œconomo mandat, ut hospites domum cum honore introducat. Extemplo servi jumenta exonerare, oneraque et sarcinas comportare cœperunt. Ea novitate exterriti fratres, periimus, aiunt, periitque Benjamin patri, nec reditus nobis spes ulla superest, aut paternam revisendi domum. Patuit modo fraus, pecuniis in summo sacco repositis occultata. Hoc nempe agebatur, ut si forte intentatam de exploratione calumniam depulissemus, succederet alterum ex capite furti crimen, ob quod perpetuæ servituti adjudicandi essemus. Quod reliquum est, œconomus præoccupandus est, ipsique recepta pecunia rependenda, antequam furto ablatam a nobis fuisse criminetur. Sic fiet, ut ab explorationis suspicione Benjamin, præstito vadimonio, nos liberet, et spontanea pecuniæ delatio a furti crimine absolvat.

III. Ergo œconomum petunt, et, Heu, aiunt, adsumus, qui pridem huc appulimus, frumenta mercaturi;

[1] Gen. XLIII, 9.

quo in negotio cum pecunia a nobis numerata imprudenti errore in nostris saccis reposita fuerit, eamdem tibi integra fide redhibemus : non enim justum est, merces sibi habere, simul et pretium. At œconomus hospites suos metu tantum non exanimatos animadvertens, meliora sperare jussit. « Pax, *inquit*, vobiscum, nolite timere [1]. » nec enim ob pecuniam, quam numeratam habeo, vos huc duximus, sed vestra comperta fide, vestra etiam consuetudine frui optamus. Non ergo furti, quod non fecistis, causam dicturi, has ædes intratis, sed Præfecti hospites hodie futuri, et convivæ : Herum scilicet habemus integerrimum, et suum cuique jus tribuere solitum : suo igitur more utitur, cum factarum vobis altera vice injuriarum memoriam abolendi causa, hunc in præsenti honorem rependit.

IV. Interim advenit Joseph ; continuo fratres, quæ advexerant, dona proferunt : simul venerabundi procumbunt ad pedes pavidi, trementesque : quo tamen pavore tantisper eos relevavit Joseph, dum clementer resalutat ; mox etiam plane liberavit, dum comiter alloquitur, sciscitatur de patris salute, rogans an sospes, an bene habeat : mox Benjaminum intuitus, percontatur, num ipsorum is quoque frater? Continuo illi benedixit : « Deus, *inquit*, » misereatur tui fili mi [2]. » Hæc et ejusmodi verba Joseph ad fratres faciebat Ægyptiaco sermone, quæ per interpretem ipsis significata, omnem, ut dixi, metum sustulerunt.

V. « Commota sunt autem viscera Joseph super » fratre suo, et cubiculum ingressus flevit [3], » cum lætissimum convivium cunctis instrueret. Aderat hora prandii ; accubuere, Joseph solus, Ægyptii suis singuli

[1] Gen. XLIII, 23. — [2] Ibid. 29. — [3] Ibid. 30.

locis, seorsim ab utrisque fratres, quibus Joseph, perinde ac si per scyphum ex arte divinaret, singulorum ætatem, locum distinxit, accubitum ordinatim distribuit, ut natu minores majoribus gradatim succederent.

VI. Interim mirari subit, quomodo Joseph a fratribus agnitus non fuerit, neque ex eo, quod et viaticum abeuntibus subministraverat, et soluta frumenti pretia redhibuerat; neque ex eo, quod Simeonem vinciri, et Benjaminum adduci mandaverat; nec cum de salute senis parentis sui tanta cum sollicitudine quæritaret: neque occasione judicii, in quo apud ipsum Joseph impactum sibi crimen purgare compulsi fuerant: neque cum postmodum eos in proprias ædes honorifice exciperet, et Benjamino suavissime blandiretur: nec postremum, cum illorum nomina, velut vocabula sibi notissima, libere recitaret. Nam etsi ad summum illud honoris fastigium evectus, statum mutaverat, et habitum, et acerba fere oratione, quasi indignabundus, et irato similis, ad eos utebatur; aspectus tamen et oris species, et lineamenta; somniorum præterea præsentem fortunam portendentium recens memoria, ad ejusdem agnitionem facile eos perduxissent, nisi Deus fratrem fratribus occultasset, ut ejus somnia in ipsismet impleret; qui idcirco fratrem vendiderant, ut divinarum prædictionum eventum disturbarent.

CAPUT XLIV.

I. Hunc in modum fratres a Joseph excepti, et lauto convivio recreati, cum se ad reditum accingerent, præcepit Joseph, ut pecunia pro frumenti pretio a fratribus numerata, singulis redhiberetur; occulte tamen, et in saccos clam ipsis illata : in sacco autem Benjamin scyphus etiam conderetur. Hujusce technæ plane ignari, omnes abiere; cum œconomus citatis equis eos insecutus, inopinos occupat; vehementerque in eos invectus, omnia, quæ herus dictaverat, maledicta in eorum aures refudit.

II. Ea res perculit omnes ad stuporem usque; propria tamen innocentia freti : apud quemcumque, respondent, scyphus repertus fuerit, dispereat, quisquis ille est : nosque universos tum vero servos habeto. Extemplo jumenta exonerant, expediunt saccos, et excutiendos œconomo offerunt. Involat is primum in saccum Ruben, deinceps reliquos majorum fratrum explorat, labore sibi illisque molestissimo, perindeque inutili : quamobrem anxius mœstusque secum identidem obmurmurabat, certum eam ob causam sibi imminere exitium. Afflictum utique sublevare satagabant fratres : quare syphum, aiunt, quem hic frustra quæras, domi conditum fortasse reperies : inde igitur repetito. Nunc quod superest, juniorum saccos, si placet, excutito. OEconomus quasi hominem pigeret istud petentibus negare, alterum adhuc saccum pertentat; statueratque, postremum, in quo syphus positus fuerat, præterire, nisi Benjamin illum ob-

testari cœpisset, ut suum etiam saccum excuteret. Eo itaque manum perfunctorie quidem atque incuriose intulit, scyphumque haud dubie ipsum quem quærebat, confestim extulit.

III. Attonitis hæsere viri animis, incerti quid in ancipiti negotio statuerent : et Benjaminum quidem crimine furti absolvi non posse videbant : scyphus enim in ejus sacco repertus, indidem palam extractus fuerat : sed nec eum damnari fas esse, clamabat pecunia, quam ignota manu in suis saccis semel et iterum repositam ipsimet repererant. Ergo inopinato subitoque casu perculsi, discissis vestibus, obortis lacrymis, conciti procurrunt ad ædes, unde summa cum animi lætitia dudum discesserant. Quos tamen Joseph intuitus, simul Ægyptiacam iram induit, trucique oratione magis perculit. Quid istuc, ait, quod a vobis factum? Hoccine est, quod dudum jactabatis, vobis nullum in presenti negociatione culpæ hærere crimen? et vestram quidem nos etiam innocentiam prædicavimus, cum amice honorificeque acceptos ad epulas etiam socios haberemus : nunc illud est, quod omnes Ægyptii vos sannis petent : non enim ignorant furatos vos fuisse scyphum, ex quo auguria capere solent ; nec utique vos latebat, virum in hac summa dignitate constitutum augurali scientia præditum esse. Hoc autem unde noverant, nisi ex eo, quod Joseph ipsis spectantibus egerat, quando ex pulsu scyphi locum singulorum ætati convenientem ordinatissime distribuit.

IV. Hæc Joseph. Cui Judas : « Deus, » respondit, » invenit iniquitatem servorum tuorum[1]. » Non hanc, aio, cujus accusamur, sed aliam, cujus pœnas, utique non immeriti, rependimus. De reliquo quid ego tibi

[1] Gen. XLIV, 16.

dicam? non ille modo, in cujus sacco inventus est scyphus, duro premendus erit servitio; sed omnes quotquot adsumus, dominio tuo in posterum subjectos puta. Apage, respondit Joseph, procul istuc ab Ægyptiorum moribus, qui jus justumque colunt, quibusque tanta munditiæ nitorisque est cura, ut communem vobiscum, qui Hebræi estis, mensam habere nolint, forte vestra quali consuetudine polluantur. Quare sicut jus et æquitas vetant lædere, a quibus læsi non fuimus; ita provocant, ut illatas injurias justa animadversione vindicemus. Qui ergo scyphum abstulit, hunc servituti addictum volo : quæ, opinor, illi proderit oppido magis, quam libertas : hæc enim avaritiæ fecit mancipium : faciet illa, ne in posterum furari libeat.

CAPUT XLV.

I. Hæc Joseph : quem tamen Judas mox vehementi et gravissima oratione ita commovit et flexit, ut non modo fratrem, quod sperabant, ipsis redderet, sed et, quod minime cogitabant, illis se manifestaret : remotis tamen arbitris, dimissisque qui aderant Ægyptiis. Nam etsi de ficto crimine eos judicaturus, arbitros minime excluserat, nunc tamen verum crimen proditurus, nullum testem admittendum esse censuit. Externis itaque tantisper secedere jussis, illud enimvero secretum mirantibus, remotoque interprete, alia jam lingua, sua scilicet, hebraïca, sua voce, suisque verbis, fratres blando vultu intuens : « Ego » sum, ait, Joseph frater vester. Non poterant respon-

» dere fratres nimio terrore perterriti[1]. » Metuebant scilicet, ne post criminis declarationem eos ad supplicium duci juberet. Cum igitur attoniti hærerent, veritus, ne si se quoque ab ipsis venditum memorasset, hoc ad Ægyptios, qui in vestibulo hæserant, perflueret, compertaque eorum impietate, existimationi detraherent, subdidit : « Accedite ad me[1]. » Tum vero moderata summissaque voce eos affari cœpit. « Ego sum, *inquit*, Joseph, quem » vendidistis in Ægyptum[2] : » contuensque eos his verbis perturbatos et pudore suffusos, necdum audere oculos in ejus vultum intendere, ea perturbatione illos relevare satagit. « Neque vobis, *ait*, durum esse videatur, quod ven- » didistis me : pro sustentatione enim universæ terræ » misit me Deus ante vos : adhuc enim restant quinque » anni famis, quibus nec seri poterit nec meti[3] : » Quia præteritum fertilitatis septennium, satis ostendit me vera præsagiisse. « Festinate ergo, et ascendite ad patrem » meum, et dicetis ei. Deus fecit me Dominum non meo- » rum solummodo fratrum, sicut mea mihi somnia por- » tendebant; verum etiam Ægypti principem : quod illa » utique haudquaquam pollicebantur; et nunciate illi » universam gloriam meam in Ægypto[4], » ut pro me Deo gratias agat pro omnibus quæ mihi acciderunt in Ægypto. Hæc prolocutus ruit in amplexus, primum fratris sui Benjamin; flevere ambo, et alter alterius cervicem complexus, perfudit lacrymis : mox reliquis fratribus dispensat oscula amoris plena. Ea benevolentiæ sincerissima testificatione, velut obliterata veterum simultatum memoria, respirarunt fratres, et animis confirmati cum fratre fidentius agere cœperunt.

II. Tum vero patefactis Prætorii foribus continuo intrarunt Ægyptii proceres, et militiæ principes, faustissi-

[1] Gen. XLV, 3. — [2] Ibid. 4. — [3] Ibid. — [4] Ibid. 5, 6. — [5] Ibid. 9, 13.

mum diem Josepho gratulaturi. Audiit factum Pharao, et summa quidem cum animi voluptate; mirifice quippe Regem delectabat, quod non vernam sibi in patrem cooptasset, præsidemve regno, nobilitati atque magistratibus dedisset vile mancipium, immo virum nobilissimum ex Abrahæ genitum stirpe divinis benedictionibus veneranda.

III. Joseph itaque fratres reditum in Chananitidem maturare jussit, indeque patrem in Ægyptum quantocyus deducere : atque eam ob rem vestes, et currus suppeditari mandavit, adjecitque pro munere parenti ferendos optimos Ægypti fructus, monens ne contenderent in via. Jurgium autem quod cavere monebantur, erat, ne alter alterum incusaret, puta dicendo : Tuis, improbe, consiliis actum est, ut Joseph in cisternam mitteretur : et alius in alium insurgeret : Tua certe, inquiens, obstinatione et pertinacia tandem evictum est, ut Joseph ferrea catena vinctus, nudusque Ismaëlitis venderetur. Si ego, aiebat Joseph, cum haberem contra vos multa, omnia condonavi, justum utique et æquum est, ut vos, posita omni simultate, alteri alter jus suum remittat, ne forte dum invicem jurgiis probrisque incessitis, hodiernum diem vobis utique lætissimum, infaustum reddatis.

IV. Læti igitur fratres, quod Josephum reperissent, sollicite cogitabant, quomodo apud Patrem de illius venditione se purgarent. Cum ergo ad Jacob venissent, et quæ in Ægypto gesta fuerant, eidem renuntiassent, senex currus et munera contemplatus, eos vera nuntiare non dubitavit : quare tam læto nuntio mirum in modum exhilaratus : « Sufficit mihi, *aiebat,* si Joseph filius meus adhuc » vivit[1]. » Cumque illi Josephi gloriam, et in administranda republica prudentiam prædicare pergerent, plu-

[1] Gen. XLV, 28.

raque etiam interfererent de severitate, qua ipsos tractaverat, quantave mala in prima, et graviora etiam in secunda in Ægyptum expeditione tulissent : intercessit Jacob, interpellavitque. Ita ne vero, inquit, nusquam vobis venit in mentem, ut ab eo disceretis, quam ob causam in Ægyptum migrasset? At illi se mutuo respectantes, cum non occurreret, quid reponerent, hæsere tantisper, donec Judas sic dicere orsus est. Culpam nostram patri nostro hodie confitemur. Audierant mei fratres sua insomnia narrantem Josephum : illico homines rudes et imperiti conjectarunt, inde maximam domui nostræ portendi calamitatem : quasi vero nobis sub jugum missis, tu etiam pater Josephi potestati subjiciendus fores. Quare deliberaturi convenimus, visumque, unius servitute communem libertatem esse redimendam. Quæcumque ergo contra Joseph acta fuerunt non ea certe ascribenda invidiæ sunt, quasi vero ægre ferremus, illum cæteris anteferri, immo pietati tribuenda, qua admonebamur, tuæ atque Benjamini libertati quovis impendio consulere. Item Benjaminum præ omnibus a te amari cernimus, nec tamen ipsi illum odimus, quia nimirum nunquam audivimus jactantem , se nostrum quandoque dominum fore. Quare remitte, quæso, injurias, quibus Joseph hucusque a nobis affectus est; præsertim cum inde factum sit, ut ad tanti honoris fastigium dudum provectus fuerit. Hæc pro elevando fratrum crimine Judas locutus, patri satis fecisse visus est : cui proinde senex : omnem, respondit, præteritarum injuriarum memoriam extinctam putate gaudio, quod, nuntiata salute Joseph, mihi modo attulistis.

CAPUT XLVI.

Jamque Chananitidem relinquere, atque Ægyptum petere Jacob decreverat, cum apparuit illi Deus : et quoniam filiis suis ab Ægyptiorum maleficiis, moribusque vehementer metuebat, ea cogitatione anxium confirmavit, jubens omnem metum deponere. « Ne metuas, *ait,* des» cendere in Ægyptum[1]. » Et cum contra suspicaretur, ne nepotes Ægypti deliciis et feracitate illecti, perpetuum ibidem domicilium sibi statuerent, promissasque patribus terras postmitterent, subdit Deus : « Ego descendam te» cum, et reducam te[2]. » Postremum, quia timebat, ne interim Joseph moreretur, adjecit : « Et Joseph filius » tuus ponet manus suas super oculos tuos[3]. » His oraculis confirmatus, in Ægyptum Jacob migravit : secutæ sunt eum animæ septuaginta : quo numero Joseph, et ambo ejus filii computandi sunt. Occurrit autem ei Joseph magno cum comitatu, et apparatu rhedarum, et curruum, « irruensque super collum ejus, flevit[4], » collacrymante pariter Jacob.

CAPUT XLVII.

I. Interim Joseph convocatis fratribus suggessit, ut Pharaoni suam conditionem haudquaquam dissimula-

[1] Gen. XLVI, 3. — [2] Ibid. 4. — [3] Ibid. — [4] Ibid. 29.

rent, sed libere faterentur, rem utique pecuariam se facere more majorum; sic enim facile impetratum iri a Rege terram Gessen. Satagebat quippe Joseph fratres a consuetudine illorum, qui boves et oves adorabant, seducere. Cui Pharao : in uberrima, respondit, regni parte patrem et fratres tuos sedem domiciliumque seligere jubeto. « Post hæc introduxit Joseph patrem suum ad Pha-
» raonem, benedixitque Jacob Pharaoni, et egressus est
» foras[1]. »

II. Gliscente interim fame, Ægyptii primum, numerata pecunia, frumenta a Joseph mercabantur; postmodum vero, ea consumpta, annonæ pretium obtulere pecora, et armenta : postremum fame premente suos agros Josepho addixere. Emit ille universos, excepta terra Sacerdotum, quibus constitutum erat a Pharaone pro quotidiano victu certum annonæ demensum. Anno famis septimo Joseph Ægyptiis frumentum ad sementem suppeditavit, pactus pro regio ærario quintam redituum partem; pactumque transiit in legem. « Cumque appropin-
» quarent dies mortis Jacob, dixit ad Joseph, pone ma-
» nuum tuam sub femore meo[2]. » More scilicet majorum : sic enim Abraham servum suum Eliezer juraturum hanc cæremoniam adhibere voluit, velut pacti in Circumcisione fœderis protestationem : eodem ritu usus nunc Joseph promisit quod petebatur, se facturum; petebat autem Jacob, ut post obitum in sepulcro majorum suorum Abraham et Isaac conderetur : juravit Joseph, id se curaturum; eoque jurante « Jacob adoravit ad summi-
» tatem sceptri ipsius[3]. »

[1] Gen. XLVII, 7, 10. — [2] Ibid. 29. — [3] Ibid. 31.

CAPUT XLVIII.

I. « Cum autem audisset Joseph, quod ægrotaret pa-
» ter suus, assumpsit duos filios suos, ut benedictionem
» ab eo acciperent, antequam moreretur. Dixitque Ja-
» cob : Deus Omnipotens apparuit mihi in Luza[1], »
cum reclinato supra lapidem capite obdormissem, « be-
» nedixit mihi, et ait. Faciam te in populos, » hoc est
in Tribus. « Ephraïm ergo, et Manasses, sicut Ruben et
» Simeon, mei erunt. Reliqui autem, qui nascentur tibi,
» filii tribuum Ephraïm, et Manassis vocabuntur. Adduc
» eos ad me, ut benedicam illis. Commutans autem ma-
» nus, posuit dexteram super caput Ephraïm minoris
» fratris, sinistram autem super caput Manassis, qui ma-
» jor natu erat. » Crucis nempe signum expressit, ut
mysterium illius repræsentaret, a quo primogenitus Israël
in Manasse designatus, diminuendus erat. Populus autem
gentium, cujus Ephraïm natu minor personam gerebat,
erat amplificandus. « Benedicens itaque illis, dixit : Deus
» benedicat pueris istis, et invocetur super eos nomen
» meum, nomina quoque patrum meorum[2]. » Hoc est :
appellentur filii Abraham, Isaac, et Jacob. Cum autem
Joseph id ægre ferret; patrisque dexteram transferre co-
naretur super caput Manasse; restitit Jacob, et ait : nec
tamen hic benedictione carebit : « Erit enim in populum,
» et magnificabitur : sed frater ejus major erit illo[3]. »
Utque certam, ratamque esse prælationem minoris supra
majorem ostenderet, subjecit : « In te benedicetur Israël,

[1] Gen. XLVIII, 1 et seqq. — [2] Ibid. 16. — [3] Ibid. 19.

» et dicetur : faciat te Deus, sicut Ephraïm, et sicut Ma-
» nassen[1]. »

II. Et ait ad Joseph : « Dedi tibi partem unam extra » fratres tuos, quam tuli de manu Amorrhei in clypeo, » et arcu meo[2]. » Idest, quam emi centum ovibus, mea industria, et labore quæsitis. Porro Jacob Rachelis in partu extinctæ acerbum fatum idcirco hoc loco commemorat, quia filiorum ejus incrementa dicere parabat.

CAPUT XLIX.

BENEDICTIONES JACOB.

I. « VOCAVIT autem Jacob filios suos, et ait ad eos : Con» gregamini, ut annuntiem vobis, quæ eventura sint » vobis in diebus novissimis[3]. » Confestim convenere omnes, tum in gratiam Joseph, qui cæteros prævenerat, tum ob debitam parenti, eidemque proxime decessuro reverentiam : ædibus namque, et conturberniis divisi habitabant. Ægro assidebat Joseph, circumstabant ex ordine fratres. Expectabant omnes non benedictionem, aut maledictionem; sed suæ quisque sortis præsagium, quidve sibi, suisque posteris ætas futura allatura esset, intenti captabant.

II. Tunc aperuit Jacob os suum, et dixit : « Ruben tu » primogenitus meus, mea virtus, et principium robo» ris mei[4]. » Hinc conjectare licet Jacobum illibatam virginitatem ad octogesimum quartum ætatis annum pertulisse, quando Liam uxorem sibi adjunxit. « Mea

[1] Gen. XLVIII, 20. — [2] Ibid. 22. — [3] Gen. XLIX, 1. — [4] Ibid. 3.

» virtus, et principium roboris mei [1]. » Idest, tu prima soboles, fratres tui subsecundaria germina sunt virtutis, et fortitudinis meæ, sive, tu quidem genitus es integris juventutis meæ viribus : cæteri hebescente, mutatoque vigore ætatis nati. Vel, si a meis moribus non exorbitasses, primam et potiorem partem primigenio jure tibi debitam consecutus fuisses. « Diffluxisti velut aqua [2], » quæ irriguum suum deserens, agros non suos rigatura oberrat. Quibus verbis verisimile fit Rubenum tunc cælibem non fuisse, quum patris thalamum violavit; eoque reprehensibiliorem fuisse ejus intemperantiam; ut qui propria uxore non contentus, aquas furtivas appetivisset, nulla ad bibendum extimulante siti. « Non stabis [3]. » Idest, non permansurus es in numero Tribuum : ad quæ respexisse videtur Moses, quum Rubeniticæ Tribui benedicens : « Vivat, *ait*, Ruben, et non moriatur, et sit » in numero fratrum suorum. Ascendisti cubile patris « tui [4] : » probabile est, Rubenum Balam oppressisse dormientem, certe invitam, et idcirco illam a Jacobo maledictam non fuisse. «Vere maculasti stratum meum [5], » sive quia turpi opere patris torum polluerat, sive ipsam fœminam eo nomine designat. Hæc ad Ruben. Ad ejus fratres, quæ sequuntur.

III. « Simeon, et Levi fratres, vasa furoris a natura » sua [6]. » Idest, suo, non meo sensu, aut voluntate immanem illam conspirationem inierunt, ut Sichimitas ad Circumcisionem primum inducerent, deinde necarent. « In Congregatione eorum. » Idest, in conjuratione illorum ad perdendos Sichimitas, et consecuta eorumdem in oppidum Sichem irruptione, « non est immi- » nuta gloria mea : » quia Deus populos circum in vi-

[1] Gen. XLIX, 3. — [2] Ibid. 4. — [3] Ibid. — [4] Deut. XXXIII, 6. — [5] Gen. XLIX, 5. — [6] Ibid. 6.

cinia habitantes immisso pavore frenavit, ne me ignominia afficerent, acceptamque injuriam vindicarent, etsi non deerat potestas, nec voluntas. « In furore suo » occiderunt viros[1]. » Non utique in justitia et ex æquitate : nam jus et justum sceleris duntaxat auctorem Sichemum deposcebat ad pœnam; ipsi contra in omnes sævieres cives, et integrum oppidum everterunt. « In » voluntate sua suffoderunt murum[2] : » idest, urbis ædificia diruerunt. « Maledictus furor eorum[3]; » quia in Sichimitas immaniter exarsit : « Et indignatio eorum, » quia pertinax[4] : » plures enim intercessere dies, ex quo Sichimitæ filios Jacob de nuptiis sororis interpellaverant, atque ex pactis conventis ritum Circumcisionis admiserant, et a subsecuta incisione dolorem eo tempore acerrimum patiebantur : ea tamen mora Simeonis, et Levi iracundiam mitigare non potuit. « Dividam eos » in Jacob[5], » idest, alterum ab altero separabo. Quæ maledictio summæ conjunctionis vincula laxavit; quibus hactenus arctissime astricti fuerant, adeo ut ea, quæ secreto inter se deliberaverant adversus Dinæ stupratores, cæteris ejusdem fratribus communicare noluerint. « Dividam eos in Jacob, » idest, inter filios Jacob, « et dispergam eos in Israel[6] » idest, inter filios Israel. Hic recole jurgium postea natum inter amborum nepotes, Phineen nempe Levitam, et Zamri ex Tribu Simeon. Enimvero sicut Levi et Simeon conspiraverant ad cædem Sichimitarum propter fœminam : ita Phinees propter fœminam una cum ipsa fœmina Zamri confodit. Nec modo Simeonis et Levi nepotes animis et sensibus ab invicem discessere, adeoque nihil eis vetus necessitudo profuit : sed etiam per agros reliquarum Tribuum dispertiti dispersique fuerunt. Et Levitæ quidem pro-

[1] Gen. XLIX, 6. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 7. — [4] Ibid. — [5] Ibid. — [6] Ibid.

priam et distinctam sedem, qualis cæteris Tribubus assignata fuerat, nulla habuere : Simeonitæ vero quum angustiores, quam ferret numerus, sedes sorte accepissent, indeque in alias terras sese explicare cogerentur, loca quædam in confiniis hæreditatum fratrum suorum occuparunt.

IV. « Juda, te laudabunt fratres tui [1] : » eo vel maxime, quod illos a cæde fratris sui Joseph inhibueris : quod ni fecisses, Joseph utique duarum Tribuum pater factus non fuisset; immo vero, eo pereunte, simul periissent reliquæ Tribus. Quum igitur fratres tuos a parricidio prohibueris, et fame laborantes Josephi opera sublevaveris; merito laudabunt te propter duo bona, qui tua industria, et virtute duo mala fugerunt. « Manus tua super » cervicem inimicorum tuorum [2]. » Hæc porro ad effectum perducta sunt, quando nepos Judæ David inimicas nationes, quæ a mari magno usque ad Euphratem longe lateque se fuderant, subjugavit. « A cæde, fili mi, ascen» disti [3], » vel quia Judas cogitationem occidendi Thamar, et geminam ejus prolem abjecit; vel quia fratribus, cædem Joseph deliberantibus, minime consensit. « Cur» vavit se, et accubuit [4] : » subintellige, in sua hæreditate : ut Leo accubuit, ait : at nequaquam ut defectus annis, et desertus viribus Leo, immo vero quasi catulus Leonis, ætate integra, atque firmissima. Et hæc quidem sic habeto, si ea verba, « accubuisti, ut Leo [5], » ad hæreditatem Judæ obventuram referas, ut sensus sit, illam nulla vi, nullo casu posteris Judæ auferendam fore. Sed Jacob de regno loqui videtur, quo Judæi spoliari nunquam potuerunt, eo etiam tempore, quo vehementer vexati, afflictique fuerunt : idcirco, quod sempiternum istuc imperium proprio domino interim in ea gente

[1] Gen. XLIX, 8. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 9. — [4] Ibid. — [5] Ibid.

condebatur, atque reservabatur : utque nobis constaret, Patriarcham Jacob locutum fuisse de regno per Judæ stirpem ad Christum transmittendo, non vero de ipsius Judæ Tribu; Scriptura ejusdem Jacob verba subjecit : « Non deficiet sceptrum [1], » idest Rex, « neque scruta- » tor, » idest Propheta futurorum præscius, « donec » veniat, » non utique David, qui quum antea ignobilis et pauper esset, a regno dignitatem et opes accepit; sed Jesus filius David regni conditor, et verus Dominus. Horum ergo verborum hic sensus. Non deficiet Rex, neque Propheta de stirpe Juda, « donec veniat is, cujus » est regnum [2]. » Quibus hoc non placet, ostendant, ante Davidem alios regnasse ex prosapia Judæ genitos, qui regnum Davidi tradendum ipsi interea tenuerint. Si autem ante Davidem nullus ex Tribu Juda Rex fuit, planum fit, per Davidem, ejusque nepotes condendum traducendumque fore regnum ad filium, et dominum David, cujus est potestas et imperium. Licet ergo ab illis verbis, « Juda te laudabunt fratres tui, » usque ad ultimam periocham, « Non deficiet sceptrum, neque scrutator, » ad Judam, ejusque posteros referenda sint, deque Davidis, ejusque stirpis regno dicta intelligantur : quæ tamen sequuntur, « donec veniat ille, cujus est [3], » de filio Dei certissime exponenda sunt; neque ullo modo referri possunt ad Davidem, aut Davidis posteros. Quin immo prædicta verba : « Donec veniat, etc., innuunt, Jesu Christi decessores, non Reges, sed proreges extitisse, qui interea temporis venturi Regis vicem obtinerent. « Ip- » sum autem expectabunt gentes [4] : » idest, Ecclesia ex gentibus collecta. « Ligabit ad vitem pullum suum, et ad » palmitem filium asinæ suæ [5]. » Sinagogam, vitem ap-

[1] Gen. XLIX, 10. — [2] Ibid. — [3] Ibid. — [4] Ibid. — [5] Ibid. 11.

pellat, quo etiam tropo prædicatur a Davide [1]. Prædicit autem Christum pullum suum ad vitem ligaturum, quatenus Synagogæ annexum erat ejus regnum, et per eamdem traducebatur. Idque pariter insinuant illa verba : « Non deficiet sceptrum de Juda, donec veniat, cujus » est regnum [2]. » Cum autem Dominus noster advenisset, ad veram etiam vitem pullum ligavit. Ut, quemadmodum alia vaticinia absolute perfecteque compleverat, hoc etiam mysterium, quod Judæis olim per speciem fuerat præmonstratum ac traditum, reipsa exhiberet. Porro qui id Christum præstitisse aiunt, cogitant in aditu templi assurrexisse vitem, ad quam Dominus templum ingressurus, pullum asinæ, quo vectus fuerat, alligaverit; vel autumant jumentum illud viti illigatum fuisse in Castello, unde fuit a Discipulis abductum : idque ex illis Christi verbis conjectant : « Invenietis pullum liga- » tum : solvite illum, et adducite : et si quis vobis dixe- » rit : quid facitis? Dicite, quia Domino necessarius » est [3]. Dealbabit in vino vestimentum suum [4], » idest corpus suum suo sanguine lavabit, « et in sanguine uvæ » operimentum suum [5], idest corpus illud, quo divinæ personæ majestas tegebatur. « Splendidiores oculi ejus » vino [6], » quia clarior est veritas cogitationum ejus vino defæcato. « Et dentes ejus lacte candidiores [7], » quia pulchra et pura est labiorum ejus doctrina.

V. « Issachar vir fortis in medio semitarum accu- » bans [1]. » Gedeon hic est, qui missis litteris populum ad bellum contra Madianitas concitavit; et cum trecentis militibus innumeras hostium copias fortiter adortus est, consertoque prælio fudit. « Vidit autem locum habitatio- » nis suæ esse bonum : » idest consideravit terras, quæ

[1] Psal. LXXIX. — [2] Gen. XLIX, 10. — [3] Marc. XI, 2. — [4] Gen. XLIX, 11. — [5] Ibid. 12. — [6] Ibid. 14. — [7] Ibid. 15. — [8] Ibid.

ipsi ex communi hæreditate obtigerant : comperitque esse oppido feraces ac fertiles, et lacte atque melle manare. Et quidem Issacharis hæreditas fratrum hæreditate melior non fuit, ejus tamen, in referenda gratia, voluntas utique promptior fuit. « Supposuit humerum » suum servituti [1], » non utique gentium, sed Dei : « fac» tusque est servus ad pendendum tributum : » idest : ad solvendas decimas pecorum, et proventuum suorum filiis Levi.

VI « Zabulon ad oram maris habitabit [2] : » idest, juxta portus, et navalia, terras scilicet mari adjacentes : negociatio quippe Zabuloniticæ Tribus futura erat circa mercimonia maritima. « Terminus ejus usque ad Sido» nem [3], » quæ et ipsa mari alluitur.

VII. « Dan judicabit populum suum [4]. » Samsonem designat, qui per annos viginti judex Israëlitis præfuit. « Sicut alia Tribus Israël : » id est, sicut et alii fratres ejus, quos Jacob ex liberis uxoribus suscepit, « Dan co» luber super terram [5] : » id est, terræ superficiem radens, altera corporis parte serpens, altera arduus et excelsus, cujusmodi angues per deserta Sinaï vagari aiunt. « Aspis super semitas [6] : » id est, quemadmodum viatores vastam solitudinem ingressi a colubris, per circumfusam arenam passim reptantibus, sibi perpetuo metuunt : quique militari via incedunt, perinde aspides ejusmodi loca obsidere solitos, pavidi circumspectant : sic Samsonem ubique sibi infestum sentient Philistæi, sive deserta oberrent, sive viam tritam ingrediantur. « Mordens ungulas » equi, dejiciensque retrorsum ascensorem ejus[7] : » famem insinuat, qua Samson Philistæos afflixit, cum immissis in agros incendiariis vulpibus, segetes jam maturas inflamma-

[1] Gen. XLIX, 15. — [2] Ibid. 13. — [3] Ibid. — [4] Ibid. 16. — [5] Ibid. 17. — [6] Ibid. — [7] Ibid.

vit : quo incendio incolæ annui proventus spe deturbati, perinde atque miles equo dejectus, ad terram afflicti dicuntur. « Salutare tuum expectabo Domine[1]. » Hæc vel ad Philistæos pertinent, si quidem ea, quam dixi, clade affecti expectarunt salutare Dei, quod utique fecerunt, quando ab Arca Dei, quam apud se detinebant, severissime castigati fuerunt : sive Jacob loquitur in persona Danitarum, vel potius generatim omnium Tribuum, ostenditque, salutem illam esse expectandam, quam Jesus verus Salvator cunctis gentibus allaturus erat : cæteros proinde salvatores illius esse meras umbras.

VIII. « Gad per turmas egredietur[2] : » designat Gaditarum auxilia fratribus suis subministrata, quando comparato exercitu quadraginta millium armatorum, viam in terram promissionis primi ingressi sunt, sequente turba sexcentorum millium peditum, cum promiscuo vulgo puerorum, et mulierum, et pecorum gregibus. « Et ipse trahet calcaneum[3] : » idest, eadem Gaditarum Tribus in prima acie pugnabit. Sequentur aliæ Tribus, velut infima pars corporis, caput.

IX. « Aser terra ejus bona[4], » quod Moses aliis verbis expressit : « Aser tingat oleo pedem suum[5]. » Videtur eadem uberrima, et feracissima fuisse. « Et præbebit cibos » Regibus : » designat purissimum oleum, et vina varia, quibus Aseritarum regio abundat.

X. « Nephtali nuntius velox, » non qui audita referat, sed qui « pulchra promat eloquia[6]. » Hæc recte accomodatur Duci Barach, qui Israëlitas Sisaræ adventu consternatos rei bene gestæ nuntio erexit.

XI. « Filius educationis Joseph[7] : » idest, a pueritia optime educatus, et institutus. « Fons saliens, » ad dex-

[1] Gen. XLIX, 18. — [2] Ibid. 19. — [3] Ibid. — [4] Ibid. 20. — [5] Deut. XXXIII, 29. — [6] Gen. XLIX, 21. — [7] Ibid. 22.

teram, lævamque in geminam prolem diffusus. « Ædificium suis subnixum fulcimentis : » primum fulcimentum erat Dei adjutorium, in quo Joseph spem suam posuerat. Accedebant primogenituræ jura, potestas propemodum regalis, et valida fratrum corona. « Ascendit » murum [1] : » idest, ad perfectæ virtutis fastigium evasit. « Contenderunt, oderuntque eum agminum Ductores [2], » idest Tribuum patres. Alii legunt : « Viri partitionis, seu divisionis, » sed idem est sensus : nam fratres hæreditatem inter se partiuntur, et dividunt : iidemque Josephum oderunt, et vendiderunt Ægyptiis. « Conversus est arcus ejus in fortitudine [3], » quia factus est fratrum suorum dominus, ipsisque præfectus fuit. « Et dissoluta sunt brachia manuum ejus [4]. » Quia sicut inutilis est arcus fortis, si brachium perinde forte non sit; sic, etsi Josepho ad perdendos fratres nec vires, nec potestas deessent; deerat tamen voluntas, et appetitio vindictæ, quam hoc loco brachiorum robur designat : fraterna enim caritate dissoluta sunt brachia manuum ejus « a manu fortis Jacob [5] : » Idest, ne in fratres sæviret, illum cohibuit metus Dei, quem noverat patris sui Jacob potentissimum adjutorem fuisse, et futurum omnium Hebræorum pastorem, in deserto cibum illis e cœlo, potum ex petra subministrando. « Deus patris tui auxiliabitur tibi [6], » adversus hostes prælianti, qui, ne fratribus injurias acceptas referres, cohibuit. « Et Deus Elsaddaï benedicat tibi » benedictionibus cœli desuper [7] : » Imbribus, et copioso rore arva perfundens, et annuos proventus multiplicans benignis cœlestium corporum influxibus. « Benedictioni» bus Abyssi infra jacentis [8]. » Res quidem omnes e ni-

1 Gen. XLIX, 22. — 2 Ibid. 23. — 3 Ibid. 23. — 4 Ibid. — 5 Ibid. — 6 Ibid. 25. — 7 Ibid. — 8 Ibid.

hilo primum eductæ fuerunt; nubes vero ex marinis aquis concrescunt, quas divina sapientia sale condivit, ne perpetuo stagnantes corrumperentur : tum jussit in nubes sublimari, et per hunc modum dulcescere : indeque diffundi in rorem, et pluviam ad potum animantium, atque ad vegetationem plantarum, et omnium fere terræ geniminum. Benedictiones itaque cœli, rorem et imbres important. Benedictiones autem Abyssi, sunt fluvii et fontes, e terra prosilientes; quos proinde Jacob optat copiose affluere terris Joseph. « Benedictiones » uberum, atque viscerum [1], » significant matrum pro carissimis infantibus vota; cum ab ubere pendent, fervensque ex mammis lac sugunt. « Et viscerum : » hic patrum benedictiones adjungit, easdemque amoris plenas, quas scilicet parentes natis, quos ferunt in corde, ex corde precantur. « Benedictiones Patris tui confortatæ » sunt super benedictiones Patrum meorum [2] : » idest, benedictiones, quas ego tibi hodie impertior, benedictiones superant, quas a patribus accepi : nam tu quidem a patre visus et agnitus, benedictionem ex fide suscipis : ego vero non ita, sed mutuata persona, et nomine mutato, etsi ex fide, benedictionem tamen clepsisse visus sum. Pater enim pro sua parte me meo fratri servum addicebat eo die, quo illum dicebat dominum fratrum suorum. Excellunt ergo meæ mei patris benedictiones, si non virtute, certe benevolentia et amore. « Usque ad » spem collium æternorum [3] : » idest : usque ad illas benedictiones, quas Isaac consecutus est in collibus, ubi immolandus stetit, mihique postmodum participavit. « Fiant super caput Joseph [4], » ut sicut hodie decus est, et gloria fratrum suorum apud Ægyptios, ita corona il-

[1] Gen. XLIX, 25. — [2] Ibid. 26. — [3] Ibid. — [4] Ibid.

lorum in posterum fiat, et in ipsorum hæreditate regnet.

XII. Benjamin lupus rapax excubans ad prædam in » medio hæreditatis suæ : mane comedet prædam[1] : » significat manubias, quas Benjamitica Tribus captura erat ab Indis, et ab Assyriorum Rege Sennacherib, atque a populo Gog. « Et vespere dividet, quas ceperat » opes[2], » atque bello partas in otio pacis dividet cum Tribu Juda, utpote in eadem urbe Jerosolymis commorante, spolia scilicet ex prædictarum gentium castris direpta.

XIII. Jam nunc, quoniam litteralem sensum benedictionum Jacob dedimus, mysticum etiam tradere conabimur : etsi nec litteralem sensum hactenus pro dignitate tractavimus, nec mysticum nos perfecte assecuturos confidimus. Quare si earum benedictionum prostantem in verbis sensum pro nostra tenuitate exili stylo persecuti sumus, nec profecto copiosius, neque luculentius mysteria sub illis latentia exponemus.

XIV. « Ruben virtus mea, et principium fortitudinis » meæ, diffluxisti sicut aqua, non permanebis[3].» Quemadmodum Ruben filiorum Jacob natu maximus justa cum execratione abjectus est, ea tamen maledictio postmodum a Mose Jacobi filio abolita fuit : ita Deus contra Adamum propter mandati prævaricationem mortis sententiam tulit; sed advenit postmodum Dei filius, et hominem prostratum, oblata resurrectionis spe, erexit; atque sententiam, quæ illum e paradiso ejectum sequebatur, cassavit.

XV. « Simeon, et Levi fratres, vasa furoris[4] : » ambo Diaboli, mortisque figuram prætulerunt. Quemadmodum enim atroci iracundia acti, oppidum diruerunt, et ex

[1] Gen. XLIX, 27. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 3. — [4] Ibid. 5.

avaritia Sichimitarum bona diripuerunt : ita Diabolus, extimulante invidia, quod illi aperta vi Sichimitis exitium intulere, ipse occulta molitione hominibus attulit. Mors vero eorumdem corpora invasit et rapuit, ea plane licentia, qua illi Sichimitarum fortunas depopulati fuere. Attamen, quos Diabolus per peccatum occulte peremerat, Domini Evangelium suscitavit; et quos mortis imperium premebat, benedicta Filii Dei promissio erexit. « Zabulon » oræ maritimæ habitator populos repræsentat Prophetarum contubernio et consuetudine nobiles : et sicut illorum finibus adjacet Sidon, sic istorum confinia obsidet peccatum : huc spectat, quod legitur : « Quid » vero censemini Tyre, et Sydon [1]? »

XVI. « Issachar vir fortis, accubans inter semitas[2], » justitiæ homines prævaricatores, at errata sua pœnitentia corrigentes venatus est ad vitam. « Vidit habitacu- » lum suum bonum esse, terramque suam esse bonam, » idest vidit Ecclesiam suam bonam fore, et habitationem sanctam; humerumque crucis ligno submittens, debita nostra dissolvit.

XVII. « Dan judicabit populum suum, sicut et quæ- » dam ex Tribubus[3]. » Si ergo Danitis dare jura populo suo concessum est; quam oppido potiori jure natus ex stirpe Juda, cujus est regnum, judicaturus est omnes gentes[4]? Hic nempe factus est coluber contra antiquum serpentem, et aspis contra Diabolum, quemadmodum æneus serpens olim erectus fuerat contra serpentes. Et quia parva est salus hominis; ut magna esse videatur, Jacob in spiritu de communi omnium hominum salute subdidit : « Salutare tuum expectabo Do- » mine[5]. »

[1] Joel. III, 4. — [2] Gen. XLIX, 14. — [3] Ibid. 16. — [4] Num. XXII, 8. — [5] Gen. XLIX, 18.

XVI. « Gad per turmas egredietur[1] : » turmas dicit ill quadraginta millia pugnatorum, qui filios Israël præcſebant. Hæc umbra : veritas patuit in duodenario Apostolorum cœtu, quando cunctis gentibus præire jussi sunt eosdemque deducere ad agnitionem veritatis. Egrei ergo per turmas suas, commissis pluribus cum latrıc præliis, libertatem humano generi asseruere, qua ille suis latrociniis oppresserat.

]X. « Aser, bona est terra ejus, et præbebit cibum » ɔgibus[2]. » Ecclesia hæc est, quæ peccatorum remissiœm et vitæ pharmacum parat non Regibus modo, seetiam militibus regum populisque subjectis.

IX. « Nephtali nuntius velox dans eloquia pul» chra[3]. » Cum enim Dominus in partibus Zabulon et Iphtali doceret, auditores inde digressi bona nuntia ccumtulerunt, et eloquia pulchra repetentes, ecce, ebant, quem expectabamus, adest.

XXI. « Filius educationis Joseph[3]. » Quemadmodum acob primogenito suo Ruben substituit Josephum, ipsumque præcipue amavit, eidemque totus adhæsit : ita Adamo primogenito, qui Deum ad amaritudinem provocaverat, alter suffectus est filius in senectute natus, idest, in fine mundi, universum mundum labantem sustentaturus; cui proinde velut columnæ totus orbis inniteretur, et in eo omnium hominum spes salusque consisteret. « Fons saliens, ædificium suffultum[4]: » idest, filiorum et fratrum corona munitum. Intuere hic genus humanum, cujus ruinas Prophetæ et Apostoli Christi virtute fulserunt. Fuit etiam Joseph fratribus murus, ad arcendam in summa annonæ caritate famem : simili providentia Christus, genus humanum sanctis mœnibus cinxit, et adversus errores munivit. Josephum odere

[1] Gen. XLIX, 19. — [2] Ibid. 20. — [3] Ibid. 21. — [4] Ibid. 22. — [5] Ibid. 22

principes Tribuum, et Dominum seniores populi. « Man- » sit in fortitudine arcus ejus[1] : » quia ambo inimicos fregere suos, suoque imperio subegerunt. « Dissoluti sunt » brachia manum ejus : » quia neuter pharetram sagittis implevit, aut telum contra fratres suos intorsit. « Prop- » ter fortem[2], » idest propter ipsum Filii nomen, q ab Apostolo, Petra sequens Israëlem in solitudine, appla- tus est.

XXII. « Benjamin lupus rapax[3] : » Paulus hic st, qui contra lupos lupus fuit, et animas Diabolo i- puit. « Vespere dividet spolia, » idest in supremo e mundi, ipse quoque amplissimam pro suis laboribs mercedem accipiet.

XXIII. Postquam Jacob hunc in mundum filiis su benedixisset, decessit, annum agens quadragesimum septimum supra centesimum. Cadaver Joseph solemn cum pompa extulit, exequias prosequentibus Ægypt proceribus, et universa Israëlitarum familia, illudque sepulcrum patrum intulit. Inde, peracto funere, Ægyptum revertit. Interea fratres Josephum sibi adhu infensum suspicati placare satagebant. « Pater tuus » *aiebant,* præcepit nobis, antequam moreretur, ut di » ceremus tibi. Dimitte quæso iniquitatem fratrum tuo- » rum, atque peccatum, et malitiam, quam exercuerunt » in te[4]. » Eam fratrum trepidationem, metumque in- gemuit Joseph, mox etiam depulit, blandissime eosdem sic affatus : « Nolite timere fratres mei[5] : » nam etsi pater vester mortuus est, vestri tamen Patris Deus pro- fecto vivit; eoque vivente ratum atque certissimum mihi est, nulla vos unquam molestia afficere. Eo maxi- me, quod ille optimus malum a vobis meditatum, mihi in bonum verterit, ut simul potentissimi populi, regni-

[1] Gen. XLIX, 24. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 27. — [4] Ibid. L, 16, 17. — [5] Ibid. 19.

que amplissimi præfecturam contulerit. Enimvero non committam, ut pereant, quorum opera factum est, ut plurimi non perirent. Quod reliquum est, oro vos, ut sicut ego rerum vestrarum in Ægypto curam hactenus gessi, ita meum vos corpus post obitum meum curetis, ut illud apud Ægyptios perpetuo manere neutiquam patiamini. « Et adjuravit eos, dicens : Recordabitur ves- » tri Deus, et ascendere vos faciet in terram, quam » juravit Abraham : asportate ossa mea ex hoc loco[1] » Vehementer equidem semper optavi, ut si illa terra potiri vobiscum non liceret, liceret tamen ex eadem supremo vobiscum resurgere. Sic demum Joseph exactis annis centum et decem vivere desiit, ejusque cadaver in loculo conditum in Ægypto mansit.

XXIV. Hæc porro Deus, qui per Filium suum de nihilo cuncta creavit, sub mundi primordia non scripsit : idcirco, quod nec scripto indigebat Adam, cui aliunde rerum principium compertum erat; nec ejus posteri, qui eamdem notitiam a majoribus acceptam, et per successionem patrum traditam retinebant. At enimvero postquam omne genus humanum generali quadam defectione a Deo descivit, et rationis lumine hebescente divini etiam opificii memoria intercidit, Deus clarissimis verissimisque monumentis populo Hebræorum scripto traditis constare voluit iis, qui mutaverant naturam, naturæ origines. Deo itaque dictante Moyses scripsit in deserto, quæ in Paradiso Deus ipse Adamum docuerat.

XXV. Deum, et Christum, ejusque Spiritum sanctum laudent semper et celebrent priorum mundi sæculorum homines, qui hæc sacramenta sine scripto didicerunt : atque mediæ ætatis populus, qui eadem litteris con-

[1] Gen. L, 24.

signata legit, audivit, et credidit : exremi item temporis gentes, quæ ejusdem populi Scrpturas susceperunt : jam nunc mirentur et isti, quivictimarum suarum nidore delectati, illas coutumaciter epudiarunt. Amen.

SANCTI PATRIS NOSTRI

EPHRÆM SYRI,

INTERPRETATIONES IN GENESIM.

Excerptæ ex Catena Syriaca Severi Monachi Edesseni.

§ I.

CREATIO LUMINARIUM SOLIS, ET LUNÆ,

« QUARTO die, fecit Deus duo luminaria magna, » ut lucerent super terram : luminare majus, solem, » ut præesset diei, et luminare minus, lunam, ut » præesset nocti : et stellas [1]. » In his porro luminaribus contraxit, et circumscripsit Deus totam lucem, quæ tribus ante diebus per universum latissime diffusa, vagabatur. Illos namque dies priores luce utique distinctos fuisse oportuit : at illa nec discretis horarum terminis definiebatur, neque diem in certa spatia dividebat; sed in modum lucidæ nubis suspensa, nec horarum numerum designabat, nec ortum, nec occasum proprio motu afferebat, neque ullam ab orbe cœlesti impressionem patiebatur ; sed repente sub diluculum fundebatur,

[1] Gen. 1, 16.

eademque celeritate sub vesperam occidebat ad illius nutum, qui scitissimo pulcherrimoque ordine opificium suum moliebatur, et dirigebat. Dixit ergo Deus primo die : « Fiat lux : » magno scilicet operæ pretio, ut universum circumlustrans, tenebras dissiparet, quas humidi vapores, ut supra dixi, ab aquis terram adhuc obtinentibus emissi, in vicino aëre fecerant. Sed nec ipsa lucidi illius corporis substantia ab humidi aëris contagione immunis fuit, ipso calore humidas exhalationes ad ipsum trahente; nec prædicti ignis lux poterat perrumpere aërem illum crassum, humidumque, atque tenebrosum, nec tenebras superficiem aquarum obtinentes dispellere. Hæc porro ab igne supero fundebatur, qui nec hactenus collectus fuerat, nec inclusus alligatusque uni orbi, quem solem dicimus. Cum ergo Conditori placuit, circumfusam lucem in unum vas coadunare, et certo loco alligare, ut regulari motu nobis mane a meridie, et primas a secundis vesperis exactissime designaret, excogitavit orbem istum clarum, et defœcatum, et in firmamento cœli collocavit : nam lux, quæ Deo jubente prodiit primo die, ex cœlesti igne profluxit : omnis quippe lux ignis filia est. Hic est sol, qui quarto die conditus fuit : tantum autem inter ignem, et solem interest, quantum inter ignem longe positum, et lucernam in medio thalami locatam, copioso lumine coruscantem : alius nempe est ignis splendor domum maligna luce illuminans, atque alius fulgor facis, aut lucernæ continens ignem, seu potius ipsam naturam splendidam ignis. Primæva ergo illa lux per universum propagata, radius et splendor coruscantis ignis duntaxat fuit; sol autem conditus quarto die, est velut ipsa natura splendida ignis, potestatis maximæ, et plurimarum rerum effectrix.

§ II.

DE CREATIONE HOMINIS.

« Et[1] dixit Deus : faciamus hominem ad imaginem, et » similitudinem nostram. » Patet hæc verba ad Filium, et Spiritum Sanctum dirigi a Patre, hominis creationem moliente. Prologus autem, hominis opificio præmissus, futuri operis dignitatem insinuat, et omnium rerum aspectabilium antea creatarum naturam hominis fore præstantissimam. Illa namque solo imperio producta memorantur : « Fiat lux : producat terra : producant aquæ rep» tile. » Quum autem ad creationem hominis ventum est, inducitur Deus verba faciens, qualia homines facere solent, quum de rebus magni momenti inter se deliberant : multa nempe cogitant; quæque cogitarunt, sibi invicem communicant. Spiritu autem dictante, scriptum est, plurali numero Deum locutum fuisse, « ad nostram imagi» nem et similitudinem, » non in singulari, « ad imagi» nem et similitudinem meam : » ut nimirum doceremur, Deum illum invisibilem et rerum omnium principium ad Verbum Factorem, et suum Spiritum Sanctum, essentia, potestate, virtute, et efficientia sibi æquales, hæc verba fecisse : « Faciamus hominem ad imaginem » nostram. »

Adamum porro ad imaginem, et similitudinem Dei creatum fuisse, ex triplici capite intelligimus. At nec Adæ speciem extimam, imaginem Dei appellari credas, sed animum, libero arbitrio præditum, et in reliquas creatas res potestate et imperio instructum : scilicet,

[1] Gen. 1, 26.

quemadmodum in Dei manu, et ditione cuncta sunt posita, sic Mundus Adamo subjectus fuit. Sed et purum, integrumque animum accepit, omnium proinde virtutum et divinorum charismatum capacem. Intelligentiam denique et rationem, qua res omnes comprehendit, digerit et componit : ita sese explicat in omnes partes, et cujuslibet rei imaginem effingit, ut omnia ipse in se uno continere videatur. Adam itaque creatus fuit nec vivus, qui non posset mori, neque mortalis, qui non posset vivere. Nec enim frustra impositum fuit præceptum : et libera optio data, ut si quidem pareret, viveret; sin resisteret, moreretur. At ille elegit mortem, et vitam contempsit.

§ III.

DE PARADISO TERRESTRI, ET ARBORE SCIENTIÆ BONI ET MALI. DE ARBORE VITÆ ET FORMATIONE HEVÆ.

I. « Creavit Deus hominem : masculum et fœminam » creavit eos[1]. » Creavit hominem, inquit, qua una voce ambos Adam et Hevam comprehendit; quia scilicet ambo terreni et ex « Adamta, » rubra nimirum humo concreti. Rursus quia in substantia Adæ Heva continebatur : sic enim scriptum est : « Accepit Deus costam de » Adam, et fecit mulierem[2] : » ut scilicet unum mundus haberet caput : et quidem ex Adamo desumpsit, ut impleretur illud : « masculum et fœminam fecit eos[3] : » neve quispiam suspicaretur, alium fuisse mulieris conditorem. Quod autem hoc loco nulla fiat inspirationis mentio, arguit, spiritum a spiritu non generari : *os,*

[1] Gen, I, 27. — [2] Ibid, II, 21, 22. — [3] Ibid, I, 27.

inquit, « ex ossibus meis[1] : » non item, spiritus ex spiritu meo : « et erunt duo in carne una[2] : » non item, in spiritu uno. Cum autem costam a Deo ædificatam dicimus, reliqua omnia ad fœminæ formationem necessaria plene perfecteque suppleta fuisse, intelligimus.

II. Paradisus vero, in quo Protoplastæ collocati fuere, perfectam claramque rerum notitiam repræsentat ipsis infusam, mentemque sapientissimam, et ad altissimarum rerum contemplationem erectam. Porro arbor illis interdicta, nefas esse docebat, Dei majestatem investigare, aut ejus conspectum ambire. Deus enim arbor scientiæ boni et mali recte dicitur; idemque est arbor vitæ : et si quidem parentes nostri præcepto paruissent, utique arborem scientiæ boni, et lignum vitæ, sibi Deum fuissent experti; atque ad jucundissimam contemplationem provecti fuissent, in ligno vitæ repositam, quod est ipse Deus unus et trinus. Reliquæ arbores, quibus vesci ipsis concessum fuit, designant cæterarum rerum a Deo conditarum aspectum et speculationem. Cæterum arbor scientiæ boni et mali, de qua loquitur Scriptura, non inde nomen invenit, quod ab ipsa natura insitam bonitatem, aut malitiam haberet : utramlibet enim a divini mandati duntaxat observantia, vel transgressione mox capiebat. Improborum quippe nequitia optimam rerum conditionem immutat, indeque vitio utique suo sibi exitium parat. Bonum ergo malum non est, sed malis fit : quocirca audies dictum : « Positus est » hic in ruinam, et resurrectionem multorum[3]. » Multorum hominum atque omnium temporum hoc vitium est : arborem scientiæ boni et mali plerique audacter invadunt; quodque Adamo malum accidit, inde fructus mortis decerpunt : illos dico, qui vel Dei natu-

[1] Gen. II, 23. — [2] Ibid, 24. — [3] Luc. II, 34.

ram non ex fidei disciplina, sed ex temeraria curiositat scrutantur; vel qui ejus mandata comtemnunt.

III. Rursus in arbore scientiæ boni et mali, in ligni vitæ, Dei præceptum Adæ impositum agnoscimus : cu jus observantia illum a morte vindicasset, et ad vitan immortalem perpetuo vegetasset. Quia vero illud con tempsit, pœna mortis affectus, intellexit a bono se dis cessisse, et invenisse malum; quandoquidem a bono quod vita est, excidit, et in mortem, quæ malum est præcipitavit. Cæteroquin Adæ corpus, ante præcept transgressionem morti subjectum non fuerat, quia ne illud culpa labefactarat : nec enim mors sine illa Ada mum invadere potuisset, quemadmodum nec ferrun domare fabri, sibique subjicere valent, nisi postquan ignis vi solutum fuit : sicut ergo ferrum ductile effici calor, ita corpus mortale peccatum.

§ IV.

HEVA COMMUNE CUM ADAMO PRÆCEPTUM ACCEPIT.

Si de corpore Adæ Heva decerpta est, et lex totum Adamum ligabat, consequens est, Hevam quoque, ut pote in ipso Adam contentam, eodem præcepto fuisse obligatam : et vero si Heva cum in Adamo lateret, be nedictionem accepit verbis : « Crescite, et multiplica » mini[1] : » consequenter dicendum est, cum ipso, in ipso existentem, mandatum pariter accepisse.

[1] Gen. 1, 28.

§ V.

CUR HEVA COMEDIT, DEINDE CONJUGI EAMDEM ESCAM OBTULIT.

Quia Diaboli seducta promissis, credidit per eam escam apotheosim se esse consecuturam. Comedit autem, antequam conjugi porrigeret, quia primatum ambiebat; postea autem obtulit, quia sibi virum eo beneficio obnoxium volebat. Propterea fœminam principatum tenere non decet, sed imperio subesse, quod plane sequitur ex sententia adversus mulierem lata: « quia comedisti, » utique prima, et primatum supra conjugem affectans; « idcirco ad eum erit conversio tua, et ipse » dominabitur tui[1]: » et quia credidisti divinam prolem ex te nascituram, « in doloribus paries filios[2]. »

§ VI.

QUA CAUSA FACTUM EST, UT SERPENS LOQUERETUR.

Quandoquidem serpens, animal suapte natura mutum, sermonem aliunde commodatum accepit, videtur Diabolus illi loquendi facultatem eo animo optasse, quo beato Job divitias affluere cupiebat, quas ipse postmodum in argumentum tentationis converteret. Ita, inquam, loquelam serpenti quæsivisse, qua ipse ad tentandos Adamum et Hevam abuti posset. Credidit enim, audientibus loquentem mutam animantem, facilius men-

[1] Gen. III, 16. — [2] Ibid.

dacio fucum se facturum. Serpenti autem linguæ usus idem, qui postmodum asinæ datus fuit. Cæterum si beatum Job optimus ejus Dominus opibus ideo instruxit, ut in ipso triumpharet; eodem utique animo Adamum locupletavit et auxit, amplioribus etiam donis muneraturus, nisi ille præpostera festinatione causam suam præcipitasset, et mandatum prævaricatus obligatam Conditori fidem fefellisset.

§ VII.

QUOMODO DECLINANTE DIE ADAM AUDIIT VOCEM DEI DEAMBULANTIS IN PARADISO?

I. Cum ergo Adam fines divino præcepto sibi præscriptos transgressus fuisset, ambo conjuges nudi apparuere : et priori gloria spoliati, bonum unde exciderant, et malum quod incurrerant, intellexerunt. Tum vero, declinante jam die, vocem Domini deambulantis in paradiso audierunt : præsentem enim spectare non merebantur : nec vero sustinebant; oculos scilicet, quos divina pridem lux vegetabat, hebetaverat culpa. Nihilominus ex oraculo, et declinatione diei de se male conjectabant, præsagiebantque rerum conversionem instare. Item, indicatum hoc loco promeridianum tempus, extremæ videlicet diei horæ, innuit serius, quam oportuit, illos ad Deum respexisse.

II. « Adam ubi es[1]? » Timore stupentem excitat, ut præsentem ignominiam agnoscat : quasi dicat : oblitus es Creatoris tui, ejusque mandata contempsisti : quanquam Divinitatem invadere conantem, dedecus oppres-

[1] Gen. III, 9.

sit : hunc scilicet ex hac tua negotiatione quæstum es consecutus, ut caderes ; sequetur mors : interim concessis honoris insignibus exutus, nudus jaces : Heus Adam ubi es?

III. « Ecce Adam factus est tanquam unus ex nobis, » ut sciat bonum et malum[1]. » Sarcasmus est, in quo Deus Adamum cum opprobratione admissi criminis irridet. « Ecce, *inquit,* Adam, » juxta ac meditabatur, « factus est unus ex nobis, sciens bonum et malum[2]. » At enim qui domino servus æqualis fiat? Certe, si ejus imperium detrectat, illi se fecit parem. « Sciens bonum » et malum[3]. » Hem Adam, inquit, servilem conditionem fastidiens, ad naturam divinam transcendere cogitavit : et vero quam affectavit, sortem consecutus est ; quando proprio experimento doctus intellexit, discrevitque a bono malum. At sane haudquaquam ipsi expediebat, cum tanto dispendio discrimina boni et mali discere : quemadmodum nec nobis utile est, serpentum et scorpionum venena nostro periculo explorare. Ambo ergo rei capitalem sententiam accepere ; multa tamen clementia, et commiseratione temperatam. Judicii autem telam Dei justitia a serpente exorsa est, ut mox ad Adam deventura, severitatis virgam, ea interposita mora, leniret.

[1] Gen. III, 22. — [2] Ibid. — [3] Ibid.

§ VIII.

QUARE SERPENS PUNITUS FUIT CAPITE, PEDIBUS ET VENTRE.

In ventre quidem et pedibus : quippe qui humi serpere coactus est : pedibus merito mulctatus, qui pedibus ad nequitiam festinaverat, ambiitque fieri omnium bestiarum princeps. « Super ventrem tuum gradieris[1], » qui ventri imposuisti, « et terram comedes, » qui hominem e sublimi cœlestium spirituum statu dejectum, atque ad terram afflictum cogis in terram redire. Ergo qui tibi mentienti fidem adhibuit, idem esca fiat. « Et » inimicitiam ponam inter te et illum[2] : » quandoquidem amicum ipsi te simulans, inimicum fecisti Deo, atque sibi suisque, tibi quoque, perinde atque illi tu ipse. « Et ipsum, » hominis semen, « conteret, caput » tuum[3]. « Tuum, aio, caput, unde istud omne malum fluxit, paratumque tibi, ad componenda effutiendaque mendacia instrumentum. Restat, ut postquam Adam tuis dolis captus ad arborem progressus est, mandatique transgressor factus, desiit esse caput, ejus tu calcaneum in posterum petas. Quoniam vero Adam calcaneo suo, suæ scilicet uxori obsecutus, ipsaque impellente, a propria hæreditate statuque exciderat, idcirco bonus Deus hæc duo conjunxit : videlicet : homo conteret tuum, serpens, caput; tuque calcaneum ejus petes : quo scilicet Diabolum coërceret : adeo ut, quanquam ille homini nusquam parcere velit, quæ est summa ejus improbitas et nequitia; judiciali tamen sententia frenaretur, quæ

[1] Gen. iii, 14. — [2] Ibid. 15. — [3] Ibid.

unum duntaxat, idemque infimum hominis membrum, nocere volenti, subjiciebat. Quamobrem hæc altiore sensu referenda sunt ad Diabolum, serpentem illum intelligibilem. Hic enimvero calcaneo nostro perpetuo imminet; nos vero oportet ipsius observare caput, initium scilicet tentationum, quibus ad peccandum pravisque affectionibus obsequendum nostram voluntatem sollicitat. Diabolus vero calcaneo nostro incumbit, id est facta, dictave nostra explorat, atque hinc occultas animi affectiones propensionesque assequi nititur, quibus deprehensis, insilit statim, et instat, ut si quidem id assequi possit, nos loco præcipitatos prosternat, et miserabiliter perdat.

§ IX.

QUAM OB CAUSAM SERPENTI PŒNA INFLICTA FUIT.

Si quis objiciat, Diabolo duntaxat peccante, serpentem immerito punitum fuisse minime nocentem : primum cogitet, Diabolum non una fuisse mulctatum pœna. Nam antehac a felicissimo nobilissimoque statu, in quo conditus fuerat, deturbatus, eo projectus est, ut tenebris et reptilibus sit comparatus, et similis factus sit illis[1]. Et posthac pœnam ignis etiam feret ipsi reservatam in novissimo die. Serpentem porro eadem sententia comprehendi, justum fuit, quasi participem ejus delicti, quod omnes homines perdidit : nec vero ipsis inutile, si qui serpenti paruerant, sancitam ejusdem pœna divini timoris disciplinam spectare et cognoscere voluissent : intellexissent utique, quanta foret severitate punienda vo-

[1] 2 Petr. III, 7.

luntas libera, arbitraque suorum actuum, quando animal sui minime potens, alieni criminis pœnas luebat. Rursum : quemadmodum sancte statutum fuit, ut si quis cum bestia coivisse deprehensus fuisset, una cum ipso simul animal plecteretur : non quod huic placuisse crimen suspicari quis posset; sed quia peccandi materiam peccanti subjiciens, simul exitium procurasse videretur. Ita in præsenti judicio maledictioni non immerito subjicitur serpens, visus simili modo in hominis perniciem conspirasse. Sed agesis, quid cedo peccarunt bestiæ, aut aves, quas Cataclysmus perdidit? Aut Jobi greges, quos subitum incendium absumpsit? Aut pro peccatis populi vituli jugulati, agni et turtures? Sunt adhuc aliæ causæ, cur serpens Dei maledictione plecteretur : prima, ut perspecto ejus supplicio, nec Diabolum culpam impune tulisse crederemus. Rursum, si venena non solum fugimus, verum etiam frangere vasa solemus, in quibus posita fuere; utique adversus serpentem simili ratione agere incongruum non fuit. Item sicut viso externo corporis morbo, internam etiam animi ægritudinem nos vidisse arbitramur : sic irrogata serpenti pœna, plagam Diabolo occulte inflictam manifestam et aspectabilem fecit. Demum, quemadmodum si contingat filium Regis a sicario occidi, pater et illum crudeli morte mactat, et et telum peractæ cædis diffringi mandat : sic simili uti severitate Deo visum fuit.

§ X.

CUR ADAM EODEM DIE, QUO DE LIGNO COMEDIT, JUXTA DEI SENTENTIAM MORTUUS NON EST.

Duo genera mortis indicat Divina Scriptura : alterum, quod non sensu, sed mente cernitur, animæque accidit, ex transgressione legis divinæ : alterum oculis manifestum, quo anima a corpore separatur; ut interim omittam tertium, quo mori mundo ejusque concupiscentiis dicuntur, qui assentiuntur monenti : « Mortificate membra » vestra, quæ sunt super terram[1]. » Jam etsi Deus primi generis mortem, quæ culpam semper assequitur, Adamo statim a transgressione intulerit; distulit tamen alteram corporis propriam, induciasque ad tempus indulsit, idcirco, quod mortis comminationem antecesserat benedictio Dei dicentis : « Crescite et multiplicamini[2]. » Adamo proinde vivere usque adeo concedendum fuit, donec Deus quæ dixerat, reipsa præstaret : ne scilicet, illo post diem moriente, alterum Dei decretum omnem suum effectum haberet; et alterum omnino frustra et sine causa factum videretur.

§ XI.

CUR ADAMO PECCANTI CAUTUM EST, NE IN POSTERUM COMEDERET DE LIGNO VITÆ.

I. Postquam Adamum paradiso ejicere, Deo visum fuit, cavit simul, ne ille « extenderet manum suam, et

[1] Coloss. III, 5. — [2] Gen. I, 28.

» comederet de ligno vitæ[1]. » Non quod Deus homini immortalitatem invideret, sed ne ille laudaret serpentis promissa, quasi jam cerneret expleta. Rursum, cum Deus Adamo certissimam mortem interminatus fuisset, eodem subeundam die, quo interdictum arboris fructum comedisset; merito ab ejusdem accessu prohibendus fuit, ne scilicet alterutrum inconveniens sequeretur, ut, vel si comedisset, et mortem nihilominus evasisset, dicta in eum a Deo sententia inanis et futilis redderetur : vel si eo etiam cibo utentem vita defecisset, videretur lignum vitæ arcendæ mortis virtute caruisse. Sed enimvero lignum vitæ illud ipsum fuit, ex quo transgressoribus decisa est mors; adeo ut ab ipsamet transgressione ad proferendam mortem comparatum fuisse, videri possit. Similis quippe præcepti contemptus Mannæ naturam mutasse visus est. Certe putrefecit. Porro imputribile fuisse Manna natura sua, arguitur ex eo, quod repositum in Arca ad futuram rei memoriam in multa sæcula incorruptum permansit. Item ne Adam in fructibus terræ spem suam collocaret; aut vitæ lignum Deum esse putaret. Postremum ne inerti otio se dederet, quin potius per pœnitentiam præterita damna reparare studeret.

II. « Quorsum hominibus vestis data ? » Vestis homini data est dignitatis et honoris causa, velut quoddam inter illum et mutas animantes discrimen. Iterum ad contegendam ejus nuditatem, arcendumque inde secuturum pudicitiæ periculum : objecta siquidem nudi corporis species, concupiscentiæ lenocinium præsentaneum et vehementissimum est. Tunc etiam terra maledicta fuit, quia Adæ limum subministravit; imaginis tamen suæ honorem sartum tectumque Deus voluit, eamdemque a maledictione liberam. Sed hominem, quem suam dixerat

[1] Gen. III, 22.

imaginem, quum conderetur; postmodum, quum cecidisset, pulverem appellavit. « Et circumstare jussit a » plaga orientali paradisi Eden Cherubim, et aciem gla» dii versatilis ad custodiendum lignum vitæ[1]. » Videbatur gladii acies : spectrum erat. Hoc et ægris in æstu sitis contingit : aquarum imagine luduntur, et fontes, fluviosque somniant. Hoc et Adam patiebatur, quum paradisum ardentissime cuperet, illumque sibi interdictum ferret ægerrime : hebraïcum namque vocabulum Cherubim, spectra et monstra quoque significat.

III. Cæterum, cum Scriptura narrat, sex dierum spatio mundum conditum fuisse, non negat, Deum potuisse uno momento simul omnia creare, sed docet, conditorem inventa sua ordine et judicio accommodatissime disposuisse ; ne mundum putares cæco casu et improvisa partium commixtione constare. Cum autem legis septimo die Deum requievisse, cogita, otium labore parari, et actionem viam esse ad requiem. Interim observa, quam oppido consentaneum fuit, ut dies septimus, quem nullum decorabat opus, verborum encomio non careret, quum sacramentum sit futuri sabbati, in quo res omnes primævæ conditioni restituentur.

§ XII.

CAÏN ET LAMETH.

I. « Et dixit Dominus ad Caïn : Ecce si bene egeris sus» cipiam : sin contra, pro foribus peccatum cubat : »[2] quasi dicat : Tu quidem si fratrem odisse desieris, et cœptam parricidii cogitationem excusseris, ego te vicissim

[1] Gen. III, 24. — [2] Ibid. IV, 7.

suscipiam, neque inofficiosi sacrificii tibi imputabo crimen. Sin contra non recte egeris, pro foribus cordis tui peccatum jacet. Quæ verba clare demonstrant Deum non modo pœnitentiam hominis quærere, utque demum resipiscat expectare; sed et eidem instare, et argumentis urgere, ut ad bonam frugem redire festinet. Hic præterea locus convincit sui potentem esse hominem et arbitrii libertate præditum. Subdit: sin contra non recte egeris, pro foribus animi tui peccatum cubat. Fera est, fores obsidet; si illam accesseris, invadet te et submittet. Verumtamen Caïn divinum monitum nec attendit, nec inde correctus est: sed contra suæ libidini indulgens, voluntate sua peccato fores aperuit, ejusque dominationi sese ultro subjecit. Alii interpretes aliter hunc locum exponunt, et cum textu sequenti connectunt: « Ad te erit con» versio ejus, et tu dominaberis illius[1]: » aiuntque Deum Caïno in hanc sententiam locutum fuisse. Etsi sacrificium Abel susceperim, et hostiam immisso igne consumpserim, tuam vero oblationem nequaquam probaverim, neque flammas super eam descendere jusserim; primatum nihilominus tibi adjudico, et Abelem tibi submitto, jubeboque deinceps parere et subesse: hoc tantum volo, ut susceptam perpetrandæ cædis mentem dimittas.

II. « Quia in septulum punietur Caïn, Lamech vero sep» tuagies septies[2]. » Circa hæc Lamechi ad uxores verba quidam tradunt, ambas ex Sethi stirpe fuisse genitas: quumque identidem conjugem hortarentur, ut Dei gratiam quæreret, eumque sibi propitium habere studeret: tum vero Lamechum respondisse: at vos dicite, siquid in meis moribus reprehensione, pœnave dignum hactenus animadvertistis? At enim puerum pugnis oneratum etiam necavi. Non inficior, et istuc flagitium simili modo

[1] Gen. III, 16. — [2] Ibid. IV, 24.

a parente quoque meo fuisse perpetratum. At, ut in scelere pares simus ambo, ille tamen in septuplum punietur; ego vero ipse mihi pœnam statuo septuagies septies graviorem. Ferunt Lamechum quum Caïni mores ferre non posset, eidem mortem intulisse; simulque necasse ejus filium, puerum parenti perquam similem: ne scilicet, ea oris similitudo memoriam Caïni, ejus nepotibus probrosam, refricaret.

III. « Caïn in septulum punietur. » Prædictionem exitus comprobavit. Caïn siquidem septemplici pœna mulctatus fuit. Nam etsi unum hominem occiderit, primus tamen parricida fuit, suoque exemplo omnibus nocuit. Eo etiam adjecta est ignominia, quod ad septem generationes posteris suis infame spectaculum fuit, perpetuo pavens tremensque. Successit tandem ineunte septima generatione universæ posteritatis ejus excidium. Idcirco Lamech parricidio generationum seriem intercidere callide tentavit. Quamobrem ejus progenies ob geminum ipsius parricidium superveniente paulo post cataclysmo penitus accisa est. Interim observa Christum post generationes septuaginta septem juxta supputationem Lucæ advenisse, qui Lamechi, ejusque nepotum crimina expiavit, immo vero omnium hominum, qui communis reparatoris adventum antecessere.

§ XIII.

DE FILIIS SETH.

I. Cæterum etsi filii Seth et Enos, Caino in vivis agente, nefariæ et scelerosæ stirpis contagione afflari non

[1] Gen. IV, 24.

potuerunt, nec eo sæculorum intervallo, quo Caïnitæ in populum jam excreverant, ullam ex eorum consuetudine in suis moribus labem contraxere : Caïno tamen e vivis sublato, cum ejus nepotes Sethi sobolem ad ineundam vitæ rerumque omnium societatem induxissent, ejus pariter mores corruperunt. Objecta siquidem fœminarum specie, et mollis vitæ oblato otio, excogitato insuper musico instrumento, tandem effecerunt, ut ducenti viri Sethi nepotes, loca, quæ olim inciderant desererent, et facta cum Caïnitis societate, ex eorum stirpe fœminas sibi copularent. Ex hac porro nefaria coïtione, prodit Hebræorum historia, natam fuisse sobolem famosam : sed, divina reos premente vindicta, eam conspirationem in mutua odia bellumque intestinum tandem erupisse. Postremum reliquos etiam Sethi posteros, qui in montibus Hermon consederant, inde a Caïnitis deturbatos in campos descendere compulsos fuisse.

II. « Non habitabit spiritus meus in hominibus istis » in æternum[1] : » quoniam creati fuerant æternum victuri, spiritus utique ipsis infusus in eisdem perpetuo fuisset habitaturus : sed cum illi inhabitantem spiritum suis flagitiis ad iracundiam perpetuo provocarent; Deus ea contumacia proterviaque commotus ait : « Non habitabit » in eis spiritus meus in æternum, quia caro sunt[2] » Carnem corruptos illorum mores appellat : spiritum dicit suum divinum Spiritum, tum ipsis infusum vitale spiraculum, denuntiatque ejus temporis hominibus vivendi spatium ad centum et viginti annos contractum iri : proinde nec avorum suorum, puta Adæ, Seth et Enos nonagentorum annorum ætatem eos esse victuros. Is porro annorum numerus supputandus est ab initio susceptæ

1 Gen. vi, 3. — 2 Ibid.

constructionis Arcæ usque ad ejusdem consummationem.

III. « Quia inclinatio hominis prava est ab adolescen-
» tia sua : » non hoc generatim dictum est, alioquin spiritus nec in Noë habitasse, qui utique vitiosus non fuit, cum virginitatem ad quingentos annos custodierit, et cælibem vitam perpetuo egerit, donec uxorem ducere divino instinctu compulsus est; verebatur enim, ne si liberos procreasset, continuo luxuria lasciviaque diffluerent. Etsi non defuere interpretes, qui hæc referenda putarent ad spiritum homini infusum, per quem ad imaginem Dei assurgit, et hunc spiritum, divinam scilicet effigiem, Noëtica ætate depravatis, corruptisque hominum moribus simul deturbatam fuisse atque oblitteratam. Quare idem dicendum foret de ethnicis et præsentis temporis Judæis, eos scilicet nec divinam habere effigiem, neque illud spiraculum vitæ divinitus infusum, quod hominem format ad divinam imaginem et similitudinem. Nihilominus, cum ea pars, quæ in homine mentis et consilii particeps est, nec diversa nec dissimilis singulis hominibus ab ipsa conditione contigerit; Judæos perinde atque Paganos, omnesque generatim homines Dei imaginem non inepte vocamus : spiritus namque ratione intelligentiaque præditus quodammodo imago Dei est. Nec vero dubium est Deum de hujusmodi scelestis hominibus locutum fuisse, cum homines eo tempore viventes præsentesque designans : « Non habitabit, *inquit*, spiritus
» meus in æternum in hominibus istis[2]. »

[1] Gen. vi, 5. — [2] Ibid. 3.

§ XIV.

DE ARCA, ET DILUVII EPOCHA.

« Et dixit Dominus ad Noë, fac tibi arcam de ligno le-
» vigato et facies in ea mansiones per circuitum, et fe-
» nestras[1], » hoc est nidos. Exorsus est Noë arcæ fabricam anno primo ejus sæculi, quod hominibus sui temporis ad agendam pœnitentiam definitum fuerat; et centesimo illam complevit. Dumque materiem parat, plures fluxere anni, donec arbores, quas Deo mandante plantaverat, adolescerent : unde enim ligna, picem, et ferrum, artifices, et operas colligere potuisset?

§ XV

QUAM OB CAUSAM NOE PLURA MUNDORUM ANIMANTIUM PARIA IN ARCAM INDUXERIT.

I. « Ex animantibus, *inquit,* mundis tolles septena et
» septena; de animantibus vero immundis duo et duo,
» masculum et fœminam, sed et de volatilibus cœli sep-
» tena et septena[1] : » duo scilicet paria de immundis, et septem de mundis. Munda appellat, quæ plerumque minime noxia; immunda, quæ carnivora; pacem autem inter utraque firmavit, et immunda ad paria duo contraxit, ne præter modum subolescerent. Et subdit : « Septem paria
» ex mundis[3]. » Plura indixit duas ob causas : prima, ut Noë sub suum ex arca exitum hostias inde deligeret, qui-

[1] Gen. VI, 13, 14. — [2] Gen. VII, 2. — [3] Ibid.

bus Deo litaret, quem morem Christi Ecclesia probavit, adeo ut nisi munda et lectissima Deo non offerat. Secunda, quia animalia munda, idest mitia et innoxia, eadem sunt utilissima, puta, boves et oves, quæ homini victum cultumque suppeditant.

II. « Prævaluerunt aquæ ad quindecim cubitos[1]. » Non hoc scriptum est quasi res ita tunc, ut verba sonant, se habuerit : sed hoc intelligendum est ex more nautarum, qui aquarum altitudinem jacta bolide explorant, et si quidem fretum infra quindecim cubitos esse deprehenderint, illud nec satis altum, nec magna navigia pati posse pronuntiant, simulque ad profundiorem aquam navim deflectere nituntur, ne sirtibus, saxisve impacta frangatur. Similiter cum Scriptura aït : « Aquas diluvii » altiores fuisse cunctis montibus[2], » designat loca eminentia, et montana, quæ fuerant ante aquarum alluvionem : imminente namque diluvio, eadem coæquata, atque in planitudinem redacta fuere, etsi postmodum eo cessante eadem divina virtute, per quam subsederant, ad pristinam eminentiam statumque redierint, aquis confestim in mare refluentibus.

§ XVI.

CUR TERRA PER DIES QUADRAGINTA DIVINÆ CORREPTIONI SUBJECTA EST, COELO SINE CESSATIONE PLUENTE.

Etsi fœtus in ipsa conceptione animetur statim ab initio suæ formationis, spatium nihilominus quadraginta dierum natura exigit, ut humani corporis figuram, et constitutionem absolvat : et quoniam Noë temporibus

[1] Gen. VII, 20. — [2] Ibid. 19.

homines in propaganda sobole ab officio declinaverant; sic mulctandi fuerunt; ut quod diebus quadraginta coagmentatum fuerat, æquali dierum numero solveretur.

§ XVII.

DE COLUMBA EX ARCA DIMISSA EJUSQUE ALLEGORIA.

COLUMBA a Noë dimissa Spiritus Sancti symbolum fuit: ergo, quod in prima missione requiem nullibi reperit, indicat corruptos hominum mores, quos proinde ut sibi minime consentaneos Spiritus sanctus merito fugeret. Isthæc porro morum depravatio genus humanum invasit per eos maxime annos, qui diluvium proxime antecesserunt: ejus enim ævi homines Deus illis verbis perstrinxit: « Non habitabit spiritus meus in hominibus istis, » quia caro sunt[1]: » quippe qui ad omnem sensuum libidinem profluxerant. Quæ sequuntur de postrema columbæ emissione, et aquarum imminutione, adumbrasse videntur Christi a Patre missionem, et post ejusdem in Jordane baptismum peccata imminutum iri, adeoque Spiritum sanctum inventurum ubi requiescat pes ejus. Ramus olivæ futuram unctionem, et generis humani cum Deo Patre reconciliationem adumbrabat. Corvi exitus, Diaboli casum repræsentat.

[1] Gen. VI, 3.

§ XVIII.

DE INGRESSU NOE IN ARCAM CUM LIBERIS ET UXORIBUS ET INDE EXITU.

I. Noe arcam mox subiturum Deus sic alloquitur : « Ingredere tu et filii tui, et uxor tua et uxores filiorum » tuorum[1]. » Discrevit mares a fœminis, quo intelligerent, toto eo spatio, quo in arca commoraturi erant, cælibem vitam agere eos oportere et continentiam servare. Cum vero exitum inde pararent, audierunt Deum alio verborum ordine loquentem. « Egredere, *inquit,* tu et » uxor tua, et filii tui et uxores eorum[2] : » indeque etiam colligere potuerunt, permissum sibi in posterum communem cum uxoribus thorum, et conjugii usum.

II. « Et factum est, in mense septimo requie» vit Arca super montes cardoos[3]. » Quare supputatione facta Noë trecentos sexaginta quinque dies in arca mansit, a die scilicet septima decima lunæ Junii usque ad septimam et vigesimam ejusdem lunæ anni recurrentis. « Cœpitque Noë exercere terram, et plantavit vineam, » bibensque vinum inebriatus est : et nudatus in taber» naculo suo[4]. » Etsi Noë ex temulentia aliquam mentis alienationem passus fuisse dicatur, minime tamen inde sequitur, ebrietatem ex immoderato meri potu ipsi accidisse : cum longe proprius vero sit, id ex eo profectum, quod vir justus plures annos abstemius egisset. Nam in arca, ut reor, vinum non bibit, nec enim erat copia. Anno autem tertio ex acinis uvæ passæ, quam in arcam attulerat, vineam plantavit : et cum hæc ante triennium

[1] Gen. VII, 1, 7. — [2] Ibid. — [3] Ibid. VIII, 4. — [4] Ibid. IX, 20, 21.

ad statum incrementum venire non potuerit, sexennium intercessisse consequens est, antequam Noë vini copiam haberet. Nec propterea dicendum est vitibus, vel aliis plantis terram caruisse : a primordiis namque rerum simul ac terra aquas, quibus hactenus mersa fuerat, excussit, mandatum a Deo accepit producendi, alendique omnis generis plantas et stirpes. Seminis itaque vicem, supplente Dei verbo, terra gravidata est, et ad omnia gignenda, perque sata incrementa ad perfectionem perducenda, vegetata fuit. Ad omnia ergo mundi tempora inditam divino imperio feracitatem servat, nusquam deficiente operatione actuque producendi, alendique quæcumque primo imperata fuere. Cessante igitur diluvio, quod universa corruperat, Dei præceptum insitam terræ virtutem excitavit, ut pergeret more suo sata excipere et germina emittere. Nec objicias : olivam a columba allatam aquis etiam terram operientibus; sed Scripturæ textum relege : « Postquam, *inquit*, imminutæ » sunt aquæ super terram, misit columbam etc. et attu- » lit etc[1]. » Est autem plane credibile, undequaque refluentibus aquis, alluvionem adeo imminutam fuisse, ut terra in pristinum statum restituta, perinde oleas, ut cætera germina, reparare potuerit.

III. Aquis in eum quem a principio acceperant locum, restitutis, tria Deus cum Noë transegit. Primum, perpetuam a sanguine abstinentiam imperavit. Secundum, humani sanguinis curam ad se recepit, spondens, se hunc requisiturum de manu omnium bestiarum. Quod quidem plene integreque præstabit supremo mundi die in illa generali omnium humanorum corporum restitutione. Postremum edixit, ut quisquis alteri vitam eripuisset, ipse suam amitteret. Inter hcæ Chris-

[1] Gen. viii, 8 et seqq.

tum contemplare in justo Noë expressum, qui dum in catalogo patrum undecimo loco numeratur, præsignat Deum in fine temporum, velut hora undecima in carne venturum, indeque incœpturum dispensationis suæ sacramentum. Rursus considera divinæ justitiæ severitatem. « Corruperat, » inquit Scriptura, « omnis caro » viam suam[1], » continuo secutum est diluvium. Scilicet ubicumque revixit culpa, continuo etiam pœna revixit. « Benedixitque Noë filiis suis, dicens : di» latet Deus Japhet, et habitet in tabernaculis Sem[2]. » Eductus ex arca Noë, cum tota familia a Deo benedicitur illis verbis : « Crescite et multiplicamini[3] » Noë similiter liberis suis benedixit, dicens : « Dilatet » Deus Japhet, et habitet in tabernaculis Sem[4]. » Hoc quidem impletum fuisse videtur, quando Angeli de via ad Abrahami tabernaculi diverterunt, et Deus eidem se una præsentem ostendit : de stirpe enim Sem Abraham natus est. Illud vero, « Dilatet etc[5]. » Japhet merito audiit, quia pallium proprios super humeros explicuit, nudatum parentem tecturus. Post hæc Noë liberis orbem terrarum sorte divisit : contigitque Semo universa terra benedicta ab Euphrate usque ad oras maris, adjectæque Rasan, Ninive, et reliquæ Orientis provinciæ. Obvenere Chamo torridæ regiones Æthiopum, et Indorum : Japhet terras Romanorum, orasque boreales universas accepit.

§ XIX.

DE FILIIS NOE.

1. Filiorum Noë soboles. Sem genuit Hilam, Assur, Arphaxad, Lud, Aram, et Caïnan. Posteri Japhet, Go-

[1] Gen. vi, 12. — [2] Ibid. ix, 26, 27. — [3] Ibid. 1. — [4] Ibid. 27. — [5] Ibid.

mer, Gagog, Thogorma, Madai, Javan, Elisa, Tubil, Mosech, et Thiras. Javan Jonum pater fuit. Filii Javan, Elisa, Tharsis, Cethim, et Rhodanim. Cethim pater Romæorum : pater Rhodiorum Rhodanim, qui postmodum Rhodum insulam occuparunt. Soboles Cham, Chus, Mesraïm, Phut, Chanaan. Mesraïm Mesren, quæ « Memphis, » condidit. Chusi filiis Nemrod, dictus robustus venator coram Domino. « Nahscirtana » siquidem venatorem Persis significat. Nomen ex facto inditum : aiunt enim, Nemrodum, cum turris ædificaretur, artificibus operisque cibos ex venatione quærere cœpisse. Inde ad imperium assumptus, regni caput Babylonem constituit, finitimas urbes nempe Aracem, quæ et Edessa; Acharem, quæ Nisibis; Chalanem, quæ et Ctesiphon. « Sicut » Nemrod robustus venator coram Domino. » Nemrodum Scriptura laudat eo nomine, quod divinæ voluntati obsecutus, contra reliquas Tribus statim a linguarum confusione bellum suscepit, coëgitque terras divinitus sibi destinatas quærere. Exactis itaque cæteris familiis, et per orbem dispersis, cum tantam multitudinem locus non caperet, solus Babylone regnavit, Regum primus.

II. Invenimus quosdam Expositores, qui tradunt, duos et septuaginta viros ad construendam turrim conspirasse. Heberum autem patrem Phaleg illorum consilium nequaquam probasse; quamobrem in proprio idiomate nullam passum fuisse mutationem; istud porro fuisse Hebraicum Adæ proprium mundique primævam linguam. Nemrodum pariter ab ea multa abiisse immunem, ut qui eo die venatione distractus inde abesset. Heber pater Hebræorum fuit. Interim rogabis, cur Chanaan filius Cham, peccante patre, ab avo Noë maledictus fuerit? Causa fuit, altera manifesta, quia ejus nuditatem risit et publi-

cavit : altera occulta, quia prævidebatur impie deserturus Deum, et pacta conventa, legesque sibi præscriptas transgressurus. Fratres ab ea execratione merito liberi fuere. Quare terram a Chananæis occupatam Abrahami posteritas hæreditario jure sibi postea vindicavit : hæc autem a Semo originem ducebat, cujus Abraham nepos fuit.

§ XX.

DE ABRAHAMO EJUSQUE STIRPE.

Abramus in generationum serie a generali cataclysmo deducta nonum obtinet locum. Ab anno itaque diluvii usque ab Abraham fluxerunt anni quadraginta duo supra nonagentos : et ab Adamo usque ad Abraham, generationes viginti numerantur, et anni ter mille : quare vigesimum annum agebat Thare, cum Noë decessit, et septuagesimum quintum, cum natus est Abram.

§ XXI.

Quomodo quave de causa Aran parenti suo Thare præmortuus? Abrami vocatio, quave via Dei cognitionem sit assecutus.

Tres Thare Patriarchæ liberos Scriptura recenset, Abramum, Nachorem, ac tertium, qui Aran dictus est, fuitque pater Lothi, ejusque sororum Melchæ et Jeschæ, quæ et Sara. Hæc Abramo postea nupsit, illa Nachori. Ea tempestate, qua Thare in Chaldæa adhuc agebat, in-

digenæ, amissa, quam a majoribus acceperant, Dei veri notitia, fictum quoddam numen adorabant, cui nomen Caïnan fecerant, et fanum excitaverant amplissimum, idemque celeberrimum. Dum sic delirant incolæ, interim locustæ, ad vindicandam utique religionis injuriam, divinitus immissæ agros depopulari cœperunt. Aiunt, per eam occasionem Abramum adhuc impuberem ad abigendas noxias bestiolas in suburbanum prædium a patre missum fuisse. Sed cum puer illas se posse exigere, quanquam id sæpe conatus, desperaret impetu quodam, concitatus: Cœli, inclamat, terræque conditor, me, quæso, adjuva, et infesta isthæc insecta abigito. Cui Deus: Hem adsum, respondit, exoratus, et locustas actutum hinc abscedere jubeo. Dixerat: illæ continuo evanuere. Inopinato successu obstupefactus Abram domum revolat, quæve sibi in agro acciderant, dictaque fuerant, patri retexuit. Tum instat, ut ejurata impia Caïnani superstitione, Deum cœli terræque opificem et rectorem in postremum colere decernat. At enimvero postquam animadvertit, ista senem in presenti minime curare, vehementer excanduit, zeloque divini honoris incitatus, ad incendendum idoli delubrum simul procurrit: jamque suppositus ignis flammam extulerat, prodebatque sese in momenta incendium; cum Aran Abrami factum ægerrime ferens, concitus ad templum accurrit, ut, si quidem flammam restinguere nequiret, salvum sibi certe simulacrum haberet. Ista agitantem, ignis inopinum repente corripuit et absumpsit. Hæc visa causa fuit, cur Scriptura acerbam Arani mortem indicaret. Inde quippe conflata est adversus Thare Chaldœorum conspiratio, auctorem incendii ad pœnam deposcentium: quare solum mutare compulsus est. Continuo ex urbe Ur, ubi hactenus habitaverat, Charan cum liberis et universa familia commigravit, ibique decessit.

§ XXII.

ABRAM ÆGYPTUM PETIT : SARA, QUAM ILLE SOROREM VOCABAT, RAPITUR : ET CUR DEUS PERMISIT, UT A PHARAONE DUCERETUR.

Cum loca, in quibus Abram sibi domicilium delegerat, tamen laborare cœpissent, et ipse eadem annonæ caritate vehementer premeretur, Ægyptum petere cogitavit. At cum ab uxoris forma sibi ingens periculum parari intelligeret, non ignarus incolarum salacitatis et intemperantiæ, conjugem monuit, ut Ægyptiis ea de re percontantibus responderet, sororem se esse suam, ratus se hac dissimulatione præsens discrimen evasurum. Neque dictum a veritate aberat : erat enim Sara Abrahæ nepos ex fratre : quare idem nepotem suum Loth alloquens : « Viri, *inquit*, fratres sumus[1]. » Moses item : « Viri fratres estis[2] : » et Jacob Labanum sic interpellabat : « In conspectu fratrum meorum atque tuorum, quæ » tua sunt scrutare[3]. » Idque fert usus, ut non eos solum, qui ex communi parente nati sunt, fratres appellemus ; sed illos quoque, qui nobis cognatione, aut necessitudine conjuncti sunt. In hunc pariter sensum exponenda sunt, quæ idem Abraham Abimelecho Regi Palæstinorum dixit : « Soror mea est patris mei filia, non matris meæ[4] ; » ubi nepotem Tharæ, ipsius filiam esse asseruit, quum Regem certum facere vellet, se omnino non fuisse mentitum. Rapitur itaque Sara in domum Pharaonis, et in

[1] Gen. XIII, 8. — [2] Exod. II, 11. — [3] Gen. XXXI, 32, 37. — [4] Gen. XX, 12.

tentatione relinquitur; ut Abraham per omnia probaretur. Præterea, quia Sara conjugem, non ita se ipsum, sterilem arbitrabatur, inde credibile fit permissum fuisse, ut a Pharaone raperetur, quo se infœcundam esse disceret, quod postmodum ingenue fassa est : « Nunc, *inquit,* » cognovi, quoniam conclusit me Dominus, ne pare» rem[1]. »

§ XXIII.

UNDE SUPPUTANDI SINT ANNI QUADRAGINENTI, QUIBUS ABRAHÆ POSTERITATEM SERVITUTI SUBJICIENDAM DEUS PRÆDIXIT.

I. Age vero, expositionem illorum verborum : « Qua» dringentis annis servituti subjicientur filii tui in terra » non sua[2], » unde petemus? Existimo, istam annorum summam, cui etiam addendi sunt anni triginta, non Abrahæ posteros duntaxat comprehendere, sed et ipsum Abraham. Quare in hunc censum venire oportet annos quindecim Abrahami, Isaaci sexaginta, et Jacobi triginta supra centum, quo temporum spatio in terra sua habitarunt, hoc est, in locis hæreditario jure sibi obvenientibus. Facta autem supputatione ab ingressu Israëlitarum in Ægyptum, inveniemus in quarta generatione Calebum et Josue, pueros autem duodennes, qui terram promissionis intrarunt, in quinta. Abrahæ ergo Deus Chananitidem addixit, ut ex Scriptura colligitur, cum annum octogesimum quintum ageret, et hinc epocha Ægyptiacæ servitutis ducenda est, sicut divinus Apostolus Paulus innuit[3]. Supputa nunc Abrahæ annos quindecim, sexa-

[1] Gen. XVI, 2. — [2] Ibid. XV, 13. — [3] Act. XIII, 20.

ginta Isaac[1], Jacob unum et octoginta, Levi quadraginta, Cahati octo et sexaginta, Amrami octoginta, totidem Mosis : et in summa annos triginta supra quadringentos invenies.

II. « De terra illa, » a Chaldea, « egressus est Assur, » qui Rachabot urbem condidit, et Niniven, Chalanem, » et Resen apud Niniven[2]. » Aiunt Rachabot esse, quæ nunc Hadiab; Chalanem et Resen, quæ Chatra et Risaina. Semi genealogia cum suo stipite generationes viginti complectitur, Japhet quindecim, Cham triginta.

III. « Et egressus est Abraham, ut iret in terram Cha» naan, et pertransivit terram usque ad Sichem. Loth » vero habitavit in civitatibus Cacar[3], » quæ et Sodomorum. Quum omnes Chananæorum terræ ad Abrahamum ex Dei designatione pertinerent, eo jure usus, nepoti Loth cessit regiones, quas Jordanes alluit, terras scilicet Sodomorum.

§ XXIV.

ISAAC ABRAHÆ A DEO PROMITTITUR.

I. « Et dixit Abram ad Deum : Quid dabis mihi, ne » ego vadam absque liberis? Et Eliezer Damascæus ver» naculus meus erit hæres meus[4]. » Eliezer iste Damascæ vernulæ filius erat; ac proinde et ipse vernaculus Abrahæ : non ergo frater, aut ulla ipsi cognatione affinis, sicut imperiti quidam censuerunt.

II. « Et dixit Deus ad Abram : Sume tibi capram » triennem, et vitulum trimum, et arietem trium anno» rum, et turturem et columbam[5]. » Hujus loci exposi-

[1] Gal. III, 17. — [2] Gen. X, 11. — [3] Ibid. XIII, 12. — [4] Ibid. XV, 2 — [5] Ibid. 9.

tio a Chaldæorum ritibus petenda est. Mores scilicet gentis istud ferebant, ut juraturi per dissecta victimarum cadavera, certo utrinque ordine atque loco disposíta transirent, et singuli præscripta verborum formula ita precarentur : faxit Deus, ne similem exitum ipse feram. Ergo Deus cum Abramo homine Chaldæo agens, patrium ejus morem etiam extra patriam usurpare voluit, et per quamdam dispensationem Chaldæorum solemni cæremonia suum ad Abram juramentum sancire, eo vel maxime, quod talis per dissecta hostiarum membra transitus, qualis nempe Deum decebat, Christi venturi mysteria adumbrabat. Cum igitur ea, quæ dixi, bestiarum corpora dissecta distributaque fuissent, subdit Scriptura, infestas avium turmas in illa involasse : quas Abram abigere oppido nitebatur, quum nefas esse duceret, sacras Deo hostias, et ad juramenti solemnitatem de more positas immundis alitibus permittere.

III. « Quumque sol occubuisset, irruit super Abram » timor et tremor[1]. » Quæres, quæ metus hujus causa? Edisceram quantum vires ferent. Existimo hoc pariter repetendum a moribus Chaldæorum. Solebat gens auguriis dedita, avium volatum explorare, et qua versus tenderet observare. Hunc Deus Chaldæorum esse morem sciens, simile quidpiam tunc fieri indulsit. Quum ergo volucres turmatim circa subjecta cadavera volitarent, Abram vetere, sibique a puero insolita consuetudine ductus, intentis oculis circumspectabat, quid aves illæ demum agere, quave versus vellent tendere. Existimabant enim Chaldæi nefastum dirumque esse, si carnivoræ alites victimis insisterent. Præterea verisimile est Abramum proprio etiam capiti periculum ab illis metuisse. Sed utroque metu illum Deus ocyus liberavit. Nec enim, ait, vo-

[1] Gen. xv, 12.

lucres istæ te petunt, sed tuos : qua de re hoc habeto, nepotes tuos in terra non sua peregrinos fore, ibique plurimum vexandos a pluribus. Ægyptios innuit ; atque ea immanitate lacerandos, qua vidisti dissectas carnes a feris alitibus discerpi. Sed et illud certum tene, posterorum tuorum persecutionem brevi finiendam, et persecutores pœnam celerrime secuturam.

IV. « Cum autem sol occubuisset, facta est caligo te-» nebrosa : et ecce clibanus fumans, et lampades ignis » transeuntes inter divisiones[1]. » Ignis notum lætitiæ symbolum Deum significabat. Clibani fumantis, et ardentis lampadis transitus confirmat, quod supra notatum est, Deum in præsenti actu Chaldæorum moribus sese accommodare voluisse. Chaldæis nempe istud quoque solemne fuit, ut lampadem manu gestantes, inter dissecta hostiarum corpora, et certo utrinque ordine disposita transeuntes, factas pactiones sancirent. Nec vero sic ista cogitemus, ut hinc ad sublimiorem sensum mentem sublevemus : et in duodecim sectionibus bestiarum simul et volucrum, duodecim Israëliticas Tribus expressas contemplemur, atque in his Apostolos duodecim : utrique enim Abramum patrem habuerunt. Quod autem subtexitur, apparuisse inter disecta animalium membra fornacem fumantem et ardentem lampadem, Christum illuminatorem hominum adumbrabat : qui enim credentibus lux est, idem non credentibus ignis erit in die iræ.

V. Offertur vitula triennis cum cæteris animantibus perfectæ ætatis, quia perfectus est Christus in divinitate unitatis suæ. Cur autem doceat Scriptura animalia quidem divisa fuisse, volucres non item ; disce mysterium. Quia postquam Deus Verbum carnem assumpsit, non uno eodemque modo ipsum contemplamur : aliud enim in-

[1] Gen. XV, 17.

telligimus, cum per æternam generationem ex Patre natum fuisse dicimus : atque aliud, cum per dispensationem carnis, carnem pro salute nostra de Virgine induisse prædicamus. Nihilominus, etsi in Christi contemplatione duos tenere modos loquendi oporteat; at unus atque idem est verus Christus indivisus : cujus rei expressa figura est volucris, quæ divisa non fuit. Comparatur item turturi et columbæ Christus, quia ipse est turtur sapiens et mitis, disertus præ filiis hominum, qui sancte pieque vivendi præcepta nobis tradidit; cujus vocem, Evangelio circumquaque personante, orbis universus audivit. Intelligitur autem quasi terrenus, propter suam humanitatem : tales enim sunt taurus, capra et aries. Sed quia Deus est, idem sublimis et cœlestis est, talis nempe est avis; et quanquam pro nobis fuit occisus, verumtamen caro ejus non vidit corruptionem...

VI. « Tulitque Abraham butyrum et vitulum, et po» suit ante eos [1]. » Quod tantem panis et carnium copiam Abram Angelis obtulerit, non hoc fecisse credendum est, ut eos saturaret, sed ut ex superantibus inde reliquiis, Angelorum benedictiones cum domesticis participaret. Subdit, « et posuit ante eos : » indicat neutiquam ausum fuisse Abraham, cum Angelis mensæ accumbere, sed famulorum in morem illis accumbentibus astitisse. Sara vero retro, et a tergo conjugis constiterat; cumque ab eo in spem prolis erigeretur, risit in corde suo.

VII. « In tempore hoc revertar : et erit Saræ filius [2]. » Patet his verbis sobolem Saræ promitti : promissionem autem idcirco post prandium distulit, ne forte putaret Abram eam sibi ab hospite promitti ad aucupandum epuli lautioris honorem. Cur autem Angeli Sodoma pro-

[1] Gen. XVIII, 8, — [2] Ibid. 10.

fecturi, id Saram latere voluerunt? Consulto hoc factum, ne illa fratri Loth interitum instare suspicata, lamentationibus et fœmineo clamore oppleret omnia. Abrahæ contra manifestandam esse profectionis causam Angeli censuerunt, ut suas preces interponeret. « Dixit » Deus : non abscondam servo meo Abraham quod fac- » turus sum [1]. » Porro si Abram pro Sodomitis orans, infra numerum decem justorum descendere noluit, credo eum intra hunc limitem se ideo continuisse, ne videretur de Lothi duntaxat salute sollicitus : præsertim quando illum a Deo minime desertum iri, credere debebat; nec certe suam erga nepotem caritatem esse divina majorem. Interea considera, Deum Sodomitarum neutiquam misertum fuisse, Abramo nequicquam pro illis orante. Attamen, ne in eo negotio se a Deo contemptum putaret, confestim ab illo intellexit, Sodomitarum insaniam in tantum auctam, atque pervulgatum fuisse, ut habito censu, ne justi quidem quinque in ea hominum frequentia reperti fuerint. Et vero credibile est, Deum Abrami precibus commotum, sceleratæ gentis miserturum fuisse, quamque promeruerant, cladem aversurum, si non plures, quinque saltem justos invenisset. Inde porro factum est, ut Abram certior factus, ne paucos quidem pios inter Sodomitas inventos fuisse, non modo æquissimo animo ferret, intercessionem suam admissam non fuisse; sed et ipse secum statueret, illos haud immeritos periisse. Aliam adhuc ob causam Deus Sodomitarum misertus non est : ne scilicet, si ruinam evasissent, vicinos populos suis moribus inficerent. Sed in hoc ipso, quod Sodomitis pœnam irrogavit, dupliciter profuit : primum, quia flagitia eorum, ne in immensum excrescerent, opportuna castigatione coërcuit. Secundum, quod

[1] Gen. XVIII, 17.

propter infamem crudamque necem Dominus in futuro judicio cum ipsis mitius agere statuerat, etsi non omnem, quam meruerant, pœnam illis remittere : id enim Christus innuisse videtur, cum dicit : Sodomam et Gomorrham majorem remissionem in judicio inventuras, quam civitates, quæ Apostolorum prædicationem respuissent [1]. Postremum, illorum supplicio cæteros populos absterrere, similisque pœnæ metu emendare volebat. « Et pluit Dominus super Sodomam et Gomorrham ig- » nem, et sulphur a conspectu Domini. » Quod ait, « Dominum a conspectu Domini ignem depluisse, » Sodomamque consumpsisse, Filium connotat, per quem omnia facta sunt, et quod « Pater non judicat quem- » quam, sed omne judicium dedit Filio [2]. » Simile in Zacharia occurrit : « Dixit Dominus, » inquit, « ad Sa- » tan : increpet Dominus in te Satan [3]. »

§ XXV.

DE FILIABUS LOTH.

De filiabus Loth, quæ seipsas temulento parenti prostituerunt in Segor urbe refugii, hæc discito. Primum, quod filiæ Loth in eo loco invenere vinum, præsignabat, prædia opesque Segor ad earum hæredes quandoque transituras. Quod autem duplicem ignominiam quæsierunt singulæ propriam, connotabat, sobolem in duas gentes divisum iri. Credibile tamen est illas mores correxisse suos, et posteriore continentia priorem intemperantiam purgasse. Peperit ergo major, natumque appellavit Moab, qui ob meritum patris in gentem postmodum ex-

[1] Matth. XI, — [2] Joan. V, 22. — [3] Zach. III, 2.

crevit : peperitque minor, nomenque filio dedit, *Bar Ammi*, Filius populi mei : fuitque pater filiorum Ammon.

§ XXVI.

DE ABIMELECHO SARÆ NUPTIAS AMBIENTE.

I. Quoniam Sara acceptum de futura prole oraculum pere complendum vix credebat : immo recogitans rei nagnitudinem, et difficultatem perinde atque impossiilem, secum ipsa risisse dicitur. Propterea ut miraculum niraculo fidem præstrueret, continuo vetula anus ad prisinam juventutem revocatur, eo utique numine, quo Naamanis « Caro restituta est sicut caro pueri [1], » et arida Aaronis virga refloruit. Quamobrem nec mirum fuit, si Abimelech ejus nuptias ambiverit, quas tamen adeptus on est quia Sara Isaacum in ventre portabat. Rursus quia Abrahæ oratio intercessit, ne uxor ejusmodi probrum susneret. Ne porro Abimelech Saram contingeret, Deus hoinem subito sopore oppressit. Divinitus ergo prohibitus st a Saræ concubitu, ne post nasciturus Isaac non Abraæ, sed Abimelechi filius crederetur : quæ est tertia causa, ur tanti filii mater Regis libidini permissa non fuit. Correptus a Domino Abimelech, quod Saram etsi citra vim t injuriam abduxisset : « Domine, » ait, « num etiam gentem justam interficies ? » Quo ostendit, se ex inculabili ignorantia talia ausum fuisse. At enim Pharaoni, Deo permittente, patuit ad Saram accessus, quia eadem onjugem ex præsumpta opinione sterilem esse credebat, psique palam istud exprobrare solebat. Abimelechum

[1] 4 Reg. IV, 14.

rursus vehementer terruit pœna mulieribus inflicta, « qua-» rum vulvas, » ut Scriptura ait, « Dominus conclusit. » Tradunt nimirum, Rege Saram ad proprias ædes traducere cogitante, fœminas ad ipsum quoquo nexu attinentes, vehementissimos dolores continuo sentire cœpisse, quales parturientium esse solent; nec tamen quotquot gravidæ erant, emisso fœtu iis relevari potuerunt usque adeo, donec Sara marito restituta fuit.

II. « Dixitque Abimelech ad Saram : Eo quod velave-» ris oculos omnium, qui mecum sunt etc. » Abimelech cum Sara conqueritur injuriam, sibi suisque domesticis factam : quandoquidem Regem palam objurgaverat, et quidem acerbissime, ut diceret : Iniquus es Rex, si legitimæ uxori scortum superinducere paras : Jam, si, quod supra animadversum est, Sara ad annos primæ juventutis reducta non fuit, adeo ut repubescens deperditam ori speciem reparaverit; quis credat Abimelechum anum capularem et nonagenariam deperisse ? Cæterum Abram non est mentitus Abimelecho affirmans Saram sororem esse suam ex eodem patre natam, non item ex eadem matre. Soror enim ejus ex patre fuit, quia filia fratris; non etiam ex matre, quia Aran Saræ pater Abrami sororem non duxit, sed uxorem ex alia stirpe sibi quæsivit. Postremum hic subjicio, quod supra notandum fuit, Abramum, quando dixit : ego vadam absque liberis : ita locutum, non quod existimaret se vitio ætatis jam devexæ filios procreare non posse. Constat enim eumdem postmodum ex Cetura plures liberos sustulisse; sed quia operis magnitudo, de quo Abram cum Deo tunc agebat, talibus verbis indicanda fuit. Sic David septuagenarius virginem duxit in remedium frigoris oblatam; ab ea tamen abstinuit, non quo defectus annis, liberis operam

[1] Gen. xx, 16.

lare non posse se crederet, sed quia ob factam Uriæ in-
uriam castigatus, concupiscentiam frenare didicerat;
ive quia, ut alii senserunt, sic Deum oraverat: « Proba
» me Domine, et tenta me[1]: » nunc rursus tentandus fuit,
qui alias in Bethsabea tentatus, turpiter labi permissus
uerat, ne in superbiam laberetur.

§ XXVII.

DE IMMOLATIONE ISAAC.

I. « Post verba hujusmodi dixit Deus ad Abraham:
» surge, tolle filium tuum unigenitum, quem diligis Isaac;
» et vade offer illum mihi in holocaustum super unum
» montium, quem dixero tibi[2]. » Accepto Dei oraculo
Abraham continuo ad imperata facienda se accinxit, nec
nvitus, nec trepidus, nec anxius. Non enim præcipien-
em interpellavit, aut secum de præcepto obmurmuravit:
huccine, inquiens, reciderunt ingentia illa promissa:
« In semine tuo benedicentur gentes: tuque multarum
» gentium futurus es pater: et filius tuus, qui egredietur
» de lumbis tuis, ipse tuus hæres erit[3]. » Contraria dic-
is omnino sunt facta: hunc scilicet hæredem jubet modo
nactari sibi, immo cremari. Nil minus Abraham cogita-
bat immo tutissime credidit Deo dicenti: nec dubitavit
fore ut ille, qui ex utero sterili prolem concesserat, ho-
ninem sibi amicum eo carere solatio minime esset passu-
rus; quin etiam posset puerum jugulatum et extinctum,
vivum sanumque parentibus restituere. Magna profecto
fuit Abrahæ fides, ut omnia, quæ Deus pollicitus fuerat,
citra omnem inquisitionem crediderit fore implenda.

[1] Psal. xxv, 2. — [2] Gen. xxii, 1, 2. — [3] Gen. xviii, 18; xvii, 4; xv, 4.

II. Tertio die elevavit Abraham oculos suos, et vidi locum a longe. Quo indice agnovit? Quum hoc cœlest voce Abrahamo significatum fuisse Scriptura non referat existimo, si quidem Deus Abrahamo locum sensibili sign declaravit, id verbis, aut nutibus præstitisse, puta digit montem monstrando. Sed et credibile est, Abrahamum quum magno Sacerdoti Melchisedecho in eo monte sacr facienti frequenter adstaret, ab eodem didicisse, sacramentum salutis humanæ eo in loco fore complendum Perinde probabile est Melchisedechum divinitus admonitum, ob reverentiam futuri mysterii ibidem sæpe sacrificasse, et orasse. Istuc pariter in causa fuisse aiunt, u Adami cadaver ejus filii illic humaverint; indeque, diluvio imminente, in arcam a posteris translatum iterum, illo cessante, in eodem monte fuerit repositum Hunc ergo montem condixit Abrahamo Deus, mandavitque, ut filium suum Isaac eodem in loco immolaret, i quo ipse filium suum tradere in mortem decreverat. Porr arietem ibi non fuisse, indicat Isaaci interrogatio: e ligna ejus humeris imposita testantur, nec inibi arbore extitisse. Mons ergo arborem, arbor arietem protulit ejus proinde ramis hærebat: inde extractus pro Isaac immolatur.

§ XXVIII.

DE ADJURATIONE ABRAHÆ.

« Dixitque Abraham ad servum suum seniorem do» mus suæ: pone manum tuam super femur meum, u» adjurem te per Dominum Deum cœli et terræ[1]. » Idest per Jesum Christum Deum cœli et terræ. In hoc scilice

[1] Gen. xxiv, 2.

sensu eum locutum fuisse credibile est, qui ad cognoscenda divinæ mentis arcana admissus, ipso Deo docente didicerat futurum in novissimis diebus, ut Christus susceptæ ex ipsius sobole carni communicaret, ductaque a Davide origine ex Salomone, et Nathano, velut ex naturæ legisque utero nasceretur. Alium etiam sensum capiunt illa verba : « Pone manum tuam etc. » ut intelligatur Abraham adjurasse servum per pactum Circumcisionis : eodem ritu Jacob, quum mortifere ægrotaret, Josephum abjurasse dicitur.

§ XXIX.

DE CETURÆ FILIIS.

« Abraham vero aliam duxit uxorem nomine Ceturam, » quæ peperit ei Zamran, et Jecsan etc.[1] » Etsi Abraham plures ex Cetura liberos sustulisset, eos tamen domi retinere noluit; quin plurimis affectos donis Orientem versus secedere jussit, aliasque sibi sedes quærere, et Isaaci posteris tributa pendere.

§ XXX.

ABRAHAMI TENTATIONES.

Decem tentationes Abrahamo acciderunt. Prima, jussus natale solum relinquere, statim paruit, et Deo vocanti obsecutus est. Secunda, sublata est Sara in domum Pharaonis; et Abraham de Deo conquestus non est. Tertia, pastorum Loth jurgium, cujus causa nepoti optionem

[1] Gen. xxv, 1, 2.

detulit, ut, quas vellet, terras sibi haberet, et ipse ab eodem secessit. Quarta, quando delatas a Sodomitis manubias ultro recusavit, etsi ob restitutam eisdem proprio periculo libertatem sibi obvenientes. Quinta, cum Deo pollicenti copiosam posteritatem, et stellarum numerum multitudine æquaturam, credidit : « Et reputatum est ei » ad justitiam. » Sexta, cum Hagarem supra Saram sese insolentius efferentem, ejusdem potestati iterum subjicere compulsus est, mox etiam relegare, Deo dicente : « Ejice » ancillam : » nec Saræ restitit, ut, eadem invita, ancillam retineret. Septima, cum Circumcisionis signum suscepit, et nomen mutavit. Octava, Saræ raptus, Abimelecho ejus nuptias optante. Nona, cum audiit Deum præcipientem : « Tolle filium tuum, quem diligis Isaac, » et offer illum mihi in holocaustum. » Decima, cum servum Isaaco uxorem quærere jussit, dicens : « Pone » manum tuam subter femur meum etc. »

§ XXXI.

DE REBECCA.

I. « Et egressus est Isaac ad deambulandum sub vesperam, » idest, « ad orandum, » sicut in Hebræo legitur. « Perrexitque Rebecca, ut consuleret Dominum[1]. » Responditque Melchisedech : « Duæ gentes ex ventre tuo » dividentur, et gens gentem superabit[2]. » Tradunt Rebeccam Deum consulturam, ad Melchisedechum sacerdotem jam senem ideo profectam fuisse, quod confideret, eo orante, viscerum tormento se fore relevandam : quod et factum est, ingruentibus illico partus doloribus, ut

[1] Gen. xxv, 21, 22. — [2] Ibid. 23.

domum festinato redire cogeretur. Duæ gentes et duo populi, Idumæos manifeste designant, et Hebræos. Et egressus est primus capillorum habens anulos, seu cincinnos, pro quo in Hebræo, stolam hispidam.

§ XXXII.

DE BEER-SEBA.

« Et ascendit inde in Beer Seba[1]. » Istud puteo nomen hæsit ex juramento, quo Isaac, data pace, Abimelecho suam in eo loco fidem obligaverat. Aqua scilicet, quæ præteritæ contentionis et rixæ causa fuerat, eadem inimicitiæ discordiæque symbolum ac monumentum evaserat. Et quoniam, quid post eas rixas alter in alterum animo interim coqueret, neutri patebat; indeque alteri alter suspectus erat : recte visum utrique fuit, concordiam et mutuam caritatem jure jurando firmari. Juramentum, hebraice Seba, æquivocum est, ut septenarium etiam numerum significet. Credibile est in utraque significatione nomen puteo factum fuisse, id est, tum ex septenario numero ovium eo in loco ab Abimelecho accepturum, tum ex dicto ibidem, pace confecta, sacramento.

§ XXXIII.

DE UXORIBUS ESAU.

« Esau quadragenarius duxit uxores Judith filiam » Beeri Hethæi, et Basemath filiam Elon Hevæi[2]. » Filia

[1] Gen. XXVI, 23. — [2] Ibid. 34.

Ismaëlis Isaaci filio Esau nupta, primum dicta fuit Mahalath : deinde nomen mutavit, et « Basemath » appellari annuit, obsecuta marito, istuc flagitanti in gratiam filiæ Elon « Basemath » defunctæ, uxoris sibi quondam carissimæ.

§ XXXIV.

SENSUS ALLEGORICUS BENEDICTIONUM ISAAC : UBI DE JACOB ET ESAU.

I. Jacob populum ex gentibus collectum designat, qui quidem, antequam in Christum crederet, Judaico minor fuit; Christi vero suscepta fide, primogeniti prærogativam adeptus est, et per spiritualem regenerationem, et rerum divinarum scientiam non humano, sed divino consilio crevit in millia sine numero, et in myriadas sine fine. Esau similiter Israëliticum populum figurabat, qui primus in Dei familiam ascitus fuit, et ab eodem audiit : « Filius meus primo genitus Israël[1]. » Sed quoniam Deum, a quo mirabiliter et magnifice fuerat liberatus, deseruit, et ab illo per Prophetas sæpe reprehensus, minime resipuit, quin immo Dei Filium novissimo tempore ad se venientem indignis modis excepit, conviciisque et contumeliis affectum egit in crucem; justo utique judicio exhæres factus est et domo ejectus. Mox ingrato Judæorum populo substituta fuit ecclesia gentium, populus simplex dolique expers, et Jacobo admodum similis. Hanc Deus suis benedictionibus dignam putavit et magnifice auxit. Sic Deus ad effectum perduxit, quod ab omni æternitate decreverat futurum rato tempore, ut

[1] Exod. IV, 23.

« fierent novissimi primi, et primi novissimi[1]. » Perinde Rebecca, quæ prudenti consilio benedictionem Jacobo comparavit, Ecclesiæ, quæ domus Dei est, personam gessit. Ecclesiæ namque filius populus gentilis per Jacobum figuratus, piæ matris opera benedictionem consecutus est : et quidem duplicem, alteram sublimem et cœlestem, humilem alteram ac terrenam : utramque per Christum, Rebeccæ nepotem, « qui factus est nobis » a Deo justitia et sanctificatio[2]. » Ita demum Abrahæ facta promissa Deus perfecte absoluteque complevit. Dixerat enim : « Benedicentur omnes gentes in semine » tuo[3] : » Gemina utique benedictione, ut dixi, sublimi, et humili. Unus enim est Christus ex humanitate humili, et ex divinitate sublimi. Idemque « benedictio » uberum et vulvæ » factus est nobis, qui pro nobis ab uberibus Sanctæ Virginis lac suxit, quando « per viscera » misericordiæ suæ » etiam « pro nobis homo factus est.

II. « Ecce odor filii mei sicut odor agri pleni, cui be» nedixit Dominus[4]. » Plenus ager, cui Isaac filium suum similem dicit, Paradisus fuit, idemque benedictæ Mariæ figura est : Maria nimirum cœlestem illam spicam nobis protulit Christum nova secundum carnem generatione natum, ex qua panis vitæ confectus est nobis. Eadem virgo fuit ager, cui benedixit Dominus, nobisque dedit spicam cœlestem pro campo, cui idem Dominus maledixit : terra quippe maledicta Heva fuit, illa mater viventium.

III. « Et ait Esau ad Isaac : num unam tantum bene» dictionem habes pater[5]? » Unam utique benedictionem habuit Deus : unus enim est Christus, « qui factus » est nobis justitia, et sanctificatio a Deo[6] : » et hanc

[1] Matth. xx, 16. — [2] 1 Cor. 1, 3. — [3] Gen. xxii, 18. — [4] Ibid. xxvii, 27. — [5] Ibid. 38. — [6] 1 Cor. 1, 30.

benedictionem populus gentilis ad Christum conversus sustulit, ille, inquam, populus, qui per fidem factus est filius Abrahæ, et benedictionem perinde ut Abraham accepit ab illo, quem Abrahæ filia virgo Maria peperit secundum carnem. Mysterium igitur attende, nec putes Isaaco benedictiones defecisse. Sed cum prævideret unum Christum esse venturum, et hunc ab Ecclesia gentium recipiendum fore, prænuntiavit Judæos sine benedictione mansuros. Quod autem postmodum Esau benedictionem accepisse legis, id porro significabat, Esau posteros Christum Judæis promissum postea suscepturos.

§ XXXV.

DE JACOB SCALA.

I. « Vidit Jacob in somnis scalam etc[1]. » Sic arcano sermone vocat viam, per quam Christus de cœlo in terram patribus promissam venit, et inde ad inferos descendit. Cum vero Patriarchæ apparuisse audis quosdam scalam ascendentes, atque alios descendentes, homines et Angelos cogita, illos quidem cœlo invectos, hos vero in terram delapsos, postquam Christus in terram e cœlo descendit, suoque descensu « maceriam inimicitiarum » solvit[2]. » Tum enimvero summa imis conjunxit, et supremos infimis sociavit. « Et Dominus stabat super » eam[3]. » Necdum enim Verbum Caro factum descenderat : sed quod rato tempore futurum in præsenti parabatur, Jacobo in visione monstrabatur. Idcirco autem scalæ speciem induxit, ut suæ de cœlo descensionis mysterium explicaret. Perge porro atque in eodem symbolo

1 Gen. xxviii, 12. — 2 Ephes. ii, 14. — 3 Gen. xxviii, 13.

Crucem Christi agnosce. Dominus enim in summitate scalæ visus, Christus est Cruci suffixus : simul Angeli descendere visi sunt, quia ad ejusdem sepulcrum constat Angelos descendisse. Sic porro a Christi morte homines per Crucem ejus ascenderunt, et descenderunt Angeli. Hi quidem, cum nostræ salutis in Christo administratores a Deo missi, terram deinceps frequentare cœperunt. Nos vero cœlum conscendimus, postquam Christi ope Dei mandata complere, et legem observare didicimus.

II. « Et tulit lapidem, quem supposuerat capiti suo : » et erexit in titulum, appellavitque nomen loci illius » Bethel, » idest, « domum Dei[1]. » Hæc agebat Jacob præsentia contuens, et futura præsagiens. Simul lapidem unxit, simul votum nuncupavit, et lapis quidem Ecclesiam Christi manifeste figurabat : conceptum autem juxta lapidem votum, vota omnium gentium et dona signabat, ad Christi Ecclesiam affluxura : quam quidem variis gentibus coalituram, idem Jacob prænuntiavit; cum virgas versicolores secus profluentem pecori potaturo supposuit : colorum enim varietas multiplicitatem et diversitatem gentium, ex baptismo renascentium adumbravit.

§ XXXVI.

QUARE JACOB, QUI GEMINAS SORORES DUXIT, A SCRIPTURA REPREHENSUS NON EST.

Jacob Rachelem sibi desponderat : Racheli Liam fraudulentus Laban supposuit : utramque demum Jacob du-

[1] Gen. xviii, 18.

cere compulsus est. Liam quidem, utpote quam a corporum commixtione suam carnem fecerat : sique repudiasset, stupro infamem in posterum fecisset. Rachelem vero, ne fidem falleret. Egit itaque Jacob, quod justum et æquum fuit : culpa proinde omnis in Labano hæsit. At, qui factum dices, ut Jacob Liam cum Rachele confunderet? Videtur enim incredibile, contubernales fœminas, post diuturnam in eadem domo moram, ignotas illi esse potuisse. Hic enimvero mirare eximiam Jacobi verecundiam et pudorem, qui tam longa consuetudine victus non est, ut alterutram sororem curiosius aspiceret; adeo ut Liam dignoscere, nisi post nuptias, non potuerit.

§ XXXVII.

DE RACHEL ET LIA.

I. « Dixit Rachel ad Jacob : da mihi liberos, alioquin » moriar[1]. » Hæc Rachel, verita, ne, si liberis orba maneret, mariti odium incurreret; hunc ergo urget, ut uxoris orbitati prospiciat : quippe quæ bene noverat Abrahamum orando conjugis sterilitatem curasse : Rebeccam similiter Isaaci precibus magna progenie auctam : inde conjectabat Jacobo orante se pariter aliqua a Deo prole beandam, præsertim postquam animadvertit, ad illius votum agnos in ventre matrum colorem, quem ipse optaverat, induisse; credidit eadem illum potestate præditum in mulierum conceptiones. At Jacob talia petenti stomachatus, ut qui Deo se æquiparari cerneret : quid? respondit[2]: « Num pro Deo ego sum, qui privavi te fructu

[1] Gen. xxx, 1. — [2] Ibid. 2.

» ventris? » Ostenditque, cujus esset potestas rerum, quemve credere oporteret dominum ventris, et in ventre formandi fœtus opificem. Sic Rachel, conjuge monente, didicit sterilitatis curationem a Deo esse quærendam.

II. Jacob septuagesimo septimo ætatis anno profectus est in Phadan (Mesopotamiam) Syriæ. Idem octogesimo quarto duxit Liam et Rachelem, octogesimo quinto ex Lia suscepit Rubenum, sexto Simeonem, septimo Levi, octavo Judam. Nonagesimo primo Jacobi anno Rachel peperit Joseph, et annum nonagesimum septimum agens Jacob ex Phadan Syriæ in Chananitidem revertit : et Rachel alterum Filium enixa est Benjaminum, in Ramatha juxta Ephratam in tractu Jerosolymitano.

§ XXXVIII.

DE JACOB CUM ANGELO LUCTATIONE.

« Et apparuit Angelus, et cum eo luctabatur, et teti» git coxam ejus, et recessit [1], » hoc est, contracta est. Luctatur Jacob cum Angelo, Angelum superat, idemque ab Angelo superatur. Docendus fuit, quid propriæ vires ferre possent, quid minime : et propriam quidem infirmitatem didicit, dum ad simplicem Angeli attactum obriguisse sibi femur sensit : sed quantum roboris ad hanc imbecillitatem aliunde accederet, intellexit, quando Angelum validis amplexus lacertis, dimissionem petere coëgit, et petenti negavit usque adeo, donec benedictionem amoris testem ab eo vicissim acciperet : hoc enim contendit, ut pugna ex amore suscepta videretur. Dedit

[1] Gen. XXXII, 24, 25.

Angelus, ne si non dedisset, ille sibi Angelum infensum suspicaretur, quod homo ipse luto et argilla concretus cum illo certare ausus fuisset. Cæterum hujusmodi pugnam ab Angelo compositam fuisse credo, vel quod Jacob decimas, quas Deo pridem addixerat, fratri modo transmittere cogitabat, vel potius ut eumdem Esaü adventu consternatum erigeret, oblata fortissimi luctatoris specie : et Angelum quidem, se vidisse Jacob paulo post fratri affirmavit : « Faciem tuam, » inquit, « vidi sicut » Angeli [1]. » Porro femoris stupor, et inde sublata facultas genitiva grande mysterium portendebat. Quid istuc? Jacobi scilicet soboles Israëlitarum gens sterilis et ægra jacet : fructus honoris, quibus olim exuberare solebat, jam nullos habet, ex quo cum Christo pugnavit. Angelus luctator is plane fuit, qui magnæ mentis Angelus dicitur, Dei Filius, idem dum Jacobum debilitato femore claudicantem reliquit, futura simul adumbravit. Sic enim postmodum actum est, ut Deus homo fieret, et factus homo a Judæis acerbam luctam sustineret, qua tamen illi miserandum in modum debilitati, a semita fidei in posterum claudicarent.

§ XXXIX.

COMPARATIO BENEDICTIONUM JACOB, ET MOSIS.

I. Jacob Rubeno violati paterni thalami injuriam exprobrat, et pœnam statuit. « Errasti, » inquit, « sicut » aqua, et non subsistes [2] : » idest, diffluxisti velut aqua, rupto, quo cohibebatur, aggere, quando in officio continere te ipsum oportebat. Quamobrem, sicut quæ

[1] Gen. XXXII, 30. — [2] Gen. XLIX, 4.

stagnum non patiuntur, aquæ præterfluunt, et dispereunt : sic nec tibi in tua hæreditate diuturna dabitur mora, neque in catalogo benedictionum locus. Moses Rubeni tribum, paterno scelere contaminatam, suis benedictionibus expiat, et in ordine et numero fratrum reponit. Ruben enim fratribus Josephi necem deliberantibus restitit, et saniora consilia suggessit.

II. Exinde Jacob in Simeonem et Levi insurgit, præteritæ vitæ acta utrique cum acerba opprobratione regerens : etsi, quam sontibus comminatur, pœna postmodum in eorumdem versa fuerit compendium. « Simeon, » ait, « et Levi vasa furoris : quia in iracundia sua occide- » runt viros, et in furore suo enervaverunt vitulum [1]. » Vitulus saginatus pro nobis mactatus Christus est : Idcirco ambobus tristia vaticinatur pater, aliud verbis, aliud in mysterio significans. « Dispergam, » inquit, « eos in Ja- » cob, et dividam eos in Israël [2]. » Quod et factum est. Nam Simeonis, Levique posteri dispersi sunt in populum gentium, qui est Jacob et Israël Dei. Quanquam alii aliam præter eam, quam verba præferunt, assignant causam, cur Jacob tam acerba oratione in Simeonitas, et Levitas uteretur. Constat enim, aiunt, eos, qui Christi necem maxime procurarunt, Levitas fuisse, quibuscum Simeonis posteros conspirasse, probabile est [3]. Moses in actis Horeb Jacobi oraculum declaravit et ex parte implevit. Nam illa vaticinii pars : « Dividam eos etc. » Juxta historicum sensum completa est, quando in divisione terræ promissæ, tribui Leviticæ propria nusquam fuit constituta sedes, aut fixis circumscripta finibus provincia [4]. Simeonis vero tribus, quod parva esset, intra fines hæreditatis fratrum suorum recepta fuit.

[1] Gen. XLIX, 5 et 6. — [2] Ibid, 7. — [3] Exod. XXXII, num. XV. — [4] Jos. XIX, 9.

III. Jacob. « Juda catulus leonis : a cæde ascendisti, » fili mi [1]. » Hæc spectant Judæ acta in causa Thamar et Joseph. Thamarem namque ad supplicium prope ducendam absolvit, et indemnem cum prole servavit : et postmodum fratribus Josephi necem consultantibus intercessit. Moses : « Audi Domine vocem Judæ, et ad po» pulum suum duc eum [2]. » Babylonicam captivitatem innuit, indeque Judæorum reditum. « Manus ejus judi» cabunt ei [3]. » Idest : ipse suis sibi viribus, et armis dominationem et regnum vindicabit.

IV. Jacob, Zabuloni et Issachari hæreditatem ipsis obventuram describit : promittitque Zabuloni navalia, portus et oras maris, hisque confines montes : Issachari pingues hortos et opulenta arva. Moses : « Lætare Zabu» lon in exitu tuo, et Issachar in tabernaculis tuis : po» pulos ad montes vocabunt [4]. »

V. Jacob : « Dan judicabit populum suum : » quod in Samsone impletum est. Moses : « Dan Catulus leonis, lac » suget de Mathnin [5]. »

VI. Jacob : « Gad aget turmas et trahet agmen [6]. » Exitu comprobata prædictio est, quando Moses Gaditis, quibus proprias sedes et agrum dudum assignaverat, præcepit, ut reliquis tribubus armati præirent. Sic sequentium respublica, præeuntium virtute et armis constituta fuit. Moses : « Benedictus, qui in latitudine posuit Gad. » Quasi leo requievit : fregitque brachium et verti» cem [7]. »

VII. Jacob : « Aser bona est terra ejus, et præbebit » Regibus cibos [8]. » Moses : « Aser oleo tinget pedem » suum [9]. » Ambo tribui Aser pollicentur agros uberrimos et feracissimos.

[1] Gen. XLIX, 9. — [2] Deut. XXXIII, 7. — [3] Ibid. — [4] Ibid. 18. — [5] Gen. XLIX, 16. — [6] Ibid. 19. — [7] Deut. XXXIII, 20. — [8] Gen. XLIX, 20. — [9] Deut. XXXIII, 24.

VIII. Jacob : « Nephtali legatus celer dans pulchra » eloquia[1]. » Moses : « Nephtali abundantia perfruetur, » et replebitur benedictione Domini[2]. »

IX. Jacob Josepho benedicturus commemorat primum exercita alias a fratribus in eum odia ; exinde suam in eumdem benevolentiam declaraturus, amplissimas a cœlo, terra, marique benedictiones precatur, easdemque prædicit usque « ad spem collium æternorum » duraturas[3] : idest, paradisi deliciis continuandas. Moses Jacobi benedictiones explicat, et ampliat, dum Josephi posteris principatum vaticinatur. « Cornua rhinocerontis, ait, « cornua ejus : Hæ sunt myriades Ephraim etc[4]. » Quæ verba supremam Ephraimitis potestatem et imperium pollicentur.

X. Jacob : « Benjamin lupus rapax[5]. » Alludit, vel ad raptum uxoris Levitæ[6], vel ad prædam, quam Saül Benjamita devictis Amalecitis extulit[7]. Moses : « Benja- » min amantissimus Domini, inter humeros illius habi- » tabit[8].» Locum situm inter humeros Domini dicit Jerosolymam, quam Benjamitæ habitarunt. Jerosolyma nimirum media inter confinia duarum tribuum posita est. Quamobrem Rachel eo in loco extincta, in ditione Benjamiticæ tribus mortua dicitur et sepulta[9]. »

[1] Gen. XLIX, 21. — [2] Deut. XXXIII, 23. — [3] Gen. XLIX, 26. — [4] Deut. XXXIII, 17. — [5] Gen. XLIX, 27. — [6] Jud. XIX, 22. — [7] 1 Reg. XV, 9. — [8] Deut. XXXIII, 21.— [9] Gen. XXXV, 11, et XLVIII.

SANCTI PATRIS NOSTRI

EPHRÆM SYRI,

EXPLANATIO IN EXODUM.

CAPUT I.

I. In libro Pentateuchi secundo [1], quem Exodum dicimus, hæc narrantur. Jacob cum septuaginta liberis in Ægyptum adventus : Josephi, et fratrum, coætanæorumque Ægyptiorum obitus : novus Rex creatur, qui Hebræorum infantes necat. Moses per arcam servatur, et adoptatur a filia Pharaonis : ad fratres regreditur jam adultus, si qua liberandi populi occasio se daret, provisurus. Ægyptium Hebræo insultantem interimit : Hebræum populari suo injuriam facientem increpat : capitis accusatus profugit in Madianitidem : ad puteum considet, et sorores ab injuria vindicat : in domum Jethri introducitur, et Sephoram ejus filiam ducit. Interea Pharao moritur, et ingemiscentes filii Israël ob durissimam servitutem, orant et exaudiuntur. Apparet Deus Mosi in Rubo : virga in colubrum vertitur : manus lepra inficitur et sanatur : Moses in Ægyptum proficiscitur : occurrit in diversorio Angelus, illique necem intentat : Aaron, Ægyptum introeunti fratri fit obviam : Moses populi seniori-

1 Vid. D. Guillon, tom. VIII, pag. 130-175.

bus suam missionem signis approbat : Pharaonem alloquitur, qui dimissionem populi negat, et Hebræos duplo gravioribus oneribus fatigat : paleas subministrari vetat : virga in serpentem transit, et fluvius in sanguinem : Ranarum plaga, deinde pestilentia : rursus pediculorum illuvies, et bestiolarum noxiarum mixta colluvies : ignis, et grandinis procella, et locustarum turmæ et atra nox, primogenitorum denique strages. Agnus mactatur, et manducatur. Israëlitarum post hæc festinatus ex Ægypto exitus : armati viam ineunt : profecturis viaticum providetur ex auro, argento, vestibus et spoliis Ægyptiorum. Mare finditur : Hebræi trajiciunt : Ægyptii, refluente pelago, fluctibus obruuntur : Maria divisi maris prodigium hymnis celebrat. Israëlitæ per triduum aquarum penuria laborant : salsæ, quas repetere in Marath, ligno immisso dulcescunt : depluit manna : coturnix involat in castra : aquæ in monte Oreb de petra a Mose percussa fluunt : ab Amalecitis Israëlitæ bello petuntur : Jethron Mosis socer generum invisit : lex in monte Sinaï populo traditur : Deus super montem descendit : leges et præcepta ibidem tradita : Moses ascendit in montem, atque tabulas inde reportat : Tabernaculi construendi forma et materies præscribitur : populus, Mose in monte moras nectente vitulum fabricatur : Moses revertit, et populi flagitium atroci pœna vindicat : iterum in montem subit : novas tabulas accipit : Deum orat, ut cum filiis Israël ascendat, et ait : « Ostende mihi faciem tuam, ut cognos- » cam te : » postulationi indulget Deus, simulque commendat leges post adorationem vituli traditas : describitur constructio Tabernaculi, ejusque instrumentum, et sacræ mensæ die prima mensis primi erectio : nubes interdiu Tabernaculum perpetuo inumbrat : ad ejus mo-

tum Israëlitæ pariter castra movent. Hæc in libro Exodi scribit Moses, narrationem his verbis exordiens.

II. « Et hæc sunt nomina filiorum Israël, qui ingressi » sunt in Ægyptum, septuaginta animæ[1]. » Hoc dicit, ut ostendat opere completam Dei ad Abraham promissionem. Qui enim supputatis etiam parvulis, quando Ægyptum intrarunt, septuaginta animarum summam vix implebant, spatio ducentorum et viginti quinque annorum, quibus ibi manserunt, in sexcenta millia armatorum increverunt, præteritis iis, qui vigesimum annum necdum expleverant. Postquam mortuus est Joseph, defecitque ipsi coæva progenies, rerum potius Rex novus, novum consilium perdendi infantes Hebræorum inivit. Atrox facinus, nec tamen sine causa : Diabolus enim non ignarus, fluxisse jam annos servitutis, Abrahæ olim prænuntiatos, indicta puerorum generali internecione, eorumdem Salvatorem involvere et extinguere moliebatur. Pharaonem perinde angebat, quod animadverteret Hebræorum sobolem amplissime propagari, atque in dies incrementa maxima capere, adeo ut tota Ægyptus Israëlitis, non secus ac vermiculis profuso perpetuoque proventu scatentibus, æstuaret; inviditque Hebræorum felicitati, præsertim, quod mali dæmones Israëlitarum ex Ægypto exitum propediem imminere nuntiarent. Hanc porro notitiam, quam ex epocha annorum, quibus ejus gentis in Ægypto mora definita fuerat, facile colligebant, prædicare atque in vulgus dissipare satagebant, ut futura præsagire, et ex certo divinare crederentur. Pharao itaque infantes disperdere, parentes labore vexare decrevit, cæteroqui minime necessario; horrea siquidem construere jussit. Enimvero si Ægyptiis et Chananæis, atque Amorrhæis annonam per septennium famis Josephi hor-

1 Exod. 1, 1.

rea affatim suppeditarunt; incredibile omnino est eadem ad solam Ægyptum alendam minime suffecisse. Atenim quo vehementior cura Pharaonem agitabat, ut Israëlitarum gentem extingueret, eo majori et frequentiori proventu subolescebat; et quo acriori contentione eos affligere conabatur, eo acerbiore dolore Rex ipse discruciabatur. Quin et Ægyptiorum vulgus Hebræorum præsentiam conspectumque ægre ferre jam cœperat.

III. Interea Pharao veritus, ne si parvulorum corpora in profluentem mitterentur, fluminis aquæ tot cadaverum tabe infectæ putrescerent; obstetrices accersit, ut faceret interfectrices, curamque officio contrariam injungens, proprium nomen mentiri cogebat: nec enim parentibus opem, sed fœtui necem afferre jubebat. Sed illæ Regis mandata nedum executæ non sunt, ut quæ jussæ fuerant, infantibus vitam eripere, ipsæ suam pro illorum salute prodigere, non dubitarent. Deo autem secus disponente factum est, ut die, quo piæ obstetrices confessionis coronam se accepturas sperabant; divino afflatu edoctæ, sapienti responso vitam, resque suas in tuto planissime collocarent. « Et bene illis fuit[1]. » Idest opibus filiisque auctæ sunt multis, jure merito quod multos infantes servassent propriæ familiæ periculo, quam a Pharaone ob detrectatum ejus imperium penitus excisum iri, nec temere, nec inepte suspicabantur.

IV. Cum itaque Rex a fœminis illusus, sibi tamen illudi minime intelligeret, mutato consilio, statuit, aquas puerorum sanguine inficere, et pisces suos humanis carnibus saginare. Quocirca, tametsi luderet operam, perpetuo succrescente Israëlitarum sobole, infantibus flumen opplevit, ut volebat: sed et Ægyptus Hebræis simul oppleta est, quod nolebat. Fluvium putrefactis cadaveribus cor-

[1] Exod. I, 20.

ruptum sibi plaudebat, sed respectans Ægyptum ejusdem generis vermibus nil minus, quam antea scatere, vehementer angebatur. Adeo Regis votum et curam non carnificum opus frustrabat, sed exitus; quando etsi rejecta a profluente cadavera, non secus ac locustarum acervi, ripis Nili aggerarentur, infantium nihilominus vagitibus vocibusque omnia Ægypti compita viæque personabant, quo Regis animus acerbiore dolore tabesceret.

CAPUT II.

I. In hæc tempora Israëlitis tristissima incidit ortus Mosis, quem, pulcherrimam oris speciem admirata mater, sui capitis periculo diu occuluit; donec permisit magistratuum metus, qui si factum subolevissent, puero interfecto, universam familiam excisuri prævidebantur. Hinc porro colliges, quam sollicite, quamque severe persecutores latebras omnes pertentare perscrutarique solerent, adeo ut mater Mosen celare se posse desperaverit. Sed et animo etiam sedulo perpende, quanta cura providentiaque divina gratia Israëlitas tueretur, atque sustineret : cum ex Ægypto decessuri sexcenta armatorum millia sub signis habuerint. Re itaque fere desperata, mater cum infantem in arcula composuisset, intimum ingressa conclave, humique provoluta, mox subortis lacrymis, alta ducens suspiria, Abrahami Deum contra Pharaonem appellabat. Tu Domine, aiebat, benedixisti populo nostro, ut in gentem magnam cresceret, et ecce factum est, quod dixisti. Tuis nihilominus dictis contraria agitat Pharao,

et instat, ut intercepta generis nostri propagatione, semen, cui benedixisti, extinguat, et deficientibus colonis, terræ nostræ regiones desertas et incultas efficiat. Assederat juxta ripam fluminis Maria soror Mosis, visura exitum, quem puer arcæ inclusus, et in aquas missus, habiturus esset. Lactabant parentum spem Dei providentia, necnon infantis species pulcherrima, sibique pollicebantur fore, ut qui primus arculam pertentaret, pueri elegantia caperetur, ereptumque fluctibus sibi asservaret. Commodum accidit, ut, flagrante sole, Pharaonis filia vehementius eo die æstuaret; eam ut molestiam declinaret, ad flumen venit lavatum. Nec dubium, quin fervor diei reginam domo pepulerit; sua tamen voluntate prodivit; quia vero horam anticipare coacta est, exitum non ex voluntate fuisse, dici potest : sua ergo voluntate ducebatur etiam invita, ut nimirum e fluvio extraheret puerum, qui toto pelago ulturus erat fluvio mersos infantes. Regina jubente, undis capsa elata fuit, prodiditque puerum formosissimum, quem intuens Regina, id temporis prole destituta, filium credidit sibi a patriis diis e media profluente delatum, idemque affirmabant circumstantes ancillæ : puerum itaque perinde atque oblatum a superis munus accepit : hoc amplius, quod sperabat, fore, ut idem ejus opprobrium auferret, dolorem leniret, atque paternum etiam imperium perpetuaret. Interea infantis soror Maria, quæ hactenus in ejusmodi occasionem incubuerat, Reginæ occurrit, non quidem tristis, nec tamen læta : nam utrumque cavendum erat, ne frons, oculi, animum proderent; personam ergo negotio accommodatam induit : re autem ex sententia procedente, suggessit, ex Hebræorum gente nutricem infanti esse quærendam, operamque se daturam aiebat, ut talem haberet, quæ lactis simul et animi candorem sinceritatemque ipsi afferret,

His quippe moribus habituque corporis præditam esse oportere fœminam, Reginæ obsequio mox admittendam. Ea ultro annuente extemplo advolat illa domum, puerique matrem adducit, habitu indutam cultiore, et dona ferentem pro sua conditione præstantia. Flagitanti Reginæ, ut puerum caperet, ægre annuere videri voluit, cogendaque fuit, ut nutrix fieret infantis mater, quæ cunctas domesticas opes prodigere voluisset, modo Mosen naufragio eriperet, et salvum habere liceret. Cum autem gratis habere licuit, hæret, moratur; accipit tamen, et capsulam puerumque asportat. At enimvero, quem cum lacrymis extulerat, incredibili cum gaudio recepit; quemque ad flumen intempesta nocte deportaverat, reportavit prælatis per viam funalibus et facibus domi flagrantibus. Nempe matri licuit videre natum, qui, ne videretur, per trimestre tempus latuerat. Sic lucem hausit ex aquis, puer missus in aquas, ut lucem amitteret.

II. Hunc in modum eductus, educatusque Moses; post exactam in paterna domo infantiam, ad Pharaonis regiam delatus est. Et vero tametsi parentes ex illius pulchritudine eximiam capiebant voluptatem, non parum tamen circa linguæ impedimentum laborabant. Interea Moses tum ex signo Circumcisionis, tum ex proprio nomine, ac præcipue ex secreta relatione matris et sororis intellexit, se Jochabed genitrice natum : intellexit simul quadrigentorum annorum instare finem : quamobrem meditari cœpit, atque pertentare, siqua via salutis daretur: Incidit in hoc tempus Ægyptii cædes. Præfectus hic erat, quem Moses occidit, hominem nempe omnium Pharaonis procerum crudelissimum, qui a Mose sæpe sæpius admonitus, increpitusque, sapere nunquam didicerat. Cadaver infodit arenæ : arenæ quippe infodiendus

fuit, qui sobolem ex benedictione Dei ultra numerum arenæ maris propagandam vexabat; et iste quidem sepulcrum juxta flumen in arena invenit : nam sociorum cadavera maris fluctibus hausta, mox rejecta alias arenas impletura erant. Die altero Moses domo egressus, Hebræos offendit inter se jurgantes; et licet sontes fustibus castigare, vel etiam ultimo supplicio afficere posset, concessa tamen sibi filio Regis potestate minime uti voluit, sperans iniquum aggressorem æqua admonitione correctum iri. At homo audacissimus non modo monitorem non audivit, sed etiam parricidii publice palamque postulavit : « Quis, *ait*, te constituit principem super nos[1]? » Vitiligator impudentissime, hæccine in filium Regis blatis, et ais : « Quis te constituit super nos principem? » Quin et super Præfectos, quibus ipse subes, hic constitutus est princeps. Qui ergo præsidi præest tuo, hunc enimvero tibi præesse negas? Expavit nihilominus Moses, cum secus atque ipse speraverat, rem diffamatam divulgatamque animadvertit. Cæterum Hebræus, qui mosi cædem exprobravit, non videtur is fuisse, qui a vexatione crudelis Ægyptii Mosis opera vindicatus fuerat; si enim iste probus, et innocens non fuisset, utique reprehensus a Mose, neque pro illo Ægyptius vita privandus fuisset. Quare Hebræus ille, qui vindice Mose Ægyptii manus evasit, contra jus fasque ab eodem exercitus fuisse videtur, quemadmodum virgines juxta puteum postmodum ab eodem Mose defensæ. Porro Moses voluit Ægyptii cæde Hebræos ab illo iniquissime oppressos sublevare : et Hebræus quidem, qui beneficium acceperat, Ægyptii cædem populari suo amice et secreto, ut fit, patefecerat : at hic ex malignitate summaque voluntatis perversitate secretum suæ fidei commissum publicavit. Hinc protinus

[1] Exod. II, 14.

ad Pharaonem res delata est, indeque data occasio, et materies calumniarum Satrapis, et Præfectis Mosi ubique infensis et inimicis, ut qui illos crebro objurgaret, quod injusto sævoque imperio Israëlitas premerent. Horum itaque delationibus, et impulsu citatus Pharao in tantam iram exarsit, ut Moysen posthabita ejusdem adoptione, extremo supplicio afficere deliberaverit. Quod subodoratus Moses, simul veritus, ne a parentibus, quos adoptio dederat, parentes, quos a natura acceperat, sui supplicii causa pœnam sustinerent, in Madianitidem profugit.

III. Ibidem accidit aliquando, ut dum ad puteum assidet, et fallit horas, cerneret haustas a quibusdam puellis aquas, ab ignavis pastoribus, eo supervenientibus, in proprium usum derivari. Id enimvero Moses justitiæ et æquitatis perpetuus vindex, minime tulit, repulsisque iniquis pastoribus, virgines ab eorum insolentia liberavit. Quin commiseratione sexus permotus, etiam aquam ipse hausit, earumdem gregibus suffecturam. Miranti autem patri celerem filiarum reditum, causamque percontanti, puellæ Mosis æquitatem, et misericordiam magnopere laudarunt; adeo ut pater hominem domum accersiri, introducique jusserit; venienti hospitaliter occurrit, et mensam apparat, gratiam acceptam juxta puteum, domi repensurus. Hic Moses anceps, quo se verteret, quove se colligeret, simul atque a sacerdote sibi propriam domum oblatam audivit, intellexit a Deo, qui ipsum olim in flumen missum ab interitu vindicarat opera filiæ Pharaonis, atque dudum Ægyptii Regis manus fugientem protexerat, hanc modo sacerdoti mentem injectam fuisse, ut se externum hominem sibi familiarem, et generum asscisceret. Sic, aspirante Deo, Moyses Ægyptiorum Magorum insidias evasit, et amicum sacerdotem inventi;

et sicut huic res suas committere non dubitavit, ita nec Magos extimuit, a quibus etsi pro beneficio nullam gratiam retulit, damnum certe nullum accepit. Interea dum fratrem extorrem et profugum lugent Aaron ac Maria, et quotquot ante præsens infortunium Moysen suum ecce jactare et prædicare solebant, sacerdos Madianita omnesque ejus domestici et affines, præstantis formæ dignitatem et fidem hospitis admirati, immo verius Dei rebus Moysis perpetuo aspirantis, instinctu impulsi, eidem Sephoræ nuptias offerebant, instabantque, ut acciperet: sperabant nimirum generum cura gregum, molestissimo scilicet negotio, uxorem ejusque sorores levaturum, sicut olim Jacob Labani filias a simili labore atque sordibus exemerat. Sacerdoti et hospiti annuit Moses, ejusque filiam duxit, ex qua cum duos filios suscepisset, alterum de more cicumcidit, alterum ne circumcisionem subiret, audacter defendit mater, patris fratrumque confisa favore, atque præsentia. Nam etsi summopere ambiverat communem cum Mose torum, nullam tamen in religione communionem consortiumve hactenus admiserat; sacerdotis nempe proles, carnibus prophanarum hostiarum pasta, plurium deorum cultum a pueritia imbiberat. Nec tamen idcirco natum utrumque sibi retinuit: sed nec utrumque marito negavit: alterum concessit, ut in eo Abrahami circumcisionem reposcentibus exhiberet; alterum recusavit, ut in eo præputium, propriæ gentis signum propagaret. Contra Moyses filiis nomen impositurus, nec parentem, nec socerum attendit; nam primogenito, ab exilio, quod Dei causa tolerabat, atque alteri a divina providentia, cujus ope Pharaonis minas eluserat, mutuatum nomen imposuit. Hunc vitæ cursum Moyses ad annos quadraginta tenuit in Madianitide. Interim Israëlitæ ab obitu

Pharaonis sævissimi hostis persecutione defervescente, tantisper respirare cœperant. Dum ergo Dei pacta cum Abrahamo fœdera memoriarepetunt, dumque supputant servitutis spatia, eaque ultra definitum tempus ad annos triginta excurrisse reperiunt, Deum obtestari, precarique cœperunt, finemque captivitati exposcere, et exauditi sunt; respexitque Deus filios Israël, iniquo sævoque imperio oppressos, et mala, atque ærumnas, quibus miserrime conflictabantur, recensuit, opportunaque remedia providit æquus Judex.

CAPUT III.

I. Interea dum hæc in Ægypto geruntur, Moses circa montem Oreb agens gregem, Angelum vidit in medio ardentis Rubi stantem; rem itaque cominus exploraturus accessit stupens, et secum disputans, qui fieret, ut Rubus, qui flammam tamdiu aluerat, eo tamen incendio neutiquam deflagrasset. Et hactenus quidem Angelum duntaxat videre licuerat, donec propior factus audiit e Rubo vocantem, non Angelum, qui apparuerat, sed Deum, qui, cum hactenus in Angelo occultus latuisset, mox terribili sub specie Moysi se prodidit, accessumque prohibuit: « Ne appropies, *ait*, huc, » ratus fortasse locum esse prophanum: « locus enim sanctus est[1]. » nec minus horrendus, quam qui dormientem olim Jacob excepit, illum scilicet Angeli per scalam descendentes et ascendentes consecrarunt, hunc Deus in Rubo ardente manifestus.

1 Exod, III, 5.

« Solve ergo calceamenta tua [1] , » nudoque pede, calca Ægyptios; quandoquidem a triginta jam annis tempus Ægyptiacæ vindemiæ defluxit. Hic Moses, qui hucusque sine pavore progressus fuerat, oblata repente specie oculis suis majore, faciem continuo obnupsit. Qui enim Angelos intentis luminibus aspexerat, oculo sperinde in Deum intendere vehementer expavit. Recte Rubus ad repræsentanda mysteria Dei vivi diligitur; arbor nimirum est effingendis Deorum mortuorum simulacris prorsus inepta. Tu vero Moses, ex quo vidisti Deum in igne morantem, discito, oportere vos item per ignem servire Deo ignem inhabitanti.

II. « Dixitque ei Dominus : Respiciens respexi servi» tutem populi mei » in Ægypto ab annis octoginta [2] : et descendi, ut liberem eum, operaque tua traducam in terram Chananæorum Patribus promissam. « Respondit» que Moyses: Quis sum ego, ut vadam ad Pharaonem [3] ; » qui etiam quando Regni hæres audiebam, ipsi non placui ? Nunc quando ad pastoralis curæ sordes abjectus sum, arbitror, Pharaonem nec meum quidem conspectum laturum fore. Ut vero hoc futurum non sit, quin etiam loquendi copiam faciat, ecquam tamen in me dignitatem, auctoritatemve suspiciat, ut dictis habeat fidem meis? « Et dixit ad eum Dominus : Congrega se» niores, quorum clamor ascendit coram me, et dices ad » eos : visitans visitavi vos, et dixi, ut educam vos ad » terram Chananæorum [4]. » Cæterum si forte ea te angit cura, quod vix speras populares tuos tibi ista pollicenti auscultaturos, hanc porro in me totam rejicere te jubeo, certoque confidere, tibi eos neutiquam restituros. Senioribus itaque deducentibus Pharaonem adito, missionemque postulato : « Ibimus, *inquies,* itinere trium dierum,

[1] Exod. III, 5. — [2] Ibid. 7. — [3] Ibid. 11. — [4] Ibid. 16.

» ut immolemus Deo nostro[1]. » Nec ignoro Pharaonem petitioni minime assensurum. Quamobrem et ipse, et exercitus tridui itinere ante fatigati, postremum feris alitibusque præda fient : ratum namque est impios pelagi fluctibus obruere, rejectisque inde cadaveribus littora opplere. Tene itaque, quod monebam, filios quidem populi tui tibi plane obsecuturos, Pharaonem contra tibi pertinacissime restiturum. Disce tamen neque illum istuc ausurum, fretum opum copiarumve magnitudine, aut Ægyptiacorum numinum tutela, sed ex sola superbia, quam ob audaciam « Ægyptios percutiam in cunc- » tis portentis, quæ facturus sum in medio eorum, et » postea dimittent vos[2]. » Quin etiam, ne de exitu penitus addubites, pro certo polliceor me filiis populi mei, eam apud Ægyptios gratiam præstiturum, ut dominis res suas sponte cedentibus, ingentes inde opes colligant, perinde ac si Ægyptum diripuissent, sic faciam, ut promissa Abrahæ appareant. Ita sane, ut ægyptiacarum opum direptio extortusque horrendis cladibus exitus spem reditus omnem penitus intercludant.

CAPUT IV.

I. Nihilominus Moyses non ignarus, quam difficilis morosique ingenii essent populares sui, signa postulabat, quibus eorum pervicaciam infringeret, adigeretque ad habendam divinis oraculis fidem. Alioquin, ait, « non » audient vocem meam, sed dicent : non apparuit tibi

[1] Exod. III, 18. — [2] Ibid. 20.

» Dominus[1]. » Tum Deus Moysen signa desiderare intelligens, quo certo credant, respondit, te a me missum : « Projice virgam tuam in terram. Quam cum proje» cisset, versa est in colubrum, adeo ut fugaret Mo» ses[2]. » Cæterum, etsi ea signa Deus adhiberi jubebat ad flectendos Israëlitarum animos, eadem ipsi Mosi exhibebat, quo de exitu commissæ legationis anxium confirmaret, quasi diceret : ut visa modo colubri specie exhorruisti; ita profecto futurum est, ut conspecto Pharaone trepides : at confidito, scitoque certo futurum, ut Ægyptii Regis potentiam pluribus debilitatam plagis prosternas, haud secus quam in presenti colubrum in virgam coactum apprehendisti, qui ad virgam in colubrum solutam expaveras. Rursum Deus : « Infer, *ait,* » manum tuam in sinum tuum[3].» Quod cum fecisset Moses deformi suffectam lepra deprehendit, cumque mox indidem extulisset, protinus pristino nitori restitutam vidit. Jussit porro Deus populo exhiberi signum colubri, et manum lepra repente obductam, mox sine medicamine sanatam, ut hujus negotii exitum adumbraret. Nec enim, ait, Pharao, aut populus ejus colubris duriores sunt, ut perinde mihi pronum non sit eos quovis versare pro meo arbitratu et voluntate, ipsorumque mentes, ut tuam modo manum, repente mutare. Sin autem hisce duobus signis, quæ spectantibus simul Israëlitis et Ægyptiis exhibenda erunt, minime flectantur, haustam e flumine aquam in campos fundito : si feceris, ea protinus in sanguinem transmutabitur. Moses etsi quæ optaverat, signa jam haberet, adhuc Deum orare perrexit, ut balbutienti, istuc linguæ impedimentum auferret. « Non » enim, *aiebat,* sum vir sermonum ab heri et nudius

1 Exod, IV, 1. — 2 Ibid, 3. — 3 Ibid, 6.

» tertius : sed neque, ex quo locutus es mecum, facta » est mutatio in mea balbutie[1]. » Cui Deus : hoc ipso respondit, quo parvus videris, magnus fies, quando tibi, quasi Deo taciturno, addetur interpres Propheta. Sed et « ego ero in ore tuo : » non quo lingua tibi expeditior fiat, aut sermo disertior; sed ut anxia verba magna facta sequantur.

II. Moses post hæc in Madianitidem domum reversus, socerum rogavit, ut licet fratres in Ægypto relictos revisere. Concessit ille, nam etsi Mosis discessus universam domum mœrore complebat, nemo tamen illum remorari ausus est, Deo negotium istud administrante, rebusque amborum alta providentia consulente. Et quoniam Moses verebatur, ne Regni proceres, quos olim, dum populum ab eorum vexatione defendit, graviter offenderat, novum etiam Pharaonem contra ipsum incitarent; ab eo metu Deus illum liberat, dicens : « De» functi sunt omnes viri, qui quærebant animam » tuam[2]. » Moses itaque vi cœlesti et divino numine animatus Ægyptum petebat, uxorem et filios secum ducens, et virgam ferens, cum rursus illum interpellat Deus, monetque, ut Pharaoni hæc suis verbis denuntiet. « Dimitte filium meum primogenitum, ut serviat » mihi[3], » ne propter primogenitum meum, quem etsi exitu prohibere velis, utique non poteris, ego, quod possum, interficiam tuum. Sic Deus primogenitorum cædem, quæ quidem omnium plagarum maxima fuit, primam interminatus est, postremam est executus, plagisque signum serpentis, omnium minimum, anteposuit.

III. Jamque Moses aliquod viæ spatium Ægyptum petens emensus fuerat, cum in diversorio hospitanti oc-

[1] Exod. IV, 10. — [2] Ibid. 19. — [3] Ibid. 23.

currit Deus, mortisque pœnam intentat ob neglectam circumcisionem filii, qui in Madianitide natus, necdum hactenus fuerat circumcisus. Nec enim Moses a die, quo factus est sermo Domini ad eum in Oreb, uxorem reviserat. Porro hæc vehementer angi animo cœperat, utpote quæ plane sibi persuadere nequiret, vera esse, quæ de se magnifice maritus narrabat, quæ quidem ex hoc capite peccabat, nec ipse Moses culpa vacabat, ut qui fœminæ circumcisionis observantiam detrectanti conniveret. Interim dum ista inter se versant, incubuit nox, et ecce Angelus utriusque errorem correcturus occurrit, et docet causam adventus sui aliam non esse, quam de neglecta circumcisione amborum culpam. Id porro factum eo consilio, ne Moses ad Israëlitas in Ægypto servientes profecturus, ab eisdem merito rideretur, ut qui extra omnem teli jactum positus, circumcisionis ritum neglexisset, quem tamen ipsi ab interitu filiorum continuo acerbissimoque mœrore affecti sanctissime coluerant. Apparet autem Mosi Angelus irato similis, ut ille nimirum disceret, quem timere eum oportet, utrum Deum circumcisionis auctorem, an costam circumcisionis disturbatricem. Illo itaque Angeli conspectu, atque mariti periculo perterrita mulier, circumcisionis ritum, de quo pridie vespere cum Mose litigaverat, perficere festinavit, et quoniam aliud non occurrebat, acuto silice filii præputium circumcidit. Dumque ille suo sanguine cruentus, se humi volutat, mater Angeli pedes complexa : « Sponsus, » inclamat, « sanguinis est mihi[1], » quasi diceret, ne quæso facias luctum in die convivii. Notum quippe erat Abrahamum in circumcisionem filii sui Isaac, diem ingenti cum lætitia transegisse. Idcirco Sephora, « Sponsus, *ait,* sanguinis est quoque mihi[2], »

[1] Exod. IV, 25. — [2] Ibid.

quasi diceret, si quidem nec mei gratia, quæ tamen filium meum mea manu circumcidi, neque ob conjugis merita, simile domui meæ gaudium præstare placet, qualecumque certe concedendum est ob reverentiam mandati, quod hoc facto atque hoc die firmatum est. Angelo mox abeunte, Moses nata ex re præsenti occasione Sephoram sic interpellat : te quidem tanto terrore concussit Angeli ad momentum horæ conspectus, quantum porro me metum sustinere putas a præsente Deo ? Quave puritate præparandus animus illum advenientem excepturus, præsertim cum sub qualibet fere hora is mihi sese repræsentet? Quid? quod et opera uti mea velit ad patranda facinora admiranda? etsi ad vindicanda in libertatem sexcenta hominum millia missum non alio me viatico, præter hanc, quam gesto, virgam, instruxerit. Hæc præfatus, uxorem domum remisit, duas scilicet ob causas, primum pueri modo circumcisi gratia, ne longi itineris labore atque fatigatione recens vulnus exasperaretur. Rursus, quia Sephoræ et filiorum in Ægyptum ingressus importunus videbatur eo tempore, quo generalis inde exitus Hebræorum imminebat. Interea Dominus apparuit Aaroni, præcepitque, ut venienti fratri occurreret. Voluit Deus Aaronis mentem ad fidem futurorum eventuum præparare, ut quoniam opere compleri videbat, quod de adventu fratris prædictum audierat, neutiquam dubitaret, quin cætera pariter ad exitum perducenda forent, quæ non ab alio, immo ab eodem auctore Deo nuntiabantur futura.

CAPUT V.

I. DIVINA itaque auctoritate instructi fratres, populi seniores convocarunt, et quæ Deus præscripserat, signa exhibuerunt. Dedere manus universi, ut de Moysis missione nemo dubitaret. Quare facto agmine Pharaonem adeunt, Deique nomine interpellant. « Hæc dicit Domi- » nus : Dimitte populum meum, ut festum agat mihi » in deserto[1]. » Pharao, sive quod Israëlitarum senatum revereretur, sive quod signa a Moyse et Aarone exhibita accepisset, tantisper cum ipsis dissimulavit et ad Mosen atque Aaraonem conversus : « Quare, *in-* » *quit*, cessare facitis populum ab opere suo[2]? » Sed cum nihilominus instarent, dimissionemque flagitarent, Rex quam texerat iram, mox patefecit. Enimvero cum signa divinæ missionis quærere oporteret, illisque exhibitis acquiescere, et populum dimittere, in eas voces erupit, ut diceret : « Quis est Dominus, ut audiam » vocem ejus[3]? » Verum tamen quoniam, quis esset Dominus, impie sciscitatur, necesse fuit, ut qui in propria specie Deum non viderat, in signis atque portentis agnosceret. Nec enim dubium est, Pharaonem sibi ingentes illas, quæ postea supervenerunt, calamitates impiis hisce dictis accersivisse. Neque satis visum est homini ferocissimo illa dicere, sed factis dicta exaggeravit, populoque paleas subministrari vetuit. Hinc fiet, (sic enim cogitabat) ut perpetuo labore occupatis, abstractisque, nec otiari vacet, perinde nec exitum cogitare. « Quam ob causam dispersus est populus ad colligendas

[1] Exod. v, 6. — [2] Ibid. 4. — [3] Ibid. 2.

» paleas[1]. » quas vix, nec sine magno discursu invenire erat; mensis quippe Nisan agebatur, tempus nempe florum, non Thamuz aut Ab, quando areæ paleis abundant. Quamobrem Scribæ populi a regiis exactoribus miserrime flagellati Pharaonem tristi cum vociferatione appellarunt : flectere tamen non potuere atrocem animum; quominus etiam desidiæ inertiæque ipsos accusaret. « Vacatis, *inquit*, ideoque quæritis abire, et sacrificare Domino[2]. » Cum ergo Scribæ suorum Israëlitarum calamitatem in dies ingravescere cernerent, in præsentia et ante oculos Moysis adversus ipsum et socios Deum obtestabantur.

CAPUT VI.

Integrum deest apud nostrum Ephræm.

CAPUT VII.

1. Dixitque Moses ad Dominum; ex quo Pharaonem tuo nomine conveni, quam populus tuus speraverat, salus ipsi facta non est, sed aucta calamitas. « Cui Dominus : perge porro, *ait*, et cum quæsierit Pharao signum, projice coram eo virgam, ac vertetur in colubrum. Vocavit autem Pharao incantatores, et fecerunt » incantationibus suis similiter[3]. » Idest, visi sunt

[1] Exod. v, 12. — [2] Ibid. 17. — [3] Ibid. vii, 9, 11.

fecisse : quæ enim hoc loco dicuntur suis maleficiis præstitisse, hæc non utique præter morem perfecerunt; quia suam suo more artem exercuerunt : quare inexpiabili scelere se obstrinxere, si se suis præstigiis Mosen superasse jactarunt. « Devoravit autem virga Mosis virgas » magorum, » ut qui nequissima præsumptione rerum naturas immutare se posse credebant, nec virgas quidem suas a virga Mosis servare se posse, intelligerent. Rursus virgas virga voravit, ne mors Ægyptiorum primogenitos perinde voraret. Ex virgis enim, quæ haustæ fuerant, Ægyptii præsagire debuerunt, filiis quoque suis simile exitium imminere, si quidem futuræ calamitati præsentem pœnitentiam interponere, neglexissent. Eo nimirum consilio Deus plagas bene multas præmisit, ut Ægyptios ad pœnitentiam provocaret, atque adeo horrendam illam suorum natorum stragem effugerent : quam idcirco, utpote omnium gravissimam acerbissimamque, decreverat, etiam fore postremam.

II. Dixitque Dominus ad Mosen, « Roboratum est cor » Pharaonis. » Non dixit : « Ego roboravi cor Pharao- » nis; » sed, « Cor Pharaonis roboratum est, et non » vult dimittere populum. Rursus dixit Dominus ad Moy- » sen : Egredere ad eum, et sta juxta ripam fluminis[2]. » Fortasse illuc venire destinaverat Pharao, fluvio sacrificaturus ; vel quod soleret, ad captandam molliorem auram, eo alias ventitare. Et quidem verisimile est Regem Ægypti patrio flumini statum et solemne sacrificium frequenter factitasse juxta decreta magorum, quibus plurimum deferebat. Hic Pharao, cum a Moyse Dei nomine interpellatus, Hebræos se dimissurum negaret, Moyses percussit flumen, quod antiquus ille Pharao polluerat; ut aquæ infantium sanguine fœdatæ in sangui-

[1] Exod. VII, 14 et seqq.

nem verterentur, et pisces hominum mortuorum carnibus saginati, et ipsi morerentur. Et isthæc quidem plaga, ad injiciendum duntaxat metum componi videbatur, in ea quippe primogenitis Ægyptiorum subrogati pisces immerentes pœnam sustinebant. Quare postquam piscium strage, quod petebatur, obtinere non licuit, id porro filiorum cæde ab Ægyptiis extortum est. « Fecerunt autem incantatores incantationibus suis similiter[1]. » Neque facientibus obstitit Moses, quia nec adversus eum faciebant : cum cæteroquin promptum esset eos nunc maleficio inhibere, quos paulopost ulceribus confectos fugavit. Cum itaque Moses pro se Magos stare cerneret, et contra suos populares pugnare, noluit prohibere, quin una cum ipso Ægyptum quaterent. Adeo malus, pravusque animus, qui a Deo dissentit, nec secum ipse consentit. Si enim malefici sibi constare potuissent, utique oppugnantibus repugnare, atque percutientes repercutere debuissent : at illi contra Mosi Ægyptios obsidenti, cædentique, suppecias ferre videbantur : idcirco Moses illos nec inhibere, nec morari e re sua esse putavit, qui cum ruinas Ægypti suis artibus restaurare videri vellent, majores et luculentiores faciebant. Interea Magi monebantur, rerum naturas mutari non posse, vel cum ipsas mutare videbantur. Quandoquidem aquam in sanguinem transiisse cernebant, quod Ægyptiis incommodum, idemque factu difficillimum fuit, ut autem sanguis in aquam redire, quod Moysi maxime molestum, maleficis contra facillimum fore credebatur, id porro factum non est. Nec incantatores facere potuerunt; quæcumque enim ex arte facere solebant, hoc solummodo faciebant. Post hæc non ait Scriptura : « Dominus induravit cor Pharaonis, *sed* induratum

[1] Exod. VII, 22.

« est cor ejus, » et addit : « Et non audivit eos, sicut » præceperat Dominus : Et avertit se et ingressus est » domum suam, nec apposuit cor suum super hoc[1]. »

CAPUT VIII.

I. Cum igitur Pharao post hoc signum in sententia persisteret, Aaron virgam extulit. Virga crucis figuram expressit : ab illa cœpta sunt adversus Ægyptios signa, quando integros serpentes hausit, prænuntians Deorum inanium et idolorum interitum et ruinam; et ab eadem pariter completa sunt, quando mare interscidit, et refluentibus fluctibus Ægyptios submersit, quo prodigio Israëlitis vicinum Chananæorum excidium etiam præmonstravit. « Ascendit autem rana, et operuit terram » Ægypti. Et fecerunt incantatores suis incantationibus » similiter[2]. » Si malefici Ægyptios amabant, utique ranas dissipare debebant, nec fictas veris ranis Ægyptum jam obsidentibus adjungere. Non ergo sanabant, quia ranas disperdere non valebant : sed neque percutiebant, quia ranarum spectra exhibebant. Ergo neque sanabant, neque percutiebant, quando oculos per fictas imagines ludificabant. Perierant pisces, subsiliere ranæ, alterum natantium genus, ut scilicet de vivis ranis gravissime laborarent, qui de piscibus mortuis nihil laboraverant, adeo ut Pharao eas constituta die auferri flagitaret. Quod et impetravit, ita tamen, ut earum cadavera in tumulos aggerarentur, ne scilicet Ægyptii vana

1 Exod. VII, 22. — Ibid. VIII, 6, 7.

fuisse ranarum spectra putarent, et meras præstigias. Sed Pharao, impetratis induciis, in flagitio obstinatus obduruit, nec Hebræis de dimissione instantibus cessit.

II. Quamobrem Aaron virgam iterum adhibere compulsus est, percussoque pulvere, pediculos repente excussit, bestiolarum infestissimum genus, quod per universam Ægyptum propagatum, homines promiscue atque bestias invasit. Hic malefici artem rursus pertentarunt, non ut plagam plagæ adderent, sicut antea solebant, sed ut oberrantia circumquaque insecta extinguerent; irrito tamen conatu : quare cum artem suam eo eventu vehementer depressam, ejusque vanitatem patefactam fuisse cernerent, palam confessi sunt : « Digitus » Dei est hic : » quanquam Pharao nec his cessit. « Sed » induratum est cor ejus[1]. » Non dixit : « Deus induravit cor ejus; et non audivit eos, sicut dixerat Dominus[2]. « Et quoniam aquarum plaga, atque ranarum, et pediculorum loca Gessen, in quibus Israëlitæ habitabant, occupaverat, perinde atque Ægyptiorum regiones, Deus mox adducturus plagam noxiarum bestiolarum mixti generis, utramque gentem ita discrevit, ut Ægyptios quidem plecteret, simul Hebræos illæsos servaret. Hac plaga vehementer exterritus Pharao Mosen et socios compellans : ite, inquit, et in nostra ditione locum deligite, ibique tute Deo vestro sacrificate. Cui Moyses : Boves, respondit, et oves Deo nostro immolare solemus, patrios nempe Deos Ægypti : quamobrem merito nobis metuendum est, ne ab Ægyptiis religionem suam violari contuentibus, et minime ferentibus, lapidibus obruamur. Locum idcirco tridui itinere ab Ægypto remotum quæremus, præsertim, cum isthuc a Deo, qui hæc sibi sacra fieri jussit, præscriptum fuerit.

[1] Exod. VIII, 19. — [2] Ibid.

CAPUT IX.

I. « Dixitque Pharao, ego dimittam vos, tantummodo » ne longius abeatis, et orate etiam pro me[1]. » Verum cessante culicum plaga, Pharao fidem datam fefellit, nec populum dimisit. Quamobrem Deus in jumenta pestem immisit, ita tamen ut Ægyptios duntaxat affligeret, et Hebræorum armenta intacta relinqueret; sed nec ejusmodi calamitate a sententia dimoveri Rex flectique potuit; altera proinde plaga urgendus fuit, ulceribus per corpora hominum atque pecudum promiscue serpentibus, quæ Moses, ipso Pharaone præsente, jactato cinere, induxit. Hic malefici Mosis conspectum ferre non potuerunt, eo minus, quia arti suæ non erat locus. Nec enim in corporibus Hebræorum spectra ulcerum exhibere ipsis licebat, nec sua, veris ulceribus sauciata, fictam ulcerum imaginem recipiebant.

II. Rursus Deus pestem se immissurum Pharaonis domui populoque gravissimam comminatus, subdit : « Idcirco statui te in contentionem. » Id est, propterea præteritis te plagis non interfeci; ut ex calamitatibus, quibus afflicturus sum ditionem tuam, meam potentiam intelligas. Hoc interim accipito, quod crastino die sævissimam grandinis procellam immittam. Quocirca satagito, ut jumenta ad sua stabula redeant, ne cum pestem evaserint, superveniente grandine, absumantur. Hic animadvertito, quomodo Deus neutiquam delectabatur in tribulatione Ægyptiorum, proptereaque malum com-

[1] Exod. VIII, 28.

minabatur, antequam inferret, ut peccatores pœnitentiam agerent, et ipse pœnitentibus pœnam remitteret. Ægyptios monuit, ut imminenti procellæ armenta subducerent, et si quidem Deo monenti obsecuti pecora contraxissent, non erat, cur grando deplueret. Porro, quandoquidem monita contemnunt, sæva cadat grando, et divinæ animadversionis mirabilem discretionem impiæ genti suorum pecorum strages testetur. Cogatur etiam in stabula armentum, ut superventura grando piorum resipiscentium pecora, Deo ducente, præteriisse videatur. Ruit itaque præceps grandinis nimbus, intermicantibus fulgetris mixtus : adeo nec grando ignem extinxit, nec ignis grandinem tabefecit, quin ea adjuncta, velut aggestis vepribus, flammam extulit luculentiorem. Simili miraculo grando, velut in fornace ferrum, sic igne torrente excandescere visa est, et quod etiam mirabile fuit, ignis grandinem inflammavit, ligna minime adussit : quare etsi sæviente procella annosæ arbores fractæ dissiliere, attamen nec hortos, nec vineas, sed nec sepes flamma corripuit.

III. « Dixitque Pharao ad Moysen : peccavi hac » vice[1]. » An non ille antea peccavit, quoties obstinatus in sua pertinacia perstitit? Ita sane, sed etsi antea peccavit, hac quantumvice non peccavit. Monitus enim, ut armenta congregaret, monita contempsit ; perinde graviorem præteritis noxam contraxit, suamque stultitiam magis exaggeravit. His dictis dimissus a Pharaone Moses, manus in cœlum levavit ; simul conticuere nubium voces, pluviaque remisit, sive quod in auram evanesceret, sive quod in nubibus quodammodo stagnaret, aut ab eisdem resorberetur. Nec enim credendum est adeo celerem fuisse ejus e nubibus casum, ut ad

[1] Exod. IX, 27.

easdem reditus velocior esse nequiverit. Nec tamen Pharao, aut servi ejus ab instituto descivere, aut de populi dimissione consilium susceperunt.

CAPUT X.

I. « Dixitque Deus ad Moysen : vade ad Pharaonem[1], » illiusque fortunæ, gloriæve altitudinem ne paveto. Et mea quidem patientia cor ejus egomet obduravi, dum ejus obedientiam prætento plagis tua manu incussis, ejus namque pœnitentiam mihi perpetuo propositam fixamque habui : etsi ejusdem versutiam, et strophas simul perspectas haberem : tibimet enim prædixeram Pharaonem voluntati vestræ nunquam obsecuturum. Nihilominus ita cum illo agendum fuit, ut signa fierent seris usque nepotibus narranda. Dixit itaque Moses ad Pharaonem : si populo exitum adhuc inhibere pergas, locustas accersam, sata, quæcumque grandinis procellam evasere, voraturas. Dixeruntque Pharaoni servi ejus. Quandiu populus iste in nostram perniciem et scandalum retinebitur? Abeant, et sacrificent Domino Deo suo, ne forte nosmet involvat pestis, quæ dudum agros, pecoraque nostra absumpsit : aut adhuc ignoras universam propemodum Ægyptum concidisse? Quamobrem Pharao Moysen accersit, et : abite, inquit, vasa quoque, et sarcinas vestras advehite, sed vereor ne a Regibus locorum, qua iter facturi estis, grande aliquod paretur malum. At si bona quidem fide populi hujus incolumitati

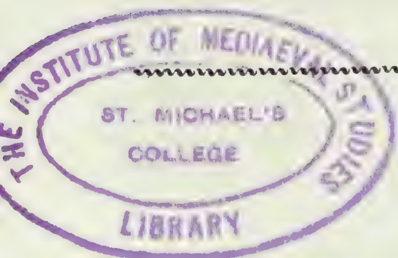
[1] Exod. x, 1.

cautum velles, in tua utique ditione morantem æquius tractasse. Sique ex sincera etiam charitate illum retinere cuperes, profecto paleas laboranti non negares, nec novo onere gravares jugo pressum durissimo. Disce tamen, populum, cui adest admirandorum facinorum molitor Deus, cum homine pugnam non timere. Induxitque Moses adhuc locustas, quæ herbas, et quæcumque a grandinis tempestate superaverant, absumpserunt : adeo ut Pharao conterritus, se peccasse confessus fuerit, et peccati pœnam deprecaretur. « Peccavi, *inquit*, Domino, » et vobis, et nunc ignoscite mihi peccatum meum[1]. » Porro si Pharao obduratus fuisset, ista non diceret, quia cor obduratum a pœnitentia alienum est : si ergo flagellatus orat, atque dimissus mox rebellat, huic utique liberum arbitrium fuit, ista quippe duo ejus in seipsum potestatem attestantur.

II. Mox edicente Mose disperiere locustæ, postquam Pharaonem facti pœnitere cœpit. At cum a proposito postmodum resiliisset, continuo incubuit atra nox, universamque Ægyptum ad triduum tenuit. Hebræis interim lucis usura frui concessum fuit, tum ut aliquam ab assiduo labore remissionem caperent, tum ut ad vicinum exitum vasa sarcinasque colligerent. Dixitque Pharao ad Moysen : agite dum, abite, et Domino Deo vestro servite : uxores natique sequantur; solummodo pecora satisdabitis, vos ad nos omnino redituros. Non tot sunt nobis, respondit Moyses, pecora, ut ad magna sacrificia Deo nostro offerenda sufficiant : quamobrem ex tuo te armento oporteret Deo nostro hostias supplere, si quid tamen te tuis tibi gregibus superavit : quanquam nec ipsi scimus, quibus illi litandum sit victimis, donec Deus ipse nos doceat, quas sibi decreverit hostias. « Et

1 Exod. x, 16, 17.

» induravit Dominus cor Pharaonis, noluitque dimittere » populum[1]. » Si Deus obduraverat cor Pharaonis, cor utique divinitus obduratum nec flectitur, nec mutationem patitur. Si ergo Pharao correptus aiebat, dimittam, impetrata post remissione, resistebat, nec jam dimittere volebat, istud profecto non ab induratione cordis a Deo immissa fiebat, sed ab interno dictamine operantis, qui, pœna premente, ad custodiendum mandatum ipse se flectebat, at quoties a dolore metuve respirabat, proculcabat leges.

CAPUT XI.

Præcepitque Deus populo, ut a suo quisque sodali aurea argenteaque vasa postularet; nocte quippe dimidia perituros prædixit Ægyptiorum primogenitos, necnon primos animalium fœtus. Quam ob causam per universam Ægyptum, talem complorationem futuram, qualis olim fuerat in domibus Hebræorum, quando ipsorum infantes in profluentem mittebantur. Et ait Moyses: « Hæc dicit Dominus : media nocte egrediar in Ægyp- » tum, et morietur omne primogenitum in terra Ægyp- » tiorum etc. Et descendent ad me servi tui, et dicent » mihi : egredere tu, et populus iste, et tunc egrediar[2]. » Scilicet, quoniam qualem populus meus plagam olim accepit, ea Pharaoni a principio inflicta non fuit, idcirco in hac pertinacissima contentione adhuc obstinatus obdurat.

[1] Exod. x, 27. — [2] Ibid. xi, 4 et seqq.

CAPUT XII.

« Mensis iste erit primus mensium anni, ejusque die » decimo tollant singuli agnum per domos, et servabitur » usque ad quartam decimam diem : immolabuntque » eum ad occasum solis, et aspergent sanguinem ejus » super utrumque postem, et in super liminaribus do- » morum, in quibus comedent illum[1]. » Agnus est typus Domini, qui decimo die mensis Nisan descendit in Virginis uterum. A die quippe decimo mensis septimi, quo Zachariæ Joannis nativitas prænuntiata fuit, usque ad decimum primi mensis, in quo Mariæ Angelus divini Verbi incarnationem nuntiavit, sex menses interfluxerunt : quocirca ab Angelo Mariæ dictum fuit : « Hic sex- » tus est mensis illi, quæ vocatur sterilis. » Die itaque decimo Agnus inclusus est, et Dominus conceptus est, et quarto decimo Agnus occisus repræsentat Dominum in cruce mortuum. Azyma porro cum succis amaris comedenda ejusdem novum Sacramentum adumbrabant, atque tristes ac mœrentes ex eo participaturos. « Comedetis » Agnum succincti lumbos vestros, et baculi in manibus » vestris et calceamenta in pedibus vestris[2]. » Hæc novum Christi Discipulorum cœtum præsignabant velut accinctum, paratamque ad Evangelium promulgandum viam mox ingressurum. « Baculi in manibus vestris[3], » cruces sunt Apostolorum humeris impositæ. « Et stantes » super pedibus vestris : » quia nefas est, sedentes accipere Corpus vivum. « Et omnis advena non comedet

[1] Exod. XII, 2 et seqq. — [2] Ibid. — [3] Ibid.

» ex eo[1] : » qui enim baptizatus non est, non manducat ex Corpore : « Et os non confringetis in eo[2]. » Nam etsi clavis perforatæ fuere manus et pedes Domini, latusque lancea transverberatum, os tamen in illo nullum comminutum fuit.

CAPUT XIII.

Nocte media divinitus immissa lues omnes Ægyptiorum primogenitos sustulit. Qui casus universam Ægyptum, supra quam dici potest, perculit, cunctasque per loca domos questubus, et ejulatibus implevit : ingens malum, non tamen sine causa : Ægypti namque sepulcra matrum Ægyptiarum primogenitis oppleri æquum fuit, postquam Ægyptiis visum est, Hebræorum infantibus fluvium implere. Ea demum clade fractus Pharao, extemplo Mosen et socios accersit, jubetque Ægypto confestim excedere. « Surgite, *inquit*, et egredimini a populo meo, pecoraque simul vestra hinc abigite. Abeuntes benedicite mihi[3]. » Profatus fuerat Moses, Pharaonis servos de exitu ipsum aliquando interpellaturos : profecto amplius, quam optaverat, consecutus est; quando non modo Ægyptiorum vulgus, sed ipsemet Pharao rogabat, immo vero urgebat, ut nec expectata luce per tenebras noctis ex Ægypto sese proriperet. Quorsum istuc? Nimirum quum Ægyptii cernerent natos suos subita morte sublatos, similem sibi exitum inde conjectabant; etsi malefacta per veram pœnitentiam corrigere nolebant,

[1] Exod. xii, 45. — [2] Ibid. 46. — [3] Ibid. 32.

« Profectique sunt filii Israël de Ramesse viri sexcentum » mille, et in Socoth castrametati sunt[1]. » Illorum porro in Ægypto exilium ad quadringentos triginta sex annos productum fuit; qui tamen annorum numerus non ab ingressu Jacob supputandus est, sed a die, quo Deus cum Abrahamo fœdus inivit. Sic Hebræorum populus ex Ægypto evasit, spoliis Ægyptiorum onustus, et instructus armis, Deo protegente, obtensa per diem nube, noctuque viam monstrante flammea columna. Eodem tempore Moses ossa Joseph extulit, secumque asportavit.

CAPUT XIV.

I. Interea Pharao populusque Ægyptius factam Hebræis abeundi veniam damnare, multa, ut fit, inter se agitare. Quid istuc factum, aiebant, ut tantis affecti malis, Hebræos pateremur, impune decedere terris nostris? quin et communes opes, et gazas diripere, et auferre sibi? At præstat sane perire, quam Ægyptiacum imperium Hebræorum ludibrio permittere. Hac inflammati cogitatione procurrunt, rati se, cæsis Israëlitis, non modo direptas opes recepturos, sed multas etiam ab hoste manubias facturos. In hanc profecto spem Pharao Hebræos insequebatur : « At illi egressi erant in manu excelsa[2]; » divites auro et argento, vestibus et armentis, « nec erat » in eis infirmus : » quemadmodum Deus Abrahamo promiserat. Porro Israëlitæ, conspecto Ægyptiorum agmine, trepidare, fugamque circumspicere cœperunt. At quid,

[1] Exod. XII, 37. — [2] Psal. CIV, 37.

num is erat Ægyptiorum exercitus, ut sexcenta millia armatorum in eam trepidationem, metumque conjiceret? Haud sane, sed Hebræi uxorum filiorumque, atque pecorum animadverso periculo, illico perturbati, vix mente oculisve constabant. Ecquis, aiebant, imbelles fœminas a militari licentia vindicet, aut armenta tot prædonum rapacitati subducat? Dominus, cito respondit Moses, ipse cœptum in Ægypto bellum hic absolvet, vobis in ipso conflictu cessantibus, atque tacentibus.

II. « Dixitque Dominus ad Moysen : Quorsum rogas[1], » quæ etiam non rogatus populo tuo præstare constitui? Quin, in figuram crucis vibrata virga, feris mare? Protinus diffissum pelagus cedet loco : « Et ecce indurabo » cor Pharaonis, » id est, non cohibebo audaciam Ægyptiorum. Quare divisi quidem maris spectabunt miraculum, nec tamen, tanto prodigio moniti, errorem suum damnabunt. Hinc meritos sequetur pœna, et ego glorificabor a ruina, quæ meo numine atque nutu conflata, Pharaonem opprimet et exercitum ejus universum : « Scientque Ægyptii, » prius quam pereant, « quia ego » Dominus[2]. » Istuc illi professi sunt, quando mutuo se ad fugam adhortabantur. « Fugiamus a facie filiorum » Israël : Deus enim pugnat pro eis contra Ægyptios[3]. » Et sustulit Angelus columnam nubis a facie filiorum » Israël, statuitque mediam inter castra Ægyptiorum, » atque Israëlitarum[4]; » effecitque, ut nubes, quæ per diem Hebræos inumbrabat, per noctem utrisque castris interposita, Ægyptiis quidem tenebras affunderet, quales passi jam fuerant in terris suis per tres dies, ac totidem noctes; eadem e contra Israëlitarum castra luce clarissima collustraret. Idque divino consilio fiebat, ut Ægyptiorum cohiberetur audacia, Hebræi vero animos

[1] Exod. XIV, 15, 17. — [2] Ibid. 4. — [3] Ibid. 25, 26. — [4] Ibid. 19, 20.

interim viresque repararent. Et sane si Ægyptii, quid illæ tenebræ portenderent, attendissent, nunquam pelago se temere credidissent. Enimvero istuc spectabat producta ad multas noctis horas maris divisio, nam minimo temporis momento a Deo findi potuisse liquet : diu tamen dilatum est, inductusque interim ventus urens, qui multo labore aquas siccaret, fretumque verteret in continentem. Hæc tamen Ægyptios haudquaquam inhibuere, ne cœco impetu Hebræis fugientibus instarent : scilicet nec tenebras utrique agmini interjectas exhorruerunt, nec horrendo maris hiatu perturbati sunt, quin nocturno tempore, per cœcos aditus, semitamque impendentibus utrinque fluctibus obseptam, populum insequerentur, cui e sublimi excubans columna viam præibat; immo vero etiam ad arma pugnamque illum provocarent.

III. « Jamque advenerat vigilia matutina, et ecce re» velatus est Dominus super Ægyptios, et turbavit eos » fixitque rotas curruum eorum[1] : » seu ne populo fugienti instarent, seu ne fugerent refluentis maris undas. At illi nec præsens Dei numen reveriti sunt, nec divina virtute, rotarum cohibente motum, absterriti, resipuere, et male cœpta damnarunt ; sed implicitos cœno currus omni vi impellere proximoque naufragio eripere conabantur. Cum autem Scriptura dicat, Moysen elevasse manum super mare, cum aquas divideret, e contra eisdem refluentibus demisisse, credibile est, Moysen erectas in sublime manus continuisse, donec universus populus mare transmitteret : quemadmodum postea fecisse legitur, Hebræis contra Amalecitas prælantibus. « Involvitque Dominus Ægyptios, nec unus » quidem superfuit ex eis[2]. » Atque adeo Hebræi

[1] Exod. XIV, 24. — [2] Ibid. 28.

Ægyptios fluctibus prius obrutos, mox rejectante pelago in littus projectos aspectarunt, sicut olim placuerat Ægyptiis, cadavera Hebræorum infantium ad ripas fluminis aggesta contemplari. Hæc in Ægypto, et in mari gesta sunt, ob quæ « filii Israël crediderunt Domino et » Moysi servo ejus [1]. »

CAPUT XV.

« I. CECINERUNT autem Moyses, et filii Israël canticum istud Domino [2] : » Moyse scilicet præcinente, cæteris carmen recantantibus. « Cantate Domino » magnifico [3] : » idest, Domino, qui equos, et equites justa animadversione dejecit in mare. Idem fortis « et laudabilis est [4] : » fortis, dum Ægyptios fluctibus obruit, idemque laudabilis, dum Hebræorum saluti libertatique consulit. « Jah Dominus. Videlicet : « Qui est, ipse est Dominus, idem factus est nobis » Salvator [5], » idem aio, non vitulorum simulacra, quæ dudum artificis manus effinxit. Quamobrem « iste » est Deus meus et glorificabo eum, Deus patris mei » Abrahæ, et exaltabo eum. Dominus potentissimus » est, et bellator [6], » qui, nobis otiose spectantibus, contra Ægyptios dimicavit, pelagoque dedit Pharaonem, et quem ostentabat, exercitum; sed et procerum suorum florem ab ipso lectum et in aciem eductum eodem naufragio involvit, rubrique maris fluctibus demersit.

[1] Exod. XIV, 31. — [2] Exod. XV, 1. — [3] Ibid. — [4] Ibid. 2. — [5] Ibid. — [6] Ibid. — [7] Ibid. 3.

» Descenderunt in profundum [1], » et imos recessus subiere maris : proprioque depressa pondere corpora, quasi lapides, quas non hauserant, hauserunt aquæ. « Dextera tua Domine glorificata est in virtute [2], » idest nec cum Ægyptios profligare decrevisses, dexteræ tuæ defuere vires. « Misisti iram tuam, et devoravit » eos, sicut stipulam [3], » in Ægypto, et in mari. « Et » in spiritu tuo intumescentes coïere aquæ [4]. » Id est, vel in spiritu tuo, hoc est, concitis ex adverso ventis mox scindendæ confluxere aquæ, vel oris tui præcepto didicit salum vagas undas subsistere et velut utre clausas tamdiu sustinere, donec sexcenta Israëlitarum millia littus tenerent. « Densatæ sunt Abyssi in corde maris » ad perdendos Ægyptios [5]. » Crimen naufragii causam indicat subdens : « Dixit inimicus : Comprehendam eos, » dividam spolia, deglutiet eos anima mea, etc. Flavit » spiritus tuus, et operuit eos mare [6], » ipsisque occidentibus superbæ simul molitiones eorum conciderunt. « Quis similis tibi Domine in Diis nominatis ? Quis si» milis tibi, magnificus in sancto tuo [7] ? » Videlicet in habitaculo sancto tuo. « Terribilis Ægyptiis, atque lau» dabilis Hebræis [8] ; et faciens mirabilia » in mari, et in Ægypto. « Deduxisti, præeuntibus viam nube et co» lumna, in misericordia tua populum istum [9], » quem ab Ægyptiaca servitute vindicasti. « Audierunt populi, » videlicet Amorrhæi, fluvium versum in sanguinem, » et contremuerunt : pavor obtinuit habitatores Phi» listim [10], » cum primogenitos Ægyptiorum extinctos fama nuntiaret. « Principes Edom et Duces Moab » terruit divisum mare [11]. « Dispersi sunt omnes habita» tores Chanaan : irruat super eos formido [12] : » adeo

[1] Exod. xv, 5. — [2] Ibid. 6. — [3] Ibid. 7. — [4] Ibid. 8. — [5] Ibid. 9. — [6] Ibid. — [7] Ibid. 11. — [8] Ibid. — [9] Ibid. 13. — [10] Ibid. 14. — [11] Ibid. 15. — [12] Ibid. 16.

ut, adempta salutis spe, cura confecti stupeant, cum Pharaonem, et ejus copias pelago haustas intellexerint. Ita, quæso, occurrentes quæquæ nationes immisso pavore obstupefactæ obmutescant; quominus bellum cogitent adversus populum tuum, per earum terras iter facturum; populum, inquam, tuum hunc, « quem » redemisti, quem etiam plantasti in monte hæreditatis tuæ [1], » videlicet in terris Chananæorum. « Locum » præparatum habitationi tui in Jerusalem fecisti Domine: Sanctuarium Domine præpara manibus tuis [2]: » videlicet numine nutuque tuo præsta, ut templi tui surgat ædificium. « Dominus regnabit super nos in sæculum [3]: » Dominus, aio, non exteræ nationes. « Ingressi sunt » equi, et quadrigæ Pharaonis, et equites ejus in » mare [4]; » dumque nos comprehendere, atque opprimere contendunt; pelagus elusit conantes, reductisque repente fluctibus, inopinos corripuit, et submersit.

II. « Sumpsit ergo Maria Prophetissa, etc [5]. » Quid, num illa prophetavit? vel Scriptura ipsam hoc nomine decoravit, sicut et Esaiæ uxorem Prophetissam appellavit, quum talis non esset? etsi fœminam sanctam et tustam fuisse non dubitem. In geminos itaque choros divisus est eo die populus, dignum Deo carmen cantajurus, qui eodem die pelagus sciderat, et hostes aquis extinxerat. Moyses scilicet virorum, Maria fœminarum agmini præcinebant: « Cantate Domino triumphatori, » quia magnifice egit [6]. » Quando citra laborem et pugnam hostes suos obtrivit, et ingentibus hisce plagis exagitavit, quasi nihil ageret.

[1] Exod. xv, 16. — [2] Ibid. 17. — [3] Ibid. 18. — [4] Ibid. 19. — [5] Ibid. 20. — [6] Ibid. 21.

CAPUT XVI.

I. Jamque mari transmisso, ad loca Morath Israëlitarum agmen processerat; cum Deus illos tentare volens siti vexari permisit, quam aquarum penuria atque desperatio vehementer accenderat : inde materies data est protervo populo obtrectationum ac tumultus, quem ut compesceret Deus, lignum quoddam Moysi monstravit, quod cum ille in aquas misisset, continuo dulces effecit. Lignum istuc Crucem Domini adumbrabat, cujus attactu gentium amaritudo medicanda præsignabatur. Cumque Deus eo, quem dixi, medicamine aquarum saporem immutasset, mox condidit leges, ut nimirum virga naturam corrigeret, et libertati lex blandiretur, et suaderet. Ea tentatione defuncti, e locis Morath progressi sunt ad regiones Elim, et inde ad desertum Sinaï. Hic desiderium carnium novarum turbarum occasionem præbuit ; et Deus annonam populo e cœlo suppeditavit, adjecitque præceptum, ut diurno victu contenti, crastini diei curam non præoccuparent. Et quia non defuere, qui ex cibi aviditate præscriptum dimensum excederent, quive e contra ex segnitie, et socordia ab eodem deficerent, supplevit defectum, et excessum sustulit de suo vas ipsum, quod ad explorandam quantitatem mannæ adhibendum erat. Cæterum labor colligendi manna non sine causa injungitur, qui segnitiem et desidiam arceret. Sabbati nihilominus otium sancitum est in gratiam servorum et mercenariorum,

boum quoque, atque jumentorum; sed nec sabbatum homines impii observarunt, qui eo die palabundi per agros manna quæsivere; incassum tamen, nec enim invenerunt. Subdit Scriptura : manna specie quidem coriandrum, mel autem gustu repræsentasse, ut inde intelligeremus, manna ad omnem saporem compositum fuisse. Eoque phialam impleri mandatum fuit, atque perpetuo asservari : quod et factum est, adeo ut nec plurium sæculorum decursu computruerit, aut vitium senserit. Nihilominus idem privatis in ædibus in posterum diem repositum continuo vermibus scatebat. Istud opsonii genus Israëlitis victum diurnum suffecit ad quadraginta annos, nec cœlo depluere desiit usque adeo, donec terræ promissæ fines tenuerunt.

CAPUT XVII.

I. Ventum tandem in loca Raphidim, ubi denuo adversus Moysen populus, nata ex aquarum defectu seditione, non ut ante solebat, secum commurmurare et demisse fremere, immo vero aperto jurgio contendere, et rixari cœpit. « Clamavit autem ad Dominum Moyses, » orans et dicens : « Quid faciam? populus iste me lapi» dabit[1]; » nec profecto manus ejus effugiam, nisi aquam dedero, qua modo accepta adversum me tumultuari desinet. Hic Moyses præsentibus senioribus ex cautibus montis Oreb fontem elicuit : et quoniam dixerant : quomodo Deus adest nobis, quibus nec ad restinguendam

[1] Exod. XVII, 4.

sitim, aquæ suppetunt? Idcirco proceribus populi præsentibus et aspectantibus erupit fons, certam fidem facturus, Deum a castris minime abesse. Usque adeo populus ille pervicacissimus, præteriti temporis miracula oblitus, nova quærebat, et quamvis perpetuo oculis obversarentur manna, nubes, et columna, sed et conturnices in castra involarent; nihilominus, quia eadem in longum tempus producebantur, illa protervi homines mirari desierant, nec miracula esse putabant; propter eaque nova signa petebant, dubitantes, hæsitantes, circumspectantes, nec Dei præsentiam sentientes.

II. Hic bellum cum Amalecitis cœptum est, duce Josue. Moses interim subiit in montem, virgam manu ferens, quam cæteroqui nunquam gestare solebat, nisi cum patrandorum miraculorum necessitas instaret. Ut discas sceptrum illud sacramentum Crucis adumbrasse, cujus proinde divina virtute admiranda illa, quæ narrantur signa Moses ediderit. Moysen secuti sunt Aaron et Hur, quem utriusque cognatum fuisse aiunt. Quamdiu ergo Moyses in sublime erectas manus sustentabat, Israëlitæ perpetuo victores fuere, adeo ut populorum, qui in eorum perniciem plurimi conspiraverunt, nemo tamen impetum, impressionemque tulerit. Mose contra demittente manus, Hebræi victi, cæsique fuere, et merito, ut qui Dominum et Moysen perpetuis obtrectationibus et jurgiis incesserent. Moses porro protensis manibus, simulque virgam pectori applicitam gerens, Crucis expressam imaginem repræsentavit. Accidit itaque, ut tempore eodem Josue in acie præliando, Moses orando in monte rem gererent; populus vero modo strenue hostes fugaret, modo trepidus fugeret, ut manus Moses protenderet, ut laxaret. « Et » dixit Dominus Moysi : scribe monimentum istud in » libro, et Josue tradito, quoniam delendo delebo me-

» moriam Amalec[1]. » Istud porro publicis tabulis inscribi mandavit, tum ut vicinæ gentes, severæ animadversionis comminatione deterritæ Israëlitas lacessere desinerent : tum ut Amalecitæ resipiscerent, illisque ad sanam mentem se revocantibus, ipse latam contra eos sententiam pariter revocaret. « Et ædificavit Moyses altare, et » vocavit nomen ejus, Dominus experimentum dedit[2] : » idest, tale Deus potentiæ suæ specimen in Amalec populo bellicosissimo exhibuit, ut ex illo reliquæ nationes Amalecitis nec numero, nec opibus comparabiles, facile conjectarent simili se clade repellendos, si quidem contra Israëlitas bellum reparare, ausæ fuissent. Jam vero, etsi Chananæi optime perspicerent, ea, quæ gerebantur, Dei geri consilio et numine, atque proinde ab ejusdem voluntate pendere suam salutem, perinde atque perniciem, dexteram tamen neutiquam petierunt. Præceperat nempe Deus Israëlitis, ut civitatibus Chananæorum ante bellum dexteram traderent. « Et ecce manus » Domini in solio : » idest, in sede judicii, in qua Moysen collocavit. « Et bellum a Domino contra Amalec a » generatione in generationem » durabit, dum Amalec perget istam tenere viam, Deumque contemnere.

CAPUT XVIII.

I. « Et venit Jethron socer Moysis, et egressus est » Moyses in occursum ejus, et adoravit eum[3]. » Morem scilicet, quem, cum apud eum hospes ageret, tenuerat, retinuit etiam postquam omnia, quæ retulimus, admi-

[1] Exod. xvii, 14. — [2] Ibid. 15. — [3] Exod. xviii, 5.

randa facinora perpetrarat. Mox eidem miracula, quæ Deus per ipsum ediderat, narravit. Ut nimirum, quod simplici sermone doctus per quadraginta annos needum didicerat, signorum evidentia convictus fateretur. Nunc enimvero credo, aiebat, Deum tot, tantorumque bonorum incœptorem ac perfectorem esse oppido suspiciendum admirandumque præ cunctis gentium Diis, quippe qui talia profecto suis cultoribus præstare non possint. Hæc Jethron, reputans Ægyptiorum adversus Hebræos molitiones, seu cum natos illorum interficerent, rati, interrupta ea arte propagatione et sobole, gentem universam brevi interituram; sive cum palearum dimensum laborantibus negarent, ut contra Moysen commoverent; sive cum per deserta loca palantes opprimere cogitarent, ingentem inde prædam sibi pollicentes; quasi sua recepturi, suisque confusas non suas opes tute direpturi. « Tu» litque Jethron hostias Domino[1]. » Idest, vel per Moysen obtulit, vel seposuit, in eo, quem Deus designasset, loco litaturus. Eodem auctore, Moses tribunos creavit, et centuriones, quinquagenarios, et decuriones, qui populo jus dicerent, et communicato labore ipsum Mosen utcumque relevarent. Ita demum Jethron in patriam remigravit.

CAPUT XIX ET XX.

« Mense tertio, » exactis scilicet ab exitu quinque et quadraginta diebus, « Ascendit Moyses in montem ad Deum.

[1] Exod. xviii, 12.

» Et dixit ei Deus : Vos ipsi vidistis, quæ fecerim Ægyp- » tiis[1], » plagas, videlicet, quibus cæcidi eos terra, marique, « et assumpserim vos velut super alas aquilarum, » nube vobis monstrante viam[2]. « Et adduxerim vos ad » montem istum. Et nunc si audieritis vocem meam, » mihi eritis dilecti, plusquam omnes gentes, eo, quod » vos solos elegerim mihi ex universis gentibus, ut sitis » mihi regnum, et sacerdotes, et populus sanctus[3] : » quandoquidem ex ipsis deligendi erant Reges et Sacerdotes : sed et illi sancti erant, et puri ab omnibus immunditiis externarum gentium. Et constituit eis præcepta dicens. « Ego sum Dominus, retribuens peccata patrum in » filios in tertiam et quartam generationem eorum, qui » oderunt me[4]. » Nam etsi Deus hominem peccantem pro sua longanimi tate et patientia sustineat, nec ipsum aut filium, aut nepotem statim puniat; nisi tamen pœnitentiam egerint, pœnam devolvet in caput quarti, si forte paternæ nequitiæ imitatorem inveniat. « Et faciens jus- » titiam in mille generationes iis, qui diligunt me, et » custodiunt præcepta mea[5] : » sicut hodie feci tibi, et populo tuo propter patres vestros Abraham et Isaac. Cæterum omnia mandata Israëlitis tradita; comprehensa censentur illa naturæ lege : quod tibi non vis, alteri ne feceris. « Non ergo occides, » ne quod nolis, alter te[6]. « Non mæchaberis, » ne uxori tuæ referatur injuria; quam proximi tui uxori intulisti[7]. « Non furabe- » ris » rem alienam ne alii tuam. « Non dices falsum » testimonium adversus proximum tuum, » ne ille adversus te[8]. « Non concupisces res proximi tui, » ne ille tuas[9]. Ut hinc intelligas vere ac merito a Domino dictum : « In his duobus mandatis » de dilectione Dei et

[1] Exod. XIX, 1, 3, 4. — [2] Ibid. 5, 6. — [3] Deut. v, 9. — [4] Ibid. 10. — [5] Exod. xx, 13. — [6] Ibid. 14. — [7] Ibid. 15. — [8] Ibid. 16. — [9] Ibid. 17.

proximi, « universa lex pendet et Prophetæ[1]. » Naturæ scilicet jus a lege, et a Prophetis explicatum. Huic nihilominus aliæ leges, certis de causis noviter incidentibus merito postmodum adjectæ fuerunt. « Altare de terra » ædificabis; et non levabis super lapides ferrum, ne polluantur[2]. » Pertinent hæc ad illud : « Vidistis quod de » cœlo locutus sum vobis. Non facietis mecum Deos au» reos, vel cujusvis generis, Neque ascendes per gradus » ad altare meum[3]. » Cavet itaque ne ad structuram altaris lapides politi adhibeantur, ne forte cum poliunt lapides altaris, altare Deum sibi faciant.

CAPUT XXI, XXII ET XXIII.

I. Eodem tempore Deus officium hominis erga proximum suum certis legibus explicuit et sancivit. « Si quis » vendiderit filiam suam in famulam, illaque displicuerit » oculis domini sui, ut eam ducere nolit, sicut ei spo» ponderat, quando illam concupivit : populo autem » alieno non venundabit eam, quia mentitus est ei, post» quam illam accepit. Si quis hominem percusserit, isque » mortuus fuerit, occidatur. Qui autem non est insidiatus » illi, sed ipsum tradidit Deus in manu ejus[4] : » quia nimirum definitus vitæ terminus advenerat, qui illum interfecit, imprudens et invitus, divinæ voluntatis censendus est executor. « Huic locum refugii constituito[5]. » Nec ille, qui præter voluntatem interfectoris cecidit, Deo

[1] Luc. vi, 31. — [2] Exod. xx, 24, 25. — [3] Ibid. 23. — [4] Exod. xxi, 7 et seqq. — [5] Ibid. 13.

nolente vitam amisit, quandoquidem ipse interfectum interfectori objecit, ne limites divino decreto statutos prætergrederetur, sed homo mortalis vivere quandoque desineret.

II. « Si rixati fuerint duo, et percusserint mulierem » prægnantem, et non fuit exitium [1], » quia fœtus necdum plene formatus fuerat, nec suis compactus membris, « multam solvet. Sin autem fœtus perfectus fuerat, red- » det animam pro anima [2]. »

III. « Non immolabis super fermento sanguinem vic- » timæ [3]. » Hoc referendum est vel ad illud : « Non inve- » nietur vobis fermentum in mactatione agni [4]. » Vel cavet ne confundantur sacrificia, et sanguis ultimæ victimæ componatur cum prima, quæ jam mactata fuerat, et altari imposita.

IV. « Neque remanebit adeps solemnitatis usque mane. » Eadem quippe die ignis altaris consummabit illum [5]. » Adipis cura, curam victimæ præstantioris insinuat.

V. « Ecce ego mitto Angelum meum ante te. Observa » eum, quia nomen meum est in illo [6]. » Quia vices Dei gerebat, Dei nomen in illo fuisse dictum est.

VI. « Et ædificavit Moyses altare, et misit juvenes » filios Israël [7], » idest filios Aaron ad præparandos vitulos in holocaustum. Nec enim hactenus uncti fuerant ad sacerdotii officia rite obeunda.

VII. « Et postquam legit volumen fœderis coram eis, » illique dixerunt, omnia, quæ dixit Deus, faciemus, as- » persit sanguine populum, dicens : Hic est sanguis fœ- » deris, quod pepigistis dicentes : Omnia quæcumque » dixerit Dominus, audiemus et faciemus [8]. » In sanguine

[1] Exod. XXI, 22. — [2] Ibid. 23. — [3] Ibid. XXIII, 18. — [4] Ibid. XII, 19. — [5] Ibid. XXIII, 18. — [6] Ibid. 20, 21. — [7] Ibid. XXIV, 4, 5. — [8] Ibid. 7, 8.

fœderis, Evangeli sacramentum per Christi mortem et sanguinem gentibus inferendum præsignabatur.

CAPUT XXIV ET XXV.

« Et ascendit Moyses cum suis, et seniores septua-» ginta, videruntque Deum. Eratque sub pedibus ejus, » quasi opus lateris sapphirini, et quasi color cœli cum » serenum est [1]. » Later populo ægyptiacam servitutem in mentem revocabat; et aspectus cœli, cum clarum est, eosdem admonebat, quod etiam alibi præceptum est, meretricium fucum esse fugiendum. Et super seniores non protendit manum suam, quippe qui ad visionem vocati fuerant, non item ad prophetiam, quanquam et hanc postmodum acceperunt. « Et dabo tibi lapides etc. » Moyses itaque legem tabulis lapideis insculptam Israëlitis tradidit, eamdemque digito Dei fuisse exaratam significavit, quo ipsis augustiorem ac venerabiliorem redderet, reputantibus illam Dei manu descriptam, ejusdemque auctoritate sibi impositam fuisse. « Et ascendit Moyses et » Josue in montem, et vocavit Dominus Moysen die » septimo de medio nubis, et vidit gloriam Domini om-» nis domus Israël [2]. » Eodem tempore Deus tabernaculi formam et materiam, universumque instrumentum Moysi exposuit. Sacri præterea unguenti atque thymiamitas compositionem tradidit, et sacrificiorum cæremonias et ritus. Cum autem Deus Moysen ita alloquitur : « Omnem, » quam ostendo tibi similitudinem Tabernaculi, sic fa-

[1] Exod. xxiv, 9, 10. — [2] Ibid. 11 et seqq.

» cies [1] : » videtur veteris testamenti Tabernaculum appellasse similitudinem seu typum, et tabernaculum temporarium, quo insinuaret, idem ad tempus duraturum, eoque demum sublato, substituendam Christi Ecclesiam, et hanc, utpote perfectum consummatumque cœlestis Tabernaculi exemplar, in sempiternum mansuram. Rursus Tabernaculum similitudinem, seu imaginem cœlestis Tabernaculi dixit, ut Israëlitæ ex archetypi excellentia exemplaris dignitatem conjicerent : idcirco etiam subdidit : « Et veniam et loquar ad te supra pro- » pitiatorium [2] : » adeoque Dei voces, quasi supra alas duorum Cherubim arcam ambientium insidentis, deferebantur ad Pontificem, cui intimum illud adytum semel in anno fas erat intrare.

CAPUT XXVI AD XXVIII.

Desunt apud S. Ephræm, qui illa explanasse non videtur: quædam reperiuntur infra in capite XXXVI.

CAPUT XXIX.

I. « Et sumes vitulum unum de armento, et panem
» azymum, et placentas azymas oleo conspersas, et la-
» gana azyma oleo lita, et pone in canistro : et sumes
» adipem, qui operit intestina et reticulum jecoris, et

[1] Exod. xxv, 40. — [2] Ibid. 22.

» duos renes[1]. » Vides tria genera præcipua hostiarum, primum taurorum, secundum arietum, tertium agnorum : quia tres sunt Sanctorum gradus, quorum proinde differentiæ, et dispares animi dispositiones his symbolis explicantur. Primus itaque gradus Perfectorum est, morum innocentia integritateque sequentibus multo superior. Secundus Proficientium, inferior, quique mediocritatem non excedit. Tertius omnium minimus et infimus, Novitiorum; magnitudo nempe corporum symbolum est excellentiæ animorum, taurus proinde animal utique ove majus et nobilius, pulchre declarat summum et supremum Sanctorum ordinem, quomodo ovis gradum isto minorem. Jam in placentis sine fermento, morum proponitur simplicitas et ingenuus animi candor. In laganis oleo conspersis et frixis disce jucundam et lætam vitam Sanctorum. Panem azymum puræ synceritatis symbolum esse satis constat. Renes exprimunt prudentiam discernendi affectus motusque animi, quos adeps eosdem renes operiens repræsentat : Renes quippe ad secretionem appositi sunt. De reticulo seu adipe jecoris quidam disputant contenduntque concupiscentiam in jecore sedem habere : hunc ergo adipem jecur et viscera operientem Deo offerendum lex præcipit, partem scilicet corporis, in qua velut in proprio fonte concupiscentiæ affectus vehementius exæstuant.

II. « Et asperges de sanguine super extremum auris » dexteræ Aaron, et filiorum ejus, et super pollices dex» teros manuum et pedum illorum[2]. » Arietis cruor, auribus in summo positis, aspersus supremum justorum perfectorum ordinem designat : nam quæ infra aures sunt, membra, manus et pedes, signant justos proficientes, et peccatores pœnitentes. Alii interpretes in auribus con-

[1] Exod. XXIX, 1, 2. — [2] Ibid. 20.

templantur cœlestes virtutes ad audiendam vocem sermonum Domini paratas, in manibus terrenis corporibus demersos immortales animos, in pedibus ipsamet corpora mortalia. Rursus, aures, aiunt, obedientia atque obtemperantiæ symbolum esse : manus innuere laboris patientiam et piæ exercitationis studium : pedes constantem ad omnes virtutes progressionem. Interim observa in descriptione Tabernaculi tria altaria, quorum allegoriam sic accipe, ut primum figuram putes altaris, quod in præsenti habemus, secundum ejus, quod in cœlo speramus, tertium ejus, in quo sontes suppliciis mactandos credimus. Crustula ex simila triticea oleo conspersa humanam naturam oleo Divinitatis unctam, idest Emmanuelem significat, eademque a furfure secreta offertur; quia Emmanuelis humanitas omnis omnino peccati expers fuit.

III. « Facies agnos duos unum agnum mane, et alte» rum vespere[1]. » Uterque agnus Salvatoris nostri figuram expressit, qui mane offerebatur Christi pro Sanctis morituri typus fuit, qui autem vespere, eumdem pro peccatoribus immolandum præsignavit. « Ex libamine quarta » pars heminæ erit per agnos singulos. » Hemina in quatuor distincta partes corpus Christi ex quatuor elementis concretum signat, ex hoc igitur corpore sacer ille liquor expressus fuit, quo sanctificati sunt, quotquot illo aspergi meruerunt.

[1] Exod. XXIX, 38, 39.

CAPUT XXX ET XXXI.

I. « Et facies labrum æneum etc[1]. » Concha lavaturis exposita inter tabernaculum et altare spiritualis lavacri typus fuit, quo anima dum suis sordibus eluitur, ad ingressum tabernaculi præparatur.

II. « Sume tibi aromata prima myrrhæ purissimæ quin- » gentos siclos, et cinnamomum, et casiam et calamum » aromaticum, atque olei olivæ heminam etc. » Hic iterum divini Verbi incarnationem recogita, et Emmanuelis corpus ex quatuor aromatum, idest elementorum speciebus compositum, positaque simul in Christo omnia : hinc porro occurrent quinque speculationes, quarum prima ipsum rerum opificem spectat, secunda pendentes ab eodem substantias rationales, tertia naturas sensu præditas, quarta res cæteras sensibus obvias, quinta, quæ ex taxatione aromatum ducitur, respicit tempus rerum omnium creatarum mensuram : « Juxta compositionem » ejusmodi unguenti non facietis aliud[2]. » Non inquit facietis, quia unus est Emmanuel, cujus similem nullus utique faciat. « Sume tibi aromata stacten et onycha, » galbanum et thus. » In hac specierum odoratarum compositione Emmanuelem tertio expressum contemplare; ipse enim omnes Sanctos ad currendum in odorem unguentorum suorum provocat, et currentes sibi conjungit, atque in novam creaturam transfert, eritque fortasse, quando eosdem unum secum efficiat similes sibi.

[1] Exod. xxx, 18. — [2] Ibid. 23. Ibid. 32.

CAPUT XXXII.

«Videns autem populus, quod moram faceret descen- » dendi de monte Moyses, dixit ad Aaron : fac nobis » Deos, qui nos præcedant; Moysi enim huic vero, qui » nos eduxit de terra Ægypti, ignoramus, quid accide- » rit[1].» Itane vero Moyses ignotus, quem superato monte, nubem intrasse nuper vidistis? Quin ergo mittitis exploratum? quin potius ipsimet ad cacumen montis aditis? et si quidem eo venientibus nec Moyses, nec ejus famulus Josue appareat, tum vero deliberate. At enimvero dum manent quæcumque vobis ille comparavit, manna et coturnices, columna et nubes, itane contemnitur a Moyses, ut perinde ac si nunquam fuerit, esse desiisse videatur? Attamen Aaron insanam turbam ob eo consilio avertere conatus, adeo non persuasit, ut nihil propius factum fuerit, quam ut lapidibus obrueretur; quo mortis genere Mosis cognatus Hur ex eadem causa sublatus fuerat; quem eodem tempore in montem subiturus præsentibus senioribus populi judicem designaverat. Cum ergo ejusdem nulla postmodum mentio in sacra historia recurrat, hinc docti interpretes conjectarunt, illum interfectum fuisse in ea seditione, quæ pro vituli constructione adversus Aaron concitata fuit. Cum enim Hur seditiosis animose et fortiter obstaret clamans, nefas esse fidem cum Deo mutare; aiunt ab eisdem fuisse trucidatum. Aaron igitur, ut necem fugeret, populus pœnam simul veritus, ne nefarii homines pro uno plures

[1] Exod. XXXII, 1.

sibi facerent Deos, susceptaque nova religione, quoniam Ægyptiorum contuberniumconspectumque fugiebant, loca Ægypto vicina occupare cogitarent; mulierum inaures ad constructionem vituli depostulavit; confidens, easdem maritos ab ea cogitatione certo avocaturas; vel quod aurum suum habere vellent, vel quod suum Deum deserere nollent; siquidem utroque in posterum carere cogebantur. Consilium elusit eventus: illico namque populus, quantum auri pondo petebatur, hinc inde a fœminis corrogatum sacerdoti repræsentavit. Adeo, quantum illi Ægyptiis antea grati acceptique fuerant, cum aurum ab ipsis acciperent, tantum iisdem vitulus post carus fuit, cum ad conflandum ejus simulacrum, quod collegerant, aurum prodigerent. Continuo ex ea materia aurifices vitulum conflarunt, cæteri proclamarunt Deum. « Hi sunt Dei, qui eduxe» runt te de terra Ægypti [1]. » Negarunt itaque quæcumque Deus, quem oderant, terra marique fecerat; ut quæ certe non fecerat vitulus, quem amabant, fecisse tamen videretur. Cæterum ex eo, quod Scriptura hic narrat, Aaronem populi metu consternatum vitulo construxisse aram, iterum suadetur Hur a tumultuante populo interfectum fuisse, dum, seditiosis petentibus vitulo sacra fieri, obsistit. Interea Aaron, ut populum distineret, donec Moyses a monte rediret : « Solemnitas, » inclamat, « erit crastino die Domino. » Ut dies illuxit, ad aram novi numinis convenere omnes, et cæsis hostiis susceptam hesterno die religionem sanxerunt. Interim mirare profundam istorum hominum stupiditatem, qui dum idolo sacrificant, manna simul cœleste Dei munus comederint! biberint aquam de petra Dei beneficio profluentem, et sub tegmine nubis ab illo in remedium æstus comparatæ, considerint.

[1] Exod. xxxii, 4, 8.

CAPUT XXXIII.

I. « Dixitque Dominus ad Moysen : » Deus videlicet veritatis ad Deum populi. « Peccavit populus tuus, fe- » citque vitulum, dicens : Hi sunt Dii tui, qui eduxerunt » te de Ægypto[1]. » Hæc ad Moysen Deus, ut dum de peccato populi illum admonet, ad orandum pro peccantibus excitet. Quod ergo mox subjecit : « Dimitte me, ut » deleam eos, » perinde fuit, ac si dixisset : « Prohibe » hoc malum[2]. » Enimvero si Deus populum perdere volebat, istuc utique populi patrono et labefactata mænia reficere parato neutiquam aperuisset : eo porro quod aperuit, palam fecit, populi interitum sibi nequaquam placere. Prius ergo se præparavit ad veniam, deinde Moysen provocavit ad precem. Nihilominus ne sine causa condonaretur peccatum, neve hæc ipsa peccati remissio peccantibus ingens detrimentum afferret, Moysi patefecit pœnam, ut hanc illo deprecante tanto pluris venia æstimaretur, pacisque sequester Moyses eo celsiorem locum obtineret. Igitur postquam Moyses orando, et Patriarcharum merita commemorando Deum placavit, Josue comitante « de monte reversus est, portans ta- » bulas testimonii in manu sua[3]. »

II. « Dixitque Josue : ululatus pugnæ auditur in » castris[4]. » Profecto, si Moyse nubem ingresso, Josue a monte se recepisset in castra, hæc neutiquam ex mera conjectura loqueretur : quando omnia, quæ ibidem circa vitulum gerebantur, ignorare non poterat. Sed neque

[1] Exod. XXXII, 7, 8. — [2] Ibid. 10. — [3] Ibid. 15. — [4] Ibid. 17.

fuisset ea locuturus, si Moysis lateri perpetuo hæsisset : Deum quippe de peccato populi cum Moyse agentem audisset. Ergo nec populo, nec Moysi aderat, sed ab utrisque segregatus in clivo montis substiterat. Septem nempe dies apud magistrum in monte commoratus est : at postquam ille a Domino vocatus fuit, solus ipse Moyse abeunte remansit.

III. « Cumque Moyses appropinquasset ad castra, » vidit vitulum et choros, iratusque tabulas de monte » allatas ad radices montis confregit[1]. » Et nimirum quid eæ leges populo profuissent, qui contempto Legislatore, vitulum sibi fecerat Deum? Et quoniam non constabat, cujusnam consilio, operave vitulus fuisset conflatus, Moses simulacrum scabit, et scobem aquæ inspersam populum ebibere compulit, qua hausta ejus flagitii auctores, consultoresve distincto statim corpore turgescebant. Nam etsi universus populus inaures ad confectionem vituli subministraverat, credibile tamen est, bene multos metu compulsos id fecisse, quando ipse Pontifex Aaron eadem ex causa idolo excitaverat aram. Illi itaque solummodo eo morbo correpti sunt, qui simulacrum excogitaverant, cæterisque auctores fuerant, ut ejusdem fabricationem flagitarent.

IV. « Stans Moyses in porta castrorum ait : Si quis » est Domini, jungatur mihi : congregatique sunt ad » eum omnes filii Levi : » Quibus ait : « Hæc dicit Do- » minus Deus Israël etc[2]. » Quid, hæccine Deus Moysi edixerat? Immo vero hisce graviora, antequam a Moyse exoratus populo placaretur. Nam post orationem Moysis subdit Scriptura : « Placatusque est Dominus, ne faceret » malum, quod locutus fuerat adversus populum » suum[3]. » Videsne Moysen pacis sequestrem in monte,

[1] Exod. xxxii, 19. — [2] Ibid. 26. — [3] Ibid. 14.

in castris criminum vindicem? Cum judicem alloquitur, ad misericordiam et lenitatem ipse se illumque revocat: cum populum, ardet et fervet divini honoris studio. Quo porro idololatras severe punit, Dei decretum exequitur. « Ite et redite per medium castrorum, et occidat » unusquisque fratrem, et socium suum, et proximum » suum[1]. Omnes indiscriminatim interficite, inquit, in quibus vituli notam deprehenderitis, sive is consanguineus sit, sive affinis, sive frater, filius, aut pater: « Et » fecerunt filii Levi juxta verbum Moysis, et ceciderunt de populo in illa die tria millia virorum[2]. »

V. « Reversusque Moyses ad Dominum ait: Obsecro, » vere peccavit hic populus peccatum maximum..... Et » nunc dimitte eis hanc noxam: si non facis, dele me de » libro, quem scripsisti[3]. » Quasi dicat: potius mihi sit, vita illa venturi sæculi carere, quam videre populi hujus interitum. Sic Moses mortem Filii Dei pro cunctis gentibus oppetendam expressit, dum optat, pro populi sui salute mori. « Et ecce Angelus meus præcedet te[4]. » Non me, ait, viæ ducem in posterum habebis, sed Angelum. Et in die visitationis meæ in manu ejus visitabo super illos peccata eorum: « Observa eum, quia nomen » meum in illo[5]. » Populum peccatorem simul animat, simul admonet, ac terret. Cave, inquit, huic duci tuo, in quo est nomen meum injuriam facias, aut aliquam offensionem afferas, quin illum reverere, habetoque in honore. Dei porro nomen tulit, qui vicem gerebat. « Et » ait Moyses ad Dominum: Ostende mihi gloriam » tuam[6], » ut noscam te, certiorque fiam, ex iis, quæ in præsenti mihi præstiteris, me accepturum quæ spondes te post daturum. « Respondit: Ego traducam coram te

[1] Gen. xxxii, 27. — [2] Ibid. 28. — [3] Ibid. 31, 32 — [4] Ibid. 34. — [5] Ib, xxxiii, 21. — [6] Ibid. 18.

» omne bonum meum[1]. » Idest, ostendam tibi quasi per transennam gloriam meam, qualem tamen tuorum oculorum acies poterit sustinere. « Et miserebor, cujus » miserebor, et diligam, quem diligam[2]. » Idest, misericors et clemens ero, nec tamen in omnes populos, nec in totam Israëlitarum synagogam. « Non poteris videre » faciem meam[3]. » Cui enim summi boni contemplatio concessa fuerit, huic vitæ mortalis usura carendum est. « In transitu gloriæ meæ ponam te in foramine petræ[4]. » Transitum gloriæ, divini Verbi in carne adventum appellat. Petra cœtum filiorum Ecclesiæ Christi repræsentat, in qua lex nova gratiæ exarata est. « Et ducam » super te manum meam, et posteriora mea videbis[5]. » Impositionem manus promittens innuit, se Moysi sacerdotii potestatem collaturum in synagoga typo Ecclesiæ Christi. « Et posteriora mea videbis[6]. » Sic corpoream naturam a Verbo divino assumptam vocat. Nam divina facies, quæ visa non fuit, divinam naturam signat, a nostris sensibus omnino sejunctam.

CAPUT XXXIV ET XXXV.

I. « Et ait Moyses ad Dominum : Dominator Domi» nus Deus, qui custodis gratiam in millia[7]. » Hoc dicebat Moyses cogitans, Deum sui temporis Israëlitis ea exhibuisse, quæ pluribus ante sæculis ipsorum majoribus promiserat. « Respondit Dominus : Observa omnia, quæ » hodie mando tibi.... Cave cum habitatoribus terræ in

[1] Exod. XXXIII, 19. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 20. — [4] Ibid. 22. — [5] Ibid. 23. — [6] Ibid. — [7] Exod. XXXIV, 6.

» societatem coeas[1], » ne vos propria religione seducant, et filias vestras viri propriis erroribus implicent, fœminæque filiorum vestrorum mentes corrumpant : quasi dicat, ad Moysen verba faciens : Caveto, ne populus tuus gentibus amicitia, aut conjugiis communione jungatur; alioquin frustra me ad disperdendos Chananitidis habitatores sollicitas. « Omne primogenitum masculini generis adaperiens vulvam, sanctum vocabitur[2]. » Novi hominis per baptismum regenerationem indicat, et docet Christianos hujus sacramenti signaculum custodientes Domino in omne tempus sacratos esse censendos. « Non coques hædum in lacte matris suæ[3]. » Sensus est : siquis ab idolorum cultu, aliave secta conversus fuerit, cave, exprobres illi propriæ sectæ errores, aut mores patrios. Hædum ergo vocat peccatorem cum Hædis ad sinistram abigendum, matrem intelligit priscam ejusdem religionem et nomen. Alter sensus est : ut hoc præceptum alterum simile explicare dicatur. « Septem, « inquit, « diebus Hædus sit cum matre sua, » et octavo die, » a lacte utique avulsum, « reddes illum » mihi[4]. »

II. « Altare de terra ædificabis; quod si lapideum, » non levabis ferrum super eo, ne polluatur[5]. » Docet offerendum esse Deo sacrificium humilis cordis et laudis, non tamen coactum, nec vi expressum : ea enim hostia grata et accepta est, si homo se Deo statuat templum et altero suo judicio, suaque voluntate, vi sua, non aliena ductus, nec item lapidis in modum, qui secure et malleo dolatur, et artificis manu judicioque aptatur ædificio. Quo autem altare de terra quoque ædificari concedit, homini corpus de terra concretum in memoriam re-

[1] Exod. XXXIV, 11. — [2] Ibid. 19. — [3] Ibid. 26. — [4] Ibid. XXXII, 30. — [5] Ibid. XX, 24, 25.

vocat, et innuit corpus etiam, piis tamen ante laboribus purgatum, sibi esse offerendum.

III. Hæc locutus Deus Moysen dimisit, descendensque Moyses de monte « ignorabat, quod splendida esset fa- » cies sua a consortio sermonis Domini [1], » nec vero ea notitia indigebat Moyses, contra plurimum intererat, ut populus non modo id sciret, verum etiam intueretur. Moses igitur octogenarius senex ascendit montem, indeque descendit nitescente interea corpore, perinde ac si ad pristinam juventutem reductus fuisset; nimirum cum ascenderet Adami utique erat filius; cum descenderet, transierat in Adamum, non qualem serpens fecit, sed qualem invenit. Quamobrem ad populum verba facturus, faciem velare cogebatur : eo autem Dei oraculum interpretante universa concio oculos humi defixos continere compulsa est, nec enim gloriam vultus ejus poterat sustinere. Hinc porro Moyses colligere potuit, perinde nec sibi tolerabilem fore divinum fulgorem, quando suum suos populares videbat ferre non posse.

CAPUT XXXVI ET XXXVII.

Cum aliorum Fragmenta.

I. « Fecit autem Besleel et arcam de ligno imputri- » bili : vestivitque eam auro purissimo intus ac fo- » ris etc [2]. » Arca naturam corpoream Emmanuelis repræsentat, ex incorruptibili autem ligno fabrefacta dicitur, quia Christi corpus peccati expers fuit, et corrup-

[1] Exod, xxxiv, 29. — [2] Exod, xxxvii, 1.

tionem non vidit. Aurum porro extimas simul, et intimas partes arcæ operiens, divinam Verbi naturam signat cunctis animæ corporisque partibus ineffabiliter unitam. Unxit enim humanitatem nostram sua divinitate, sicut scriptum est. Rursus in arca quaternos præferente annulos hortum voluptatis illum intelligibilem contemplare, fluviosque simul inde scaturientes. Item vim sentiendi et animi intelligentes sensus, et in cornibus arcæ duos mundos, alterum intelligibilem, et alterum nostris sensibus subjectum.

II. Propitiatorium, ex auro purissimo fabrefactum, operiens arcam, Emmanuelem significat : Cherubim duo propitiatorio superimminentia Prophetas et Apostolos. In mensa aurea quatuor columellis fulta cogita optimam præstantissimamque summi opificis naturam, ipsique substantes et conjunctas substantias mente et ratione præditas. Geminæ coronæ, quibus aurea mensa redimitur, rursus tibi subjiciunt mundum utrumque superum et inferum. Labium coronas mensam ornantes distinguens et committens, Emmanuelem adumbrat. Mediator enim est, et quasi internuntius, per quem cœlestes et terrestres, superi inferique sua sensa sibi mutuo communicant et colloquuntur Panis facierum, aureæ mensæ superimpositus, mysteria hostiæ filiorum Ecclesiæ Christi præsignat.

III. Candelabrum aureum magnum Crucis Christi sacramentum aperit : calami proinde, a candelabro protensi, Christi in Cruce mortui imperium repræsentant, ad omnes mundi plagas amplificatum. In malis aureis candelabrum ornantibus Prophetas et Apostolos discimus, in liliis angelicas virtutes. In septem lucernis clarissimam Evangelii lucem et septem ejusdem luminaria,

aut septem Domini oculos universam terram circumspicientes.

IV. Omnia porro Tabernaculi mysteria prædicant summi Opificis bonitatem, ejusque opificii præstantiam. Ergo dum decem e bysso cortinas, intima Tabernaculi adyta velantes intueris, ad contemplationem supremi ordinis substantiarum intelligentium assurgito; indeque ad undecim cortinas e pilis caprarum intextas digressus, et ad velamen et ex pellibus arietum rubricatis consutum, ad secundi ac tertii ordinis naturas, perinde ratione et intelligentia præditas, et ab omni corporea concretione solutas, simul digredere. Hinc porro pellem arietinam janthinam prospectans, quartum et infimum ordinem contemplare, substantias nempe corporeas, in quibus mentem corpori unitam invenies. His tamen oppido antehabendam esse memento contemplationem omnium optimæ præcellentissimæque naturæ, ad quam provocat arca argentea, intra Sancta Sanctorum locata januæ adversa. Viginti asseres et quadraginta columnæ, summatim sexaginta, ad australem Tabernaculi plagam erectæ, hisque totidem e regione oppositæ, repræsentant Ecclesiæ Christi Rectores, duces et principes; quorum meminit etiam sapientissimus Salomon in Canticis Canticorum : « Ecce, *inquit*, lectulum Salomonis sexaginta » fortes ambiunt. » Hinc progredere ad tria velamina ex hyacintho texta et purpura, cocco bis tincto et bysso retorta : primum Sancta Sanctorum operiebat reliqua duo alterum Tabernaculi, alterum atrii ostio obtendebantur. Tria ista velamina Christum mediatorem adumbrarunt. Per Christum enim perfectæ mentes, et intra Tabernaculi adyta jam admissæ, divina contemplantur : aliæ namque ad ostium Tabernaculi subsistunt, et inde per Christum ad cognitionem summi boni provehuntur ;

quæ autem a Tabernaculo arcentur, per Christum pariter paulatim promoventur ad atrium, et caulam intelligibilem; id enim Dominus suis verbis significat, ubi se ostium appellat; ostium quidem interius perfectis, medium justis proficientibus, exterius peccatoribus pœnitentibus.

V. « Facies *Magso*[1], » idest vas olearium ad instruendas lucernas Tabernaculi. *Karkel* in modum retis, est ænea crates ad recipiendum conservandumque ignem. *Perizomo* Perizoma, seu Tunica talaris, vestis erat hyacenthina, tegebatque humeros indeque fusa ad pedes usque fluebat, habebatque tintinnabula aurea aureis malogranatis distincta, eadem ephod et superhumerale appellatur. *Matsnaptho* fascia in modum Cidaris et Pilei, Thiara. *Tharbonko* vestis linea totum corpus complectens, et a junctura humerorum ad costas usque promissa.

VI. « Et sumant tibi oleum olivæ ad concinnandas » lucernas[2]. » Oleum olivæ est doctrina Christi crucifixi, quod enim alterius generis est, peregrina et profana dogmenta designat. Aaron vero et filii ejus jussi componere lucernas extra velum usque ad vesperam, repræsentant legis Sacerdotes et Prophetas extra Christi Ecclesiam sua sacra facientes, dum solem justitiæ oriturum præstolantur, nato autem Domino illuxit, cessavitque officium lucernarum.

VII. « Unum Agnum facies mane, et alterum vespere[3]. » Utrumque sacrificium plane significat Christum Dei Agnum, pro nobis immolatum. Rursus Agnus de mane mactatus, designat Innocentes et Justos; et alter vespere sacrificandus peccatores pœnitentiam agentes, pro quibus vere Christus mortuus est.

[1] Exod. XXVII, XXVIII. — [2] Ibid. XXXV, 8. — [3] Ibid. XXIX, 39.

VIII. « Sume tibi aromata prima : myrrham primam » atque purissimam, et cinnamonum, casiam et oleum » olivæ[1]. » Quatuor aromatum genera, totidem elementa designant, quibus concretum est corpus, a Deo Verbo assumptum.

IX. Pontificis superhumerale ex hyacintho contextum, et murice, cocco bis tincto præferebant. Rationale byssinum suo candore signat indumentum justitiæ. Baltheus operis plumarii, Pontificis renes constringens, significat cingulum veritatis, et æquitatis sacerdotis mentem, animumque continens, ne ad futiles caducarum rerum curas defluat. « Et facies coronam ex auro purissimo[2], » Corona victorum insigne victoriam Christi designat, et ex auro probatissimo fieri præcipitur, quia Christi triumphus omnibus numeris absolutus et perfectus fuit. Item Rationale stringitur vitta hyacinthina, caritatis quippe symbolum est, perinde ut cidaris beatæ spei et fidei in Deum.

X. « Facies rationale judicii quadrangulum et duplex : palmi erit longitudo ejus, et palmi latitudo » ejus ; et consummabis in eo consummationem lapidum : ponesque in eo quatuor ordines lapidum, in » primo versu erit lapis Sardius, et Topazius, et Smaragdus : in secundo Carbunculus, et Sapphirus, et » Adamas : in tertio Lyncurius, et Achates, et Amethistus : in quarto Chrysolitus, et Beryllus, et Jaspis[3]. » Numerus et dispositio gemmarum describunt quatuor ordines Israëlis intelligibilis : numerus autem, et varietas colorum indicat eorumdem ordinum species, dignitatem et officia. Nec vacat mysterio, quod tale genus, numerusque certus gemmarum ad Pontificis pectus apponi præcipitur ; nimirum sicut gemmæ summæ sacer-

[1] Exod. xxx, 23. — [2] Ibid. 3. — [3] Ibid. xxviii, 15 et seqq.

dotis pectori adhærebant, sic omnino tenendum est, cogitationes cujusvis naturæ mente ac ratione præditæ Emmanuelis intelligentia comprehendi, ejusdemque memoriæ insidere. Rationale enim, immo vero rationarium judicii in pectore gestat vivorum mortuorumque futurus judex. Rursus observa mala punica a fimbriis rationalis suspensa, aureaque tintinnabula iisdem interjecta : hæc nempe symbola sunt, et alterum quidem variarum diversarumque gentium cœtus significat : alterum repræsentat Evangelicæ legis promulgatores Christi Apostolos et Ecclesiæ Doctores illis erudiendis designatos. Præterea dum malogranata a fimbriis Pontificis pendere cernimus, populos credentium a Christo Filio Dei pendentes contemplamur : in tintinnabulis proinde agnoscimus Evangelistas, et Evangelii præcones, Ecclesiam Emmanuelis personantes voce clarissima, et supra omnem modum auribus jucundissima.

XI. Cæterum quando Scriptura describit dispositionem, ornatumque Tabernaculi, Arcam, mensam, candelabrum, totiusque sacri instrumenti apparatum, videtur ante oculos ponere Christum judicem rationes anteactæ vitæ repetentem a singulis, et unicuique designantem pro dignitate locum. Venturus est enim in gloria sua, sedensque in solio regni sui opera nostra producet, et examinabit, singulisque decernet sedem in illo Tabernaculo, quod mente non sensibus cernitur, pro merito bene factorum et in pia conversatione profectu : nam qui misericordiæ opera proferent, quasi aurum intima Tabernaculi adyta obtinebunt; qui vero jejunium et orationem, quasi argentum primis succedent : ita cæteri deinceps locum moribus quibus vixerint, convenientem capient.

CAPUT XXXVIII ET XXXIX.

Desunt apud S. Doctorem.

CAPUT XL.

I. Per idem tempus erectum fuit Tabernaculum, « et gloria Domini implevit illud[1], » illapsa nimirum cum nube Tabernaculum obumbrante. Nec poterat Moyses ingredi tectum fœderis nube operiente omnia. Nubes quippe densissima fuit, adeo ut in Tabernaculum immissa ambientem aërem respirationi necessarium depulerit. « Nec movebant filii Israël, donec nubes Tabernaculum desereret[2], » Id est : nube a Tabernaculo digrediente, populus vasa colligebat, quo illa duceret consecuturus; eadem porro insistente, suum quisque tentorium sub ejus umbra metabatur. « Nubes quippe » Domini incubabat per diem Tabernaculo, et ignis in » nocte, videntibus cunctis filiis Israël per cunctas » mansiones suas[3]. » Idest cœlestis ignis in formam columnæ configuratus et pernox Tabernaculo superimminebat, adeo ut illud simul et posita circa ipsum Israëlitarum tentoria larga luce compleret.

[1] Exod. xl, 32. — [2] Ibid. 34. — [3] Ibid. 36.

SANCTI PATRIS NOSTRI

EPHRÆM SYRI,

EXPLANATIO IN LEVITICUM.

CAPUT I.

I. « Et vocavit Dominus Moysen de Tabernaculo, et » locutus ei de Tabernaculo[1]. » At sane constat bene multa, quæ deinceps leguntur, ante constructionem Tabernaculi a Deo dicta fuisse. Quid? num Deum de Tabernaculo locutum fuisse dicamus, quando Tabernaculum necdum extabat? Existimo, indubitabile quidem esse Dominum, quæ hoc capite leguntur, post Tabernaculi erectionem locutum fuisse, et quidem eodem die, quo erectum fuit. Reliqua vero, etsi in hoc libro referantur facta, vel dicta, pleraque tamen Tabernaculi fabricationi anteponenda fuisse, pleraque etiam multo post contigisse. Et vero incredibile est Aaronem Pontificem, aut filios ejus minores Sacerdotes sacrificasse, vel universam synagogam victimas præsentasse, quando necdum sacrificiorum leges statutæ fuerant, nec ipsi ratas solemnesque sacrorum cæremonias aliunde apprehendere potuerant. Ejusmodi porro leges septem hisce die-

[1] Levit. 1, 1.

bus, quibus Moyses intra Tabernaculum cum Deo versatus est, magnam partem constitutæ sunt. Altero itaque ab exitu anno Tabernaculum assurrexit, novæ in Christo creaturæ sacramentum : et quidem die hebdomadis primo, ut futuræ mortuorum resurrectionis diem præsignaret. Porro ritus, quos Deus observandos statuit tum in mactatione animalium, tum circa sanguinem, et adipem victimarum in eum universim scopum collineabant, ut legum fide ac testimonio hostiarum immolationem venerabilem, atque reverendam efficeret, quam etiam ob causam a filiis Aaron victimas cædi, altarique inferri jussit, ut dum filiorum summi Sacerdotis manibus hostiæ mactantur et offeruntur, sacrificantium auctoritas dignitatem sacrificiorum tueretur.

II. « Si de avibus holocausti oblatio fuerit de turturi- » bus, offeret eam Sacerdos etc[1]. » Hoc referendum ad illud : « Homo, qui juraverit ut vel male quid faceret, » vel bene, atque affirmaverit juramento, offerat Sacer- » doti, vel similæ partem decimam epht commixtam, » vel par turturum, et dimittetur ei[2]. »

CAPUT II.

I. « Nec ex frumento, neque ex melle omnino obla- » tionem Domino facietis[3]. » Mel offerri lex prohibet, primum quia saliri nequit : lex autem jubet omnem oblationem sale esse condiendam. Secundo, quia mellis opifices apes cadaveribus resident, nec immunda a lege rejecta cavent. Tertium, quia mel futilem sæcularium vo-

[1] Levit. I, 14. — [2] Ibid. V, 4. — [3] Ibid. II, 11.

luptatum jucunditatem repræsentat, quam lex præcipit fugiendam. Præterea dum sacras oblationes sale condiri lex mandat, docet actus nostros caritate esse condiendos; ea enim charitatis vis est, ut res terrenæ originis vitio corruptioni mortique obnoxias proprii saporis condimento faciat immortales.

II. « Si peccaverit Princeps, hircum de capris offeret: » quod si anima de populo peccaverit, offerat capram » aut ovem[1]. » Hircus immaculatus pro peccato immolatus Christi immolationem significat. Eumdem repræsentat capra eo, quod « pro nobis factus est maledictum[2]. » Ovis pariter nobis illud propheticum remurmurat : « si- » cut ovis ad occisionem ducetur[3]. » Personæ, pro quibus sacrificia offerebantur sunt quatuor : Sacerdos, Synagoga, Princeps, et quilibet de populo. Primus Sacerdos primam mundi ætatem usque ad diluvium designat : Synagoga secundam usque ad Abrahamum. Princeps tertiam usque ad legem : Homo quilibet privatus quartam usque ad Domini adventum, pro quibus occisus est Christus, qui in semetipso omnium peccata tulit. Expiatio leviorum noxarum, etsi Hebræis magno constaret, gentibus ad Christi Ecclesiam accedentibus nullo suo merito tribuendam prænuntiabat; sic enim statuebat lex, ut sive Sacerdos, sive Synagoga, sive Princeps, sive privatus peccatum, esto per ignorantiam commissum, hostia ex propriis cujusque facultatibus æstimanda purgaret. Et idcirco traditæ legis perpetua meditatio eisdem mandatur : « Scribe, » ait Deus, « mandata mea super cor » tuum, et super postes portarum tuarum, ut illa recogites egrediens et ingrediens[4] : » et Moysi pariter : « facies, *inquit*, illis fimbrias in aliis indumentorum « suorum, ne obliviscantur[5]. »

[1] Levit. IV, 22. — [2] Gal. III, 13. — [3] Isai. LIII, 7. — [4] Num. XV. — [5] Deut. XXII, 2, 14.

III. « Et si obtuleris oblationem primitiarum Domino » manipulum tostum igne, aristas fricatas glumaque » purgatas offeres oblationem primitiarum tuarum[1]. » Primitiarum manipulus quis[2]? nisi Christus, qui pro nobis moriens nobis primitiæ factus est, viamque patefecit oblationibus Justorum. Ex quadam autem analogia, thus manipulo superpositum demonstrat commixtionem Divinitatis Christi cum ejusdem humanitate, nec enim divisionem passus est, quum seipsum obtulit ad mortem.

CAPUT III.

I. « Septum hepatis etiam cum renibus faciet[3]. » Jecoris septum designat primam animi permotionem, seu impetum quibuslibet ejus operationibus præcedentem : renes cum ambiente pingui membrana ejusdem cogitantis et deliberantis processum, seu intelligendi discernendique facultatem.

II. « Omnem adipem et omnem sanguinem non co» medetis[4]. » Adipem quidem, ut qui corpus obeset et farciat, atque ad luxuriam provocet : sanguinem vero, quasi agrestium bestiarum et ferarum pastum. Item quia adipem comedentes censentur sacrilegi, ut qui partem animalis sacram impie usurpent, officioque desint suo dum rem Deo obligatam eidem reddere nolunt. Postremum, qui animantium carne vescuntur, illis, quibuscum versantur, suum spiritum afflare sæpissime solent, propriaque vitia infundere.

1 Levit. xi, 14. — 2 1 Cor. xv, 20. — 3 Levit. iii, 10, 15. — 4 Ibid. 17.

III. Præterea filiis Aaron mandatum fuit, sacrum ignem custodire, neve aliquando extingueretur omnino cavere, materiam proinde perpetuo subministrare, et subsidentes cineres ex pyræo everrere, quæ omnia provide sanciebantur ad conciliandam reverentiam rei divinæ.

IV. Decreta simul sacrificia perennia singulis peragenda diebus mane et vespere: constabantque ex decima parte ephi similæ: cujus media pars in sacrificio matutino consumebatur, residuum ad vesperam in similem usum servabatur. His adjectum fuit sacrificium confessionis, in eo quippe fatebatur offerens culpam suam, esto ex ignorantia et errore commissam. Et sacrificium votivum, quod scilicet Deo quispiam voto obligaverat, sive quum æger sanitatem postularet, sive miles finito bello reditum; sive quum alia quavis ex causa Dei auxilium sibi quispiam parandum esse intelligeret. Item sacrificium separationis, quod ex rebus Deo sponte sepositis constabat, neque ex debito, aut obligatione, sed ex sola offerentium devotione, et pia voluntate fieri solebat. Et sacrificium expiationis, quod hircorum mactatione peragebatur: ejusmodi enim hostiarum sanguine peccata expiari lex jubebat. Item sacrificia laudis, et eucharistica, quibus pro acceptis beneficiis Deo agebantur gratiæ. His omnibus addita fuere illa quotidiana, mane et vespere, atque statarum solemnitatum festorumque dierum propria.

CAPUT IV V, ET VI.

Desunt apud S. Ephræm.

CAPUT VII ET VIII.

I. « Tulitque Moyses oleum unctionis, et aspersit » altare septies, obtulitque filios Aaron, et induit tuni- » cis, et baltheis accinxit, fecitque eis mitras[1]. » Moyses itaque fratrem suum Aaron ejusque filios, quin et ipsorum indumenta sacro oleo, et sanguine hausto ex altari, aspersit, et sacravit : jussitque per septem dies ad ostium Tabernaculi excubare. « Donec, *inquit*, per- » ficiamini[2]. » Hisce ergo diebus septem Sacerdotum nomen gerebant, sacerdotii functiones Moyses obibat.

II. « Pars autem similæ, quæ peracto sacrificio supe- » rerit, necnon pectus et armus separationis erunt » Aaron et filiorum ejus[3]. » Pectus scilicet lex Aaroni constituit, quia filios Israël Pater Emmanueli dedit, qui primi illum agnoscerent et confiterentur. Eadem lex armum filiis summi Sacerdotis secrevit, quia Christi Apostolis conversionem gentium, opus Spiritus Sancti opera conficiendum, Deus reservavit. Dum autem Sacerdotum Leviticorum ornatus, et oleo unctionis, et victimarum sanguine sacratur, utroque symbolo manifeste

[1] Levit. VIII, 10, 13. — [2] Ibid. 33, 35. — [3] Ibid. VII, 9, 32.

signabatur hostia novi testamenti super mysticam mensam a Sacerdotibus offerenda, et Spiritus Sancti super eam illapsus.

CAPUT IX.

Deest apud S. Ephræm.

CAPUT X.

I. « Egressusque ignis a facie Domini devoravit Na- » dab, et Abihu[1]. » Falsum est, quod quidam affirmant, sacrum ignem extinctum tunc fuisse : eodem namque die super holocaustum cœlestis ignis manifestus descenderat. Sed nec verum est illos tunc temulentos fuisse, quod alii temere prodiderunt, nam jejunio et oratione ad sacras functiones mox obeundas se præparabant : quoniam etsi primo die, quo Tabernaculum erectum est, ad Sacerdotales functiones initiati dicantur, interea tamen nec sacrificabant, nec ullo sacerdotali munere fungebantur usque ad diem octavum. At enimvero Nadab, et Abihu non unum ob crimen vapularunt, ut ex Scriptura colligitur : in multis siquidem ab illis peccatum est : primum, quia profanum ignem in Sanctuarium intulerunt, quando illum adhibere tenebantur, qui cœlo delapsus tempore fere eodem sacrificia absumpserat :

[1] Levit. x, 2.

secundum, quia Moysis et Aaronis auctoritati derogare videbantur, ipsisque debitum honorem deterere, dum ipsis inconsultis, thura incendere sibi præsumunt : tertium, quia tempora sui sacerdotii confuderunt, dum ante constitutum diem incensi oblationem occupant. Quartum, quia intimum Tabernaculi adytum, quo semel in anno ipsorum parenti ingredi fas erat, invadere ausi fuerunt. Dum autem Scriptura filios Aaron cum profano igne in Dei Tabernaculum prosiliisse refert, factum subjicit protoplastorum stulto ambitu divinitatem sibi arrogantium. Item lex jubens holocausti ignem permanere usque ad lucem sequentis diei, prænuntiabat, ignem legis usque adeo in altari arsurum, donec illucesceret dies manifestationis Christi.

II. Post hæc vocavit Moyses Misaëlem, et Elisaphan filios Uzielis, patrui Aaron, proinde et sui, jussitque cadavera Nadab, et Abihu cum suis vestibus efferri : unde patet eorum indumenta sacro oleo linita, quæ non peccaverant, una cum corporibus sacro item chrismate delibutis, quæ peccaverant, minime deflagrasse : nec enim flamma nudare debuit, quos circumcisio honestabat. Illorum ergo, qui alieno igne Dei indignationem provocaverant, membra ignis corripuit et extinxit, vestibus pepercit, ut nimirum geminato signo, eo major ac vehementior admiratio incesseret divinæ animadversionis severitatem contemplantes.

III. « Dixitque Moyses ad Aaron : Tollite residuum si-
» milæ, illudque comedite in loco sancto : quia hoc statu-
» tum tuum est, et statutum filiorum tuorum, quod vobis
» datum est ex holocaustis[1]. » Inter hæc cum Moyses hircum, altare paulo ante illatum, requisivisset, et exustum reperisset, Sacerdotes increpuit, quod illum de

[1] Levt. x, 12, 13.

more non comedissent. Sed factum excusavit Aaron : si meos, ait, juvenes, cum holocausta et sacrificia in expiationem peccatorum offerrent, cœlestis ignis absumpsit, quod injussi istuc attentassent; quid putas eosdem passuros fuisse, si etiam hircum manducassent? Sensus est. Si in die iræ et indignationis mensæ accubuissemus, et horas commessando, et compotando, jocando etiam, et ridendo transegissemus, hoccine pulchrum futurum fuisse credis in oculis Domini, aut Moysi fuisse placiturum? Hæc Aaron aiebat, quia cæremoniam illam Sacerdotes omiserant, non ex contemptu legis, sed ex legislatoris Dei metu et reverentia, quem iratum delinire, par erat, acerbo luctu et ingenti mœrore.

IV. In mactatione vero vaccæ rufæ quidnam mysterii lex indicat? Mysterium utique mortis Christi : color enim sanguinem signat. Eadem jugi inexperta dicitur, quia Christus servitutis et peccati sub jugo non fuit : femella, quia talis est humana natura divinæ comparata.

CAPUT XI.

I. « Omne, quod dividit ungulam, atque in duas findit » partes et ruminat, comedetis[1]. » Hujus generis animantibus comparantur homines, quorum dictis facta consentiunt : præterea tales ruminare, vere dices, quia se prius circumspiciunt, et quid faciant, considerant, et quid loquantur. Item, dividere ungulam, dicuntur, quo enim ungulam findunt, turpium voluptatum cœnum citius animo excutiunt. Cæterum aliam ob causam

1 Levit. XI, 3.

Israëlitis præceptum est, ut ejusmodi animalia comederent, quæ alias in Ægypto passim adorari conspexerant : ut cum eadem mactarent, ex facto discerent, inutilem et vanam esse talium numinum religionem. Sanguinem etiam carnemque suillam interdixit; hoc enim cibo Hebræos in Ægypto maxime delectatos fuisse norat, et avide concupivisse in deserto. Aves, quibus abstinendum edixit, sunt Aquila, Haliœetus, Milvus, Struthio, Accipiter, Nycticorax, Larus, Ibis, Erodius, Graculus, Pica, Upupa, Pavo, et generatim omnis avis aduncis armata unguibus, quibus arripit, et retinet. Hujus generis alitibus designantur homines violenti et rapaces; necnon qui noctem, tempus scilicet exequendis flagitiis aptum, affectant; tales enim sunt pleræque volucres hoc loco descriptæ. « Ista comedite ex omni generatione volu- » cres quadrupes : Locustam juxta genus suum Gryllum » juxta genus suum etc[1]. » Ejusmodi symbolis expressit, et veluti digito demonstravit homines, quia terrenarum rerum amore animum sevocarunt; victuque parco contenti, quod huic superat, egentibus erogant. « Et ista im- » munda erunt ex omni reptili. Mustela, et Mus silves- » tris, et Crocodilus terrestris, et Lacerta, et Talpa, et » Stellio etc. Omne super quod deciderit quidpiam de » corporibus illorum, immundum erit[2]. » Hæc animorum vitia repræsentant, et homines spirituali lumine cassos. Subjicit deinde animantium mundarum censum, in quem venire dicit Capreas et Cervos etc. quas tamen altari vetat inferri, quomodo etiam mel. « Omne, super » quod deciderit quidpiam de corporibus eorum, im- » mundum erit[3]. » At si nobis etiam invitis corpus polluitur, mundities et puritas plane in animo constituenda est. Justorum tamen corpora munda esse in-

1 Levit. XI, 22. — 2 Ibid. 29, 31. — 3 Ibid. 32.

dubium est, quale profecto fuit Elisæi corpus, quod etiam exanime miraculis claruit : sed et Moyses extulit ossa Joseph, et ejusdem Moysis cadaver a Domino sepultum est, et Samson ossibus armatus triumphavit, et Elias mortuum Sareptanæ mulieris filium contingens, nullam utique immunditiem inde contraxit.

II. « Mulier cum conceperit, et pepererit masculum,
» secundum dies fluxus sui erit immunda, et die octavo
» circumcidetur caro præputii ejus, et mater non in-
» gredietur in Tabernaculum, donec impleat dies purifi-
» cationis suæ[1]. » Prima siquidem hebdomada sanguis perpetuo fluxu funditur, mox incipit in dies paulatim defervescere et minui usque adeo, donec tertio et trigesimo die penitus exarescat. Immunditiæ causam, non natos infantes dixit, ad quos pertinet illud benedictioni æquiparandum præceptum, « crescite, et multiplicamini. » Cur autem femellam parienti duplicatur tempus purificationis? Num fœmina mare nobilior est, ut illi major honor haberetur? aut femellæ formatio tantumdem temporis occupat, quantum ad matris purificationem lex exigit. Si hoc dicis, utique dicendum erit masculi formationem ad quadragesimum diem produci, femellæ etiam ad octogesimum. Jubentur præterea puerperæ ante ostium Tabernaculi orare : Hunc scilicet ritum ab Ethnicis usurpari notum erat. Ne ergo Hebræi putarent, augustiora suis esse Gentilium sacra, Tabernaculi aditum interdixit fœminis, etsi frequenter contingebat esse pias, virisque concessit quantumvis sontibus et impiis.

[1] Levit. XII, 2, 4.

CAPUT XIII AD XVII.

I. « Si fuerit in cute carnis hominis crusta aut macula » candida, et pilus plagæ versus fuerit in albedinem : » plaga lepræ est. Considerabit eum Sacerdos, et immun- » dum judicabit etc[1]. » Hæc repræsentant animæ delinquentis statum : nativo quippe decore nudatur coram Deo, postquam peccando stolam innocentiæ exuit, liberoque deinceps ad eumdem accessu excluditur. « Cui le- » pra inciderit, vestes scindantur, nudetur caput, et » vita stringantur labia. » Labia quippe impiorum nil prætexere possunt, quo se a culpa tueantur, et purgent : oraque freno coercentur, dempta dicendi libertate, prohibitoque accessu. « Et præcipiet Sacerdos, et afferent » duos passeres vivos, et mundos, lignum præterea » cedrinum, et coccum, et hyssopum : mactabuntque » passerem unum super aquas fontis, et passerem vivum » mactati passeris intengent sanguine, quo etiam asper- » gent eum, qui mundandus est[2]. » Gemini passeres, quibus leprosi mundatio constabat, synagogam a Deo repudiandam præsagiebant, et sub cruce puritatis et munditiæ fonte perimendam. Mactatus pariter ad fontem passer Emmanuelem adumbravit ; ejusque cruor sacramentum expressit incarnationis Christi gentibus illatum, infusumque in modum sanguinis influentis in arterias venasque suas.

II. « Vestis lanea, sive linea, si habuerit lepram in » stamine, aut in subtegmine : Domus, in qua fuerit

[1] Levit. XIII, 39. — [2] Levit. XIV, 49, 53.

» lepra [1], » et reliqua. Hæc et ejusmodi statuuntur, ut populus agnosceret, eam, qua Deus verus colebatur, religionem longe augustiorem esse illa, quæ ad falsorum numinum cultum apud omnes gentes usurpabatur. Cæterum domus leprosa populum hebraicum designat : lapides eadem infecti lue notant impios mortis Christi auctores, qui Dominum egerunt in crucem. Ritus mundationis leprosi clare repræsentant gentium mundatarum Sacramentum : quemadmodum enim alterius passeris cruore passer alter eluebatur, elutusque dimittebatur in sylvas, ita vivi Corporis sanguine abluta gentium corpora revixere, et ad instar avis in sua revolantis nemora, in paradisum invecti sunt.

III. « Et mittet Aaron sortes super duos capros, unam » Domino, et sortem alteram Azazieli in eremum. Ca» prum Domini faciet pro peccato : et caper Azazielis, » mittatur ad Azazielem in desertum [2], » idest ad Deum fortem, Deum scilicet vindicatorem. Nam caper alter mittitur ad Deum Creatorem, et Salvatorem, qui Hebræos salvos eduxerat ex Ægypto. Proptereaque mactabatur, ejusque sanguine sanctuarium cum suo instrumento expiabatur ; non quidem peccatis, hæc enim sanctuarium ejusque vasa non capiunt, sed ut a sordibus Israëlitarum utraque purgarentur, ut qui frequenter sive prudentes, sive imprudentes ad Tabernaculum accederent, etiam quando mundi non erant ab iis sordibus, quas lex eluere jubebat. Nec ideo credendum est, caprum illum vivum reipsa populi peccatis onerari, aut eadem expiare potuisse : una scilicet est hostia, quæ dum Crucem ascendit, mundum expiavit. Ergo caper ille, sordes, quæ quotidiana baptismata effugerant, in desertam eremum asportare dicebatur ; quæ nempe loca sacra

[1] Levit. XIII, 47. — [2] Ibid. XVI, 7, 10.

polluere creduntur, deserta utique non violabant. Hic porro caper dicebatur, facta sortitione, obvenisse fortitudini Dei; nam alter, quem lex decernit, ad Dominum simpliciter pertinere, mitti jubebat ad Dei justitiam, quæ nuper in solitudine multa Hebræorum millia ultimo supplicio affecerat. Ambos tamen lex eadem Deo prius offerri præsentarique jubet, ut dum alter occiditur, Christum pro nobis occidendum significaret; alter dum vivus ad Azazielem mittitur, Christum similiter repræsentaret in eo statu, quando vivus nec unquam moriturus e sepulcro dimissus est, et in semetipso multorum peccata portavit.

CAPUT XVIII.

I. « Ego Dominus Deus vester : juxta consuetudinem » terræ Chanaan non facietis etc [1]. » Hoc loco Deus, ut Israëlitas futuros Chananitidis accolas et dominos in legis observantia diligentiores cautioresque reddat, suumque simul judicium tueatur, causam docet, cur pridem in Ægyptios severe animadverterit, et nunc Chananæos perditum iret : gentis proinde utriusque scelera retexit : quo etiam intelligant, nisi ejuscemodi crimina cavissent, terram ipsis traditam , novos, nec secus quam priscos habitatores, velut cibum male ingestum, suis e faucibus rejectaturam.

II. « Si mulier steterit ante pecus, ut succumbat illi, » lapidibus obruetur ipsa et pecus [2].» Lapidibus obrui pecus jussit, ut una simul propudiosissimi criminis notitia

[1] Levit. XVIII, 3. — [2] Ibid. XX, 16.

obrueretur : neve populus bestiam respectans sceleris memoriam repeteret, quod audax libertas perpetrarat.

III. « Si quispiam comederit ex ignorantia sanc» tum [1], » idest esculentum quodvis ex devotione, vel decimatione Deo consecratum, Sacerdoti tantumdem restituet, et quintam partem adjiciet.

CAPUT XIX.

I. « Spicas post messem vestram remanentes non col» ligetis : sed nec olivas decidentes congregabitis[2]. » Hujusmodi præcepta præsagiebant caritatem et misericordiam Evangelii promulgatione, et credentium moribus sanciendam, perinde atque sequens, « Diliges proximum » tuum sicut te ipsum [3]. »

II. « Pecus vestrum non facietis coïre cum alterius » generis animantibus, nec vestem, quæ ex duobus texta » est, inductis [4]. » Hæc et alia Deus præcepta dabat, ut populum suum a gentibus, quarum terras occupatum ibat, segregaret. Insuper, satagebat, ne idem vanis Gentilium fabulis captus, eorumdem errores et profanos ritus cum institutis divinæ legis, castisque moribus permisceret, adeoque Deum inter et homines affectum divideret.

III. « Non augurabimini, neque divinabitis, neque » nutrietis capillum capitis vestri, neque incedetis post » Pythones, seu ventriloquos [5]. » Maleficorum genus

[1] Levit. XXII, 14. — [2] Ibid. XX, 9. — [3] Ibid. 18. — [4] Ibid. 19. — [5] Ibid. XIX, 26, 31.

est, quos « Syri Zachuræ » appellant. Fœminæ autem sunt miserabiles, quarum ventres cum mali dæmones invaserint, inde puerorum voces imitantur, quas vel ex stomacho, vel per costas, vel etiam ex inferioribus corporis partibus emittunt, atque ejusmodi artificio temere credentes inducunt, ut putent futura et arcana quæque ipsis patere, eademque tute manifestare, et ex vero prædicere; quod Sauli accidisse sacra prodit historia : hac enim divinatoriæ artis specie et ipse deceptus est. Ubi etiam aliam gentium consuetudinem cavere jubet circa capillorum attonsionem : solebant enim Ethnici devotam pridem Diis suis comam nutrire, quam postmodum constituta die deponerent secus fontes illis sacros, vel in eorumdem delubris. Huic præcepto nectendum est illud. « Non facietis calvitium in capitibus vestris [1] : » quo etiam lacerare crines prohibentur.

IV. « Hebræorum festi dies. » Primus Azymorum, in quo sui ex Ægypto exitus memoria colebatur, Secundus manipuli messis, novæ, quo annonæ provisori Deo gratiæ agebantur. Tertius, quo ineuntis anni primordia consecrabantur. Quartus jejunio et humili pœnitentiæ datus in execrationem vituli, cui adjecta postmodum fuere alia festa et jejunia, postquam populus Babylonem deportatus fuit. Quintus Tabernaculorum, quo etiam mannæ e nubibus depluentis memoria instaurabatur. Perpetuus sacrorum ordo erat hujusmodi : incensum quotidie adolebatur [2]. Lucernam in Tabernaculo a vespere usque mane ardere oportebat; huic similis addita est, sed perpetua. Panes autem facierum, seu propositionis a sabbato in sabbatum in altari manebant, indeque sublati a solis Sacerdotibus comedebantur.

[1] Deut. xiv, 1. — [2] Exod. xxvii, 20.

CAPUT XXI ET XXII.

I. « Non accedet ad ministerium Dei vir claudus, aut » cæcus [1]. » Homines hoc modo affecti eorum vitium innuunt, quibus præposterus rerum caducarum amor spiritualem cernendi incedendique facultatem abstulit. Aut « parvo vel grandi, vel torto naso [2] : » lex hominem taxat ,ut obolentium affectionum fœtores patulis naribus captantem , sic contra fastidientem odoratissimam suavissimamque Dei memoriam. Aut « amputata aure. » Hic vides hominem , cujus nec moribus, nec auribus consonant divinæ legis voces, vel si tale quidpiam libenter audiat, confestim obliviscitur, vitiosa consuetudine implicitus et distractus. Aut *curvus* [3] : animum cogita a rerum cœlestium cura aversum, spe ac mente in terra defixum, terrenæ originis vitio operibus mortuis et inutilibus vacantem. Aut « albuginem in oculis habens [4] : » habes imaginem quamdam hominis, cui obtigit olim sanis oculis arcana cœlestia contemplari, et divinæ lucis radios excipere : sed postmodum affluente lutulento terrenorum negotiorum humore, lumen amisit. Neque *gibbosus* [5]. » Dum gibbum lex a Sacerdotio repellit, eos a sacro ministerio generatim arcet, quos operum mortuorum onera suo pondere ad ima premunt. Aut « alterutro » teste defectus [6]. » Nec enim ad spiritualem gradum promovendus est, cui alterutrum testimonium desit operis, aut sermonis, puta si bona verba dicat, bonis tamen

[1] Levit. xxi, 18. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 20. — [4] Ibid. — [5] Ibid. — [6] Ibid, 19.

dictis non bona facta conjungat. Nec vir « lepra infectus, » aut sanguinis fluxum patiens[1]. » Nam et illos, qui veteris hominis imaginem portant, quosve aliorum felicitas urit, a sacro ministerio omnino arcendi sunt, sique jam obtinent, inde depellendi. Si « fracto pede[2] : » pedem fregit, qui rerum cœlestium memoriam oblivione contrivit. Si autem et manum, illarum etiam apprehensionem meditationemque abjecit, ab animo perinde atque divinam ab ore laudem. Aut *pumilius*[3]: notat eos, quos piget animum a cœno attollere, quippe qui terrenis voluptatibus inhiantes humi reptare malint : nec enim supra terram assurgere potest ventris mancipium. Aut « cui superciliorum pili defluxerunt. » In hoc hominem contemplare, qui verecundiam abjecit, perfricuitque frontem, nec jam a scelere et flagitio ullo terretur pudore, aut modestia retinetur. Aut « cui caligant oculi[4]. » Innuit hominem, cujus oculis incidens squama aciem hebetavit, mentis scilicet pulcherrimum lumen obtudit. Istiusmodi hominibus lex interdicit, hostias in Sanctuario immolare; participare autem non prohibet; quia Sacerdos hominibus etiam peccatoribus sancta mysteria ministrat, non quidem ad fruitionem perinde atque viris perfectis, sed ad expiationem.

II. Vetat hoc capite lex immolari « bestiam auribus » mutilatam[5], » altera videlicet aure carentem bovem, aut ovem, symbolum detestabile inobedientiæ. « Animal » amputata cauda. » Imaginem refert contentiosi, vafrique hominis, et dolis, mendaciisque assueti. « Con» tritis aut exectis, aut contusis animal testibus[6] : » illum designat, qui virtutem rem pulcherrimam intra seipsum continet : dumque prohibet ne in proprios actus

[1] Levit. xxi, 20. — [2] Ibid. 19. — [3] Ibid. 20. — [4] Ibid. — [5] Ibid. xxii, 23. — [6] Ibid. 24.

prodeat, censetur eidem fœcunditatem ademisse : corpora enim, quæ ejusmodi contusionem patiuntur, genitiva non sunt; hunc scilicet naturæ statuit ordinem auctor Deus. « Avulsis testiculis spado[1] » eos significat, qui modo vitæ mollioris otio potiri liceat, concessa generandi virtute carere malint, eam dico, quæ dicendo et agendo spiritales filios parit : nolunt operari, volunt manducare. Exectum animal lex dicit, quod etsi integros testes habeat, principia generationis qualicumque ex causa corrupit, cui vere et merito comparantur socordes et ignavi homines, qui licet multa pie sapienterque deliberent, cum tamen eadem strenue exequi oporteret, hærent, pigetque bene cœpta perficere.

CAPUT XXIII.

« Mense septimo erit vobis requies, et memoriale » clangentibus tubis, et est sabbatum sabbatorum : et » lætamini coram Domino Deo vestro etc[2]. » Hæc symbolica sunt, quibus videtur Deus populum suum ad lætitiam invitare ex contemplatione beatarum mentium capiendam. « Tolletis, » inquit, « citros, medullas pal- » marum, myrtum et salicem etc[3]. » Quatuor arborum genera quatuor ordines contemplantium significant, quatuor quadrigis et quatuor animalibus alibi in Scriptura designatos[4]. Primum citro figuratum ad Orientalem cœlestis Tabernaculi adstare cogita, secundum in palma expressum Australem tenere puta, tertium myrto Occa-

[1] Levit. xxii, 24. — [2] Ibid. xxiii, 24 et seqq. — [3] Ibid. 40. — [4] Ezech, 1. — [5] Zach. 4.

sum, quartum salice Boream. Disce tamen hoc Tabernaculum manufactum non esse, dispositosque circa illud Sanctorum choros assignatam sibi stationem nunquam deserere.

CAPUT XXIV.

I. « Tolle similiam, et pinse duodecim placentas, ex » decimis duabus singulas placentas conficies [1]. » Designat oblationem novissimam omnium gentium. Placentæ fermentatæ Ecclesias ex Hebræis et gentibus congregatas repræsentant, quas cœleste fermentum, depulsa fatuitate et fœtore sæculi, suavissimo odore et sapore condivit. Rursus in numero agnosce Apostolos duodecim, alimoniæ spiritualis penarios. Item duodecim tribus Israël Dei, in circuitu mensæ vitæ dispositas.

II. « Et jurgatus est in castris filius mulieris Israëlitidis, quem pepererat de viro Ægyptio, cum viro Israëlita, et explicuit filius Israëlitidis nomen, et maledixit [2]. » Nomen explicuit, seu distinxit, idest Deum blasphemavit, imbecillitatem objiciens, ut qui in terram, quam promiserat, populum introducere non posset.

CAPUT XXV.

Deest apud S. Ephræm.

[1] Levit. xxiv, 5. — [2] Ibid. 10, 11.

CAPUT XXVI.

I. « INDUCAM super vos pavorem et lepram, et squa-» mas, et fluxum consumentem oculos, et liquefacientem » animam[1]. » Pavorem pro stupore posuit, quia Hebræi post illatam Christo necem nec Prophetarum, nec Sacerdotum, neque Regum voces audire potuerunt. « Et le-» pram : » Prædicit eosdem in vitiis veteris hominis fore deserendos, quæ sanctis aquis eluere noluerunt. « Et » squamas : » Manifesta Hebræorum crimina, et vitia omnium oculis exposita. « Et fluxum consumentem ocu-» los, et liquefacientem animam : » Significat illorum impudentiam longius manaturam, adeo ut intellectum, mentemque ipsis eripiat. « Et recordabor fœderis mei, et » cætera[1]. » Idest post septem annorum hebdomadas, anno videlicet jubilei, populus captivus ad libertatem vocabitur, et in pristinum statum, unde peccando deciderat, restitueretur.

II. Interim nota Moysen Pontificatum suis liberis transcribere noluisse, sive propter illorum matrem, sive quod timeret, ne illis ea gloriæ fortunæque altitudo offiçeret, sive quod nollet ipse se populi obtrectationibus exponere. Utrumque Samueli, ejusque filiis postmodum accidit, adeo ut populus præsentis regiminis pertæsus Regem petierit. Sive demum, quod hæc humana exuisset, qui in Deum transierat.

III. Cæterum siquis ciborum delectum utilem esse putet, cogitet Hebræos per annos quadraginta manna pastos

[1] Levit. XXVI, 16 et seqq. — [2] Ibid. 42.

fuisse; nec tamen infirmas conscientias suas escæ electissimæ usu sanctificare potuisse. Contra Noë filios, et ipsum Noë in arca vulgari cibo usos purificatos inde prodiisse; quoniam per fidem salvi facti sunt ex aquarum alluvione, toto orbe pereunte.

SANCTI PATRIS NOSTRI

EPHRÆM SYRI,

EXPLANATIO IN QUARTUM PENTATEUCHI LIBRUM, QUI NUMERI DICITUR.

CAPUT I AD IV.

I. In quarto divinæ legis libro, qui Numeri dicitur, Moyses Israëliticarum Tribuum censum descripsit, ut populus divinæ benedictionis virtutem, quantave inde cœpisset incrementa miraretur; oppido quippe mirabile erat septuaginta viros intra annos ducentos viginti in sexcenta armatorum millia sobolevisse.

II. « Et locutus est Dominus ad Moysen, dicens : » Tolle summam universæ congregationis[1]. » Census filiorum Israël a Deo indictus, et a Moyse cœptus mense secundo, alteroque Hebræorum ex Ægypto migrationis anno, repræsentat censum in hac nova creatura a Christo institutum, quo filii veteris Adæ circa Tabernaculum mentibus non oculis aspectabile dispositi fuere. Secundus mensis Emmanuelis signat tempus, annus alter alterum novæ creaturæ statum : nec vacat mysterio, quod mares

[1] Num. 1, 1, 2.

tantummodo numerantur, et prætereuntur fœminæ : cœlitibus namque solum accensendi sunt, qui virilem animum gerunt, perfectamque virtutem integritate morum testantur, meritoque prætermittuntur cæteri, qui postquam luxuriæ ignaviæque se dederunt, videntur in fœminas migrasse. Cum autem ad numerum duodecim Patriarcharum nomina dari describique legis, expressam agnosce imaginem novi census, in quo Apostolorum opera variæ diversæque ex toto orbe nationes in hanc terrenam Ecclesiam transcribuntur. Et vero credibile est Angelos non aliunde sibi nomen adsciscere, quam a sui quemque chori principe; velut hic a suis Patriarchis Tribus. Quanquam vero Tribus Levi ab eodem parente Israële duceret originem, a communi tamen censu excluditur. Sancti namque homines etsi de mundo sint, ad mundi tamen censum non pertinent. Et Angelorum principes proprio quisque separatim choro præest, sicut sui corporis membris caput.

III. « Et custodient Levitæ custodiam Tabernaculi [1]. » Levitæ Tabernaculi custodes præter alia officia ipsis commissa jubentur etiam observare nubem Tabernaculo obtentam, quando, quove moveret; præeuntem pone sequebantur, sive noctu, sive interdiu illam mutare locum contingeret. In suas itaque singulæ Tribus distributæ stationes, jussæque circa Tabernaculum excubare : orientalem plagam tenuere tribus Juda, Issachar, et Zabulon, in quarum castris censebantur peditum millia octoginta sex et quadringenti. Porro istæ dato signo omnium primæ movebant, præibantque viam. Sequebantur Tribus Ruben, Simeon et Gad, quæ meridiem occupaverant, habebantque sub signis centum quinquaginta millia armatorum et quadringentos quinquaginta. Succedebant

[1] Num. 1, 50.

Levitæ, qui Tabernaculum portabant, præeuntibus, quas dixi, Tribubus, et sequentibus Ephraim, Manasse et Benjamin, quæ ad Occasum constiterant, censebantque milites centum supra centum et octo mille. Claudebant agmen Tribus Dan, Aser, Nephtali, quibus ad Aquilonem statio assignata fuerat; accensitique pugnatores sexcenti supra millia quinquaginta septem.

IV. Levitæ, quibus Tabernaculum custodire, nubisque motus observare mandatum fuerat, a Moyse deinceps censentur. « Hæc sunt, *inquit*, nomina filiorum Levi separatim, et distinctis familiarum nominibus, filii Gerson, Lebni et Semei, et cætera [1]. » Gersonitarum summa erat septem millia et quingenti supputatis modo maribus a mense et supra. Isti primam pone Tabernaculum stationem nacti sunt ad Occasum, jussique illud gestare cum universo instrumento, operimenta scilicet, velamina, ostii quoque velum, et cortinas atrii, hujusque ostio expansum velamentum. « Filii Cahat, Aram et Jesahar » et Oziel [2], » masculorum hujus familiæ numerus a mense et supra, octo mille et sexcenti. Hi castra metabantur ad Austrum, portabantque arcam, mensam, candelabrum, altare, ejusque supellectilem et Sanctuarii vasa sacro ministerio addicta. « Filii Merari, Moholi, et Musi [3]. » Masculorum numerus a mense et supra, sex mille et ducenti. His attributa sedes ad Aquilonem, jussique Tabernaculi vectes, columnas, et bases devehere. Moyses et Aaron primum a Tabernaculo tenuere locum ad Orientem. Summa Levitarum a mense et supra, millia viginti duo. Porro Gersonitarum familiam designat servus, qui unum duntaxat talentum accepit; qui duo Meraritas; qui autem quinque, Cahaitarum figura fuit. Rursus Gersonitæ pœnitentes repræsentant, quosvis Justos Meraritæ,

[1] Num. III, 17 et seqq. — [2] Ibid. 17. — [3] Ibid. 20.

Cahaitæ Perfectos. Similiter in Gersonitis Prophetas agnosce, in Meraritis Apostolos, in Cahaitis administratorios spiritus in ministerium missos. Postremum in Gersonitis contemplare terrenas substantias, in Meraritis cœlestes, in Cahaitis officia Thronorum.

V. « Dixitque Moyses ad Aaron : Accipe siclos quin» que per singula capita[1]. » Siclus habet viginti obolos. Siclum sanctuarii verisimile est ab ipso Aarone excusum fuisse, propriaque nota signatum. Summa ergo Levitarum ministrantium septem millia et octoginta quinque.

CAPUT V.

I. « Dixitque Dominus ad Moysen : Præcipe Filiis » Israël, ut ejiciant de castris omnem leprosum, et qui » semine fluit[2]. » Et hæc quidem non sine causa Deus mandabat, quo nimirum populus legibus edoctus aversari maculas ab homine vel invito contractas, serio consideraret, quam oppido fœda, ac perinde fugienda essent peccata libertatis nostræ. Præterea satagebat, ut qui ob eam causam a popularium suorum consuetudine tectoque exclusi, soli agere cogebantur, elaborarent, quam possent maxime, ut tales corporis affectiones ocyus depellerent, quo recte succedente cura purificati, ad convictum communem reciperentur.

II. « Vir sive mulier, cum deliquerint, reddent ipsum » caput, quintamque partem adjicient ei, in quem pec» caverint[3]. » Hoc ad decimas etiam referendum est, si

[1] Num. III, 47. — [2] Ibid. V, 2. — [3] Ibid. 6, 7.

quando Hebræus decimam rei suæ intra constitutos dies solvere cujusvis causæ prætextu neglexisset.

III. « Siqua mulier erraverit, et error a marito de- » prehendi non quiverit, oblatas a Sacerdote explorato- » rias aquas bibet : et siquidem polluta non est, erit in- » noxia, et faciet liberos[1] ; » ita fiet, ut acceptam injuriam compenset subsequens fœcunditas. Verumtamen quia liberius agendo conjugem in eam opinionem impulit, expiationem ipsa petet, et maritus uxoris pudicitiæ vigil, collatæ ad ejusdem custodiam diligentiæ merito, ipsam omni culpa liberabit. « Et in manu Sacerdotis erunt » aquæ amaræ exploratoriæ[2] » Quas videlicet Sacerdos diris execrationibus prosequebatur, et aquæ redargutionis seu increpationis dicebantur.

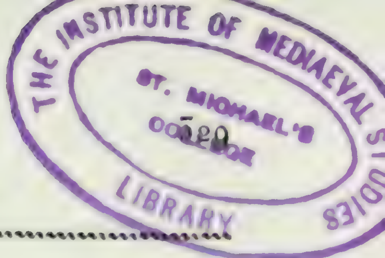
CAPUT VI.

« Vir, sive mulier, quæ segregaverit se, votumque » nazareatus emiserit, erit Nazarenus Domino, omnem » siceram non bibet, et novacula non transibit super » caput ejus[3]. » Hæc ab historico ad arcanum sensum traducta sic exponenda sunt, ut Nazareus Hebræorum populum Deo consecratum significet, qui proinde cavere jubetur vinum, depravatos scilicet Ægyptiorum mores, ut qui hominem a seipso alienarent, nec vero secus, quam haustum sine modo merum. Præterea abstinere a quovis alio liquore temulentiam inferente, idest abhorrere a quacumque prophana religione. Plurimæ namque in

[1] Num. v, 12 et seqq. — [2] Ibid. 18. — [3] Ibid. vi, 2 et seqq.

Chananitide ejusmodi sectæ occurrebant Hebræis eo tendentibus. Vinum itaque symbolum fuit ægyptiacarum consuetudinum, sicera profanarum religionum eo tempore in Chananitide obtinentium, utrasque tuebatur et roborabat inolitus utrique genti pietatis et sanctæ disciplinæ neglectus. Uvæ proinde seu recentes, seu passæ, Nazaræo pariter interdictæ, Ægyptiorum et Chananæorum peccata repræsentant, et quas ferre solent peccata clades; prohibitus etiam omnis uvarum succus, et ipsa lora, seu liquor ex folliculis acinorum expressus, quo populus in Dei familiam susceptus iterum monebatur, cavere mala, quæ ex Ægyptiorum et Chananæorum flagitiis fluxisse, cernebat. Rursus « vinum, ait, et siceram Naza» ræus non bibet[1], » idest caveat, ne extima sui pars, corpus, quidpiam patiatur, unde stuporem incurrat sensuumque alienationem, neve intima et nobilior pars animus absurdis, cogitationibus, curisve perturbetur. Præterea dum lex Nazaræum uvis abstinere jubet, noxia pravarum libidinum genimina excindere jubet; dumque loram etiam et quemlibet succum ab uvis expressum interdicit, minima etiam curanda monet. Rursus jubetur Nazaræus fugere omnem immunditiam, quod perfectam absolutamque virtutem insinuat : caput novaculæ non permittere, quo pariter admonetur, ne animi sui pulchritudinem fœdis sæculi curis subjiciat. « Si quispiam moriatur juxta » eum, simul polluitur[2]. » Significat omnia virtutis ornamenta statim auferri, si animus cogitationibus mortiferis imperium semel consenserit.

[1]Num. vi, 3. — [2] Ibid. 9.

CAPUT VII.

« Obtulerunt principes Israël munera coram Domino » sex plaustra parata cum duodecim bobus[1]. » Principes duodecim sunt Spiritus administratorii Apostolorum ductores et duces. Horum porro principum familiæ, quoniam ex eis prodierunt Prophetæ et Apostoli, horum etiam typum prætulisse videntur. Discus argenteus Apostolorum mores adumbrat. Phialæ item argenteæ, propheticæ disciplinæ et conversationis symbola sunt. Acerræ odoramentorum plenæ Emmanuelis animam repræsentant, in qua passiones ad peccatum provocantes omni caruere motu. Rursus Disci argentei typus sunt Justorum, Phialæ pœnitentium, Acerræ Perfectorum. Item in Acerra Ecclesiam agnosce, Tabernaculo intelligibili oblatam; proinde aromata in acerram congesta signant familias gentium, et Christum, qui illas suo odore undique traxit, et unius fidei atque religionis societate conjunxit. Acerra similiter odoratis speciebus referta notat animum omni genere virtutis præstantem.

CAPUT VIII.

Deest apud S. Ephræm.

1 Num. VII, 2, 3.

CAPUT IX.

I. « FACIANT filii Israël Phase[1]. » Primum Phase in Ægypto celebratum describit lætitiam sanctorum imperfectam vitæque mortalis ærumnis dilutam : alterum post exitum in eremo aperto liberoque cœlo, eorumdem plenam consummatamque post obitum felicitatem adumbrat. Rursus primum Pascha, durante servitute actum legis cæremonias statumque designat; secundum in solitudine indictum post adeptam libertatem, novum Phase in Ecclesia Christi instituendum prænuntiabat : tertium a reditu Hebræorum in terram promissionis, et ejusdem sortitione celebratum, futurum significat reditum omnium mortuorum ad vitam, et subsecuturum hominum et Angelorum Phase celeberrimum, sortisque unicuique obvenientis designationem. Rursum juxta triplex genus hominum ad celebritatem Paschæ legalis confluentium, distingue triplicem in illo cœli terræque conventu personarum differentiam : alii siquidem erunt supra judicium, alii sub judicio, atque alii extra judicium : qui enim christianæ perfectionis summa tenent, et Apostolis similes effecti simili luce coruscant, utique judicio subjiciendi non erunt; illi contra quos ignis pœnitentiæ hic purgatos, transmittit ad vitam, Christi judicio approbandi : impii vero et increduli, qui nulla omnino bona egerunt, profecto non ad judicium, sed ad supplicium ducentur, et quidem sempiternum, juxta illud Prophetæ : « Non resurgent impii in judicio[2]. »

[1] Num, IX, 2. — [2] Psal. I, 5.

CAPUT X.

I. Cæterum nubes quandoque suam super Tabernaculo moram protrahebat ad dies, quandoque etiam ad horas contrahebat, sic ut alternis accessibus atque recessibus temporis spatia modo longiora, modo breviora metiretur, atque divideret. « Altero ab exitu anno, decimo » die mensis secundi elevata est nubes a Tabernaculo[1]. » Nunc primum nubes a Tabernaculo se extulit, atque a monte Sinaï in Pharan successit.

II. « Dixit autem Moyses ad Hobab filium Raguel. Pergi- » mus ad locum, quem condixit Dominus daturum se » nobis, quodque nobis fecerit bonum Deus, faciemus » tibi, ne quæso nos deseras[2]. » Quæ autem mox subdidit : « Et esto nobis oculorum loco, » indicant hominem fuisse prudentem, et ad regendam multitudinem idoneum. Hobab, qui Moysis socer hic appellatur, pater erat Jethri soceri Moysis : appellatur autem et ipse socer, ut qui esset familiæ pater et natu major. Dum autem Hobab rogatus Moysen sequi recusat, Judæos Christo ad fidem vocanti minime assensuros prænuntiat.

CAPUT XI.

I. « Et accensus ad eos ignis Domini devoravit extre- » mam partem castrorum[3]. » Hac scilicet pœna coër-

[1] Num. x, 11. — [2] Ibid. 29. — [3] Num. xi, 1.

cendi fuerunt, qui a diuturna cum Ægyptiis consuetudine ipsorum blasphemiis assueverant. Carnium vero desiderium accendit promiscuum vulgus, quod Israëlitis Ægypto excedentibus adhæserat : » Carnes erant adhuc in ore ip» sorum : » itaque prius quam concupitæ carnes in ventrem descenderent, « ascendit furor Domini, et obfirma« tus est super eos[1]. » Quid ita? Quia ipsi similiter in sua concupiscentia perfidiaque obdurabant, et sicut scribit David, maligne inter se commurmurabant dicentes : « Quoniam percussit petram et fluxerunt aquæ : num» quid poterit etiam dare nobis panem? Tentaverunt me » ecce jam per decem vices. » Psalmista totidem enumerat hoc ordine. « Primum ad mare Rubrum ob aquarum » penuriam tumultuati sunt. II. Tentaverunt Deum in » deserto. III. Irritaverunt Moysen in castris. IV. Fece» runt vitulum in Horeb, et adoraverunt scuptile. V. Pro » nihilo habuerunt terram desiderabilem. VI. Initiati » sunt idolo Phegor. VII. Irritaverunt Deum ad aquas » contradictionis. VIII. Commixti sunt inter gentes, et » factæ sunt eis in scandalum. IX. Immolaverunt filios » suos et filias suas dæmoniis. X. Ad iram concitaverunt » Deum in adinventionibus suis[2]. » Promiscuum vulgus, populo Dei permixtum, externorum turba erat, qui abdomini servire assueti conceptam ex inedia rabiem doloremque Israëlitis impertierunt, illa identidem obmurmurando : « Recordati sumus piscium, quos comedebamus » in Ægypto et cætera[3]. » Isti inquam intempestivæ sordidæque gulæ homines, qui pisces et pepones, cæteraque hujusmodi appetivere, plane repræsentant vitiosas cogitationes, quæ cum animum semel occupaverint, ad desideria carnis pertrahunt, coguntque manna in-

[1] Num. XI, 33, et psal. LXXVII, 30, 31. — [2] Ibid. 20. — [3] Psal. CV, 7 et seqq. Num. XI, 5.

telligibile, quod est virtutis pietatisque studium, abjicere.

II. « Et manna erat quasi semen coriandri [1]. » Simile fuisse dicit semini coriandri, quo simul insinuet omnem escam ex manna parabilem fuisse, et cibi cujuslibet saporem, pinguedinem, atque suavitatem participasse « Color » ejus quasi color odellii [2], » idest glaciei, seu crystalli : terebaturque mola et frangebatur in mortario, fiebantque inde panes. Sed sive mola comminueretur, sive in mortario frangeretur, aut aqua elixaretur, aut assaretur igne, suos nihilominus sapores ad qualitatem cujusvis generis esculentorum modulabatur pro libito comedentium. Jam hic observa quatuor hominum gradus : Perfecti namque viri manna mola tritum esitant : Justi proficientes in mortario contusum : Pœnitentes, quoniam panem cum lacrymis et largo fletu miscere coguntur, recte dicuntur aqua elixatum manna manducare : Peccatores vero subcinericias placentas ex manna conficiunt, quando cupiditatibus, luto et cinere sepeliendis cor implent, aut vetitis cibis ventrem.

III. « Eliges septuaginta senes, et duces eos ad Taber» naculum, detrahamque de spiritu qui est super te, et » tradam eis [3]. » Lege tibi, inquit, viros provectioris ætatis septuaginta, quos volo tibi præsto esse contra populum : quodve auferam de spiritu tuo in eos transferam, sic, ut ignorare non possint, suam ex tua virtutem manare, nec sibi tantum placere, ut tibi præferri, aut pares esse velint.

IV. « Quis dabit nobis escas carnium et cætera. Et » dabit vobis Dominus carnes, et comedetis, donec exeat » per nares vestras, et fiat vobis quasi cibus crudus [4], » idest vertatur in nauseam, et fastidium. Concupiscentia

[1] Num. XI, 7. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 16. — [4] Ibid. 18, 20.

carnium hæret adhuc populo Judæorum, quippe qui hodie quoque carnes Paschalium victimarum appetunt et veram hostiam in Calvariæ monte cæsam, cunctisque gentibus propositam fastidiunt, quomodo Patres eorum cœleste manna. Interim disce duas esse cruditatis species, aliam corporis, atque aliam mentis : et prima quidem ventriculi vires debilitat, altera animi facultates obtundit et hebetat. Exhorreamus utramque : enimvero cum Hebræi Cournicibus temperanter, moderateque vescerentur, sibi utiles experti sunt; cum autem sine modo in illis helluari cœperunt, non naturali desiderio, sed voluptate ducti, cibus alias sanus, sanitati contrarius evasit. Quare vehementer et sine fine desipiunt, qui naturæ modum excedunt, et cibi potionisque quantitatem ex voluptate definiunt. Sed etsi quotquot habent maria, pisces mitterent, putasne fieri unquam posse, ut hanc voraginem implerent?

V. « Et ait Moyses ad Dominum : Unde mihi carnes, » ut dem universo populo huic [1] ? » Non sunt hæc verba dubitantis, quasi vero Moyses, utrum id fieri posset, ambigeret, sed percontantis, atque scire cupientis, quomodo id præstandum foret, et unde parandæ carnes, quas Deus exhibiturum se spoponderat.

VI. « Detraxitque Deus de spiritu, qui erat super » Moysen, et posuit super septuaginta seniores [2]. » Quemadmodum poma vitalem succum ab arbore per ramos transmissum hauriunt ; ita septuaginta illi seniores spiritum a Moyse in ipsos diffusum, sensere per intima permeare viscera. Dicitur autem spiritus Moysi detractus, et septuaginta senioribus transfusus ; non quod Moysen spiritus deseruerit, sed ut doceremur, omnes intelligentes naturas spiritum a Christo hausisse,

[1] Num. xi, 13. — [2] Ibid. 25.

Cum autem de septuaginta senioribus, quos divinus spiritus afflaverat, viri duo, Eldad, et Medad prophetarent in castris, Josue Moysen interpellavit, ut ambos silere juberet. Unde isthæc nata interpellatio est? Tradunt, geminos illos Prophetas tale jam tum fudisse oraculum : quos ex Ægypto eduxit Moyses, Josue in terram promissionis introducet. Idcirco Moyses, equidem, respondit, istuc tibi non invideo : utinam populus universus hujus rei Propheta fieret, atque adeo divino spiritu, quem tunc conciperet, malus, quo nunc agitur, pelleretur.

CAPUT XII.

I. « Locuta est Maria, et Aaron contra Moysen.... » Et convertit se Aaron, viditque quod leprosa Maria » facta est [1]. » Maria nugas, quæ hic referuntur, effutiens, Moysen duntaxat pupugit ; Scriptura tamen Mariam etiam Moysis uxori convicium fecisse innuit. Nec solummodo Maria, immo et Aaron, « Numquid, *aiebant*, » cum Moyse tantum locutus est Dominus? An non » etiam nobiscum ? » Sensus est. Si Deus unum interpretem arcanorum Moysen sibi delegisset, suo nos alloquio neutiquam dignaretur.

II. Dixitque Aaron ad Moysen : « Ne quæso, simus » velut abortivum quod egreditur de vulva matris suæ, » et cujus carnis pars dimidia consumpta est [2]. » Hoc dicit non eo solum quod morbus carnem corrumperet, sed etiam quia eodem pilos depascente corpus glabrum

[1] Num. XII, 1. — [2] Ibid. 2.

reddebatur, qualis editur fœtus ante maturum partum ejectus, interrupto ab obsidente lue sanguinis affluxu.

III. Et ait Dominus ad Moysen : « Nonne debuerat » saltem, si pater ejus spuendo spuisset in faciem ejus, » ad septem dies rubore suffundi ? Maneat ad septem » dies extra castra [1]. » Hæc pœna Mariæ constituta fuit, ut per eam moram universa synagoga ejusdem delictum et delicti correctionem cognosceret ; disceretque cavere insanam aliena facta dictave carpendi libidinem. Jam si fœmina spiritu afflata divino, ob jactam in fratrem contumeliam, omnem hanc pœnam tulit, si porro ipsi peccaverimus, ubi parebimus ? Quod si Aaron eamdem cum sorore pœnam non solvit, id porro ejusdem dignitati datum, quam Deus ampliori quodam honore prosecutus est, nostri nos officii erga Sacerdotes commonens. Nam si Deus Pontificis existimationem sustinendam, ejusdemque personæ aliquid deferendum esse putavit, quam oppido æquius et justius est, debitum honorem atque reverentiam Dei Sacerdotibus a nobis adhiberi ?

CAPUT XIII.

I. « Et misit Moyses exploratores, ut explorarent » terram Chanaan, singulos de singulis tribubus [2] : » quibuscum Josue filius Nun de tribu Ephraim ex Moysis pariter destinatione profectus est. Quorsum hæc ? Volebat Moyses exploratorum fidem constare, simul perten-

[1] Num. XII, 14. — [2] Num. XIII, 4.

tare multitudinis animum, utrum, quæ illi visa referrent, probaret. Abiere, circumlustrataque tota Chananitide ad castra redierunt. Hic porro cum populum spe optima implere oporteret, propositaque soli feracitate fructuum proventu præstantiaque ad prosequenda cœpta accendere, illi contra incolarum ferociam ac numerum immodice exaggerando deterrere cœperunt, frustra contradicentibus Josue filio Nun, et Caleb filio Jephone de tribu Juda, qui de terræ promissæ fertilitate rerumque ad victum pertinentium copia et saturitate mira prædicando, populum, ut liquido animo essent, timoremque deponerent, hortabantur. Interim in hisce duobus viris, qui juxta Mosis mandatum, explorata Chananitide, populum ad eam invadendam provocabant, imaginem contemplare Prophetarum et Sapientum, qui a Deo docti ad Judæos missi sunt, ut eosdem per viam legis ad Evangelium adducerent.

II. « Et absciderunt ibi palmitem cum botro suo, quem » portaverunt in vecte duo viri[1]. » Botrus a suo pendens palmite, et vecte gestatus, Christum plane repræsentat ab utroque Prophetarum et Apostolorum cœtu per orbem universum magnifice circumvectum. Rursus idem a palmite suspensus, Christus est e cruce pendens inter duos latrones.

CAPUT XIV.

I. Et dixit Moyses ad Dominum : « Audient Ægyptii, » quod eduxeris in virtute tua populum istum etc. Et di-

[1] Num. XIII, 24.

» cent : Non potuit Dominus introducere populum in » terram, pro qua juraverat eis, et idcirco occidit eos in » deserto[1]. » Hæc narranda fuerunt, ut caritas Moysis ante omnium oculos poneretur : nec enim ex metu amittendæ dignitatis, sed ex amore, quo universos complectebatur, pro Israëlitarum salute intercessit, qui si periissent, gentis longe potentioris principatum Dei oraculo sperare jubebatur.

II. Et dixit Dominus : « Sicut locuti estis, in solitudine » hac jacebunt cadavera vestra[2]. » Sed ante omnes pœna in ipsos exploratores incubuit, ut qui quum viverent, garrulitate sua promissæ terræ magnisque votis tamdiu expetitæ populo aditum occluserant, iidem præmortui sepulcrum aperirent : Sexcenta quippe millia Hebræorum simili fato sublata suos deinceps exploratores secuta sunt.

CAPUT XV.

I. « Separate separationes Domino de primitiis pastæ » vestræ placentam Domino[3]. » Præcepit Deus populo, ut de farina subacta, antequam ipsi gustarent, crustam, seu placentam, Sacerdotibus, vel egentibus seponerent.

II. « Invenerunt virum colligentem ligna in die Sab- » bati[4]. » Qui ex Domini sententia mox lapidibus obtritus, pœnam sui criminis solvit : simili quippe impudentia deliquisse videbatur, qua posthac Zamri Mose et senioribus populi præsentibus ad Chozbi fœminam Madianitidem intravit : nam et iste spectante synagoga univer-

[1] Num. xiv, 13. — [2] Ibid. 28. — [3] Num. xv, 20. — [4] Ibid. 32.

sa et vacante, lignatum abiit, diemque communi religione observatum violavit, quanquam deprehensus, se id scisse negaret.

III. « Facient sibi filii Israël fimbrias in ala vestimen- » torum suorum. » In subsidium utique memoriæ Israëlitæ fimbrias oris palliorum assuere jussi sunt, ne illos aliquando caperet divinæ legis oblivio.

CAPUT XVI.

I. « Et secesserunt a synagoga Core filius Isaar filii » Caath, filii Levi, et Abirom filius Eliab. Hon quoque » filius Phaleth de filiis Ruben etc.[1] » Tumultuabantur isti adversus Aaron. Quid ita? nec enim, qui modo Pontificatum Aaroni eripere conantur, aut certe aliquem in ministerio Tabernaculi locum tenere ambiunt, istuc cogitarunt, quando in Ægypto ex luto et argilla lateres fingebant, aut ab Ægyptiis verberabantur, seu cum imminentes tergo hostes per discissum mare fugerent, seu cum Ægyptiorum copias fluctibus miserandum in modum haustas inspectarent. Causam rogas? nimirum desierant timere. Porro Core, et Abirom, cæterique conjurati, dum contra Aaronem legitimum Pontificem insurgunt, et summo sacerdotio illum exuere contendunt, Judæorum Sacerdotibus prolusisse videntur, qui contra Dominum conjuravere; et sicut ex parabola vineæ discimus, eumdem hæreditate spoliare voluerunt.

II. « Et dirupta est terra sub pedibus eorum, et ape-

[1] Num. XVI, 1.

» riens os suum devoravit eos etc[1]. » Sic Deus nullo strepitu sub terram misit homines protervos, qui Ægypti delicias amissas querebantur, damnumque pontificatus honore compensandum esse putabant, quasi vero Ægypti sordes et Sacerdotium essent inter se comparabiles.

III. « Tolle thuribula de medio combustorum, quia » sanctificata sunt thuribula peccatorum in animabus » eorum, et produc ea in laminas, ut sint in operimen- » tum altaris[2]. » Profecto si qui Dei indignationem provocaverant, illorum nihilominus thuribula sanctificata dicuntur in animabus eorum, proptereaque refusa in ornamentum altaris transierunt; quantam, putas, Confessorum corpora ab animarum suarum communione ducere sanctitatem.

CAPUT XVII.

« Et locutus est Dominus ad Moysen dicens : Loquere » ad filios Israël, et accipe virgas singulas ab eis per cogna- » tiones suas. Et quem ex his elegero, virga ejus germi- » nabit[3]. » Motus hujus, et tumultus causa fuit Rubenitarum ambitus, qui cæteris nihil moventibus, soli cum Levitis adversus Pontificem conspirarunt. Nihilominus, quoniam cavendum fuit, ne reliquæ tribus in posterum contra Aaronem iterum insurgerent, prætexentes, Deum quidem Rubenitarum virgam repulisse, non item Judæorum, aut Gaditarum, idcirco Moyses omnium Tribuum virgas in Arcam conjecit, ut omnes post abjiceret : nec

1 Num. xvi, 31. — 2 Ibid. 17. — 3 Num. xvii, 1, 2.

enim dubium erat, quin, patefacta insigni miraculo Dei voluntate, omnis in futurum tumultuandi occasio præcideretur. Nec in virga Aaron descriptam habes effigiem adorandi corporis Christi : nam si illa reliquis in propria conditione manentibus, viridis et florens apparuit; Corpus Christi etiam postquam tumulatum fuit, incorruptum mansit, quanquam communem cum cæteris corporibus corruptibilem naturam haberet. Idem, tametsi passionibus irreprehensibilibus per se obnoxium esset, in eo tamen solo manifeste patuerunt hactenus ignotæ corporis, immortalis, incorruptibilis et impassibilis prærogativæ. Postremum licet corruptibilium corporum materia esset concretum, nihilominus non modo corruptionem non vidit, sed nec sepulcro contineri potuit.

CAPUT XVIII.

« Omnem pinguedinem frumenti, et vini, quæ pro primitiis illi offerent Domino, tradidi tibi, et omne primogenitum in terra, boum atque ovium : primogenita hominis, et animalium immundorum redimentur : boum, caprarum et ovium non redimentur; carnes eorum habebunt sibi Sacerdotes, excepto adipe, qui altari inferenda est, cumque secreveritis pinguedinem partis ab illa, reputabitur Levitis sicut proventus areæ, et proventus torcularis[1]. » His legibus Levitis traditæ sunt decimæ omnium bonorum et proventuum. Populus itaque Levitis decimas pendebat, Levitæ Aaroni, et Aaron Deo.

[1] Num. xviii, 12 et seqq.

CAPUT XIX.

I. « Et locutus est Dominus ad Moysen dicens : Adducent ad te vaccam rufam integram sine macula, tradentque Eleazaro, facietque eam mactari ante faciem suam[1]. » Non quo Sacerdos tali hostia indigeret, aut ad sacrificium uteretur, quod quidem liquet tum ex destinatione cinerum ejusdem, qui ad purificationem immundorum reponendi erant; tum ex eo, quod lex jubet, cum carnibus animalis etiam excrementa cremari ; id porro fieri a Sacerdote sacrificante, sordidum fuisset : hinc ergo planum fiebat, ejusmodi animal neutiquam ad sacrificium postulari.

II. « Et tollet vir mundus hyssopum, et intinget in aquis, » in quas immissi fuerint cineres vaccæ combustæ, et asperget ex eo tentorium, et supellectilem[2]. » Recte hyssopum lignumque cedrinum et coccinum adhiberi lex jussit : quo sacra ista populo redderet augustiora, cæremonias religionis ex rerum pretio æstimanti : cogebatur enim purpuram et cætera emere : ne religio ipsa vilesceret ex vilitate materiæ, si hæc obvia fuisset, nec propriis sumptibus paranda.

[1] Num. XIX, 2. — [2] Ibid. 18.

CAPUT XX.

I. « Congregata multitudine ante petram, Moyses, » et Aaron dixerunt eis : Audite exasperantes : num de » petra hac vobis aquam poterimus elicere etc. Dixitque » ad Moysen et Aaron : Quia non credidistis mihi, ut » sanctificaretis me coram filiis Israël, non introducetis » hos populos in terram, quam dabo eis[1]. » Hæc a Domino Moyses audiit, quoniam, um sciret oportere Dei potentiam prædicare ante petram, de petra maluit ad populum dicere. Simul eumdem acriter objurgavit : sed et ipse arguitur, quod petram iterum percusserit, etiam postquam aquam fundere jam cœperat.

II. « Et immisit Dominus serpentes urentes, qui mor» debant populum[2]. » Moyses dolens tot hominum millia a serpentibus prostrata supplex oravit Dominum, ut afflictis succurreret, et exauditus est. Jam si ipse deliquerat, cur pro se non oravit ? Quod si oravit, oravit utique, ut sibi ad terram promissam aditus daretur, non ut culpa dimitteretur. Quod si peccasset, de peccati remissione unice sollicitus fuisset. Etenim magis præstabat, culpa absolutum mori in solitudine, quam noxæ cujusvis reum terra promissa potiri. Pro peccato itaque non oravit, quia non peccaverat; pro terra oravit, negavit Deus, quo majora præstaret. Nam et terræ promissionis gloriosiorem ingressum postea concessit, interim vero dum is in longum tempus differtur, in præsenti prospectum ejusdem indulsit.

III. « Fac serpentem regulum æneum et pone eum pro

[1] Num. xx, 10. — [2] Ibid. 6.

» signo : qui percussus aspexerit eum, vivet[1]. » Enimvero non sine ratione, qui manna pane Angelorum pasti, famem querebantur, castigantur serpentum morsibus : serpens nempe mutum animal est, terra vescitur, nec queritur. Et quidem verisimile est, Moysen eam serpentis effigiem ante fores Tabernaculi fœderis erexisse, ut populus, ea plaga percussus, oculos eo converteret, unde mentem avocarat : et Dei Tabernaculum venerabilius ægris redderetur, mortiferæ affectionis medelam inde manare cernentibus. Christi interim imaginem hisce lineis descriptam contemplare : quoniam, ut ipse dixit, sicut exaltavit Moyses serpentem in deserto, ejusque contuitu grassantem in populo suo pestem dispulit; ita exaltari oportebat filium hominis in Crucem, unde cunctis gentibus salus pararetur.

IV. « Tunc cecinit Israël canticum istud. Ascende putee, concinite ei. Puteum istum foderunt Principes, » duces populi alte effoderunt eum, suis baculis excita- » runt illum[2]. » Foderunt, inquit, puteum istum Principes, primores viri ex familia Moysis, et alte defoderunt duces populi, idest Principes Tribuum, et baculis suis excitarunt illum, idest sua potestate, et officio. Tradunt, Petram Hebræos per deserta vagantes secutam fuisse, et ipsis quidem proficiscentibus aquas omnino non negasse, coëgisse tamen in puteum : ubi autem populus suppresso incessu consedisset, statim plenis alveis duodecim torrentes, ut solebat, refudisse, Moyse et ducibus Tribuum baculo, et psalmorum cantu aquam cientibus.

V. « De solitudine datus est (puteus) ad Mathana, de » Mathana ad Nahaliel, a Nahaliel ad Bamoth vallis ad » summitatem collis[3]. » Mystice summum collis fastigium Dei naturam et perfectiones designat : Bamoth et

[1] Num. xx, 8. — [2] Ibid. 17. — [3] Ibid. 19.

Nahaliel Angelorum Dei throno adstantium chorique vigilum prærogativas : Mathana Prophetas divinorum arcanorum conscios repræsentat : desertum gentes, earumque per sanctos Apostolos vocationem.

VI. « Idcirco dicitur in proverbiis : ingredimini in » Hesebon[1],» id est vos Hebræi in hæreditatem vestram. « Ædificetur, et construatur civitas Sehon, » hoc ideo dicit, quod etsi ab Israëlitis primum vastata et eversa fuisset, a Rubenitis tamen, quibus in sortem obvenerat, postmodum reædificata est.

CAPUT XXI.

Deest apud S. Ephræm.

CAPUT XXII.

« Et dixit Balaam ad Principes Balac : Dominus non » vult dimittere me, ut vadam vobiscum. » Quod ait, non fuisse permissum Balaamo, malum populo imprecari, non est, quod si Balaam id fecisset, continuo populus fuisset maledictus, sed ut ostendat Satanam Justis nocere non posse. « Et vidit asina Angelum Domini, com- » pressitque se ad maceriam..... Percussitque asinam Ba- » laam etc. » Asina ter a Balaamo fuste tunditur, nec contunditur. Jumentum Balaami typus est humanæ naturæ, qua pro carpento abutebatur Diabolus. Asina, ut Angelum aspexit, infestum sessorem dejicere nititur, quia natura humana, cum primum spectare meruit sponsum visibilem factum, jugum externi aurigæ sua a cervice

[1] Num, XXII, 13.

decussit, effectaque est Christi currus, quæ olim adversarias potestates vehere cogebatur.

CAPUT XXIII.

I. « DIXITQUE Balaam : Quis dinumerare possit pulve» rem Jacob, et numerum quartæ partis illius[1] ? » Id est posteritatem, arenam maris æquaturam : quid? quod nec quartam ejus partem numerando assequi possit. Et dixit Balac : « Ad maledicendum inimicis meis vocavi » te etc. » Noluit utique Deus, qui populum ad stuprum cum filiabus Moab se comparasse noverat, præsciebatque secuturam in pœnam ejus flagitii mortalitatem, permittere Balaamo, Israëlitas execrari dirisve devovere, ne videlicet eam calamitatem, quam suis sibi sceleribus accersiverant, ex Arioli maledictione accidisse putarent, atque inde erroris occasionem arriperent, rati Ariolos divina vi præditos esse, qui nullam haberent. Præterea ne Balaam ipse se suis execrationibus eam luem Hebræis immisisse jactaret, virtute divina adactus est eisdem optare bona, et mala simul eorum hostibus imprecari : quin etiam interitum denuntiare ipsimet Regi, et quidem præsenti adstantique ad eas, quas nuper extruxerat aras. Id enim significant illa Balaami populum Hebræorum alloquentis verba : « Maledicentes tibi in maledictione repu» tabuntur. » Sed enim vero tanti ne fuit, ut Balaam Hebræis malediceret? An non post acceptam ab illo benedictionem, nec verbis, sed factis pessime accepti sunt,

1 Num. XXIII, 10.

immissa divinitus pestilentia? Interea vero, dum Balaamo præcipitur Israëlitis benedicere, sibi etiam illorum sortem optare permittitur. « Fiant, *inquit*, novissima » mea horum similia. » Fiant enimvero, et Balaam eodem, quo illi periere, letho occumbat. Adeo benedictio in maledictionem cessit utrisque. Hebræi namque peste sublati sunt, Balaam in eo prælio cecidit, quo cæsi fuere Madianitæ, qui alias ab ipso fuerant maledicti. Nimirum et Hebræos, quibus benedixerat, et Madianitas, quibus maledixerat, similis fere ruina non diu post oppressit.

II. « Orietur Stella ex Jacob[1]. » Jesus Christus omnium gentium Salvator, cujus typum hoc loco præfert Zorobabel Salvator Judæorum. « Et consurget Princeps de Is» raël, » idem Zorobabel ejusque successores. « Et perdet » potentes Moab, » post reditum; « et subjiciet omnes » filios Seth, » finitimas Judæorum ditioni nationes. « Caput gentium Amalec, » quoniam Amalecitarum populus, cæteris nihil interim moventibus, primus Israëlitis bellum intulit. « Venient legiones de terra Cethæo» rum, et subigent Assyrios, et subjugabunt Hebræos. » Designat Antiochum unum ex Alexandri successoribus, qui sub tempora Machabæorum Judæos vehementer afflixit.

CAPUT XXIV.

Deest apud S. Ephræm.

[1] Num. XXIII, 17.

CAPUT XXV.

I. « Et ingressus est Phinees post virum Israëlitam in » lupanar, et perfodit ambos. Dixitque Dominus ad » Moysen : Phinees filius Eleazari zelatus est zelum meum » inter eos[1] : » Filios Israël, quoniam cæteris otiose spectantibus unus ipse Dei injuriam iniquissime tulit, et vindicavit acerrime : quo facto populi delictum expiavit.

II. « Et nomen viri, Zamri filius Salu[2], » quem nec circumstantis synagogæ reverentia, nec præsentis magistratus timor cohibere potuit, quin publice et palam scortum Madianitidem intraret. Et Phinees quidem Christi figuram exhibuit, iste Diaboli; Diabolus siquidem impudentissimus est, homines ad omne nefas perpetuo sollicitat, quum sit omnium scelerum suasor et auctor : hunc porro frenare nulla potestas, vis nulla potuit : nec enim Satanam coercere valuerunt cœlestes Virtutes, aut Patriarchæ, aut Prophetæ. Scilicet unus Phinees impurum Zamri confixit, unus Christus Diabolum hasta Crucis suæ perfodit, omnemque ejus virtutem afflixit, et prostravit. « Et prohibita est mortalitas a populo, » nimirum cessante peccato, plaga cessavit.

III. « Et nomen mulieris Madianitidis Cosbi filia Sur, » ipse erat Princeps gentis domus patris sui in Madian[2]. » Qua in proprio tabernaculo interfecta, sodales fœminæ refixis trepide tentoriis confestim se inde proripuerunt. Sic Hebræis si non voluntas peccandi, potestas ablata

[1] Num. xxv, 8. — [2] Ibid. 14.

est : fugerunt laquei feras, ne feræ se in laqueos induerent. Cæterum verisimile est, Phineem ea occasione personam dissimulasse, habitumque tempori opportunum induisse, ut videretur amatoria meditari : quo Christi umbram descripsit, qui habitu inventus est ut homo, cum ad tollendum hominis peccatum veniret. Sed et probabile est fœminam filiam Principis suos habuisse eunuchos, eosque venientem Phinees ab aditu prohibere conatos fuisse, quos ut falleret, heræ procari se simulans : nuntiate, ait, Dominæ, Phineem adesse. Nec id forte Zamri intra lupanar tunc moranti ingratum accidebat, cui nimirum placebat, universam synagogam secum in eo negotio consentire : sic admissus Phinees ambos interemit. Hinc quidam conjectant, idcirco Sacerdoti attributum fuisse jure perpetuo victimæ armum et pectusculum, quod Phinees adacto in pectus telo nefarios illos confecerit, cadaveraque in humeros sustulerit. Certum est, telum illud extitisse velut terminum fixum divinæ vindictæ, ne latius in populum excurreret : factumque Phineis salutarem metum delinquentibus injecisse, et interfectorum cognatis magnam questuum et lacrymarum præbuisse materiam. In ea populi trepidatione atque luctu, credibile est, Moysen fusis ad Deum precibus acerbum animi sui mœrorem lenire studuisse, quo tantam populi sui stragem spectare sustineret.

CAPUT XXVI.

Deest apud S. Ephræm.

CAPUT XXVII.

« Et hæc sunt nomina filiarum Salphaad, Maala et » Noa, et Hegla, et Melca, et Thersa[1]. » Salphaad hujus familiæ princeps absque prole mascula decesserat, quinque superstites filiæ portionem sibi dari petunt, affirmantes patrem suum neutiquam consensisse illis, qui prophani incensi oblatione Dei indignationem provocaverant, populique turbaverant pacem. Idcirco nec flammis, nec terræ hiatu haustum fuisse, sed ob commune synagogæ delictum communi pœna comprehensum, cum aliis sexcentis millibus interiisse. Legem simul protulerunt, qua cautum fuerat, ne quis Israëlita ab alia tribu nuptias quæreret, ne scilicet si eidem familiæ extra propriæ tribus limites bona possidere licuisset, ordo constitutus in prima terræ divisione turbaretur. Tropologice. Filiæ Salphaad, quibus paternam cum fratribus hæreditatem adire conceditur, sanctas fœminas designant, communem cum viris in regno Dei hæreditatem adepturas.

CAPUT XXVIII AD XXX.

Desunt apud S. Ephræm.

[1] Num. xxvii, 2.

CAPUT XXXI.

I. « Dixit Dominus ad Moysen : Ulciscere filios Israël » de Madianitis[1]. » Madianitarum reguli quinque fuerunt, qui Dei populo magnopere nocuerunt. In his recte intelligimus quinque peccati duces : sunt autem corporis sensus, quos homines quum peccant, sequuntur : idcirco dicuntur etiam portæ omnium peccatorum : visus, auditus, gustus, odoratus et tactus. Madianitarum igitur Reges dum Phinees interficit, Christi typum expressit, qui, mortificatis sensibus, peccati erroris que vires labefactavit. Nostri similiter corporis sensus accusat Propheta et mortis fenestras appellat : « Ascendit, *inquit*, » mors per fenestras nostras, calcavit arces nostras[2]. »

II. « Vasa quoque sancta, et tubas ad clangendum » tradidit ei[3]. » Phinees cum Madianitis pugnaturus, sacras tubas accepit ; commisso prælio, eorum copias fudit, et regulos necari jussit. Tubæ, quibus in hoc bello Phinees usus fuit, aliæ Arcam præcedebant, et allegorice Prophetas significant, qui Christum tempore antecesserunt, ejusque adventum prænuntiarunt : aliæ sequebantur, typusque fuerunt Apostolorum et Evangelistarum, Christum jam venisse renuntiantium.

III. « Aurum et argentum, et æs, et ferrum, et stan- » num, et plumbum, quod potest transire per flammas, » igne purgabitur[4]. » Hæc symbola sunt. Vasa itaque igne purgata, quæ aurea, Apostolos designant; quæ ar-

[1] Num. xxxi, 2. — [2] Jer. ix, 2. — [3] Num. xxxi, 6. — [4] Ibid. 22.

gentea, Prophetas; reliqua hisce viliora, puta æneа aut ferrea, varios Ecclesiasticorum Doctorum gradus distinguunt : cum et isti Spiritus divini gratiam participaverint; etsi non quantam Apostoli, et Prophetæ acceperunt, sed longe minorem. Cætera minimi pretii vasa infimos ordines repræsentant Baptizatorum et Catechumenorum.

IV. « Cumque accessissent ad Moysen Principes exercitus, Tribuni, et Centuriones, dixerunt.... Offerimus singuli quod in præda invenimus, vasa auri, armillas, periscelides, et murenulas etc[1]. » Principes exercitus Apostoli fuerunt, qui Christo vasa electa ex conversione gentium obtulerunt, quanquam et ipsi Apostoli, Prophetæ, et Doctores vasa aurea eximia fuere. Porro quemadmodum Moyses et Eleazar in Tabernaculum testimonii pretiosam supellectilem intulerunt, sic Apostolos et sanctos suos Christus, salubribus doctrinis ante purgatos, cœlesti demum Tabernaculo invexit, et in magna illa atque oculis nostris abscondita gloria collocavit.

V. « Unam animam de quinquaginta tam in bobus, et asinis, et ovibus dabis Levitis, quia primitiæ Domini sunt[2]. » Primitiæ Domini fuerunt gentes ad Dominum conversæ. At sicut in præda, quam filii Israël ex Madianitarum terris extulerant, ovium numerus major fuit, sic inter eos, qui ex gentibus fidem Christi susceperunt, « non multi sapientes secundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles[3], » ut non longe plures fuerint simplices et indocti. Porro quemadmodum oves vulgi credentium typus fuerunt, ita boves aratores significant Apostolos, Prophetas et Doctores. Asinus patientiæ laboris in persequenda justitia symbolum est. Postre-

1 Num. xxxi, 48. — 2 Ibid. 28. — 3 1 Cor. 1, 16.

mum fœminarum captivarum mœror exhibet luctum pœnitentium, et hominum infimæ sortis ærumnas.

CAPUT XXXII.

I. « Hæ sunt profectiones filiorum Israël, qui egressi » sunt de Ægypto per turmas suas[1], » quas Moyses distinxit, litterisque prodidit, expressis locorum nominibus, unde, quove profecti sunt, donec terram laborum suorum metam intrarunt. Cogita D. Jesum Christum eodem honore Sanctos suos dignaturum, illorum itinera Angelis audientibus retexendo : itinera porro Justorum sunt ipsorum tribulationes, susceptique pro pietate labores, atque perpetuæ de virtute in virtutem progressiones.

II. « Ascenditque Aaron in montem Hor jubente Do» mino, et ibi mortuus est[2]. » Hic occurrit lex, qua præceptum fuerat, ut quotquot relegati in civitates refugii, clausique intra mœnia velut carcere ibidem detinebantur, incidente morte Pontificis, demitterentur. Homicidæ hi erant, qui fugientes fusi sanguinis ultores ad ea oppida profugiebant. Talibus ergo decedente summo Sacerdote, ejusdem successore annuente, domum redire tute licebat ; ubi expressam cernere est diffusam cœlestis Pontificis morte in omne genus humanum gratiam : eo quippe moriente revixit mundus universus mortis imperio subjectus, rediitque ab inferis.

[1] Num. XXXII, 1. — [2] Ibid. 38.

SANCTI PATRIS NOSTRI

EPHRÆM SYRI,

EXPLANATIO IN DEUTERONOMIUM

CAPUT I.

I. « Hæc sunt verba, quæ locutus est Moyses ad omnem congregationem Israël trans Jordanem in planitie » contra mare Rubrum, inter Pharan et Thophel; et Labanam, et Haseroth, et Dizahab etc[1]. » Quæ in tres libros distributa ferebantur, in unum volumen contrahenda, atque digerenda fuerunt : ne pigeret ignavos illa quærere, neve quærendi labor studiosos frangeret, priusquam quæ sibi quærenda proposuerant, invenirent. Hujus itaque compendii auctor Moses hunc ex præcedentibus codicem compegit, ut quos ista discere delectabat, eadem reperiendi difficultas ab utili lectione minime retardaret. Quid? quod et divinæ leges novo fœdere sanciendæ fuerunt hominibus, qui suscepta pridem impia vituli religione, omnem illarum gloriam dignitatemque infregisse videbantur. Præterea iterum promulganda lex fuit in eorum gratiam, qui priori legis promulgationi minime interfuerant : quibus enim lex lata fuerat, eamdem referre supervacaneum fuisset. Accedebat, quod illi, qui-

[1] Deut. 1, 1.

bus primum lex intimata fuerat, justo Dei judicio damnati, plerique in deserto jam occubuerant, quando hæc agebantur.

II. « Undecim dierum iter est ab Horeb ad montem » Seir[1]. » Indicandum fuit tempus et locus, in quo Deuteronomium dictum et explanatum fuit, quo in mysterio doceretur, Christum hora pariter undecima processisse ad quærendas gentes per deserta vagantes, novique Testamenti præceptis imbuendas. Rursus Pharan, et Thophel, et Labana, et Haseroth atque Dizahab, loca quinque, quintam mundi ætatem connotant, quæ secundum allegoriam dicitur adventus Domini, et parabolæ congruit, in qua legitur, Patrem familias quinquies exiisse ad conducendos operarios in vineam suam, mane, hora tertia, sexta, nona et undecima.

III. « Eligite vobis viros sapientes in Tribunos, et cen» turiones, Quinquagenarios, et Decanos[2]. » Tribunorum locum nunc obtinent Apostoli, Prophetæ Centurionum, Quinquagenariorum Doctores, Interpretes Decurionum. Rursus Tribuni, idest Principes millium sui nominis prærogativa designant supremam Dei naturam, cui millia millium ministrare dicuntur, et summam sub illa Thronorum, et Dominationum dignitatem : Centuriones seu duces Centum, explicant præfecturam Principatuum et Potestatum : Quinquagenariorum gradus Angelos, Cherubim ac Seraphim significant : Decurionum, Apostolos, Prophetas et Doctores. Superior itaque interpretatio spectat Ecclesiam visibilem : posterior cœlestem menti rationique solummodo conspicuam. Etenimvero Emmanuel, nostræ factus consors naturæ per corporeæ substantiæ susceptionem, in Ecclesia visibili visi-

[1] Deut. 1, 2. — [2] Ibid. 13.

biles congruenter instituit Tribunos, Centuriones, Quinquagenarios, et Decuriones.

IV. « Accessistis ad me omnes, atque dixistis : mittamus viros, qui considerent terram etc[1]. » Hic Moyses populum redarguit, ut qui nec terræ promissæ ubertatem, quam ex fructibus ab exploratoribus allatis satis conjectare poterant, nec Josue et Calebi consilia attendissent, nec vero pertimuissent Dei indignationem, immo novis, ait, injuriis faciem Domini exasperastis. « Mihi quoque » iratus Dominus propter vos dixit : nec tu ingredieris » illuc ; sed Josue filius Nun minister tuus, ipse tradet » terram in hæreditatem Israëli[2]. » Quo quidem Deus Moysi aliquid detraxisse visus est, ingressum siquidem in terram promissam negavit ; ejus contra ministrum Josue magnificasse ipsique Moysi antetulisse ; nisi quod Josue Moyse minorem declaravit, quando ejusdem famulum appellavit, ejusque adhortationibus et consilio indigere dixit.

CAPUT II.

I. « Transibitis per terminos fratrum vestrorum filiorum Esaü etc[3]. » His verbis Moyses filiis Israël Dei mandatum in mentem revocat, quo cautum fuerat, ne filios Esaü bello, aut quavis injuria lacesserent : cum enim eorum terras Deus Israëlitis neutiquam destinasset, easdem invadere nec utile, nec justum erat : eam quippe regionem antiquis habitatoribus Horræis ablatam, Idu-

[1] Deut. I, 22. — [2] Ibid. 37. — [3] Deut. II, 4.

mæis attributam fuisse constabat. Horræi scilicet montem Seïr olim tenuerant, quibus deletis, filii Esaü ea juga occuparunt. Eadem perinde cum æquitate agendum intelligerent cum filiis Lot, adeoque nec bellum ipsis inferendum, quoniam, ait, terram, quam in præsenti obtinent, sibi a Deo datam acceperunt eo jure, quo nobis Chananæorum regiones attributæ fuerunt. Idem pariter a Deo cautum fuisse dicit circa Ammonitarum provinciam, utpote quam ipse gigantibus ademptam posteris Lot adjudicasset. Cæterum filiis Israël regnum Sehon a Deo fuisse concessum, non quo populum Sehon aliunde odisset, sed quia idem Loti posteros immeritos sine causa vexasset; ea siquidem lege Dominum in Amorrhæos Israëlitarum opera animadvertisse, qua dudum Ægyptios afflixerat, quando Hebræos innocentes opprimere voluerunt.

II. « Noluitque Sehon Rex Hesebon dare nobis tran» situm : quia induraverat Dominus Deus tuus spiritum » ejus[1]. » Si dicas Deum obdurasse spiritum Sehonis, sicut Pharaonis cor antehac obfirmaverat, nec temere, nec incommode dixeris; cum alter alterius mores retulerit, perinde atque interitum. Utriusque compar Ogus Rex Basan similem etiam exitum habuit.

CAPUT III.

« Sexaginta urbes cepimus, omnem funiculum Argob, » præter plurima oppida posita in planitie, quibus reg-

[1] Deut. ii, 30.

» nabat Og[1]. » Sexaginta civitates, quibus regnasse Ogum Scriptura refert, mystice designant sexaginta generationes præteritas ab Adam ad Emmanuelis adventum, quo temporum spatio mors per unum in omnes homines regnavit, dum « per unum, Jesum Christum, » accipientes abundantiam gratiæ et donationis et justi- » tiæ[2], » regnarent in vitam æternam. Viginti siquidem generationes numerantur ab Adamo usque ad Abrahamum, et demptis legalibus, quas Lucas tantum commemorat, ab Abrahamo usque ad passionem Salvatoris, quadraginta. Convenit numerus sexaginta Reginarum, qui apud Salomonem legitur, et sexaginta Fortium, qui ejusdem lectulum ambire dicuntur.

CAPUT IV.

« Testes hodie invoco cœlum et terram, cito perituros vos esse[3] : » si quidem gentium Deos, moresque colueritis. Cavete itaque, societatem cum Ethnicis ineatis : nam, etsi a sua consuetudine se recessuras promittant ; promissis neutiquam stabunt, ut peccasse eos sincere pœniteat. Consummata quippe est illorum tentatio quadringentorum annorum mora ; tantum tempus si pœnitentiam agere voluissent, datum fuit. Hinc porro perspicere potestis, eos non immeritos periisse, indidemque conjectare, vos, si quid simile perpetraveritis, similem etiam exitum habituros : aio enimvero, iterumque testem invoco cœlum, certissimo perituros vos

[1] Deut. III, 4. — [2] Rom. V, 17. — [3] Deut. IV, 26.

esse. nihilo mitiori judicio, quam gentes, quas Dominus disperdidit in conspectu vestro.

CAPUT V ET VI.

Desunt apud S. Ephræm.

CAPUT VII.

I. « Aras eorum subvertite, et confringite statuas, et » succidite lucos eorum[1]. » Fana destrui, simulacra diffringi, et excidi lucos mandat, ne populus ad idolola-latriam pronus talium specie illectus, nemoribus et statuis ibidem erectis, numen inesse diceret.

II. « Ut scias, quia Dominus Deus vester ipse est Deus » fortis, et fidelis custodiens pactum, et misericordiam » diligentibus se, et iis, qui custodiunt præcepta ejus » in mille generationes[2]. » Sive quia Deus filiis frequenter exhibet, quæ patribus promisit, juxta illud : « Tu » ibis ad patres tuos in pace, filii autem tui generatione » quarta revertentur huc[3]. » Sive quia ad plures generationes continuare solet gratiam, piis majoribus concessam, et ad seros etiam nepotes propagare, modo degeneres non fuerint, juxta illud : « Salvabo Jerusalem » propter me, et propter David servum meum[4]. »

[1] Deut. vii, 5. — [2] Ibid. 9. — [3] Gen. xv, 5. — [4] 3 Reg. xix, 34.

III. « Et reddens odientibus se in vitis eorum, ita ut » disperdat, et ultra non differat[1]. » Quod quidem Deus aliquando agere solet : primum, ne peccatores scelera sceleribus cumulent : secundum, ne mali male agendo liberos suos, aut populum suum corrumpere pergant : tertium, ut suo supplicio reliquis prosint, quibus exemplo minime profuerunt. « In vitis eorum : » vitam utramque intelligit præsentem et futuram, quæ corporum resurrectionem consecutura est; quando tandem Deus impiis commeritas pœnas plene rependet.

IV. « Custodiet Dominus Deus tuus pactum tibi, et » misericordiam, quam juravit patribus tuis, et diliget » te, et benedicet tibi[2]. » Diliget te, ait, qua ratione dilexit majores tuos, propter bona ipsorum opera; et elegit semen eorum post eos ex omnibus gentibus. Sed quoniam, quod ipsis etiam atque etiam inculcaverat, ut se uni illi placere studerent, id per summum scelus negligentiamque insuper habuerunt, tradidit illos in captivitatem. At enim postquam nec ea cum severitate castigati resipiscere voluerunt, eos ob ipsorum perfidiam repudiavit, eo æquissimo judicio, quo gentes ob idololatriam antea abjecerat.

CAPUT VIII.

I. « Cibavit te manna, quod ignorabas tu, et patres » tui[3]. » Hic manna corpus Domini appellat. « Vesti- » menta tua nequaquam vetustate defecerunt. » Tropo-

[1] Deut. vii, 10. — [2] Ibid. 13. — [3] Deut. viii, 3.

logice sunt dona Spiritus Sancti, credentibus in Baptismo communicata.

II. « Dominus autem tuus introducet te in terram » bonam, cujus lapides ferrum sunt[1]. » Terræ promissæ regio, quam hodie Marhas appellamus, ferrique est feracissima. « Et de montibus ejus æris metalla fodiun» tur, » montes innuit, qui Palæstinam ambiunt, et ferri ærisque fodinis abundant.

CAPUT IX.

« Quando ascendi in montem, et perseveravi in monte » quadraginta diebus, et quadraginta noctibus, panem » non comedens, et aquam non bibens[2]. » Tres quadragenas sine cibo potuque a Moyse exactas fuisse, hinc et ex sequentibus colligitur : primam, quando legem accepit : secundam, cum pro populo oravit : tertiam, cum tabulas postremas accepturus, et pro Aarone oraturus, in montem iterum secessit. Et ex Hebræo quidem illud « oravi, » quod in hoc capite frequenter occurrit, alicubi verti potuit « jejunavi. »

CAPUT X ET XI.

Desunt apud S. Ephræm.

1 Deut. VIII, 17. — 2 Deut. IX, 9.

CAPUT XII.

« Cavete, ne sanguinem comedatis; sanguis enim eorum anima est[1] : » id est : cave divinam naturam temere scruteris : lux hominum illa est, spiritus et vita.

CAPUT XIII.

« Si surrexerit in medio tui Propheta, aut qui somnium vidisse se dicat... non audietis verba Prophetæ » illius, aut somniatoris, quia tentat vos Dominus utrum » diligatis eum[2]. » Tentat, inquit, vos Dominus verbis et factis, per Prophetam signa facientem, et per somniatorem futura prædicentem : cavete, auscultetis eis, idololatriam suadentibus.

CAPUT XIV.

I. « Non vos incidetis : » supple ex Levitico xix, xxviii, » neque facietis calvitium inter oculos vestros super mor-

[1] Deut. xii, 23. — [2] Deut. xiii, 1.

» tuo[1].» Id porro Gentiles punctis facere solebant, adhibitis post incisionem cutis medicatis succis, quibus impletæ descriptæ notæ perstabant indelebiles. Hunc Hebræi morem ab Ægyptiis hauserant, qui Deorum suorum figuras ea arte in cute depictas, gestabant. Calvitium, seu frontem notis compunctam dicit animam vitiorum consuetudine, velut indelebili nota inustam; seu peccatis ipsi immobiliter hærentibus immortuam.

II. « Et hoc est animal, quod comeditis. Vitulus, et » agnus, capram, et ovis, cervus, et capra, bubulus, » et tragelaphus[2]. » Mundis hisce animalibus designantur, primum homines frugi, qui ea, quæ semel animo ex virtute proposuerunt, constanter fortiterque ad rem conferunt. Secundo pii, quorum os repletur laude, ut cantent gloriam Domini, idcirco ambo isti ruminare dicuntur. Tertio studiosi et laboris amantes, qui in plura justitiæ opera curas dividunt, cœptisque ad finem usque insistunt, quare dicuntur ungulam multifarium dividere.

III. « De his autem, quæ ruminant, et ungulam non » dividunt, comedere non debetis, ut camelum, et le- » porem, et cuniculum[3]. » Hujus generis animalia significant homines non impios quidem, improbos tamen et vitiosos, qui verbis confitentur, se nosse Deum, factis autem negant. Quadrupes vero, quæ ungulam dividunt, sed cibum a rumine ad os non revocant, homines sunt severioris disciplinæ, qui piis exercitationibus jejuniisque vacare cernuntur, Hæretici tamen sunt.

IV. « Hæc comedetis ex omnibus, quæ morantur in » aquis; quæ habent pinnulas et squamas, comedite[4]. » Lex laudat eos, qui aquis Baptismi renati nova generatione pinnas acceperunt, quarum adminiculo honeste

[1] Deut. XIV, 1. — [2] Ibid. 4. — [3] Ibid. 7. — [4] Ibid. 9.

viventes ad spiritualis naturæ participationem assurgunt; qui etiam squamis tegi dicuntur, quia recte factis ornantur. Quicumque vero libidinum cœno sepulti in fundo hærent, vere et merito comparantur reptilibus, ac piscibus pinna squamisque carentibus, et in lutum corporis onere depressis.

V. Aves mundas nec interdicto obnoxias lex tropologice Justos appellat, quorum mentes cœlestium rerum amore inflammatæ, illuc revolant, unde flaminam hauserunt, modeste tamen, ne dum temere sublimia pertentant, a summis ad ima ruant.

VI. « Et omnem avem immundam non comedetis, » quæ sunt Aquila, Milvus, et Halietus juxta genus » suum, Struthio, et Accipiter, Pica, et Mergus, Ciconia, et Graculus : Upupa, Ardea, et Pica juxta genus » suum, Gallus silvester, et Pavo[1]. » Triplex genus avium immundarum lex vetat, quorum plerique, puta Aquila, Milvus, Ciconia, quoniam sublime volitant et libere vagantur toto cœlo, signant curiosos rerum divinarum perscrutatores, et Hæreticos. Lex itaque volucrum hujus generis esum interdicens admonet, ejus arrogantiæ homines a spiritali mensa esse pellendos, ne audeant scrutari majestatem, et pervestigare quæ occulta et arcana sunt, abstrusa, et a nostris sensibus remotissima.

VII. Struthioni similes esse aio illos, qui divinæ Scripturæ verba falsis interpretationibus pervertunt, ut merito dicantur ea frangere et molere in farinam erroris et corruptelæ. Produnt enim Struthionem ferreos clavos laminasque vorare, quas indita vi stomachi concoctas excernat in fæces : nimirum et hoc isti agunt, cum ver-

[1] Deut. XIV, 12.

bum Dei ad suam voluntatem ex cæca cupiditate ægrotantem detorquent, ejusque vim infringere student.

VIII. Accipiter designat grassatores deceptoresque simplicium animarum. Noctuæ libidinosos et fures, noctu quippe volant. Tenebras nimirum amant quicumque furantur, aut impure intemperanterque vivunt. Ibis et Erodius homines falsos et seductores repræsentant.

IX. Mergus, quoniam piscibus insidiatur, significat nefarios quosdam et scelerosos homines, qui Neophytos ex aquis Baptismi dudum renatos ex insidiis petunt, atque peregrinis doctrinis inescatos capiunt et necant.

X. Graculus et Pica homines agrestes et garrulos notant. Hocce siquidem avium genus reptilia in locis palustribus nascentia persequitur, eisque vescitur; et in desertis locis moratur; crocitat et perpetuo strepitat.

XI. In Ciconia et Porphyrione imaginem vides voluptuariorum, qui spe turpium voluptatum quasi tabidi corporis sanie animum pascunt, et mortuorum operum cœno gaudent.

XII. Gallus sylvester quorumdam litteratorum ingenia taxat, qui scientiis Gentilium mirum in modum afficiuntur, vanas Græcorum parœmias fabulasque flagitii plenas ad multam noctem lectitant, nec ad tranquillam vitam, quæ ex doctrina Christi Crucifixi ducitur, attendunt.

XIII. Pavo aut mœchos, aut superbos et arrogantes exprimit, eos præsertim, qui vestium et pompam et externum corporis cultum sine modo consectantur.

XIV. « Non coques hædum in lacte matris suæ[1]. » Errantis typum in hœdo habes : erroris mater secta fuit : hic porro si quando ad scholam tuam accedat, cave ne prioris disciplinæ in mores inolescat. Rursum, hædus

[1] Deut. XIV, 22.

est a malo dæmone injecta cogitatio, cujus mater anima est, quam elidere oportet eadem nocte, nec cunctandum, nec committendum, ut impurus fœtus puræ matris lacte coquatur.

CAPUT XV.

I. « Non obdurabis cor tuum, nec contrahes manum » tuam a fratre tuo paupere [1]. » Monentur divini verbi dispensatores, ne rudes et indoctos superbe prætereant, sed cum omni humilitate omnes publice erudiant, et singulorum privatim necessitatibus succurrant, docendo quæ didicerunt.

II. Item : « Non contrahes, *ait*, manum tuam,» quasi dicat : Si dives fueris, fac eleëmosynas eroges. Si sanus, operi tuo faciundo impigre allabora. Si justus, adversos casus cum omni animi æquitate tolera. Si fortis, debilium infirmitatem porta.

CAPUT XVI.

« Non plantabis lucum, neque omnem arborem juxta » ta altare Domini Dei tui [2]. » Quia enim Gentiles nemora, et loca amœna construendis suorum Deorum de-

[1] Deut. xv, 7. — [2] Ibid. xvi, 21.

lubris designare solebant, atque in hortis et viridariis dæmones colere ; ut ab omni idololatrarum imitatione eos removeat, prohibet hunc morem ad divinum cultum transferri. Tropologice, altare Deo erigendum, cordis humani symbolum est ; arbores, cogitationes malæ, quas evellere et abjicere jubet.

CAPUT XVII.

« Non multiplicabit sibi Rex equos, etc. [1] » Lex tria præcipue Regibus prohibet, multiplicare equos, uxores, aurum, quorum tamen nihil non fecit Salomon.

CAPUT XVIII.

« Prophetam sicut me suscitabit tibi Dominus Deus » tuus; ipsum audies [2]. » Istuc ad votum populi promittitur, qui hoc ipsum postularat in monte Horeb, « eo » die, quo concio populi congregata fuit [3]. » Cæterum etsi Deus, quod hic pollicetur, suo tempore præstitisse visus fuit, quando Moysi Josuam, et huic deinceps alios duces Regesque substituit : attamen vere et merito dicendum est, in Christo tandem integre, et absolute eam promissionem impletam fuisse. Nam etsi post hæc tem-

[1] Deut. xvii, 16. — [2] Ibid. xviii, 14. — [3] Sup. ix, 10.

pora plures Prophetæ prodierint, nullus tamen Moysi similis fuit, qui testamentum et leges conderet; quod certe Christus præstitit, novum instituens Testamentum, et leges condens hominem ad perfectam cumulatamque virtutem perducentes.

CAPUT XIX.

« Si quis levaverit manum ad cædenda ligna, ferrum-
» que lapsum de manubrio percusserit et occiderit so-
» cium ejus; hic ad urbes refugii confugiet : propter
» quod tres civitates separabis tibi in medio terræ, et
» para viam [1]. » Lex mandat civitatum refugii vias optimo, quo posset, modo complanari et muniri, nequa remora fieret fugienti, et inde commodum insequentibus, fugam ejus antevertendi.

CAPUT XX.

Deest apud S. Ephræm.

[1] Deut. xix, 5.

CAPUT XXI.

I. « Si quando accesseris ad expugnandam civitatem, » pacem edices ei per præconem. Sic facies cunctis ci- » vitatibus, quæ a te procul sunt, et non sunt de his ur- » bibus, quas in possessionem accepturus es[1], » quasque hodie obtinent septem gentes, quæ filios suos cremare solent : « de his enim nullum permittes vivere, ne forte » doceant te facere secundum omnem abominationem, » quam ipsæ faciunt Diis suis.

II. » Si captivam duxeris captivitatem, et videris in » numero captivorum mulierem pulchram, et adama- » veris eam, et volueris habere uxorem, flebit in domo » tua patrem, et matrem mensem dierum. » Primum, ne mulier nuptias in luctu celebrare cogeretur. Rursum ut caveretur eidem de vi et injuria ; idcirco enim plurium dierum interponitur spatium, ut interim viri voluntas exploretur. Nam si herus servam uxorem habere ex vera et constanti deliberatione decrevit, non utique ægre feret brevem moram a lege definitam : sin autem eodem die, quo fœminam in potestate habere cœpit, uxorem esse velit, libidinis hic æstus fuerit, qui cum primum refrixerit, mulier repudiabitur.

III. « Si habuerit homo uxores duas, unam dilectam, » et alteram odiosam, etc[3]. » Uxor dilecta Deo, synagoga fuit, quæ etiam omnium prima domum introducta fuit ; huic nihilominus antehabita est filia gentium, esto odiosa, ejusdemque filiis jura primigenia adjudicata,

1 Deut. XXI, 10. — 2 Ibid. 15. — 3 Ibid. 18.

quippe qui synagogæ proli antelati fuerint, duplicemque in cretione hæreditatis partem acceperint, Apostolorum videlicet disciplinam et oracula Prophetarum : hac enim prærogativa lex primogenitum a fratribus distinxit, esto ex odiosa natus fuisset, modo primus.

IV. « Si habuerit homo filium protervum... educent » eum pater, et mater... et dicent : hic filius noster » luxuriosus est et ebriosus, ponentque pater et mater » manus suas super caput ejus[1]. » Parentes lex jungit, quod vix contingat, ut ambo in filium æqualiter immites et immisericordes sint, aut filius in utrumque æqualiter et ex toto iniquus.

CAPUT XXII.

I. « Non videbis bovem fratris tui, aut ovem erran- » tem, et præteribis[2]. » Quid? Si ex odio id fiat. Frequenter enim usuvenit, ut concepta in personam ira, in rem data occasione profundatur. Jam si Deus te misericordem in pecudem esse jubet, quam oppido magis hominis vicem dolere? Rursum si impensam jumento curam Deus se remuneraturum promittit, quanto magis si officium præstiteris fratri?

II. « Si inveneris nidum avis et matrem pullis, vel » ovis incubantem, non capies eam cum filiis, sed di- » mittendo dimittes eam abire[3]. » Nam si matrem avolare patieris, illa suos forte repetet natos : sin istos capta matre reliqueris, necasti : sique utrosque sustuleris, au-

[1] Deut. XXI, 18. — [2] Deut. XXII, 1. — [3] Ibid. 6.

cupium civibus tuis sustulisti : atqui avibus divino præcepto quæsita caritas, oppido quam magnam homini quærit. Interim quoniam audis laudari clementiam, non continuo tibi animo excidat illud vulgare proverbium : qui in latronem animadvertit, publicæ salutis negotium agit ; et alterum huic respondens : qui sicarium vivere patitur, is et mortuos odit et vivos torquet, metu videlicet, dum quisque timet simili perire scelere.

III. « Cum ædificaveris domum novam, septum » facies tecto tuo[1]. » Nova domus est novum Testamentum, cujus septa sunt Christi præcepta.

IV. « Non indueris vestimento, quod ex lana, lino» que textum est[2]. » Hic rursus legislator populum a Gentilium consuetudine abducere satagit, edicens illorum non modo vitia, sed externum etiam corporis habitum, esse fugienda.

V. « Si vir uxorem duxerit, dixeritque : Non inveni » in ea signa virginitatis, et hinc mulierem criminandi » causam quæsierit[3]. » Si de stupro quidem constiterit, mulier lapidibus obruetur : sin contra compertum fuerit, fœminam ficti criminis accusari, calumniator corripietur, et centum siclis argenti mulctabitur : quare si dives est, nudabitur, et multam solvet ; sin pauper, nudabitur etiam et semet pignori opponet. Quod si dimissus accusator uxorem, quoniam repudiare non potest, vexare perrexerit, judices injuriam vindicabunt. Cæterum ne viri invisas uxores perimerent, quas confictis criminibus opprimere non possent, concessus est libellus repudii, quem tamen a Moyse Hebræis permissum, Dominus docuit, propter duritiam cordis, ut etiam citra causam fornicationis uxores dimitterent.

VI. « Si dormierit vir cum uxore alterius, uterque

[1] Deut. XXIII, 8. — [2] Ibid. 11. — [3] Ibid. 13.

» interficietur, et exigetis malum de medio vestri [1]. » Ambo capite plectantur, mulier quidem, tum quia nec pudor neque metus illam cohibere potuit, quin escam ejusmodi attingeret, tum quia inconcessas dapes avide surripuit, et intemperanter voravit. Pari supplicio lex etiam virum addixit, quia cum maritum esse liceret, maluit esse mœchus. Eadem pœna afficiendum esse lex statuit virginis desponsæ stupratorem. Sitit enimvero gladius sanguinem « bibentis aquas furtivas [1]. »

CAPUT XXIII.

I. « Non ingredietur in Ecclesiam Domini Ammonites, et Moabites, nec decima generatione, quia » mercede conduxerunt Balaam filium Beor de Pethor » Mesopotamiæ Syriæ, ut malediceret tibi [2]. » Plane illum intelligit veteratorem, qui, cum eo, quo vocabatur, proficisceretur, negabat tamen se dicturum, nisi quæ Deus in ore ejus posuisset, aliud habens clausum in pectore, aliud in oratione promptum. Tropologice, Ammonites ab Ecclesia Christi arcendos designat idololatras, Moabites Hæreticos.

II. « Idumæi in tertia generatione intrabunt in Ecclesiam Domini [3], » quoniam nec bellum vobis intulerunt, nec fecerunt injuriam. « Item Ægyptii : » nam etsi postremis annis vos acerbe tractaverint, memores tamen vos esse oportet beneficiorum, quæ olim, cum Joseph viveret, ab ipsis accepistis. Non tamen, nisi ante ejuraverint pravas majorum suorum consuetu-

[1] Deut. XXII, 22. — [2] Prov. IX, 17. — [3] Deut. XXIII, 3. — [4] Ibid. 7.

dines. Lex duo exigit, primum, ut in tertia generatione id fiat : secundum, ut non nisi post abdicatam patriæ religionis superstitionem. Nec vero alium capiunt illa verba sensum : perseverantes enim in more et instituto patrum, planum est, nec decima quidem generatione Ecclesiæ Domini fuisse aggregandos.

III. « Paxillum gere super arma tua, quo fodias, et » egesta humo operias, quo relevatus es[1]. » Paxillus signat prudentiam discernendi; præterea pœnitentiam, et compunctionem cordis, atque in egentes caritatem : talibus enim instructa præsidiis sapiens anima, dum malefacta deplorat, quasi egesta humo abscondit. Arma sunt præcepta, vel gratia Sanctorum mysteriorum, quæ vere et merito invicta animæ armatura dicuntur.

IV. « Ne tradas servum Domino suo[2] : » idest si inveneris quempiam Gentilem, puta Persam ad Idumæos fugientem, cave talem servum antiquo Domino remancipes. Unde illud a Salomone transcriptum est : « Ne » accuses servum ad Dominum suum, ne forte maledi- » cat tibi[3]. » Tropologice accipitur de Diabolo et anima ab eo fugiente.

V. « Non inferes mercedem scorti, aut pretium canis » in domum Domini Dei tui[4]. » Tropologice merces scorti Hæreticorum sunt jejunia, orationes, et eleëmosynæ. Item pretium canis sunt opera misericordiæ et oblationes Gentilium et Judæorum. Utroque symbolo docet legislator, talium hominum vota non suscipi, quasi ex voluntate Dei sint.

VI. « Ingressus vineam proximi tui, comede uvas » quantum tibi placuerit, in vasa autem nihil repone[5]. » Quoniam pleno jam ventre saturitas esuriem pepulit,

[1] Deut. XXIII, 13. — [2] Ibid. 15. — [3] Prov. XXX, 10. — [4] Deut. XXIII, 18. — [5] Ibid. 24.

vide ut sinum inde vacuum efferas, immo vero mentem ventris cura liberam.

VII. « Si intraveris in agrum proximi tui, spicas » velle manu tua[1]. » Campum ingressus, maturæ segeti admoveto manus, quo prementem soleris famem, cave tamen falcem simul adhibeas, quia avaritia est.

CAPUT XXIV.

I. « Si vir acceperit uxorem, et dormierit cum illa : » si postmodum repudiata, domo ejus egressa fuerit, non » reducet illam, nec domo sua recipiet[2]. » Ne dum prioris conjugis ædes frequentat, alteri, cui dimissa nupsit, occasionem præbeat suspicandi, ambos mutata voluntate, quæ deseruerant, castra repetere. Rursum ne mulier tali suspicione aspersa, quasi regio inhabitabilis et inculta, sic maneat derelicta. Nec enim primus fœminam recipere velit, cujus consuetudo et convictus illi exosus est; nec secundus retinere, fides cujus ipsi suspecta esse cœpit.

II. « Non accipies loco pignoris inferiorem, et supe- » riorem molam[3]. » Metam, seu inferiorem molam appellat synagogam Judæorum. Catillo seu superiori molæ comparat legis præcepta et oracula Prophetarum, in quibus Deus illius populi Pater et Rector magnifice vehebatur, quanquam utraque merito illis postmodum ablata fuerint.

III. « Quando messueris segetem, et oblitus reliqueris manipulum, non reverteris, ut tollas eum[4]. » Ite-

[1] Deut. xxiii, 25. — [2] Ibid. xxiv, 1. — [3] Ibid. 6. — [4] Ibid. 19.

linquito, ait, victum pauperi in manipulo, quem messuisti, ut invenias victum in messe, quam collegisti.

IV. « Cum decusseris olivas tuas, non quæritabis » post te[1]. » Ne velis, inquit, oliveta tua, relicta carere fruge, ne velit Deus, illa imposterum omni fruge carere : partibus siquidem factis, potiorem tibi tribuit : et cum multa tibi tuleris, modicum quoddam egentibus relinquere æquum est.

CAPUT XXV.

I. « Si quis noluerit suscitare fratri absque liberis de» functo nomen in Israël, illius vidua accedet ad eum, et » tollet calceamentum de pede ejus, spuetque in faciem » illius, et dicet : sic fiet homini, qui non ædificat do» mum fratris sui. Et vocabitur nomen illius in Israël : » domus discalceati[2]. » Habes in ista muliere typum Ecclesiæ. Hæc enim spirituales calceos Judæo abstulit, suisque filiis dedit meritoque in os illius expuit, quia Christo domum ædificare recusavit, postquam, per assumptam ex Virgine carnem, filiorum Jacob factus est frater. Ergo domus discalceati natio illa dicetur, quæ Christum egit in crucem.

II. « Non habebis in sæculo tuo pondus majus, et » minus. Pondus habebis justum, et perfectum[3]. » Duo pondera sunt duo amores, alter fertur in plura, alter in unum : hic rectus, et indivisus; tortuosus ille et multiplex : anima sacculus est, nec ambos capit. « Non erit

[1] Deut. XXIV, 20. — [2] Ibid. XXV, 5 et seqq. — [3] Ibid. 13.

» in domo tua modius major, et modius minor. » Duo modii veritatis et erroris symbola sunt; duplicem proinde morum differentiam explicant, prout quisque suos actus ad normam spiritus et veritatis exigit, vel carnis et erroris ductum sequitur.

CAPUT XXVI.

« Tolles de cunctis frugibus tuis primitias, et pones » in cartallo, surgensque perges ad locum, quem Do» minus Deus tuus eliget, ut ibi inhabitet nomen ejus, » et suscipiet Sacerdos eas de manu tua, et dices in cons» pectu Domini Dei tui. Quæsivi, quod sanctificatum » est de domo mea, et dedi illud Levitæ etc[1]. » Idest primitias et decimas frugum terræ collegi, et Levitæ, et advenæ et pupillo erogavi. « Neque comedi ex iis in » luctu meo. » Idest : Prius decimas et primitias separavi tibi, non invitus nec tristis, quo peracto, partem meam comedi. « Neque quæsivi eas in qualibet immun» ditia[2]. » Idest : Purus ab omni immunditia fui, quando ex meis proventibus eas separabam. « Neque apposui » ex eis quidquam mortuo : » Mensas innuit, quas Gentiles mortuis instruere solebant.

CAPUT XXVII.

I. Quando transieritis Jordanem, erigite ingentes » lapides[3], » lectos ex alveo fluminis. Jubetur populus,

[1] Deut. xxvi, 1 et seqq. — [2] Ibid. — [3] Deut. xxvii, 2.

transmisso Jordane, ex lapidibus informibus, et calce oblitis altare construere. Tropologice altare Christus est, ad cujus ædificationem coïre dicuntur, quicumque in baptismo Christi membra fiunt, et ipsius corpus coagmentant : lapides ergo multitudinem signant ex variis gentibus in ædificationem corporis Christi collectam, quæ in unitate spiritus congregata in corpus unius populi coaluit. Quos etiam calce oblitos esse oportuit, quia candidas vestes induunt, quicumque ex aquis emergunt. Quo autem ab altaris structura lex politos lapides rejicit, declarat, si quam gentes ad baptismum attulere justitiam, eam utique fuisse justitiæ umbram, et nihil.

II. « Et hi surgent ad maledicendum in monte Gari» zim[1]. » Benedictionibus præponuntur maledictiones, ut instituto legis magis congruentes. Lex enim subditos suos ad præceptorum observantiam vi metuque compellebat : benedictiones sequuntur, quia Mosaicæ legi successit Evangelium suos alumnos educans Dei amore magis quam timore pœnæ.

CAPUT XXVIII.

I. At præmissis maledictionibus continuo subjicit benedictiones. « Benedictus eris in civitate[3]. » Tropologice in Ecclesia Christi. « Benedictus in agro, » Apostolorum in excolendo dominico agro labor. « Benedictus » fructus ventris tui, » Sanctorum piæ commentationes. « Benedictus fructus terræ tuæ, » bonorum operum copia. « Benedicti greges armentorum tuorum, » fun-

[1] Deut, xxvii, 3. — [2] Deut, xxviii, 13 et seqq.

atæ ab Apostolis Ecclesiæ : « Et caulæ ovium tuarum, » Christum credentium cœtus. « Benedictum horreum tuum, » sancta mensa et Corpus positum super illam. Benedictæ reliquiæ tuæ, » sanctum fermentum. « Benedictus eris in introitu tuo, » introitum vocat prima ıristianæ disciplinæ rudimenta. « Benedictus in exitu tuo, » propositam in exitu vitæ post certamen coronam tendit.

II. « Per unam viam egredientur contra te inimici tui, et per septem fugient a facie tua[1]. » Tropologice gnificat, malignos spiritus sæpe instructa acie pugnam ressuros, sed, objecto septemplici virtute charismam Spiritus Sancti, usquequaque repellendos et dissiındos.

III. « Mandabit Dominus benedictiones super cellaria tua[1]. » Cellariorum benedictionem appellat Ecclesiascorum Doctorum eloquia, fluentia quasi imbrem : Aperiet Deus thesaurum suum optimum cœlum, » docet iritus descensum a natura sempiterna. « Ut tribuat pluviam terræ tuæ in tempore suo, » idest divinom mysteriorum notitiam.

IV. « Fœneraberis multis gentibus, et ipse a nullo fœnus accipies[3]. » Omne nimirum hominum genus instione et disciplina Sanctæ Ecclesiæ indiget, hæc ro ad egenas vanasque hominum scientias non desndit.

V. « Sit cœlum, quod supra te est, æneum[4]. » Malectionum catalogum relegit et vehementius inculcat. Fiat, *inquit,* cœlum tibi æneum, » quod quidem congit in diebus Eliæ : « Et terra, quam calcas, ferrea, » què etiam completum tempore Elisæi, quando per ptennium fames Hebræos afflixit.

[1] Deut. xxviii, 7. — [2] Ibid. 8. — [3] Ibid. 12. — [4] Ibid. 23.

VI. « Confringet te Dominus corruentem ante hos- » tuos[1]. » Prædixerat Moyses : « Persequetur unus mille, » et duo decem millia[2], » utrumque exhibuit Deus cumulatissime, Davide præcipue regnante, et alias duce Gedeone : item promiserat Deus pugnantibus certam victoriam, « Per unam viam, *inquit*, venient contra te » inimici tui, et per septem fugient a facie tua[3], » et hoc præstitit, ut alia quæ pollicitus fuerat, temporibus Regnum David, Achabi et Ezechiæ, aliorumque piorum præsertim Principum. At postquam Hebræi a cultu Dei descivere, et in idololatriam aliaque scelera prolapsi sunt, res plane in contrarium versa est, victique fugam per septem vias cepere : quod quidem tum maxime ipsis obtigit, quando Assyrii, deinde Babylonii Judæam invaserunt, quanquam vel hoc ipsum alias passi fuerant tempore Judicum, et postremis Saulis annis.

VII. « Multam segetem proferet ager tuus, et mo- » dicum congregabis[4], » adeo ut ex coro sementis vix unum colligas satum.

VIII. « Ponet jugum ferreum super cervicem tuam[5]. » Ferreum jugum appellat sævam Regum externorum dominationem.

IX. « Adducet super te gentem de longinquo[6]. » Videlicet Chaldæos, de quibus legendus est Jeremias.

X. « Non relinquet tibi triticum, et vinum[7]. » Famem innuit, quæ Chaldæis Jerosolymam obsidentibus plurimos torsit et absumpsit. « Et comedes carnes filio- » rum tuorum, » quod in ea obsidione evenisse produnt Jeremias et Ezechiel.

XI. « Convertet in te omnes afflictiones Ægypti, in- » super et alias plagas, quæ non sunt scriptæ in volu-

[1] Deut. XXVIII, 25. — [2] Ibid. XXXI, 30. — [3] Ibid. XXVIII, 7. — [4] Ibid. 38. — [5] Ibid. 48. — [6] Ibid. 49. — [7] Ibid. 60.

» mine legis hujus, et remanebitis pauci numero[1]. »
Quod enimvero non semel accidit, etiam ante Judææ
levastationem et Hebræorum captivitatem, plurimis
ame et bello pereuntibus. « Et disperdet te Dominus in
» cunctis gentibus, et servies Diis alienis. » Id porro
udæis Babylonem deportatis, et tristem servitutem
lentibus maxime obtigit, quo tempore tres duntaxat
iri Danielis sodales laudantur, quod reliquis ad idolola-
riam deflectentibus, palam protestati sunt, se idola gen-
ium nunquam adoraturos.

XII. « Et reducet te Dominus in Ægyptum classibus[2]. »
Iostium utique, qui te captum, perpetuæque deinceps
ervituti addictum illuc revehent navibus, ut effugere
ion possis.

CAPUT XXIX.

I. « Et non dedit vobis Dominus cor intelligens, et
» oculos videntes, et aures, quæ possunt audire[3] : »
quare Hebræi Pharaoni similes effecti in graviora adhuc
rimina dilapsi sunt, quibus nullam causam obtendere
otuerunt : quam enim defensionem afferrent, qui tot
ignis moniti, tantisque beneficiis affecti fuerant? Illis
rgo verbis, « non dedit vobis etc. » nectenda sunt, quæ
equuntur : « Non sunt attrita vestimenta vestra, nec
» calceamenta pedum vestrorum vetustate consumpta
» sunt. Rursus ad demonstrandum illorum perfidiam
tiam illa subduntur. « Et abeuntes servierunt Diis alie-

[1] Deut. xxviii, 60. — [2] Ibid. 68. — [3] Ibid. xxix, 4.

» nis, quos nesciebant, quibus non fuerant divisi. » Deos inquit, coluerunt et laudaverunt, quibus facta partitione gentium neutiquam obtigerant : alludit ad illa verba : « Quando dividebat Altissimus gentes[1]. »

II. « Abscondita, quæ Domini Dei nostri sunt, et » manifesta, quæ sunt nostra, et filiorum nostrorum[2]. » Divina, inquit, latent, nec ea cogitando assequi possumus. Nostra in propatulo sunt. Hoc dicendum fuit, ne Hebræi investigare divina insisterent, cum nobis ea abdita sint et a nostris sensibus remotissima : quin potius disquirerent, an manifesta Dei præcepta complerent, et cætera ipsis clare diserteque injuncta exequerentur : proinde subdit : « Ut faciamus omnia verba legis » hujus. »

CAPUT XXX.

I. « Si pœnitentiam egeris : si ad cardines cœli fueris » dissipatus, inde te retrahet Dominus Deus tuus[3]. » Idest, si postquam dispersi fueritis, egeritis pœnitentiam, Dominus Deus vester ab extremitatibus cœli congregabit vos. Pertinent ista ad ea tempora, quibus Hebræi ab Assyris et Chaldæis dispersi fuerunt, et postea Zorobabele duce congregati sunt, et in Judæam reducti.

II. « Testes invoco hodie cœlum, et terram, quod » proposuerim vobis vitam, et mortem, benedictiones, » et maledictiones....... Elige ergo vitam, ut diligas Do-

1 Deut. xxxii. 8. — 2 Ibid. xxix, 29. — 3 Ibid. xxx, 4.

» minum Deum tuum[1], » sedulo reputans, quam bona fide Deus omnia, quæ patribus tuis Abrahamo, Isaaco et Jacobo promisit, plene cumulateque præstiterit, eo quod dilexerint eum : cujus rei testes appello hodie cœlum et terram : hoc scilicet innuunt illa verba : « Ut » habites in terra, pro qua juravit patribus tuis Abraham, » Isaac, et Jacob, ut daret eam illis. »

CAPUT XXXI.

I. « Deus fidelis, et absque ulla iniquitate[2]. » Non enim quas accepere clades, Deus illis quæsivit : quin ipsimet se sponte in eas conjecerunt, dum a paterna religione ad idololatriam deflectunt. Quare nec idolorum, quæ coluerunt, numine factum putent quod e fornace ferrea salvi exierint, vel in hoc deserto sexcentis beneficiis fuerint affecti.

II. « Memento dierum antiquorum : » recogita quando ab ipsis mundi primordiis et antiqui Adæ temporibus Deus « constituit terminos populorum juxta numerum » filiorum Israël : » idest, nationes et linguas suis limitibus distinxit ad numerum Patriarcharum, qui cum ipsorum parente Jacob Ægyptum intrarunt, virique fuerunt septuaginta.

III. « Dedit ei, ut sugeret mel de petra[3]. » Ad litteram : declarat terræ promissæ ubertatem, adeo ut rupes mel funderent ob ingentem apum copiam. Alii aliter exponunt, ut mel dicantur aquæ, quæ de petra fluxerunt, eo quod quemlibet saporem referrent, puta mel

[1] Deut. xxx, 19. — [2] Ibid. xxvi, 4. — [3] Ibid. 13.

gustare cupientibus, mel fierent, rursum aliis butyrum et oleum saperent. Tropologice petra erat Christus, qui surgentem sæculi molem disjecit : idem est fons vitæ, qui ad habitum, quem volumus, se format, et huic quidem fit lux, alteri vero ostium, atque aliis via et sapientia. Sic omnibus omnia fit, ut omnes lucrifaciat.

IV. « Et oleum de saxo durissimo. » Hic similiter significantur vel aquæ dulcissimæ de petra mirabiliter eductæ, vel manna, quod oleati panis saporem referebat; vel quod textui Scripturæ magis consonat, Moyses ostendit olivarum in saxosis Judææ montibus subolescentium feracitatem, oleique proinde copiosum proventum Dei benedictione auctum.

V. « Impinguatus est Israël, et recalcitravit, et » conviciatus est potenti, qui salvavit eum [1]. » Enimvero pro tantis Dei in se meritis gratum se probare debuit : at ille postquam amplissimis beneficiis ornatus fuit, et multarum gentium opibus ditatus, nullam referendæ gratiæ curam suscepit : quin immo pro benefactis rependit injurias.

VI. « Bestias sævientes morsu immittam in eos [2]. » Idest, si nullus infestet hostis, feras adversus eos provocabo. Sin bellum incumbat, « foris vastabit eos gladius, » et in penetralibus exagitabit pavor, » hostium insequentium expectatione suspensos, et prope imminentis periculi metu trepidos, ac trementes : quæ Caïni olim pœna fuit.

VII. « De vite Sodomorum vitis eorum [3]. » Sodomitarum sunt, inquit, propago, non Abrahæ, quandoquidem Sodomitarum mores imitantur. Gomorrhæorum progenies, non Saræ. « Uvæ eorum amarissimæ, » opera

[1] Deut. XXXI, 15. — [2] Ibid. 24. — [3] Ibid. 32.

eorum pessima : « Et botri eorum fel ipsis. » Ipsis, inquit, nam quos protulere fructus, iidem, quas patiuntur, calamitates accersiverunt.

VIII. « Furor draconis furor eorum[1]. » Pertinax enim est, ut concitatus non resiliat : « Et caput aspidis pessi-» mum. »

IX. « Ecce populus meus absconditus est, et clausus » sub signaculo in thesauris meis[2]. » Idest, in hac tamen rerum conversione et perturbatione populus meus in locis attributæ hæreditatis custodietur. Subdit enim. « Ju-» dicabit populum suum, et in servis suis consolabi-» tur. »

X. « Reddam ultionem hostibus meis, et iis, qui ode-» runt me, tradam eos[3]. » Videlicet Hebræos Assyriis, Chaldæis et Medis.

XI. « Ascende in montem istum Nebo, vide terram » Chanaan..... et morere in monte[4]. » Sensus tropologicus significat legem et Prophetas; his nempe concessum quidem fuit Christum variis symbolis adumbratum videre, ejus tamen tempora attingere et præsentem intueri negatum : vocationem etiam Gentilium licuit prospicere, caulas tamen omnibus gentibus ab Evangelii præconibus apertas intrare, non item : « Omnes enim Pro-» phetæ, et lex usque ad Joannem prophetaverunt. » Moyses, » inquit, « mortuus est, non caligavit oculus » ejus, neque corrugatæ sunt genæ ejus. » Nam interea dum differtur Emmanuelis adventus, a quo lex sepelienda erat, Prophetæ mysterium revelationis ejus clare perspexerunt, nec enim caligavit oculus eorum; rursus nec corrugatæ sunt genæ eorum aut ora flaccuerunt : quandoquidem nec propheticæ unquam conticuere tubæ, nec prædicantium voces languerunt.

[1] Deut. xxxii, 33. — [2] Ibid. 34. — [3] Ibid. 41. — [4] Ibid. 49.

CAPUT XXXII.

Deest apud S. Ephræm.

CAPUT XXXIII.

I. « Dominus de Sinaï venit[1]. » Mihi, inquit Moyses, apparuit primum, cum suo me conspectu et alloquio dignatus est in deserto Sinaï, suumque legatum instituit. « Et de Seir ortus est nobis, apparuit de monte Pharan. » Deinde etiam universo populo nostro spectandum se præbuit in eremo, unde prospectus patet in montes Seir et Pharan : « Et cum eo Sanctorum myriades. » Plura scilicet Angelorum millia a dextris et sinistris ad obsequium ejus parata, quo die etiam legem nobis tradidit.

II. « Et dilexit populos[2], » vel tribus Israël significat, vel Deum omnes generatim populos diligere declarat, nihil enim eorum odit, quæ fecit. Quod ordinem spectat, Moyses reliquis tribubus anteposuit Rubenitas ob primogenituræ prærogativam : proxime sequitur tribus Juda, regia dignitate insignis : tertio loco succedit Levitica, sacerdotio venerabilis : quarto tribus Benjamin ; et quinto tribus Joseph, utrique nimirum diversis

[1] Deut. xxxiii, 1. — [2] Ibid. 3.

licet temporibus obtigit honor principatus. Hoc habe, cur Moyses hic tribuum seriem et ordinem minime attenderit. Restat ut impertitas ab eo benedictiones pro nostra tenuitate exponamus.

III. « Benjamin, » ait, « amantissimus Domini in » silentio conquiescet [1]. » Extasim innuit, quam Paulus Benjamini nepos passus est, Damascum petens : quando cœlesti visione a sensibus abstractus, obstupuit.

IV. « Et super eum incubabit tota die, et inter hume» ros ejus morabitur [2]. » Diem illam itidem designat, qua cœlestis vox Pauli aures pepulit, et spiritus mentem implevit, cœlique intelligibilis aspectu recreavit : ergo Moyses significat per incubationem et moram, quod illa Christi ad Ananiam de eodem Paulo verba : « Vas » electionis est mihi iste, ut portet nomen meum in gen» tibus [3]. » Rursum, cum situs, in quo Jerosolyma jacet, terram Benjamiticæ tribui attributam contingat, et Christus ibidem crucifixus fuerit : idem recte dicitur tribui Benjamini incubuisse, et inter humeros ejus moratus, eo præsertim die, quo in monte Calvario pependit, et usque ad vesperam manus expensas incubantis in modum sustinuit.

V. « Joseph quoque, » ait, « benedicta Domino terra » ejus, in pomis de rore cœli [4]. » Tropologice. Joseph designat Christum : terra a Domino benedicta ejusdem humanam naturam : poma de rore cœli, subjacens abyssus, et fruges terræ in plenitudine ejus perfectam ejusdem scientiam rerum cœlestium, et quæ infra cœlum aut sub terra jacent. Rursus Joseph quemlibet justum repræsentat, cui Moyses bona precatur Dei, cujus notissimum symbolum est Sol, videlicet cognitionem, deinde creatarum rerum, quas Luna et subjacens abyssus signifi-

[1] Act. IX, 6. — [2] Deut. XXXIII, 12. — [3] Act. IX, 15. — [4] Ibid. 13.

cant. His nectuntur beatitudo animæ judicium secutura, felicitas corporis, Justis communicanda in novissimo die, utramque adumbrant verba, quæ sequuntur : « De » vertice montium Orientis, de pomis collium æter- » norum, et de frugibus terræ, et plenitudine ejus. »

VI. « Et bona voluntas ejus, qui requievit in Rubo [1], » idest omnes quas dixi benedictiones eo propitio, « qui » habitavit in Rubo, veniant super caput Joseph, » immo, « et super caput coronæ fratrum ejus. »

VII. « Primogenitus tauri decor ejus [2] : » De primogenitis namque sui armenti solvet decimas, et hostias offeret opimas quasi princeps, non quasi homo privatus, et unus de plebe.

VIII. « Cornua Rhinocerotis cornua ejus, in ipsis ven- » tilabit gentes simul [3]. » Quemadmodum enim Rhinoceros jugum non sustinet, sic Josephi filius Ephraïm externi principis dominationem non feret. « Hæ sunt my- » riades Ephraïm, et hæc sunt millia Manassis. » In Ephraïmitis agnosce multitudinem gentium, quarum fides altius assurrexit, latiusque propagata est, quam Judæorum, quorum proinde typus inducitur Manasses.

IX. « Lætare Zabulon in exitu tuo [4]. » Prænuntiat futuram gentium lætitiam ac transitum a tenebris erroris et inscientiæ ad lumen veritatis et summi boni cognitionem.

X. « Et Issachar in tabernaculis tuis. » Tropologice significat beatam Apostolorum in cœlestibus ædibus vitam, Christi nimirum Discipulis parantur mansiones, quas nullus funestat luctus. « Populos ad montes voca- » bunt, » Apostoli et Prophetæ : horum enim excitæ

[1] Deut. xxxiii, 16. — [2] Ibid. 17. — [3] Ibid. — [4] Ibid. 18.

tubis, ab imis peccati vallibus in montem intelligibilem gentes evaserunt.

XI. « Quoniam inundationem maris quasi lac sugent, » et naves arena sepultas [1]. » In eadem allegoria persistens prædicit Gentilium conversionem Apostolorum opera conficiendam. Enimvero cum gentes, peccandi consuetudine quasi pondere gravi pressæ, in luto hactenus hæsissent, nec inde exitus daretur, aut pateret via ad intelligibile mare, Apostoli utrumque præstiterunt. Tum vero illæ erectis ad spiritualem mercaturam animis, comparataque classe per altum vela fecerunt.

XII. « Benedictus, qui dilatavit Gad[2], » significat regnum Christi Apostolorum prædicatione fundandum, ac latissime propagandum.

XIII. « Quasi leo accubuit, et contrivit brachium, et » verticem : » brachium appellat malorum spirituum catervas, verticem illorum caput et principem Diabolum, prædicitque utrosque a Christo conterendos.

XIV. « Quia ibi abscondita est portio Doctoris [3]. » Puta Moysis et aliorum Prophetarum ad manifestanda Christi mysteria delectorum.

XV. « Dan Catulus leonis lac suget ex Mathanain[4], » quæ et Batanæa regio, peccati et Inferni symbolum est. Catulus leonis est Christus, qui Judæos et Gentiles, quos hactenus in divina scientia infantes fuisse ostenderat, a peccato extraxit : continuo etiam Infernum subiit et exhausit, quando sanctorum animas indidem eduxit suavissime, tanquam si catuli lactentis in modum e matris uberibus lac sugeret.

XVI. « Nephtali satur bona voluntate, at benedic» tione Domini plenus [5]. » Nephtali omnes generatim homines cujusvis temporis repræsentat, qui Christi gra-

[1] Deut. XXXIII, 19. — [2] Ibid. 20. — [3] Ibid. 21. — [4] Ibid. 22. — [5] Ib. 23.

tia et beneficiis adjuti perfectionem assecuti sunt. Christus enim est cœlestis Patris voluntas « Occasum, et meri» diem hæreditabit. » Hæreditas in Occasu est Christus moriens, de quo clamabat Propheta : « Laudem dicite » ei, qui ascendit super Occasum, Dominus nomen » illi[1]. » Hæreditas in meridie est idem Christus in regno Sanctorum, locum honoris distribuens singulis convenientem.

XVII. « Benedictus a filiis Aser[2]. » Aser principem psallentium interpretor, præcentoris ergo munere fungebatur. « Tinget in oleo pedem suum, » oleum communicationem Sancti Spiritus designat. Pes, laboris in excolenda justitia, symbolum est.

XVIII. « Ferrum, et æs calceamentum tuum[3]. » Plane ostendit constantia et invicto animi robore præditos esse oportere eos, qui ad amplificandam Dei gloriam sese applicarunt.

XIX. Porro in communi Tribuum benedictione idcirco præteriti videntur Simeonitæ, quia a parente suo Jacob fuerunt maledicti ob Sichimitarum cædem. Cumque hujus criminis maculam pœnitentia eluere debuissent, eamdem novo scelere exaggerarunt. Zamri namque filius Salu Simeonita fuit, cujus culpa factum est, ut vigintiquatuor millia Israëlitarum uno die trucidarentur, quotquot nimirum ille suo exemplo corruperat. Levitæ contra etsi eadem cum Simeonitis maledictione olim involuti fuissent, benedictionem tamen postmodum consecuti sunt, semel, quando divino zelo succensi, impios vituli cultores fratres suos occidere non dubitarunt, et iterum quando Phinees, simili divinæ gloriæ studio commotus, Zamri filium Salu stricto ferro invasit et interfecit.

1 Psal. LXVII, 5. — 2 Deut. XXXIII, 24. — 3 Ibid. 25.

SANCTI PATRIS NOSTRI

EPHRÆM SYRI,

EXPLANATIO IN JOSUE.

CAPUT I.

I. « Et factum est, postquam mortuus est Moyses servus Domini, dixit Dominus ad Josue filium Nun ministrum Moysis [1]. » Quo Josue se Moysis ministrum dixit, ostendit, quam demisse de se sentiret. Quorsum enim non alumnum, sed Moysis famulum se prædicaret, quando Deus illum Moysi coæquasse videbatur, dicens : « Sicuti fui cum Moyse, ita ero tecum ? »

II. « Surge, et transi Jordanem istum [2]. » Quoniam flumen trajicientem populum cernis, contemplare in his aquis vitæ mortisque confinia, Gehennæ et regni, cœli et terræ : hæc nempe fixo limite discreta sunt, etsi se mutuo contingant. Simul recolito, sic statuisse Deum, ut quicumque mortales fluvium trajicere nolint, orientali, quam tenent, regione contenti, cœlesti hæreditate excidant; quibus vero alteram fluminis ripam occupare obtigerit, Angelorum societate consortioque potiantur.

1 Jos, 1, 1. — 2 Ibid. 2.

Rursus in Jordanis transmissione relege figuram baptismi, et Christi morientis transitum.

III. « Omnis locus, quem calcaverit pes vester, vester erit [1]. » Quasi dicat. Ne dubitetis cœptis insistere, et confidite virtuti et constantiæ meæ; ratum namque est, ditionem vestram longe lateque diffundere a deserto, in quo errastis, jugisque Libani, quæ cernitis, usque ad fluvium magnum Euphratem. Sed enimvero Hebræi, delatum in eam amplitudinem imperium occupare, minime curarunt usque ad tempora Davidis, cujus virtute demum ea etiam hæreditatis portio vindicata est, regionibus ad Euphratem positis in potestatem redactis.

IV. « Confortare, et esto robustus, tu enim sorte divides populo huic terram, quam juravi patribus eorum [2]. » Confortare, inquit, nec enim ambigere potes, quin tibi præstiturus sim, quæ majoribus vestris Abramo ejusque nepotibus spopondi, firmata juramento fide. Vide tamen, ut in conditionibus et pactis maneas, quibus servatis, Moysi omnia consilio nutuque meo bene cesserunt.

V. « Præparate vobis cibaria [3]. » Quorsum viaticum quærerent, cœlo manna depluente et victum abunde subministrante? Nihilominus, quia post triduum Jordanem transgressuri erant, Josue præcepit, ut mature sibi de viatico providerent, quo divisi fluminis grande miraculum otiosi spectarent.

VI. « Rubenitis quoque, et Gaditis, et dimidiæ tribui Manasse, *ait*, transite armati ante fratres vestros [4]. » Hæc Josue ad Rubenitas et socios, non quo eorum auxiliis indigeret; sed ne dum citra Jordanem illi se continent, reliquis tribubus flumen trajicere paratis, animum imminuerent.

1 Jos. 1, 3. — 2 Ibid. 6. — 3 Ibid. 11. — 4 Ibid. 12.

CAPUT II.

I. « Misit igitur Josue de Settim duos viros explora- » tores ad urbem Jericho[1]. » Haud dubium, quin gemini hi exploratores idcirco missi fuerint, ut in reditu animos militum spe rei bene gerendæ implerent, renuntiata Jerichuntinorum trepidatione; arbitror tamen illos pro salute Rahab meretricis præcipue certaque Dei voluntate destinatos fuisse. Interim considera in eo loco, unde exploratores dimissi, primi Jordanem trajecerunt, mores veteris conversationis, a quibus vetus homo a Christo deductus fuit, vadaque spiritualis Jordanis ingredi jussus est.

II. « Rahab autem fecit ascendere viros in solarium » domus suæ, operuitque eos stipula lini[2]. » Tale mulieris factum umbra fuit conversionis gentium, quas divina bonitas velut demessos ex gentilitatis agro manipulos collegit, et mirabili consilio in summo loco, quem Dei Ecclesia tenet, composuit. Quod autem legis, exploratores sub illa stipula delituisse, significat, apud Ecclesiam, ex gentibus collectam, quærendos esse divinorum mysteriorum interpretes, et sacræ doctrinæ sensum.

III. « Novi, quod Dominus tradiderit vobis terram, » etenim irruit terror vester, et elanguerunt habitatores » terræ hujus[3]. » Quasi dicat. Equidem non ignoro, ut terram, quam habitamus, ad vos pertinere jam cœperit ante annos quadraginta, etsi eam hucusque tenere nobis

[1] Jos. II, 1. — [2] Ibid. 6. — [3] Ibid. 9.

concessum fuit, dum spes aliqua pœnitentiæ fulsit. Quoniam vero hanc quoque sublatam video, non dubito, quin parva manus vestrorum hominum, modo rem serio agere velint, universam Chananæorum ditionem subactura sit : usque adeo perspectum est, Deo vestro cœlum, terram, inferos superosque ad nutum parere, ex quo Egyptios quidem emissa cœlo grandine flagellavit, mixtoque imbribus igne combussit ; maris vero freta discidit, undisque cedentibus, viam vestris tribubus patefecit.

IV. « Nunc ergo jurate mihi per Dominum[1]. » Per Dominum, ait, non per Jerichuntinorum Deos, quanquam ipsa hactenus eos coluerim. Ita per Dominum jurate, mutuam vos mihi relaturos gratiam; æquum enim est, ut qui mea opera Chananæorum manus evasistis, me vicissim, in vestram potestatem quandoque venturam, salvam esse velitis.

V. « Demisitque eos per funem de fenestra[2]. » Prudens fœminæ in dimittendis exploratoribus consilium sapientis animæ prudentiam declarat, cum, dissipata errorum caligine, divinæ legis doctores avide suscipit, sique eos discedere quandoque necesse sit, caute dimittit ad Deum, orat, ut redeant, expectat redituros sequaci cura.

VI. « Domus enim ejus hærebat muro[3]. » Christi quippe Ecclesia alto et immobili muro innititur.

VII. « Appendit funiculum coccineum in fenes- » tra[4]. » Vitta appensa Christus est crucifixus, « qui stat » in signum populorum[5], » purpura ejusdem sanguinem pro nobis effundendum adumbrabat. Rahab Josuæ missos per fenestram demittens, Damascenæ Christi Ecclesiæ figura fuit, Paulum Apostolum per fenestram in sporta demittentis.

[1] Jos. II, 9. — [2] Ibid. 15. — [3] Ibid. 21. — [4] Esdr. — [5] XI, 10.

VIII. Item « appendit funiculum coccineum in fenes- » tra[1]. » Quo appenso Rahab secura ruinam murorum opperiebatur : hac scilicet securitate fruetur quisquis in crucem crediderit, cum solutis compagibus fractus orbis dissiliet.

CAPUT III.

I. « QUANDO videritis arcam Domini Dei vestri, et Sa- » cerdotes portantes arcam[2]. » Quoniam hactenus nubes, et columna ignis viam per deserta errantibus monstraverant; hisce modo deficientibus, arcam inposterum ducem sequi jubetur populus, certo tamen interposito spatio : id erat bis mille cubitorum. Tropologice ostendit, remotissimam esse, non modo ab humanis sensibus, verum etiam a quavis creatæ mentis intelligentia comprehensionem illius, qui dicitur nobiscum Deus. Quo porro definit : duorum millium cubitorum intercapedinem interesse oportere ; admonet cavendum tum maxime ab investigatione duorum arcanorum, quæ in Christo penitus latent, sempiterna videlicet ejus generatio, et temporalis in carne adventus.

II. « Ingressisque Jordanem Sacerdotibus portantibus » arcam Domini : steterunt aquæ[3]. » Id est. Etsi Jordanes eo tempore maxime excrevisset, nihilominus simul ac Sacerdotum arcam portantium pedes attigerunt aquas, diffissæ sunt ; sic porro, ut inferioribus ad mare solitudinis decurrentibus, superiores, fontique propiores retrocedentes siccum alveum reliquerint. Quorsum autem fac-

[1] Jos. II, 21. — [2] Ibid. III, 3. — [3] Ibid. 15.

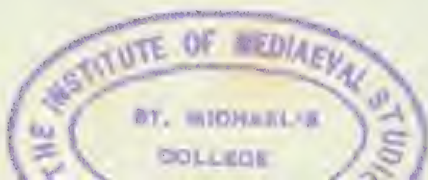
tum est, ut aquæ a loco longissimo discederent, fortasse ut exercitus eo alacrior viam invaderet. Dum autem Jordanis aquas bifariam divisas audis, cogita supremam illam piorum impiorumque separationem : quando Domino in terras redeunte, credentes a non credentibus, peccatores a justis segregabuntur. Quæ ergo superiores aquæ dicuntur designant, cœlitum ordines Christum e cœlo descendentem secuturos, judiciique futuros testes, in quo, dispositis bipertito sortibus, Judex impios mittet in tartara, et suis sanctis æternum cœlestis hæreditatis regnum tradet. Quo autem filii Israël decretam sibi hæreditatem adituri, prius Jordanem siccare parant, monent populum sanctorum, qui ad æternam hæreditatem aspirat, oportere primum, laxata lascivienti naturæ concupiscentiæ frena contrahere.

III. « Sacerdotes, qui portabant arcam, stabant in » medio Jordanis[1]. » Arca alias viæ dux modo Jordanis alveum invecta, suppresso gradu, populo prætereunte, constitit, ut sua præsentia transeuntes animaret, timidam præsertim fœminarum ac puerorum turbam, cum ambigere non possent, ut aquæ perpetuo suspensæ manerent, modo arca contra staret.

CAPUT IV.

I. « Dixit Dominus ad Josue : præcipe eis, ut tollant » lapides de medio Jordanis[2] : » Jubet lapides ex alveo fluminis colligi, et in conspicuum aggerem componi,

[1] Jos. III, 17. — [2] Ibid. IV, 1.

futurum posteris perenne monumentum divisi Jordanis, et mirabilis Hebræorum in Chananitidem ingressus.

II. « Ascendit autem populus de Jordane decimo die » mensis primi anno ab exitu quadragesimo primo[1] : » Decernitur decimus dies, quartodecimo Pascha celebraturis : mensis primus, maturas jam fruges colligere simul satagentibus, simul parantibus bellum.

CAPUT V.

I. « Fac tibi cultros lapideos, et circumcide secundo » filios Israël[2], » quicumque in deserto nati fuerunt : quibus utique fraudi non fuit, eo signo caruisse, quin illam mortalitatem evaderent, quæ sexcenta hominum millia in solitudine absumpsit. Quidnam porro libuit adhibere lapideos cultros? Fortasse quia ea materia magis obvia tunc erat, vel quia vulnus ejusmodi instrumento inflictum minus cruciaret, et facilius cicatricem obduceret, vel quia Josue, subjecta oculis lapidum specie, exprobare populo volebat cordis duritiem, simulque monere, ut in posterum corrigeret, unaque cum circumcisa carne deponeret : quare sanguis etiam fundendus fuit, ut præter externam cutis, internam cordis circumcisionem sibi vel maxime necessariam esse, intelligeret. Nisi forte dicas, eam circumcisionem pœnam etiam fuisse, et Josue castigare voluisse majorum præsertim culpam, quod non sine legis injuria præputium tamdiu tulissent, aut quod vero propius est, legis illum exigere voluisse observantiam : quam turpe erat, juvenes et ad arma portanda

[1] Jos. iv, 19. — [2] Jos. v, 1.

jam idoneos palam negligere. Nec mysterio vacare putes illa verba : « Circumcide filios Israël secundo[1] : » significare volebat alteram carnis depositionem oppido præstantiorem, aqua et spiritu perficiendam. Post circumcisionem Pascha filii Israël celebrant, tostas aristas et panes azymos comedunt : peracto jam paschate, manna defecisse dicitur; duravit ergo usque ad ejus festi finem. Interim observa quam bene populo in ipso introitu proponatur terræ promissæ ubertas maturis jam frugibus, et anni tempestate amœnissima : ne sicut majores alia et cepas mannæ prætulerant, isti minores solum feracissimum et uberrimum Dei munere adepti, largitoris liberalitatem aspernarentur.

II. « Et vidit Josue virum evaginatum tenentem gla» dium[1]. » Homo videbatur, Angelus erat : exertum ensem gerebat : ideo populus illum non vidit, ne timeret : vidit Josue ne ignoraret, qualem quantumque militiæ præfectum haberet, quove duce præsens bellum capesseret, quanquam credibile est facti notitiam, ipso etiam Josue narrante, ad populum continuo manasse.

CAPUT VI.

I. « Circuite urbem Jericho sex diebus, semel per » diem, septimo autem die septies[2]. » Fecit populus quod imperatum fuerat primo atque altero die et deinceps usque ad sextum, oppidanis ad inusitatam oppugnationem neutiquam trepidantibus, et sequenti die ob sabbati religionem cessaturam arbitrantibus. Sed contra accidit, Is-

[1] Jos. v, 13. — [2] Jos. vi, 3.

raëlitis sabbatum in primo illo bello solventibus : id autem ideo factum, ne Jerichuntini Hebræos vacantes opprimerent; secundo, ut præposteram religionem cavere discerent sui, et externi divina lege abuti non possent, ut præsumpta Hebræorum vacatione putarent inermes et imparatos facile posse superari.

II. « Maledictus vir, qui ædificaverit civitatem Jeri-» cho[1]. » Hanc Josue sententiam pronuntiavit hodie in hominem post plura sæcula nasciturum. At quænam tam diræ exsecrationis causa? Prima, quia Jerichuntini Jordanem divisum suismet oculis ad multas horas spectaverant, nec ideo arma posuerunt, manifestum tanto miraculo Dei numen reveriti. Secunda, quia septies admoniti, Deum monentem, et judicium in multos dies consulto deducentem contempserunt, nec pœnitentiam egerunt. Et quoniam Josue civitatem anathemati subjectam in perpetuum manere volebat, reparatori, quicumque porro ille futurus esset, maledixit, prædixitque reparationem etiam liberis ejusdem exitialem fore, filiorum periculo parentes terrens. Nihilominus reædificare Jericho ausus est longo licet post tempore Hiel, qui prædictionem Josue et contempsit, et implevit[2].

CAPUT VII.

I. « Et abstulit Achar filius Charmi filii Zabdi filii » Zare ex Tribu Juda de anathemate[3]. » Impius iste fur mundi sequaces repræsentat : sunt plerique homines, qui opes, voluptatesque hujus vitæ cæca cupiditate consec-

[1] Jos. VI, 26. — [2] 3 Reg. XVI, 35. — [3] Jos. VII, 1.

tantur, nec pervident talia bona minima esse, brevique interitura, et ad interitum suos secum amatores pertractura. Cæterum Achar eam in hac historia gerit personam, quam in parabola servus ille piger, qui acceptum talentum fossa humo operuit, ambo sub terra quæsivere, quo perirent.

II. « Dixitque ad eum Josue, quia conturbasti nos, » conturbet te Dominus in die isto[1]. » Lapidatus est Achar, uxor liberique eodem supplicio affecti, quod rem domi gestam dissimulare maluerunt, cum indicare debuissent. Greges et armenta, et cuncta quæ illius erant, igne consumpta, ut patefactus eo furto ad malitiam aditus, severæ punitionis metu occluderetur. Quorsum autem ejus armenta, greges, et cætera in publicum proferuntur? Recte quidem, ut populus visa viri opulentia intelligeret, illum ad anathematis violationem non inopiam, sed cupiditatem impulisse, quo perspecto in hominem impiæ avaritiæ eo vehementiore ira excandesceret.

CAPUT VIII.

I. « Ponite insidias post civitatem Hai, nec longius » recedetis[2]. » Non quo Josue eo stratagemate indigeret, sed ut aliquod sociis traderet militaris artis rudimentum.

II. « Et dixit Dominus ad Josue : leva lanceam, quæ » in manu tua est, contra urbem Hai[3]. » Tum ad indicium iis, quos in insidiis collocaverat, ut dato signo statim erumperent, et oppidum invaderent : tum ad

[1] Jos. VII, 29. — [2] Jos. VIII, 1. — [3] Ibid. 18.

mysterium : eamdem quippe Josue hic repetit cæremoniam, qua Moyses olim usus fuerat, cum ipse Josue Amalecitas cæderet. Quare subdit Scriptura Josuam non contraxisse manum, nec lanceam demisisse, nisi succensa urbe cæsisque cunctis habitatoribus : quod quidem Moysen pariter fecisse Scriptura testatur.

III. « Regem quoque Hai suspendit in patibulo usque ad solis occasum. Præcepitque Josue, et deposuerunt cadaver ejus de ligno[1]. » Id enim caverat Moyses : Quando peccaverit homo, quod morte plectendum est, et adjudicatus morti appensus fuerit in patibulo; non permanebit cadaver ejus in ligno; quia maledictus a Deo est, qui pendet ex ligno[2]. » Hanc ergo maledictionem suscepit Christus, cum in cruce pro nobis mori voluit : non quod patibulo dignum crimen, etsi id lex exigebat, commisisset; sed quod Judæi contra legis præscriptum eo supplicii genere illum a populo gentili occidi petierunt. At enimvero Christus, quod Judæi cogitarunt malum, in bonum convertens, maledictionem nobis ob prævaricationem legis debitam, indebita maledictione dissolvit.

IV. « Tunc ædificavit Josue altare Domino in monte Gebal ex lapidibus impolitis, quos non tetigerat ferrum, et obtulit holocausta, et immolavit victimas pacificas, juxta præceptum Moysis[3]. » Etsi non ad hunc primario finem erectum fuerit altare, sed ut in ejus lapidibus incideretur Deuteronomium legis. Nota bis legem fuisse in lapide exaratam, et primum scriptum in arcam fuisse reconditum, secundum in monte cuivis legenti expositum, quod duplicem divinæ legis promulgationem innuit, alteram Judæis privatim factam, alteram per universum orbem cunctis proinde gentibus

[1] Jos. VIII, 29. — [2] Deut. XXI, 13. — [3] Jos. VIII, 30.

patentem et publicam. In eodem monte jussit Josue audiente populo a Sacerdotibus fieri repetitionem legis et benedictionum atque maledictionum catalogum alta voce recitari : id enim Moyses præceperat. Primum, ne populus legis ignorantiam prætexeret. Secundum, ne ejusdem observantiam inutilem putaret, aut transgressionem non admodum nocituram : pœnas proinde gravissimas adjecit, proposuitque amplissima præmia, spe simul et metu legem communiens. Eadem lapidibus inciditur, ut intelligatur perpetuo duratura, nec enim iota unum, aut unus apex præteribit a lege, « donec omnia fiant[1]. »

CAPUT IX.

I. « At qui habitabant in Gabaon callide cogitantes » prospexerunt sibi de viatico, et saccos veteres asinis » imponentes, et utres obsoletos, et scissos : calceamenta » etiam erant assumentis consuta : indutique veteribus » vestimentis perrexerunt ad Josue[2]. » Interim dum aliæ Chananitidis nationes bellum parant, Gabaonitæ Jerichuntinorum et Hajensium infortunio cautiores effecti, prudens consilium inierunt. Et quoniam audierant Israëlitis a Moyse prohibitam cum Chananæis pacem, permissam tamen cum aliis populis circa Euphratem longe dissitis, modo tributa penderent, ipsisque vectigales fierent; tales se esse simularunt, assumptaque peregrini habitus specie, fictaque longissimi itineris stropha, eo induxere Josue et Israëlitarum principes, ut sibi suisque securitatem jurarent.

1 Matth. v, 18. — 2 Jos. IX, 3.

II. « Moveruntque castra filii Israël, et venerunt in » civitates eorum die tertio, et non percusserunt eos, » murmuravitque vulgus contra principes[1] : » quod Gabaonitas servassent, quos cum cæteris Chananæis internecione deleri Moyses præceperat. Contradicebant principes, pactamque Gabaonitis securitatem juramenti religione tuebantur. Composuit litem Josue sic, ut Gabaonitas, quos secum vivere nolebant, ad speciem gravare et maledictioni subjicere videretur, reipsa honestaret : quo enim illos obligavit ad cædenda ligna et aquam comportandam in domum Domini, sacerdotibus et ministris templi sociavit.

CAPUT X.

I. « Et habitatores Gabaon miserunt ad Josue, et di- » xerunt ei : ne retrahas manus tuas a servis tuis[2]. » Obsederant Chananæi urbem Gabaon, succurrit obsessis Josue, et conserto prælio obsessores fugavit; fugientes intercepit lapidum cœlo ruentium procella : « Et mortui » sunt multo plures lapidibus grandinis, quam quos gla- » dio percusserunt filii Israël. »

II. « Tunc locutus est Josue Domino in conspectu fi- » liorum Israël. Sol quiesce in Gabaon, et Luna in » valle Ajalon, et quievit Sol, et Luna stetit[3], » videntibus victoribus atque victis; ut isti planetarum cultum dediscerent, et illi talia numina colentium errorem caverent.

[1] Jos. IX, 17. — [2] Jos. X, 6. — [3] Jos. 12,

III. Ecce hoc scriptum est in libro Canticorum : quid? num id est, quod legitur? « Sol et Luna steterunt in habi- » taculis suis[1]. » Steterunt, inquam, Deo utriusque inhibente motum, Sol quidem supra Gabaon, Luna vero contra vallem Ajalon[2]. Jam ex Josue verbis duo colliges, primum ambo ista lumina proprio motu prædita esse : secundum, illis stantibus, simul stetisse cœlum ; alioquin qui Solem stare jubebat, rapidam quoque cœli conversionem cessare jussisset. Et sane si geminum illud astrum, cum per se immobile esset, cœli motu tunc agebatur, cœlo utique imperanda fuisset quies : nam si hoc eodem tempore motum diurnum continuasset, Solem Lunamque inde, ubi Josue fixos manere volebat, propria conversione in Occasum rapuisset. Josue Chananæos debellaturus duos in unum compegit dies : figuram Christi prætulit, quando moriendo, mortem victurus, diem in biduum produxit.

IV. « Nec ullus offendit quempiam de filiis Israël lin- » gua sua[3]. » Mirum sane fuit nullum ex Israëlitis cecidisse in atrocissimo prælio, in quo Reges quinque cum omnibus copiis victi et ad internecionem cæsi sunt. Scilicet Israëlitæ, qui non ita pridem a Deo ob anathematis prævaricationem deserti, ab Hajensibus turpiter victi fugatique fuerant, sex et triginta suorum amissis, nunc Deo obedientes ingentem exercitum potentissimorum in Chananitide Regum adeo feliciter profligarunt, ut ne verbo quidem quispiam illorum offendi potuerit, hostium nemine contra eos mutire auso.

V. « Percussit itaque Josue Chananæorum ditionem a » Lachis usque ad Eglon, et a Recem Ganæ usque ad Ga- » zam, et universam terram Gosen[4]. » Reges interfecit, incolas delevit, urbes et agros occupavit : contrahit hic Scriptura in compendium bene multa, quæ Josue a

[1] Jos. x, 13. — [2] Habac. III, 11. — [3] Jos. x, 21. — [4] Ibid. 40.

cœpto Chananitico bello per plures annos gessit, recensetque summatim regiones et loca ab eo capta et eversa. Ita tamen, ut reliquis Chananitidis populis internecione deletis, Gabaonitis parceret, ad perpetuam templi servitutem eos obligasse contentus.

CAPUT XI.

I. « Quæ cum audisset Jabin Rex Asor, misit ad Jobab » Regem Maron etc.[1]. » Adeo nimirum Chananæorum Reges suæ religionis augures et divini vana victoriæ spe cœcaverant, ut nusquam intellexerint justum Dei judicium, quo fiebat, ut ipsimet bella quærerent, unde male perirent. Enimvero cœcos esse oportebat, qui manus ultro dare noluerunt Deo, cui omnia ad nutum parere jam ignorare non poterant. Mare quippe non ita pridem Israëlitis patefecerat, et Pharaonem eos insequentem fluctibus submerserat; magnis post cladibus attriverat Amalecitas et Amorrhæos, et nuper, ipsis spectantibus, Jordanem siccaverat, atque Jerichuntinorum urbem succussis subversisque mœnibus nudaverat : et quod sane maximum idemque recentissimum erat, Solis Lunæque cursum inhibuerat, quos tamen Chananæi ex prisca majorum superstitione magnos Deos appellabant, sibique omnia esse gloriabantur.

II. « Nec quispiam pro eis intercederet[2]. » Domini, inquit, sententia fuerat, ut omnes Chananæi perirent, nec ullam quispiam pereuntibus misericordiam exhiberet. Josue itaque uno impetu, et continua excursione

[1] Jos. XI, — [2] Ibid. 20.

universas ferme Chananitidis civitates, paucis munitioribus exceptis, ut dictum est, expugnavit. Post hæc movit contra gigantes montium Judææ habitatores. Hos inter armorum strepitus otiosis esse licuit Gazensibus, Azotiis, Gethæis, aliisque Palæstinæ populis, fortasse in gratiam antiqui illius Abimelechi Palæstini Regis, et Phicholis militiæ ejus principis, quibuscum olim Abraham amicitiæ societatisque fœdus inierat : vel potius, ut juxta Domini sententiam Israëlitæ adversarios haberent, quorum perpetua infestatione illorum dubia fides probaretur, sicque manifesti fierent, qui vere Deo adhærerent, quive ab illo facile averti se sinerent.

CAPUT XII.

« Hi sunt Reges, quos percusserunt filii Israël, Rex » Jericho, Rex Hai, Rex Jerusalem etc[1]. » Mirum sane, ut, cum Josue et filii Israël triginta fortasse per annos Chananæorum conversionem procurare institerint, conversi tamen ii non sint. Et quoniam longa peccandi consuetudine obsurduerant, et ea, quæ monebantur, non audiebant; utique non immeriti perierunt, Deo illorum scelera æquissimo judicio vindicante.

[1] Jos. XII, 1.

CAPUT XIII.

I. « Josue senex provectæque ætatis erat[1]. » Nec hactenus totam Chananitidem subegerat : sed nec Israëlitæ in eum numerum succreverant, ut ad occupandam excolendamque universam terram promissam sufficerent; quando illum jam defectum annis, desertumque viribus Deus mortalis vitæ ærumnis eripere se velle significavit, ante pollicitus Chananæorum reliquias se persecuturum. Porro longe ante obitum Josue, et ineunte cum Chananæis bello in ea, quæ Rubenitis obtigerat sorte Balaam Ariolus ab Israëlitis, Sehonis ditiones devastantibus, captus et interfectus fuit.

II. « Qui habitant ad Orientem sub monte Hermon » supra Hemath[2]. « Hebraicum « Maserephot » stagnum significat aquarum calidarum, cui synonymum videtur « Hemath, » in Sidoniensi agro positum, quousque fugientem Jabini Regis Asor, Regumque sociorum exercitum insecutos fuisse Israëlitas, Scriptura memorat[3].

III. « Divisitque Josue dimidiam partem Galaad, et » Astaroth, et Edrai etc. Et dimidiam partem terræ » filiorum Ammon Rubenitis, et Gaditis, et dimidiæ » tribui Manasse[4]. » Sic intelligendum est, ut hæc oppida non Ammonitis erepta fuerint, et Israëlitis attributa, id enim ipsis diserte vetitum fuerat : sed jure belli a Sehone Amorrhæo Rege Hesebon olim occupata, et huic postmodum erepta, Gaditis tandem in sortem cesserint[5].

[1] Jos. XIII, 1. — [2] Ibid. 6. — [3] Sup. XI, 18. — [4] Jos. XIII, 31. — [5] Deut. II, 19.

CAPUT XIV.

I. « Locutusque est Caleb filius Jephone Cenezæus ad » Josue : tu nosti, quod locutus sit Dominus ad Moy- » sen[1].» Videlicet me unum, et te ingressuros in terram promissam, ejusque possessionem adituros, reliquis exclusis, qui in hanc ipsam spem Ægyptum nobiscum reliquerant.

II. « Nunciavique Moysi, quod mihi verum videba- » tur; quemadmodum erat in corde meo. » Quanquam aliud dicere suaderet populi metus, quem socii exploratores contraria nuntiantes, ad defectionem rebellionemque incitaverant.

III. « Juravitque Moyses in illa die dicens : terra, quam » calcavit pes tuus; erit possessio tua, et filiorum tuorum » in æternum. « Id porro ex parte impletum fuisse vides, ex quo terram promissam intravi, annis quidem non item viribus defectus : quinque quadraginta namque anni fluxere, ex quo hic sermo a Domino factus est, mihique octogesimus quintus annus jam agitur, nec tamen ætati succubuere vires, ut militiæ onera satis commode ferre non valeant. Ille scilicet, cujus numine Moysi constitit acies sensuum et auctus infuso lumine nitor vultus, idem mihi integram corporis valetudinem sua benedictione conservavit hucusque.

IV. « Da ergo mihi montem istum : » hunc enim pollicitus est mihi Dominus te audiente, dicens : « Terra, » quam calcavit pes tuus, erit possessio tua[2]. » Sed etsi

[1] Jos. xiv, 6. — [2] Ibid. 12.

eam in præsenti obtineant gigantes viri fortissimi, oppidaque, et arces validissimis propugnaculis communierint: equidem non dubito, ut Deus, modo tu mihi illam cesseris, præstiturus sit quæcumque mihi spopondit eo die, quo ambo explorata Chananitide in castra revertimus.

V. « Tradiditque Josue Caleb filio Jephone civita» tem Arbe, ipsa est Hebron[1]. » Sic extra omnem sortem Calebo adscriptæ fuerunt Gigantum urbes opulentissimæ et munitissimæ arces, ipsomet Calebo traditam sibi hæreditatem armis postea vindicante; quo bello tres gigantes Hebrone habitantes cecidisse, narratur Cap. seq. v. XIV. Adeo populus ille, qui imbelles urbis Hai habitatores dudum fugerat, modo Hebronem oppidum munitissimum et a gigantibus defensum, invadere non timuit, potuitque expugnare. Quo magis mirere filiorum Juda ignaviam, qui Jerosolymis incubantes, Jebusæos oppugnare ausi non sunt, etiam postquam Rex Jebus, quæ et Jerusalem, a Josue victus, et interfectus fuit, nec non Ephraimitarum, qui Gadarenos excindere noluerunt, eosdem vectigales sibi fecisse contenti, quanquam et hoc aliarum tribuum peccatum fuit.

CAPUT XV.

I. « Dixitque Caleb : qui percusserit Cariath-Sepher, » dabo ei Axam filiam meam uxorem[2]. » Obtigere hæ nuptiæ Othonieli filio Cenez, fratri Calebi juniori, qui eam urbem expugnavit, et a socero præterea accepisse

[1] Jos. XIV, 13. — [2] Jos. XV, 16.

hic narratur campum irriguum superiorem et inferiorem. Qui in sortitione terræ promissæ concessa sibi oppida obtinuere et proprias sedes, præfiguravisse visi sunt eos, qui Christi præceptis et gratia ad celsitudinem divinarum mansionum, et ad perfectionem contemplationis Seraphim propriam provehi meruerunt.

II. « Hæc est possessio filiorum Juda..... Bersabee, et » vici, et villæ ejus[1], » id est Bersabee urbs et vici ejus : ubi versionis Syriacæ auctores, quod vocabulum Hebraicum Biziotheah non intelligerent, rati esse proprium oppidi nomen, Beziotheh verterunt. Vides in sortitione terræ promissæ aliis quidem celebres urbes obvenisse, aliis vero exigua oppidula et castella, quibusdam villulas duntaxat et parvos pagos. Hæc nempe in figura contingebant illis, et varios Electorum gradus adumbrabant. Qui ergo urbes nacti sunt, supremum Sanctorum ordinem repræsentant, qui summum in divina contemplatione gradum adepti sunt, Seraphim et Thronorum similes, infra quos locum obtinent Virtutes, Potestates, et Dominationes, quique homines illarum perfectionem et gloriam consecuti sunt; horum ergo figuram exhibent oppidorum castellorumque habitatores : pagorum proinde incolæ infimum contemplantium ordinem exprimunt, puta Archangelorum et Angelorum. Et prima quidem sors filiorum Juda extulit oppida quindecim : secunda quatuor et viginti, attento majore numero familiarum, et sic reliquæ sortes. Ita monemur, æternam hæreditatem pro bonorum operum numero, et laborum mensura singulis fore dividendam.

[1] Jos. xv, 28.

CAPUT XVI ET XVII.

Desunt apud S. Ephræm.

CAPUT XVIII.

« Congregatique sunt omnes filii Israël in Silo, ibi-
» que fixerunt tabernaculum temporis[1]. » Hinc missi a Josue geometræ et agrimensores reliqua terræ promissæ loca descripserunt, quæ Josue resumpta, quam antea inchoaverat, sortitione septem tribubus divisit in Silo coram Domino.

CAPUT XIX.

Josuæ dedere filii Israël, quam postulaverat, urbem Thamnat Sdraam in monte Ephraim, « et ædificavit ci-
» vitatem, et habitavit in ea[2].

[1] Jos. xviii, 1. — [2] Jos. xix, 50.

CAPUT XX.

I. « SEPARATE urbes fugitivorum[1]. » Hoc tempore Josue urbes refugii designavit, ad quas profugere integrum esset illis, qui casu, et citra noxam, hominis cædem fecissent : his porro, intercedente morte summi Sacerdotis, redire licebat ad suos, ab aliorum vi ac furore jam securis.

II. « Decreveruntque Recem in Galilæa in monte » Nephtali, et Sichem in monte Ephraim, et Cariath » Arbe : Trans Jordanem contra orientalem plagam Je- » richo statuerunt Bosor, quæ sita est in planitie de tribu » Ruben, et Ramoth in Galaad de tribu Gad, et Gaulon » in Mathanain de tribu Manasse[2]. » Hæ sunt urbes, ad quas velut in asylum, confugere debebat, qui casu homicidium commisisset.

CAPUT XXI.

I. « ACCESSERUNT principes familiarum Levi[3]. » Nam et his ex Dei destinatione assignandæ erant ad habitandum urbes, et suburbana pascua ad alenda pecora. Utrumque præstitit optima fide Josue. Hinc distributi per omnes tribus Levitæ habitarunt in medio fratrum suorum, distinctis tamen sedibus et contuberniis : ubi delineatam

[1] Jos. xx, 2. — [2] Ibid. 7. — [3] Jos. xxi, 1.

habes imaginem Ecclesiarum et Monasteriorum, qualia in præsenti cernis, in media quidem hominum frequentia posita, ab omnium tamen ædibus et consuetudine divisa. Alterum rursus in partitione terræ promissæ mysterium occurret, consideranti habitam in eadem personarum rationem. Hinc enim facile intelliget, in illa pariter terra mitibus promissa et spiritualibus tribubus dividenda, distinctos Electorum gradus, et alios quidem futuros velut populi principes, alios patres familiarum, et alios quasi optimates et proceres.

II. « Deditque Dominus Deus filiis Israël omnem ter-
» ram, et possederunt illam, atque habitaverunt in ea :
» nec unum quidem verbum ex omnibus bonis verbis,
» quæ locutus est, irritum fecit..... dataque ab eo pax
» in omnes per circuitum nationes[1]. » Pax Israëlitis singulari Dei beneficio constituta aptissime explicat futuram Sanctorum in cœlo pacem, quando Christus fideles suos, ex variis populis congregatos, et in beatas illas mansiones introductos, Apostolis et Prophetis suisque Doctoribus sociabit, et bellum excipiet sempiterna pax et securit.

CAPUT XXII.

I. « Eodem tempore vocavit Josue Rubenitas, et Ga-
» ditas, et dimidiam tribum Manasse etc[2]. » Merito laudavit Josue Rubenitarum et sociorum fidem, quod juxta iteratas promissiones fratres suos in vindicanda propria hæreditate fortiter constanterque adjuvissent. Illis-

[1] Jos. xxi, 41. — [2] Jos. xxii, 1.

que bona et fausta precatus, ad suas trans Jordanem regiones remisit.

II. « Miserunt ad illos in terram Galaad Phinees filium » Eleazari sacerdotis, et decem principes cum eo, singu» los de singulis tribubus etc[1]. » Altare ædificaverant Rubenitæ ad ripas Jordanis; ea novitate perturbati reliqui Israëlitæ, allegarunt decem principes cum Phinee sacerdote, qui publico nomine illos, quasi paternæ religionis desertores, redarguerent. Excusarunt isti factum: quod, aiebant, videtis, altare, ædificatum a nobis est, non quo in eo sacrificare cogitemus, sed quod velimus extare posteris monumentum, unde certiores fiant, majores quidem suos immolatis in legitimo altari victimis Dei majestatem et numen testari solitos fuisse: ad hanc porro aram confirmasse illud ipsum testimonium, non utique conspicuo cæsorum animalium cultu, sed certe proprio spiritualem offerentes hostiam.

CAPUT XXIII.

Deest apud S. Ephræm.

CAPUT XXIV.

I. « Percussit ergo Josue in die illo fœdus, et propo» suit populo[2]. » Quodnam? illud utique, quod congre-

[1] Jos. XXII, 13. — [2] Jos. XXIV, 25.

gatæ in Sichem universæ tribus jurejurando pepigerant, dicentes : « Serviamus Domino. »

II. « Scripsit autem Josue omnia verba hæc in volu-
» mine, et tulit lapidem pergrandem, posuitque eum in
» Sanctuario Domini, dicens : en lapis iste erit vobis in
» testimonium, quod audierit verba Domini, quæ lo-
» cutus est vobis; ne postea negare velitis et mentiri
» Domino Deo vestro in omnibus, quæ ego locutus sum
» coram eo hodie [1]. » Lapis prægrandis, qui a Josue subter Terebinthum in tabernaculo statuitur, diciturque audivisse omnia verba, quæ Deus per interpretem suum Josuam fuerat locutus, Simonis Petri figura fuit : hic enim præcepta, quæ Christus tradidit, audivit, et miraculorum, quæ fecit, testis fuit : et utraque postmodum, communicato cum reliquis Apostolis labore, ad universas per orbem nationes divulgavit.

[1] Jos. xxiv, 26.

SANCTI PATRIS NOSTRI

EPHRÆM SYRI,

EXPLANATIO IN LIBRUM JUDICUM.

CAPUT I.

I. ANIMADVERTENDUM est[1], Syros plerosque circa titulum hujus libri egregie hallucinatos fuisse : nam duo vocabula « Sabtæ, et Sophtæ « synonima esse arbitrati, præsenti volumine historiam duodecim tribuum contineri putarunt. Errare eos plane convincit litterarum discrimen, quibus utrumque vocabulum communiter effertur et scribitur. Nam « Sabtæ » quidem, quod Tribus significat, littera Beth scribimus : « Sophtæ Judices, » quibus proprie liber inscribitur, littera, Phe. Hoc ergo Sophtæ, vel Sophetæ, legendum est : illud Sabtæ. Judicum enim gesta complectitur, quotquot ab obitu Josue usque ad Samsonem populo Dei deinceps præfuerunt, qui etiam Salvatores appellati sunt, ob partam popularibus suis salutem, et vindicatam ab externorum Principum servitute libertatem.

II. « Dixitque Dominus : Judas ascendet[2]. » Judæorum quippe tribui adjudicatus fuerat principatus in benedictionibus patriarchæ Jacob. Inde factum, ut qui po-

[1] Vid. D. Guillon, t. VIII, p. 175-176. — [2] Jud. I, 2.

pulo Dei postmodum dati sunt Duces, ac Reges plerique, ex ea tribu delecti fuerint; Judæ namque propago fuit David, cujus de stirpe Christus pro nobis moriturus, secundum carnem, nasci voluit.

III. Et dixit Juda Simeoni : » ascende mecum in sor» tem meam, ut ego pergam tecum in sortem tuam. » Tribus Juda ad Simeonis tribum, arma jungamus, inquit, contra Chananæos, qui destinatam mihi provinciam occupant : rebusque prospere succedentibus, inde movebimus ambo junctis copiis adversus illorum socios, regionum tibi attributarum inquilinos.

IV. « Fugit autem dominus Bezechi, quem persecuti » comprehenderunt, cæsis summatibus manuum ejus, » ac pedum[1]. » Dum legimus Bezechi dominum manuum pedumque pollicibus mutilatum ob exercitam in sui similes non dissimilem crudelitatem, vel hoc solo exemplo satis intelligimus, reliquos Chananitidis incolas malis tantis affectos fuisse culpa sua; ut non tam Israëlitarum odio, quam suis suorumque majorum peccatis ea imputare potuerint. Tropologice : Bezechi dominus, quod septuaginta regulos, manibus pedibusque mulctatos, decidentia panis frustula sub mensa colligere, coëgit, si quidem inedia perire nollent : quove idem postmodum hanc ipsam ferre, quam intulerat, pœnam, coactus est, Diaboli figura fuisse videtur : nobis hic manuum summitates amputare dicitur, cum rerum cœlestium apprehensionem et memoriam auferre nititur, et suadet salutis curam abjicere. Nec Regulorum numerus ab allegoria discedit : septuaginta namque patresfamilias numerantur ab orbe condito usque ad Christum, quorum annis mundi chronologia constat, toto hoc temporum spatio Diabolus genus humanum captivum habuit. Cum autem

[1] Jud. 1, 6.

advenisset Christus, nobis antiqui illius Judæ persona præsignatus, quasi leonis catulus in mortem incubuit, et occidit, ac Diabolum pedibus manibusque mulctavit, hostes enimvero isto Bezechi domino oppido crudeliores. Interea filii Cinæi soceri Moysis ad Gadarenorum fines progressi, Saphat urbem expugnarunt, et ex anathematis lege cives ad internecionem delevere : similiter tribus Juda Gazam occupavit.

CAPUT II ET III.

I. « Ascenditque Angelus Domini de Galgalis ad lo- » cum flentium[1]. » Quis est iste Angelus? Quidam aiunt, hunc fuisse ipsum Josuam, vel aliquem Prophetam, qui Angelus Domini dictus fuerit, quasi legatus a Deo missus. Verius est, spiritum fuisse sub humana specie apparentem. Nec tamen prior illa opinio solide refellitur ex eo, quod Josuæ obitus multo ante, et sub initium libri fuerat enuntiatus : id enim per prolepsim dictum, plane convincunt, quæ statim subtexuntur gesta Josuæ adhuc utique viventis, et in fine iterum ejusdem mors subjungitur. Quisquis tamen fuerit ille Angelus, Israëlitas merito reprehendit, quod contra iterata Dei jussa Chananæos de terra sibi attributa minime exterminassent, immo vero socios et contubernales sibi adscivissent.

II. « Quumque loqueretur Angelus Domini hæc ad fi- » lios Israël, elevaverunt ipsi vocem suam, et fleve- » runt[2] : » doluerunt factum, quia necdum pactum res-

[1] Jud. II, 1. — [2] Ibid 4.

ciderant. Resciderunt tamen aliquando ipsorum nepotes, in idololatriam prolapsi : quam ob causam, « Tradidit eos » Dominus in manus Chusan Regis Mesopotamiæ Syriæ[1]. » Rex iste Chusan, qui octennali servitute Dei populum afflixit, pessimum intemperantiæ spiritum designasse visus est, qui mundum diu oppressit. Sed quemadmodum Mesopotameni Regis tyrannidem Othoniel octavo anno extinxit, ita Christus dominico die, qui hebdomodæ passionis junctus octavus fuit, nequissimum illum carnalium libidinum incentorem carnis suæ resurrectione vicit, nobisque libertatem restituit.

III. « Addiderunt autem filii Israël facere malum » in conspectu Domini, qui confortavit adversus eos » Eglon Regem Moab. Et suscitavit eis Salvatorem voca- » bulo Aod filium Gera, alteram manum habentem con- » tractam, et inutilem[2]. » Alter hic populi Dei tyrannus mortem repræsentat, corpore licet pingui, et obeso ventre. Aod tyranni hujus interfector nobis iterum Christi imaginem refert. Profecto sicut Aod, ut consilium de occidendo Rege occuleret, personam dissimulavit, et alium se esse mentitus est; sic Christus mortem destruere volens, immortalem naturam texit, et carnem objecit morti mortalem, ut mortem mortis specie falleret, et occideret. Nec porro citra mysterium sicam in ventre Regis infixam memorat, et addit, ibi relictam fuisse, inde utique post casum revellendam. Sanctorum namque morentium corpora morti tela sunt ferrea : interim hæc illa in ventre portat, ad vitam aliquando reditura, indita sibi vi a Christi resurrectione : sed age. Aod tyrannum obtruncaturus dimittit socios, ejusque cubiculum incomitatus invadit : id et Christus fecit, qui enim solus mortem superare poterat, solus aggressus est, suaque in sede obtruncavit. Rursum Aod telum,

[1] Jud. III, 8. — [2] Ibid 11.

quo Regem confodere parabat, ipsi occultavit : sic Christus cum morte conflicturus, divinam virtutem occuluit, obtenditque humanam infirmitatem, « habitu inventus ut » homo. Ingressus est etiam capulus post vulnus, et » clausit adeps vulnus[1] : » idest. superimmisit capulum post vulnus, et clausit capulum adeps.

IV. « Samgar filius Anath, qui percussit sexcentos » Philistæos stimulo boum[2]. » Samgar Christi figura fuit. Samgaris de Philistæis victoria, parta fustis acutæ cuspide, explicat divini verbi vim et mirabiles effectus : est nempe virga virtutis hominem pigrescentem extimulans, et errantem ad semitam justorum reducens.

CAPUT IV.

I. « Tradidit eos in manus Jabin Regis Asor, qui ha» buit ducem exercitus sui nomine Sisaram[3]. » Jabin populi Dei tyrannus, quo Sisaram ducem habuisse dicitur, mortis personam gessit; ejusque dux Sisara Diabolum repræsentat mortis ducem, et inductorem : ipse enim erat « homicida ab initio[4]. » Nec porro Sisara capi, necarique potuit a Baracho, qui legis typum præferebat, neque a Debora, quæ synagogam adumbrabat, sed ab Jaele, quæ Ecclesiam, et Ecclesiæ caput Christum figuravit : Jael quippe genere Israëlitis non fuit.

II. « Erat autem Debora mulier Prophetis, uxor La» pithor, quæ judicabat populum Israël in illo tempo-

[1] Philip. II, 7. — [2] Jud. III, 31. — [3] Ibid IV, . — [4] Joan. VIII, 44.

» re[1], » divino spiritu, quo pia mulier agebatur, una rempublicam moderante: Quæ dixit ad Barach. « Numquid » non præcepit tibi Dominus Deus Israël, dicens : vade, » et duc exercitum in montem Thabor, tollesque tecum » decem millia pugnatorum ? » Idest : Præcipit tibi Dominus, dicens : cogito peditum decem millia partim ex Nephtali tribu tua, partim ex tribu vobis finitima Zabulonitarum, ducitoque ad torrentem Cison, ibi occurret Sisara cum instructissimo exercitu, quem tamen commisso prælio Dei ope profligabis. Verumtamen non erit, quo de hac victoria magnopere tibi plaudas; quandoquidem dux belli Sisara fœminea cadet manu. Jaelem innuit uxorem Haberis Cinæi ex stirpe soceri Moysis, a qua Sisara trabali clavo tempora transfixus interemptus est.

CAPUT V.

Postquam Barachi ductu Jabini exercitus cæsus fuit, ejusque ductor Sisara Jaelis astu et virtute cecidit : « Debora et Barach filius Abinoem cecinerunt in die re- » demptionis suæ, dicentes[2]. » Quid? num ambo canticum istud composuerunt? Sola enim Debora Prophetis propheticum carnem fudisse videtur. Quare dicendum est Barachum cum Debora eo die, quo fugato exercitu, dux Sisara occubuit, epinicium carnem Domino cantasse eo ordine, quo olim Hebræorum populum servituti Ægyptiorum exemtum simile carmen cecinisse constabat. Primam scilicet stropham cuncti una voce concinuerunt,

[1] Jud. IV, 4. — [2] Ibid V, 1.

reliqua usque ad finem Maria cum fœminarum choro prosecuta est. Credibile ergo est eodem ordine Barachum et Deboram canticum simul inchoasse, Deboram vero, quæ sequuntur oracula fudisse. Quamobrem eo præterito integrum carmen Deboræ nomine vere et merito inscribitur.

CANTICUM DEBORÆ.

I. « Domino canam » bella, quæ dudum adversus hostes populi mei gessit : « Psallam Domino Deo Israël, » quæ in posterum gesturus est.

II. « Domine, quum exires de Seir[1]. » Tropologice : Regiones Seir steriles et desertæ, desertam et inutilem synagogam referunt, a qua Dominus discessurus, terram concussit, tenebrasque universo orbi offudit, et deseruit. Proprie hic populi ab ægyptiaca servitute liberationem prædicat, ipsique per deserta vaganti collata deinceps a Deo beneficia. « Quum transires per agros Edom, terra » mota est, » Idumæorum a Dei præsentia pavorem significat, agros terramque usurpans pro colonis et habitatoribus. Simul innuit singularem erga Israëlitarum patrem Jacob Dei curam, quum olim per hæc ipsa loca iter ageret. Deo enim protegente et fratris insidias effugit, et regulorum eam regionem obtinentium molestias evitavit. « Cœli, ac nubes distillaverunt aquis. » Cœlum enimvero divina Christi natura fuit, ex qua, ejus corpore e cruce pendente, nobis vitales aquæ profluxerunt. Nubes Prophetæ, vel Apostoli, quorum prædicatione antiquorum Prophetarum vaticinia nobis patuerunt.

[1] Jud. v, 4.

III. « Montes fluxerunt a facie Domini, et iste Sinai[1]. » Id est, Idumææ montes Dei præsentis numine concussi nutarunt, sed nec iste Sinai Dei loquentis vocem sustinuit.

IV. « In diebus Samgar fili Anath[2]. » Samgaris meminit viri fortissimi, quem stimulo sexcentos Philistæos interfecisse supra narratum est : « Et in diebus Anaëlis. » Jajelem intelligit Sisaræ interfectricem.

V. « Interciderunt vias planas Israël : migravit habi» tator ex villis, et oppidis non habentibus murum[3], » cunctis timore trepidantibus.

VI. « Donec surgerem ego Debora[4], » et divino inflammata spiritu Baracum ad ferendam afflictis opem excitarem.

VII. « Rem novam eliget Deus. » Tropologice Apostolorum prædicationem, rem oppido admirabilem et inusitatam : « Tunc non videbitur hordeaceus panis etc. » Hæc Gedeonem spectant, qui hordeaceæ placentæ infra comparatur, et significat Deum novum bellum elegisse, in quo nec Gedeon, nec alius illi similis vir fortis pugnavit, sed imbellis fœmina Jael bellum sola confecit. Tropologice. Hordeaceus panis legem designat, quæ quidem in Ecclesia observanda non fuit, quia oriente Evangelio Lex occidit, gentibus Evangelium Legi merito præferentibus; tametsi lex Evangelio antiquior esset; sic enim hordeacea messis triticeam antecedit, nec tamen id officit, quin panis triticeus hordeaceo gratior sit et utilius alimentum suppeditet. « Gladius, et hasta non videbitur in » quadraginta millibus Israël. » Sensus cohæret cum antecedenti : præterea tacite insinuat futuram ad annos quadraginta pacem, toto videlicet tempore, quo Barac

[1] Jud. v, 5. — [2] Ibid. 6. — [3] Ibid. 7. — [4] Ibid. 8.

Dei populo erat præfuturus, ut Hebræis necesse non esset tela vibrare, aut nudare gladios.

VIII. « Cor meum dixit ad interpretes Israël[1]. » Ad viros divina cantare doctos, et ad benedicendum Domino paratos. « Dixit, » id est pari studio ad canendum se appulit.

IX. « Qui ascenditis super nitentes asinas[2]. » Sensus allegoricus Apostolos signat summum honoris locum in Ecclesia Christi obtinentes; sive recens baptizatos candidis vestibus indutos. « Habitatores domorum, » Christi Discipulos alloquitur electos cœlestium mansionum habitatores, « cives Sanctorum, et domesticos Dei[3]. Quique » perambulatis semitas[4], » pios appellat hominum cœtus ad perfectionem tendentium; semitas dicit varia pie vivendi instituta, quibus Sancti ad cœleste regnum ducuntur. « Meditamini ex verbis scrutatorum, » id est, piarum commentationum argumenta capite ex dictis scrutatorum, tales appellat Prophetas. Horum porro oracula meditati sunt primum Apostoli, deinde Ecclesiæ doctores, interpretantes dictatas a Prophetis Scripturas.

X. « Ibi dabunt justitiam Domini, justitiam, quam » magnificavit in Israël[5], » id est narrabunt filii Israël Dei justitiam populi sui injurias vindicantem, quo factum est, ut qui dudum hostium terrore dispersi fuerant, nunc securi descenderint ad portam Tabernaculi, ultricem Domini manum laudaturi.

XI. « Surge, surge Debora, » et divino, quo inflammaris spiritu, Baracum ad pugnam et ad prædam accende. « Loquere canticum : tunc descendet salvator ad lau- » dandum coram Domino[6]. » Id est, quum tu Debora cantare cœperis, tunc etiam Barac populi salvator occur-

[1] Jud. v, 9. — [2] Ibid. 10. — [3] Ephes. II, 19. — [4] Jud. v, 10. — [5] Ibid. 11. — [6] Ibid. 12.

ret ad prædicandam Dei clementiam, cujus præsens numen dudum expertus fuit.

XII. « Dominus dominabitur mihi in fortibus[1].» id est Deus meus, quem a populo meo laudari cupio, ipse hostes subjugabit, sint licet fortissimi et gigantibus pares, subjugabit, inquam, mihique deinceps parere coget. « Surge itaque Barac, et apprehende captivos tuos fili » Abinoem. »

XIII. « Qui descendit mihi in viro Ephraim, et opera » ejus in Amalec etc[2]. » Duas hic tangit Amalecitarum clades, alteram refert præteritam, quam Josue ex tribu Ephraim Amalecitis intulit in deserto; alteram prædicit futuram, quando Saül Benjamita eorum reliquias delevit. « Post te, » inquit, « Benjamin in studio tuo. A Machir » exierunt Interpretes[3], » idest : Doctores, « et a Zabu» lon ducentes calamum scribæ. » Duces quippe erant legis doctores, et scribæ.

XIV. « Et Issachar, sicut Barac in populis » fortiter[4], nec minus strenue, quam Barac dimicavit. Tres præcipue Tribus laudat, quæ ad hoc prælium et victoriam operam contulerant, Manassitas nimirum, Zabulonitas, et Issacharitas, et istos ait fuisse in populis, sicut Barac : id est, in eamdem sententiam circa præsens bellum convenisse dissentientibus reliquis, et Baraco duce fortiter pugnasse. « Missus est pedibus suis nuntius ad divisionem » Ruben » auxilia petens. « Ibi magni investigantes cor. » Taxat Rubenitarum circa hoc bellum importunas et inutiles consultationes.

XV. « Quare obsedistis semitas, quasi ad captandum » odorem onagrorum[5]. » Iterum taxat eorumdem intempestivum otium. Tropologice, Onagri agrestes feræ dæmones mali sunt, qui sanctis per semitas justitiæ ince-

[1] Jud. v, 13. — [2] Ib. 14. — [3] 1 Reg. 15. — [4] Jud. v, 15. — [5] Ib. 16.

dentibus, cœlumque petentibus insidiantur, in via, qua ambulant, abscondentes eis laqueos[1].

XVI. « Gad trans Jordanem quievit[2]. » Ex eodem capite de Gaditis conqueritur, ut qui ablatam Ogo Regi potentissimo uberrimam regionem nacti, nil otio potius ducerent. « Et Dan quare naves agit ? » quasi dicat. Itane vero Dan ille quondam laudatus quasi cerastes mordens equum, Chananæorum modo conspectum non sustinuit, sed fugam meditatur, et naves parat ? « Aser habitabat » in littore maris. » Quando hostium adventum subodoratus fugam et ipse circumspicere cœpit : « Sedit in scis» suris, » scilicet captivitatem metuens spelæa et abscissas rupes occupavit.

XVII. « Zabulon populus, qui obtulit animam suam. » Nephtali, et Zabulon erunt in excelsis campi sui[3]. » Cæteris itaque tribubus bellum detrectantibus Zabulonitæ et Nephthalitæ vitam suam pro communi salute ad omnes belli casus objecerunt. Et vero utrisque finito bello campi et colles frumenti vinique feraces, quos meruere retribuentur.

XVIII. « Venerunt Reges, et pugnaverunt in Thanac, » congregati sunt ad aquas Mageddo[4]. » Locus est, in quo olim Josue Chananæorum Reges ingenti clade pariter obtrivit.

XIX. « Dimicarunt stellæ de locis suis[5]. » Cœleste auxilium Israëlitis pugnantibus præstitum ostendit historicus sensus; arcanus administratoriorum spirituum bellum adversus invisibilem Sisaram pro populo Dei perpetuo gerentium.

XX. « Raptarunt eos torrens Cisson, et torrens Cadmo» nim[6], » aut aquis suis, aut interfectorum sanguine re-

[1] Psal. CXLI, 4. — [2] Jud. v, 17. — [3] Ibid. 18. — [4] Ibid. 19. — [5] Ibid 20. — [6] Ibid. 21.

dundantes. David etiam significat Sisaram ad torrentem Cisson fuisse profligatum[1].

XXI. « Deciderunt ungulæ equorum ejus a fremitu » exercitus robustorum ejus[2]. » Fugæ præsidium Sisaræ copiis ereptum ostendit lapsis ob nimiam festinationem cursumque præcipitem equorum ungulis.

XXII. « Maledicite Merod, dicit Angelus Domini, ma» ledicite ei, et maledicite habitatoribus ejus[3]. » Meroditæ merito maledicti, quia popularibus suis pro communi salute præliantibus suppetias ferre noluerunt, tametsi ob vicinitatem hoc ipsis nec difficile, nec incommodum fuisset. Tropologice. Merodi Principes sinagogæ rectores designant, qui, modo sibi intacta manerent legis sacrificia et cæremoniæ contra legis transgressores pro lege certare nolebant.

XXIII. « Benedicta a mulieribus Anajel[4], » non a cunctis universim mulieribus, nec ubique, sed « in suo taber» naculo. » Maria namque est illa benedicta in mulieribus, et ab omnibus mulieribus ubique benedicenda, quoniam ex illa filius nobis est natus, qui natis omnibus salutem attulit. « Benedicatur, » inquit, « Jael (seu Anajel) uxor » Haber Cinæi, » id est ex familia soceri Moysis. Dedit autem Deus salutem per manum uxoris ejus, quo Cinæorum familia ob peregrinitatem antea despecta, in posterum pluris fieret cum ab Hebræis quibuscum habitare statuerat, tum a popularibus suis Madianitis, quorum odium, ob desertam ipsorum religionem et contubernium incurrerat.

XXIV. « Levavit cum jubilo vocem suam mater ejus » prospectans ex solario. Et quis, ait, moratur strido» rem currus ejus . . . . . . Forte prædam invenit[5]. » Hic inducitur Sisaræ mater stans in sublimi specula, indeque

[1]Psal. LXXXII, 10. — [2] Jud. v, 22. — [3] Ibid 23. — [4] Ibid 24. — [5] Ibid 28.

prospectans vias, qua filium rediturum sperabat. « Le- » vavit, » inquit, « vocem cum jubilo, » filii nimirum victoriam præsagiens et reditum, triumphum canebat: forte etiam pulsabat organa aut calamos inflabat. « Mu- » los viritim distribuit[1]. » Hic recole legem : « Jumen- » tum tuum non facies coire cum alterius generis ani- » mantibus[2], » quæ tamen solos Hebræos obligabat : ta- cite ergo illos Debora reprehendit, quod passim imo studiose id facerent. « Una sapientior inter puellas ejus. » In Hebræo legitur sic : « Sapientiores concubinæ hoc ip- » sum regerebant. »

XXV. « Qui autem diligunt te sicut Sol, quum splen- » det in virtute sua[3]. » Dei amantes Soli comparantur, Dei quippe imago sunt, cujus miserationes, quum sint super omnia opera ejus, Solis radiis vere et merito comparantur, cujus vim res omnes sentiunt, tum maxime, quum Junio mense Solis virtus tota se prodit.

CAPUT VI.

I. « Fecerunt autem filii Israël malum in conspectu Do- » mini, qui tradidit illos in manu Madian septem an- » nis[4]. » Scilicet peccante Dei populo, populi qui Deum ignorabant, illius hæreditatem occuparunt et hæredes vagos in natali solo, atque extorres, in speluncis et antris degere compulerunt.

II. « Apparuitque Angelus Domini Gedeon sub Tere- » bintho in Ephra civitate Joas patris Ezri[5], eumdem-

[1] Jud. v, 30. — [2] Levit. xix, 19. — [3] Jud. v, 31. — [4] Ibid vi, 1. — [5] Ibid 11.

que ad vindicandam populi libertatem sollicitavit, spondens omnia Deo adjutore prospere successura.

III. « Ascenditque ignis de petra, et carnes, azymos» que consumpsit[1]. » Gedeon adstantem sibi Angelum hominem esse opinatus, hospitale epulum de more parabat. Hædum confestim mactavit, carnes coxit, jusculum in ollam infudit, composuitque panes in canistro, et Angelo hoc interim ibidem, ubi apparuerat, persistenti supra petram obtulit. Prandium utique Gedeon cogitabat, quando hospitem ad epulum invitabat. At ille appositas dapes contingens et benedicens, viatorii, quem gestabat, baculi summitate ignem e supposito lapide excitavit, qui carnes et panes extemplo corripuit et absumpsit.

IV. « Ædificavit ergo ibi Gedeon altare Domino, vo» cavitque illud : Dominus pax[2]. » Gedeon miraculo doctus, eum, qui apparuerat, mortalem non esse, jam sibi ipse moriendum cogitabat, arbitratus ex communi suorum popularium persuasione apparitionem Angelorum hominibus lethiferam esse. Quamobrem mox a Domino vel per se, vel per aliquem Prophetam loquente audivit. « Pax tibi, nequaquam morieris : » inde altari pacis nomen hæsit. Gedeon post hæc evertit Baalis aram, et lucum succidit : tumultuantes eam ob causam idololatras Gedeonis pater placavit, ægre tamen nec citra periculum. Duo deinde signa in vellere et in area petiit, et impetravit : « Et de nocte consurgens expresso vellere concham im» plevit, » circumjecta area sicca manente. Gedeonis vellus, quo rorem de cœlo accepit, Virginem figuravit : quæ Deum Verbum concepit. Concha, quæ rorem de vellere expressum excepit, fontem nostri baptismi designavit, in quo invisibili præsentia adest Emmanuël purgationem peccatorum faciens. Area, quæ vellere madefacto,

[1] Jud. VI, 21. — [2] Ibid. 24.

sicca permansit mundus est, ubi triticum cum paleis confunditur, et justi cum peccatoribus permixti simul morabuntur usque ad consummationem. Alterum rursus signum postulavit dicens: « Oro, ut solum vellus siccum sit, » et omnis terra rore madens. » Tropologice, signum Judæorum casum præmonstravit, quando inhibito divinæ benedictionis rore Jerosolyma et templum flammis deflagrarunt, quum interim totus terrarum orbis divino rore maderet, Dei videlicet scientia impleretur; ornaretur quoque sacris ædibus et altaribus, uni Jerosolymitano altari ac templo plurimis substitutis, quæ sunt Christianorum Ecclesiæ, quas ubique terrarum assurgere videmus.

CAPUT VII.

I. « Dixitque Dominus ad Gedeon : loquere ad po» pulum. Qui formidolosus est et timidus, reverta» tur[1]. » Primum, ne populus militum numero magis quam Dei auxilio victoriam adscriberet. Secundum, ut idem intelligeret illam Dei promissionem : « Unus ves» trum persequetur mille, etc.[2] » firmam fixamque tamdiu mansuram, quamdiu populus ipse legem divinam observaret. Viginti duo millia bellatorum eam ob causam dimissi sunt : inde exercitus ad decem millia redactus novo adhuc censu imminutus est.

II. « Dixitque Dominus ad Gedeon : Duc eos ad » aquas, et ibi probabo illos tibi[3]. » Abducti omnes bellatores ad aquas : retenti, qui aquam lambuerunt,

[1] Jud. VII, 3. — [2] Deut. XXXII, 30. — [3] Jud. VII, 10.

« sicut solet canis lambere, » id est qui potaturi cava manu aquam e fonte haustam erecto corpore ori admovebant. Reliquis missio data, qui curvatis genibus, id est prono corpore et ore in aquas immerso biberunt. Tropologice. Isti, qui in terram potaturi procubuerunt, designant homines mentis nec altæ, nec validæ, indolis proinde ad infima, ut sunt terrena omnia, demissæ. Contra qui aquam cava manu sumentes modicis haustibus biberunt, temperantiæ et frugalitatis studiosos referunt, quibus est « quæstus magnus pietas cum sufficien» tia, et habentes alimenta, et quibus tegantur, his » contenti sunt[1]. » Isti fuerunt trecenti : quorum magnam in Deum fidem inde conjicere licet, quod invadere non dubitarunt immensam hostium multitudinem per campos locustarum ad instar longe lateque diffusam, cujus nec conspectum quidem omnes simul junctæ Israëlitarum tribus alias sustinere potuerant.

III. « Eadem nocte dixit Dominus ad eum : surge, » et descende in castra Madian. Cumque venisset Ge» deon, audiit quempiam narrantem somnium proximo » suo[2]. » Dimissis sociis, verisimile est eos, qui supererant, de eventu belli dubitare cœpisse proptereaque Deum Gedeoni præcepisse, ut eadem nocte ad Madianitarum castra descenderet, ubi ex novi somnii interpretatione certum victoriæ præsagium acciperet, quo exposito, sociis omnem de pugnæ exitu curam eriperet.

IV. « Vidi somnium, et videbatur mihi quasi pla» centa panis ex hordeo volvi per castra Madian, cum» que pervenisset ad tabernaculum, subvertit illud[3]. » Tropologice : Hordeaceus panis dum Madianitarum castra subvertit, docet, nullum præstantius esse remedium ad cohibendos concupiscentiæ carnalis motus, quam si

[1] 1 Tim. vi, 6. — [2] Judic. vii, 9. — [3] Ibid 16.

quis assuescat modico et simplici cibo. Ad litteram. Panis hordeacei species ideo somnianti Madianitæ oblata fuit, quod omnium aptissima videbatur ad exprimendam Gedeonis ejusque exercitus imbecillitatem, et parvitatem, placenta quippe hordeacea et parva res est, et vilis cibus. Nihilominus exiguus iste Hebræorum manipulus ingentem Madianitarum exercitum profligavit.

V. « Divisitque trecentos viros in tres partes, et de-» dit singulis tubas, lagenasque vacuas, ac lampades in » medio lagenarum..... Ingressusque est Gedeon, et tre-» centi viri, qui erant cum eo in primam partem cas-» trorum, et cœperunt buccinis clangere, et complodere » inter se lagenas[1]. » Allegoria. Gedeonis buccinæ Evangelii tubam præsignabant. Evangelii namque personante tuba, et coruscante sacramentorum Christi lampade, peccati imperium eversum est. Rursus hydriæ, inclusas lampades continentes, Judæorum synagogas significabant, intra quas scripta Prophetarum oracula oppressa et abscondita diu jacuerunt. Postquam vero Judæi virtute crucis Christi fracti contritique fuere, continuo propheticarum lampadum fulgor emicuit, et Apostolorum luce adjutus totum orbem terrarum complevit. Postremum lagenæ ex argilla fictæ et luto, humani corporis concretionem exhibent, et in eas conditæ faces divini spiritus in carne sanctorum occultas operationes repræsentant.

VI. « Gladius Domini, et Gedeonis[2]. » Domini, inquit, præsentis, non populi fugientis hoc opus est : non populi, qui arma abjecit, sed Dei, qui arma Gedeoni subministravit. Item Gedeonis, quia per illum, Deo aspirante, reddebatur populo libertas.

[1] Jud. VII, 21. — [2] Ibid.

CAPUT VIII.

I. « Et filii Ephraim interfecerunt Oreb in petra » Oreb, et interfecerunt Zeb in loco stagni Zeb. Dixit» que Gedeon ad filios Ephraim : nonne melior est ra» cematio Ephraim vindemia Jezrael [1] ? » Permisit Deus, ut isti principes et multi alii ex acie evaderent, et post ab Ephraimitis e fuga retracti interficerentur, quo populus victoriam interea consideraret, indeque colligeret, illam non sibi, sed Deo unice ascribendam. Et ecce nova cum Ephraimitis turba et rixa : « Quid est » hoc, dixerunt, quod facere voluisti, ut nos non voca» res, quum ad pugnam pergeres contra Madian? » Prudenter Gedeon, mansuete agendum censuit, ne si jurgium porro pergeret, plagam, quam effugerat cum Madianitis confligens, a suis popularibus acciperet : quare mitissime respondit : at sane multo magis præstabat bello finem dari, interfectis duobus principibus, quod nunc virtute vestra confectum est, quam nobis inspectantibus, millia et myriadas Madianitarum in acie occubuisse ; quando ad hoc factum nihil ipsi contulimus, præter faces, et voces. Sic facili et suavi responsione jurgium et periculum discussit.

II. « Tulit ergo seniores civitatis Soccoth, raptavit» que illos per spinas deserti, ac tribulos [2]. » Hac nimirum cum severitate animadvertit Josue in cives Soccoth, eo quod venia prorsus indignos existimaret eos, qui suos

[1] Jud. VIII, 2. — [2] Ibid. 16.

populares pro communi salute laborantes, cursu et inedia fatigatos et in summa inopia aliquod famis remedium flagitantes, crudeliter repulissent. Captis itaque Madianitarum ducibus Zebee et Salmana, quorum fugam Soccothenses Gedeoni in probrum paulo ante vertebant, spinis et tribulis immites animas a corpore exegit, quæ fugientes sociorum animas subministrato qualicumque cibo ad corpus redigere noluerant.

III. « Surrexit Gedeon, et occidit Zebee, et Salmana[1]. » Sic fratrem ultus est Gedeon, quem isti Reges in monte Thabor occiderant eo tempore, quo Israëlitæ a Madianitis oppressi in montes et loca inaccessa profugere cogebantur. « Et quievit terra in diebus ejus quadraginta » annis. »

IV. « Dixitque ad eos ; Unam petitionem postulo. »Date mihi singuli inaurem ex præda vestra. Inaures » enim aureas Ismaëlitæ habere consueverant. Fuitque » pondus inaurium, quas postulaverat, mille, et septin» genti auri sicli absque monilibus aureis, et præter tor» ques aureas... fecitque ex eis Gedeon figuram homi» nis, et statuit illam in Ophra. [2] »

V. « Concubina autem illius, quam habebat in Si» chem, genuit ei filium, et vocavit nomen ejus Abime» lech. Qui occidit fratres suos filios Jerobaal, remansit» que Joatham filius Jerobaal minimus [3]. » Mortuo Gedeone Abimelech rempublicam occupavit, qui Sichimitarum ope principatum adeptus, fratres suos statim occidit, ipsos etiam Sichimitas post urbis incendium opprimere aggressus in pugna occubuit. Hanc scilicet pœnam criminis reddi justum fuit iis, qui Gedeonis filios immeritos necaverant. Et Abimelech quidem collecta perditorum et audacium hominum manu cædem fecerat,

[1] Jud. VIII, 21. — [2] Ibid 24. — [3] Ibid 31.

pecuniam tamen, qua illos conduxit, Sichimitæ suppeditarunt septuaginta argenteos ex fano idolorum suorum ablatos.

CAPUT IX.

I. « Ierunt ligna, ut ungerent sibi Regem, dixerunt» que Olivæ, veni, et impera nobis : quæ respondit, » non deseram pinguedinem meam : Dixerunt ficui : » Veni, et impera nobis [1]. » Id est si arborum regina fiam, meum oleum perdidi; ego vero suavissimi fructus dulcedinem, respondit Ficus : alias aliæ arbores excusationes dedere, sic ad Rhamnum tandem ventum est, quæ delatum imperium ultro admisit. Hunc apologum Joatham Gedeonis filius composuit, et dixit, postquam Sichimitæ Abimelechum ducem creaverant, quo illis hujus facti indignitatem exprobravit, et malum exitum ominatus est. « Egrediatur, *ait*, ignis ex eo, et consumat ha» bitatores Sichem, et oppidum Mello : » quæ quidem execratio plenum effectum habuit, ut dictum est. Tropologice : Abimelech a Sichimitis pecunia adjutus et insuper ad principatum evectus, ex principe hostis factus, eorum civitatem succendit. Tale nimirum Diabolus stipendium suis solvere consuevit, quippe qui sibi obsequentibus, atque servientibus sempiternum incendium perpetuo moliatur. Joatham, qui summum montis verticem assecutus Abimelechi minas elusit, credentium cœtum repræsentat arcem fidei in baptismo susceptæ

[1] Judic. ix, 6.

obtinentem : in hoc quippe loco viri sancti tutum a Diaboli infestatione perfugium inveniunt, et fortes in fide rugienti leoni resistunt. Porro mulier, quæ a summa turre librato fragmine molæ Abimelechi caput confregit, mysticæ sponsæ typus fuit, quæ ex aquis ascendit in victoria; tantumque roboris inde cœpit, ut fragili telo fortis contuderit superbiam, et aspidis caput contriverit.

CAPUT X.

Deest apud S. Ephræm.

CAPUT XI.

I. « Fuit illo tempore Jephte Galaaditcs, ad quem congregati sunt viri perditi, et audaces. Dixeruntque ad » eum majores natu de Galaad : veni, et esto princeps » noster, et pugna contra filios Ammon[1]. » Hæsit ad hæc Jephte, quemnam exitum bellum istud habiturum esset, incertus. Videbat enim populum quidem, damnata idololatria, Dei cultum recepisse, nec tamen Deo acceptam esse eorum pœnitentiam satis constabat, quia nec afflictis rebus remedium poscenti succurrebat, nec tristissimæ servituti, qua ab Ammonitis premebatur, finem aut aliquod allevamentum afferebat. At at quis sum ego homo,

[1] Jud. xi, 1.

cogitabat, ut quod omnibus tribubus negavit, mihi petenti Deus concedat? Quid tandem statuit? Sequitur : « Tunc votum vovit Domino dicens : si tradideris filios » Ammon in manus meas, quicumque primus fuerit » egressus de foribus domus meæ, mihique occurrerit re- » vertenti in pace a filiis Ammon, eum holocaustum » offeram Domino[1]. » Quasi diceret. Ego quidem nunc aperio os meum ad Deum secreto voveoque me ipsi immolaturum, qui primus e domo mea mihi occurrerit. Cæterum Deo curæ erit parare hostiam servi sui triumpho convenientem. Nec dubium quin Jephte humanam victimam voverit; speravit tamen, Deum aliam substituturum, ea videlicet providentia, qua hujus generis hostiæ arietem alias subrogaverat.

II. « Revertente autem Jephte in Maspha, occurrit ei filia sua cum tympanis, et choris[2]. » Ex prisco more gentis agebat filia Jephte. Solebant nimirum Hebræi relatas noviter victorias cum apparatu et musico concentu celebrare. Sic olim Maria sorore Moysis præcinente reliquæ fœminæ triumphale carmen Deo cantarunt ob victoriam ab eodem concessam diffisso pelago et submersis cum Pharaone Ægyptiis. Similiter post Jephte tempora, Davidi et Sauli ex eo prælio revertentibus, in quo Goliath interfectus fuit victique Philisthæi, virgines occurerunt cum tympanis et choris, ludentes atque dicentes, « Percussit Saül mille, et David decem millia[3]. » Dum porro filia ad sacrificium veniente scissis vestibus nudatur pater, significatur futura denudatio synagogæ : postquam enim Emmanuelem despexit, quando « in consum- » matione sæculorum ad destitutionem peccati per hos- » tiam suam apparuit[4]; » continuo omnis illi ademptus fuit ornatus, detractis ac laceratis, quibus hactenus mys-

[1] Gen. xxii, 13. — [2] Jud. xi, 34. — [3] 1, Reg. xviii, 7. — [4] Hebr. ix, 26.

tice tegebatur, indumentis, inops et nuda relicta est. Rursus concerptam ducis chlamydem observa, et cogita discissa Christi morte Levitico Pontifici insignia, et abrogatum synagogæ magistratum.

III. « Heu me filia mea, affligens afflixisti me hodie... » Quæ respondit, fac mihi, quod egressum est de ore » tuo, postquam Dominus fecit tibi ultionem de inimi- » cis tuis[1]. » Nota. Non eo ipso die, quo Jephte filiam vidit, etiam immolavit. Provisum quippe fuit, ne Judæorum Pontifices Christum natum in cunabulis occiderent; sed ejus mors ad plures annos differretur, quo plures item annos lugeret populum Judæorum in sua incredulitate obduratum, campis Israël, et montibus filiorum Jacob oberrans. Nota secundo, filia post duos menses ad patrem redit et occiditur, quia idem Deus et homo sponte sua, non aliena crucifixoribus occurrit. Nota tertio. Ad duos menses virginis immolatio protrahitur. Christi nimirum mors legem et Prophetas secutura erat. Sic enim erat definitum, ut Lex et Prophetæ præcurrerent, et postea Christus veniret, et moreretur.

CAPUT XII.

« Numquid Ephrathæus es? quo dicente, non sum : in- » terrogabant eum, dic ergo scieble, qui respondebat » seble[2]. » Ephrathæis adversus Jephten tumultuantibus, ejusque domum incendere parantibus, ad arma utrinque procurritur. Prælio commisso Ephrathæi a Ga-

[1] Judic. xi, 36. — [2] Ibid. xii, 5.

laaditis duce Jephte cæduntur, quorum multi ad vada Jordanis, eo, quod hic notatur, linguæ indicio deprehensi, trucidantur; cæsorum numerus duo supra quadraginta millia. « Judicavitque Jephte Israël, sex » annis. »

CAPUT XIII.

I. « Rursumque filii Israël fecerunt malum in conspectu » Domini, qui tradidit eos in manus Philistæorum qua- » draginta annis[1]. » Nova hæc fuit servitus post septimam Israëlitarum prævaricationem, a qua Samsonis gesta narrare Scriptura aggreditur.

II. « Erat autem quidam vir de Saraa, et de stirpe » Dan nomine Manue, habens uxorem sterilem : cui » apparuit Angelus Domini[2]. » Decebat enim, ut Samsonis ortus, qui Christi typus erat futurus, per Angelum nuntiaretur. Idem, ut marito id postulanti morem gereret, uxori iterum, mox etiam illi spectabilem se præbuit, præcepitque, ut filium nasciturum ex more et instituto Nazaræorum educaret, utpote quem oporteret omnes deinceps vitæ suæ rationes ad Nazaræatus leges exigere. Cum autem Manue, quem putabat hospitem, ad epulum de more invitaret, hortatur Angelus, ut holocaustum Deo potius offerret. Cæterum ut intelligeret præsentem Dei in ipso loquentis majestatem Angelus rogatus, ut nomen proderet, respondit. « Quid quæris » nomen meum, quod est glorificandum, » non investigandum.

[1] Jud. xiii, 1. — [2] Ibid. 2.

CAPUT XIV.

I. « Descendit ergo Samson in Thamnata, vidensque « ibi mulierem, adamavit eam, et nuntiavit patri suo, » et matri, dicens quæso, accipite eam mihi in uxo- » rem[1]. » Nota. Samsonis cum Philistæa virgine nuptiæ disturbatæ non fuerunt, quia in illis sanctæ Ecclesiæ mysticum connubium præfigurabatur. Jam cum Samson Thamnatam urbem uxorem ducturus peteret, atque per suburbanas vineas casu incederet, vidit stare ante oculos frendentem leonem. Leo Judaici populi figuram hic exhibet dominicæ vineæ colonum. Vinea ergo operæ et laboris symbolum est, civitas mundum designat.

II. « Et direxit spiritus Domini Samson, et dilacera- » vit leonem, quasi hædum, et post aliquot dies rever- » tens, declinavit, ut videret cadaver leonis, et ecce » examen apum in corpore ejus[2]. » Samson leonem discerpit et in partes distraxit, quia Emmanuel populum Judæorum scidit et dispersit. Apes vero dum in cadavere leonis favos condunt, significant mel illud præstantissimum, quod in corpore synagogæ recondiderunt Prophetæ.

III. « Veniensque ad patrem suum, et matrem dedit » eis partem mellis; noluit tamen indicare eis, quod de » corpore leonis mel fluxisset[3]. » Nota. Mel in extincto leone repertum, umbra fuit vitæ, quam ex occiso Christi corpore hausit universum genus humanum.

[1] Jud. xiv, 1. — [2] Ibid. 6. — [3] Ibid. 9.

IV. « Dixitque Samson Philistæis : Proponam vobis » problema[1]. » Gryphus a Samsone sodalibus propositus, atque ab ejusdem uxore, illis in ejus solutione hæsitantibus, expositus, mysterium fuit, quo disceres, Emmanuelem per Ecclesiam suam suis Sanctis sua mysteria revelare.

V. Problema erat. « De comedente exivit cibus, et » de amaro egressum est dulce[2]. » Tropologice. Immanis corporum helluo mors est, quæ Domini etiam corpus devoravit, quando ille sponte sua mortem gustavit; hoc tamen corpus, victor mortis Christus e mortis faucibus cum gloria repetens, nobis refudit in pharmacum vitæ et salutis. « Et de amaro egressum est dulce, » vere et merito dictum, quandoquidem de morte, qua quidem nihil acerbius, tantæ dulcedinis ac virtutis cibus prodiit, ut naturæ per se mortali, et intractabili immortalem vitam, moresque suavissimos infuderit. Rursus : « De comedente exivit cibus, » Christi videlicet corpus a morte redivivum, quod Ecclesia manducat. « Et de amaro egressum est dulce : » id est dulcedo illa nobis expressa est, quæ omnes gentes ex naturali feritate ad justitiam et mansuetudinem transtulit. Ad litteram. « De comedente exivit cibus, » id est mel : Comedens leo est, animal scilicet voracissimum. « Et de amaro » egressum est dulce, id est de leonis cadavere, quod certe palato suave non est, et naribus molestum : vel ipsas apes intelligit, quas amaras dicere licuit, quod infestis aculeis sint armatæ, et pungendo dolorem afferant, vel vepres, et amari succi herbas quarum flores apes cappere solent.

VI. « Dabo vobis trigenta sindones[3]. » Tropologice, sindones et vestes a Samsone promissæ ænigma solven-

[1] Judic. xiv, 12. — [2] Ibid. 14. — [3] Ibid. 15.

tibus signant spiritualia indumenta ab Emmanuele iis distributa, quibus credita sunt divina mysteria, et divisiones gratiarum, ministrationum et operationum, aliaque dona hominibus communicata[1]. Nota. Samson ænigma celavit patrem et matrem, non item sponsam suam; cui nimirum ejusdem solutionem candide aperuit. Id nempe præfinitum erat, ut Christus mysterium Evangelii absconditum a sæculis et generationibus matrem suam synagogam latere permitteret, cujus tamen « Sa» cramenti divitias et gloriam notas facere volebat in » Gentibus Ecclesiæ suæ[2]. »

VII. « Et illi dixerunt ei die septimo : Quid dulcius » melle, et quid fortius leone? Qui ait ad eos : si non vi» tulæ meæ blanditi fuissetis, nec utique exposuissetis » problema meum[3]. » Samsonis ænigma solutum die septimo, Tropologice præsignabat, septimo mundi millenario manifestanda fore mysteria, quæ per ænigmata et parabolas tradita fuerant, antequam exhiberetur apparatus epuli nuptialis spiritualis connubii, a Christo cum Ecclesia celebrandi.

CAPUT XV.

« Inventamque maxillam asini aridam arripiens, in» terfecit in ea mille viros[4]. » Samson arida asini mandibula Philisthæos prosternens, Christi victoriam adumbravit : cum assumens naturam victam et defectam, ea Diabolum vicit et mortem destruxit. Ex eadem porro

[1] 1 Cor. xii, 4. — [2] Coloss. 27. — [3] Judic. xiv, 18. — [4] Ibid. xv, 15.

natura assumpta fons aquarum viventium scaturivit, quarum potu Adam revixit.

CAPUT XVI.

I. « Ascendit quoque in Gazam[1], » et structas a Gazensibus insidias elusit, cum media nocte consurgens apprehendit ambas portæ fores, et portavit ad verticem montis, qui respicit Hebron. Christum hic contemplare utriusque populi Judæorum et gentium peccata ad montem Calvariæ in semetipso portantem, simul exterminantem a civitate mortem et Diabolum. Civitas autem mundus est.

II. « Posthæc amavit mulierem, quæ vocabatur Da» lila : quæ dixit ad Samson : quid est, quo ligatus erum» pere nequeas? cui respondit : si septem nerviceis funi» bus adhuc humentibus et cætera[2]. » Samson ter ligatus, ac tandem exoculatus tria populi sui tempora, ac totidem vinculorum genera expressit, moram scilicet in Ægypto, et inde exitum, et ingressum in Chananitidem. Samson itaque nerviceis primum constrictus funibus, Hebræorum populum Ægyptiorum vitiis et erroribus implicitum designat. Idem novis ex cannabe restibus ligatus, eumdem populum figuravit filiarum Madian illecebris in itinere captum. Idem, dum tertio plexis licio crinibus tenetur, tertium eorumdem Israëlitarum statum adumbravit, quando occupatis Chananæorum terris, ipsi vicissim eorum vitiis flagitiisque occupati ac tenti fuerunt : tandem a Christi adventu excæcati sunt.

[1] Jud. xvi, 1. — [2] Ibid. 4.

III. « Vocavitque Dalila tonsorem, et rasit septem » crines ejus : et statim ab eo fortitudo recessit. Cumque » apprehendissent Philistæi, eruerunt oculos ejus; et clausum in carcere, molere fecerunt[1]. » Philistæi oculos Samsoni confestim effoderunt, ut quoniam ei vitam adimere nollent, lucis usuram auferrent : sic enim etsi non eamdem, at similem certe referrent injuriam, qua ille viros ex Philistæorum gente illustres mille necando ipsos affecerat. Interim nota : Samsonis caput crinibus Nazaræatus insignibus expoliatum præsignabat olim casurum populo Judaico diadema speciei, et coronam gloriæ : Prophetas scilicet et Apostolos a Judæis separandos; peccatum contra tantopere corroborandum, ut idem populus afflictus, et excæcatus servire malis spiritibus cogeretur miserrimam servitutem, ipsaque fere mala sustinere, quæ Samson a Philistæis toleravit. Sin autem in Samsonis casu præteritas mundi vices et calamitates relegere cupis, cogita primæ ætatis hominum vincula fuisse quasi funes nerviceos adhuc humentes, nec enim mundus ante diluvii tempora in flagitio obduruerat : nam qui infra diluvium vixere homines, peccatis velut restibus ex cannabe confectis obstricti fuere usque ad legem : qui vero legem acceperunt quasi licio textorio illigati sunt. Cæteri cœco in carcere jacuerunt usque ad adventum Domini, nudo capite ambo, defluxerat nimirum illis omnis decor Sanctorum, cujus figura fuit sacra Nazaræorum cæsaries : malis hoc interim spiritibus homini insultantibus, ejusque ruina gaudentibus.

IV. « Jamque capilli ejus renasci cœperant[2]. » Dixi sacram Nazaræorum comam symbolum esse decoris Sanctorum, ejus videlicet pulchritudinis, quæ sanctitatis flos est, ac proinde Sanctorum propria : cum ergo Samsonis

[1] Jud. XVI, 19. — [2] Ibid. 23.

capillos in carcere renasci, et crescere audis, recole, refloruisse formam Sanctorum, et sanctitatem revixisse, postquam Christus in cruce mortuus fuit, et clausus tumulo. Rursus cum legis, Samsonis caput rescissis Nazaræatus crinibus decalvatum fuisse, postquam cor ejus importunis amoribus implicitum fuit, contemplare velut in propria imagine perfecti hominis casum. Enimvero si quis libidini semel imperium consenserit, huic omnino necesse est, cæteras virtutes, et animi bona simul deperire.

V. « Dixitque Samson puero : dimitte me, ut tangam columnas domus.... Concussisque columnis, cecidit domus super omnes principes, et cæteram multitudinem : et plures interfecit moriens, quam ante vivus occiderat[1]. » Hic etiam habes Samsonem expressam Christi figuram. Samson moriens Philistæorum idolum, ejusque ædem evertit. Christus moriens omnium gentium simulacra contrivit, et idololatriam extinxit. Samson moriens plures interfecit, quam vivus occiderat : Christus moriendo mortificavit omnes, quos Apostolus mortuos peccato, et Christo consepultos per baptismum scribit, qui quidem omnem numerum superant[2].

CAPUT XVII.

I. « Et fuit vir quidam de monte Ephraim nomine Michas, qui dixit matri suæ, mille, et centum argenteos, qui tibi ablati fuerunt, ego abstuli[3]. » Simul auctor fuit, ut quod mater olim se vovisse aiebat, acturum exequeretur, et ex eo argento idolum fabricaret.

[1] Jud, xvi, 26 et 30. — [2] Rom. vi, 4. — [3] Jud. xvii, 1.

II. « Cui illa respondit : benedictus filius meus Do-» mino[1]. » Benedixit filio; non tam quod ablatam pecuniam redderet, quam quod usum, quem ipsa secum statuerat, laudaret. Hujus vero historiæ tempus Scriptura paulo inferius indicat, cum narrat idolum ab Ephraimitis conflatum, a Danitis postea cultum fuisse, ejusque æredituum fuisse constitutum Jonathanem filium Gerson filii Moysis. Sic idololatria ab Ephraimitis excitata, per Daniticam tribum serpere cœpit, post etiam ea contagio quasi pestilentia reliquas tribus invasit.

CAPUT XVIII.

I. « Tulerunt igitur filii Dan simulacrum[2], » non ut illud confringerent, immo ut Deum sibi facerent.

II. « Et Sacerdos tulit Ephod, et simulacra, ac sculp-» tile, et profectus est cum eis[3]. » Levita hic erat, qui a Micha mercede conductus, idoli illius sacrificus institutus fuerat. Hunc aliquando Danitæ, Michæ domum ingressi, de eventu susceptæ dudum expeditionis idolum consulere rogarunt, post etiam, ut auferret, et abeuntes sequeretur, persuaserunt, polliciti, se illum patris et antistitis loco inposterum habituros.

III. « Mansitque apud eos idolum Michæ omni tem-» pore, quo fuit domus Dei in Silo[4]. » Videlicet usque ad tempora Samuelis : quando tabernaculum Domini e Silo translatum, in urbe Nobe collocatum fuisse legitur in libro Samuelis.

[1] Jud. XVII, 2. — [2] Jud. XVIII, 18. — [3] Ibid. 20. — [4] Ibid. 21.

CAPUT XIX.

« Fuit quidam vir Levites, habitans in latere montis » Ephraim, qui accepit uxorem concubinam de Bethle- » hem Juda. Et fornicata est contra eum concubina ejus, » et surgens discessit ab eo, reversaque est in domum » patris sui in Bethlehem Juda, mansitque apud eum » quatuor menses : surgensque vir ejus secutus est eam, » volens cor ejus delinire, et reducere eam[1]. » In historia hujus mulieris humanæ naturæ casum considera. Quarto ab ejus discessu mense a marito reducitur : quia quarta anni tempestate adulta jam hyeme Christus natus est, et hominem sua culpa a Deo separatum, et per avia errantem requisivit, et quidem in oppido eodem, ad quod Levita venisse dicitur, uxorem revocaturus. Idem Levita in urbe Gabaa a Benjamitis tecto excluditur, et insuper ignominiose tractatur. Christus a synagoga illusus, etiam civitate ejectus est, quando « extra portam passus » est[2]. » Universum proinde Judæorum populum in hac allegoria tribus Benjamin repræsentat : cujus in Levitam ejusque uxorem inauditum facinus hic fuse descriptum habes.

[1] Jud. xix, 1. — [2] Hebr. xiii, 12.

CAPUT XX.

I. « Et congregati sunt omnes viri Israël, et miserunt » nuntios ad omnem tribum Benjamin, qui dicerent : » tradite homines de Gabaa, qui hoc facinus perpetra- » runt : qui noluerunt fratrum suorum filiorum Israël » mandatum audire[1]. » Quid ita? quia nempe tales erant Benjamitarum principes, quales illi ipsi Gabaenses, qui ad supplicium deposcebantur. Cæterum istud a Deo justissimo judicio permissum fuisse credo, quo Israëlitæ, dum mulieris injuriam bello persequuntur, iidem a Benjamitis magnis cladibus affecti, commeritas pœnas darent præposteræ indulgentiæ, quando Ephraimitis et Danitis idololatriam inducentibus, in tanta religionis injuria connivere illos non puduit.

II. « Consulueruntque Deum, atque dixerunt : Quis » ascendet nobis primus contra filios Benjamin? Respon- » dit Dominus : Judas sit dux vester[2]. » Id est : Cum Benjamitæ facinorosos in ultionem dedere detrectarent, bellum adversus eos decretum atque susceptum est. Consultus Deus, quem juberet esse in ea expeditione ducem, de tribu Juda hunc eligendum esse respondit. Ita respondit, simul concessit, ut bellum susciperent, et susceptum etiam persequerentur, non tam, ut Benjamitas punirent, quam ut ipsi a Benjamitis, quod minime rebantur, punirentur : eo quod alias jussi, antiqua Chananæorum idola, Baalim puta et Astaroth, confringere et eorum fana destruere, id per summam ignaviam Deique contemptum

[1] Jud. xx, 11. — [2] Ibid. 19.

perficere omiserant : nunc vero ad vindicandam fœminæ necem, integram Benjamitarum tribum delere pararent. Scilicet, qui religionis negotium summi utique momenti, ideoque iteratis a Deo præceptis injunctum, curare neglexerant, rem modo, si non frivolam, certe non magnam, toto pectore persequuntur. Quid enim? num ideo, quod facta fuerat injuria mulieri impudicæ, nec omnino immerenti, omnes universim tribus vocarentur ad arma, et exitiosum atque turbulentissimum bellum susciperetur, et gereretur, maximo dispendio, summo periculo, et exitu victoribus victisque funestissimo?

III. « Egressique filii Benjamin de Gabaa occiderunt » de filiis Israël die illo viginti duo millia virorum[1]. » Id est : quoniam Benjamitæ sontes dedere noluerunt, ad arma utrinque procursum est; commissoque prælio Benjamitæ filios Israël cum ingenti clade repulerunt, cæsis hostium duobus et viginti millibus. Altera nihilominus clade docendi fuerunt Israëlitæ veram mali tanti causam. Quamobrem consultus iterum Deus, bellum esse reparandum respondit. Enimvero si Israëlitæ suam stultitiam in prioris pugnæ eventu agnovissent, non utique alia noxa fuissent monendi. Sed quoniam nec præterita scelera hactenus vera pœnitentia eluerant; et modo suis viribus temere confidebant, nova clade castigandi fuerunt, qui primam non divinæ ordinationi, sed fortuitis bellorum casibus ascribebant. Commissa itaque acie, Israëlitæ victi sunt, amissis suorum duodeviginti millibus.

IV. « Ingravatumque est bellum contra filios Benja- » min. Percussitque eos Dominus in conspectu filiorum » Israël[2]. » Scilicet, postquam meritas pœnas dedere, tum qui antiqua Chananæorum idola evertere omi-

[1] Judic. xx, 21. — [2] Idid. 34.

serant, tum qui novum idolum Michæ invexerant, Deo in Israëlitas nocentes, Benjamitarum ipsis nocentiorum opera animadvertente, filii Israël, victoriam a Deo petendam esse intelligentes, ejus auxilium jejuniis et lacrymis implorarunt. Phinee itaque Pontifice orante, et pro communi salute sacrificante, Israëlitæ divino oraculo moniti, et spe certa victoriæ animati, bellum tertio instaurarunt, quo Benjamitarum tribus ingenti prælio victa, accisa ac fere extincta est, incensis etiam eorum urbibus, et interfectis ubique fœminis et pueris.

CAPUT XXI.

I. « Dixeruntque majores natu : quid faciemus reliquis, qui non acceperunt uxores? Omnes in Benjamin fœminæ conciderunt[1]. » Hæc consultabant, dolentes amissam tribum Benjamin, quam jacturam progressu temporis etiam repararunt. Hic porro dum tribum Benjamin post casum misericordiam invenisse audis, in spem futurorum assurgito, et expecta similem Judæorum Deo aspirante restitutionem et ad fidem in Christum conversionem.

II. « Ecce solemnitas Domini in Silo anniversaria. » Cumque videritis filias Silo ad ducendos choros procedere, exite, et rapite ex eis singuli uxores singulas[2]. » Id nempe fieri cogebat necessitas : factumque a Benjamitis legitime annuente magistratu ob commune Reipublicæ bonum. Ne videlicet, si Benjamitæ uxores ab externis

[1] Jud. XXI, 16. — [2] Ibid. 19.

quæsivissent, idololatriæ aditus patefieret; vel si cælibes permansissent, ea tribus penitus excinderetur. Puellas porro, earumque parentes seniorum dispositioni tandem acquievisse, ex consequenti eventu probabili conjectura deducitur. Vides interim virgines in solemnitate sacra choros ducere et pulsare tympana? typum Ecclesiarum Christi agnosce : futurum enim erat, ut a multis gentibus, in unum spiritum convenientibus, Prophetarum et Apostolorum oracula spiritualium tympanorum concentu celebrarentur : et Judæi atque Gentiles in unius populi corpus coalescerent.

SANCTI PATRIS NOSTRI

EPHRÆM SYRI,

IN SAMUELEM,

QUI ET PRIMUS LIBER REGNORUM

EXPLANATIO.

CAPUT I.

I. « Et fuit vir unus de Ramatha Sophim[1]. » Id est de colle speculantium. Allegoria. Collis speculantium fuit Calvarius mons, quem Prophetæ veteris testamenti quasi a longe stantes intenta acie prospectabant. Speculatores ergo et exploratores populi Dei fuere Prophetæ « : Scru- » tantes, in quod vel quale tempus significaret in eis » Spiritus Christi prænuntians eas, quæ in Christo sunt » passiones, et posteriores glorias[2]. » Rama Prophetarum domicilium, cœleste regnum designat, propriam Prophetarum et Justorum sedem. Eadem urbs, alio nomine, ejusdem tamen significationis, dicitur Ramath Maspha, id est specula, seu locus unde prospectus longe lateque patebat[3]. « De Ephraim, » id est posita in monte Ephraim, ideo additum, ne cum alia ejusdem appellatio-

[1] 1 Reg. 1, 1. — [2] 1 Petr. 1, 11. — [3] Infr. x, 17.

nis urbe sita in tribu Benjamin confunderetur. « Cui nomen Elcana filius Jeroham filii Eliu, filii Tohu, filii » Suph, Ephratæus[1]. » Patria utique non genere, idcirco ejus proavos Scriptura retexit, quo doceat Samuelem Elcanæ filium Levitica stirpe natum, quod magis distincte explicat in primo libro Annalium, ubi Elcanæ ascendentes sigillatim recenset, et Samuelem in quintadecima generatione a primo Levitarum parente statuit. Profecto si Samuel Levita non fuisset, nec a matre sacris ministeriis obligari poterat, nec porro ab illa oblatus, a Pontificibus filiis Heli ad Leviticum officium admissus fuisset.

II. « Habebatqué duas uxores, nomen uni Anna, et » nomen alteri Phenna[2]. » Hinc polygamiam in veteri testamento permissam fuisse liquet, cum nec Elcanam, nec alium quempiam ex hoc capite Scriptura reprehendat, et excessum dumtaxat expresse Regibus prohibeat[3].

III. « Et ascendebat vir ille statutis diebus, ut adora- » ret, et sacrificaret Domino exercituum in Silo[4]. » Ut adoraret, inquit, et sacrificaret, non ut decimas solveret: decimas quippe ipse Levita non pendere, sed exigere ex legis præscripto debebat. Hostias itaque pacificas vel propitiatorias, quas Levitæ, ut quilibet alius de populo, tenebantur offerre, offerebat, non quidem ipse per se, qui sacerdos non erat, sed per tabernaculi custodes et ejus temporis Pontifices Ophnim et Phineem.

IV. « Et Dominus concluserat vulvam ejus[5]. » Cur ita? ut sterilis fœminæ partus, Virginis fœcunditati fidem conciliaret. Rursus ut a matris sterilitate futura Samuelis dignitas illustrior suo tempore redderetur.

[1] Jos. XVIII, 21. — [2] 1 Reg. I, 2. — [3] Deut. XVII, 17; et XXI, 15. — [4] 1 Reg. I, 3. — [5] Ibid. 5.

V. « Irritabat quoque eam æmula ejus vehementer, ut » eo magis ipsam tæderet, quod conclusisset Dominus » vulvam ejus. Sicque faciebat per singulos annos, cum » redeunte tempore, ascenderent ad templum Domi- » ni[1]. » Hinc liquet rixam fuisse non solum acerbam, sed quod adhuc acerbiorem reddebat, in multos annos deductam atque in ipsum Dei tabernaculum, ut nimirum Anna ea molestia divino munere liberaretur, ubi experta fuerat æmulam sibi magis infestam.

VI. « Dixit ergo ei Elcana vir ejus. Numquid non » melior sum ego tibi, quam decem filii[2]? » Id est. Cum Anna fleret et præ animi dolore cibum fastidiret, Elcana mœrentem uxorem consolatur et interrogat : « Num- » quid non ego tibi melior sum etc. » Id est : Anna non plura commoda sperare debes ab uno me, quam a decem filiis? Non est ergo cur orbitatem tuam tantopere doleas. Nam etsi decem filios Phenenna haberet ad obsequium, confidito tamen ab uno me majorem te utilitatem omnino consecuturam.

VII. « Et surrexit Anna postquam comederat, et bi- » berat in Silo[3]. » Comedit et bibit, ut marito obsequeretur, suum interim alto premens pectore dolorem, quem videlicet in conspectu Domini profunderet.

VIII. « Et oravit, et votum vovit Domino dicens : Si » dederis servæ tuæ sexum virilem : dabo eum Domino » omnibus diebus vitæ suæ[4]. » Oravit, inquit, optimum scilicet tristitiæ remedium esse rebatur orationem, et ab auctore naturæ naturalis ægritudinis medicinam esse petendam. Cur autem masculinam prolem optavit? Pia siquidem fœmina uteri sui primitias Deo reddere volebat. Idque ex divino utique instinctu fecit, ut ministris templi luxuriæ atque intemperantiæ deditis,

[1] 1 Reg. 1, 6. — [2] Ibid. 8. — [3] Ibid. 9. — [4] Ibid. 10.

Annæ filius succederet, qui pure et caste Deo ministraret.

IX. « Dixit Heli : usquequo ebria eris [1] ? » Videbat nimirum Annam præter morem intra tabernaculum diutius hærere, animoque orationis intensione commoto ejus vultum minime constare, sed inconditos ciere motus. Noverat etiam paulo ante comedisse et bibisse, temulentam credidit, et proclamavit. Sic Anna, quam cœperat, orationem abrumpere sacerdotis importuna interpellatione coacta est. Allegoria. In Annæ typo Apostolos agnosce Spiritu Sancto plenos a Judæis quasi ebrios fuisse judicatos.

X. « Respondens Anna. Nequaquam, » inquit, « Domine mi [2]. » Cum Heli Annam musto ebriam crederet, eo quod affectus, fervida precatione excitatus, illam a sensibus alienasse videretur, Anna sacerdoti, qui in ea scandalum passus fuerat, veram rei causam aperuit. » Mulier, » ait, « tristis nimis ego sum, » id est : nequaquam, ut reris, potus mihi sensum abstulit, sed dolor, nec merum bibentem, sed orantem affectus abstraxit. Equidem tristis non essem, si vino plena forem.

XI. « Tunc Heli ait ei : Deus Israël det tibi petitionem » tuam, quam rogasti eum [3]. » Intellexit enim eam, quam Anna præferebat patientiam cum temulentia stare non posse. Quare mutata statim sententia mœstam potius consolari studuit, et opprobrationem in benedictionem convertit.

XII. « Et factum est post circulum dierum concepit » Anna, et peperit filium, vocavitque nomen ejus Samüel, eo quod a Domino postulasset eum [4]. » Vocavit, id est nato nomen imposuit jure suo, intelligebat

[1] 1 Reg. 1, 14. — [2] Ibid. 15. — [3] Ibid. 17. — [4] Ibid. 20.

enim Pontificis benedictione, et sua oratione patefactum fuisse sterilis uteri clausum.

XIII. « Et adduxit eum postquam ablactavit in vitulo » trimo, et similæ sato uno, et amphora vini, et ad- » duxit eum ad domum Domini in Silo [1]. » Expectavit igitur donec infantem ab uberibus amoveret, convivium de more celebratura in domo Domini pro ejus ablactatione. Sic votum eo, quo illum postulaverat, die conceptum solvit : hostias simul attulit a lege præscriptas. Samüel quippe primogenitus erat, idemque Nazaræus. Obtulit itaque Domino ex duplici obligatione duplex sacrificium, fructus ventris sui, suorumque agrorum proventum.

CAPUT II.

CANTICUM ANNÆ.

I. « Convaluit cor meum in Domino [2]. » Quia sibi quodammodo videbatur convaluisse ex gravi animi ægritudine, quam et sterilitas, et æmulæ diuturnum jurgium afferebant.

II. « Exaltatum est cornu meum in Deo meo, » per filium mihi divino munere concessum, hactenus scilicet, quamdiu infœcunda fui, dejecta et humilis jacui.

III. « Et apertum est os meum super inimicos meos. » Patuit tunc os illud, quod orbitatis meæ tempore ad convicia et Phenennæ contumelias conticuit. Reticuit nomen caute, ne rivalem offenderet.

[1] 1 Reg. 1, 24. — [2] Ibid. 11, 1.

IV. « Quia lætificasti me in salute tua : » beneficio, quo me affecisti doloris mei causas sustulisti, sublata quippe orbitate mea, meorum etiam inimicorum petulantiam cohibuisti.

V. « Non est sanctus, ut est Dominus [1]. » Hic Dei laudes aggreditur, ejusque sanctitatem imprimis prædicat. Quos, ait, idololatræ Deos appellant, sancti utique non sunt, sed profana simulacra, et gentium numina mera sunt nomina, neque enim est alius extra te Deus.

VI. « Nolite loqui grandia, » quæ vestram superant tenuitatem. « Nec de ore vestro prodeat iniquitas, quia » Deus cognitionum Dominus est [2]. » Censor sapientissimus, et æquissimus judex : apud quem equidem rea non sum quorum a vobis accusor. « Neque dirigentur in cons» pectu ejus adinventiones, » quas meditamini vos inimici mei : porro imprudentiam consiliorum vestrorum exitus declarabit.

VII. « Arcus fortium confringentur, et infirmi ac» cincti sunt robore [3]. » Id est fortes exarmabuntur, arcus quippe eorum conterentur, id est ora obstruentur Phenennæ et similium, qui mihi insultare solebant. Et infirmi vires, quas non habebant, adepti sunt, non tamen ad regerendas contumelias, aut referendam injuriam; sed ad dicendas Dei laudes, ejusque sanctitatem et potentiam prædicandam.

VIII. « Repleti prius pro panibus se locaverunt; et » famelici abundaverunt [4] : » Sterilis mater effecta est, quare quid appeteret amplius non habuit : desideravit hæredem, quæ multos habebat liberos. Allegoria spectat gentium multitudinem per Christum fœcundatam, et synagogam Judæorum post Christi mortem et resurrectionem sterilem effectam.

[1] 1 Reg. II, 2. — [2] Ibid. 3. — [3] Ibid. 4. — [4] Ibid. 5.

IX. « Dominus mortificat, et vivificat[1]. » Vel in sensu proprio vitam et mortem intelligit, vel fœcunditatem et sterilitatem significat, utramque enim Deus pro sua voluntate dispensat, sterilibus prolem impertiens, et immittens fœcundis orbitatem. « Pauperes facit, et ditat. » Opulentorum circumcidit pennas, et tenujorum alas aureas facit. Quoniam « suscitat de pulvere egenum. » Anna se ipsam cum Phenenna componit, simul populum suum cum Philisthæis, a quibus Hebræi opprimebantur et orat, « ut collocet eum cum principibus, » id est, Populum Israël Philisthæis subjectum. Quandoquidem et alias id ipsum populo suo præstiterat opera Gedeonis, Jephtis et Samsonis.

X. « Domini enim sunt termini terræ, et super eos » tetendit orbem[2], » singulas quippe universi partes cura providentiaque sua complectitur : terram enim, et plenitudinem ejus ipse fecit.

XI. « Pedes sanctorum suorum servabit[3]. » Id est Hebræorum, hunc scilicet titulum illi sibi proprium fecerant : hinc Core Moysen et Aaronem alloquens : « Sufficiat vobis, » aiebat, « quia omnis multitudo Sanctorum » est. Et impii in tenebris conticescent. » Impii Philisthæi et similes peccatores in tenebras inferni carceris relegabuntur.

XII. « Dominus judicabit fines terræ [4]. » Suum in Philisthæos judicatum exequetur hoc tempore, et in fine temporum in omnes peccatores.

XIII. « Et dabit fortitudinem Regi suo, et exaltabit » cornu Christi sui. » Optantis oratio est, in qua Anna vel Sacerdotum sacro oleo unctorum exaltationem prædicit, vel regnum tribui Judæ juxta antiquas promissiones conferendum. Verius tamen est, Annam deterso

[1] 1 Reg. II, 6. — [2] Ibid. 8. — [3] Ibid. 9. — [4] Ibid. 10.

mærore lætam, lætissima Messiæ e Davidica stirpe nascituri tempora hoc loco respexisse, ejusque vaticinari fortitudinem et exaltationem.

XIV. « Samuel erat minister in conspectu Domini » ante faciem Heli Sacerdotis[1]. » Ita plane. Dominus Samuëlis Deus, filiorum Heli, venter erat : ille Domino, isti abdomini serviebant : quamobrem « fecerunt sibi » fuscinulam tridentem. » Hoc scilicet instrumentum excogitaverunt, ut quoniam lex in sacrificiis armum et pectusculum solummodo concedebat, ipsi sibi raperent, quidquid trisulca illa fulcina extrahebatur, quod quidem et constitutam illis portionem frequenter superabat, nec semper partem victimæ reddebat Sacerdoti attributam. Dum autem grandiores cacabos hac arte sacrilegi mystæ populabantur, nec ollulas præterire solitos fuisse Scriptura notavit. Tropologice. Telum trisulcum triplex improborum hominum genus designat : impios sacerdotes, malos principes, et Prophetas mendaces, eorumque præsertim aviditatem et intemperantiam taxat. Solent enimvero tales homines populos publicæ utilitatis aut religionis prætextu circumvenire, et exacta eo nomine tributa et oblationes ad instruendam sibi mensam, et ad similes abusus traducere.

XV. « Heli autem erat senex valde, et audivit om» nia, quæ faciebant filii sui universo Israëli : et quo» modo contumeliam inferebant mulieribus, quæ ora» bant in tabernaculo[2]. » Sacerdotalis officii duæ sunt partes, altera erga Deum, erga populum altera : Scriptura filios Heli primam neglexisse supra ostendit, hic in populum etiam peccasse declarat retexens mala, quæ a filiis Heli tolerabat, et fœminarum præsertim de ipsis quærimonias. Et illa quidem superius Scriptura tetigit,

[1] Reg. II, 11. — [2] Ibid. 22.

ubi filiorum Heli notat intemperantiam, populique ea de causa scandalum et a divino cultu aversionem. Quod autem hic subdit, filios Heli contumeliose tractasse mulieres in tabernaculo orantes, non istuc arbitror ad impudicos actus aut inhonestos sermones esse referendum, adeo ut Heli de talium fœminarum honestate dubitaverit, aut pudicitiam easdem prostituisse crediderit, sed de iis potius matronis exponendum esse, quæ ad templum Domini ventitabant et ibi vota et hostias offerre solebant, et pleræque etiam tenebantur, quibus scilicet primogenitum nasci contingebat, quod Annam fecisse dictum est supra : quamobrem sacrificiorum cessationem objectat : « Non est bona fama, quam audio de vobis : quod cessare faciatis populum Domini : » quasi dicat : Populum religionis curam abjicere cogitis, dum in ventris curam vos ipsi incumbitis. Vestris quippe moribus exacerbati viri atque fœminæ legitima etiam sacrificia omittere coguntur, quamquam ad ea offerenda provocent vel culpa commissa, vel natus hæres.

XVI. « Si peccaverit vir in virum, Dominum orabit : » si autem in Dominum peccaverit, quemnam orabit [1]? » Id est si homo hominem offenderit, ad Deum profugiet, communem scilicet partis utriusque judicem; orabitque, ut pro sua potestate nocentem absolvat. Sin autem homo in Deum peccaverit, quem appellabit judicem, aut pacis habebit sequestrem ? Hinc liquet, eos, qui circa res Deo sacras vel hostias et altaris oblationes ab officio deflectunt, in Deum peccare et gravissime offendere. Sed etsi hoc verum est, nemini tamen inde desperandum de venia; aut pœnitentiam susque deque habendam. Enimvero Deus, qui injuriam aliis factam ignoscit, si nocens quidem nocuisse se doleat, utique multo facilius proprias

[1] 1. Reg. II, 25.

offensas condonabit : quamquam et illud animadvertendum recogitandumque est, pœnitentiam in hoc casu, duram et laboriosam esse oportere, nec nisi morte finiendam.

XVII. « Venit autem vir Dei ad Heli, et ait : sic dicit » Dominus : Revelando revelatus sum domui patris tui, » et elegi eum mihi in sacerdotem, ut ascenderet ad al- » tare meum [1]. » Etiam, ait, manifestavi meipsum Aaroni patri tuo, cum populus in Ægypto moraretur, illique postea in deserto sexcentorum millium hominum oblationes addixi. Beneficium fuisse ostendit singulare, eo quod solam Aaronis familiam, cæteris præteritis, Sacerdotio et Pontificatu decorasset, idemque summæ dignitatis ex officio et potestate Sacerdotum atque Pontificum ordini annexis, magnæ demum utilitatis ob amplissimos reditus ex oblationibus, decimis, et sacrificiis provenientes.

XVIII. « Quare ergo fraudem fecistis in sacrificiis, et » oblationibus meis [2]? » Patrem alloquitur, et filios objurgat, quod in sacrificiorum administratione multa peccarent, indeque fieret, ut populus sacrificorum petulantia offensus, ipsa etiam sacrificia jam fastidiret et omitteret.

XIX. « Ecce dies venient, dicit Dominus, et præci- » dam brachium tuum, et brachium patris tui [3]. » Præcidam, inquit, brachium tuum, id est interficiam filios tuos, et brachium domus patris tui, teipsum, quod quidem non multo post contigisse Scriptura narrat. « Et non erit » in domo tua senex. » Insuper, ætatem posteris ejus contrahendam denuntiat, quod pœnæ genus Deus impiis frequenter comminatur : Justis contra senectutem bonam et longitudinem dierum promittit. « Neque tenens scep-

[1] 1 Reg. II, 27. — [2] Ibid. 29. — [3] Ibid. 31.

» trum in habitaculo tuo. » Judiciariam et Pontificiam potestatem hic significari patet; utramque tenebat Heli, et utriusque ut insigne, ita symbolum est sceptrum. Ambæ itaque potestates illis merito adimebantur, qui neutram pro dignitate gerebant, et principatus quidem, Heli adhuc vivente, Samuëli destinabatur, cui etiam statim illo demortuo collatus fuit. Pontificatus vero ab Heli familia ad Eleazari et Phineæ nepotes translatus fuit anno ab ejus obitu octogesimo.

XX. « Verumtamen non exterminabo tibi virum ex te » ab altari meo [1]. » Hæc Deus ex quodam commiserationis affectu locutus videtur, ne scilicet, penitus excisa Heli posteritate, Aaronis familia altero velut oculo orbaretur. Vel quod contextui magis convenit, potius pœnam exaggerat : subdit enim : « Ut tenebras inducam oculis » tuis, et tabefaciam animam tuam, » Id est, ut nepotes tui, dum recogitant præteritam familiæ opulentiam, et præsentem egestatem intuentur et comparant cum sociorum felicitate, urantur, et mœrore tabescant; et illi quidem tunc doleant, tu modo.

XXI. « Et suscitabo mihi sacerdotem fidelem juxta » cor meum [2]. » Samuëlem indicare videtur, si vocabulum Cohen in suo ampliori sensu sumatur, ut significet quemlibet sacrorum ministrum, aut etiam virum dignitate, vel opibus spectabilem. Verius Sadocum Pontificem Propheta intelligit, in quem optime quadrant cætera, quæ sequuntur. Quod ad rerum gestarum veritatem attinet, constat Samuëlem demortuo Heli in principatu successisse, et Sadocum ejus familiæ ereptum pontificatum adeptum fuisse. Allegoria præsignabat Aaronici Sacerdotii cessationem, et novum Sacerdotum et Pontificum ordinem a Christo instituendum.

[1] 1 Reg. II, 33. — [2] Ibid. 35.

XXII. « Futurum est autem, ut quicumque remanse-
» rit in domo tua, veniat, ut adoret eum pro moneta
» argenti, et torta panis [1]. » Alteram Heli pœnam denuntiat, posterorum scilicet paupertatem, adeo ut obolo et panis torta immo frustulo indigeant, et pro hoc tenui victu ad summum ejus temporis Sacerdotem confugere cogantur. Triplici ergo pœna Heli peccatum expiandum prædicitur, fortunarum, et honorum, atque vitæ jactura. Sensus mysticus, Judæos deprimendos, significat, et Ecclesiam gentium opulentiæ et honoris locum, unde illi dejiciendi erant, adepturam, idque implendum regnante Salomone, quem satis liquet, Christi personam gessisse.

CAPUT III.

I. « Et verbum Dei erat pretiosum in diebus illis [2]. » Pretiosum dicit, quia rarum : cum enim sermo divinus nullo non tempore sit pretiosus, in diebus Heli erat etiam rarus, et ex hac ipsa raritate pretiosus. Porro verbum Domini evaserat pretiosum, quia viluerat ejusdem templum, et sacra negligebantur : et hic quidem Levitarum sacerdotale officium detrectantium socordia fiebat, ut Dei responsa cessarent : alibi occurret, hæc ipsa oracula interrupta fuisse Regum arrogantia, Sacerdotum munera invadentium : quod dum Oziam attentasse Scriptura commemorat, nec omnino reticuit, eo vivente, Prophetas siluisse, et illo mortuo prophetasse et Dominum vidisse. « Non erat visio manifesta [3]. » Ita

[1] 1 Reg. II, 36. — [2] Ibid. III, — [3] Esai VI, 1.

plane, eo quod filiorum Heli crimina erant oppido manifesta et compertissima.

II. « Intellexit ergo Heli, quia Dominus vocaret pue» rum. » Samuël iterum ac tertio a Deo vocatur. Cur autem de nocte [1]? Mala scilicet Deus horrenda denuntiaturus, intempestæ noctis tenebras delegit, ut rebus dicendis magis congruentes : Samuëlem porro ideo ter vocat, terque excitat dormientem, ut ejus in somno capiendo sobrietatem, et obsequentissimam in parendo solertiam iteratis experimentis probaret et omnium oculis testatam relinqueret. Idem vocis similitudine deceptus semel et iterum ad Heli ducitur, quippe qui a Pontifice, cui a longo tempore assueverat, docendus fuit, quomodo mentem et animum componere ipsum oporteret, qui Deo vocanti respondere, et loquentem audire jubebatur; res enim erat nova et Samuëli prorsus insolita. Sed inerat adhuc alia causa, cur Samuël ad Pontificem iterum ac tertio remitteretur, ut nimirum Heli ter repetito signo monitus plane intelligeret, rem non humano, sed divino consilio agitari, nec hominem somniare, sed Deum loqui.

III. « Et venit Dominus, et stetit, et vocavit semel, » et iterum Samuëlem [2]. » En quarta vice Dominus Samuëlem vocat, nec eo jam vocis sono, quo Samuël Heli loquentem solebat audire, sed grandiore, et quæ prodebat auctorem Heli majorem.

IV. « Et dixit Dominus ad Samuëlem : ecce ego facio » verbum, quod quicumque audierit, tinnient ambæ » aures ejus [3]. » Sensus est. Id faciam, quod quicumque audierit factum, exterritus contremiscat et horreat : similem metum seu horrorem simili metaphora explicat » Jeremias : « Ecce ego, » inquit, inducam afflictio-

[1] 1 Reg. III, 9. — [2] Ibid. 10. — [3] Ibid. 11.

» nem super locum istum, ut quicumque audierit, tin» niant aures ejus [1]. » Manifeste ad cymbala allucit, quæ pulsata resonant. Cymbalum Sislo Syri appellant vocabulo ab eodem radice deducto, quam uterque codex Hebraicus et Syrus hoc loco repræsentat.

V. « In die illa suscitabo super domum Heli omnia, » quæ locutus sum super domum ejus, incipiam, et con» summabo [2]. » Diem reticuit, ut injecto supplicii terrore nocentes perpetuo timerent; distulit, ut illud si non ex toto, saltem ex parte pœnitentia averterent. « Incipiam » a cæde Ophni et Phineæ. « Et consummabo, » cum Abiatharem postremum de stirpe Heli summum Sacerdotem Pontificatu dejecero.

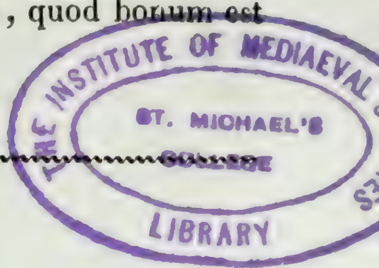
VI. « Idcirco juravi domui Heli, quod non expietur » iniquitas ejus victimis in æternum [3]. » Illis videlicet, quas filii Heli sui Pontificatus tempore offerent. Non inquam expiabuntur illorum iniquitates, ut pœnam, quam jurejurando comminatus sum, effugiant.

VII. « Et Samuël timebat indicare visionem Heli [4]. » Nec porro Deus Samuëli præceperat audita referre, sed nec vetuerat. Rationes autem cur silentium prætulerit, uere pudor et timor. Puduit puerum, et simplicem Levitam arguere senem et summum Sacerdotem, tristique supplicii denuntiatione terrere. Timuitque simul, ne Deum offenderet, si secretum ex nocturno colloquio sibi creditum sine causa temere divulgaret.

VIII. « Vocavit ergo Heli Samuëlem [5]. » Qui a Pontifice jurejurando et execrationibus astrictus, quæ præterita nocte sibi significata fuerant, bona fide reddidit. Nec tamen Heli mali tanti denuntiatione admodum commotus est, nec enim causam sustulit : at sustulisset, si filiorum peccata castigare, non utique illum piguisset. Respondit-

[1] 1 Jere. xix, 3.—[2] 1, Reg. iii, 12.—[3] Ibid 14.—[4] Ibid 15. — [5] Ibid 16.

que; si Dominus Ithamaris familiæ Pontificatum hactenus obtinere concessit, nunc vero ipsi libet, hunc Eleazari posteris restituere : « Dominus est, quod bonum est » in oculis suis faciat. »

CAPUT IV.

I. « Porro Philistæi venerunt in Aphec, et instruxerunt aciem contra Israël[1]. » Hujus belli, indeque secutarum calamitatum causa fuere tum propria Heli et filiorum peccata, tum, quod eorumdem ignavia et malo exemplo fiebat, ut populus divinam legem passim et impune proculcaret. Interim divulgata Samuëlis fama universus Israël intellexit, proximam instare mutationem, et Samuëlem Dei Prophetam esse, futurum etiam reipublicæ rectorem.

II. « Pugnaverunt ergo Philistæi, et cæsus est Israël[2]. » En altera clades priore utique longe atrocior, in qua triginta Israëlitarum millia ceciderunt, et arca Dei in potestatem hostium venit, ejusque custodes Ophni et Phinees filii Heli interfecti sunt. Arcæ in castra deportatio Christi in carne manifestationem præfigurabat, eadem a Philistæis capta illum a Judæis capiendum et gentibus tradendum significavit. Rursus : Arcæ adventum maxima clades subsecuta est, quia etsi Judæi ante Christi adventum pluribus affecti fuerint malis, omnium tamen præteritarum plagarum teterrimam ipso præsente acceperunt, et hactenus patiuntur. Item Arcæ ex ditione Hebræorum ad Philistæorum terras translatio præsagiebat regnum Dei

[1] 1 Reg. IV, 2. — [2] Ibid. 10

Judæis auferendum, atque tradendum populo facienti fructum ejus. Similiter illa matris Ichabod verba : « Translata est gloria de Israël, quia capta est Arca Dei, » præsignarunt, Christo Judæos deserente, et abeunte ad gentes, illos continuo priscæ nobilitatis insignibus exuendos, atque ad summam egestatem, et abjectionem fore redigendos.

III. « Et factum est, quando ille memoravit arcam » Dei, Heli cecidit de sella retrorsum juxta ostium, et » fractis cervicibus mortuus est[1] » In vestibulo tabernaculi sedebat legis antiquæ summus antistes, quia Judæus in tabernaculum non manufactum intrare non poterat, nec enim hominibus per legem patuit in cœlum ascensus : idem moritur juxta ostium templi, quia Moysis legem et cæremonias in limine evangelicæ veritatis cessare oportebat et desinere. Postquam arca Domini sublata fuit, summus Sacerdos e cathedra sua dejectus est, quia postquam Christus Judæis subtractus fuit, ipsorum scribæ et doctores e cathedra Moysis super quam sedebant, exciderunt, et populus in summam rerum divinarum ignorationem prolapsus est. Simul cum mystica Arca, quam sustulit in crucem, templum amisit, quod non multo post Romani incenderunt.

CAPUT V.

I. « Ecce Dagon jacebat pronus in terram ante arcam » Domini[2]. » Philistæi arcam in urbem Azotum asportarunt, intuleruntque in templum Dei sui Dagon. Hic tamen

[1] 1 Reg. IV, 18. — [2] Ibid. V, 3.

illa intrante in sua sede non restitit, quin inde dejectus, in terram pronus eamdem visus est adorare. Sed et iterum suo loco restitutus, iterum est prostratus et insuper manibus et capite imminutus. Similiter Philistæi, qui arcam ceperant, multiplici plaga afflicti, illius potentiam proprio damno compererunt, et confessi sunt. Sic Arca Domini, quæ Philistæorum armis victa credebatur, et ipsos profligavit, et ipsorum Deum Dagonem sibi subjecit. Hinc porro duæ rationes occurrunt, cur Arca a suis hostibus caperetur : prima, ut Philistæi et Hebræi Arca præsente magnis affecti cladibus propriam stultitiam agnoscerent, illi, quod inanes Deos colerent, isti, quod veri Dei cultum in externis signis reponerent, legis cæremonias observarent, præcepta transgrederentur, tergum verterent Deo, modo Arcæ genua submitterent. Et Philistæi quidem suorum Deorum vanitatem discere potuerunt ex Dagonis Dei sui imbecillitate, quandoquidem nec cultores suos ab infestis reptilibus custodire potuit, nec Arca præsente locum suum, immo nec seipsum tueri. Altera, ut ambæ nationes solverent pœnam peccati, quod in Arcam admiserant, Hebræi primum illius tabernaculum profanando, et legem in ea repositam transgrediendo; deinde Philistæi, Arcam non ea, qua par erat reverentia tractando, eique Deos suos anteferendo : remiserunt enim Arcam, et Dagonem retinuerunt.

II. « Aggravata est autem manus Domini super Azotios, et demolitus est eos, et percussit in posteriore » parte natium[1]. » Primum in opprobrium, ut interpretatur David : « Opprobrium sempiternum dedit illis. » Dixerant alias Philistæi : « Confortamini Philistæi, et viri » estote; » nunc vero victoriam propriæ virtuti ascribebant, perinde quasi in hesterna pugna ipsi viri, fœminæ

[1] 1 Reg. v, 5.

Hebræi fuissent: quamquam Hebræis non virtus, sed vera pietas defuisset, et Philistæis non sua virtus, sed aliena scelera victoriam contulissent. Idcirco infami supplicio castigari justum fuit hominum suam virtutem superbe prædicantium ostentationem. Hanc porro plagam alia similis secuta est, ut ex sequentibus colligitur, postquam Philistæorum regiones immensam scorpionum copiam effudere, agris villisque exitialem. Sic enim futurum erat, ut capta Arca, qui Christus est, et loco non suo illata, Christo nempe sepulto, sepultas Sanctorum reliquias mors et Infernus refunderent, ita tamen ut quemadmodum illa reptilia terram unde nascebantur, demoliebantur, sic, superata morte, Justorum corpora Inferno emitterentur, ipsumque Infernum subruerent, et ipsam mortem destruerent.

III. « Dimittite arcam Dei Israël, et revertatur in lo- » cum suum[1]. » Arcam vero ad sua redeuntem sequuntur ani, et scorpiones aurei, Philistæorum anathemata. Divina scilicet dispositione ista fiebant, quo cunctis circa gentibus innotesceret, Philistæorum regnum opibus modo et armis superbum a Deo depressum fuisse et profligatum congruente ipsius arrogantiæ telo, vilissimorum nempe reptilium colluvie, plagaque, qua nulla inhonestior, ano quippe inflicta, quo in humano corpore pars nulla magis pudenda.

[1] 1 Reg. v, 11.

CAPUT VI.

I. « Facite plaustrum novum, et vasa aurea ponetis » in cista ad latus ejus[1]. » Philistæi, Arcam intra fines Hebræorum asportandam, plaustro imponunt, non suis humeris vehunt, quia nec homines habebant, quibus ex aliqua consecratione istud ex officio competeret : nec si homines Arcam portassent, augurio locus fuisset; Philistæorum quippe Sapientes responderant, ex cursu boum, seu recta incederent, seu retrocederent, illud esse capiendum. Rursus ad avehendam Arcam, plaustrum construxere novum, aliquod scilicet Arcæ numen inesse credebant, cogitabantque qualem illa sibi sedem nuper in æde Dagonis vindicasset.

II. « Levitæ autem deposuerunt arcam Domini super » lapidem grandem. Viri autem Bethsamitæ obtulerunt » holocausta, et immolaverunt victimas Domino[2]. » Isti scilicet animalia de proprio dederunt; sacerdotes vero, quod sui muneris erat, sacrificia peregerunt. « Holo» causta, inquit, in quibus tota hostia cremabatur : et « victimas, » id est hostias pacificas : generis enim utriusque, sive alterutrius sacrificia offerre pro acceptis beneficiis tenebantur, quæ quidem lex Hebræos tum maxime pro Arca recepta urgebat. Tropologice. Arca prius in ædem Dagonis condita, indeque post ad suos revecta in agro Josue Hebræis restituitur. Hæc futuram Prophetarum in Christo restitutionem significabant. Omnes siquidem Prophetæ, qui Christi adventum prædixerunt, Christo

[1] 1 Reg. vi, 8. — [2] Ibid. 15.

præmortui sunt, ipsisque morientibus commori credebantur eorumdem oracula; proinde nec vera esse, nec ullum effectum aliquando habitura. Sed postquam Christus natus est, et mortuus resurrexit, quem Prophetæ venturum, ac moriturum prædixerant, et a mortuis resurrecturum, simul ipsi, simul ipsorum vaticinia resurgere visa sunt, Christo exhibente quæcumque ab eo exhibenda prænuntiaverant. Tum vero Arca antiqui fœderis ad nos reducta fuit in agro veri Josue, id est Salvatoris, in quo, ut ait Apostolus : « Instauravit Deus omnia[1]. » Cum ergo Judæi Christum interim occidere cogitarent, vere et merito illis denuntiavit, ab eis requirendum fore omnem sanguinem Justorum et Prophetarum, qui hactenus effusus fuerat, a sanguine justi Abel usque ad sanguinem Zachariæ, quem sciebant postremum Prophetarum a suis majoribus fuisse interfectum. Occiderunt Judæi dominum Prophetarum, et Prophetas ipsos occiderunt, qui in illo vivebant, et loquebantur.

CAPUT VII.

I. « Et venerant viri de civitate Jarin, » id est sylvarum, « et reduxerunt Arcam Domini, et intulerunt eam » domum Abinadab in Gabaa[2]; » id est in colle, hic nempe sita erat civitas sylvarum, cui suberant in proxima valle Bethsamitæ. Mystice. Arca Domini in civitatem sylvarum transfertur, quia lex Christi ad multitudinem gentium traducenda erat : quocirca dicit Propheta : « invenimus eam in campis sylvæ : » quæ enim sylva

[1] Ephes. I, 10. — [2] I Reg. VII, 1.

fuerat inculta et horrida, versa est in campum cultissimum, atque amœnissimum, id est in populum novum, æmulatorem bonorum operum[1].

II. « Eleazarum autem filium ejus sanctificaverunt, ut » custodiret illam. » Eleazar Levita erat, quare Levitarum communi jure ad custodiendam arcam deputatus fuit, ipse non Abinadad pater ejus, qui familiari cura distentus ad arcæ custodiam excubare non poterat. Fuit Eleazar Ozæ frater, ambo Abinadabi filii, hic arcam religiose custodit et benedicitur, ille temerarie contingit, et occiditur.

III. « Ait autem Samuël ad universam domum Israël, » auferte Deos alienos de medio vestri, et lucos[2]. » Hinc colligitur prædicationem Samuëlis non uno fuisse definitam loco : dicitur enim absolute facta ad universum populum Isra l, idque manifestius deducitur ex iis, quæ infra leguntur, ubi dicitur Samuël per singulos annos circumire solitus fuisse Bethel, Galgala et Masphat. Luci, quos Samuël hic succidi, extirparique jubet, erant loca quædam secretiora proceris densiorisque frondis arboribus opacata, Deorum fanis et statuis veneranda, quibus Hebræi ex gentium errore divinum numen inesse credebant, indeque sibi laqueum fecerant, ut a patrum religione discederent.

IV. « Et convenerunt in Masphat, hauseruntque aquam, » et effuderunt in conspectu Domini[3]. » Hac scilicet cæremonia novum cum Domino fœdus firmandum fuit, quæ quidem ab Hebræis usurpari solebat in modum execrationis, quasi dicerent : sicut aquas istas effundimus, sic noster sanguis effundatur, si inposterum a Domino defecerimus, et ad Deos gentium transierimus. Mystice hæc cæremonia divini Verbi cum terreno corpore conjunctio-

[1] Tit. II, 4. — [2] I Reg. VII, 3. — [3] Ibid. 6.

nem designat, juxta illud Davidicum : « Descendet sicut » pluvia in vellus, et sicut stillicidia stillantia super ter» ram[1] : » adumbratque futuram mundi per baptismum expiationem.

V. « Judicavitque Samuël filios Israël in Masphat, » id est Judex factus pro officio subditum sibi populum reprehendit, quod Baalim et Astaroth Chananæorum Deos coluissent, monuitque, ut in patrum religione constanter persisterent. Quod etsi ab inito magistratu facere non omiserat, in hanc tamen curam tum maxime incubuit, postquam universus populus ad pœnitentiam perfecte dispositum reperit. Recte porro dicitur Samuël populum in Masphat judicasse, speculam quippe significari hoc vocabulo supra annotavimus : Judicem namque in specula sedere oportet, et ante sententiam omnia explorare, et perquirere.

VI. « Et ascenderunt Satrapæ Philistæorum in Israël[2], » armati utique paratique ad prælium. Suspicabantur enim Israëlitas sibi subjectos in Masphat convenisse ad vindicandam communem libertatem, et Samuële duce bellum moliri : quod quidem aliquo post acceptas clades temporum spatio contigit, adeo ut Philistæi non sine ratione crediderint Hebræos attritas præteritis cladibus vires reparasse.

VII. « Quod quum audissent filii Israël, timuerunt a » facie Philistæorum. » Primum, quia necdum sciebant Deum sibi placatum, et præteritorum scelerum conscii divino auxilio non multum confidebant. Secundo, quia ipsi inermes cum instructissimo Philistæorum exercitu sibi confligendum cogitabant. Nec enim ad ineundum prælium, sed ad agendam pœnitentiam convenerant. Tropologice. Populus postquam resipuit et ad pœnitentiam conversus est, infestiores sibi sensit Philistæos :

[1] Psal. LXXI, 6. — [2] I Reg. VII, 6.

id enim pœnitentibus plerumque contingit, ut dum pie vivere incipiunt, graviores a Diabolo et ab hominibus persecutiones patiantur.

VIII. « Et clamavit Samuël ad Dominum pro Israël[1], » cunctis timore trepidantibus et de exitu belli vehementer sollicitis : et obtulit holocaustum, etsi non sacerdos, sed simplex Levita esset, ut supra ostendi. Sacrificavit autem vel per ordinarios ministros sacerdotes, vel ea facultate, qua ex Dei dispensatione etiam laïcis quandoque sacrificare licebat, nam Heliam sacrificasse Scriptura testatur, quamquam et ipse nec Sacerdos fuerit, nec Levita.

IX. « Intonuit autem Dominus in die illa super Philis- » tæos, et perturbavit eos, et contriti sunt a facie » Israël[2]. » Dominus Philistæos cœlestibus tonitruis, ac tempestatibus exterruit, populus territos et attonitos adortus cæcidit et fugientes insecutus est. Sic Hebræi Philistæis acceptas clades Samuële orante et Deo pro ipsis pugnante, retulerunt. Duo ergo significabat inusitatus ille tonitruum fragor, Deum videlicet, et Samuëlis precationem exaudisse, et Philistæos perditum venire. Inde rursus intelligebat populus, Deum quidem esse victoriæ auctorem, sibique inposterum ejusdem potentiæ potissimum esse confidendum, Philistæi vero monebantur eo bello desistendum, nec adverso Deo quidquam de cætero esse tentandum, quod Scriptura statim declarat, subdens : « Nec apposuerunt ultra Philistæi, ut venirent in terram » Israël, » Samuële rempublicam gerente.

X. « Tulit autem Samuël lapidem unum, et posuit eum » inter Masphat, et Sen, dicens : hucusque auxiliatus est » nobis Dominus[3], » id est a Maspha usque ad hunc lapidem Deus pro nobis pugnavit, et Philistæos hostes cæcidit. Ex communi more suorum temporum Samuël id fe-

[1] I Reg. VII, 9. — [2] Ibid, 10. — [3] Ibid. 12.

cit, fecit et in simili casu Absalom, sibi tamen, Samuël Deo. Tropologice. Lapis positus inter duos terminos Christum significabat, lapidem pretiosum et angularem inter duo testamenta, Prophetas scilicet et Apostolos locatum : Maspha quippe, ut supra annotatum fuit, speculam, seu speculationem significat, et Prophetas designat. Christum autem venturum prædixerunt Prophetæ præeuntes, eumdemque sequentes Apostoli jam venisse nuntiarunt, quos bene Sen alter terminus repræsentat, a cæteris namque hominibus Apostoli proeminuerunt, proeminentiores autem montium partes illud vocabulum significat.

CAPUT VIII.

I. « Congregati ergo universi majores natu, dixerunt » ad Samuëlem. Filii tui non ambulant in viis tuis : constitue nobis Regem[1]. » Probabile est conspirationem istam a tribu Juda fuisse conflatam, cujus principes, imperium deferendum sibi, singuli sperabant ob tribus suæ prærogativam, principatum enim communis pater Jacob tribui Judæ præsagiverat. Causam, cur Regem peterent, aiunt esse Samuëlis filiorum depravatos mores. At si filii improbi fuerunt, cur de ipsorum improbitate pater non reprehenditur, nedum ut Heli punitur ? Quia scilicet avaritia et acceptio munerum, quod crimen ipsis hic unice objicitur, nec in propatulo fiebat, nec adeo erat manifesta, ut Samuëlem latere non potuerit, vel ob distantiam locorum, filii quippe in Bersabee habitabant,

[1] 1 Reg. VIII, 4.

pater in Ramatha, vel ob populi dissimulationem, plerisque filiorum malefacta Samuëli excusantibus, ne si accusassent, parentis exulcerarent animum, et filiorum potentiam in se provocarent. Accusarunt postea, ne ipsum Samuëlem accusarent, quum enim hunc a reipublicæ administratione amovere studerent, nec tamen auderent, aut possent mores arguere, ipsi ætatem, filiis avaritiam objectabant, ne non sine causa postulasse viderentur regiminis mutationem.

II. « Ecce tu senuisti, » Regem petituri alteram rationem præmittunt. En, aiebant ad Samuëlem, confectus senio et viribus defectus militiæ labores ferre non vales, nec exercitum ducere, nec arma tractare, aut castra sequi. Ergo « da nobis Regem, et erimus sicut cæteræ gen- » tes, et judicabit nos Rex noster, et egredietur ante » nos, et pugnabit bella nostra. » Hinc liquet Israëlitas existimasse summam potestatem in summo reipublicæ periculo esse constituendam, summum autem periculum eo tempore ab Ammonitis imminebat, et regiam potestatem esse omnium maximam sciebant. Certe hanc solummodo causam, cur Regem postulassent, postea Samuël expressit in ea concione, quam habuit ad populum post Saülis inaugurationem.

III. « Displicuit sermo in oculis Samuëlis[1]. » Non quod hæc petitio in ejus, aut filiorum depressionem despectumque redundaret, nec quod rectorem simpliciter postularent, nam a temporibus Patriarchæ Jacob Israëlitæ duces, et judices fere semper habuerant. Moyses vero latis de regimine Regum legibus, Reges utique sibi præficere illis tacite permittebat. Sed quia dixerant : « Da nobis » Regem, et erimus sicut cæteræ gentes, » quare petitio ex superbia manabat, quod ipsis viderentur aliæ gentes

[1] Reg. VIII, 6.

regia dignitate præcellere : sive ex ingenito in idololatriam affectu talem rectorem sibi præesse volebant, qui more gentium omnes promiscue Deos colere permitteret : quod quidem si hoc tempore minime intendebant, certe postea a suis Regibus extorserunt. Hebræi Samuëlem contemnentes, et Regem depostulantes, posterorum suorum insaniam adumbrarunt, Christum Regem a Deo constitutum coram Pilato negantium, et a Cæsare gubernari se velle protestantium, dixerunt enim : « Non habemus Re- » gem, nisi Cæsarem[1]. »

IV. « Non enim te abjecerunt sed me, ne regnem su- » per eos[2]. » Consolatur Deus Samuëlem, merito ægre ferentem, se ab eo populo contemni, quem tot tantisque beneficiis affecerat, suamque Dominus servo patientiam imitandam proponit. Non enim, inquit, te, sed me abjecerunt, ne per te nomine meo, meisque legibus ipsos gubernantem regnem super eos : et alium Regem postulant, et leges a gentibus usurpatas : non hoc novum est, aut ipsis insolitum, cum id faciant « juxta omnia opera » sua, quæ fecerunt a die, qua eduxi eos de terra Ægypti. » Peregrinas religiones innuit, ab Hebræis post Ægyptiacam servitutem susceptas, ut mox declarat. « Sicut, » inquit, « dereliquerunt me, et servierunt Diis alienis, » sic faciunt tibi. »

V. « Verumtamen contestare eos[3]. » Id est vide, ut adhibitis testibus illos commoneas, qui occulta et parva furta filiorum tuorum tolerare minime potuerunt, (nam magnas et manifestas rapinas facere ausi non sunt, ne si fecissent tuam indignationem incurrerent) commoneas, inquam, de præficiendorum sibi Regum moribus et legibus, quænam videlicet onera, quam gravia quamque iniqua ipsis imposituri sint, quave licentia et rapacitate

[1] Joan. XIX, 15. — [2] 1 Reg. VIII, 7. — [3] Ibid. 9.

privatas et publicas opes sint depeculaturi. Quum ergo nec acerbæ servitutis denuntiatione ex ea regiminis mutatione certo secuturæ a sententia dimoveri potuerint, palam factum est, eos qui Samuëlis liberos a reipublicæ administratione amovere nitebantur, non illorum avaritia, quæ, ut dixi, facile dissimulari potuisset, ad petendum Regem permotos fuisse, sed callida imprimis ambitione impulsos, quod unaquæque tribus illam summam potestatem sibi deposceret, vel quia omnes universim sperabant, creato Rege, sibi de cætero liberum fore, quoslibet Deos colere, horumque deinceps festa agitare, atque adeo obtentu religionis obscœnas libidines more gentium exercere, atque ebrietati impune vacare, in hortis, et secus fontes turpissima cum voluptate insanire, legis divinæ frenum solvente religionis susceptæ licentia. Hoc fuisse Hebræorum in petendo Rege votum, mere conjicimus; conjecturam tamen esse bonam, ostendit eventus, cum testes habeamus Prophetas, Judæos Regibus instigantibus, vel conniventibus in ea omnia, quæ dixi, scelera postea prolapsos fuisse.

CAPUT IX.

I. « Et erat vir unus de filiis Benjamin nomine Cis, » et erat ei filius vocabulo Saül vir fortis et bonus [1]. » Quoniam omnes tribus, et imprimis Juda gubernationem Samuëlis, atque adeo institutam a Deo regiminis rationem non probabant, Regemque postulabant, quia singulæ sibi regnum obventurum sperabant, merito exclu-

[1] 1 Reg. IX, 1.

duntur universæ, et assumitur tribus Benjamin omnium minima, quæ ad paucos redacta tribui Judæ se junxerat, atque in præsenti vix antiquum nomen ednum gloriam retinebat. Tropologice. Saül, id est « postulatus » suo nomine ac dignitate Christum præsignabat, qui primus et solus est Rex, idemque « desideratus cunctis gentibus, » et spes collium æternorum [1]. »

II. « Et dixit Cis ad Saül filium suum : tolle unum » de pueris, et consurgens vade, et quære asinas [2]. » Saül asinas quærens invenit regnum, sic populus gentium, quum intentus terrenis rebus huc illuc oberraret, cœleste regnum per Christum accepit, postquam doctus est, non infra, sed supra humana, bonum suum sibi esse quærendum. « Qui cum transissent per terram Ephraim. » Hic humanam naturam post lapsum incertis sedibus vagantem intuere. Saülis quippe transitus per terram Ephraim, id est « crescentis, » primam naturæ adolescentis ætatem repræsentat, quum in agris homines bestiarum more vagarentur. Et per montem Gumore, nomen loci, quod agrum cucumerum verto, et subsequentes annos a diluvio usque ad legis lationem designat, quo temporum intervallo genus humanum, confu a per idololatriam mente, velut viæ ignarum huc illuc, quo cœca voluntas ferebat, erravit. Transierunt etiam per terram Tabalim, id est Vulpium, transactum post legis promulgationem tempus significat, et Hebræorum regressum in Chananitidem, quam Vulpium terram recte dixeris, attentis moribus Regum et populorum, quos Josue et reliqui Judices exterminarunt. Hucusque Saül de amissis asinis sollicitus, ac tristis erravit, et errantem Adamum expressit. Hinc enim ad terram Sur, id est Tyri provectus, spiritualis sponsæ ditionem intravit, indeque ad

[1] Agg. II, 9; Gen. XLIX, 26. — [2] I Reg. IX, 3.

Prophetæ diversorium recta ducitur, a quo per sacram unctionem Rex inauguratur, et caput ei diademate cingitur. Est ergo filia Tyri Ecclesia ex gentibus congregata, de qua David magnifice cecinit, ubi filias Tyri dona ferentes ad templum Regis Christi prophetico spiritu describit [1]. In hac porro Ecclesia Adam unctus est, et coronam cœlestis regni accepit.

III. « Cumque ascenderent clivum civitatis, inve- » nerunt puellas egredientes ad hauriendam aquam [2] » Virgines ad fontem venientes sunt mentes Sanctorum, haurientes « aquas de fontibus Salvatoris [3], » Sancti Spiritus charismata, sapientiam, scientiam etc. Ab urbe egrediuntur, dum a terrenarum curarum tumultu secedunt.

IV. « Levavit autem Cocus armum, et quod supra, » et posuit ante Saül [4]. » Saüli venienti occurrit Samuël, et ambo ascendunt ad excelsum, peracto sacrificio Saül in triclinium a Samuële introducitur et convivio excipitur. Vide, ut Samuël ascendit ad excelsum et sacrificat, descendit in triclinium et Saülem Regem designat : utrumque Prophetæ et Judici congruebat, alta petere ad rerum divinarum contemplationem, et ad ima descendere, ad reipublicæ administrationem. Post sacrificium Samuël epulum parat, id nempe in sacrificiis pacificis fieri solebat, fecitque pater ejus Helcana. Quod ait, Cocum extulisse armum, et quod supra, significat, Crus et Coxendicem simul Saüli apposita fuisse. Tropologice. Armus et Coxa corporis ossa fortissima Saülem monebant, populi moderatorem forti magnoque animo esse oportere, utpote cui tota reipublicæ moles incumbat.

[1] Psal. XLIV. — [2] 1 Reg. IX, 14. — [3] Isai. XII, 3. — [4] 1 Reg. IX, 24.

CAPUT X.

I. « Tulit autem Samuël cornu olei, et effudit super » caput ejus [1]. » Ungitur Saül primus Regum, ut esset typus Christi, qui est princeps Regum terræ a Deo constitutus, et unctus oleo lætitiæ. Oleum sacrum non fuit, Saül enim reprobandus erat, et a Propheta non a Pontifice ungebatur, solebant enim Pontifices oleum sacrum ad Sacerdotum et Regum unctionem adhibere.

II. « Cum abieris hodie a me, invenies duos viros » juxta sepulcrum Rachel [2]. » Samuël, Saülem de sua exaltatione dubitantem quadruplici signo confirmat : primum, prædicendo duorum virorum occursum, inventionem asinarum nuntiantium. Secundum, ipsius Saülis cum quibusdam viatoribus ad orandum in Bethel tendentibus congressum. Tertium, Prophetarum cantantium et ducentium choros conspectum. Quartum, spiritus in eumdem Saülem illapsum. Nihil horum Saüli non accidit, postquam a Samuële discessit. Aiunt Prophetas illos, adveniente Saüle, de futura ejusdem inauguratione vaticinari cœpisse, et hoc ipsum vaticinium Saülem illabentis spiritus impetu actum recinuisse, quod cum Samuël prævideret, dictis Saülem suis morose obluctantem cum his verbis dimisit. Heus tu, qui me tibi verba dare reris, ipsemet, quæ vera cano, recantabis, postquam Prophetarum choro fueris sociatus.

III. « Et factum est, cum avertisset humerum, ut » abiret a Samuële, immutavit ei Deus cor [3]. » Saülis

[1] Reg. x, 1. — [2] Ibid. 2. — [3] Ibid. 9.

nec alta, nec ad gubernationem valida mens, divino spiritu nunc ad summa erigitur, et infuso animi robore novo muneri aptatur. Non ergo spiritus cor illius refinxit ad justitiam, sed ad magnanimitatem, ut qui paulo ante asinas quærebat, de regni administratione deinceps cogitaret.

IV. « Et insiluit in eum Spiritus Dei[1]. » Angelus autem ad Mariam : « Spiritus Sanctus, *ait*, superveniet in » te : » et ad Joseph. « Quod in ea natum est, de Spiri» tu Sancto est. » Spiritum Sanctum dicit, quem hic Spiritum Dei Scriptura nominat, ibi enim Spiritus divinus Virginem sanctam faciebat, hic Saülem, ut dixi, non sanctificabat, sed tantummodo roborabat. « Et prophe» tavit, » vel quia ea, quæ Prophetarum cœtus ille canebat, ipse recinebat, vel quia, Spiritu docente, didicit futura prædicere, et cantare.

V. « Et cessavit prophetare, et ascendit in excelsum[2].» Cessavit, inquit, quia Saül ad regni administrationem vocabatur, ad quam perpetuum prophetiæ donum utique necessarium non fuit. Contra septuaginta seniores, quos Moysis vices supplere oportebat, prophetasse dicuntur, nec ultra cessasse[3]. Inde ubi Prophetarum cuneum invenerat, Saül ascendit in excelsum, Deo gratias acturus, cui prophetiam, et regnum accepta referebat.

VI. « Et cum rursus applicuisset tribum Benjamin, » deprehensa est cognatio Metri[4]. » Quoniam omnes, ut dixi, tribus, et imprimis tribus Juda principatum affectabant, videbat Samuël, populum electioni Saülis neutiquam assensurum, sicut nec eorum majores Moysi Aaronem ad Pontificatum promoventi obtemperaverant. Idcirco electionem secreto factam, publico signo confirmat, jactis sortibus more majorum. Sic enim sacrilegium

[1] 1 Reg. x, 11. — [2] Ibid. 13. — [3] Num. xi, 25. — [4] 1 Reg, x, 21.

Achar a Josue sortibus deprehensum fuit, et post hæc tempora Jonathæ inobedientia prodita est. Sors, Deo urnam temperante, Saülem extulit, litem diremit, Saülem ambitu absolvit, et Samuëlis æquitatem et sapientiam declaravit.

VII. « Filii autem peccati dicebant : in quo salvabit » nos iste? Et despexerunt eum, et non attulerunt ei » munera [1]. » Postquam Saül Domino ejus latebram indicante, e sarcinis, intra quas se abdiderat, eductus est, et Rex in publico conventu proclamatus fuit, dimissa concione abiit in domum suam in Gabaa, secuti sunt pauci quidam, illi videlicet, qui nec Regem postularant, nec regnum ambiverant. Filii autem iniquitatis, illi scilicet, qui tanto clamore Regem petierant, postquam Rex datus fuit et spes regni sublata est, reclamant, et ducem ineptum et inutilem arguunt. Allegoria Judæos manifeste perstringit. Messiam venturum omnibus votis desideraverant, præsentem despexerunt, immo et crucifixerunt. « In quo, » aiunt, « salvabit nos iste? » Benjamiticæ tribus paucitatem videbant, et ignobilitatem familiæ Saülis ac tenuitatem; hostium contra potentiam cogitabant, Philistæorum, scilicet et Ammonitarum. Nec Saülem proprio nomine appellant, despicientium et detestantium more : sic Judæi, quum quærerent Christum capere, dicebant, « ubi est ille? Nec attulerunt ei » munera [2], » quia nec amabant, nec de ejus electione magnopere gaudebant, et plerique tristabantur. Contra refert Scriptura Salomoni a cunctis ipsius ditioni subjectis populis munera afferri consuevisse; et Prophetæ, ut significent Christi imperium ad extremos usque fines terrarum longe lateque propagandum, aiunt a cunctis undique gentibus eidem dona fore afferenda.

1 1 Reg. x, 27. — 2 Joan. vii, 11.

CAPUT XI.

« Et prosperatus est Spiritus Dei in Saül, cum audis-
» set verba hæc[1].... Et percussit Ammonitas usque dum
» incalesceret dies[2]. » Spiritus is fuit, quem Esaïas appellat spiritum fortitudinis et consilii : uterque enim Saüli homini timido et rustico necessarius fuit : et vero utrumque fuisse Saüli communicatum ejusdem prudentia et audacia in cogendo exercitu, in instruenda acie, et ordine atque successu pugnæ satis ostendunt. Divisis namque copiis in tres partes, sub auroram Ammonitarum castra, ut pervigilio neglecta invadit, et diripit; milites, in fugam conversi, cæduntur plerique, reliqui disperguntur, adeo ut nec duo quidem simul fuerint relicti. Voluit nimirum Deus tam illustri victoria Samuëlis in eligendo Saüle judicium tueri, ipsi Saüli auctoritatem conciliare, ejusque adversariorum obtrectationes falsas ostendere.

CAPUT XII.

I. « Dixit autem Samuël ad universum Israël : Ecce
» præsto sum, testificamini de me coram Deo, et coram
» Christo ejus[3]. » Saül fugatis ab urbe Lachis Ammonitis, solutaque obsidione, Galgalam profectus est : hunc

[1] 1 Reg. xi, 6. — [2] Ibid. xi, 2. — [3] Ibid. xii, 3.

nempe locum Samuël generalibus populi habendis comitiis condixerat, statueratque ibidem novi regis electionem omnium tribuum conjunctis suffragiis confirmare, suæque administrationis rationem Regi populoque præsentibus reddere. Et quoniam audierat liberis suis avaritiæ crimen maxime objectari, in hoc primum incubuit, ut ostenderet quantum ab eo vitio ipse abfuisset. Certus proinde bonæ conscientiæ testimonio fidenter universam concionem provocat. « Testificamini adversum » me, *inquit,* coram Domino, et coram Christo ejus, » utrum bovem cujusquam tulerim, aut asinum, si » quempiam calumniatus sum, si oppressi aliquem, si » de manu cujusquam munus accepi, aut oculum in- » tendi in illud : » quasi dicat. Loquimini utrum tauros cujuspiam aratro meo junxerim, aut addixerim areis meis ad trituram, utrum alicujus jumenta ad meos usus averterim, si quantulumcumque munus, vel sponte oblatum admiserim. Testes igitur habeo vos universos, me nec rapinis delectatum fuisse, nec fuisse insidiatum pecuniis aut rebus vestris; immo vero crimine ab isto tantopere abhorruisse, ut non modo manus, sed oculos quoque meos ab omni munere continuerim. Similis conscientiæ testimonio fretus magnus Paulus ad Corinthios scribebat : « Capite nos, neminem læsimus, neminem corrupimus, » neminem circumvenimus [1]. » Cæterum, etsi Samuël res in sua administratione præclare gestas commemorare poterat, suam tamen solummodo integritatem, et in omnes subditos suos caritatem comprobare studuit : primum, quia, ut dixi, crimen filiis objectum, immo et ejusdem suspicionem a se amoliri satagebat. Secundum, quia prævidebat Saülem in contraria vitia avaritiæ et crudelitatis impacturum, commonere voluit, qua mo-

[1] 2 Cor. VII, 2.

destia, quave benignitate erga suos subditos illum uti oporteret. Verumtamen dum hic Samüelis in suorum popularium gubernatione clementiam et caritatem commendari audis, cogita Christi nobiscum conversantis in Judæos et Gentiles, in benevolos et adversarios mansuetudinem et facilitatem[1]. « Myrrham, » inquit divinus David, « et casiam, et stacten olent omnia vestimenta » tua,» Christi in omnibus suis dictis et factis suavitatem commendans.

II. « Nunc ergo state, ut judicio contendam adversum » vos coram Domino pro omni justitia, quam fecit vo- » biscum, et cum patribus vestris.... Qui obliti sunt Do- » mini Dei sui : et tradidit eos in manu Sisaræ magistri » militiæ Hasor[2]. » Postquam divinus Samuël suam in administranda republica innocentiam adversariorum etiam testimonio probavit, eo liberius progreditur ad reprehendendam populi in petenda regiminis mutatione stultitiam, Deoque irrogatam in hoc facto injuriam. Petitis itaque ex antiqua ac recenti historia exemplis demonstrat, Israëlitas nunquam a Deo fuisse desertos, quin sincere resipiscentibus et illius opem poscentibus succurrerit; ut concludat, oppido importunam fuisse, Deoque injuriosam populi petitionem, quasi vero ipsos ab imminente Ammonitarum invasione tutari nollet, aut non valeret. Tres proinde servitutes commemorat, primam in manu Eglon Regis Moab, secundam in manu Sisaræ præfecti militiæ Jabin Regis Hasor, tertiam in manu Philistæorum.

III. « Et misit Dominus Deboram, et Barac, et Ge- » deonem, et Jephten, et Samsonem, et eruit vos de » manu inimicorum vestrorum[3]. Eruit, *ait*, Dominus » vos, non vestri Duces et Judices : nec enim sua vir-

[1] Psal. XLIV. — [2] 1 Reg. XII, 7. — [3] Ibid. 11.

tute, sed Deo ipsis opitulante, et interdum etiam hostium copias mirabiliter fugante, vicerunt. « Per circui» tum » Israëlitarum scilicet ignavia factum est, ut in medio terræ promissæ constituti a gentibus undique obsiderentur, quas utique pro bono pacis, ac religionis delere jussi fuerant, ac facile exterminare potuissent, si non securitatem publicam, privatæ suæ quisque utilitati posthabuisset : disperdere scilicet noluerunt, quia servos et vectigales habere volebant, quam ob causam ab Angelo reprehensi sunt[1].

IV. « Videntes autem, quod Naas Rex filiorum Am» mon venisset adversum vos dixistis, nequaquam, sed » Rex imperabit nobis, cum Dominus Deus vester reg» naret in vobis[2]. » Quod quidem dixisse, immo etiam fecisse stultum et impium fuit. Huic namque providentiæ magnis hucusque documentis perspectæ minimet confidere, sed aliunde præsidia sibi quærere profecto Dei injuria fuit et magna stultitia. Sed ut hoc fecisse malum est, sic « maledictus homo es, qui confidis in homine[3], » ait Propheta, cum quotidianis experimentis doctus ejus imbecillitatem ignorare non possis.

V. « Et nunc state, et videte rem istam grandem, » quam facturus est Dominus in conspectu vestro[4]. » Hactenus dictis, nunc factis Samuël populum redarguit; et quidem eodem signo, quo alias hunc ipsum populum subita Philistæorum irruptione perterritum animaverat, ut Deo confideret, nunc increpat, quod Ammonitis Galaaditidem invadentibus Deo minime confiderint, sed petierint Regem, belli ducem futurum.

VI. « Et clamavit Samuël ad Dominum, et dedit » voces, et pluvias in illa die[5]. » Hæ voces et pluviæ

[1] Jud. II, 1. — [2] 1 Reg. XII, 12. — [3] Jer. XVII, 5. — [4] 1 Reg. XII, 16. — [5] Ibid. 18.

horrenda fuere tonitrua, et insolita imbrium ruentium procella : quæ repentina cœli mutatio per se quidem horribilis, horribiliorem adhuc speciem populo afferebat, quod hæc adulta jam æstate fiebant, quo tempore nullæ cadunt in Palæstina pluviæ.

CAPUT XIII.

I. « Dixitque Samuël ad Saül, stulte egisti : nequa» quam ultra regnum tuum consurget[1]. » Samuël Saülem increpat, quod contra Dei præceptum sacrificasset. Peccavit itaque Saül, quod jussus Samuëlem ad septimum diem in castris expectare, minime paruit, sed sacrificium, Samuele præsente ex condicto offerendum, antevertit. Rursus, quia fortasse etiam sacerdotum officium sibi arrogavit ratus, quod sicut Benjamitica tribus promissam tribui Judæ regalem dignitatem nuper acceperat, ita sibi liceret concessum Levitis sacerdotium usurpare. Peccavit, inquam, Saül et peccatum suum excusando exaggeravit. Istuc certe David non fecit, et ideo quanquam Saüle nocentior, regno mulctatus non est : Saül vero, quia culpam non agnovit, audivit a Samuële, nequaquam ultra regnum tuum consurget[2]. Non consurget, inquit, quia Saül datum sibi regnum suis posteris non tradidit : regnum namque Saüli usque ad obitum mansit, cœpit nihilominus ab hac die concuti, et nutare. Allegoria, Saül, ut in præsenti facto, ita in sequentibus Adami lapsum descripsit. Primum, quod uterque expressum Dei mandatum

[1] 1 Reg. XIII, 14. — [2] 2 Reg. XII, 13.

contempsit, et insuper propriam inobedientiam excusavit. Secundum, quod ambo et sibi, suisque posteris nocuerunt. Tertium, ambo indebitum sibi honorem præsumpserunt. Cæterum utriusque ruina admonentur impii sacrorum ordinum invasores, qui cum manus impositionem nusquam susceperint, ad gradum sacerdotii prosiliunt.

II. « Quæsivit Dominus sibi virum juxta cor suum. » Hæc annectenda sunt superiori periochæ, in qua describitur Israëlitarum post Philistæorum irruptionem trepidatio et fuga. Cum enim hostibus numero et viribus longe inferiores essent, « absconderunt se in speluncis, » et in abditis, » cæteri transmisso Jordane in Galaaditidem profugerant. Sensus ergo horum verborum litteralis quidem Davidem designat a Deo electum in eum finem, ut Philistæos Saülis scelere victores vinceret et subjugaret, populumque sublevaret illorum jugo oppressum. Arcanus vero sensus humani generis priorem statum exhibet, quando communis parentis culpa omnes homines a Diabolo oppressi, malorumque Angelorum infestatione perpetuo afflicti sub terra habitare cogebantur; rerum videlicet terrenarum curis incumbere, vitamque in tenebris et cæca nocte traducere. Nec enim Adamus sicut filios suos sua culpa in has angustias conjecerat, sic illos sua pœnitentia in pristinum restituere potuit. Succurrit tandem miseris filius Dei Davidis in carne nepos ex Virgine Davidicæ stirpis natus. Hunc scilicet testatus est Pater, esse illum virum juxta cor suum, dicens : « Hic est filius meus dilectus, in quo » mihi bene complacui[1]. » Hic est, qui « visitavit nos » oriens ex alto, illuminare iis, qui in tenebris, et in » umbra mortis sedent[2], » hic animas solvit, quas fer-

[1] Matth. III, 17. — [2] Luc. I, 71.

reo compede vinctas habebat mors, et sempiterno carcere claudebat Infernus.

CAPUT XIV.

I. « Erant autem ascensus, per quos nitebatur Jona-» thas transire ad stationem Philistæorum eminentes » petræ, nomen uni Basus, nomen alteri Sia[1]. » Erant geminæ rupes, quibus Hebræorum castra a Philistæorum statione dividebantur, et muniebantur, altera vulgo appellabatur « Basus, » id est Exilis, forte quia vel molles habebat clivos, vel latera ad modicum spatium porrecta; altera « Sia, » id est acervus, vocabulum indicat, rupem fuisse ex pluribus scopulis in unum jugum coëuntibus compactam. Tropologice. Duæ rupes duo sunt testamenta, hoc gemino velut vallo castra sua tuetur Israël Dei ab intelligibilium Philistæorum infestatione. Hisce consentanea loquuntur, qui dicunt duos lapidum ordines Pontificis rationali insertos symbola fuisse novi et veteris instrumenti.

II. « Et dixit Jonathas ad armigerum suum.... Si ta-» liter locuti fuerint : ascendite, ascendamus[2]. » Mirabilis eventus testatur, humano ne an divino instinctu hæc Jonathas loqueretur. Enimvero Philistæi duorum hominum impetum sustinere adeo ausi non sunt, ut mentem præcipitante metu, partim in fugam conversi sint, partim mutua se cæde confecerint. Sic brevis horæ spatio ingens exercitus, numero bellatorum maris are-

[1] 1 Reg. xiv, 4. — [2] Ibid. 6.

næ, ut hic loquitur Scriptura, comparabilis profligatus, dissipatusque fuit [1]. Quamobrem vix dubitari potest, quin istud factum ex virtute profectum fuerit, et ex magna in Deum fiducia inchoatum, præsentis numinis ope fuerit perfectum [2]. Promiserat nimirum Deus cunctis generatim Israëlitis, si quidem legem observassent, futurum ut unus ipsorum persequeretur mille, et duo fugarent decem millia : hac itaque promissione fretus Jonathas ad armigerum suum : « Non est, » aiebat, « Domino difficile, salvare vel in multis, vel in paucis. » Quæ profecto verba et Jonathæ fidem commendant, et satis indicant, quo ille spiritu duceretur rem aggressurus suis viribus tantopere majorem.

III. « Et mactaverunt in terra, comeditque populus » cum sanguine [3]. » Populus Philistæis terga vertentibus ad prædam conversus armenta abegerat bene multa ; cumque fatigatis cibumque appetentibus nullum aliunde suppeteret obsonium, captos boves et arietes mactarunt, et carnes cum sanguine comederunt. Porro jure antiquissimo et Noëticæ ætati noto cautum erat : « Carnem » cum sanguine ne comedatis. » Idem Israëlitis edixerat Moyses [4]. » In hanc legem peccasse, hoc loco notat Scriptura, cum abactos ex præda boves et arietes jugulavit « in terra, » nec ut fieri solebat in sublimi aliquo loco, ut defluente sanguine puræ carnes esculentæ fierent : sed festinante agmine et fame extimulante, nec locum, nec legem attendit. Arguitur ergo populus, quod contra Dei præceptum, ac temperantiæ leges ferarum more cruentas carnes vorasset. Præterea quia victimas sacrificiis, quæ tunc fiebant, destinatas minime discrevissent, nec sanguinem et adipem juxta legem altari Domini intulissent : sed comedissent una cum carnibus,

[1] Reg. XII, 15. — [2] Deut. XXXII, 30. — [3] 1 Reg. XIV, 32. — [4] Levit. XVII, 14.

pacificas hostias immolanti, a lege concessis. Quanquam hujus transgressionis nec ab accusatoribus, nec ab ipso Saüle fiat hic mentio : utrumque errorem Saül correxit, et lapidem prægrandem advolvit, et altare Domino excitavit.

IV. « Et ait Saül : mittite sortem inter me, et Jonathan filium meum. Et captus est Jonathas[1]. » Consuluerat Saül Dominum, utrum fugientes Philistæos insequi deberet nec ne? Et quoniam nullum ab eo responsum retulerat, merito suspicabatur aliquid a populo peccatum, ob quod Dominus orantem minime exaudiret, et interroganti responsum negaret, quare magni Josue, ut videtur, exemplum secutus, sortibus rem explorare statuit, jussit itaque populum seorsim in altera parte consistere, stetit ipse et Jonathas in altera : sortitione facta, Jonatham urna protulit. Hic filium pater quasi reum convictum, et divino judicio condemnatum ad supplicium deposcit. Hæc historicus sensus præfert, alia mysticus docet. Captus est Jonathas patris maledictione, quam non noverat, quia Emmanuel « nos redemit de » maledicto, factus pro nobis maledictum, et qui non » noverat peccatum, pro nobis peccatum fecit[2]. »

V. « Ergone morietur Jonathas, qui fecit salutem » hanc in Israël[3]? » Saüli Jonathan occidere cogitanti recte contradixit populus, cui tandem Saül ipse assensus est. Nec enim mori justum erat immerentem : Jonathas quippe nec præceptum audierat, nec si audisset continuo ob ejus violationem capitali supplicio plectendus fuit, causam, cur ea pœna absolvendus foret, populus significat; quia fecerat salutem magnam in Israël, immo et facturus in posterum credebatur. Jonathas populi salvator proclamatus Christum perspicue figurabat, quem om-

[1] I Reg. XIV, 42. — [2] Gal. III, 10; 2 Cor. V, 11. — [3] I Reg. XIV, 45.

nes gentes Salvatorem agnoscerent et prædicarent. In eo autem, quod deficientibus inedia viribus naturali necessitati modico melle Jonathas succurrit, Christum pariter adumbravit, cum humanæ naturæ defectui obnoxium sponte sua se fecit, cibi tamen potusque modum ita temperavit, ut necessitati non voluptati pareret. Postremum : Jonathas Domini judicio proditus, et Saülis judicio condemnatus, idem populi suffragio absolvitur. Mortalis itaque agnoscebatur, « morieris Jonatha, » aiebat pater : immo in mortuis numerabatur : « en mo- » rior, » ipse Jonathas dicebat. Idem immortalis prædicabatur, cum populus contradiceret : « Vivit Dominus, si capillus de capite ejus ceciderit in ter- » ram, » id est nequaquam morietur Jonathas. Idem ergo in utroque simul ordine stetit mortalium, et immortalium. Expressa ergo fuit imago Emmanuelis, quando nostram operaturus salutem idem indivisus mortalis et immortalis apparuit. Certum nihilominus est Jonathan gustato melle præceptum violasse, sique opponas ob eam violationem puniendum non fuisse, cum illud citra culpam ignorare potuerit, non abnuo. Atenim postquam rescivit mandatum, cur non excusavit erratum, nec ut ignosceretur oravit? quod fecit Paulus. Cur mandantis palam improbavit consilium, atque importunum et imprudens fuisse temere affirmavit[1]? Equidem non dubito, quin decreto Saülis populus restiterit ob causas supra allatas : attamen, cum pro comperto haberet parenti gravissimum fore tantæ virtutis filio orbari, adeo ut quovis impendio salvum esse vellet, credo populum ad ejus voluntatem etiam loqui statuisse, nec justitiæ, aut æquitatis vindicem sic egisse, ut adulatoris partes omnino negligeret. Et sane, cum post hæc Saül Pontificem Achime-

[1] Act. xix.

lech et plurimos sacerdotes utique immerentes trucidari ussit, neminem habuit contradictorem, nec legimus quempiam istorum operam sam ullatenus interposuisse, ne cædes fieret[1]. Jam vero si Jonathas ob gustatas pauca mellis guttulas paterni mandati transgressor arguitur, et capitali sententia damnatur, quanto nocentior ipsius pater et graviore pœna dignus, qui expressum Dei præceptum contempsit, et ejus altare impio sacrificio prophanavit? Quare nec mirandum, quod a Samuële objurgatus fuerit, et a Deo fuerit abjectus, donec in graviora scelera prolapsus regno tandem vitaque spoliatus fuit.

CAPUT XV.

I. « Nunc ergo vade, et percute Amalec[2]. » Causæ hujus belli fuerunt, prima, quia Israëlitis terram promissionis petentibus Amalecitæ hostiliter ac duriter obstiterant, et sine causa transitum per suas ditiones negaverant, eosque coëgerant cum magno dispendio deserta oberrare. Altera quia inedia et labore fatigatis, cum facile possent, minime succurrerant commeatum et cibaria subministrando, immo extremum agmen carpendo multos ex insidiis oppresserant.

II. « Interfice a viro usque ad mulierem, parvulum, » atque lactentem, bovem, et ovem[3]. » Ipsum hoc Deus Moysi mandaverat illis verbis. « Delebis nomen Amalec » sub cœlo, cave ne obliviscaris[4]. » Acerbissimum hoc fuit anathematis genus, in quo nec personis, nec rebus parcendum fuit, sed omnia omnino perdenda, adeo ut

[1] 1 Reg. xiv, 22. — [2] Ibid. xv, 3. — [3] Ibid. — [4] Exod. xvii, 17.

nihil in usum proprium victores reservarent : istuc porro summæ indignationis argumentum erat, nec nisi in populos execrandorum scelerum reos indici solebat, neque in alios præter Amalecitas indictum legimus.

III. « Dixitque Saül Cinæo : Declinate ab Amalec, ne » forte involvam te cum eo[1]. » Cinæi prognati erant Jethro soceri Moysis, et de Israëlitis multis nominibus optime meriti. Nam primum, quod hic Saül memorabat, illis ex Ægypto desertum intrantibus amice occurrerunt. Rursus in eo prælio, in quo Debora et Barac Regis Hasor exercitum delevere, Anajel, sive Jahel Sisaram ejus belli ducem occidit, hæc autem uxor fuisse dicitur Haber Cinæi[2]. Longe ante hæc tempora floruit in eadem familia etiam Hobab filius Raguëlis Moysis æqualis, qui ab eodem rogatus fuit, ut se ducem Israëlitis per deserta loca vagantibus daret.

IV. « Et pepercit populus Agag, et gregibus ovium, » et armentorum[3], » cætera ferro flammisque consumpsit, quæ vilia minusque sibi utilia credidit. Qua in re haud dubie Saül gravissime deliquit, ut ob hoc delictum merito ipse reprobatus fuerit, et ejus posteri regno spoliati. Factum excusare conatus est Saül prætextu religionis. Vera causa fuit primum Saülis superbia victoriam spoliorum magnitudine, et copia ostentare ambientis. Præterea inconsulta, et vitiosa commiseratio in hominem ex summa altitudine fortunæ gloriæque dejectum, nec tam suo, quam alieno crimine damnatum : postremum cupiditas et avaritia, quæ est idolorum servitus. Verum etsi Amalecitæ hoc bello maximam cladem acceperint, et magnopere imminuti fuerint, certum tamen est plurimos communi excidio subtractos fuisse, et fuga aliave via sibi consuluisse. Amalecitam enim fuisse tradunt Amanum,

[1] 1 Reg. xv, 6. — [2] Joan. iv, 21. — [3] Reg. xv, 9.

quem aiunt, ideo in Judæos Persarum imperio tunc subjectos commotum eosdem delere, et funditus excindere statuisse, quod illatam a Saüle Amalecitis injuriam ejus posteris et popularibus referre peroptaret, quanquam non negant Amanum Mardochæi simul odio huc provectum fuisse.

V. « Pœnitet me, quod constituerim Regem Saül[1]. » Ostendit primum Deus suam supremam potestatem, qua humana omnia agit et versat, Reges extollit et deprimit : proinde Saülem non suo jure, sed ipsius favore et gratia Regem esse. Secundum, dicit se pœnitere, non quia mutaverat consilium, sed quia mutare volebat factum quod Samuël declarat illis ad eumdem Saülem verbis : « Neque enim homo est, ut agat pœnitentiam[2]. » Quorsum ergo ista ? ut nimirum Saül audiens, Deum velle bonum factum suum mutare, ipse sua malefacta mutare disceret. Similibus ferme verbis Deus justo Noë consilium suum de perdendis ejus temporis hominibus aperuit : « Pœnitet, » aiebat, « me fecisse eos, » non quo ipse suam pœnitudinem, qui peccare non poterat, fateretur, sed quo pœnitentiam peccantibus suaderet : quamobrem sancto Patriarchæ simul injunxit, ut peccatores ad agendam pœnitentiam hortaretur, ut si quidem illi ea divinæ indignationis significatione conterriti, delinquere cessarent, ipse delicti pœnam suspenderet.

VI. « Et ecce statuit sibi locum[3]. » Hæc de Saüle nuntiabantur, quod debellatis Amalecitis in Carmelum venisset, indeque in Galgala fuisset profectus. Quod aiunt, Saülem statuisse sibi in Carmelo locum, locus iste fuit, vel ad castra locanda designatus, vel ad dividenda spolia ab Amalecitarum regionibus eo avecta, vel altare fuit ad offerendum Deo sacrificium eucharisticum pro reportata

[1] 1 Reg. xv, 11. — [2] Ibid. 29. — [3] Ibid. 12.

ipsius favore victoria, quod etiam in Galgalis populum fecisse, Saül Samuëli narrabat. Hic rursus Saül sacerdotum officium occupat, et hostias altari infert, quas disperdere debuerat, nec locum sibi pro sacris faciendis constitutum observat.

VII. « Quæ est vox gregum, quæ resonat in auribus » meis[1]? » Hæc Samuël, cui Saül : « De Amalec adduxe» runt ea : ut immolarentur Domino Deo tuo. » Respondit Samuël : at non immolare ista, sed demoliri jussus fueras : nec sacrificare, sed parere debebas : « Melior est enim » obedientia, quam victimæ. » Sed utinam hic finis, video namque te in graviora adhuc scelera hinc ocyus prolapsurum, sicut præterita nocte me Dominus docuit. Quanquam ille, qui est victoria et triumphus populi sui Israël, nec hominem fallit, nec mutat sententiam, nec enim homo est, nec ab homine consilium petit. Sensus est. Quandoquidem Deus tribui Judæ regnum tradere decrevit : idque a diebus Jacob Patriarchæ Judæis promisit, haudquaquam fallet fidem, qui sententiam non mutat.

VIII. « Saül autem apprehendit summitatem pallii ejus, » quæ et scissa est[2]. » Saül, ut aiunt, quoniam regnum nec sibi, nec posteris mansurum, suspicari jam cæperat, Samuëlem rogabat, ut sibi suum successorem indicaret. Respondit Propheta post hoc factum : regnum Israëlis ad illum fore transiturum, qui regiæ vestis summitatem præcidisset, sicut ipse pallium ipsius Samuëlis risciderat. Quare, quum postea Saül ostensam a Davide regii paludamenti oram vidisset, audivissetque sibi fuisse præcisam, velut jam certus, Samuëlis prædictionem in Davide fuisse completam, Davidem illico inclamans : « Nunc scio, *inquit*, quod certissime regnaturus sis, et » habiturus in manu tua regnum Israël. »

[1] 1 Reg. xv, 14. — [2] Ibid. 27.

IX. « Et dixit Samuël, adducite ad me Agag.... et in » frusta concidit eum[1]. » Samuël sua manu Amalecitarum Regem obtruncat, membratimque dissecat : Levitæ, jubente Moyse, idem fecere, fecit et Phinees; nec indignum sua dignitate Propheta putavit manus suas lavare in sanguine peccatoris. Sic facto ostendit, quod antea verbo docuerat, obedientiam Deo gratiorem esse, quam victimas, populique præposteram indulgentiam extraordinariæ severitatis exemplo damnavit. Interim dum audis Regem Amalecitarum nec a Saüle, nec ab ejus exercitu interfectum fuisse, discito, nec Diabolum rectorem tenebrarum harum ab homine vinci potuisse, ab homine, inquam, quem Deus, quod fecisset, dolere se, dixit, nec secus, quam, quod Saüli regnum contulisset : sed a solo Emmanuele ejiciendum fuisse principem hujus mundi, qui, sicut Samuël Agago exprobrabat, probrosam orbitatem in terram sanctorum intulerat.

CAPUT XVI.

I. « Dixitque Dominus ad Samuëlem, usquequo luges » Saül[2]? » Luctum importunum et inutilem prohibet : eo quod Saül decretoria sententia reprobatus, regnoque dejectus fuisset, ut nulla superesset restitutionis, aut reconciliationis spes. Hinc causam luctus discimus, quæ profecto alia non erat, quam quod Saülem, sua opera factum Regem, regno excidisse videret.

II. « Veni, et mittam te ad Isaï Bethlehemitem, pro-

[1] 1 Reg. xv, 32. — [2] Ibid. xvi, 1.

» vidi enim mihi in filiis ejus Regem. » Quemnam ex fratribus elegisset, minime explicuit, quo Propheta intelligeret, hocce negotium caute et secreto gerendum esse. Gessitque Samuël cautissime, ne si res ad Saülis aures pervenisset, non modo Samuëlis, sed Davidis etiam salus in summum discrimen vocaretur. Quæ enim hoc factum consecuta sunt, Saülis in Davidem implacabile perpetuumque odium, et Sacerdotum strages plane ostendunt, Samuëlem haud temere locutum, quando novi Regis inaugurationem Deo mandanti respondit : « Quomodo vadam? audiet enim Saül, et interficiet me. » Provisum ergo fuit ne Davidis unctio cuipiam hominum usquam innotesceret, nec fratribus quidem. Juvenum enim fidei tantæ rei secretum committere summæ imprudentiæ fuisset, præterquamquod palam erat, magnam hinc in Davidem invidiam fore concitandam. Porro secretum in toto hoc negotio cautissime tutissimeque fuisse custoditum, ipsa quæ infra leguntur facta declarant. Et licet Saül aliunde, vel sciverit, vel conjectare potuerit, regnum ad Davidem translatum iri, istud certe ex hoc Samuëlis facto arguere non potuit. Addunt quidam : ideo Samuëli occultatum fuisse hoc interim Davidis nomen, ut interrogatus a Saüle, cuinam hominum regnum sibi, ut præferebatur, auferendum, conferendum esset? Samuël interposito etiam jurejurando affirmare posset, rem plane sibi esse incompertam.

III. « Vitulum de armento tolles in manu tua[1]. » Exposuerat Samuël Domino certum imminere sibi vitæ discrimen, sicunde Saül rem subodoratus fuisset : Dominus, ut periculum averteret, si Samuël, quod in præsenti moliebatur, quovis indicio propalasset, docet, ut dissimulato præcipuo suæ profectionis scopo, sacrificium,

[1] 1 Reg. XVI, 2.

quod in eadem urbe Bethlehem simul offerre statuerat, viæ suæ causam rogantibus prætenderet. Ne ergo mentiretur, vera diceret, neve violaret secreti fidem, quæ dicere nefas erat, sancte reticeret.

IV. « Pacificus ne est adventus tuus? Et ait : pacifi-» cus[1]. » Verba sunt primorum civitatis Bethlehem, quos, credibile est, nonnihil perturbatos fuisse inopinato Samuëlis adventu, indeque suspicari cœpisse, numquid mali, aut ipsi Prophetæ instaret, ut fugeret, aut sibi, ut præmonerentur, sive crimen aliquod in civitate fuisset perpetratum, ut puniretur, aut sacrificio expiaretur, victimam siquidem ab illo duci videbant.

V. « Dixit Samuël ad Isaï. Numquid jam completi » sunt pueri? Qui respondit : adhuc reliquus est mini-» mus, et pascit oves[2]. » David hic erat, qui unus quærebatur. Fratres repulerat Samuël, divino oraculo monitus; hoc enim diserte Scriptura affirmat, etsi nonnulli ex veteri forte traditione dixerint, id Samuëlem indicio olei, quod secum attulerat, cognovisse. Confestim David a pascuis accersitus venit, et ad Samuëlis conspectum introducitur. Samuël adolescentis formam contemplatus, flavamque cæsariem et micantes oculos, statim intellexit, eum esse, qui futurus erat typus et pater magni Regis, quem pater patrum Jacob in suis benedictionibus descripserat : « Splendidiores, dicens, oculi ejus vino[3]. » Christus enim est Rex Regum et verus David, id est « di-» lectus, et amabilis, cujus oculi vident æquitatem[4], » quem laudat Ecclesia gloriosa sponsa in suis Canticis, dicens : « Dilectus meus candidus, et rubicundus. » Tum vero, ait Dominus ad Samuëlem, surge, unge eum, ipse » est enim[5], » simul oleum cœpit in cornu fervere et

[1] I Reg. XVI, 8. — [2] Ibid. 13. — [3] Gen. XLIX, 12. — [4] Psal. XVI, 2. — [5] Cant. V, 10.

affluere, confestim « unxit eum Samuël, » et osculatus est eum. Interim, cum Saüli Davidem substitutum legis, agnosce figuram filii Dei, qui factus homo, omnium hominum parenti successit, et appellatus est secundus Adam. Contemplare simul Gentilem populum ex simili Dei electione Judæorum synagogæ fuisse subrogatum.

VI. « Spiritus autem Domini recessit a Saül, et tabe» faciebat eum Spiritus nequam a Domino[1]. » Postquam David sacra unctione Rex fuit designatus, directus est Spiritus Domini a die illa in eum : Spiritus nempe, qui a Saüle recesserat, id est Spiritus fortitudinis, quod consequentia ejus facta ostendunt. Item Spiritus ille, quem filius ejus Salomon postulavit, Spiritus scilicet sapientiæ et consilii, quem mulier illa Thecuitis laudabat[2]. Item spiritus Prophetiæ, quem ipse David sibi divinitus infusum insinuat et ejus Psalmi testantur[3]. Eodem porro tempore, quo spiritus Dei in Davidem illapsus est, Saülem reliquit. Profecto divini spiritus a Saüle recessum plane demonstrant manifesta ejusdem a Deo apostasia et defectio, plurimaque errata in administrandis rebus tum publicis, tum privatis : regnum enim domumque propriam sua impietate, atque imprudentia pessumdedit.

VII. « Et tabefaciebat eum Spiritus nequam a Do» mino. » Spiritus hic fuit immundus, quo sæpe homines miris modis exagitari videmus, adeo ut ex perpetua vexatione, velut a diuturna ægritudine liquari videantur, ac tabescere.

VIII. « Jubeat Dominus noster, et servi tui quærent » virum scientem psallere Cinnara, ut psallat manu sua, » et levius feras[4]. » Ista Saüli familiares suggerebant arte, vel experimento docti, passiones ejusmodi melodia miti-

[1] 1 Reg. XVI, 14. — [2] 2 Reg. 14. — [3] Psal. XLV, 2. — [4] 1 Reg. XVI, 14.

gari; et ita fieri videmus : nam etsi in dæmonas nihil agere valeant res corporeæ, ipsa tamen corpora ab illis obsessa mutare possunt, et in tantum alterare, ut ipsorum vexationem plus minusve sentiant juxta diversam rerum eisdem applicatarum impressionem. Nihilominus, ut hæc vera sint, adeo ut servi Saüli ex communi sensu melodiam velut naturale maniæ remedium existimaverint. Credo tamen, adhibitas in ipso facto a Davide cantiones et preces fuisse potissimam causam, ut fugaretur malus spiritus, et Rex ejus vexatione et interna pariter ægritudine relevaretur. Hac via primus Davidi ad Saülem atque aulam aditus patuit : et quoniam Rex ejus operam sibi imprimis necessariam existimabat, armigerum sibi illum instituit, ut familiarem haberet. Sic Deus per varios nexus exitusque latentium causarum Davidem ad regnum ducebat.

CAPUT XVII.

I. « Et egressus est vir fortis de castris Philistæorum » nomine Goliath[1]. » Viri hujus omnium Philistæorum fortissimi staturam, armorumque apparatum Scriptura sigillatim describit, ut Davidis victoriam tanto mirabiliorem fuisse ostendat. Et quemadmodum David fere ubique Christum repræsentat, ita hoc loco Goliath Diaboli personam gerit. Quadraginta ergo dies, quibus contra Dei populum, terroribus ac minis dimicavit, designant tempus, quo Diabolus genus humanum oppugnavit, non vi,

[1] 1 Reg. xvii, 4.

nec armis, sed arte sua, alliciendo, terrendo, ac decipiendo, donec ad singulare illud certamen ventum est, in quo a Christo primum in deserto post quadraginta ejus secessus dies, deinde in monte Calvario in fine dispensationis suæ victus et prostratus fuit.

II. « Dixit autem Isaï ad David filium suum, curre in » castra ad fratres tuos[1]. » Isaï de filiorum salute sollicitus minimum fratrem misit, qui militantibus ferret annonam, deque illorum incolumitate et salute patrem faceret certiorem. Hæc scilicet ille cogitabat, alia Deus, qui ex facto maxime illustri et reipublicæ utilissimo communem populi existimationem et benevolentiam Davidi quærebat. Cum enim ad castra venisset, Regemque, et universum exercitum invenisset, gigantis Goliæ conspectu minisque consternatum, Dei zelo accensus fidenter se obtulit certamini, certamque spem fecit victoriæ Dei favore obtinendæ, cujus agminibus impius ille Philistæus jam per dies quadraginta continuos quotidie mane et vespere insultare nunquam cessaverat. Depositis itaque armis, quibus a Rege fuerat indutus solo baculo et funda munitus in campum processit. At at, unde tantus Davidi animus, tantaque audacia, ut cum gigante veterano milite ipse armorum insolens pugnam optaret? Nimirum certo persuasum habebat, in privata fortuna se neutiquam decessurum, nec imperium sibi divinitus decretum ullius hominis arte, aut virtute præripiendum. Noverat etiam ab experto, quales per illapsum spiritum vires accepisset. Cur autem oblatam Saülis armaturam rejecit? Primum, quia inter pastores educatus militaria arma tractare necdum assueverat. Rursus, quia necdum certus erat utrum illa armorum mutatio Deo placeret nec ne. Nec enim sibi omnino persuadebat, ut pastor ad pugnam vo-

[1] 1 Reg. xvii, 17.

catus, non etiam pastoralibus armis pugnare juberetur. Postremum præsenti facto minime congruere existimavit, si regia arma ipse servus indueret, Domini sui futurum cum Diabolo prælium repræsentaturus: præsciebat nimirum humilitate Crucis Christum de Rege superborum triumphaturum. Rursus attende, Davidem ad pugnam cum gigante fuisse delectum: contra, Saülem ejusque exercitum non modo ejus impetum, sed nec aspectum sustinere potuisse. Hoc scilicet illustri symbolo magnifice insinuabatur, neminem quantavis præstantissimæ naturæ prærogativa præcellentem de Diabolo triumphare potuisse, ejusque metu atque potestate genus humanum liberare, ac proinde in solo Christo omnem nostræ salutis, et libertatis spem fuisse repositam.

III. « Lupum, et leonem interfeci ego servus tuus[1]. » Certum est Davidem vera locutum fuisse, etsi non æque certum, utrum ista Saüli, ejusque ducibus persuaserit: incredibile namque videri potuit, adolescentem tantum præstare viribus, ut lupos et leones ferocissimas bestias, quasi per ludum et quavis data occasione, aut concerperet manibus, aut elisis faucibus prosterneret. Mirabile dictu! dixit tamen, et utique fecit David, fecit autem postquam unctionem accepit, eadem Saüli et ejus ducibus retexuit, non ut virtutem suam ostentaret, sed ut rerum gestarum testimonio rebus gerendis fidem faceret. Tropologice. Lupus et leo Diabolum, et mortem repræsentant. Illis animam elisit David, et raptas oves excussit, quia Christus mortem et Diabolum profligavit, et quem voraverant, Adamum reddere coëgit. Si quis rursus inquirat, cur David minime timuerit Goliam, hominem tam immani corporis mole, qualem esse oportuit, qui præter cætera arma thoracem sustineret quinque

[1] 1 Reg. xvii, 50.

millium siclorum pondo. Contra vero expaverit Jesbinob alterum de stirpe Arapha gigantem, qui sane nec vires habuit Goliatho pares, nec æqualem magnitudinem corporis, quantum conjectare licet ex loricæ ejus pondere, quam trecentos dumtaxat siclos æris pependisse Scriptura testatur. Sapientes nimirum animæ, ut Diabolum formident, cujus figuram fuisse diximus Goliam, magis tamen mortem pertimescunt. Et Diabolus quidem magnas habet vires, nullas mors. Diabolus ob naturæ prærogativam omnia corpora movet, nihil mors, cum sit cessatio motus. Certum tamen est Diabolum intelligentibus videri minus timendum, quam mortem, primum, quia Diabolus animæ non nocet nisi volenti. Secundum, quia esto corpori officere possit, raro tamen uti sua potestate permittitur. Tertium, contra Diabolum pugnamus in nomine Domini Dei exercituum, cui Diabolus injuriam intendit, cum ejus imaginem vexat. Mors contra magis nos terret, primum, quia etiam invitos rapit. Secundum, quia ejus ictus inevitabilis est. Tertium, quia mors Dei justitiam et sanctitatem prædicat, quare non nos illam, sed ipsa nos aggreditur in nomine Domini, cui non illa, sed nos injuriam facimus. Quartum, quod cordatos maxime terret, et omnes terrere debet, mortem consequitur Dei judicium, et decretoria sententia vitæ mortisve sempiternæ. Sanctæ nihilominus animæ Dei clementia, et bonæ conscientiæ testimonio fretæ plerumque nec mortem, nec Diabolum pertimescunt.

IV. « Prævaluitque David adversus Philistæum in » funda, et lapide, percussumque Philistæum interfecit[1]. » David illis, ut dixi, armis instructus adversus gigantem procurrit : directoque in frontem ictu eo impetu lapidem funda jecit, ut adacto ad cerebrum saxo

[1] 1 Reg. XVII, 50.

Philistæus exanimatus, e vestigio pronus corruerit. Eo prolapso, institit victor, exertoque hostis gladio caput ejus præcidit. Dixi Goliathum Diaboli figuram fuisse, qua populo Dei infestus occurrit, et insultavit; qua vero in faciem pronus cecidit, peccatorum symbolum fuit : qui enim peccant, « Nesciunt, ubi corruant, percutiun- » tur enim super domum oculorum suorum. »

V. « Et dixit Saül ad Abner principem militiæ : de » qua stirpe descendit hic adolescens[1] ? » Hic obtendunt quidam veterem traditionem, et aiunt : ideo Davidem a Saüle agnitum non fuisse, quia lux quædam cœlestis nativam oris speciem occultaret. Alii tamen multo verius observant Saülem non de persona, sed de stirpe Davidis interrogasse. Vix enim credibile est, illi Davidis personam ignotam fuisse, quem frequenter audierat canentem, ac toties sibi utilem expertus fuerat, quem armigerum, adeoque familiarem tamdiu domi habuerat. Quod ergo Saülem angebat, dubium erat, ne forte is esset, ad quem juxta Samuëlis vaticinium, regnum foret transferendum. Et fortasse quidem non ignorabat, Davidem a tribu Juda originem ducere, at certior fieri cupiebat, utrum esset ea stirpe natus, per quam juxta patrum traditionem regia dignitas ad Judæ nepotes traducebatur, puta, utrum ex Phares familia descenderet. Hanc scilicet Saüli suspicionem injecerant, primum et Davidis indoles regno digna, et tribus nobilissima regnandique cupida : postea etiam vehementissime auxerant ejusdem reportata de gigante victoria, et consecutæ populi acclamationes, et plausus.

[1] 1 Reg. XVII, 55.

CAPUT XVIII.

I. « Et dilexit eum Jonathas, quasi animam suam[1] : » Divino consilio fiebat, ut David Saülis post futurus inimicus, nunc filii ejus Jonathæ amicus fieret. Quo nimirum Davidi aliquod in adversis solatium et auxilium contra potentissimum adversarium provideretur. Tropologice. Saülis mortale in Davidem odium designat synagogæ Judæorum in Christum conspirationem et invidiam, adeo ut ad necem illum quæsierint, et gentibus crucifigendum tradiderint. Hunc tamen Jonathas, id est Apostoli synagogæ malignantium filii dilexerunt plusquam animas suas, quando « ibant gaudentes a conspec-» tu concilii, quoniam digni habiti sunt pro nomine » Jesu contumeliam pati[2]. »

II. « Egressæ sunt mulieres de omnibus urbibus Israël » cantantes : Percussit Saül mille, et David decem » millia[3]. » Non fuit, opinor, harum cantatricum animus, quidpiam Saülis laudibus et existimationi detrahere, id enim summæ impudentiæ fuisset, habebant quippe præsentem. At esto istud quædam fecissent, hoc profecto Saülem movere non debuit, ut benefactorem jam pro hoste habere inciperet. Quanquam non deerant aliæ causæ, quas etiam supra indicavimus, unde conceptum hac occasione odium in apertam et irreconciliabilem inimicitiam postmodum prorupit. Tropologice. Audis Davidis a cæde gigantis, et Philistæorum fuga, reditum plane triumphalem, atque puellarum obviam prodeun-

[1] 1 Reg. xviii, 1. — [2] Act. v, 41. — [3] 1 Reg. xviii, 6.

tium gratulationes? Cogita Christum victorem ab inferis redeuntem, et cœlestes Spiritus, sanctorumque animas illum in cœlum deducentes. Iterum contemplare populum Justorum ex omnibus gentibus congregatum in novissimo die e tumulo resurgentem, atque Angelorum occursum hominibus suæ naturæ reparationem mortisque destructionem gratulantium.

III. « Post diem alteram invasit spiritus malus Saül, » et prophetabat in medio domus suæ[1]. » Id est insaniebat, vaticinabatur tamen, et futura prædicebat, spiritu, quo obsidebatur verba modulante. Quare prædictiones illæ non a divini spiritus impetu, sed a mali dæmonis impulsu prodibant : quæ autem hic vaticinabatur, ex signis sibi naturaliter notis conjectabat, præsertim si, ut aliqui tradiderunt, Saül in eo furore Davidi regnum prophetabat.

IV. « Ecce filia mea major Merob, ipsam dabo tibi » uxorem[2]. » Callidum hoc Saülis consilium fuit, quo David non suo, sed alieno ferro occumberet, dumque nova hac affinitate Regi obstrictus de referenda gratia cogitat, indeque novas pugnandi cum ejus hostibus occasiones quærit, in nova etiam pericula se conjiceret. Nimirum Saül hoc Davidi moliebatur, quod ipse, postmodum Uriæ, ut propriæ scilicet necis auctor fieret.

V. « Dilexit autem David Michol filia Saül altera[3]. » Idem scilicet spiritus, qui Jonathæ Davidis amorem infuderat, sororem impulit, ut eumdem sibi sponsum optaret. Pater filiæ voluntati libens consensit, quod crederet ejus operam ad perdendum Davidem sibi utilem fore. Sed contra accidit, ut ejusdem potissimum ope ille Saülis insidias eluserit. Tropologice. Merob, et Michol geminæ sorores significant synagogam, et Ecclesiam am-

[1] 1 Reg. XVIII, 10. — [2] Ibid. 18. — [3] Ibid. 20.

bas ab uno genitas parente Adamo. David, dum Goliathi et aliorum centum Philistæorùm capitibus Saülis filias sibi stipulatur uxores, Christi figuram expressit, quando synagogam et Ecclesiam sibi acquisivit sponsas, exhibito sui sanguinis pretio. David tandem a Merob filia Saülis majore, quæ Hadrieli nupsit, rejectus minorem Michol duxit. Quia Christum « sui non receperunt, » quare relicta synagoga sponsam sibi quæsivit ex gentibus sanctam Ecclesiam « non habentem maculam, neque ru- » gam[1]. »

CAPUT XIX.

I. « Nisusque est Saül configere David lancea[2]. » Postquam Saül nec filiæ dolis, nec Philistæorum armis Davidem perdere se posse intellexit, rem ipse per se aggreditur, et quod antea frustra tentaverat, nunc iterum lanceam in Davidem ex adverso stantem intorsit. Simili tamen successu : ictum siquidem ille modica corporis declinatione frustravit, proripuitque se domum, inde sine mora in Ramatha ad Samuëlem profugit. Interim missi lictores, dum Davidem domi opprimere sperant, Micholis astu eluduntur.

II. « Tulit autem Michol statuam, et posuit eam » super lectum et pellem caprarum posuit super caput » ejus[3]. » Ita lictoribus Davidem quærentibus respondit Michol ægrum decumbere, simul in lecto jacentem demonstrat. Satagebat Davidi fugienti consulere, adeo ut

[1] Ephes. v, 27. — [2] 1 Re4. xix, 10. — [3] Ibid. 13.

dum satellites ultro citroque discurrunt, et filiæ responsa ad patrem reportant, dum nova mandata capessunt, dum executuri redeunt; David Ramathan, quo contendebat, tute teneret.

III. « Misit ergo Saül viros ut raperent David[1]. » Lictores in Prophetas transierunt : Prophetarum siquidem conspectu divinitus mutati, regnum Davidi vaticinari cœperunt; id enim, ut quidam tradunt, Prophetarum ille conventus occinebat : recinere ergo audita compellebantur. Scilicet istis accidebat a bono spiritu, quod Saül antea passus fuerat a malo, quando « in medio domus suæ prophetabat. »

IV. « Et iratus iracundia magna Saül abiit etiam ipse » in Ramatha, inde in Najoth, et expoliavit se ipse ves- » timentis suis, et prophetavit cum cæteris : et cecidit » nudus tota die illa, et nocte[2]. » Spiritus, qui Saülem, ad prophetandum impulit, etiam induxit, ut regia insignia deponeret humique se prosterneret. Ut nimirum, dum regale paludamentum exuit hac velut tessera regnum Davidi transcriberet, dumque « cadit nudus in ter- » ram, » regno excidisse se testaretur.

CAPUT XX.

« Et ait Jonathas ad David, quodcumque dixerit » mihi anima tua faciam tibi[3]. » Vides, ut Davidem dilexerit. Noverat regnum sibi aliquo jure debitum ab

[1] 1 Reg. XIX, 20. — [2] Ibid. 22. — [3] Ibid. XX, 4.

illo occupandum, nec tantum patris fortunam, quin magis suam ab eodem evertendam, nec tamen occidit, nec patri occidendum prodidit. Immo contra sollicitus omnia pertentat, ut salvum et incolumem habeat, post multa se suamque domum ejus fidei committit, et obtestatur, ut regno potitus, in ea fortunæ altitudine se veterem amicum respectet, sique interim contingat, ipsum e vivis decedere, suis liberis benevolum se præstet, paternæque amicitiæ memorem. Contra perpende quantum David Jonathæ confidat; ut cum omnes Saülis et filiorum conatus clandestina fuga antevertere posset, id tamen exequi nolit, inconsulto Jonatha. Orat, ut patris animum exploret, nec dubitat, quin is vera referat, quando mentiri et fallere facillimum erat, quin et utilissimum videbatur. Merito igitur David talis amici amplexu divellendus « abundantius flevisse » dicitur, « quam Jonathas : » nec enim Jonathas ullum beneficium acceperat a Davide, hic ab illo bene multa. Quanquam lacrymarum causæ præter Jonathæ amorem, aliæ plures occurrebant reputanti, quanta sibi suisque ex ea persecutione pericula et incommoda incumberent, adeo ut inter magna a Deo accepta beneficia, quæ Psalmo XVII. retexuit, istud imprimis retulerit, quod a tanto adversario ipsum servasset.

CAPUT XXI.

I. « VENIT autem David in Nobe ad Achimelech Sa- » cerdotem : et obstupuit Achimelech[1]. » Mirum vide-

[1] 1 Reg. XXI, 1.

batur Pontifici, quod David gener Regis et Chiliarchus, inermis, et solus eo appulisset. Idcirco rogat : « Quare » tu solus? » Factum ille dissimulavit ne si veram causam aperuisset, Sacerdotem reum faceret, quod compertum Regis hostem excepisset hospitio, armisque et commeatu juvisset. Mentitus causam est dispensatorie, responditque : « Rex misit me. » Nec tamen a vero deflexit ex toto : nec enim ex toto falsum erat, Davidem a Rege missum fuisse, quando Rex in causa erat, ut David ab aula excederet et ad sacerdotem profugeret. Et illud, « nemo sciat » rem propter quam missus es, » ex parte verum fuit, si tempus illud respicias, quando Saül consilium perdendi Davidem occultum volebat.

II. « Et pueris condixi locum secretum, et absconditum [1]. » Socios siquidem occultaverat, ne inopinatus militum conspectus Nobæ cives perturbaret : quare credibile est, Davidem non omnino incomitatum accessisse, cum unus, vel alter socius nullam Nobensibus perturbationem afferre posset.

III. « Et respondens Sacerdos ait illi, non habeo pa- » nem solutum [2]. » Id est, quem cuivis liceat comedere. Sic Paulus fœminam obeunte marito solutam dixit, ut possit nubere, cui velit. « Sed tantum panem sanc- » tum [3], » sanctis seu sacratis hominibus concessum : panem propositionis significat, qui et « panis facierum » dicebatur ex eo, quod in tabernaculo ante faciem Domini poneretur. Respondit ergo sacerdos, nullum alium panem suppetere *ad manum*, id est in tabernaculo, ubi hoc negotium agebatur, præter illum, quem proxime a facie Domini ipse sustulerat, nam per singulas hebdomadas panem recentem et calidum substituere tenebatur : et quoniam id suaderet necessitas, hunc panem daturum se

[1] 1 Reg. XXI, 2. — [2] Ibid. 4. — [3] 1 Cor. VII, 39.

respondit, dummodo pueri mundi essent. Merito itaque reprehensi fuere, qui ad Rege Ezechia ad celebrandum Phase vocati legem istam transgressi fuerant. Subdit nihilominus Scriptura : « Et oravit pro eis Ezechias di- » cens : Dominus propitiabitur cunctis, qui in toto corde » requirunt Dominum Deum patrum suorum, et non im- » putabit eis, quod sanctum non fuit mundum ab eis [1]. » Id est, quod paschales victimas immundi comederint. Unde liquet ejusmodi transgressionem venialem fuisse, et facile excusari potuisse vel ob ignorationem legis et bonam fidem, vel, ut in casu præsenti, ob urgentem necessitatem. Credidit ergo eam necessitatem legi præscribere, modo legalis immunditia abesset. Legem certe hoc facto nec a Pontifice, nec a Davide violatam fuisse indubitabile est, cum Dominus utriusque exemplo Judæos discipulis sabbati violationem objectantes refellerit. Porro necessitas, quæ potissime hoc factum excusat, non inde oriebatur, quod sacerdos vel ex propria domo, vel ex foro civitatis panes comparare non posset, sed ex eo quod Davidi fugienti et fugam latere volenti, negotium erat transigendum in tabernaculo, secretissimo videlicet in loco, et quidem quam celerrime, ne cunctando ipse sibi certum periculum crearet, si, quod facile contingere poterat, facti notitia in vulgus manasset : nec vanum hunc fuisse Davidis metum, consecuta Achimelechi sociorumque cædes, et civitatis Nobe excidium non multo post docuerunt.

IV. « Dixitque David ad Sacerdotem : oblatio nobis » permissa est ab heri, et nudius tertius, ex quo egres- » sus sum [2], » quasi dicat. Nullius mihi conscius sum immunditiæ, ob quam a cibis sanctis prohibendus sim. « Et vasa puerorum munda sunt, » indicat illorum con-

[1] 1 Par. xxx, 18. — [2] 1 Reg. xxi, 5.

tinentiam a consuetudine conjugali. « Porro via hæc soluta est. » Hoc dixit David, quod ipse etiam intelligeret præsentem casum lege minime comprehendi, quare nec vetitum esse inedia laborantibus, et longum iter statim ingressuris sacro etiam pane deficienti naturæ succurrere, quando nullus aliunde cibus suppetebat. Tropologice. Quemadmodum David, cum ungeretur, Dominum nostrum præfigurabat Regem unctum oleo lætitiæ, ita nunc dum in comestione sancti panis cum sacerdotibus communicat, Christi sacerdotium adumbrat.

V. « Erat autem ibi vir de servis Saül, absconditus » coram Domino, Doëg Idumæus [1]. » Vocabulum Hebraicum *Neasar* nobis cum Hebræis commune est, et proprie significat actum calcantium oleas, vel uvas in torculari : producta deinde a specie ad genus significatione, quamlibet pressionem, seu coactionem, et coërcitionem designat. Doëg itaque intra tabernaculum coërcitus suam personam, seu præsentiam suppresserat, adeoque illud *Neasar* suppressus, et absconditus verti potest, libens an invitus incertum, fortasse lege astrictus, qua tenebatur peccatum suum legitimo sacrificio expiare.

VI. « Ecce hic gladius Goliath, si vis istum tollere, » tolle [2]. » Nota. Quatuor a Davide gesta, quæ a lege exorbitasse videntur : habent tamen mysticum quid, et arcanum, unde dispensatorie facta credantur. Primum : visus est sacerdoti imponere voluisse mentiendo se a Rege fuisse missum, quando Regem ipse fugiebat. Et iterum Achin Gethæorum Regem fefellit, ut amens et fatuus haberetur, qui plenus erat Spiritu sapientiæ et intellectus. Secundum : panem sanctum manducavit, quem id lex diserte laicis prohiberet, sed nec Levitarum uxoribus et

[1] 1 Reg. XXI, 7. — [2] Ibid. 9.

filiabus permitteret. Tertium, Goliæ gladium, quem olim Deo consecraverat, ad prophanum usum iterum convertit. Quartum : cum posthæc factus Rex arcam de domo Obededom in arcem Sion transferri jussisset, Ephod Levitarum vestem assumpsit. Ad primum et secundum punctum vide dicta superius. Ad tertium : usum hujus gladii licitum faciebat necessitas, quam nullus dubitare potest sancti panis esum licitum fecisse. Ad ultimum : Ephod, seu stola byssina, nec omnis sacra fuit, nec Levitarum adeo propria, ut in quibusdam circumstantiis ejus usum laicis communicare nefas esset. Concessit enim Heli puero Samuëli, cui profecto ante Leviticam consecrationem sacris vestibus uti non licuit. Stola igitur, quam David in translatione Arcæ assumpsit hujus generis fuit, longe diversa ab ea, quam Levitæ in Tabernaculo ministraturi sumere solebant, atque magis diversa ab illa, quæ summi Sacerdotis peculiare ornamentum fuit.

CAPUT XXII.

I. « Morte morieris Achimelech [1]. » Adeo Saül, qui Amalecitarum gentem perdere jussus fuerat, servavit, et Achimelech Pontificem ejusque collegas occidit, utrobique religionis et justitiæ contemptor. Doëg Idumæus hujus cædis primum auctor, deinde executor fuit : is enim et Pontificis cum Davide congressum Saüli nuntiavit, et imperatam ab eodem carnificinam executus est,

[1] 1 Reg. xii, 16.

cæteris impium, et barbarum facinus execrantibus. « Et » trucidavit in illa die octoginta quinque viros vestitos » Ephod lineo. Nobe autem civitatem Sacerdotum per» cussit Saül in ore gladii, viros et mulieres, et parvulos » et lactentes, bovem et asinum. » Hac scilicet cum severitate Saül jussus fuerat in Amalecitas animadvertere, quod ut laudandum si fecisset contra nocentes, sic innocentibus et immeritis pœnam ejusmodi intulisse, horrendum facinus fuit, et omnium Saülis scelerum fere gravissimum. Interim, quod tactum est supra, obstupesce Israëlitarum in suorum Sacerdotum cæde stuporem : qui enim alias pro salute unius hominis, qui Jonathas fuit, tanta cum animorum contentione contra Saülem declamaverant; hic eumdem in Sacerdotum collegium, et urbem inaudita crudelitate sævientem nemo inhibuit, nemo increpuit, vel, ut temperaretur immane decretum intercessit. Scilicet filium Regis servare visum est interesse plurimum, nihil Domini Sacerdotes et urbem perire. Tropologice. Ut iniqua Levitarum cædes Discipulorum Christi persecutiones et necem adumbravit, sic Saül Tyrannorum in eos sævientium figuram expressit. Et quemadmodum Saül in Sacerdotibus nihil pœna dignum reperit præter eorum qualecumque in Davidem studium, ita persecutores professi sunt, nihil se in Christianis odisse præter amorem Christi.

II. « Abiathar fugit ad David [1]. » Filius hic erat Pontificis, qui e manibus Doëg elapsus ad Davidem profugit, et tristem suorum exitum patriæque excidium eidem nuntiavit. Respondit David : « Ego sum reus omnium » animarum patris tui. » Non quo David ejus cædis auctor esset, sed quod Saül non utique eam imperasset, si David ad Sacerdotem non venisset, nec ab eodem ce-

[1] 1 Reg. xxII, 20.

pisset cibaria et arma. « Sciebam, quod cum ibi esset » Doëg Idumæus, procul dubio annuntiaret Saül. » Si scivit, cur non cavit? Scivit utique, quando jam cavere non potuit : occultus enim intra Tabernaculum jacuerat. At si in Tabernaculo morabatur, ergo non religione, sed genere, vel patria Idumæus fuit, nec enim Idumæis et Ægyptiis licebat « ingressus in Ecclesiam Dei [1], » nisi post ejuratos patrios ritus, nec ante tertiam generationem [2].

III. « Mane mecum. » Quasi dicat. Unus idemque amborum hostis est Saül, qui quærit animam tuam et meam. Sed pone metum : « Quia custos mecum » est » Deus, qui misit ad me Prophetam suum et unxit me.

CAPUT XXIII.

I. « Et ait Dominus ad David : vade, et percute Phi» listæos, et Ceilam salvabis [3]. » Abiathar ad Davidem profectus Ephod, seu Pontificis rationale secum attulerat utili consilio, sicut in præsenti casu patuit. Nam cum David dubius hæreret, utrum expediret Philistæos Ceilitarum agrum populantes invadere, consultus per Ephod Dominus : id expedire, respondit, et victoriam promisit et præstitit. Iterum David incertus, an tutum foret Ceilæ se continere, et eo venturum Saülem expectare, audiit, excedendum ab urbe, nec Ceilitis credendum. Quare in sylvas deserti Ziph se abdidit.

[1] Deut. XXIII, 8. — [2] I Reg. XXII, 23. — [3] Ibid. XXIII, 2.

II. « Ascenderunt autem Ziphæi ad Saül in Gabaa » dicentes : Ecce David latitat apud nos [1]. » Gratum utique Saüli accidit, Ziphæos habere suis consiliis consentientes, sibique ad perdendum Davidem adjutores fore sperabat. Quare instat, ut ocyus redeant, ejus omnia diverticula explorent. Callidus est, aiebat, nec facile est incautum opprimere prudentem omniaque circumspectantem, cum non ignoret sibi undique insidias parari, quare nec fixum habet locum, sed huc illuc vagus oberrat : cumque illius diversorium invenisse te, narras, mutavit. Videte ergo, ut vera et certa nuntietis, nam in incertum venire non expedit, ne si nostros conatus iterum eluserit, vulgi jocus et fabula fiamus.

III. « Ivit ergo Saül ad quærendum eum [2], » et felici quidem successu, adeo ut Davidem in eas angustias conjecerit, unde nisi Deus, qui sospitem illum et Regem volebat, hominem opportune adduxisset, qui nuntiata Philistæorum irruptione Saülem inde exigeret, cogeretque intermissa Davidis persecutione ad hostes reprimendos procurrere. Quod hic occurrit vocabulum hebraicum *Senoor* rupem significat, quæ ideo petra divisionis appellata est, quia in medio posita Saülis, Davidisque stationes dividebat : eademque sita est e regione montium Daise; hoc est, *Cervorum*.

CAPUT XXIV.

I. « Et venit ad caulas ovium, quæ se offerunt vianti, » eratque ibi spelunca, quam ingressus est Saül, et dor-

[1] 1 Reg. xxiii, 19. — [2] Ibid. 25.

» mivit illic [1]. » Caverna erat in montibus Engaddi satis ampla, ut socios Davidis, qui pauci non erant, commode capere et occultare potuerit. In hoc spelæum ingressus est Saül, qui repressis Philistæorum incursionibus, intermissam eam ob causam Davidis persecutionem resumpserat. Causam cur solus antrum subierit, Scriptura his verbis indicavit : « Ad tegendos pedes suos, » quæ noster interpres vertit, et « dormivit. »

II. « Et dixerunt ad David viri ejus : hæc est illa » dies, quam dixit tibi Dominus : Ecce ego tradam inimicum tuum in manu tua [2]. » Magna hæc tentatio fuit, quam plures, et graves causæ conflabant, occasio præsens, sociorum consilium, Prophetæ oraculum, propriæ salutis cura, et studium publicæ tranquillitatis. Quin ergo uno ictu telam istam recideret, et negotium uno momento conficeret? Confessus est ipse David cogitasse, Saülem occidere, etsi mutata in medio cursu mente, chlamydis dumtaxat oram præcidit, qua producta suam in Saülem voluntatem testaretur.

III. « Et posthæc percussit cor suum David, eo quod « abscidisset summitatem pallii Saül [3]. » Angor iste ex pietate proficiscebatur, et summa erga Regis personam reverentia, nimirum in mente habebat illud : « Nolite » tangere Christos meos [4]. »

IV. « Et effecit David sermonibus istis, ut viros, qui » erant cum eo, pœniteret [5]. » Illis scilicet rationibus, quibus ipse sibi, sociis etiam persuasit, ut cœptum consilium occidendi Regis damnarent.

V. Postquam Saül speluncam reliquit, « David inde » egressus clamavit post tergum ejus, [6] » simul ostenso abscissæ chlamydis frusto : « Ecce, » ait, « hodie viderunt

[1] 1 Reg. xxiv, 4. — [2] Ibid. 5. — [3] Ibid. 6. — [4] Psal. civ, 12. — [5] 1 Reg. xxiv, 8. — [6] Ibid. 9.

» oculi tui, quod tradiderit te Dominus in manu mea in » spelunca [1]. » Tradidit, inquit, te Dominus in manu mea, non ut occiderem te, nec istud ego ab illo postulavi unquam, sed quod semper optavi, ut populus universus ex evidenti et indubitabili facto perspiceret, alium esse in te animum meum, ac in me tuum, neque me tibi, perinde ac tu mihi, necem machinari, quam cum facile possem, non intuli.

VI. « Judicet Dominus inter me, et te, et ulciscatur » me Dominus ex te, manus autem mea non sit in te, » sicut, et in proverbio antiquo dicitur, ab impiis egre- » dietur impietas [2]. » Idem innuit vulgaris parœmia : a fodiente opplebitur fovea. Saül Davidis dictis immo factis vehementer commotus lacrymas continere non potuit : filium appellat, quem hostem capitalem hactenus habuerat : atque justiorem se agnoscit et fatetur. Compertissima siquidem, et eximia erant Davidis in eum merita, quibus tamen sciebat se neutiquam respondisse.

VII. « Et nunc, quia scio, quod certissime regnatu- » rus sis [3]. » Unde hæc Saüli scientia? Ex eo, aiunt, quod videret in hoc Davidis facto impletum Samuëlis oraculum. Eum scilicet fore Saülis successorem, qui ipsius pallii summitatem præcidisset. Verius alii docent Saülem ejusmodi scientiam hausisse ab iisdem fontibus, ex quibus Jonathas filius ejus eam de futuro regno Davidis notitiam acceperat; quando in agro et in deserto Ziph ante illud factum, cum Davide sic agebat et paciscebatur, ut quem certo crederet regnaturum : ex communi videlicet vulgi opinione et publica fama orta ex minaci vaticinio Samuëlis adversus Saülem, et in dies aucta ex manifesta Dei circa Davidem providentia, quæ vel maxime enituit in persecutione adversus eum a Saü-

[1] 1 Reg. xxiv, 9. — [2] Ibid. 13. — [3] Ibid. 21.

le excitata, et irrito semper conatu exercita, Deo ubique Davidem mirabiliter protegente.

VIII. « Jura mihi in Domino, ne deleas semen meum » post me, neque auferas nomen meum de domo patris » mei [1]. » Atque id se facturum David jurejurando spopondit, et suo tempore præstitit ; nam etsi aliquos Saülis nepotes divino oraculo compulsus Gabaonitis necandos postea tradiderit, reliquos tamen, quos licuit, servavit et benigne tractavit [2].

CAPUT XXV.

I. « Mortuus est autem Samuël [3]. » Interea dum Saül et David inter se certant, alter ut regnum, alter ut vitam tueatur, moritur Samuël Propheta Domini, cujus in universam domum Israël ingentia merita supra ex Scriptura retulimus : ut mirum non sit, si ad ejus funus universus populus convenerit. Hac scilicet cum pompa efferri solebant viri magnis in rempublicam meritis insignes : quare Moysis et Aaronis, Jacobi Patriarchæ et Stephani Diaconi exequias Scriptura refert magno cum planctu, et hominum frequentia fuisse celebratas.

II. « Consurgensque David descendit in desertum Pha» ran [4]. » Hic occurrunt Davidis cum Nabale, et ejus uxore Abigail gesta. Intellexerat David Nabalem in Carmelum ad tondendos greges suos venisse, montem in eadem solitudine Pharan situm, atque per eam occasionem suis familiaribus et pastoribus splendidum instruxisse convivium. Id enim consuetudo ferebat, sive fru-

[1] 1 Reg. xxiv, 22. — [2] 2 Reg 21. — [3] 1 Reg. xxv, 1. — [4] Ibid. 2.

ges colligerentur, sive pecora tonderentur : nam et idem fecisse Absalonem infra habetur, ac simili de causa convivium adornasse, « quasi convivium Regis. » David itaque, quum in vasta et sterili solitudine annonæ inopia premeretur, decem ex sociis ad Nabalem misit oratum, ut indigentibus succurreret. Is, aiebant, quem sospitem optamus, David tibi, tuæque domui pacem apprecatur ; rogat ut mercedem, qualem ipse statueris, solvi jubeas servis tuis, ob navatam pecori tuo operam. Plura profari non est passus Nabal homo rusticus et illiberalis, sed intolerandæ arrogantiæ esse arbitratus, quod mercedem exigerent publici latrones : « Quis » est David, respondit, « et quis est filius Isaï ? » quasi dicat, ille scilicet, quem publicæ pacis perturbatorem Rex ad supplicium jamdiu deposcit, et qui socii ejus? Servi nempe fugitivi et prædones, adeo « increverunt » servi, qui fugiunt dominos suos, » Scilicet ne Davidis legatos vacuos, et sine viatico dimitteret, hujusmodi mercedem solvit, et contumeliis oneravit.

III. « Tunc ait David : accingatur unusquisque gladio » suo[1]. » Eo siquidem responso offensus socios arma protinus expedire jussit, pro deliberato habens, quod solus Nabal peccaverat, universæ familiæ exitio vindicare, ac fortasse fecisset, nisi Nabalis uxor intercessisset. Prudens siquidem, fœmina mala prospiciens ex eo mariti facto secutura, jamque prope impendentia, summa, qua potuit, celeritate amplum commeatum paravit, jussitque servos sine mora antecedere, et Davidis animum occupare oblata ingenti esculentorum et poculentorum copia. Ipsa statim secuta est donis et blanditiis satis instructa. Porro hæc, mirum est, tam secreto geri po-

[1] 1 Reg. xxv, 13.

tuisse, ut Nabalem prorsus latuerint, nec nisi postridie, uxore narrante, ea resciverit.

IV. « Cum autem vidisset Abigail David, festinavit, » et descendit de asino, et procidit coram David in fa- » ciem suam[1]. » Merito hujus fœminæ prudentia laudata est, adeo nihil in actis vel dictis ejus apparet, quod ad propositum finem non fuerit accommodatissimum, eximiam enim animi demissionem ostendit, et summam erga Davidem observantiam, quare flexis genibus submissa fronte obviam venientem adorat, nec nisi petita venia suam causam agere aggreditur, quam quidem adeo eleganter, et nervose perorat, ut David, quid contra opponeret, nihil habuerit, immo dicenti gratias egerit, non quod dona attulisset, licet magnifica, et præsenti necessitati maxime opportuna, sed quod a præcipiti consilio iratum avocasset. « Benedicta tu, res- » pondit, quæ prohibuisti me ne irem ad sanguinem, et » ulciscerer me manu mea[2]. »

V. « Oro te Domine mi : loquatur ancilla tua super » virum istum Nabal, quoniam quale est nomen ejus, » talis ipse est. Nabal est nomen ejus, et conviciandi » vitium cum ipso est. » Nabal igitur conviciatorem significat, maledicum et contumeliosum, adeo ut hodie quoque hoc vocabulum eodem sensu vulgus usurpet : quare iratus quispiam adversario dicere solet, Mnabelno loch, id est contumeliis, seu maledictis et conviciis onerabo te.

VI. « Faciens enim faciet Dominus tibi domino meo » domum fidelem. Cum ergo fecerit Dominus domino » meo omnia, quæ locutus est de te bona, non erit » hoc tibi in formidinem, et in offendiculum cor- » dis[3]. » Hinc apparet, vaticinium de futuro Davidis

[1] 1 Reg. xxv, 23. — [2] Ibid. 25. — [3] Ibid. 28.

regno vulgatissimum fuisse, ut Abigail, illud, quasi rem compertissimam ac certam præsumat. « Faciet, » inquit, Dominus tibi domum fidelem, » id est, ut ipsamet continuo se explicat, « regnum tradet, » nec quale Saüli dedit, infirmum et precarium, sed stabile et perpetuo mansurum. Sic ergo age, ut ea utaris in meum conjugem clementia, quam erga Saülem hactenus exercuisti, cujus injurias admirabili mansuetudine hodie quoque dissimulas. Ita fiet, ut Regem non pœniteat, quæ feceris privatus. Credidit ergo Abigail, Davidem peccaturum fuisse, si propositam vindictam de Nabale sumpsisset, et ipse David Deo gratias egit, et Abigailem laudavit, quod in medio ruentis iræ cursu illum cohibuisset. Judicavit ergo etiam ipse nefas esse, quod cogitabat.

VII. « Cumque pertransissent decem dies, percussit » Dominus Nabal, et mortuus est[1]. » Is videlicet, post decem dies immissa divinitus lue justissime periit, qui decem Davidis sociis causam jurgii intulit iniquissime. Periit, inquam, pœna crimini conveniente, sic ut qui ad aliena mala omnem misericordiæ sensum exuerat, lapidis naturam indueret, atque adeo omnem sensum amitteret. Nabal itaque, qui uxoris gratia absolutus homini pœnas non dedit, proprio scelere damnatus dedit Deo. Porro, sicut justus Deus Nabalis inclementiam et duritiem punivit, ita uxoris humanitatem et misericordiam est remuneratus, nec passus est viduam manere in luctu, sed ad regium thalamum Davidi statim nuptam evexit. Sub idem tempus David etiam Achinoam duxit, postquam Merob, deinde Michol a patre aliis viris traditæ ab eo divortium fecerant. Credibile est hoc Davidem, Deo inspirante, fecisse, quo Patris exemplo

[1] 1 Reg. xxv, 38.

Salomon, ejusque successores suas uxores, nam plures ducturi erant, regere discerent, nec earum blanditiis eo trahi se sinerent, unde vel inviti in idololatriam, et idololatrarum errores et vitia ruere cogerentur. Tropologice. Abigail derelicta, a Davide in sponsam assumitur, quia natio Gentium Christi sponsa facta est, ut « sterilis, quæ non pariebat lætaretur, et multi fierent » filii desertæ, quam ejus, quæ habebat virum[1]. » Achinoam, id est frater meus jucunditas, sive melos, synagogam Judæorum significat, quorum Christus frater est secundum carnem, vera Sanctorum jucunditas, et canticum : hanc quoque Christus sibi copulabit, « postquam « intraverit plenitudo gentium[2], » ut scribit Apostolus.

CAPUT XXVI.

I. « Et surrexit Saül, et descendit in desertum Ziph[3]. » Quoniam ea, quæ intra speluncæ latebras acta fuerant, nec adeo manifesta erant, ut nefas esset eadem in du bium vocare, neque adeo perspecta in eo facto Davidis fides, ut plerique suspicari non possent, illum cæde Saülis idcirco abstinuisse, ne sibi et sociis ingens et inevitabile periculum accerseret, cum et antrum a militari via prope abesset, et in vicinia ad Saülis custodiam excubarent tria armatorum millia, qui, comperta Regis cæde, eam utique inultam minime reliquissent. Credo Davidem Deo supplicasse, ut altera adhuc vice Saülem sibi traderet, non ut insidiatorem vitæ suæ privaret, id

[1] Esdr. LIV, 1. Gal. IV, 27. — [2] Rom. XI, 25. — [3] 1 Reg. XXVI, 2.

enim ille quasi scelus execrandum perpetuo fuerat aversatus, sed ut filiis Israël universis palam faceret, nec regnum se affectare, nec Regis capiti insidias moliri.

II. « Et ait David, quis descendet mecum in castra[1] ? » Nuntiatum fuerat Saüli a Ziphæis Davidem in collem Hachila profugisse. Eo itaque cum tribus armatorum millibus illico profectus collem vacuum occupavit : inde siquidem comperto Saülis adventu David, mutata statione in vicinam solitudinem se conjecerat. Quum ergo Saül non longe abesset, David alta jam nocte castra ingressus Regis tentorium diligenter observavit : indeque reversus suos commilitones compellans : « Quis, *ait*, descendet » mecum in castra ? » Mox assumpto uno Abisaï filio Sarviæ, silentio ad Saülis tentorium repsit. Quumque Abisaï in eum ferrum strinxisset, adolescentis impetum repressit David. Neve alius quispiam de hac re sibi deinceps negotium facesseret, juravit per Dominum in Saülis cædem se nunquam consensurum : nec enim fas esse, Regem a Deo constitutum alia, quam divina perire manu. Hastam dumtaxat et scyphum abstulit, ut haberet testes, quibus suam innocentiam præterito documento Regi approbatam, universo nunc ejus exercitui, adeoque omni populo faceret manifestam. Illud mirum, quomodo David talia ausus fuerit : adeo ut in medios hostes semel et iterum se conjecerit, nec casum pertimuerit, quo quispiam in tanta hominum multitudine ex qualicumque causa expergefactus, venienti vel abeunti occurreret, quod si contigisset, de salute Davidis actum videbatur. Relege, quæ superius circa ejusdem cum Gigante pugnam annotavimus : Davidem videlicet in factis ejusmodi divino consilio rectum fuisse, quare manifestis periculis citra omnem temeritatis et imprudentiæ notam frequenter se objecisse.

[1] 1 Reg. xxvi, 6.

Quod quidem præter alia argumenta, mirabilis etiam et constans in eisdem adeundis, atque evadendis felicitas declaravit. Et in præsenti facto Scriptura confirmat, causam indicans, ob quam nullus in tanta hominum turba Davidis et socii adventum, aut abitum animadverterit. « Quia, *inquit*, sopor Domini irruerat super eos. »

III. « Et ait David : Si Dominus incitat te adversum » me, offeramus sacrificium [1]. » Id est : mactatis hostiis Deum consulamus ambo. Quæ enim ipse facit, eadem suo fieri nutu declarabit. « Si autem filii hominum, male- » dicti sunt coram Domino, » id est execrabiles Deo sunt, et ejus maledictione digni, quippe qui me meosque nituntur ab illius cultu abstrahere, dum in idololatrarum terras migrare cogunt, atque adeo eorum legibus et moribus vivere.

IV. « Et nunc non effundatur sanguis meus in terram » coram Domino, quia egressus est Rex Israël, ut quærat » pulicem unum, et persequatur perdicem in monti- » bus [2]. » Quasi dicat : sin ergo nec Deus te adversum me incitat, nec homines factum laudant, vide ne incassum effundas sanguinem innoxium injusta nece, quasi vero, qui homo sum infimæ sortis, et hoc amplius extorris, et exul, tibi tanto Regi nocere valeam. Sed nec si possim, unquam velim : tuque istuc iteratis experimentis doctus certe ignorare non potes, nec debes negare.

[1] 1 Reg. XXVI, 19. — [2] Ibid. 20.

CAPUT XXVII.

I. « Et surrexit David, et abiit ipse, et sexcenti viri » cum eo ad Achis filium Maoch Regem Geth[1]. » Dixi Davidem plura ausum fuisse, quæ quidem a temeritatis nota excusari non possent, nisi facta dicantur ex peculiari divini Spiritus instinctu : tale profecto fuit, quod hic occurrit. David enim ante aliquot annos ad hunc ipsum Regem Geth profectus, adeo sibi infestum senserat, ut capitis discrimen vix evaserit; evasit tamen, immo ejectus fuit, nec absque ignominia et dedecore, ut qui insanus haberetur, nam talem ipse se finxerat, quo vitæ discrimen præsens ac certum averteret. Nunc vero injuriarum simul, et periculi immemor ad eumdem Achin redit. Excipitur nihilominus humanissime, et hoc amplius oppido Siceleg donatur. Sic Achis Davidem antea repulit inutilem sibi arbitratus, tum quod sibi quidem, suis tamen popularibus oppido magis addictum crederet, tum quod videret in insaniam fuisse prolapsum : nunc vero, quum sciret Davidem a Saüle, ejusque popularibus maxime dissidere, eo quod ab illis magnopere vexatus et gravissimis injuriis affectus fuisset, nec aliunde dubitaret, quin militari prudentia maxime valeret veteranus miles, et dux pluribus exercitus bellis, censuit ejus operam sibi quam oppido necessariam in proximo præsertim bello, quod Philistæorum respublica adversus Israëlitas moliebatur, et paulo inferius Scriptura refert. Quamobrem venientem effuso sinu

[1] 1 Reg. xxvii, 1.

excepit, et illi urbem, quam petebat, libens concessit. Adeo Achis utrobique deceptus est, seu cum Davidem antea insanum credidit, seu cum suis Philistæis ejus operam utilem fore, postea speravit.

II. « Dicebat ei Achis : in quem irruistis hodie? Res- » pondebat David : contra meridiem Judæ[1]. » Plura occurrunt in præsenti historia, quæ dispensatorie a Davide facta, vel dicta credere oportet, ut superius observatum fuit. Cæterum etsi ipso Davidis responso Achis deceptus fuerit, mendacium tamen non fuit : quod enim per ea verba enuntiabatur, verum erat : gentes quippe ex quarum locis prædas egisse se dicebat, promissas Judæis terras occupabant : quare non mentiebatur, quum earum agros populatus, Judæorum regiones vastasse se affirmabat.

CAPUT XXVIII.

I. « Et Saül abstulit pythones, et hariolos de terra[2]. » Pythones dicit vel quorum ventres insidens dæmon ipsorum halitu, et ore verba formabat, vel qui a dæmone per assumptum ab illo corpus responsa petebant, quod hic fecisse mulier pythonissa dicitur. Saül fortasse Samuëlem habuit auctorem, ut ejusmodi hominum genus maleficum exterminaret, vel ipse, quum pius fuit, proprio instinctu id fecit. Saül quippe etsi in cæteris malus, paternæ tamen religionis tenax fuit, adeo ut eo vivente Israëlitæ ab illa minime desciverint, quod profecto nunquam accidit, nisi piis principibus rempublicam administrantibus.

[1] 1 Reg. xxvii, 10. — [2] Ibid. xxviii, 3.

II. « Consuluitque Saül Dominum, et non respondit » ei[1]. » Philistæi in Israëlitarum fines rursus irruperant cum ingenti exercitu, cujus apparatum et numerum Saül contemplatus expavit. Cumque consultus Dominus nullum illi responsum daret nec per Sacerdotes, quorum plerosque sustulerat injusta nece, nec per Prophetas, quos monitores contempserat, ad maleficos, et pythones confugit. Propriam ergo personam mentitus, regiisque insignibus depositis et comitatu relicto cum duobus sociis mulierem adit mortuorum, ut credebat, suscitatricem, rogavitque, ut sibi excitaret Samuëlem. At illa, « quare, » respondit, « insidiaris animæ meæ, ut occi- » dar? » Nec enim ignoras Saülis adversus Hariolos et Divinos edicta, et plurimorum hac de causa cædes, et nunc, quem suscitabo tibi? Itane, credis, an mentiris? Tune mortem timeas, quæ mortuos suscitas, aut alienos casus prævideas, quæ ignoras tuos? fortasse etiam mulier Saülem repulit, quod Samuëlem suscitari rogaret; quem noverat illi suggessisse edita adversus maleficos edicta.

III. « Quumque vidisset mulier Samuëlem, exclama- » vit voce magna, et dixit ad Saül: Quare imposuisti mi- » hi[2]? » Tu es Saül Hoccine dicis? tene a Saüle delusam quereris, quia personam tibi occultavit suam? Quid ergo ille de te dicat? An non vicissim a te deluditur? rogata quippe Samuëlem dare, alium, incertum quemnam offers. Sed jam et istuc expedi. Cur pro uno, quem petebat Samuële, plures, non rogata repræsentat? Quocirca suspicor, mulierem una cum Samuëlis spectro Saülis etiam imaginem vidisse, illaque inopinata specie exterritam in eam prorupisse querimoniam. Et illud perinde incertum: quonam indicio utrumque agnoverit, et al-

[1] 1 Reg. xxviii, 6. — [2] Ibid. 12.

terum ab altero distinxerit? Aiunt igitur, Samuëlis quidem umbram sacro habitu indutam apparuisse; Saülis vero præsentis formam ex regiis insignibus agnitam fuisse : quare ex propria imagine ipsum Saülem a fœmina fuisse deprehensum, ut diceret : « Tu es Saül. »

IV. « Quare inquietasti me, ut suscitarer[1]? » Jam si is, qui apparuit, Samuël non fuit, sed Samuëlis spectrum, plane mentitur affirmans se fuisse suscitatum; nec enim resurgit, qui nunquam cecidit. Sin Samuël hic fuit, utique non erat, cur Propheta rerum suarum gnarus a Saüle suæ suscitationis causam rescire vellet, nec Saül res Samuëli, immo universo Israëlitarum populo notas retexere debuit, ut diceret : « Philistæi pugnant adversum » me, et Deus recessit a me. Vocavi ergo te, ut ostende- » res mihi quid faciam. »

V. « Et ait Samuël : Quid interrogas me, cum Domi- » nus recesserit a te[2]? » Quid istuc? Si hic non erat Samuël, quomodo Samuëlis personam et verba usurpat, qui nec animum, nec corpus Samuëlis habebat? Vel si malus dæmon fuit, atque adeo spiritus mendax et Deo inimicus, quomodo Saüli vera loquitur, et futura ex vero prædicit, et hoc amplius Dei æquitatem prædicat, et Saülis damnat inobedientiam? Rursus si Samuëlis fuit, a mortuorum ergo sedibus evocatus Saüli apparuit, et eo unde venerat, eadem nocte rediit, ut bene constent, quæ Saüli comminatus fuit. « Tu, et Filii tui cras mecum eritis, » id est, sicut ego mortuus sum et mortuorum locis detineor, ita et tu, tuique liberi moriemini, et ad defunctorum receptacula venietis. Vel si idem verum Samuëlis spectrum fuit et malus dæmon, dæmones utique non moriuntur, Saül autem et filii ejus mortui sunt, qua ergo ratione cohærent, quæ hic ab eo dicta referuntur de Saülis et filiorum

[1] 1 Reg. xxviii, 15. — [2] Ibid. 17.

morte, atque eorumdem post illam cum interlocutore mora : postera enim die, qua illi interfecti sunt, utique nec pythones, nec pythonissa vivere desierunt.

VI. « Statimque Saül cecidit porrectus in terram[1]. » Horribili scilicet denuntiatione perculsus et inevitabilis, jamque imminentis interitus objecta imagine velut sideratus, amisso sensu corruit. Sed enimvero vix ulla fuit timendi causa : mortem quippe timere non debuit, cui præsens aderat pythonissa suscitatrix mortuorum. Si quid ergo hujusmodi Saül audierat, meræ nugæ et vana somnia fuerunt. Jam si Saülem recenti leto sublatum a pythonissa suscitari posse nullus credidit, stultus, immo et impius est, qui sanctissimum Prophetam Samuëlem, cujus etiam ossa in cinerem abierant, ab illa suscitatum, aut potuisse suscitari credat. Lusit ergo fabulam python, et ab eo delusus fuit, qui Samuëlem ad ipso suscitatum credidit : umbram itaque et spectrum Samuëlis dæmones Saüli objecerunt; esto Scriptura Samuëlem apparuisse dicat semel hic et iterum in secundo libro Annalium : id enim exponendum est in eum fere sensum, quem a Spiritu sancto intentum fuisse, dubitari non potest, ubi narrat Angelos ab Abrahamo hospitio exceptos, et homines fuisse, et appositos ab illo cibos comedisse, et rursus ubi Josue apud Jericho diversante, Angelum illi evaginato gladio apparentem hominem pariter appellat, utrobique enim, ut alibi frequenter, species rei, non veritas præponitur. Et quoniam Saül divinos et hariolos, quos velut simplicis vulgi deceptores pie sustulerat, impie post adhibuit consultores : idcirco justa Dei ordinatione factum est, ut quod ille maxime horrebat, ab eisdem audiret, suum videlicet, suorumque interitum, atque adeo morientium pœnam ante mortis articulum sustineret. Id

[1] 1 Reg. xxviii, 20.

porro Deus per Ezechielem comminatur illis verbis « Etsi abierit ad Pseudoprophetam ego respondebo ei[1]. » Simile profecto crimen Regis Moabitarum, simili mortis denuntiatione punitum fuit, Deo verba Balaamo dictante. Illud vero, quod spectrum dixit : « Cras autem tu, et filii » tui mecum eritis, » ideo Scriptura retulit, quo intelligeremus, eos qui dæmonum præstigia assectantur, eorumque consilio et voluntate reguntur, ipsorum etiam potestati post obitum fore subdendos, ut æquata utrorumque forte pœnam cum illis sustineant sempiternam.

CAPUT XXIX ET XXX.

Desunt apud S. Ephræm.

CAPUT XXXI.

« Mortuus est ergo Saül, et tres filii ejus[2]. » Facile est causas invenire, ob quas Saül vita demum regnoque spoliatus fuit, cum eædem expresse legantur in primo Annalium libro, et satis constent ex ejus gestis, quæ in præsenti historia suis locis narrantur[3]. Causam vero, cur cum Saüle impio pius Jonathas cæsus fuerit, dicere nec obvium est, sed neque, tacente Scriptura, tutum, esto quidam interpretes triplicem protulerint. Ajunt primum

[1] Ezech. XIV, 4. — [2] 1 Reg. XXXI, 6. — [3] 1 Par. X, 13.

Jonathan Davidi præmortuum, non quod cum illo de regno contendere vellet, sed ne posset. Jonathas quippe, cum viveret, « confortavit manus David[1], » eique maxime favit, etiam postquam ipsum regnaturum credidit. « Tu, aiebat, regnabis, et ego ero tibi secundus. » Alii ad Saülis maledictionem istuc referunt. Quoniam, inquiunt, Jonathas pœnas ob paterni præcepti transgressionem commeritas olim populi intercessione vitaverat, tandem aliquando dedit Philistæorum opera interfectus. Aliqui Jonathan damnant quasi in parentem minus æquum, immo impium, eo quod Davidi regnum et prospera omnia precatus adjecit : « Et eradicaverit Dominus inimicos » David, unumquemque a superficie terræ[2]. » Visus est, aiunt, sperasse et quodammodo optasse sui parentis interitum : nec enim David habuit inimicum illo infestiorem.

[1] 1 Reg. xxiii, 17. — [2] Ibid. xx, 15.

SANCTI PATRIS NOSTRI

EPHRÆM SYRI,

IN LIBRUM SECUNDUM SAMUELIS, QUI ET REGUM SECUNDUS EXPLANATIO.

CAPUT I.

I. « Et factum est, postquam mortuus est Saül[1], ut » David reverteretur a cæde Amalec, et maneret in Sice- » leg duos dies. Die tertia apparuit homo de castris » Saül[2]. » Hic Davidi nuntiavit externi prælii exitum, Hebræis ob cladem acceptam Regisque cædem funestissimum. Incertum quis iste nuntius fuerit, quanquam ipse se Amalecitam esse affirmaverit, ad captandam forte Davidis gratiam, ut qui communem cum ipso haberet hostem Saülem. Illud certum, eum neutiquam dubitasse, quin lætissimum Davidi nuntium afferret, qui capitalis hostis interitum nuntiaret; neve ille de testimonii fide ambigeret, sua Saülem manu occubuisse dixit. Quanquam animadversa Davidis perturbatione, statim subintulit, invitum se id fecisse, nec nisi ipsius Saülis adactum imperio, jamque post letale vulnus desperata illius salute. An vera, an falsa nuntiaverit, juste a Davide interfectus

[1] Vid. D. Guillon, t. viii, p. 176. — [2] 2 Reg. i, 1.

est, tum quod Amalecitam se esse confessus est, Dei proinde sententia communi omnium Amalecitarum anathemati subjectum, tum quod ipse se reum fecit, seu verum, seu falsum affirmaverit. Nec enim Regem occidere debuit, nec si non occidit, sua manu occisum mentiri. Multo tamen propius vero esse existimo, illum Saüli necem neutiquam intulisse, aut ullam intendisse injuriam : id enim ne fieret, milites regium latus stipantes, et armiger præsens utique prohibuissent.

II. « Et præcepit, ut docerent filios Juda arcum[1]. » David, ut vidit suorum ex ea clade consternationem, et auctam indidem Philistæorum audaciam, ut vix quiescere posse viderentur, atque a bello cessare, edixit, ut quibus per ætatem licebat, omnes arma tractare assuescerent, et præcipue ediscerent artem sagittariam, qua Philistæos imprimis excellere proximum prælium docuerat. Edictum ad tribum Juda directum fuit, apud quam David plurimum auctoritate valebat, fuitque publicatum post Saülis et Jonathæ obitum, ambo quippe, cum viverent, tractandorum ejusmodi armorum ipsi peritissimi populum per se exercebant, ut in sequenti carmine David vere et merito dixerit : « Sagitta Jonathæ nunquam rediit » retrorsum, et gladius Saül non est reversus inanis. »

III. « Ecce istud scriptum est in libro Hascir, » in eo videlicet volumine, in quo Cantica et carmina per ordinem descripta legebantur.

IV. « Caprea Israël[2]. » Capream Israëlitidem gentem dicit, sive ob ejus decorem juxta illud Canticorum : « Si» milis est Dilectus meus Capreæ. » Sive quod Caprearum in persequendis hostibus velocitatem imitaretur : qua laude Saülem et Jonathan excelluisse, infra commemorat.

[1] 2 Reg. 1, 18. — [2] Ibid. 19.

V. « Super collibus tuis quomodo fortes ceciderunt » vulnerati[1] ! » quasi dicat. Siccine victi succubuere viri fortissimi : nec profuere locus superior, nec vires corporis firmæ, nec invictum animi robur, sed quos ceperant Gelboë montes, victi, cæsique suis cadaveribus texerunt ! Israëlitarum porro in hac pugna fortitudinem laudàt, ut indicet non militibus virtutem defuisse, sed Duci pietatem, quæ « ad omnia utilis est, promissionem habens » vitæ, quæ nunc est, et futuræ[2] : » nec perinde ejus prælii exitum Philistæis rem fortiter gerentibus, sed Deo scelera Saülis præsertim vindicanti esse tribuendum.

VI. « Montes Gelboë, nec pluvia, nec ros veniant su» per vos[3]. » Non pluvia, quia Saülis cruore maduistis, nec ros, quia tabe cadaverum Jonathæ ejusque fratrum infecti fuistis ; Verba indicant vehementissimam animi commotionem, et ægritudinem. Nec tamen montibus optabat David sterilitatem, sed fidem dolori suo : hic enim feralis hujus carminis scopus fuit. Verisimile namque videbatur Benjamitas (nam de cæteris Tribubus minor suberat suspicio) ad conflandum Davidi populare odium hoc interim vulgasse, gratissimum illi accidisse Saülis regiæque sobolis interitum. Tropologice, David sententiam a Christo in Judæos ferendam præoccupat, illisque in figuram prænuntiat ruinam et vastitatem, quam ille postea ipsis aperte comminatus est prædicens regnum Dei ab eis auferendum, et relinquendam domum eorum desertam propter cædem Prophetarum, et fusum super ipsorum montibus Justorum sanguinem, puta in monte Calvariæ, et in ea urbe, cujus fundamenta jacta fuisse Propheta dicit in « montibus sanctis[4]. »

VII. « Neque sint in vobis agri oblationum, quia illic

[1] 2 Reg. I, 20. — [2] 1 Tim. IV, 8. — [3] 2 Reg. I, 21. — [4] Psal. LXXXVI, 1.

» fractus est clypeus fortium. » Fortium casum cum sterilitate montium recte conjunxit primum, quia perinde ut campi si steriles fiant, nativo ornatu spoliantur, et inculti inposterum squalent, sic Saül et ejus milites fortissimi sui honoris insignibus a Philistæis exuti ignominiosam nuditatem subierant. Iterum. Sicut victores atroci aliqua injuria provocati dirutarum urbium solum sale aspergere solebant, unde perpetua sequebatur sterilitas, squalor et vastitas. Ita David conceptum ex Saülis et Jonathæ acerbissimum dolorem testaturus, hanc ipsam pœnam montibus, in quibus occubuerant, imprecatur.

VIII. « Clypeus Saül, qui unctus erat oleo, » id est occidit Saül et clypeus ejus abjectus est, nec justus scelerum vindex Deus, nec hostis Philistæus sacram unctionem attenderunt, quæ illum venerabilem, ac reverendum alias facere solebat.

IX. « Sagitta Jonathæ nunquam retrorsum abiit, et » gladius Saülis non est reversus inanis[1]. » Jonathæ in arte sagittaria excellentiam prædicat, et Saülis in tractandis armis peritiam, vimque animi et corporis robur : indeque ostendit, quod nec ille telum in hostes frustra torserit, nec iste gladium in quemquam strinxerit, quin alto vulnere confossum prostraverit.

X. « Saül, et Jonathas amabiles, et jucundi in vita » sua, etiam in morte non sunt separati[2]. » Mores nunc laudat utriusque, nec porro dubitabile est Davidem de Jonatha ex sincero animi sui sensu talia fuisse locutum, ejus enim jucundissimam consuetudinem, et suavissimos mores ipsemet expertus fuerat et populi studia pro tuenda ejus adversus parentem causa satis commendabant. At nec dubium esse debet, quin de Saüle paria affirmare potuerit citra ullam veritatis injuriam, modo hæc referri di-

[1] 2 Reg. 1, 22. — [2] Ibid. 23.

cantur ad initia ejus principatus, quando a Samuële unctus est, et coram populo laudatus, et ejus consilio rectus multa pie et fortiter gerebat.

XI. « Aquilis velociores, leonibus fortiores, seu » cum incurrentes hostes invaderent, seu cum fugientes insequerentur.

XII. « Filiæ Israël super Saül flete, qui vestiebat vos » coccino super vestibus polymitis[1]. » Vestes significat varii generis, quas Saül vicinis populis abstulerat, et inter Israëlitidas fœminas diviserat, quarum pars magna puellis virginibus occasione nuptiarum obtigerat. Prædixerat olim Israëlitis Samuël, eum, quem petebant Regem, filias eorum vexaturum : satagebat ergo Saül insitam ex ea prædictione opinionem illorum animis evellere.

XIII. « Et stolis vestris imagines auri superducebat. » Id est, et quas vobis distribuebat vestes illitis auro argentove figuris, vel hieroglyficis symbolis ornabat.

XIV. « Doleo super te frater mi Jonatha mihi amabi» lis, singularis amor in te meus super amorem mulie» rum[2]. » Hæc postrema, præcipua tamen pars est hujus carminis. Nihil enim tantum pupugit Davidis animum, quantum Jonathæ carissimi amici fatum. Quare nec mirum si in ejus complorando casu tamdiu insistit. Diligebat quippe illum super amorem, quo matres filios suos amare solent, perinde etiam amissum dolebat magis, quam mater unigeniti sui acerbo fato perculsa, quo dolore nullus major, nisi, quo Christus mortem nostram doluit, et destruxit moriendo pro nobis.

XV. « Quomodo ceciderunt robusti. » Repetit[3], quæ supra dixerat, vel admirans rerum humanarum vicissitudinem, quod scilicet a summo honoris, ac dignitatis

[1] 2 Reg. 1, 24. — [2] Ibid. 26. — [3] Ibid. 27.

fastigio tantus Rex in tantam ignominiam et contemptionem tam brevi tempore decidisset. Seu dolens communem populi sui ruinam, ac tot fortissimorum virorum funera. Quasi dicat : qui factum, aut fieri potuisse, putas, ut invicti bellatores ac tot gentium victores puta Amalecitarum, Ammonitarum, atque Philistæorum, adeo turpiter victi fuerint, ac Regem et castra simul amiserint.

XVI. « Et perierunt vasa bellica, » vel arma significat, quorum in bello usus : vel ipsos milites, quibus velut instrumentis ad gerenda bella utitur respublica, vel Saülem et Jonathan tam egregios bellatores.

CAPUT II.

I. « Posthæc consulit David Dominum[1]. » Id est post Saülis obitum, ac teterrimam illam ad montes Gelboë cladem. David incertus, quid consilii in eo casu, atque rerum perturbatione caperet, quove se verteret, consuluit per Abiathar Pontificem Dominum, eoque jubente Hebronem concessit urbem tribus suæ primariam. Ibique a contribulibus suis Rex inauguratus fuit, et a Pontifice solemni ritu iterum inunctus.

II. « Abner autem filius Ner tulit Asbosul, et duxit in » Mahanim, Regemque constituit[2]. » Nec enim Davidis facta a Deo electio erat certa, nec si certa et publica perinde certum, et notum tempus ad eam exequendam a Deo constitutum. Hinc ortum inter utramque factionem dissidium in apertum bellum tandem erupit.

[1] 2 Reg. II, 1. — [2] Ibid. 8.

III. « Egressusque est Abner, et servi Isboseth e Ma- » hanim in Gabaon[1]. » Abner Saülis patruus ejusdem Soboli paternam hæreditatem integram manere volebat, cui cum Tribus Juda cum sua factione resisteret ad arma utrinque procurritur.

IV. « Dixitque Abner ad Joab : Surgant pueri, et lu- » dant coram nobis[2]. » Conditionem non abnuit Joab. Dixitque Abneri : si duodecim juvenes in eam dimicationem produceret, parem eisdem numerum se educturum. Dato signo concurrunt, pugnatur, exitus pugnæ : omnes mutuis vulneribus confossi occubuere victores et victi. Credo duces belli eventum ea dimicatione explorare voluisse victoriam horum, vel illorum pro præjudicio accepturi. Nam eam velitationem justum prælium mox consecutum est, in quo Abneritæ a Joabitis cæsi fugatique fuerunt.

V. « Persequebatur autem Asahel Abner[3]. » Frater Joab hic erat, qui cum obstinatius instaret fugienti Abneri, nec semel et iterum ab eo commonitus recedere vellet, ab eodem aversa hasta confossus interiit. Invitus Abner hoc fecit, ut qui nollet cum Asahelis fratribus Joabo et Abisaï suscipere inimicitiam gravissimam, et ut eventus docuit sibi maxime periculosam, Asahel vero immoderati spiritus juvenis gloriam de interfecto hostilis exercitus duce ambiebat immensæ ambitionis pœnam dedit interfectus ipse. Tropologice. Abner Asahelem monuit, hic monentem sprevit : ille prudentis et recte sibi, aliisque consulentis animæ symbolum fuit. Hic dum cupiditati suæ nimium indulget, monentem contemnit et occiditur, peccatorem describit in suum exitium ruentem, dum suis cupiditatibus obsistentes monitores repellit.

[1] 2 Reg. II, 12. — [2] Ibid. 14. — [3] Ibid. 19.

VI. « Num in sempiternum mucro desæviet[1]? » Sunt Abneris verba. Sensus est. Non expedit o Joab, hunc enim alloquitur, ad internecionem usque sævire, idque in fratres. Qui enim hodie hostes aliquando tandem fratres erunt, Tuque si scires regnum ad Davidem ocyus devolutum iri, et utriusque populi unum fore pastorem, gregem ejus neutiquam, ut facis, perditum venires. Joab fratre multo prudentior bene monentem, esto hostem, libens audiit, receptuique statim cecinit, et pugnam diremit, sua arbitratus civium suorum damna.

CAPUT III.

I. « Natique sunt David in Hebron filii[2]. » Undecim Scriptura enumerat : duodecimus Bethsabeæ filius. Parem ergo discipulorum Christi numerum in Davidis liberis agnosce, sicut in istorum parente frequenter illorum magistri figuram es contemplatus. Ex eo sensu excidit unus filius peccati in cunis extinctus, quia ex Apostolorum collegio paulo post vocationem ejectus est Judas filius perditionis, cui suffectus fuit ex Dei electione Matthias, sicut Bethsabeæ filio Salomon Deo dilectus.

II. « Numquid caput canis ego sum hodie adversus » Judam[3]? » Abner ab Isbosetho reprehensus fuerat, quod Resphæ patris sui Saülis concubinæ domum frequens adiret, eam reprehensionem Abner contumeliam et injuriam interpretatus monenti respondit. « Numquid » caput canis ego sum hodie adversus Judam? » Varios et contrarios sensus habere potest hoc Abneris respon-

[1] 2 Reg. II, 26. — [2] Ibid. III, 2. — [3] Ibid. 8.

sum. Primum, ut significet Abner se neutiquam canis loco habendum, adeo ut Isboseth a tecto et consuetudine ejus mulieris jurgio velut fuste canem abigendum putaret. Secundum, cum hæc verba Abner ad Tribum Juda referat sensus esse potest. Equidem non sum caput canis, id est mutum sine mente animal, qui Davidis merita non considerem, et ipsi destinatum divinitus regnum jure deberi non intelligam. Possunt iterum ea verba in contrariam fere significationem flecti, ut hunc faciant sensum. Ego nec canis sum, nec caput canum, militum scilicet, quibus præfectus sum, adeo ut domum tuam custodire et inimicos tuos filios Juda arcere debeamus, quanquam id hactenus fecerimus. Sed quoniam tibi canis sum, id est vilis et nullius pretii homo, quemadmodum tuum istuc factum ostendit, ab hac die canis non ero adversus Judam et Davidem, id est, nec bardus, ut non intelligam quanti sit faciendus David, nec inimicus ut ab hac regia, quam occupas, illum prohibere pergam : « Sed quomodo juravit Dominus David, sic faciam ei. » Isboseth veritus, ne si jurgium porro pergeret, idem, qui Saülis concubinam sibi adjudicasse dicebatur, thronum etiam invaderet, obmutuit.

III. « Non videbis faciem meam, nisi adduxeris mihi » Michol filiam Saül[1]. » Abner, quod Isbosetho fuerat interminatus, actutum exequi statuit. Missis itaque clanculum nuntiis Davidem sollicitat, ut regnum ex divina destinatione sibi addictum capere festinet, pollicitus operam suam ad ejusmodi negotium minime defuturam. Micholis reductionem David Abneri injunxit, quia nec illam repudiaverat, quare nec legem prævaricabatur repudiatæ uxoris nuptias maritis prohibentem. Sed nec Michol Phalthieli nubens Davidem offenderat, fecit enim

[1] 2 Reg. III, 14.

invita, Davidem namque diligebat, patre etiam istuc ægerrime ferente, cujus etiam ab insidiis maritum cum sui capitis periculo liberaverat; fortasse aliis quoque argumentis suam in eumdem benevolentiam testata fuerat. Quapropter David officii esse sui credidit, ejus reditum procurare eo tempore, quo intelligebat, ejusdem promeritis gratiam referre se posse immo et debere. Videbat præterea talem cum defuncto Rege affinitatem ad negotium ab Abnere propositum non parum conferre, quare Micholis reductionem huic potissimum commendandam existimavit.

IV. « Et percussit Joab Abner in inguine, et mortuus » est[1]. » Abner Hebronem profectus inchoatum per nuntios negotium, cum Davide composuerat, redibatque ad suos, quæ in eo congressu decreta fuerant executurus, cum a Joabo fraudulenter revocatus in urbem, ab eodem occiditur. Hujus cædis causa prima fuit, quam Scriptura hic notavit, Asahelis mors, quam fratres inultam manere nolebant. Altera, quia Joab Abneris incrementa damna sua censebat; nec dubitabat, quin eum honoris gradum, quem apud Isbosethum tenebat, apud Davidem retinere vellet: id porro si ad votum succederet, Joab et Abisaï interfecti Asahelis fratres, et ea de causa Abneris hostes, nedum præfecturas, quas habebant, immo nec vitam servare se posse credebant. Quid enim? num Abner fraternæ cædis ultores vivere vellet?

V. « Plangensque Rex, et lugens Abner ait : Numquid » sicut mortuus est Nabal, sic mortuus est Abner[2]? » Nequaquam sed Nabal mortuus est, quod timeret, Abner, quod timeretur. Hic innocens impia nece sublatus, ille nocens et injustus æqua Dei sententia damnatus, homo siquidem ignavissimus, idemque ingratissimus ex apprehensione

[1] 2 Reg. III, 27. — [2] Ibid. 33.

appropinquantis hostis metu exanimatus, justo judicio periit. Tu vero Abner fortissime, quia nullum inimicum formidabas, amicitiæ specie deceptus es, occisus ab eo, qui te maxime timebat. Quare « manus tuæ non sunt ligatæ, » et pedes tui non sunt compedibus aggravati. » Id est dolo non vi oppressus occubuisti, alioquin vim vi repulisses, vel arte artem elusisses ut solebas. Et tu quidem Joabi fratrem ex adverso concurrentem æquo certamine necaveras, hic vero te ad secretum colloquium amice interpellatum, fraudulenter amplexatus confodit: osculum scilicet offerre videri voluit, ut tutus incautum perimeret : salutem ore dixit, manu sicam prætendit. Hujusmodi porro carmine David Abneris funus prosequi voluit non eo solum, quod amici viri et erga se optime animati ægerrime ferebat, sed quod studebat omnem a se perpetratæ cædis suspicionem amoliri, quod etiam consecutus est; quare Scriptura subdit : « Et cognovit universus Israël, quoniam non actum fuisset a Rege, ut » occideretur Abner. » Cæterum videtur a Deo cædes Abneris eo consilio permissa fuisse hoc tempore, antequam Israëlem, quod meditabatur, reduceret, ne quis putaret Davidi regnum non singulari Dei providentia, sed humana industria collatum.

CAPUT IV.

« Duo viri duces cohortis erant cum filio Saül, nomen » uni Baana, et nomen alteri Rechab[1]. » Incidit hoc loco cædes Isboseth filii Saül. Auctores fuere Baana et

[1] 2 Reg. IV, 2.

Rechab Berothitæ, qui, ut quidam aiunt, rei frumentariæ negotium sceleri obtendentes, aulam circa meridiem ingressi Regem in cubiculo dormientem confecerunt; abscissumque caput Davidi per eos dies Hebrone commoranti detulerunt, magnam facinoris sui mercedem accepturi, adeo persuasum habebant fore, ut æmuli Regis necem summi beneficii loco is esset habiturus. Sed enimvero David perpetuus æquitatis et justitiæ vindex sine mora occidi jussit homines sceleratos, qui Regem, et insontem ac dormientem in ipsa regia jugulaverant. Extemplo satellites reos corripiunt, et obtruncant : exectas cadaveribus manus et pedes ad sceleris vindictam in eadem urbe Hebron super piscinam suspenderunt. Isbosethi caput sepulcro Abneris patrui sui illatum est. Fecit hoc David primum, ut omnem a se suspicionem impiæ cædis submoveret. Secundum, ut suam erga domum Saülis voluntatem testaretur. Quod etsi ex virtute faciebat, fuit enim natura mitissimus, rem nihilominus suam hoc facto magnopere promovit : magnam quippe inde clementiæ et æquitatis opinionem adeptus est. Postremum : non decebat Regem Regis mortem relinquere inultam, nec execrabile facinus impunitum præterire, et hoc in sui gratiam perpetratum. Tropologice. Judæi et Gentiles necem Christo, et Discipulis ejus intulerunt, arbitrati se obsequium præstare Deo. Judæi enim Christum occiderunt quasi divinæ legis transgressorem; Gentiles in Christianos sæviebant tanquam rerum divinarum contemptores : utrique religionem tueri se putabant, magnamque perinde a Deo sui laboris et studii mercedem sperabant, neutri tamen justum ejus judicium effugerunt : Judæos enim Christi interfectores dispersit, et Reges gentium Martyrum persecutores exterminavit.

CAPUT V.

I. « Non ingredieris huc, nisi abstuleris cæcos, et » claudos[1]. » Hæc Jerosolomitæ Davidi arcem Sion oppugnanti dicebant : loco siquidem fisi obsidionem ferre decreverant. Sensus est. Heus tu, qui nostram urbem capere te posse putas, cogita tibi cæcos et claudos ante exterminandos esse, quam quod ipse temere tentas, conficias : nam si vel illi soli manserint hanc arcem defendent : ea nempe natura est loci, ut prorsus nec vi, neque fame sit expugnabilis.

II. « Omnis, qui Jebusæum diligit, et claudos, ac » cæcos in clypeo tetigerit, ipse odit animam David[2], » ut sensus sit. Davidem non amat, qui claudis et cæcis infestus est, isque Jebusæis studet, qui hoc genus hominum exterminatum cupiunt. Ita cum antecedentibus cohærebit sequens Jebusæorum adversus eosdem edictum. « Non intrabit cæcus, et claudus in domum. » Tanto igitur minori cura David cæcorum et claudorum, ac miserabilium hominum rebus studebat consulere, quanto iniquius Jebusæos agere in eosdem videbat.

III. « Non ascendas contra eos, sed gyra post tergum » eorum ex adverso Bochim[3]. » Philistæi comperta Davidis electione arma resumpsere, cum minime dubitarent, quin Israëlitæ ductu imperioque novi Regis acceptas sub decessore clades ulcisci cogitarent. Quare hostem instructa acie antevertere decreverunt. Occurrit David consultoque Domino Philistæos ingenti plaga concidit.

1 2 Reg. v, 6. — 2 Ibid. 8. — 3 Ibid. 23.

Cumque resumptis viribus denuo instarent infestis signis, David iterum rursus Dominum consuluit, qui respondit hostem hac vice non directa acie, sed capto circuitu a tergo esse invadendum ex adverso montis Bochim, nec nisi accepto signo, quod ex ejus montis cacumine ipse daret. Signum fuit vehemens vicinæ sylvæ sonitus, quo audito, David ex condicto procurrit in hostem : commissa pugna pulsi Philistæi terga verterunt : fugientes insecuti sunt victores a Gabaa, ubi cœptum fuerat prælium ad Gazer usque, oppidum in finibus Philistæorum positum. Tropologice. Philistæus non ex adverso, sed a tergo invadendus significat inhonestam voluptatem facile expugnari si a tergo oppugnetur, pervidendo quos dolores et quas molestias excepturus sit quisquis occæcatus cupiditate, blanditiis apparentis boni capi se sinat et corrumpi ; tota namque voluptatis vis in facie et extima oris specie consistit. Rursus eodem symbolo admonentur omnes, qui vitiosas animi affectiones cohibere, vel resecare student non tam faciem, cum illæ se offerunt, intueri, sed tergum, id est non esse facile pronuntiandum de earum malitia ex damno, quod in primo exortu non magnum afferre solent, sed ex ea scelerum colluvione, in quam a principio neglectæ, incautos in fine præcipitant.

CAPUT VI.

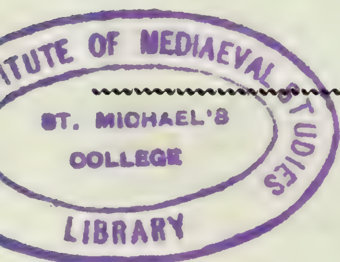
I. « Et imposuerunt Arcam Domini super plaustrum » novum tuleruntque eam de domo Abinadab[1].» In hac

[1] 2 Reg. vi, 3.

translatione Oza dum Arcam, quæ calcitrantibus bobus ipsi casura videbatur, sustinere tentat, eodem temporis vestigio exanimatus est. Subita mors pœna fuit Ozæ divino judicio irrogata, tum quia temere ac sine justa causa Arcam contingere tentavit : tum quia, cum ex præscripto legis Arcam Domini Sacerdotes humeris gestare juberentur, ille plaustro impositam Bobus avehendam commisit cum eo periculo, quod utique cavendum fuisse hujus translationis auctores, aut moderatores admonuit subsecutus casus. Cur autem solus Oza plectitur? Fortasse quia idem huic functioni præfectus omnium maxime tenebatur statas cæremonias discere et observare, secundo quia negligentiæ cæremoniarum, quæ culpa etiam sociorum fuit, propriam adjecit temeritatis et irreverentiæ. Horribili Ozæ exitu David conterritus Arcam, quam in suas ædes transmittere decreverat, mutato consilio in domo Obed-Edom collocavit, etsi post trimestre spatium, quod antea bene sapienterque statuerat, perfecit et in arcem transtulit. Duo in hac secunda translatione præcipua occurrunt. Primum, quod David hanc per occasionem ordinarias vestes mutavit, et lineas assumpsit, quo quidem facto visus est populum monere voluisse, mutare mores illos debere, qui ad Dei obsequium accedunt, et animi candorem, et munditiem quærere. Alterum, quod ante Arcam spectante populo tota corporis contentione saltavit. Fecit hoc pius Rex primum ex gestientis animi affectu, cum cerneret Dei Arcam eo cum honore deduci. Præterea, ut exemplo suo populum ad similem in Dei famulatu lætitiam provocaret illud forte animo revolvens. « Servite Domino in » lætitia. »

II. « Michol filia Saül vidit Regem David subsilien-

» tem, et despexit eum in corde suo [1]. » Nec modo contempsit, sed postea etiam objurgavit tanquam regiæ dignitatis immemorem, suique decoris oblitum : non enim decuisse, aiebat, ut Rex scurrarum more nudus ante servularum oculos et ignobile vulgus saltaret et psalleret. Retorsit convicium David affirmans se viliorem adhuc speciem propter Deum assumpturum, et confidere, suo honori apud illum nihil detritum iri, vel si ad ancillarum servitia sese abjiceret, quin ait, et si id fecerim, « cum » illis gloriosior ero. » Tropologice. Michol synagogæ imaginem præfert Christum Regem suum ad columnam et in cruce nudatum blasphemantis. Et generatim repræsentat impiorum hominum puta Gentilium et Judæorum petulantiam Sanctæ Ecclesiæ et piorum mores irridentium. At enimvero petulanti fœminæ pœna repensa est justa, adeo ut cui os ad contumelias et convicia frequenter pateret, et uterus ad procreandam sobolem clauderetur. « Igitur Michol filiæ Saül non est natus filius usque » in diem mortis suæ. »

CAPUT VII.

I. « Numquid tu ædificabis mihi domum ad habitan- » dum [2] ? » Interea David de construendo templo, ubi Arca Dei tanquam in propria sede locaretur, deliberare cœpit. Consultus hac de re Nathan Propheta Regis votum probavit, deinde improbavit, responditque, ædificium in aliud tempus Deum reservare. Homo scilicet, quod hu-

[1] 2 Reg. vi, 16. — [2] Ibid. vii, 5,

mana primum ratio dictabat, exposuit, idem Propheta, divino afflatus Spiritu, quæ antea laudaverat, damnavit. Ne porro David repulsam ex odio, aut contemptu sui profectam putaret, statim Propheta de divina erga eum voluntate ac benevolentia certiorem facit : et Dei nomine successorem de ipsius stirpe pollicetur, et subdit. « Ipse ædificabit domum nomini meo. In stultitia ejus » corripiam eum in virga virorum[1], » id est opera Adar et Razon Regis Damasci. « Et in plagis filiorum ho» minum, » molestias designat, quas Regibus regni perturbatores creare solent, quasque Salomoni attulit Jeroboam. Et ista quidem in Salomonem proprie conveniunt. Quæ autem de æternitate regni vel Davidis, vel Salomonis attexuntur, in utroque inchoata, atque adumbrata, in Christo certissime ac manifeste impleta et perfecta sunt. Davidis siquidem regnum in Salomone et quibusdam aliis eorumdem posteris continuatum, vere ac simpliciter amplissimum, atque sempiternum evasit in Christo, cui « dedit Dominus Deus sedem David patris » ejus, et regni ejus non erit finis[2]. »

II. « Et sedit David coram Domino, et dixit : Quis » sum ego Domine Deus, quia adduxisti me huc usque ? » Sed et hoc parum visum est in oculis tuis Domine » Deus, nisi loquereris etiam de domo servi tui a longin» quo[3]. » Id est vel a diebus Jacob Patriarchæ, qui regnum Tribui Judæ prædixit : vel in longinquum, id est in longum tempus, ut velis hanc, quam mihi impertiisti dignitatem ad posteros meos transmitti et in mea familia perpetuo manere.

III. « Ista est disciplina hominis. » Id est. Hac lege tenetur unusquisque homo, ut credat implenda, quæ promittis, modo ipse impleat, quæ præcipis.

[1] 3 Reg. xi, 25 ; Ibid. 40. — [2] Luc. i, 32. — [3] 2 Reg. vii, 18.

CAPUT VIII.

I. « Et percussit Moab, et prostravit eos in terram, » et mensus est duobus funiculis eos, quos occidere vo» luit, et funiculo uno pleno eos, quos voluit vivifi» care[1]. » Tropologice. Cum Simeon dicat Christum positum fuisse in ruinam et in resurrectionem multorum in Israël, et Paulus scribat Judæos generatim offendisse in lapidem offensionis, allegoricus sensus hujus loci innuere videtur[2]. Primum, in Christi exaltatione et victoria Judæorum pereuntium numerum duplo majorem futurum. Præterea, virtute Crucis malorum Dæmonum imperium sic labefactatum iri, ut paucis idolorum templis relictis cætera numero duplo majora funditus evertenda sint, quod quidem hodie fieri videmus.

II. « Et percussit David Hadar-Azar filium Rohob » Regem Soba, quando profectus est, ut converteret » manum suam super flumen Euphratem[3]. » Postquam David, Deo ejus cœptibus, quocumque se verteret, perpetuo aspirante, Philistæos domuit et Moabitas, movit contra Syros, commissoque ad Euphratem prælio Hadar-Azar Regem Soba male concidit. Vides in imagine expressam Christi cum Rege tenebrarum ad Jordanem pugnam, Descendit, nimirum Rex noster in flumen : « Et » confregit in aquis capita Draconis[4]. »

[1] 2 Reg. VIII, 2. — [2] Luc. II, 34; Rom. IX, 32. — [3] 2 Reg. VIII, 6. — [4] Psal. LXXIII, 13.

III. « Et tulit David Scolte[1], » quas habebant serv Hadar-Azar : id est torques aureos, vel pharetras.

IV. « Et facta est universa Idumæa serviens David[2]. » Sic tandem pluribus ante sæculis editum oraculum, impletum est, ut Esaü filiorum Isaac major minori Jacobo serviret : Idumæi quippe Esaü posteri erant, qui a Davide superati Jacobi stirpe servire coacti sunt, id est parere, ac tributa pendere.

CAPUT IX.

« Tu comedes panem in mensa mea semper[3]. » Mephiboseth eo tempore, quo Saül, et Jonathas pater ejus occubuere in monte Gelboë, et nutricis ulnis ceciderat, et debilitatis cruribus claudus effectus fuerat : hunc alloquitur hoc loco David, suumque perpetuum convivam creat; adeo nec genus odit, erat quippe Saülis nepos, nec fastidit corporis ex pedum impedimento deformitatem. Christus nempe in eo figurabatur[4]: porro Christi ea benignitas est, ut pauperes ac debiles, id est peccatores et parentum peccatorum sobolem cœcos et claudos, id est ex ignorantia et infirmitate in via mandatorum Dei vacillantes, ab intelligibili sua mensa non excludat, quin et ad illam venire compellat.

[1] 2 Reg. VIII, 7. — [2] Ibid. 14. — [3] Ibid. IX, 7. — [4] Luc. XIV, 22.

CAPUT X.

I. « Tulit itaque Hanon servos David, rasitque dimi» diam partem barbæ eorum, et præcidit vestes eorum » medias usque ad nates, et dimisit eos [1]. » Hunc in modum Hanon tractavit nuntios, quos David ad eum legaverat, ut illum de parentis obitu mœstum solarentur. Nec mirum id ab eo commissum, qui ob ætatem rerum ignarus a suis consiliariis ducebatur. Persuaserunt isti adolescenti, Davidis nuntios ad speciem consolatores venisse, reipsa exploratores esse. Davidis gesta adversus Philistæos, Syros et Moabitas palam testari, quid, homo ampliandæ dominationis cupidus, ea legatione moliretur. Sic inexpertus juvenis, dum fictam belli imaginem timet, verum bellum accendit, sibi regnoque exitiale : ea quippe injuria lacessitus David Ammonitidem invasit, et universam vastavit, habitatores vero horrendis suppliciis mactavit. Sensus allegoricus in Davidis nuntiis Prophetas repræsentat, quos Deus post Abrahami et Patriarcharum obitum ad Judæorum synagogam destinavit consolatores, et doctores : quo illi munere optime functi sunt Christi Salvatoris adventum et regnum illos sperare jubentes. Sed quemadmodum Ammonitæ improborum hominum consiliis inducti repulere Davidis legatos, immo et contumeliis et probris affecerunt : ita Judæi Pseudoprophetarum persuasionibus decepti, Prophetas indignis modis tractarunt. Quanquam non contenti, verbis et factis eos traducere, etiam persecuti sunt, et oc-

[1] 2 Reg. x. 4.

ciderunt; ut merito ipsis Sanctus Stephanus illa coram exprobare potuerit : « Quem Prophetarum non sunt per» secuti patres vestri? Et occiderunt eos, qui prænuntia» bant de adventu Justi [1]. »

II. « Videntes autem filii Ammon, quod injuriam fe» cissent David, miserunt, et conduxerunt mercede Sy» rum Rohob, et Syrum Soba [2]. » Mysticum hujus loci sensum ipse David explicuit in Psalmo, ubi hanc fortasse Regum et Gentium coitionem cogitans dicit. « Quare » fremuerunt gentes, et populi meditati sunt inania? » quæ Apostoli de Christo dicta intellexerunt. In istis ergo Regibus adversus Davidem conspirantibus Herodem contemplamur et Pilatum. Judæos, et Gentiles convenientes in unum adversus Dominum, et adversus Christum ejus: item adversarias potestates et spiritus nequitiæ illos adversus eosdem sollicitantes. Peccavit Hanon tam atroci injuria lacessendo Davidem, eo tempore Regum omnium Chananitidis potentissimum; et gravius adhuc offendit in eo, quod factum minime excusavit : cum enim officiis Davidis animum delinire oporteret, et injuriarum oblivionem petere, quam utique, attento Davidis mitissimo ingenio, facile impetrasset, maluit cum labore summo, maximo dispendio, et argenti talentorum mille jactura auxiliares equitum ac peditum copias conducere a Nisibitis, Aranitis, Aramæis Mesopotamiæ incolis, et ab Idumæis; idque nullo suo commodo, immo cum totius regni maximo detrimento, et suorum Ammonitarum clade, omnium, quas hactenus acceperant, teterrima : prima namque expeditione a Joab, et Abisaï ejus fratre male mulctati, altera ab ipso Davide usque ad internecionem cæsi sunt.

[1] Act. VII, 52. — [2] 2 Reg. X, 6.

CAPUT XI.

I. « Accidit, ut surgeret David de stratu suo circa ves- » peram [1]. » Geminos hic Davidis lapsus Scriptura narrat, quorum causa fuit rerum omnium copia et saturitas, vitaque mollis et delicata, occasio autem incautus mulieris aspectus. Cum enim David pomeridiano tempore e cubili surrexisset, atque ad auram captandam deambularet in tecto. Solarium hoc erat in editissima regiæ domus parte positum, pulcherrimo et latissimo quaqua versus prospectu. Inde viciniæ domus otiose circumspectans, mulierem in propriis ædibus se lavantem vidit. Quidam putant illam purificari voluisse ab aliqua legali immunditia, ejusmodi namque purificationibus Hebræas fœminas assuetas fuisse, constat. Ex eo autem, quod aspectus ille tantum fudit incendium, conjectant ad Regis curiositatem procacitatem mulieris accessisse, nec enim postquam animadvertit illius oculis patere nudum corpus, texit, vel ut pudicam decebat, illico intra conclave se abdidit. Cur istuc? Non ad insipientiam aiunt, sed ad auferendum ab illo thesaurum in ipso absconditum. Messiam enim ex tribu Juda proditurum, omnes norant, et mulier ex regia stirpe nasciturum, ex vero divinabat. Conjecturam futilem non esse, probare conantur ex eo, quod de adulterio interpellata nuntium morata non est, puta deprecando suam et mariti injuriam, et si res ad cujuspiam aures effluxisset, certam infamiam : sua ergo voluntate, non vi, aut donis capta lenonem, quo ducebat,

[1] 2 Reg. xi, 2.

secuta est, libenti utique animo, cum sibi rem ad votum succedere, cerneret, ipsum hoc enim avebat, ut David propria victus concupiscentia eam evocaret.

II. « Mittensque nuntiavit David, et ait concepi [1]. » Porro si regem adire licuisset, Bethsabea utique per se David id significare maluisset, quod sic unde propalatum fuisset, illam in summum famæ, vitæque discrimen conjecisset. Ex eo autem, quod Regem convenire ei concessum non est, discis, hospitem non multorum dierum, sed unius fortasse horæ fuisse Bethsabeæ et Davidis peccatum.

III. « Misit autem David ad Joab, dicens mitte ad » me Uriam Hethæum [2]. » Timebat infamiam David, Bethsabæa etiam mortem. Evocatur e castris Urias, jubeturque domum suam divertere. Negat Urias, decere bonum militem, ducibus humi cubantibus, conjugalis thalami delicias quærere. Perstititque obstinatus in sententia, adeo ut nullis officiis induci potuerit, ut, mutata mente, domum se reciperet, ibique per aliquot dies commoratus, uxoris crimen ea mora velaret.

IV. « Factum est ergo mane, et scripsit David epistolam ad Joab [3]. » Postquam David intellexit Uriæ pertinaciam expugnari non posse, eumdem perdendi consilium cœpit, ne uxor ejus adulterii aliquando convicta necaretur, mandat itaque Joabo, ut ponat Uriam ex adverso belli, ubi necessario illi pereundum videretur, et derelinquat eum, ut percussus intereat. Fecit Joab, quod imperatum fuerat, et Urias a suis desertus, ab hostibus circumventus occubuit. Aiunt quidam : Joabum rerum, quæ in aula gerebantur indagatorem oppido curiosum, clandestinos Davidis cum Bethsabæa congressus antea subodoratum fuisse; indeque conjectasse causam,

[1] 2 Reg. xi, 5. — [2] Ibid. 6. — [3] Ibid. 14.

cur Urias fuisset domum evocatus. Cum vero litteras ab eodem allatas legisset, intellexit innocentis pœnam peti, ne nocentes punirentur. Et mandata quidem executus est, litteras tamen apud se retinuit, ratus se perinde famam et vitam Davidis in manu tenere, quandoquidem putabat, eum se locum in aula Davidis obtinere, qualem Abner apud Isbosethum sibi arrogaverat, adeo ut, sicut ille Isbosethum regno dejicere, illudque in alterum transferre se posse, crediderat, sic ipse cum Davide ex æquo certare se posse confidebat, vimque siqua ab eodem inferretur, vi repellere cogitabat. Ex quo enim Abnerem occiderat, Davidem suspectum habere cœperat, sibique adhuc infensum credebat, sed dissimulare interim injuriam, et vindictam in aliud tempus reservare. Cæterum Davidis testamentum ostendit, quam vere Joabo suorum maleficiorum conscientia istud occineret. Mysticus sensus tria hominum genera in uno Uria designat. Primum Judæos ferentes propriæ perfidiæ et impietatis accusatores sacrarum Scripturarum codices. Secundum Sapientes quosque, si, quod aliis dicunt, ipsi non faciunt, isti enim ex doctrina, quam tenent, arguentur, et eis dicetur, quod servo inerti et otioso regestum fuit : « Serve nequam, ex ore tuo te judico. » Tertium quoslibet peccatores, omnis namque peccator habet in semetipso responsum mortis.

CAPUT XII.

I. « Misit ergo Dominus Nathan ad David, qui cum » venisset ad eum, dixit : Duo viri erant etc [1]. » Cum Propheta partes accusatoris sustineret, nec ullum inveniret competentem judicem, ubi Rex ipse reus agebatur, excogitavit rationem, qua ipsum reum suimet judicem faceret. Parabolam induxit hominis, qui cum pecora et armenta haberet plurima, oviculam vicini pauperis abstulit, et occidit, ut peregrino cuidam mensam instrueret.

II. « Iratus indignatione David adversus hominem il- » lum nimis dixit ad Nathan : Vivit Dominus, quoniam » vir mortis est ille, qui fecit hoc, Ovem reddet in qua- » druplum [2]. » Sic David in eo, quem reum mortis esse judicarat, seipsum condemnavit : recte seipsum, non ita reum furti non magni, quem lex ad restitutionem dumtaxat obligabat, non capite damnabat. Sententiam nihilominus ratam habuit etiam postquam intellexit, eodem qui parabolam composuerat, interprete, a Domino indictum sibi supplicium, quale ipse sibi ignarus statuerat. Nec peccatum suum celavit, sed compunctus corde ingemuit, et ait : « Peccavi Domino. »

III. « Ecce ego suscitabo super te malum de domo » tua [3]. » Significat divinæ sententiæ executorem fore hominem ingratissimum, qualem se David in eo facto ostenderat. Quamobrem sicut ipse magnis a Deo affectus beneficiis, benefactori male responderat, sic ejus ingra-

[1] 2 Reg. XII, 1. — [2] Ibid. 5. — [3] Ibid. 11.

titudinis futurus ultor designabatur homo omnis officii et humanitatis expers, domesticus tamen, et familiaris, arctissimaque necessitudine conjunctus. Manifeste prædicit Absalomis rebellionem et ingentia mala inde secutura. In hanc scilicet mulctam Deus commutavit pœnam capitis, lege taxatam : adulteros enim, et homicidas ultimo supplicio plectendos, lex sanciebat.

IV. « Et dixit David ad Nathan : Peccavi Domino[1]. » Peccavit Saül, et a Samuële correptus, peccasse se, dixit, nec tamen absolutionem meruit : quia etsi peccasse se confessus est, peccandi tamen voluntatem non abjecit [2]. Enimvero contraria Saülis, et Davidis post confessionem opera ostendunt, illos non eodem animo, ésto eadem verba protulisse : David enim malefacta benefactis correxit Saül contra scelera sceleribus adjunxit. Quid? quod Saül peccatum excusavit, et nullum pœnitentiæ documentum dedit. David nullam obtendit excusationem sceleri suo, et malefactum palam damnavit bonis verbis, et bonis factis compensavit, scriptaque delictorum suorum confessione, et perpetuo, dum vixit, luctu peccatores docuit, quid dicere, et quid agere eum oporteat, quem deliquisse, serio pœniteat.

V. « Et vocavit nomen ejus Jedidia [3]. » Ex re natum nomen, « quia Dominus dilexit eum. » Idem ipse postea Salomon appellatus est ex pace, quæ ejus regnum consecuta est : hanc scilicet parenti ejus promiserat Deus, dicens : « Faciam eum requiescere ab omnibus » inimicis ejus per circuitum, et hanc ob causam Salo- » mon [4], id est *pacificus* vocabitur. » Ejus porro nativitas matrem maxima lætitia affecit, tum quia spem regni cum primogenito extinctam, Salomone nascente, resumpsit, tum quia metum ex Davidis pœnitentia conceptum de-

[1] 2 Reg. XII, 13. — [2] 1 Reg. XV, 30. — [3] 2 Reg. XII, 25. — [4] 1 Par. XXII, 9.

posuit. Cum enim frequenter recogitaret, in quales, et quantas angustias suis illum amoribus conjecisset, et qualem, quantumve sui causa dolorem idem in præsenti sustineret, merito timebat, ne ab eo repudiaretur, domoque pelleretur. Quod animadvertens « David consolatus est » eam. » Primum discusso repudii metu, deinde firmata jurejurando fide futuræ Salomonis in regnum successionis.

CAPUT XIII.

I. « VENITQUE Thamar in domum Ammon fratris « sui[1]. » Cum Ammon filiorum Davidis natu maximus Thamarem Absalomis germanam deperiret, nec ullam ad ejus nuptias patere viam, cerneret, Jonadabi patruelis sui fraude in cubiculum introductam oppressit, reluctantem omnino, et injuriam lacrymis frustra deprecantem. Deinde amore in odium converso, repulit, cunctantem, accito famulo, ejici jussit. Illa furens se a fratre injuria tam atroci violatam, conscidit vestem, crines turpavit cinere, impositisque manibus capiti ibat ingrediens, et clamans : donec accurrens Absalom sororem consolatus est, ultore promisso. Hinc natum Absalomis in Ammonem capitale odium, et hujus subsecuta post biennium cædes, et hoc fuit initium earum calamitatum, quibus Propheta prædixerat, vindicandum fore geminum Davidis in Uriam peccatum. Tropologice. Ammon odit Thamarem, quam ante deperibat. Idem

[1] 2 Reg. XIII, 8.

plane cuilibet peccatori evenire necesse est. Talia quippe appetit, quæ tandem execrari et damnare aut suadetur, aut cogitur. Rursus Thamar virgo decora et pudica, puram et sanctam animam repræsentat. Quod autem Ammon puellam violare non potuit, nisi postquam illa cubiculum intravit, ostendit Diabolum non posse animam subigere, nisi ipsa semet ad eum se convertat et sponte sua voluptatis inhonestæ jugo cervicem supponat. Deinde Thamaris simplicitatem, et Ammonis astutiam considera, indeque discito Diaboli artes, et incautæ cujusvis animæ imprudentiam. Diabolus siquidem volens ejus decorem extinguere, quoniam istuc aperta vi efficere non potest, artificio utitur, alliciendo puerilem ejus simplicitatem oblectamentis, nullam specie tenus inhonestatem præferentibus, cujusmodi sunt passiones, quas subtili cogitationum impulsu in nobis excitari sentimus, nec attendimus, quia omni culpa vacare putamus. Tales etiam sunt otiosi sermones, qui ex quodam hilaritatis sensu, vel ex aliquo amoris et benevolentiæ affectu passim usurpantur, item carnis motus, quos ex infirmitate naturæ patimur, vel dæmonum astu objecta somniantibus phantasmata ciere solent. Si quid istiusmodi ipsis accidat, exhorrent animæ Sanctorum; intelligentesque, ejusmodi affectiones esse rudimenta quædam vitiorum, easdemque a recta ratione exorbitare, et puritati mentis officere, anguntur, et ex vehementi tristitia et dolore in lacrymas funduntur, tunicam conscindunt, carnem videlicet duro labore atterunt, et compunctione cordis spiritum discruciant. Caput operiunt, id est pudore suffunduntur, et euntes clamant in toto corde suo ad Dominum, ut de persequentibus se faciat judicium.

II. « Fecerunt ergo pueri Absalom adversus Ammon,

» sicut præceperat eis Absalom[1]. » Absalom servorum suorum ope Ammonem occidit ; suoque facto licet nefario et prorsus execrando, sanctum et adorandum Christi de Diabolo hujus mundi principe judicium expressit, quando discipulorum suorum opera illum foras ejecit, id est idolorum cultum sustulit : et exaltatus a terra omnem hominem traxit ad seipsum.

CAPUT XIV.

I. « Misitque Joab Thecuam, et tulit inde mulierem » sapientem[2]. » Absalom ad Regem Gessur avum maternum profugerat. Joab hoc interim de ejus reditu sollicitus fœminam prudentem ex oppido Thecua accersivit, ejusque opera filium patri reconciliatum ab exilio reduxit. David nimirum Absalomi fratricidæ pepercit, quia ipse homicida fuerat, idem Ammonem incestus cum propria sorore ne reprehendit quidem, quia scilicet ipse fuerat adulter. Quid inde ? Ammonem impunitum Absalom tandem interfecit, ipse in gratiam receptus, patrem e solio dejecit, non occidit, vitam tamen redimere coëgit morte plurimorum, quotquot videlicet cecidere in eo prælio, in quo ipse Absalom occubuit et pœnas, quas non exegerat pater, sero tandem exoluit. Tropologice. Joab, cum non auderet de reditu Absalomis Regem per se interpellare, verba composuit et prudenti fœminæ suggessit, regessit illa Regi, persuasitque, ut filium in gratiam reciperet, et ab exilio revocaret. Joab Justorum

[1] 2 Reg. XIII, 29. — [2] Ibid. XIV, 2.

modestiam, atque prudentiam adumbravit, hanc scilicet rationem inire solent Deum oraturi. Cogitant prius, quæ ipsos decet postulare; tum, quæ sibi postulanda intelligunt in gemitu cordis sui desiderant : attamen cum vereantur ipsi per se recta Deum petere, et rogare, conceptas preces et sua vota divinæ gratiæ committunt ad conspectum Altissimi perferenda, id est, quod Apostolus scribit : « Spiritus adjuvat infirmitatem nostram, » nam quid oremus, sicut oportet : nescimus; sed ipse » Spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus : » qui autem tangit corda, scit quid desideret Spiritus, » quia secundum Deum postulat pro Sanctis[1]. »

II. « Ancillæ tuæ erant duo filii, qui rixati sunt adversum se in agro : et percussit alter alterum, et interfecit. Et ecce consurgens universa cognatio adversum ancillam tuam dicit : trade eum, qui percussit » fratrem suum, et occidamus eum[2]. » Parabola est, quam Thecuitis vidua a Joabo acceptam Davidi recitavit, ubi primum observo, quod tametsi istiusmodi historiam simulabat ad excitandam Davidis erga Absalomem commiserationem, multa tamen interserit, ex quibus idem intelligat, sibi utile non esse liberos habere extorres, et per principum vicinorum ditionem errantes, illos quippe esse reipublicæ columina, sine quibus nec ipsi Davidi regnum firmum et stabile consisteret. Talia deinceps attexuit, ut Davidem artificii ignarum eo tandem perduxerit, ut interposito juramento promitteret, superstitis se filii incolumitati omnino provisurum. Tum vero mulier, quod hucusque per ambages, ac tormenta verborum contendebat, plane, libereque explicat et fortiter urget. « Quare, *inquit*, cogitasti hujuscemodi » rem contra populum Dei, quasi qui delinquas, » id est,

[1] Rom. VIII, 26. — [2] 2 Reg. XIV, 6.

quasi putes te delinquere revocando Absalomem, cum reipsa magis delinquas obsistendo voluntati populi Dei. Quo videlicet intelligeret eam agendi rationem a multis non probari, et populum universim Absalomis absentiam admodum ægre ferre. Istud porro vulgi erga Absalomem studium et benevolentiam, illi imprimis corporis, qua mirifice excelluit, forma comparabat, subdit enim Scriptura : « Sicut Absalom non erat pulcher in omni » Israël, » hinc factum credo, ut populus externa illa specie captus, illum eximie coleret, et admiraretur. Quod quidem etiam facto paulo post ostendit, Absalomi quippe regnum invadere conanti, omnes universim tribus mirabili consensu, nulla interposita mora, statim obsecutæ sunt. Nota verba illa : « Quare locutus est etc. » aliter verti posse sic : « Quare locutus es o Rex istud » quasi obligatus, » id est peccato obstrictus, seu peccator, quasi dicat, agis et loqueris, quod loquuntur et agunt peccatores : dixisti, dictumque retractare ex mera pertinacia non vis, quod boni viri non faciunt.

III. « Omnes morimur, et quasi aquæ dilabimur in » terram, quæ non revertuntur. » Urget propositum eo argumento, quo ipsemet David se, suosque familiares de obitu filii Bethsabeæ mœrentes, solabatur : « Numquid, aiebat, potero revocare eum amplius, ego vadam magis ad eum, ille vero non revertetur ad me. » Hunc discursum hic promovet Thecuitis. « Omnes, ait, » morimur, » sic et Ammon mortuus est, nec interfectoris mors vitam interfecto restituet, nec ipsi proderit nostra de ejus obitu mœstitia, non ille ad nos redibit, ipsi eum sequemur. Hæc te olim dicere solitum memini, quid, num non sapienter? Aut quod sapienter dixisti, hoc agere, stultum putas?

IV. « Nec aufert Deus animam, sed cogitando cogitat,

» ne homo ipsi pereat. » Dei naturam imitandam proponit, cujus tanta est clementia, ut nolit quemquam perire, etsi quidem rei puniendi sint, ex duobus molentibus unum aufert, et alterum relinquit; id est ex duobus in eodem delicto deprehensis alterum corripit, et alterum dimittit. Ubi rursus ad scopum parabolæ instat, ut Rex Dei sententiam sequatur, nec velit perditum ire, quem ille sospitem volebat : Absalomem perinde reum esse, ut Ammon fuit, nihilominus huic Deum eripuisse vitam, mortem vero illius in aliud tempus distulisse.

CAPUT XV.

I. « Et posthæc fecit sibi Absalom quinquaginta Tabellarios, qui præcederent eum[1]. » Hinc cœpta est Absalomis in optimum parentem conjuratio, quam Davidi Nathan Propheta multo ante prædixerat. Tabellarii sunt, quos *Phoruncos* appellamus, sunt autem Cursores, quorum opera viri principes utebantur, si quid volebant ab absentibus celeriter sciri, vel ipsi ab illis rescire.

II. « Post quatuor annos dixit Absalom : vadam, et reddam vota mea in Hebron[2]. » Quo facilius pio parenti imponeret, pietatem obtendit. Jerosolymam civitatem Sancti relinquit et Hebronem conjuratorum stationem concedit, inde adversus patrem infestis signis rediturus. Habes in Absalomis facto populi Judæorum

[1] 2 Reg. xv, 1. — [2] Ibid. 7.

expressam defectionem, quando, legis zelum prætexens, in Christum insurrexit et occidit : deinde ab ignominiosæ mortis specie scandalum passus, montem Sion in quo Christus constitutus fuerat Rex, id est Ecclesiam deseruit, et Hebronem migravit, id est paternas suas traditiones repetiit, et Prophetarum oracula, et Christi Evangelium abjecit. Inter hæc admirabilem Dei sapientiam considera, pœnas pro ratione scelerum moderantem. Peccaverat David in Uriam sibi familiarem et in diuturna illa Saülis persecutione, atque temporum acerbitate perpetuum socium et commilitonem, ergo a familiaribus, et domesticis pœnam descendere justum fuit. Ex quo igitur Urias occiditur, Bethsabeæ filius statim moritur, Ammon temulentus opprimitur, Absalom ejus interfector rebellat, et in ipsa rebellione trucidatur, Adonias ambitus accusatus fratris sui Salomonis sententia damnatur. Hic iterum observa alteram Dei justissimam dispositionem, exequentis sententiam, quam David in seipsum tulerat ignarus. Interpellatus enim a Propheta, qua pœna dignum judicaret divitem, qui pauperi oviculam rapuerat ? Respondit : « Ovem reddet in quadru- » plum. » Vides hic, ut David pro unius Uriæ cæde quatuor filiorum morte fuerit mulctatus.

CAPUT XVI.

I. « Cum paululum David progressus esset a loco, ubi » adoraverat, occurrit illi Siba puer Mephiboseth cum

» duobus asinis, qui onerati erant ducentis panibus, et » centum alligaturis uvæ passæ, et centum formellis ca» sei, et utre vini[1]. » Qui servus Mephibosethi hic dicitur, Saüli avo ejus alias servierat : rogatus de domino suo, perfidiæ et ambitus illum accusavit, jure an injuria incertum; responditque Mephibosethum in urbe remansisse, ut qui ablatum avo regnum, sibi restituendum, speraret, quando inde pulsum videbat invasorem. Rex attributa Mephibosetho prædia abstulit, et Sibæ addixit, seu quod ejusdem in se officium remunerari vellet, seu quod de domino suo illum vera detulisse crederet. At delatum, incognita causa, bonis mulctasse utique justum non fuit.

II. « Venit ergo usque Bahurim, et ecce egrediebatur » inde vir de cognatione domus Saül nomine Semeï, » procedebatque egrediens, et maledicens[2]. » Nec Davidem maledictis solum incessit, sed et lapidibus appetiit. Facinus attentis circumstantiis personæ, ac temporis atrocissimum fuit. Nec porro David prorsus dissimulandum censuit : quin moriturus Salomoni præcepit, ne omnino inultum relinqueret. Tropologice. David Jerosolyma excedens Christum manifeste figuravit, ex eadem urbe in passione egredientem. Semeï igitur Judæorum Sacerdotes et Scribas expressit, Dominum cruce oneratum, et post, ex ea pendentem, blasphemantes.

III. « Et ait Rex : dimittite eum, ut maledicat[3]. » Cum filii Sarviæ Joab, et Abisaï Semeï audaciam, ac impudentiam non ferendam putarent, et hominem persequi et confodere pararent, prohibuit mitissimus Rex, docens ejusmodi negotium non armis conficiendum esse, nec humano tractandum consilio, sed cum Deo imprimis transigendum : multoque magis expedire patientiæ et man-

[1] 2 Reg. xvi, 1. — [2] Ibid. 10. — [3] Ibid. 21.

suetudinis officiis ejus gratiam demerere, quam acceptas injurias persequi. « Dimittite, *inquit,* eum ut maledicat, utique non immerenti, agnosco scilicet crimen meum : nam esto Saülis sanguinem, ut iste me accusat, neutiquam fuderim, certe vitam Uriæ per summum nefas ego eripui. Agnosco etiam et sequor æquissimum Dei judicium : quod enim eo peracto scelere statim comminatus fuit mihi per Prophetam Nathan, nunc per istum Semeï exequitur; nec enim illum adversum me innocentem provocasset.

IV. « Et ait Achitophel ad Absalom. Ingredere ad con» cubinas patris tui[1]. » Achitophel metum populi prætendit, cum solus ipse metueret, ne si Absalom cum patre in gratiam rediret, ipse suæ perfidiæ pœnas daret : et instat, ut Absalom tali injuria parentem afficiat, quæ, omni reconciliationis spe sublata, rebellionis fautores tutos efficeret in futurum, in præsenti vero populum suapte natura rerum novarum cupidum ad defectionem animaret, comperta Absalomis in eo negotio constantia. Nec puduit improbum adolescentem pessimi senis consilium exequi, et quidem in oculis totius urbis, in solario videlicet regiæ domus, in conspectu Solis, sicut olim Dominus per Prophetam Davidi prænuntiaverat. At tu impurissime Absalom qui omnem pietatis et verecundiæ sensum exuisti, audi quod dicam : si Jacob ille patrum pater cum primogenito suo Ruben dissimulare non potuit illatum uni ex suis concubinis stuprum, adeo ut acceptam injuriam persequi nunquam destiterit, etiam postquam ejusdem in protegendo Joseph operam rescivit. Tu ne, qui vitam fratri eripuisti, patri regnum, et pudicitiam concubinis ejus decem, impune laturum se scelus hoc omne confideres? Nisi enim impunitatem sperasses istuc ausus non fuisses.

[1] 2 Reg. xvi, 21.

CAPUT XVII.

I. « Dixit ergo Achitophel ad Absalom : Eligam mihi » duodecim millia virorum, et consurgens persequar Da- » vid hac nocte[1]. » Hujusmodi consilium suggessit Achitophel, ejusque executionem credidit adeo necessariam, ut ea neglecta, spem omnem rei bene gerendæ continuo abjecerit, simul domum reversus, quasi jam damnationis suæ certus, propriis sibi manibus mortem consciverit. Consilium porro Achitophelis utile fuisse, illique rerum articulo opportunum, ipsa Scriptura testatur, et idcirco ab ultrice Dei providentia ad Absalomis exitium fuisse dissipatum. Nec vero dubium erat, quin, ut ipse Achitophel bene conjectabat, Davidis copiæ eo tempore exiguæ, nec tam ad pugnam, quam ad fugam dispositæ : quid? Quod ex more transmigrantium sarcinis impeditæ, et longo citatoque itinere defessæ, a pluribus armatis, paratisque facillime opprimi potuerint. Iis porro deletis et sublato Davide, uno eo prælio cum adversa factione debellatum fuisset. Tropologice. « Achitophel, » quo rebus suis desperat, et supplicii ignominiam laqueo antevertit, Judæ Ischariotæ figuram prætulit, cum rejectus a Principibus Sacerdotum e templo recessit, et commune odium suspendio præcurrit.

II. « Et dixit Chusaï ad Absalom : Non est bonum » consilium, quod dedit Achitophel hac vice[2]. » Hic est ille Chusaï Arachites, quem David secum venire paratum

[1] 2 Reg. xvii, 1. — [2] Ibid. 7.

remisit ad Absalomem, ratus, ejus in Senatu præsentiam oppido sibi utilem ad evertenda Achitophelis consilia, quem sciebat sibi infensum, et Absalomi valde addictum : quod ille quidem egregie præstitit, ejus potissimum opera omnem illam conjurationem dissipante Deo. Chusaï Davidis amicus, et ab eodem Jerosolymam ad rebelles remissus Apostolos repræsentabat ad Judæos a Domino ideo remissos, ut populum perduellem ad obedientiam reducerent, et Pharisæorum refellerent errores, perversasque Scribarum opiniones evellerent.

III. « Nathan, et Achimaas stabant juxta fontem fullonis[1]. » Davidis exploratores erant, qui inde digressi a fœmina quadam recepti sunt, et in Cisternam demissi, insequentes Absalomis satellites fefellerunt; mox resumpto itinere Davidem fugientem assecuti renuntiant, quæ in Senatu acta fuerant, et suadent, ut Jordanem transmittat. Habes hoc loco pluribus descriptam symbolis nostri baptismatis figuram. Davidis milites duo duos designant in Christum credentium cætus Judæorum et Gentium. Ambo juxta fontem, qui Christus est, « fons ille patens » domui David, » consederunt, ambo a suis popularibus exagitati Jordanem trajiciunt, id est baptismatis aquas subeunt, haustoque novo spiritu tyrannos persequentes non pugnando, sed ut a suo duce didicerant, moriendo superarunt.

[1] 2 Reg. XVII, 17.

CAPUT XVIII.

I. « Præcepit Rex Joab, et Abisaï, et Ethaï dicens : » servate mihi puerum Absalom[1]. » Hæc dicebat, quia de victoria non dubitabat : noverat enim rebellionem Absalomi minime processuram, nullum proinde sibi ab ea procella vitæ, aut dignitatis damnum pertimescendum. Istuc porro Davidi notum fuisse, liquet tum ex iis, quæ in ejus Psalmis ipsi a Deo promissa leguntur, tum ex verbis Prophetæ, hanc ipsam vexationem prædicentis. De propria igitur salute securus Absalomi timebat : quapropter suis ducibus militiæ præfectis illum etiam atque etiam commendat : sed frustra, Absalomem namque de quercu pendentem Joab conspicatus, adacto in viscera telo confodit. Idem nempe, qui illum non ita pridem parenti reconciliaverat et profugum ab exilio reduxerat, ac beneficiis bene multis affecerat, quibus tamen improbus et ingratus Absalom adeo male respondit, ut Joabi quidem agros incenderit, et optimo parenti regnum et vitam auferre tentaverit. Quapropter vita indignum Joab credidit, et damnata patris indulgentia, et contempto Regis præcepto, Absalomi finem vivendi dedit, ut bello finem daret : quare subdit Scriptura Joabum, illo sublato continuo pugnam diremisse, et cecinisse receptui. Sic nimirum divina sapientia rem disposuit, ut ab optimo benefactore Absalom infesto telo appetitus et confixus, sui exitii causam moriturus intelligeret, non aliam fuisse, quam ingrati animi vitium. Postremum observa, Dei ultricem

[1] 2 Reg. xviii, 1.

justitiam crimina quidem aliquando dissimulare, impunita vero nunquam relinquere. Qui ergo Absalomem Jerosolymæ in solario peccantem non vidit, in saltu vidit sub quercu transeuntem : nec enim sine extraordinario Dei concursu tunc fieri potuit, ut Absalomis capillitium momento temporis in funem texeretur, qui hominis corpus armis etiam grave ab arbore pendulum tamdiu sustineret.

CAPUT XIX.

I. « Porro Rex operuit caput suum, et clamabat voce » magna : fili mi Absalom, Absalom fili mi[1]. » Usque adeo filium impium pius pater amabat, nec vero tanti facit, se sceleratas ejus manus evasisse, ut non oppido magis doleat, illum in suo scelere periisse. Hic porro Dei clementiam et mansuetudinem ex hominis facto æstima, et cogita quanto magis « alienum, et peregrinum ab eo » opus sit irasci, nec utique illum delectari in perditione » populi sui, nec ejus ruina lætari[2]. » Iterum observa Davidem Absalomis et Ammonis interitum luxisse, non item Bethsabeæ filium in cunis extinctum, immo matrem, ac domesticos de ejusdem obitu mœstos consolatum fuisse. Scilicet innocentem parvulum non doluit de utero translatum ad tumulum, ut quem cogitaret non pœnam, sed finem pœnæ invenisse, quæ est enim vita hominis nisi « labor et dolor, vanitas et afflictio spiritus, » peccatores autem filios et in flagranti delicto mortuos merito

[1] 2 Reg. XIX, 4. — [2] Esdr. XXVIII, 21.

flevit, mors quippe talibus vitam, et vitæ spem eripit. Nam qui in peccatis moritur, resurrectio ejus gehenna est, « nec enim impii resurgent in judicio, neque peccato-» res in concilio justorum[1]. »

II. « Confudisti hodie vultum servorum tuorum, qui » salvam fecerunt animam tuam[2]. » Hæccine loqueris Joab, et ais homines Davidis animam salvam fecisse? Non isti, sed ille Davidem servavit, qui Absalomem perdidit, ejusque exercitum dissipavit, et conjurationis socios alios pro ipsarum merito sustulit, alios pro suo arbitrio interim vivere permisit. Dei scilicet nutu atque consilio hæc et gesta, et provisa sunt omnia.

III. « Juro enim tibi, quod si non exieris, nec unus » quidem remansurus sit tecum nocte hac[3]. » Hæc Joab dicebat, qua mente dixerit non satis constat. Davidem enim, ut supra annotavi, suspectum habere cœperat, ex quo Abnerem ipse interfecit : et quanquam eo facto vehementer offensus, injuriam dissimularet, illum tamen ultionem in aliud tempus reservare. Nunc vero certus, militiæ præfecturam Amasæ destinasse, sibi eo magis timere cœpit. Quare valde credibile est, Joabum ista locutum, non quo Davidi studeret, aut rerum ejus cura tangeretur, sed ut milites, sibi cæteroqui studiosos, sub signis haberet, quorum favore fortunam suam sustinere se posse confidebat, et armis Davidem, siquid contra moveret, repellere. In hunc scilicet scopum, aiunt, Joabum epistolam etiam de cæde Uriæ ad se missam servasse, quod supra tetigimus; opportunam nempe putabat, ad concitandum adversus Regem populi odium.

IV. « Et dixit Semeï, idcirco hodie primus veni de » omni domo Joseph[4]. » Quasi dicat, mea opera factum est, ut tribus Joseph, meique contribules Jeminæi eidem

[1] Psal. I. — [2] 2 Reg. XIX, 5. — [3] Ibid. 7. — [4] Ibid. 20.

confæderati, tibi antea rebelles ad tuas modo partes transierint. Hæc verba arrogantiam olere visa sunt Abisaï, quare Semeï suppliciter veniam atque pacem orante, Regis responsum antevertit : « Et numquid, ait, non » morietur Semeï hanc etiam ob causam? » Id est ob hanc quoque petulantiam plectendus est Semeï omni cætero-qui supplicio dignus, ex quo Christo Domini maledicere ausus fuit. Contradixit nihilominus Rex, eoque obsequio placatus hominem dimisit. Tropologice. Semeï Davidi ad vada Jordanis occurrit, peccatum suum confitetur, culpæ dimissionem poscit, et exorat : Mysterium agnosce remissionis peccatorum, quam Christus, intelligibili Jordane trajecto, generi humano comparavit, iisque etiam participavit, a quibus in passione sua contumeliis et maledictis affectus fuerat.

V. « Mephiboseth filius Saül descendit in occursum » Regis[1]. » Jonathæ hic erat filius, cui David Sibæ delationibus seu veris, seu falsis commotus, concessa liberali manu prædia abstulerat, et accusatori transcripserat. Is, comperto Regis in urbem adventu, occurrit vili habitu, intonso capillo, et promissa barba. Dolorem nempe suum de Regis calamitate testari volebat. Nihilominus David, quæ de Mephibosetho sibi delata fuerant, nondum oblitus, quasi de ejusdem fide ambigeret, interrogat : « Quare » non venisti mecum Mephiboseth? » Causavit ille pedum impedimentum, suumque simul accusavit delatorem, quod ejus operam ea occasione deposcentem herum minime attendisset, et insuper fictis criminibus Regi exosum reddere niteretur. Aderat præsens Siba, nec tamen contradicere, aut mutire est ausus. David etsi injectam de Mephibosetho suspicionem abjicere non poterat, attamen, vel quod illum resipuisse, crederet, vel doleret, ho-

[1] 2 Reg. XIX, 24.

minem regia stirpe natum in eam illuviem et sordes venisse, vel quod defuncti parentis ejus in se merita recogitaret, immo et præcipue, quod Deum promissorum Jonathæ factorum testem revereretur, sententiam temperavit, edixitque, ut pro æquali portione, Mephiboseth et Siba inter se prædia dividerent.

VI. « Et Berzellaï erat senex valde, dixitque Regi, » maneam obsecro servus tuus, et moriar in civitate » mea[1]. » Bonus iste senex ad aulicas delicias invitatus a Rege, venire recusat, vitiumque prætendit ætatis jam devexæ, et ad omnes sensuum voluptates hebescentis. « Non » possum, ait, ultra vocem cantorum, et Cantatricum, » vel dominorum, et dominarum, » ut ex Hebraico verti posset. « Ecce tecum est Bemaham servus tuus filius » meus, ipse vadat tecum. » Pater itaque in regione citra Jordanem moritur et Jerosolymam non venit : filius Bemaham Regem sequitur, et fluvium transmittit, atque sanctam civitatem ingreditur. Ille ergo senex antiquos de populo Dei justos puta Patriarchas et Prophetas significat, quibus utique non licuit ad aquas baptismi pervenire, aut Jerusalem cœlestem matrem nostram ante Christi ascensum intrare. Bemaham vero Berzellaï filius Apostolos designat, quibus concessum fuit mysticum Davidem comitari, et statim a mortuis somno Domini hæreditatem cernere.

[1] 2 Reg. XIX, 35.

CAPUT XX.

I. « Accidit quoque, ut esset ibi vir iniquus Sema » filius Bocri vir Jeminæus, et cecinit buccina, et ait, » non est nobis pars in David[1]. » Absalome sublato alius Davidi adversarius succedit Sema de tribu Benjamin, qui, ex contentione nata inter Judam et reliquas tribus, occasionem datam sibi arbitratus, restituendi suis contribulibus principatum, concitavit in Davidem undecim tribus arrogantia Judæorum offensas, eo tamen exitu, quo Absalom arma dudum in eumdem Davidem sumpserat. Sema siquidem paulo post capto, et interfecto, Abisaï et Joab, flammam in acerbum incendium cito erupturam, mira celeritate restinxerunt. Tyrannus iste Sema, qui bellum Absalomis interitu extinctum reparavit, Hæreticos designat, qui regnum Christi Judæorum dispersione, et conversione Gentium firmatum, atque mirum in modum propagatum, quatere et perturbare non desinunt. Quod ferme Davidi accidit, quem huc usque vidimus persecutionibus et bellis perpetuo exercitum.

II. « Et exclamavit mulier sapiens de civitate...... et » locuta est ad Joab dicens. Loquentes loquebantur an- » tiquitus : consulendo consulant Prophetas, et tunc » perdant[2]. » Joabi præposteram festinationem tacite perstringit, ejusque animum ad mitiora et saniora consilia præparat. Deinde ad propositum interrogat. « Utine sim ego reddens judicia in Israël ? » id est pœnas

[1] 2 Reg. xx, 1. — [2] Ibid. 16.

civitatum, quæ a Rege defecerunt, seu quod textui magis congruit, pœnas a Sema exigendas, qui ejus defectionis auctor fuit : contendit enim civibus parcendum, et ejus perduellionis reum esse plectendum : hujus nempe capite pacem esse redimendam prudens fœmina providebat. Et sic bene constant, quæ Joabo ipsum hoc petenti, statim velut rem jam meditatam respondit : « Caput ejus » mittetur ad te per murum. »

CAPUT XXI.

I. « Facta est quoque fames in diebus David tribus » annis jugiter[1]. » Hujusmodi famis causam fuisse Scriptura significat factam Gabaonitis a Saüle injuriam, quam tamen ille justum zelum pro filiis Israël et Juda existimavit. At fortasse sincerus zelus non fuit, certe injustus et iniquus fuit. Vera etenim causa, quæ Saülem movit ad exterminandos Gabaonitas, ut conjicio, erat ejusdem cupido ampliandæ ditionis propriæ tribus : quatuor namque urbes, quas eo tempore Gabaonitæ possidebant, ex sortitione a Josue olim facta ad Benjamitas jure pertinebant, quare illas propriis dominis vindicandas esse Saül judicabat, et hoc judicium innatus cuique suæ gentis amor, æquum et justum esse, volebat. At quoniam Scriptura indefinite loquitur, id a Saüle attentatum fuisse, non ob alicujus particularis tribus studium, sed quasi ex zelo communis boni filiorum Israël et Juda, videtur magis congruere verbis Scripturæ, atque Saülis

[1] 2 Reg. xxi, 1.

ingenio arroganti et superbo, illum Gabaonitas delere voluisse, quod censeret, corrigendam esse antiquorum Israëlitarum indulgentiam; errasse siquidem illos, temere præsumpsit, quod contra expressum Dei præceptum Gabaonitas salvos et inquilinos habere maluissent, quam perdere. Causæ porro, cur Deus Saülis in Gabaonitas consilium damnavit, ejusque executionem sibi displicuisse triennali fame monstravit, prima et certa est, quia pactum cum illis et juramento firmatum fœdus violavit, nam etsi Josue et principes Israëlitarum decepti fuerant a Gabaonitis, initum tamen cum illis fœdus etiam post agnitam fraudem ratum habuerunt, et servarunt, posterisque servandum sanxerunt. Quamobrem Saül illud infringere non debuit, nec Gabaonitas quasi hostes invadere, et opprimere. Præterea si verum est, quod quidam Interpretes tradiderunt, Gabaonitarum majores Abimelechi Palæstini Regis subditos fuisse, et Abrahamum honorifice et humaniter tractasse, hujusque officii gratia a Domino Abrahæ sedes consecutos fuisse inter posteros Abrahæ: Saül etiam hoc nomine culpandus fuit, quod Gabaonitarum nepotes contra Dei ordinationem sedibus sibi attributis expellere tentaverit. Sed ut hoc dubium est, sic illud certum nec Josuam, vel Prophetas eam Israëlitarum erga Gabaonitas indulgentiam reprehendisse, tametsi eos frequenter accusent, quod inter gentes, quas disperdere debuerunt permixti opera earum didicissent. Unde suboritur alia adhuc ratio, cur Gabaonitæ extirpandi non fuerunt, quia non ipsi sua opera Israëlitas docuerunt, immo Israëlitarum opera didicerunt, illorum siquidem religionem amplexi sunt, quod ex Chananæorum populis nullus fecit. Tropologice. Vides, quomodo Deus scelerum pœnam frequenter differat, quod etiam supra expendimus, ea tamen impunita nunquam relin-

quat. Peccaverat Rex consilium perdendi Gabaonitas proponendo, subditi approbando; peccatum dissimulavit Deus, rejecitque pœnam in annos; nihilominus definito tempore in utrosque severe animadvertit, et illum quidem septem filiorum cæde mulctavit, istorum vero posteros triennali fame afflixit, nec ipsos immerentes, eo quod illatam a parentibus Gabaonitarum populo injuriam, justis officiis compensare prætermisissent. Iterum compara hoc Dei factum cum ejusdem edicto. « Ita par» vum audietis sicut magnum[1]. » Qui ergo magnum populum Jacob de Pharaone ultus fuerat, idem parvos Gabaonitas a Saüle immerito oppressos haudquaquam inauditos præteriit, aut reliquit inultos.

II. « Dixit ergo David Gabaonitis, quid faciam vobis, » ut benedicatis hæreditati Domini[2]? » Famis nempe causam esse didicerat Gabaonitarum injuriam, offert ergo satisfactionem, et benedictionem vicissim petit. Intelligebat enim, Gabaonitarum sanguinem contra Israëlitas clamare, et maledictionem petere. Orat itaque, ut accepta satisfactione, præteritas injurias Israëlitis remittant, et a Deo pacem ipsis exorent. Vides Saülem in Gabaonitas sæviendo famem gravissimum malum accersivisse, Gabaonitas contra, ignoscendo et pro suis persecutoribus orando, illud avertisse. Aliquam nihilominus satisfactionem petunt, non tantum ad vindictam injuriæ præteritæ, quantum ad futuræ cautionem. Tropologice. Benedictionem a Chananæis Hebræi petere compulsi sunt ad expiationem innoxii sanguinis, quem ex inconsulto et præcipiti zelo effuderant ipsorum majores. Hocce nimirum eorumdem Hebræorum posteris contingere in diebus novissimis divino consilio præfinitum erat, ut videlicet si ob perversum tuendæ legis zelum occiderent

[1] Deut. I, 17. — [2] 2 Reg. XXI, 3.

Christum, a Dei gratia exciderent, et dispergerentur, posterique majorum pœnam sustinerent, post tandem resipiscentes a Gentibus ad Christum conversis opem peterent, atque earumdem intercessione amissam Dei gratiam reciperent, qui Christum in propria venientem non receperunt.

III. « Dentur nobis septem viri de filiis Saül, ut mac-» temus eos coram Domino in Gabaa Saül[1]. » Nec infra septem capita substitit Gabaonitarum furor, ne videlicet quempiam ex filiis Saül in vivis relinquerent, futurum fraternæ cædis ultorem. Nec porro ultra progressus est, ne si geminos Jonathæ filios Mephibosethum et Micham eadem perinde pœna comprehenderent, datam parenti fidem infringerent : hanc enim David, qui dederat, quovis impendio salvam et integram manere, volebat. Jonathæ igitur stirpi utrique pepercere, Rex petendo, Gabaonitæ ex æquo et bono petenti assentiendo.

IV. « Tulit itaque Rex duos filios Respha filiæ Axia, » et quinque filios Nerob filiæ Saül, quos genuerat » Azarieli filio Berzellaï........ et mactaverunt eos in » monte coram Domino[2]. » In colle proximo urbi Gabaa natali solo Saülis : quare supplicii ignominiam auxere locus et tempus. Locus quidem, quia editus et patens omnium illac transeuntium prospectui, et quia ei urbi proximus, in qua filii Saül paulo ante regali fulserant dignitate. Tempus vero, quia ibidem præter Hebræorum morem ad plurimos menses pependerunt : « Ab initio, » videlicet, « messis donec stillaret aqua super eos de » cœlo, » id est ab initio veris usque ad æstatis finem. Ut discas, partem crassiorem maledictionis, qua pater affectus fuerat, in filiis velut in fundo subsedisse. Hunc in modum expiata Gabaonitarum injuria, cadavera Da-

[1] 2 Reg. XXI, 6. — [2] Ibid. 8.

vidis jussu inde sublata, et una cum ossibus Saülis et Jonathæ asportata in terram Benjamin, ibidem paterno sepulcro illata fuerunt.

V. « Et nuntiata sunt David, quæ fecerat Respha filia » Axia concubina Saül[1]. » Fecit nimirum, quod omnes loquerentur et suspicerent, regio scilicet assueta thalamo fœmina, et deliciis, supra petram vili stragulo instratam ad plures menses sub dio jacuit pervigil et insomnis. Id enim fieri necessum erat ab illa, quæ filiorum cadavera a feris, avibusque custodire et inviolata servare proposuerat. Ejusmodi Resphæ factum fuit profecto maternæ caritatis illustre exemplum et admirandum, idemque pastoribus Ecclesiarum vigilantiæ, ac patientiæ documentum. Attamen, qua ejus fœminæ obstinatam circa mortua filiorum corpora repræsentat moram Synagogæ quamdam imaginem prætulisse visum fuit. Nam sicut illa inter cadavera jacuit, sic ista operibus mortuis incubat, et sicut illa natos extinctos prosecuta est, sic ista a filiis suis divelli non potest etiam postquam partim interfecti, partim dispersi, et omnes Deo mortui sunt.

CAPUT XXII.

I. « Locutus est autem David Domino verba carminis » ejus in die, quo liberavit eum Dominus de manu omnium inimicorum suorum, et de manu Saül[2]. » Unde liquet Davidem hunc psalmum composuisse extremo ætatis suæ tempore, quo pro beneficiis hucusque acceptis

[1] 2 Reg. xxi, 11. — [2] Ibid. xxii, 1.

Deo gratias referret, post etiam litteris consignari mandasse, quod vellet, ex perspecta Dei bonitate, ac beneficentia constare posteris : quam bonus idem sit iis, qui recto sunt corde : indeque discerent divinam liberalitatem grati animi sensu profiteri, tantæque majestatis benignitatem mirari, ejusque muneribus sapienter uti. « Diligam te Domine[1]. » Hanc scilicet Deus pro suis benefactis gratiam a nobis reposcit, ut diligamus eum. Audi quid Moyses inculcabat populo suo, quem Deus per signa illa, portentaque ingentia eduxerat de domo servitutis, atque in solitudine paverat pane Angelorum. « Et » nunc Israël, quid Dominus Deus tuus petit a te, nisi » ut timeas Dominum Deum tuum, et ambules in viis » ejus, et diligas eum[2] ? »

II. « Fortitudo mea, et refugium meum, et liberator » meus[3]. » Rationes, quæ ipsum ad amandum ex toto corde Deum movebant explicare incipit, quasi dicat : equidem non meis viribus, aut mea fretus prudentia, sed tuæ confidens virtuti, atque providentiæ tot bella suscepi, nec profecto eadem tanta cum felicitate confecissem, nisi tuum e cœlo affulsisset auxilium, *auxiliator* quippe meus es tu, nihil enim potest creatura, nisi in virtute ejus, qui creavit illam; si sibi ipsa sufficeret, Creatori æqualis esset. Si quid ergo a me factum est, id tuo numine, nutuque perfectum est, si quid contra mali passus non sum, id tua virtute provisum fuit. Quoniam « cornu » salutis meæ tu fuisti, » meorum videlicet inimicorum terror, ne nocerent, et ultor si quidem nocuissent. Cornibus namque feræ arcere solent aggressores, et offensores ulcisci.

III. « Circumdederunt me dolores mortis[4]. » Dolores mortis et Inferni dicit, vel illa pericula, in quibus nulla

[1] Psal. XVII, 2. — [2] Deut. X, 12. — [3] 2 Reg. XXII, 3. — [4] Ibid. 5.

expediendæ salutis ratio, spesve relicta videbatur, puta cum in deserto Maon in coronæ modum a Saülis exercitu cingeretur, nec ullum erat aut sperabatur ab humana ope mortis effugium : vel impugnationes manifestas cum vitæ periculo itidem conjunctas, nam occultas statim annectit, et laqueos mortis appellat : quare duo hostium genera distinguit, quorum alterum adversa fronte dimicat, alterum a tergo, alterum sensibus obvium et aspectabile, alterum a sensibus abstractum et invisibile, et ab utroque se a Deo protectum declarat.

IV. « Et torrentes iniquitatis conturbaverunt me. » Adversariorum multitudinem significat, et conspirationem, impetum et minas. Torrentium quippe id omne proprium est. Aquis nempe hinc inde collectis et in unum alveum coëuntibus, subito intumescunt et exundant, magnoque impetu et fragore feruntur, impellunt, et rapiunt obstantia. Quales igitur esse solent rapidi torrentes tales ait fuisse suos inimicos plurimos, videlicet, atque ferocissimos.

V. « Ascendit fumus in ira ejus[1]. » Non omnia signa, quæ hic commemorat Propheta, sibi etiam accidisse significat, sed quid fieri potuisset indicat, aut potius quid aliquando factum fuerit aliis Justis, puta Moysi, Josue et Samuëli ab eo, qui cum omnia facere possit, invocantibus se adest, atque nemine contra moveri, aut hiscere audente, succurrit, et ipsorum adversarios dejicit, ac prosternit. Cum ergo dicit : « Ascendit fumus in ira ejus, » et ignis a facie ejus exarsit, » plane designat, quid olim Deus amanter præstiterit Moysi et populo ejus in deserto, ut inde ostendat, quid idem ipse hostiliter agere valeat contra suorum servorum persecutores, quando ad ejus contactum fumigarunt montes, et ad ejus præsen-

[1] 2 Reg. XXII, 9.

tiam voraces emicuere flammæ vel in Ægypto, vel in loco Incensionis in solitudine[1]. Simul innuit pari utique facilitate, atque celeritate perdendos Dei inimicos, qua arida materies flammis absumitur.

VI. « Carbones succensi sunt ab eo. » Pergit declarare Dei potentiam, ejusque in agendo celeritatem, facilitatem, et vim. Tropologice. Carbones succensos intelligimus Angelos, vel animas Sanctorum. Vere enim Angeli, et sancti homines a Deo purgantur, illuminantur, et in divinam transferuntur naturam. Vel contra cogitare possumus malignos spiritus quorum ignea tale Apostolus commemorat[2]. Eo enim ascendit eorum superbia, ut sibi omnem creaturam subesse præsumant, quod Tentator Domino etiam suadere se posse credidit; adeo ut ignis in modum citra sui detrimentum possint agere in quamlibet naturam, nihil pati. Id porro ab eorum sequacibus tamdiu creditur, donec superveniat divina virtus, et prunas istas stipulas esse ostendat, et flammam concipere, et in cineres abire a conspectu ejus, « qui vere » ignis consumens est [3]. »

VII. « Inclinavit cœlos et descendit[4]. » Innuit celeberrimam illam Dei super Sinaï manifestationem, simul docet Dei nutu cœlos moveri : et laudat admirabilem Dei benignitatem, quod cum altissimus ipse sit, seipsum infimæ creaturæ communicet. Idem hoc optime quadrat in Deum Verbum, quando propter nostram salutem descendit, id est naturam divina inferiorem assumpsit et homo factus homini se totum indulsit.

VIII. « Ascendit super Cherubim, et volavit, volavit » super pennas ventorum[5]. » Persistit in proposito, et demonstrat iterum Dei potentiam ex passionibus aëris,

[1] Num. xi, 11. — [2] Ephes. vi, 16. — [3] Deut. iv, 24. — [4] 2 Reg. xxii, 10. — [5] Ibid. 11.

et multiplici ejusdem in hoc elemento operatione. Præterea docet paratum Dei auxilium, nec illum cunctari, quando celeritate utendum sit. Postremum, dum Cherubim et ventorum obsequium hoc loco repræsentat, significat, et ventos ad Dei nutum spirare, eodemque agente, ac dirigente aërem, maria terramque vexare, et ab Angelis cœlorum orbes propriis uniuscujusque motibus, ac mutationibus cieri.

IX. « Fecit nubes suas in grandinem, et carbones » ignis[1]. » Exponit alias Dei in aëre operationes, et clare indicat, quæ in Scripturis narrantur in eo elemento gesta adversus Sodomitas, Ægyptios, et Chananæos labentibus cœlo flammis, et grandine depluente. Item ostendit extraordinarias vires, quas Creaturæ quælibet concipiunt, cum a Deo concitantur vel ad inimicos perdendos, vel ad vindicandos amicos.

X. « Revelata sunt fundamenta orbis terrarum[2]. » Quando Israëlitis vadum quærentibus fundum rubri maris, et Jordanis alveus patuerunt, mare fugit, et Jordanis conversus est retrorsum : « Ab increpatione tua Do» mine, » ex cantico Moysis ista petuntur, quasi dicat, Flumina et maria coërcuit tua Domine virtus, et quidem nullo apparatu, immo simplici oris tui increpatione flante siquidem spiritu furoris tui, « congregatæ sunt » aquæ, et stetit unda fluens. » Tropologice. Fundamenta orbis terrarum dicuntur Reges et Principes, quorum, si mali sunt, occultas machinationes ille, qui habitat in cœlis detegit, conspirationes et conatus videt, et auctores irridet et subsannat, ut in furore suo rato tempore loquatur ad eos. Testes præsentes habemus Judæos et Gentiles, qui Christi Ecclesiam opprimere aggressi

1 2 Reg. xxii, 13. — 2 Ibid. 16.

utrique male mulctati sunt, magnisque calamitatibus affecti.

XI. « Misit de summo, et assumpsit me, et eduxit me » de aquis multis [1]. » A generali contemplatione divinorum operum Propheta descendit ad enarrandam singularem Dei erga se beneficentiam. Aquas multas vel adversitates multas appellat, vel adversarios multos. Misit de summo et accepit me, id est eripuit me non humano, sed cœlesti et extraordinario auxilio.

XII. « Liberasti me a Judicibus populi [2], » id est populi principibus, virisque potentioribus. Joabum fortasse designat, et fratrem ejus Abisaï, quorum semper fuit suspecta fides, nec ferenda arrogantia. Mysticus sensus hæc universim ad Dominum traducit, hunc enim Judæorum Judices perdere, ejusque memoriam et nomen abolere studuerunt : ipse idem a doloribus mortis et inferni liberatus fuit, et ne videret corruptionem, dirupit vincula mortis et inferni. Deinde exaltatus est super Judæos et Gentiles, qui Evangelii promulgationem et cursum impedire, aut retardare tentarunt : ac tandem constitutus est in caput gentium; quod utique Davidi absolute convenire non potest, qui cunctis gentibus profecto dominatus non est, contra optime et ex toto accommodatur Christo, et rei gestæ exactissime respondet, quandoquidem Christus omnium gentium imperium adeptus est, ipse namque dominaturus a Propheta dicitur : « A flu» mine usque ad terminos orbis terrarum [3], » et a Patre audiit : « Dabo tibi gentes hæreditatem tuam, et posses» sionem tuam terminos terræ [4]. »

XIII. « Prævenerunt me in die afflictionum mearum [5]. » Hæc omnino respiciunt ea tempora, cum primum Saül,

[1] 2 Reg. XXII, 17. — [2] Ibid. 18. — [3] Psal. LXXI, 8. — [4] Psal. II, 8. — [5] 2 Reg. XXII, 19.

deinde Absalom adversus Davidem insurrexerunt. Ad illorum porro persecutiones aliæ minores etiam accessere ab iis, quos Propheta sibi benevolos existimabat, et futuros aliquando adjutores. In iis tamen angustiis Dominus ipse solus auxiliatus est mihi, « et salvum me fecit, quo» niam voluit me. »

XIV. « Præcinxisti me virtute in bello [1]. » Nec enim si tua me virtus destituisset, superior ex acie discessissem, vel quando cum gigante dimicavi, vel cum a Saüle et Absalome contra me dimicatum est, vel quando cum externis populis bella mihi gerenda fuerunt.

XV. « Propterea confitebor tibi in gentibus Domine [2]. » Istud et quæ sequuntur usque ad finem Psalmi, plane confirmant, quæ de regno Christi exposita sunt. Per Christum enim omnes gentes vero Deo confitentur, et psallunt : item misericordia Davidi facta, id est regnum Davidi concessum perpetuatum est et in ejus posteros propagatum, quod etiam Esaïas et Daniel, postea disertissime vaticinati sunt. Nec sane invenire est alios quospiam ex Davidis posteris, in quibus ejusdem principatus perpetuo duraverit, cum certum sit una cum Zorobabele omnem Davidicæ stirpis gloriam concidisse.

CAPUT XXIII.

I. « Dixit David filius Isaï [3]. » Simili, quo Balaamus utitur exordio, sic enim ille suis vaticiniis præfatur : « Dixit Balaam filius Beor, dixit homo, cui obturatus

[1] 2 Reg. XXII, 33. — [2] Ibid. 50. — [3] Ibid. XXIII, 1.

» est oculus etc. » Consequenter subdit : « Dixit vir, qui » statuit jugum Christi sui : Deus Jacob, qui jucundos » facit hymnos Israël. Spiritus Domini locutus est per » me, et verbum ejus per linguam meam. » Quibus verbis contendit auctoritatem et fidem conciliare non iis dumtaxat, quæ hoc Psalmo complexus est, verum etiam universim reliquis omnibus, quæ Deo dictante hactenus conscripserat, cum hæc et illa eumdem habeant auctorem Deum, qui Davidis lingua velut suo instrumento utebatur, et sicut suo calamo Scriba, quemadmodum ipse David diserte testatur in Psalmo : « Lingua mea, » *inquit,* calamus scribæ velociter scribentis [1]. » Cæterum, cum eamdem sententiam tertio repetit, verba ipsa non obscure ostendunt, Prophetam, opus istud plane divinum tribus divinis personis attribuendum esse, insinuare voluisse.

II. « Dixit vir, qui statuit jugum Christi sui, » vel cui mandatum est Christi sua de stirpe nascituri regnum statuere, id est, annuntiare, vel, qui exequitur opus unctionis suæ, suæ scilicet ad propheticum munus vocationis.

III. « Locutus est fortis Israël, dominator hominum, » justus dominator in timentibus Deum [2]. » Locutus est, inquit, hymnos, et psalmos, quos David ejusdem instinctu cantavit, et scripsit, « et dominator in hominibus » timentibus Deum, » id est se benignum et clementem dominum præbet Justis et perfectis in timore Dei. Talium quippe viam novit, id est opera et consilia approbat, et secundat, ut merito ac vere dicatur : « Beatus populus, » cujus Dominus Deus ejus [3]. »

IV. « Sicut lux auroræ oriente Sole, mane absque » nubibus [4]. » Justorum felicitatem proposita Solis simi-

[1] Psal. XLIV, 2. — [2] 2 Reg. XXIII, 3. — [3] Ps. CXLV, 15. — [4] 2 Reg. XXIII, 4.

litudine declarat, cui in fine opponit ex adverso Impiorum contrariam sortem, inde assurgit ad prædicandam Dei beneficentiam erga domum suam, quanquam immerentem. « Nec enim, ait, tanta est domus mea apud » Deum, ut pactum iniret mecum. » Significat pactum de stabiliendo Davidicæ stirpis regno in sempiternum; unde liquet hanc Psalmi partem Christi adventum spectare, quem hac ipsa Solis comparatione laudant Esaïas, et uterque Zacharias : A Christo enim Davidicum regnum accepit stabilimentum, atque æternitatem.

V. « Et sicut pluvia, quæ germinare facit terram [1]. » Ejusmodi nempe fœcunditatem generi humano præstitit sua præsentia Christus, qui idcirco matutinus imber a Joële nuncupatur, eoque madefacta radix Jesse germinavit, et protulit Salvatorem. Terra vero ejus sanguine irrigata dedit fructum justitiæ et spiritus, qui ut docet Apostolus, est « caritas, gaudium, pax, patientia, be» nignitas, bonitas, longanimitas, mansuetudo, fides. » Constat ergo totam hanc prophetiam, etsi ad omnes communiter Justos pertineat, peculiariter tamen ac præcipue de domo David, et Christo ex eadem nascituro esse exponendam.

VI. « Hæc sunt nomina fortium virorum David [2]. » Cum septem supra triginta numerentur hoc loco viri fortissimi, qui Davidi regnum sua virtute pararunt, et partum conservarunt, quæres, cur septem solummodo commendentur. Primo loco Gadhu, secundo Eleazar, tertio Samma filius Agæ, quarto tres Viri, qui aquam de cisterna Bethlehem hauserunt, quinto Abisaï, sexto Banaias filius Joïadæ, septimo Asaël frater Joab. Tropologice. Septem nimirum hominum rdines in Ecclesiæ præ-

[1] 2 Reg. xxiii, 5. — [2] Ibid. 8.

cipue laudantur, quanquam in illa bene multi censeantur alii laude digni, Apostoli, Prophetæ, Doctores, quique miraculorum donum, vel gratiam curationum acceperunt, postremum Adjutores, et Rectores, quos magnifice designant septem pariter Pastores Assyriaci imperii eversores apud Michæam[1], et apud Salomonem septem columnæ Sapientiæ domum fulcientes[2]. Similiter septem dumtaxat Diaconi in actis Apostolorum suis nominibus censentur, esto plures alii extiterint Stephano et Philippo ordinis prærogativa pares. Perinde septem laudantur virtutes, quæ virum perfectum constituunt et septem dona spiritus, quæ animam Justi faciunt divitem in fide.

VII. « At ille noluit bibere, et libavit eam Domino[3]. » Tres illi viri, quos quarto loco retuli, flagrante cum Philistæis bello per medias inimicorum acies irruperunt, hauseruntque de cisterna Bethlehem aquam, quam Davidem desiderare audierant, ipsique detulerunt. Rex accipere noluit, sed libans eam Domino fudit in terram. Cur istuc? Quia aquas furtivas a stulta muliere antehac oblatas hauserat : et quanquam furti damnum ex taxatione Prophetæ restituisset, sua tamen voluntate hanc quoque mulctam suscepit. Et quia Uriæ sanguinem fuderat, suorum militum sanguinem bibere se nolle dixit. Hæc expositio vera est, si Davidis lapsus factum istud antecessit; atqui hoc minime constat. Congruentius Christum aquam esse dicemus, quam David et omnes Justi veteris Testamenti desideraverunt. Bethlehemitica cisterna sancta Virgo fuit, et ipsa Bethlehemitarum filia. Porro aquam istam multi Prophetæ et Reges magnopere appe-

[1] Mich. v, 5. —[2] Prov. IX, 9. —[3] 2 Reg. XXIII, 16.

tiverunt, sed neutiquam biberunt : « Multi Prophetæ, » ait Dominus ad Discipulos suos, « et Reges voluerunt » videre, quæ vos videtis, et non viderunt, et audire, » quæ vos auditis, et non audierunt [1]. »

CAPUT XXIV.

I. « Et adjecit furor Domini irasci contra Israël, et » dixit ad David : Vade, numera populum [2]. » Exponendus est hic locus a simili, qui occurrit in libro Judicum, quando Tribubus undecim quærentibus, an deberent ascendere contra Benjamitas, respondit Deus : « ascendite [3]. » Ascenderunt; commissa acie victi a Benjamitis Israëlitæ ingentem accepere cladem. David similiter audit a Domino : « Vade, et numera Israël, et Juda : » dum mandatum exequitur, pestis populum invasit et septuaginta millia hominum sex horarum spatio extinxit. David ergo populum numerando, ex hoc simpliciter capite non peccavit; id enim præterquam quod a Deo edictum fuerat, nulla interdictum lege sciebat, quare nec peccati pœna comprehensus fuit. Eadem porro in populum incubuit, quia hoc facto peccabat, et alias peccaverat : primum, quod Sacerdotum cædem a Saüle imperatam impedire neglexit, et omisit : secundum, quod nuper cum Absalome contra Regem sanctissimum per summum nefas conspiraverat : tertium, quod in præsenti legem census

[1] Luc. x, 22. — [2] 2 Reg. xxiv, 1. — [3] Jud. xx, 23.

non observaverat, cujus transgressionem subsequente plaga vindicandam fore Deus diserte monuerat: « Quando » tuleris, *inquit,* summam filiorum Israël, juxta numerum dabunt pretium singuli pro animabus suis Domino, et non erit plaga, cum fuerunt recensiti [1]. » Cum ergo recensionem plaga consecuta fuerit, ex effectu causam bene conjectamus. Dixi nec Davidem peccasse, neque Israëlitas Benjamiticæ ditionis invasores, quod divinum mandatum simpliciter executi fuerint; quanquam vix dubitari possit, quin in ipsa executione aliquid vitii irrepserit, et inde aliqua executoribus culpa hæserit, quandoquidem, utrosque peccasse se confessos fuisse, et petiisse peccati dimissionem Scriptura testatur : adeo ut verum sit et Deum Davidem concitasse, ut hic Scriptura affirmat, et Satanam contra populum insurrexisse, ut in primo Annalium libro narratur [2].

II. « Nunc ergo delibera, et vide, quem respondeam » ei, qui me misit, sermonem [3]. » Dominus per Prophetam Gaddum Davidi trium plagarum optionem dederat, an scilicet mallet septennalem famem, aut bellum trimestre, aut pestilentiam triduo duraturam. Postremam elegit. Extemplo atrox et sæva lues populum invasit, prostravitque brevi sex horarum spatio septuaginta hominum millia a Dan usque Bersabeam, quæ duæ urbes termini sunt longitudinis terræ promissæ ab aquilone in meridiem. Rationes, quæ Davidem impulere ad eligendam præ reliquis mortalitatem fuere, prima, quod magnopere confideret divinæ pietati; eam quippe norat esse Dei naturam, ut quantumlibet offensus, miserorum calamitate, atque lacrymis facile flecteretur, pœnamque

[1] Exod. xx, 12. — [2] 1 Par. xxi, 1. — [3] 2 Reg. xxiv, 13.

statutam, aut revocaret, aut minueret; secunda, quia cogitabat famem, atque bellum esse commune malum sontibus promiscue, atque insontibus; immo inopes ac tenues, esto innocentes, magis quam locupletes ac potentiores vexare. Fame vero ingruente, agrorum sterilitatem, et inopiam frugum nocentem ab innocente minime secernere : Deum non item, sed pro sua sapientia, et æquitate plagam in eos dirigere solitum, quos deliquisse nosset, futurum proinde, ut si Rex solummodo reus esset, ipse solus pœnam sustineret. Enimvero David bonus populi sui pastor, ejusdem salutem sua morte redimere maluisset, hanc porro suam erga subditos suos voluntatem ipsemet postea, viso Angelo vastatore, sincerissima mente Deo professus est illis verbis : « Ego sum, » qui peccavi, isti, qui oves sunt, quid fecerunt? vertatur, obsecro, manus tua contra me. » Sic nimirum pater præveniebat affectu effectum filii, ac domini sui, qui rato tempore positurus erat animam suam pro ovibus suis. Tropologice. Angelus divinæ Justitiæ in hac horribili plaga administer Angelum mortis designat, qui Adamum e Paradiso ejecit, e definito tempore extinxit, et in omnes deinceps ejus posteros similiter desæviit, donec apparuit Bersabee, id est, « Puteus juramenti, et » Civitas pacti sempiterni, quod juravit Deus ad Abraham patrem nostrum, daturum se nobis, ut sine timore de manu inimicorum nostrorum liberati, serviamus illi [1]. » Hæc est Christi Ecclesia. Eo itaque sæculorum intervallo Angelus mortis septuaginta millia hominum prostravisse dicitur, quia septuaginta generationes invasit et sustulit. Porro de mane immissa lues

[1] Luc. 1, 73.

hora sexta cessavit, quia sexto millesimo, et hora sexta absorpta est mors in victoria Crucis Christi. Cujus etiam cruentum sacrificium circa horam nonam in monte Calvariæ consummatum, exacte repræsentat circa eamdem horam in area Areunæ Jebusæi immolata hostia, quæ depulit mortalitatem, et Angelum vastatorem inhibuit.

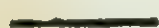
FINIS TOMI TRIGESIMI QUARTI.

CONCORDANTIA

BIBLIOTHECÆ LATINÆ CUM GALLICA.

BIBLIOTHECA LATINA.	BIBLIOTHECA GALLICA.
S. Ephræm commentarium in genesim, p. 15.	Ejusdem fragmenta, tom. VIII, p. 126 — 129.
Ejusdem commentarium in exodum, p. 237.	Ejusdem fragmentum, p. 130 — 132.
Ejusdem commentarium in judices, p. 417.	Ejusdem fragmentum, p. 175.

INDEX

COMMENTARII IN GENESIM.

COMMENTARII IN EXODUM.

COMMENTARII IN LEVITICUM.

COMMENTARII IN NUMEROS.

COMMENTARII IN DEUTERONOMIUM.

COMMENTARII IN JOSUE.

COMMENTARII IN LIBRUM JUDICUM.

COMMENTARII IN LIBRUM I SAMUELIS, SIVE REGUM.

COMMENTARII IN LIBRUM II SAMUELIS, SIVE REGUM.

